

HARVARD UNIVERSITY.

LIBRARY

OF THE

MUSEUM OF COMPARATIVE ZOOLOGY.

7272

Bought

October 15, 1890.

937 18 348

VERHANDELINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXIV.

BATAVIA,
BRUINING & WIJT.
1870.

VERHANDELINGEN

UNIVERSITY
OF
CAMBRIDGE MASS.

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

VERHANDELINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXIV.

BATAVIA.
BRUINING & WIJT.

Stk 1870.

1890, Aug. 26.

Museum of Comp. Zool.

ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE,

JAVAANSCH GEDICHT,

IN KLEINE DICHTMATEN OPGESTELD

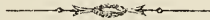
DOOR

RADEN NGABEHI SINDOESASTRĀ.

VOOR DE UITGAVE BEWERKT EN VERTAALD DOOR

DR. W. PALMER VAN DEN BROEK.

~~~~~  
Uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.  
~~~~~


Gedrukt te Batavia bij BRUINING & WIJT.

1870.

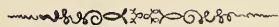
865
9-21

I N H O U D.

ARDJOENÁ-SÁSRȦ-BAOE, Javaansch gedicht in kleine dichtmaten opgesteld door RADEN NGABEHI SINDOE-SASTRA, voor de uitgave bewerkt en vertaald door Dr. W. PALMER VAN DEN BROEK.

- I. Javaansche tekst.
- II. Vertaling van den Javaanschen tekst.
- III. Kritische aantekeningen.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a name, oriented horizontally.

ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE.

(၅)

ထိထက်ပို၍၊ နာထံ၌မိပြုရုံနှင့်အစွမ်း၊ ထုဖြေပစ်ရုံမှတစ်ဆင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ခြံပို၍၊ ပြုပူပန်အစွမ်းဖြင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ နှစ်ပတ်လည်၊ စုစုပေါင်းအစွမ်းအား
 ၁၀၀ ဆင့်၊ ဤအစွမ်းအားပေးပေးပေးပေး၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ ထုဖြေပစ်ရုံမှတစ်ဆင့်၊ အာဟာရ
 ၂၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၃၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၄၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၅၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၆၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၇၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၈၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၉၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ
 ၁၀၀၀ ဆင့်၊ ပြုအားထုတ်ခြင်းဖြင့်၊ အစကမ်းပြုအားဖြင့်၊ အာဟာရ

- ၂၇၈) ၁) မ၊ (ဇြူး ဟွေ ၁) ၅ ဖိမၤ ဘာၣ် ဟံၣ် ဖိ၊ ဖိၣ် ဖိမၤ ဖိၣ် မိမိ မပၤ ဟွေ မာၣ် ဟွေ မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၂) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် ဖိၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၃) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၄) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၅) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၆) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၇) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၈) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်
- ၂၇၈) ၉) မ၊ (ဇြူး မိၣ် ပါၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ် မာၣ်

(ဗြဟ္မ)

ပာဘေတမာ၊ ရေရဟံဝာ(ပံပတပူဇိ၊ ကျခါယုယမာရီဆံ၊ အိပ္ပိယမ(ဗြဟ္မာညေ၊ မ
 ဘေယုယုပူဇိ၊ ဟိဗြဟ္မာရံဘုဗျာယု၊ မိတု၊ ဟိခိထိ(ဗြဟ္မာ၊ ဘုမာဘုမာရံ၊ ဗြဟ္မာ
 ၈၃၁ မအိဘ၏ပရုံရဘဏေဗျာ၊ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၂ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္�ာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၃ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၄ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၅ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၆ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၇ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၈ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ
 ၈၃၉ (ဗြဟ္မ မိရဒဗျာ) နေယုရမာ၊ ဟရံနသရာဇာရီ၊ ရေ
 ဗြဟ္မာ၊ ရဟံဘုဗျာ

(၉၅)

နွေစုတက်သို၊ သိုမ္ဘာသိုမ္ဘာသို၊ ရတနသိုသိုအာပတော၊ သာသောသိုမ္ဘာသို

၈၅၁ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၈၅၂ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၈၆ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၈၇ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၈၈ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၈၉ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၉၀ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၉၁ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၉၂ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၉၃ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၉၄ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

၉၅ ဆာဂါ(အာဂါ)၊ ဘသဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)၊ အာဂါ(အာဂါ)

(၅၄)

၁။ နေ့စဉ်ပညာရေး အတွက် မိမိ၏ ကျန်းမာရေးနှင့် အသက်ရှင်ရေးကို ထိန်းသိမ်းပေးရန် အရေးကြီးသည်။
 ၂။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၃။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၄။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၅။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၆။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၇။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၈။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၉။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။
 ၁၀။ နေ့စဉ်ပညာရေးကို လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် စိတ်နှိုးဆော်မှုများ ပြုလုပ်ပေးရမည်။

(ဥပမာ)

၁။ သင်္ဂြိုဟ်ဘျှုပ် ဟု ဆိုသော အဓိပ္ပာယ်အရ လူ့ဘဝ အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၂။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၃။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၄။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၅။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၆။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၇။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၈။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၉။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်
 ၁၀။ ပြုစုထားသော ခုနစ်နှစ်အတွက် အစဉ်အဆက် အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖော်ပြရန် အတွက်

(ខ្យល់) បង្កឱ្យមានការប្រជុំ និង ឃាត់ឃាត់ដោយប្រយោជន៍ លើកលែងតែក្រុមប្រឹក្សានាយកដ្ឋាន
 ៣២៧ ប្រយោជន៍ និង ក្រុមប្រឹក្សានាយកដ្ឋាន និង គ្រឹះស្ថានដទៃទៀត ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង
 គ្នា បង្កើនចំណេះដឹង និង ជំនាញរបស់គ្រប់គ្នា ឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ ក្នុងការងារ
 ៣៦ រស់នៅ និង ការងារផ្សេងៗទៀត ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត
 ៣៧ ក្រុមប្រឹក្សានាយកដ្ឋាន និង គ្រឹះស្ថានដទៃទៀត ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត
 ៣៨ ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត
 ៣៩ ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត
 ៤០ ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត ឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែង និង ការងារផ្សេងៗទៀត

: စာပြုစာ :

- (၆၄) ၃၆။ သိသိန္တရဏ်ဗိရဏာဂဏ်၊ ကျိယျမာဏသိယံ၊ သိဘုပိတုပ္ပဗ္ဗိဇာယိ၊ (ဗြူမံကေန္တုဇာယိယံဖေမာ
- ၃၇။ ဘန္တုမသိဘံ၊ သိကြာယံဘိဓမ္မဇာယိ၊ ဗိရဒ္ဒံပရမာဒေန္တု၊ ယယုပရကတ္တုဗျာဓိမာဏှာ ဓာဓာ
- ၃၈။ ကောဂဏထေရူမိဇာ၊ ဝေါသိန္တုဇာယုဏာ၊ ပုပ္ပိပိန္တုဗျာဓိဇ္ဈာဗြူမုန္တုဗိဇာယုဏာဗြူ
- ၃၉။ နှယထေရူကေ၊ ဝေထုန္တုမံပုန္တုကမိ၊ ဝေါသန္တုဇာယုပိဏာ၊ ဝံပုန္တုနှယထေရူကေ၊ ဝေတ္တဏ်
- ၄၀။ မံယုဗဟုဇ္ဇိ၊ (ဗိဇိဝိသိဏာ၊ ဗွံသိယမာဘံယထိဏှာ) (ဗြူမုဂဝေဘယွဉ်) သိဘလောဏာပုဏ္ဏေ
- ၄၁။ ဟံ၊ ဝရသဝေစ္စာသိယုကေပုဏ္ဏေအိ၊ ဝေတ္တုဗျာဓိပယ၊ ဝေန္တုဏှဇာယုကေ၊ ဝရသဘယွဉ်ပိ
- ၄၂။ ပုပ္ပိဇိ၊ ဝေယဘဝိဏှာ၊ ဝေယမံယုဏှာပိ၊ (ဗြူကေဓိဗယုပယဇိဝေထံကေမုဇာ) ဝေမိ
- ၄၃။ ဝေယအေဗျဂဗြူမိ၊ မိဗြူပိဇိဏှာကေ၊ ဝေယမုဇာဓာ၊ ဝရံပုဏှာပဏှာပိဇိ၊
- ၄၄။ ကေဗျာယံပရူမိ၊ ဝေါပသိယဘာဏဏှိ၊ (ဗြူမိဇာပုဏှာပုဏှာပိဇိဓာ) မိဇာပု၊ ဝွံပိ
- ၄၅။ ဝရပုဏှာပု၊ ဝရပုဏှိဇိဏှာကေ၊ ကေဗျာဏာပုဏှာပုဏှာပု၊ ဝွံပိဇိပယဗြူမိဇာ
- ၄၆။ ဗျာဏှာပုဏှာပု၊ ဝေတ္တုဇာပိဇိကေ၊ (ဗြူဂဝေပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေ
- ၄၇။ ဝေသန္တုဇာပိဇိ၊ ဝေသန္တုဇာပိဇိကေ၊ (ဗြူဂဝေပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေသန္တုဇာပိဇိ
- ၄၈။ ပိ၊ ယကောပုဏှာပု၊ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၄၉။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပု
- ၅၀။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၁။ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၂။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၃။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၄။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၅။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၆။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၇။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၈။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၅၉။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု
- ၆၀။ ဝေါပုဏှာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု၊ (ဗြူမုဇာပုဏှာပုဏှာပုဏှာပု) ဝေါပုဏှာပုဏှာပု

(၅၆)၈၅၂

စုတေသဏ္ဍ(ဗြိဟ္မာနာဒိပုဏ္ဏံ ဟိဒ္ဓိပုဏ္ဏံ(ပုထိပဏ္ဍ) ဟိသ(ပုဏ္ဏဏုဏုဏုဒီဘိ(ဗြဟ္မာဏုဏိပ
 သ အဏ္ဍာနာဒိဘ၊ ဖြူဆီဆီကဏုဏု(ကုဏုကုဒိဒ္ဓိ) ဆီဒုတ်(ပုဏ္ဏာကုဏု) ဆီဒုတ်(ဗြ
 သဘ၊ မိဒိက အိဒိဏ္ဍဝိယနိ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) နိဒုတ်(ပုဏ္ဏာကုဏု) ဆီဒုတ်(ပုဏ္ဏာကုဏု) ဆီ
 ၈၆ ဖြူဆီ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) နိဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ဖြူဆီ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ၈၇ မိဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ၈၈ နာ အဏ္ဍာ(ဆီဒုတ်(ပုဏ္ဏာကုဏု) ဆီဒုတ်(ပုဏ္ဏာကုဏု) ဆီဒုတ်(ပုဏ္ဏာကုဏု) ဆီ
 ဘ(ပြုပိပိဏိ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ပုထိပဏ္ဍ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ၈၉ ဖြူဆီ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ၉၀ နာ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ၉၁ နာ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ
 ၉၂ နာ(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီဒုတ်(ဗြဟ္မာဏုဏိ) ဆီ

: ဟူ၏အပိုင်း :

(အပိုင်း) ၁။ မိဘုရားက အလှအပန်းဖြေခြင်း၊ ကျန်းမာရေးကို ထိန်းသိမ်းပေးရန်နှင့် စားနပ်ရိက္ခာကောင်းစေရန်တို့ကို မိမိတို့၏အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၂။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၃။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၄။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၅။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၆။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၇။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၈။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၉။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
၁၀။ မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ကို မိမိတို့၏ အဖွဲ့အစည်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

(၁၆) ၅၁- ပြုစုပေးအပ်ရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။ အထူးသဖြင့် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။

၅၂- အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။ အထူးသဖြင့် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။

၅၃- အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။ အထူးသဖြင့် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။

၅၄- အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။ အထူးသဖြင့် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။

၅၅- အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။ အထူးသဖြင့် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရန်အတွက် အစီအစဉ်များ ပြင်ဆင်ပေးရမည်။

II.

Vertaling van den Javaanschen tekst.

VOORBERIGT VAN DEN BEWERKER.

Het werk, getiteld *ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE*, is voor het grootste deel reeds bij het publiek bekend. Er bestaat een Javaansche gedicht van den zelfden titel, opgesteld door *Mas Ngabèhi JĀsĀ-DI-POERĀ I*, die ook andere werken, als de *Menak* in ettelijke deelen en de *babad van KARTĀSOERĀ*, heeft vervaardigd. De Javaansche tekst van dat werk is in 1853 door den Heer C. F. WINTER SR. voor eigen rekening te Samarang bij Oliphant & Co. uitgegeven, doch sedert lang niet meer verkrijgbaar. Tijdens *PAKOE BOEWĀNĀ III* als *Soesoehoenan* te *Kartasoerā* regeerde, was *Mas Ngabèhi JĀsĀ-DI-POERĀ I* reeds begonnen den oorspronkelijken *kawi*-tekst van dit verhaal in gewoon Javaansch om te werken, maar zijn latere naamgenoot en opvolger *JĀsĀ-DI-POERĀ II* vond, dat dit te haastig geschied was en dat er te veel was weggelaten. Voor ongeveer 60 jaren nam deze het werk op nieuw ter hand, en volgde den ouden *kawi*-tekst naauwkeuriger op den voet. Hij verhaalt dit zelf aan 't einde van zijn werk.

De Heer C. F. WINTER SR. heeft dat werk in Javaansch proza verkort ten dienste van zijn leerlingen. Prof. T. ROORDA gaf die verkorting in proza uit als het 3^e gedeelte van een werk, getiteld: *C. F. Winter, de Brātājoedā, de Rāmā en de Ardjoenā-sāsrā, drie Javaansche heldendichten in Javaansch proza verkort (Amsterdam 1845)*. Reeds vroeger was er van die proza-verkorting een Nederduitsche vertaling uitgegeven door Mounier in het *Indisch Magazijn*, 1^e twaalfstal 1^e deel, bl. 300—331.

In het laatst van 1829, terwijl *PANGERAN ADIPATI POERBĀJĀ*, later *Soesoehoenan PAKOE BOEWĀNĀ VII*, met zijn onderhoorige manschappen de verschansing van *Pidjenan* nabij het fort van *Klāten* bezet had, gaf deze aan zijn Hoofd-mantri of *Patih* den last om de geschiedenis van *ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE* op nieuw in kleine dichtmaten op te stellen; hij moest daarin bij wijze van inleiding de geslachtlijst van genoemden Prins opnemen. Aan dien last heeft het werk, dat den lezer thans wordt aangeboden, zijn oorsprong te danken. Genoemde Hoofd-mantri of *Patih* van Prins *POERBĀJĀ* heette *Mas Ngabèhi SINDOE-SASTRĀ*; hij is later opgeklimmen tot den rang van *Kliwon* of onder-regent. Hij was de oom van den thans nog levenden *Raden Ngabèhi RĀNGGĀ-WARSITĀ*.

Nadat ik naar mijn meening voldoende kennis gekregen had van Javaansche geschriften, voor zoo ver die door den druk waren bekend geworden, ontwaakte al spoedig in mij de lust om een manuscript te lezen, en zóó kwam ik aan het lezen van het hier volgende werk. Het leverde mij niet te veel zwarigheden op en beviel mij, niet omdat het door echt dichterlijke voorstellingen aan mijn smaak voldeed, maar omdat ik daardoor kennis maakte met vele mythologische personen, die ook in het bekende Javaansche gedicht *Rāmā* een aanzienlijke rol spelen. Het bleek mij nu, dat de orde, waarin Prof. T. ROORDA de proza-omwerkingen van de bovenvermelde Javaansche gedich-

ten (*Brâtâjoedâ*, *Râmâ* en *Ardjoenâ-sâsrâ*, liever *Ardjoenâ-sâsrâ-baœ*) heeft uitgegeven ten eenemale verkeerd is, wel te verstaan voor hem, die gewoon is een werk van 't begin af te lezen. De *Râmâ* is immers een vervolg van de *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE* en de *Brâtâjoedâ* is wederom een geschiedenis van lateren tijd. De draad, die door de geschiedenis van *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE* en *Râmâ* loopt, is eerst regt duidelijk, als men het hiervolgende werk van *SINDOE-SASTRÂ* leest. Beide Vorsten zijn incarnaties van *Batârâ Wisnoe*, en hun echtgenooten zijn incarnaties van *Dèwi Sri*. Beide Vorsten zijn modellen van dapperheid, wijsheid en deugd, de laatste nog veel meer dan de eerste. Beiden hebben te kampen tegen de roofzucht en strijdwoede van *DÂSÂMOEKÂ*, Koning van *Alĕnkâ*, met zijn ruwe *Boetâ*-horden. *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE*, Koning van *Maïspati* overwint hem, en laat hem leven onder de voorwaarde, dat hij zich onderwerpt. *Râmâ*, Koning van *Ajodyâ*, overwint hem niet alleen, maar doodt hem, en voltooit daardoor de zegepraal van het licht over de duisternis, van domheid en ruwheid over verlichting en beschaving. *Râmâ* wordt echter bijgestaan door een heirleger van apen. Waar die apen van daan komen, wie hun Hoofden *SOEBALI* en *SOEGRIWÂ* eigenlijk zijn, blijft duister voor den lezer van de *Râmâ*. De *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE* van *JÂSÂ-DI-POERÂ II* geeft daaromtrent ook geen voldoende opheldering, maar in dit werk van *SINDOESÂSTRÂ* wordt alles van 't begin af medegedeeld, en vindt men een volledig verhaal van al wat er vroeger met die apen is voorgevallen: hun afkomst, hun geschillen onderling, en hun ontmoetingen met *DÂSÂMOEKÂ*. In de *Râmâ* treedt *SOEGRIWÂ* eindelijk op als bondgenoot en magtige steun van *Râmâ*, en deze behaalt door zijn toedoen de zegepraal.

De geschiedenis van *SOEBALI* en *SOEGRIWÂ* behoort eigenlijk niet tot die van *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE*, daar deze nooit met hen in contact geweest is, maar zij is geheel en al in die van *DÂSÂMOEKÂ* geweven, en *DÂSÂMOEKÂ* is de persoon, die eenheid brengt in de geschiedenis van *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE* en *Râmâ*. Hij vertegenwoordigt steeds den boozen geest: hij verwoest geheel zonder reden het rijk van *Lokâpâlâ*, stookt verdeeldheid onder de apen, vervolgt de vrouwelijke onschuld en randt zelfs den hemel aan. Hij komt in oorlog met *ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE* en wordt overwonnen. Maar na diens dood steekt hij op nieuw het hoofd op. Hij gaat weder zijn vroegeren gang, en laat, zooals in de *Râmâ* verhaald wordt, *Dèwi Sri*, de jeugdige Gemalin van *Râmâ*, Koning van *Ajodyâ*, rooven. Hij voert haar naar zijn paleis te *Alĕnkâ*, en wikkelt zich daardoor in een oorlog, die hem het leven kost.

Dit zij voldoende om de belangrijkheid van dit werk, als noodzakelijke inleiding tot de *Râmâ*, in het licht te stellen. Ik voeg hier nog bij, dat de in dit werk voorkomende mythologische personen nog steeds blijven voortleven in de verbeelding van de hedendaagsche Javanen, zoowel aanzienlijken als geringen, dat ieder kind de beelden van de voornaamste personen al zeer spoedig in zijn hoofd heeft, en dat elke *wajang*-kist een groote menigte poppen bevat, die genoemde personen voorstellen. De hooge belangrijkheid van dit werk voor ieder, die kennis wenscht te maken met de populairste producten der Javaansche letterkunde, is daardoor voldoende bewezen.

Het is mijn streven om bij de Javanen lust op te wekken voor hun letterkunde, hun daartoe den toegang gemakkelijker te maken, en tevens om mijn landgenooten, die het Javaansch niet verstaan, in de gelegenheid te stellen om door de lectuur van een op *Java* zeer populair verhaal zich op een niet al te onaangename wijze bekend te maken met de phantasiebeelden, die den kern uitmaken van de meest geliefde volksvermaken der Javanen, als de *wajang*-voorstellingen en

de gezangen bij muziek en danspartijën. Met die bedoeling heb ik de moeite genomen hier een Nederduitsche vertaling van den Javaanschen tekst bij te voegen. Ik heb getracht zoo nauwkeurig mogelijk te vertalen, ten einde den Hollandschen lezer, ook uit een letterkundig oogpunt, een juiste voorstelling van het geschrift te geven. Een Javaansch werk is, als zoo veel andere werken, een tuin, waarin men nog wel andere dan fraaije of welriekende bloemen vindt. De man van smaak zal zich bij 't doorwandelen menigmaal ergeren, maar dat mag de vertaler niet veranderen. Hij is verplicht den inhoud juist weder te geven, zonder opsmukking en zonder weglating van onnoodige herhalingen of stuitende tooneelen.

Het dichtelijk schoon, waarop de nieuwere Javaansche schrijvers verzot zijn, namelijk het op elkander laten volgen van vele ongeveer gelijke klanken, in het Javaansch *poerwåkanti* geheeten, moest natuurlijk in de vertaling verloren gaan, doch dit zal den Hollandschen lezer niet spijten, als ik hem mededeel, dat die zucht naar klankspelingen de schrijvers meermalen verleidt tot het smeden van niet bestaande woorden, en tot het naar hun smaak opsieren van den vorm ten koste van de duidelijkheid. *JĀSĀ-DI-POERĀ II* was daarin een meester; hij heeft door dien poëtischen tooi sommige gedeelten van de *Rāmā* onverstaanbaar gemaakt. De schrijver van dit werk heeft het niet zoo ver gedreven, maar toch ver genoeg om den vertaler hier en daar zijn werk moeijelijk te maken. Meer leed doet het mij, dat ik de kracht der klanknabootsende woorden in de vertaling niet voldoende in het Hollandsch kon wedergeven, want de Javaansche taal is daarvan zeer ruim voorzien. Zij worden zeer veel gebezigd in de uitvoerige beschrijvingen van gevechten, en sieren die anders vrij vervelende beschrijvingen niet weinig op. Men moet echter een *ǰalang*, die een goede voordragt heeft, hooren om het schitterend effect van die klanknabootsende woorden en uitdrukkingen naar waarde te schatten.

In de weinige noten heb ik het een en ander vermeld, wat ik meende, dat opheldering noodig had. Ik had die noten wel kunnen, ja misschien ook moeten vermenigvuldigen, doch als men zijn lezer niet kent, is 't moeijelijk te weten, hoe ver men daarin gaan moet. Ook aarzel ik niet ronduit te bekennen, dat mij de tijd en de gelegenheid ontbraken om meerdere uitbreiding aan dit werk te geven.

Een woordenlijstje van de in dit werk voorkomende Javaansche woorden, die elders niet goed, niet volledig genoeg of in 't geheel niet verklaard zijn, had ik hier wel willen bijvoegen, doch met het oog op de toekomstige uitgave van het op last der Regering vervaardigde groote *Javaansch-Nederduitsche woordenboek* acht ik zulk een lijstje niet belangrijk. Gaarne beken ik hier, dat ik meermalen een zeer onvolledig, op het Translateurs bureau alhier aanwezig exemplaar van dat woordenboek met vrucht geraadpleegd heb. Overigens was *Raden Ngabèhi RĀNGGĀ-WARSITĀ* mijn vraagbaak. Het gemis van genoemd woordenlijstje wordt eenigzins vergoed door de vertaling, die vrij nauwkeurig rekenschap geeft van den zin der woorden. Waar zij dit hier of daar niet mogt doen, zoude ik in de verklarende woordenlijst ook toch dikwijls maar een vraagteken geplaatst hebben.

Een lijst van al de in dit werk voorkomende personen, en van die, welke men in de *Rāmā* aantreft, met korte vermelding niet alleen van hun familie-relaties, maar van al wat er van hen verteld wordt, tevens met nauwkeurige opgave van de plaatsen in genoemde werken, waar alle bijzonderheden van hun leven beschreven worden, is bijna gereed. Het kwam mij echter voor, dat die biographische lijst even goed afzonderlijk kon worden uitgegeven, indien zij daarvoor belangrijk ge-

noeg geschat wordt. Voor de wetenschap is zij dit misschien niet, doch, naar ik meen, wel voor ieder, die den naam van een der daarin vermelde personen hoort noemen, en er zonder veel studie of zoeken meer van wil weten. Voor hen zou dergelijke lijst van veel gerief zijn. Mogelijk ziet zij later het licht.

Over de handschriften, die ik bij het vaststellen van den Javaanschen tekst raadpleegde, en over de kritische aantekeningen heb ik het volgende medetedeelen.

Het eerste handschrift, dat ik gebruikte, wordt in de kritische aantekeningen met de letter A aangeduid. Het is een door mij zelve gecollationeerd afschrift van een manuscript, dat tot de bibliotheek van het voormalige Instituut ter opleiding van ambtenaren te Soerakarta behoort. Dit manuscript scheen mij toe een eerste of tweede copie te zijn van het originele voor ongeveer 40 jaren zamengestelde werk.

Door de goedheid van den Heer J. A. WILKENS ontving ik een tweede afschrift, dat met het eerste bijna geheel overeen kwam. Het wordt in de kritische aantekeningen door de letter B aangeduid. Deze handschriften gaan echter niet verder dan tót de helft, en eindigen met den 50^{en} zang.

Een derde handschrift ontving ik van Pangeran Arjâ SĀNTĀ-KOESOEMĀ. Het is in de aantekeningen met de letter C aangeduid. Het is slordig geschreven, blijkbaar het werk van een liefhebber, niet van een klerk van beroep; aan spelfouten is er geen gebrek. Het gaat niet verder dan tot in den 37en zang.

Toen ik de drie genoemde handschriften bezat, verkeerde ik in de meening, dat de schrijver zijn werk niet verder had voortgezet, doch die meening begon te wankelen, toen ik nog een ander handschrift ontving. Ik had het genoeg uit de bibliotheek van Pangeran Ādipati Arjâ MANGKOE-NĒĠĀRĀ IV een vollediger handschrift te ontvangen. In de aantekeningen is het aangeduid met de letter D. Het bevat 98 zangen. Ik durfde het echter niet geheel vertrouwen. De afschrijver had zich toch veroorloofd al, wat tot geslachtregisters behoorde, weggelaten. Ook verschilde de lezing hier en daar zoo veel van die der andere handschriften, dat ik niet wist, of ik die nieuwe lezingen toeschrijven moest aan een beteren grondtekst, dan wel aan de zucht van den afschrijver om op eigen gezag verbeteringen aan te brengen. Dit handschrift was dus een groote aanwinst, en deed het vermoeden rijzen, dat de beide eerste handschriften niet volledig waren, doch meer dan een vermoeden kon het vooreerst niet worden, omdat het mogelijk was, dat de afschrijver van het vierde handschrift zelf het werk van SĪNPOESASTRĀ vervolgd had. Ik trachtte nu het oorspronkelijke handschrift van SĪNPOE-SASTRĀ te bekomen, maar hoe hulpvaardig en welwillend velen ook waren om die hun zeer welgevallige pogingen te ondersteunen, die pogingen bleven mislukken. Het was zeker, dat het bedoelde handschrift behoord had tot de aanzienlijke bibliotheek van den toen kortelings overledenen Soesoehoenan PAKOE-BOEWĀNĀ VII, die vóór zijn troonsbeklimming den naam van Pangeran ĀDIPATI POERBĀJĀ voerde, en op wiens last het werk was zamengesteld; maar, helaas! met al de andere schatten, die deze Vorst aan zijn opvolger naliet, was ook de rijke bibliotheek verdwenen. Vruchteloos waren ook mijn nasporingen te Jogjakarta bij Zijn Hoogheid den Sultan, wiens Gemalin een dochter is van den opvolger van genoemden Soesoehoenan.

Toen ik dus alle hoop om het oorspronkelijke handschrift in handen of ook maar onder de oogen te krijgen, speelde het geluk mij nog twee handschriften in handen, die allen twijfel deden

ophouden. Het vijfde handschrift, door letter E aangeduid, is het eigendom van Raden Ajoe SĒKAR-KADATON, eenige echte dochter van Z. H. PAKOE-BOEWĀNĀ VII. Het handschrift is met een zeer duidelijke hand geschreven, naar men mij verteld heeft, door den eigen zoon van den schrijver. Hieruit zoude men mogen besluiten, dat het een afschrift is van het origineel, en het bezit daardoor grooter waarde dan al de andere handschriften.

Het zesde handschrift, met F aangeduid, is het eigendom van Pangeran Aryā TJĀKRĀ-DI-NINGRAT, kleinzoon van Z. H. PAKOE-BOEWĀNĀ VII en zwager van Z. H. PAKOE-BOEWĀNĀ IX. Dit handschrift is niet zoo goed geschreven als het vorige. De afschrijver maakt wel eens grove fouten en was geen geleerde, doch dit vermindert de waarde bij de vergelijking van de andere handschriften zeer weinig, want men mag daarom aannemen, dat hij geen veranderingen uit eigenwijsheid gemaakt heeft, daar de Javaansche afschrijvers volstrekt niet aarzelen de woorden van den tekst naar hun believen te veranderen, als de zin der woorden maar behouden blijft, en al wordt die ook wat veranderd, als het metrum maar ongeschonden blijft. Vele afschrijvers durven den zin ook wel naar hun eigen meening veranderen, doch dat doen alleen zij, die voor kundig doorgaan. Iemand, die fouten tegen het metrum begaat, moet al zeer dóm zijn. Een Javaan bemerkt die eerder dan zinstorende feilen, want het zingen staat bij hem veelal hooger dan het verstaan. — Dit handschrift komt het meest met het vorige overeen, het schijnt een zeer naauwkeurig afschrift te zijn van een eerste afschrift, en komt meestal met E overeen, hoewel het daarvan verschilt en met de andere handschriften overeenkomt in het wellaten der episode, die in onzen tekst den inhoud van vier zangen uitmaakt (32.20 tot 36.14).

Door 't bekomen van deze laatste handschriften verdween alle twijfel. De afschrijver van A, en in navolging ook die van B, had met den 50en zang zijn werk als geëindigd beschouwd, en daarom veranderde hij den oorspronkelijken titel: ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE, en noemde het werk LOKĀ-PĀLĀ, omdat de ondergang van Lokāpālā er in vermeld wordt. Men kan het als de inleiding tot de geschiedenis van ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE beschouwen, en als zoodanig maakt het een op zich zelf staand geheel uit. Het was dan ook eerst mijn plan om mijn werk, even als A en B, te eindigen. Maar omdat het mij later bleek, dat de schrijver zijn werk vervolgd had, achtte ik mij verplicht niet halverwege te blijven staan. Hierdoor heeft het werk grooter omvang gekregen, dan mij, in verband met mijn andere bezigheden, aangenaam was, daar ik nu aan het vergelijken van de handschriften en aan het vertalen meer tijd besteden moest, dan ik voor dit werk bestemd had.

Het schijnt, dat de schrijver zijn werk nog verder heeft willen voortzetten. Hij heeft althans reeds een begin gemaakt met het omwerken van de geschiedenis van RĀMĀ, gelijk men uit de handschriften D en E zien kan. Tevens heeft hij misschien de geschiedenis van RĀMĀ willen uitbreiden door het toevoegen van verhalen, geput uit tooneelstukken, zooals er verscheidene moeten zijn, die tot den strijd van RĀMĀ met DĀSĀMOEKĀ behooren. Ik bezit althans een afzonderlijk gedicht, Rāmā-tambak genaamd; het behandelt tooneelen, die voorgevallen zijn bij 't leggen van den dam, dien de apen ten gerieve van RĀMĀ's leger in de zee legden, en die het vaste land van Voor-Indië met het op een eiland gelegene Alēnkā (of Ceilon) verbond. Maar mogelijk hebben de omstandigheden den schrijver in het verder voortzetten van zijn groot plan verhinderd.

Gaarne had ik reeds dadelijk de hand geslagen aan het herzien van den niet onverbeterlijken tekst van de Rāmā, door den Heer C. F. WINTER SR. in de werken van het *Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* in het 21^e deel 2^e stuk der *Verhandelingen* geplaatst. Door

't bezit van een paar handschriften meende ik tot de zuivering van dien tekst in staat te zijn. Ook had ik daarbij dan een Nederduitsche vertaling willen voegen, maar omstandigheden dwingen mij dat omvangrijke werk aan anderen over te laten.

Boven is reeds gezegd, dat de schrijver SINDOE-SASTRĀ het werk van zijn voorganger JĀSĀ-DI-POERĀ tot grondslag heeft gelegd. De laatste volgde den kawi-tekst. Deze werd in vroegere eeuwen opgesteld door Ēmpoe JOGISWĀRĀ, een onderdaan van DJĀJĀ-BĀJĀ, Vorst van DĀhĀ (Kediri), de-zelfde die ook de RĀmĀ en WiwāhĀ in 't kawi geschreven heeft. Het blijkt echter niet, dat de schrijver van onzen tekst den kawi-tekst van de ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE gezien heeft. Om die reden was het dus niet noodig onzen tekst met den kawi-tekst te vergelijken. Hoogst waarschijnlijk zal dergelijke vergelijking wel zeer nuttig zijn, doch de kawi-tekst schijnt zeer zeldzaam te zijn, en pas onlangs kwam ik in 't bezit daarvan. En bovendien zou de vergelijking dier teksten mijn krachten te boven gaan en veel meer tijd kosten, dan ik voor mijn letterkundige liefhebberij besteden mag; te meer daar ik niet vrij disponeren kan over kundige inlanders, zoo als die aan de Ambtenaren, voor de Javaansche taal- en letterkunde zijn toegevoegd. Voor anderen, die later den kawi-tekst met den gewonen Javaanschen tekst mogten willen vergelijken, heb ik door 't hier geleverde zeker geen onnut werk gedaan.

Men heeft in den laatsten tijd veel werk gemaakt van het verzamelen en vergelijken van volksagen. De sagen, die in dit werk voorkomen, zijn zonder twijfel allen van Indischen oorsprong. Zij leveren verscheidene punten van vergelijking met die van andere zoo Oostersche als Westersche volken op. Het is echter hier de plaats niet dit in bijzonderheden aan te toonen.

Onze schrijver SINDOE-SASTRĀ heeft zijn werk geput uit twee bronnen. De eerste en voornaamste is de boven reeds genoemde geschiedenis van ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE door JĀSĀ-DI-POERĀ II opgesteld. Wat de schrijver er bijgevoegd heeft, voorzover het de afstamming aangaat, is geput uit de bekende geslachtlijsten, aan het Hof te Soerakarta vervaardigd en bijgewerkt. Wat de schrijver mededeelt van SOEBALI, SOEGRIWĀ en andere apen heeft hij moeten ontleenen aan zijn tweede bron: de overlevering, die zich van geslacht tot geslacht onder de Javanen overplant. Het vaderland van die overlevering is Voor-indië. De Indische volksplantingen hebben haar naar Java overgebracht. De kaste der Brahminen werd in vroegere tijden op Java vertegenwoordigd door de zoogenaamde Ēmpoe's, later poedjānggā's of geleerden. Het waren beambten aan het hof van den Vorst, die in hoog aanzien stonden, even zeer als de Brahminen in Indië. Toen de bevolking van Java tot de Mohammedaansche godsdienst overging, verloren zij hun priesterlijke waardigheid met een aanzienlijk deel van hun magt, maar zij bleven belast met het beoefenen der Oud-indische geleerdheid, en in 't bijzonder ook met de beoefening van het kawi. Vroeger moeten er poedjānggā-scholen geweest zijn, waarin zij hun kennis aan anderen mededeelden. Men herinnert zich nog, dat er aan het hof te Soerakarta twee poedjānggā's waren, thans is er nog maar één. Het vak van den poedjānggā, dat is: de geleerdheid is, bij de Javanen, even als verre weg de meeste ambtelijke kennis, erfelijk. Zij gaat van vader op zoon over. De bloedverwanten van een poedjānggā leeren van hem ook wel, al naar gelang van hun lust en vatbaarheid, en hebben, door dat zij zijn bloedverwanten zijn, ook wel eenig gezag bij anderen, maar toch altijd minder dan de poedjānggā zelf. Deze staat boven allen. Hij spreekt orakeltaal. Poedjānggā is geen eigenlijke titel, maar een eere naam, dien men thans geeft aan den ambtenaar van den Vorst, die den rang van kliwon of onder-regent heeft en belast wordt met het

opstellen van belangrijke stukken, en het schrijven van de *b a b a d s* of kronieken van 't Vorstelijke Huis, met het uitleggen van *k a w i*-woorden en oude inscriptiën, met de beoefening van de sterrekunde, voorzoover die met de tijdrekenkunde in verband gebragt is, en met het raadplegen van de *p a w o e k o n* of het voorspellingsboek, indien de Vorst weten wil, welke dag voor 't beginnen van een werk of 't volvoeren van een plegtigheid gunstig is. Zelfs bij het kiezen van een dag tot het doen van een echt Mohammedaansche ceremonie, zooals de besnijdenis, laat de oudheidensche wichelarij haar beslissende stem nog steeds hooren!

De wel bekende Raden Ngabèhi RANGGĀ-WARSITĀ zegt zelf thans nog de eenige *p o e d j ā n g g ā* te zijn, en ieder Javaan geeft en gunt hem die eer. Te Jogjakarta schijnt men geen bepaalden *p o e d j ā n g g ā* te bezitten. Een paar Prinsen aan het Hof aldaar zijn belast met de aan die betrekking verbundene werkzaamheden. Het spreekt wel van zelf, dat ik de hulp van dien eenigen *p o e d j ā n g g ā*, die ieder voor goed geld met zijn kennis ten dienste staat, niet geheel versmaad heb. Maar dat ik zijn apodictische uitspraken niet altijd geloovig aannam, zal niemand bevreemden, die den ouden man kent en met zijn sedert vele jaren gevoerde levenswijze bekend is. Deze eenige nog levende *p o e d j ā n g g ā* heeft de pacht van de landerijen, die aan zijn betrekking verbonden zijn, voor den tijd van meer dan honderd jaren verpand om zijn schulden te betalen. Als er dus geen bijzondere maatregelen genomen worden, zal er voor zijn eventuelen opvolger weinig of niets overschieten.

Deze korte uitweiding moet dienen om een blik te werpen op de verledene, tegenwoordige en toekomstige toestand der Indisch-javaansche geleerdheid onder de Javanen, en behoort eigenlijk niet hier ter plaatse. Ik keer dus tot mijn onderwerp, de mondelinge traditie, terug.

Mas Ngabèhi SĪNPOE-SASTRĀ was wel is waar geen *p o e d j ā n g g ā* in den eigenlijken zin, maar hij was een bloedverwant van een *p o e d j ā n g g ā*, en zelfs een jongere zoon van een *p o e d j ā n g g ā*. Hij had van zijn vader zeker veel geleerd en wordt dan ook voor kundig gehouden, al heeft hij niet het gezag van een *p o e d j ā n g g ā*. De eeuwenoude Indisch-javaansche overlevering gaat van geslacht tot geslacht over in den mond der *ḍ a l a n g s*, of opvoeders van tooneelstukken in de *w a j a n g*-spelen. Het *w a j a n g*-spelen is bij de Javanen geen vak, dat men op volwassen leeftijd aanvat; men leert het van kind af. De *ḍ a l a n g* neemt zijn zoon of kleinzoon reeds in zijn eerste levensjaar met zich mede naar de *w a j a n g*-vertooningen; de moeder van het kind gaat ook mede om het kind te verzorgen, en bespeelt daarbij de *g ě n d ě r*. Dag aan dag, althans meermalen in de week hoort het kind, wakende of half-wakende, de verhalen en gezangen, die de *ḍ a l a n g* opdreunt. Daardoor geraken die verhalen en gezangen in zijn geheugen, en wordt hij in staat gesteld, om die later als *ḍ a l a n g* aan anderen voor te dragen, ongeveer zoo als hij ze vernomen heeft. Is hij vindingrijk, dan kan hij daarbij wel zelf uitgevondene, geestige of mingeestige, kiesche of onkiesche aardigheden voegen, maar de kern der oude verhalen blijft dezelfde. De korte inhoud van hun verhalen is vroeger wel eens door kundige *ḍ a l a n g*'s te boek gesteld, en daardoor zijn de *l a k o n s*, of overzigten van tooneelstukken, ontstaan. De Hoofd-*ḍ a l a n g* van den Soesoehoenan bezit een verzameling daarvan. Dergelijke verzamelingen zijn niet zeldzaam. Zij zijn een zekere steun voor de overlevering, doch vele *ḍ a l a n g s* kunnen niet lezen, en hebben dus hun kennis alleen uit mondelinge, ettelijke jaren lang gehoorde voordragten geput. Hun taal is doorspekt met *k a w i*-woorden, die zij niet kunnen uitleggen, maar uit den mond van andere *ḍ a l a n g s* vernomen hebben. De *ḍ a l a n g* is daaraan zoo gewend, dat hij meent ze

niet te kunnen missen. De *dalang* is dus de drager van de aloude overlevering. Deze loopt bij sommige *dalangs* wel eens wat uiteen, vooral met opzigt tot de genealogie, maar in de hoofdzaak is zij bij allen dezelfde.

Na deze uitweiding over de mondelinge traditie onder de Javanen zal ik besluiten. Doch ik mag hier niet nalaten mijn dank te betuigen aan allen, die mij door het in gebruik geven van handschriften of door 't ophelderen van duistere punten hebben bijgestaan, en eindig in de hoop, dat het mij mag gelukt zijn iets te hebben bijgedragen tot bevordering van de kennis der Javaansche letterkunde.

Soerakarta, den 19 Februarij 1870.

OVERZIGT VAN
DEN INHOUD VAN HET GEDICHT
ARDJOENÁ-SÁSRÁ-BAOE.

		Bladz.
Voorberigt.	(1.1— 3)	1.
Hoofdstuk	I. (1.4—15) Geslachtlijst van Pangeran POERBÁJÁ, regtertak	2.
"	II. (1.16—2.6) Geslachtlijst van Pangeran POERBÁJÁ, linkertak	5.
"	III. (2.7—3.2) Nog eenige geslachtlijsten	8.
"	IV. (3.3—21) Geschiedenis van Sajid ANWAR, of NOERTJAHJÁ te Dewani	12.
"	V. (3.22—4.35) Geschiedenis van NOERRÁSA te Dewátá	14.
"	VI. (5.1—19) Geschiedenis van Hjang WĒNANG	17.
"	VII. (5.20—6.29) Geschiedenis van Hjang TOENGGAL	19.
"	VIII. (7.1—19) Geboorte van MANIK, MÁJÁ en anderen	23.
"	IX. (7.20—8.28) Lokápálá onder WISRÁWÁ en WISRÁWÁNA of DĀNĀRĀDJÁ	25.
"	X. (9.1—15) De kluis van WISRÁWÁ	28.
"	XI. (9.15—10.33) WISRÁWÁ gaat naar Alĕnká om SOEKĒSI voor zijn zoon ten huwelijk te vragen	29.
"	XII. (11.1—29) WISRÁWÁ neemt SOEKĒSI zelf ten huwelijk	34.
"	XIII. (11.30—12.24) DĀNĀRĀDJÁ vertrekt met zijn leger naar Alĕnká om te strijden	39.
"	XIV. (12.25—16.15) Strijd van DĀNĀRĀDJÁ tegen MARITJÁ, MINTRAGNÁ en PRAHASTÁ	42.
"	XV. (16.16—17.25) WISRÁWÁ trekt zelf tegen zijn zoon ten strijde. Vrede door tusschenkomst van NARĀDÁ	53.
"	XVI. (17.25—18.25) Geboorte en jeugd van DĀSĀMOEKÁ, KOEMBÁKARNÁ, SARPÁ-KĒNÁKÁ en WIBISÁNA	58.
"	XVII. (18.25—21.12) Jeugd van SOEBALI, SOEGRIWÁ en ANDJANI	61.
"	XVIII. (21.13—22.20) DĀSĀMOEKÁ, Vorst van Alĕnká, en zijn broeders	70.
"	XIX. (22.20—24.8) Eerste ontmoeting van DĀSĀMOEKÁ met SOEBALI	75.
"	XX. (24.8—30.14) DĀNĀRĀDJÁ van Alĕnká in oorlog met DĀSĀMOEKÁ en overwonnen	84.
"	XXI. (30.15—31.7) DĀSĀMOEKÁ tracht in den hemel van Batárá ÉNDRÁ te dringen	98.
"	XXII. (31.7—32.4) Ontmoeting van DĀSĀMOEKÁ met WIDÁWATI	100.
"	XXIII. (32.5—17) Ontmoeting van DĀSĀMOEKÁ met MAROETÁ	102.
"	XXIV. (32.18—36.13) MAĒSĀOERÁ van Kiskĕndá in oorlog met Batárá ÉNDRÁ	105.
"	XXV. (36.13—38.3) SOEGRIWÁ strijdt met MAĒSĀOERÁ	119.
"	XXVI. (38.4—27) SOEBALI overwint MAĒSĀOERÁ	123.
"	XXVII. (38.27—41.11) SOEGRIWÁ ontvangt Dĕwi TĀRÁ ten huwelijk. Strijd daarover met SOEBALI	125.

Hoofdstuk XXVIII. (41.12—44.1)	Oorlog van DĀSĀMOEKĀ met BĀNĀPOETRĀ van Ajodyā	134.
"	XXIX. (44.2—46.36) Ontmoeting van DĀSĀMOEKĀ met RAWATMEDJĀ en SOEKĀSĀLJĀ	139.
"	XXX. (46.37—47.21) Ontmoeting van DĀSĀMOEKĀ met DĀSĀRĀTĀ	147.
"	XXXI. (47.22—50.25) Oorlog van DĀSĀMOEKĀ met Batārā ĒNDRĀ	149.
"	XXXII. (51.1—35) Raden SEMANTRI gaat naar Maġspati	161.
"	XXXIII. (51.35—53.39) ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE zendt SEMANTRI naar Magādā, om TJITRĀWATI ten huwelijk te vragen	166.
"	XXXIV. (54.1—55.33) Dèwi TJITRĀWATI en de Koning van Magādā	176.
"	XXXV. (56.1—59.7) Strijd met den Koning van Widarbā	183.
"	XXXVI. (59.8—61.17) De Koning van Widarbā door zijn broeder van Djonggarbā geholpen, maar overwonnen	193.
"	XXXVII. (61.18—62.18) Dèwi TJITRĀWATI gaat op reis naar Maġspati	201.
"	XXXVIII. (62.19—65.29) SEMANTRI stelt de krachten van ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE op de proef	205.
"	XXXIX. (66.1—30) Huwelijk van ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE met TJITRĀWATI	215.
"	XL. (67.1—68.10) SEMANTRI door ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE op de proef gesteld	218.
"	XLI. (68.11—22) De tuin SRIWĒDARI	223.
"	XLII. (68.2—69.20) Raden SEMANTRI tot Patih Soewāndā verheven	225.
"	XLIII. (69.20—70.30) Geboorte van ANILĀ en andere apen	228.
"	XLIV. (71.1—72.1) Geboorte van ANOMAN	233.
"	XLV. (72.1—17) Toenemende magt van DĀSĀMOEKĀ	236.
"	XLVI. (72.18—74.17) ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE doet een pleiziertogt en damt een rivier af	238.
"	XLVII. (74.17—78.1) DĀSĀMOEKĀ trekt tegen ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE te velde	244.
"	XLVIII. (78.1—79.22) SCEWĀNDĀ trekt tegen DĀSĀMOEKĀ op	252.
"	XLIX. (80.1—83.12) Patih Soewāndā strijdt met de Veldheeren van DĀSĀMOEKĀ	257.
"	L. (83.13—87.11) DĀSĀMOEKĀ strijdt zelf met Soewāndā en doodt hem	265.
"	LI. (88.1—93.16) ARDJOENĀ-SĀSRĀ strijdt met DĀSĀMOEKĀ	275.
"	LII. (93.16—94.14) Zelfmoord van Dèwi TJITRĀWATI	290.
"	LIII. (94.15—30) Dèwi TJITRĀWATI herleeft	294.
"	LIV. (94.31—96.25) DĀSĀMOEKĀ krijgt vergiffenis en belooft beterschap	296.
"	LV. (97.1—99.6) Na een roemrijke regering wordt ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE op de jagt gedood	304.
"	LVI. (99.7—18) DĀSĀMOEKĀ keert tot zijn vroeger leven terug	311.
"	LVII. (99.19—101.23) SCEBALI ontroont SOEGRIWĀ op aanstoking van DĀSĀMOEKĀ	312.
"	LVIII. (101.24—29) DĀSĀRĀTĀ, Koning van Ajodyā	319.

N. B. De welwillende lezer gelieve eenige foutive cijfers van hoofdstukken in de vertaling naar dit overzicht zelf te verbeteren.

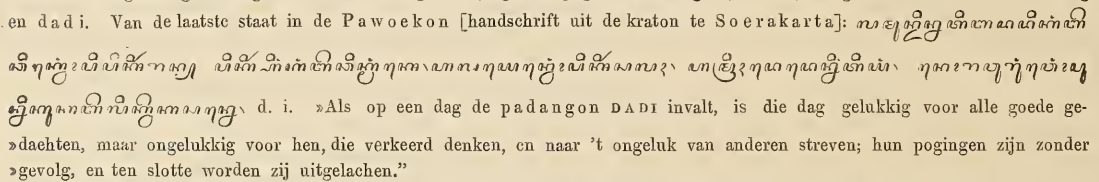
I) 2. ber 1829), in de verschansing *Pidjénan* (1). Pangéran Adipati POERBĀJĀ gaf toen last, de reeks van zijn voorouders, na een naauwgezet onderzoek van hun onderlinge opvolging, uit eerbied en vrome vereering, in gedicht te brengen, en een geslachtlijst zoowel van Java (2) als van Arabië (3) en van de Profeten op 3. te stellen. Hij, die de Javaansche geslachtregisters mededeelt, geniet denzelfden zegen, als hij, die de Arabische behandelt, want beide hebben betrekking op het verheerlijkte voorgeslacht (4). De Patih (5) van den Prins, Mas Ngabèhi SINDOESASTRĀ, heeft daartoe den last ontvangen; hij vangt aan met ADAM, het schepsel van GOD.

H O O F D S T U K I.

Geslachtlijst van Pangéran Adipati PoerbĀjĀ, regtertak.

4. N a b i A D A M,

De derde tijdsbepaling luidt: „in de padangon DADI”. Men heeft ugen padangon's, elk van één dag; zij keeren dus om de negen dagen terug, en heeten: dangoe, djagoer, gigis, kérangan, noän, wogan, toeloës, woeroeng en dadi. Van de laatste staat in de Pawoekon [handschrift uit de kraton te Soerakarta]:

d. i. „Als op een dag de padangon DADI invalt, is die dag gelukkig voor alle goede gedachten, maar ongelukkig voor hen, die verkeerd denken, en naar 't ongeluk van anderen streven; hun pogingen zijn zonder gevolg, en ten slotte worden zij uitgelachen.”

De vierde tijdsbepaling, vervat in de woorden: „in de rinkël genaamd paningron”, heeft betrekking op een kring van zes dagen, waarvan elk zijn eigen rinkël of rinkël djalma heeft. Die rinkël's heeten: oewas, mawoeloe, toenglé, arjang, woeroekoeng en paningron.

Eindelijk luidt de vijfde tijdsbepaling: „onder den God JĀMĀ”. Er zijn acht Goden, die invloed hebben op het lot der menschen: SRI, ÉNDRĀ, GOEROE, JĀMĀ, LODRĀ, BRĀMĀ, KĀLĀ en OEMĀ. Zij wisseleu elkander bij dagen af.

De voorzeggingskunst van de Javanen bestaat in het nasporen van de toevallige zamenkomst van bovegenoemde en nog eenige andere omstandigheden. Al die verschillende tijdsbepalingen, gevoegd bij de gewone, maken de wichelarij tot een zeer ingewikkelde kunst. De Lajang Pawoekon bevat een opgave van al die omstandigheden voor elken dag gedurende een tijdkring [windoe] van acht jaren.

(1) *Pidjénan* is een verschansing, die tijdens den oorlog tegen DipĀ-nĕgĀrĀ in de omstreken van Klatèn in de Residentie Soerakarta is opgeworpen. Pangéran Adipati PoerbĀjĀ, Kolonel van de huzaren, lag daar geruimen tijd met zijn troepen.

(2) Onder de geslachtlijst van Java moet men hier verstaan: de geslachtlijst van de vorsten van Java volgens de oud Javaansche overlevering, zooals uit het vervolg zal blijken.

(3) Onder de geslachtlijst van Arabië versta men de geslachtlijst van de vorsten van Java volgens de Arabische overlevering.

(4) In de Javaansche geschriften staan de aloude Hindoesche en Mohammedaansche godsdiensten doorgaans niet vijandig tegen elkander over. Als men den val van MĀdjĀpaĭt uitzondert, hadden er bij den overgang van de eene tot de andere geen groote schokken plaats, en is de eene zeer zusterlijk op de andere gevolgd. Onlusten of groote beroerten hadden daarbij anders niet plaats.

(5) De voornamen Priusen hebben bij hun ondergeschikten één persoon, dien men doorgaans Patih noemt. In den Javaanschen tekst heet hij Hoofd-mantri.

- (I) N a b i S i s,
S a j i d (1) A N W A S,
S o e l t a n K I N A N,
M A H L A I L,
S o e l t a n B A R A D,
N a b i I D R I S,
S o e l t a n M O E T A W A S A L C H A ,
S o e l t a n L A M A H,
5. N a b i S A C H I B, o f N O E H (N O A C H),
S a j i d S A M,
(P r a b o e) I R P H A K S A D,
(N a b i) S A L È H,
S a j i d N G A B A R,
S o e l t a n R A N G O E,
R â d j â S A R O E H,
S a j i d N A C H O E R,
P a t i h T A R I H, o f P a t i h N A D J A R,
6. N a b i I B R A Ï M (A B R A H A M),
N a b i I S M A Ï L (I S M A È L),
S a j i d K È D A R,
S a j i d L È S (o o k L A È S Å),
(S a j i d) D J A M I L,
S a j i d I M J A K,
S a j i d O E D Â W Â,
S a j i d N G O E D N A N,
7. S a j i d M A N G A D,
S a j i d N O E D J A R,
S a j i d M A L A R,
S a j i d I L J A S,
(S a j i d) M A D R I K A H,
S a j i d K A D J I M A H,
S a j i d K I N A N A H,
S a j i d N A L A R, o f K O E R È S,
8. S a j i d M A L I K,
S a j i d P H A H A R,

(1) Het woord „Sajid” is een Arabische titel, en beteekent „Heer.”

- (I) Sajid GALIB,
Sajid LAWÉ,
Soeltan CHANGAB,
Sajid MARAH,
Praboe KALAB,
Sajid KĀSĀ,
(Sajid) NGABDOELMĀNAB,
9. Bagéndā ASIM,
Sajid NGABDOEL-MOENTALIB,
(Sajid) NGABDOELLAH,
Sajidinā Maöläñā MOHAMMAD, de laatste Profeet van God. (1)
10. Zijn dochter Siti PHATIMAH was gehuwd met haar oom, Sajidinā NGALI,
Sajid KOESĒNI, of KOESĒN,
Maöläñā DJĒNAL NGABIDIN,
Maöläñā DJĒNAL NGALIM,
Maöläñā DJĒNAL CHABIR,
Sèh NADJĒMOE DINIL CHABIR,
11. Sèh NADJĒMOE DINIL KOBĀ,
Sèh SAMANGOEN,
Sèh CHASAN,
NGABDOELLAH,
Sajid NGABDOER RACHMAN,
Maöläñā MAHMOED DINIL CHABIR,
Maöläñā MAHMOED DINIL KOBĀ,
Maöläñā ISCHAK,
12. Sèh Wali LANANG,
Praboe SĒTMĀTĀ, of Soenan GIRI I,
Soenan KIDOEL, of Soenan GIRI II,
Pangéran SĀBĀ. Deze had uit zijn huwelijk met Njai Agëng SĀBĀ een
dochter, die huwde met Kjai Agëng PAMANAHAN,
13. Panëmbahan SĒNĀPATI (NGĀLĀGĀ),
Soenan (PRABOE ANJĀKRĀWATI), overleden te Krapjak, (2)

(1) In den tekst heeft MOHAMED een reeds van gebrekkig Arabische met Javaansch vermengde titels, die men aldus kan vertalen: „onze Heer en ons Hoofd, de laatste Profeet, Mohammed, de gezant van God, de uitver-
„korene, het Hoofd der wereld, God zegent hem en schenkt hem geluk.”

(2) Krapjak ten z. w. van Kartasoera, naam van een schoone zeer vruchtbare landstreek. Men vindt er thans meer dan één dorp van dien naam.

- (I) Soeltan AGOENG (of NJĀKRĀ KOESOEMĀ),
Soeltan (AMANKOERAT) van MATARAM, begraven te Tëgal-aroem,
Pangéran POEGÉR, later Soenan PAKOE BOEWĀNĀ I van KartásoerĀ,
Praboe AMANKOERAT,
14. Soenan PAKOE BOEWĀNĀ II, (van SoerĀkartĀ).
Soenan PAKOE BOEWĀNĀ III,
Soenan PAKOE BOEWĀNĀ IV, of Soenan BAGOES,
Soenan PAKOE BOEWĀNĀ V, die geboren was uit het huwelijk van zijn vader
met Ratoe KADIPATÈN, een Prinses van Pamëkasan.
15. Uit een later huwelijk van zijn vader met een jongere zuster van genoemde
Prinses werden geboren: Pangéran Adipati POERBĀJĀ, en diens zuster, Ra-
toe PAMBAJOEN (gehuwd met Pangéran MANKOE-BOEMI II).

H O O F D S T U K I I.

16. *Gestachtlijst van Pangéran Adipati PoerbĀjĀ, linkertak.* ⁽¹⁾
e.

^c N a b i S i s had twee zoons: S a j i d A N W A S, het hoofd van den regtertak van den
stamboom, die vroeger vermeld is, en S a j i d A N W A R, het hoofd van den linkertak,
van wien de vorsten van BënggĀlĀ en Java afstammen. S a j i d A N W A R kreeg

17. te D é w a n i den naam van H j a n g N O E R T J A H J Ā.

(Op hem volgen):

H j a n g N O E R R Ā S Ā,

H j a n g W E N A N G,

H j a n g T O E N G G A L,

B a t Ā r Ā G O E R O E,

B a t Ā r Ā B R Ā M Ā,

(1) Onder de woorden *regter* en *linkertak* hier-door regter- en linkertak vertaald, moet men den regter- en linker-
tak van een stamboom verstaan. Deze stamboom scheidt zich bij Nabi Sis in tweeën, en vereenigt zich weder
door het huwelijk van Kjai Agëng PAMANAHAN (uit den linkertak) met een dochter van Pangéran SĀbĀ (uit den
regtertak).

Men kan deze geslachtlijst (linkertak) vergelijken met die, welke de Heer J. J. MEINSMA heeft medegedeeld in het 7°-
deel van de Bijdragen tot de Taal-Land-en volkenkunde van Neerlandsch Indie van het Kon. Instituut
nieuwe volksreeks, 7°, deel, bladz. 260 vgg., en met hetgeen de Heer A. B. Cohen Stuart over dit onderwerp
mededeelt in zijn geschiedenis der PandĀwĀ's of Inleiding tot de BrĀtĀ-joedĀ [verhand. van het Bat.
gen. van kunsten en wetenschappen deel XXVII], de 5e. en 12e. noot. Zie verder de kritische aantekening-
tot de 16e strofe van den 1^{en} zang.

- (I) 18. BRĀMĀ SADTĀPĀ, of TRITROESTĀ,
PARIKĒNAN,
MANOEMANĀSĀ,
SAKOETRĒM,
B a g a w a n SAKRI,
P r a b o e PĀLĀSĀRĀ (eerste vorst van Astinā),
ABIJĀSĀ,
P r a b o e PANDOE DÉWĀ-NĀTĀ,
19. DANANDJĀJĀ (of ARDJOENĀ),
ABIMANJOE,
P r a b o e PARIKĒSIT,
S r i JOEDĀJĀNĀ,
P r a b o e JOEDĀJĀKĀ,
P r a b o e GĒNDRĀJĀNĀ,
P r a b o e DJĀJĀBĀJĀ, vorst van Kēdiri,
DJĀJĀMIDJĀJĀ,
20. DJĀJĀMISĒNĀ, laatste vorst van Kēdiri,
S r i KOESOEMĀ-WITJITRĀ, vorst van Pēngging,
P r a b o e TJITRĀSOMĀ,
PĀNTJĀDRIJĀ,
ANGLINGDRIJĀ, laatste vorst van Pēngging,
P r a b o e SOEWĒLĀTJĀLĀ, vorst van Mēndang-kamoelan,
21. S r i MĀHĀPOENGGOENG,
KANDI-ĀWAN, laatste vorst van Mēndang-kamoelan,
R ē s i GATAJOE, of LĒMBOE SOEBRĀTĀ, eerste vorst van Djēnggālā,
LĒMBOE AMILOEHOER, of P r a b o e DÉWĀKOESOEMĀ,
P a n d j i MĀRĀBANGOEN, laatste vorst van Djēnggālā,
22. K o e d ā LALĒJAN. eerste vorst van Padjadjaran,
BANDJARANSARI,
MOENDING-SARI,
S r i MOENDINGWANGI,
P r a b o e PAMĒKAS, laatste vorst van Padjadjaran,
D j ā k ā (of Raden) SOESOEROEH, eerste vorst van Mādjapaït,
P r a b o e TAROENĀ,
23. P r a b o e ADININGKOENG, of BRĀWIDJĀJĀ (I),
P r a b o e AJAMWOEROEK, of BRĀWIDJĀJĀ (II),

- (I) L ě m b o e AMISANI, of BRĀWIDJĀJĀ (III),
P r a b o e BRĀTANDJOENG, of BRĀWIDJĀJĀ (IV),
- II. 1. P r a b o e BRĀWIDJĀJĀ (V), laatste vorst van M ā d j ā p a i t,
R a d e n BONDANKADJAWAN, of L ě m b o e PĒTĒNGTAROEË,
K j a i A g ě n g GĒTAS-PANDĀWĀ,
2. K j a i A g ě n g SĒSĒLĀ,
K j a i A g ě n g ĒNIS,
K j a i A g ě n g PAMANAHAN, of K j a i MATARAM,
P a n ě m b a h a n SĒNĀPATI NGALĀGĀ,
Soenan (P r a b o e ANJĀKRĀWATI van Matararam), overleden te Krapjak,
Soeltan AGOENG (of NJĀKRĀ KOESOEMĀ),
3. Soenan AMANKOERAT van Matararam, begraven te Tĕgal-aroem,
Soenan PAKOE BOEWĀNĀ I (van KĀrtāsoerĀ),
P r a b o e AMANKOERAT,
Soenan PAKOE BOEWĀNĀ II, begraven te L a w i j a n, (1)
4. Soenan PAKOE BOEWĀNĀ III, die (den tuin te) T j ě m a n i (2) aangelegd heeft
en te I m ā g i r i begraven is,
Soenan PAKOE BOEWĀNĀ IV, of Soenan BAGOES, een regtgeloovig en vroom
vorst, (3)
5. P a n g ě r a n A d i p a t i P O E R B Ā J Ā, Kolonel van de Huzaren, de voor-
naamste Prins aan het hof van Soerakarta.

Deze is dus de zestigste afstammeling van S a j i d A N W A R, in den linkertak, en de drie-en-zeventigste afstammeling van S a j i d A N W A S, in den regtertak. Dit groote
6. verschil in het getal geslachten moet men daaraan toeschrijven, dat S a j i d A N W A R zelfs ten tijde van N a b i I B R A Ī M nog ongehuwd was, daar hij pas in het tijdvak, toen er geen N a b i ' s waren, even voor den tijd van N a b i M O E S Ā, met de dochter van een D j i n trouwde.

(1) Lawijan is een dorp tusschen Kartasoera en Soerakarta, waar men nog het graf van Pakoe BoewĀnĀ II aanwijst.

(2) De lusttuin van Tjĕmani ligt ruim één paal ten westen van de kraton van Soerakarta. Deze tuin is thans geheel vervallen.

(3) Soenan PAKOE BOEWĀNĀ IV, doorgaans Soenan BAGOES, wordt hier genoemd: „een regtgeloovig vroom vorst.” Hij was bekend, als een vlijtig beoefenaar van Mohammedaansch-zedekundige geschriften, en wordt gehouden voor de samensteller van het gedicht Woelang-reh.

H O O F D S T U K I I I .

(II) 7. *Nog eenige Geslachtlijsten.*

A. Van de Vorsten van WIRĀṬĀ en ASTINĀ.

- Hjang PRAMĒSTI, of Baṭārā GOEROE, (1)
Baṭārā WISNOEMOERTI,
Praboe BASOERĀTĀ, vorst van Wirāṭā,
Praboe BASOEPATI,
Praboe BASOEKĒSTI,
8. Praboe BASOEKISWĀRĀ,
Sri DOERGĀDĀNĀ, vorst van Maswāpati,
Dèwi OETARI, gehuwd met ABIMANJOE. (2) wiens zoon, Praboe PARIKĒSIT,
9. vorst van Astinā was. Haar oudere zuster, Dèwi DOERGĀDINI, was gehuwd met Koning PĀLĀSĀRĀ (3) van Astinā; hun zoon heette ABIJĀSĀ. Zóó werden (de vorstelijke geslachten van Wirāṭā en Astinā) door twee huwelijken vereenigd.

B. Van de Vorsten van MANDRĀKĀ. (4)

- MANOEMANĀSĀ (5) had twee zoons, de oudste heette SAKOETRĒM, en de jong-
10. ste was Raden SRIĀTI. Van den laatsten stammen af:
Praboe ARTATI of Praboe MĀNDRĀKOEMĀRĀ,
ARTĀDRIJĀ of Praboe MĀNDRĀDIPĀ,
SALJĀ (vorst van Mandrākā), en Madrin (6), gehuwd met PANDOE DÉWĀ-
NĀTĀ van Astinā (7).

11. *C. Geslachtlijst van de Vorsten van BĒNGGĀLĀ, waarvan de afstammelingen zich vereenigden met het kroost van Baṭārā BRĀMĀ. (8)*

Hjang GIRI-NĀTĀ, (of Baṭārā GOEROE),
Baṭārā BAJOE, of Baṭārā SOEMARMĀ,

(1) Verg. I. 17.

(2) Verg. I. 19

(3) Verg. I. 18.

(4) Of Madrākā.

(5) Verg. I. 18.

(6) Of MADRI.

(7) Verg. I. 18.

(8) Daar de afstammelingen van Baṭārā Brāmā door den schrijver niet opgegeven worden, blijkt het niet, waarin die vereeniging bestaan heeft. Volgens deze lijst zou zij kunnen ontstaan zijn door het huwelijk van Rĕtna SĒMBĀWĀ (een vrouw), maar met wien deze gehuwd was, heeft de schrijver niet gemeld.

- (II) 12. Baṭārā TĀNTRĀ,
Hj ang GOERĒTNĀ,
Rĕtnā SĒMBĀWĀ,
Rĕsi MINTĀBĀSĀ,
Rĕsi KOENTĀ DROEWĀSĀ,
Baṭārā BASOEKI,
Praboe MAROETĀ,
13. Praboe BARATMĒDJĀ van Bĕnggālā,
Bambang KOEMBĀJĀNĀ, of Panditā DRONĀ.

D. Geslachtlijst van de Vorsten van TĒMPĀLĀ, afkomstig van Bĕnggālā.

- Baṭārā BASOEKI (1),
Praboe SĒNGĀRĀ (een jonger zoon),
14. Praboe DOEPĀRĀ,
Praboe DROEPĀDĀ.

*E. Geslachtlijst van de afstammelingen van Sajid ANWAS,
vereenigd met die van Sajid ANWAR.*

- Praboe SAMOED (2), wiens nakroost naar Bĕnggālā ging,
15. Praboe KADIR,
NGABID,
Praboe ASAP,
Praboe NGABIDIN,
Nabi SALEH,
Rādĵā SAPWANI,
Nabi KANTALAH,
16. Praboe NIRKANTĀ,
KANTĀLIMOET,
Praboe RAMOED,
RAMLAMAD,
Praboe DJAMTANIS,

(1) Zie II: 12.

(2) Waarin die vereeniging bestaan heeft, blijkt niet duidelijk. Ook wordt niet uitdrukkelijk vermeld, van wien SAMOED een zoon was. Het schijnt echter, dat hij een zoon of althans een afstammeling van Sajid ANWAS, het hoofd van den regtertak, geweest is, omdat er Nabi's onder de afstammelingen van SAMOED genoemd worden. Ook zijn hun namen van Arabischen oorsprong. De vereeniging van de beide takken kan in de volgende lijst hebben plaats gehad door het huwelijk van WMĀSOETĀNDRĀ met Dĕwi TOENDJOENGBIROE, een Prinses van Mantili, uit den linkertak.

(II) Praboe SALOEP,

Râdjâ SADOEK,

SADIK,

Praboe DJAPRANI,

17. Râdjâ TARGANI, Kouing van Bënggâlâ,

Praboe SANGADIK,

Rësi WIMASOETJÂNDRÂ, gehuwd met Dèwi TOENDJOENGIROE (van Mantili).

Deze had vier zoons: Rësi KÂLÂ, Rësi SOEMÂ, SOEMÂRÂDJÂ en DÂSÂRÂTÂ (vorst van Ajodyâ).

18. Van den laatsten stamt BATAËRÂ RÂMÂ of RÂMÂ-BÂDRÂ af, en van dezen stammen af:

Praboe RÂMÂ-BATLÂWÂ,

Praboe KOENTIBODJÂ van Maudoera,

Praboe BASOEKOENTI, gehuwd met Dèwi BANDONDARI van Wirâtâ,

19. Praboe BASOEDEWÂ; deze had drie kinderen: Praboe BÂLÂDEWÂ (PANDOE van Astinâ), Praboe (KRËSNÂ) van DWÂRÂWATI, en de prinses WÂRÂ SOEMBÂDRÂ, die met ARDJOENÂ huwde.

20. **F.** *Geslachtlijst van de Vorsten van Maïspati.*

BaËarâ MÂJÂ (oudere broeder van BaËarâ GOEROE.),

BaËarâ SOERJÂ,

Hjang RAWIJATMÂDJÂ,

Hjang KARÂBÂ,

DEWANKÂRÂ,

DEWANGGÂNÂ,

DEWÂSÂNÂ en DEWÂTÂMÂ,

21. De laatste had een zoon: Rësi GOTÂMÂ, de vader van SOEBALI, SOEGRIWÂ en Rëtnâ ANDJANI.

DEWÂSÂNÂ had twee zoons: Praboe ERRIJÂ en Rësi WISANGGËNI, wiens

22. zoons heetten: SOEWÂNDAGNI en DJÂMÂDAGNI. SOEWÂNDAGNI was de vader van Raden SËMANTRI.

23. ERRIJÂ had één zoon: KARTÂWIRJÂ, de vader van Praboe ARDJOENÂ-WIDJÂJÂ, of ARDJOENÂ-SÂSRÂ (BAOE), een groot vorst van Maïspati, die achthonderd uitstekend schoone vrouwen had, en door duizend vorsten gehuldigd werd.

G. *Geslachtlijst van de Vorsten van MAGÂDÂ.*

24. Praboe TARGANI van Bënggâlâ ⁽¹⁾ had twee zoons: Praboe SANGADIK, vorst van

(1) Zie II: 17.

- (II) Běnggâlâ en Praboe DĴISIS, vorst van Magâdâ, die de vader was van Praboe TĴITRÂDARMÂ; deze had een dochter: Dèwi TĴITRÂWATI, die met AR-
25. DĴOENÂSÂSRÂ trouwde, en een zoon, Raden TĴITRÂGÂDÂ, die vorst van Ma-
gâdâ werd.

H. *Geslachtlijst van de Vorsten van Lokâpâlâ.*

- Hjang GIRI-NÂTÂ (of Bațârâ GOEROE),
Bațârâ SAMBO,
SAMBOĐÂNÂ,
26. ESTĴDĴOEMILI,
Rěsi AMOELÂSIĐI,
ĐEROĐÂNÂ; deze had twee zoons:
WASĴTA, een groot Panditâ, en ĐANOERĐÂNÂ, (Koning) van Lokâpâlâ,
van wien verder afstammen:
27. Praboe ANDÂNÂPATI,
Praboe LOKÂWÂNÂ,
Dèwi LOKATI, gehuwd met Rěsi WĴSRÂWÂ.
Van WASĴTA stammen af:
POELASTÂ,
Rěsi PADMÂ,
Rěsi WĴSRÂWÂ, een aanzienlijk Panditâ met een schoon voorkomen, gehuwd
met zijn bloedverwante, Dèwi LOKATI van Lokâpâlâ. Bij haar had hij een
zoon: Praboe ĐÂNÂPATI (of ĐÂNÂRÂĐJÂ), de laatste vorst van Lokâpâlâ.

III. 1. **I.** *Geslachtlijst van de Vorsten van Alěnkâ, waarover
in dit werk vooral gehandeld wordt.*

- Hjang BRÂMÂ (zoon van Bațârâ GOEROE),
BRĒMANI, een dochter, gehuwd met BRAMÂNÂ,
BRĒMANIWATI, een dochter, gehuwd met BANDJARANDJALI, Boetâ-vorst van
Alěnkâ,
2. Praboe ĐJATIMOERTI,
Sri BRAMÂNÂ-KÂNDÂ,
GĒTAH-BANDJARAN,
BRAMÂNÂ-TÂMÂ,
Praboe POEKSÂRÂ,
Praboe SOEMALI; zijn oudste dochter heette Dèwi SOEKĒSI, en diens zoon
heette DÂSÂMOEKÂ.

H O O F D S T U K I V.

Geschiedenis van Sajid Anwar, of Noertjahjā te Dewani.

- (III) 3. Sajid ANWAR was onder de zoons van SIS de eierzuchtigste, en zeer goddeloos. Hij wilde niet leven, zooals zijn vader en broeder, maar beeldde zich in, dat hij alle menschen moest overtreffen, en dat hem alles wat hij maar
4. wenschte door HJANG SOEKSMĀ ⁽¹⁾ (den oppersten God) moest geschonken werden, zonder dat hij ooit zoude sterven, zooals zijn grootvader (ADAM). Ten einde aan de zucht om de eerste te zijn, die de aarde zou beheerschen, te voldoen, verliet hij zijn vaderland, en ging hij zich in verre streken ophouden. Door DADJILLAKNAT (den opper-duivel) verleid, doolde hij overal rond. Naar het wel-
5. behagen van HJANG SOEKSMĀ bezocht hij allerlei onveilige oorden, en onderwierp hij zich aan allerlei soort van boete: in den oceaan, binnen in de aarde, boven de wolken, en in het vlammeude vuur. Alle wegen van list en geweld stonden voor hem open, omdat zijn boete volkomen was. Door IDADJIL
6. (den opper-duivel) vervoerd, verkreeg hij, wat hij maar wenschte, en al wat in zijn gedachten opkwam, gelukte. Nadat hij lange jaren als kluisenaar in gevaarlijke wildernissen had doorgebracht, trok hij, zonder bepaald doel, oostwaarts, waarheen hem zijn voeten maar bragten. Op het tijdstip, waarop dit verhaal begint, vertoefde hij als boeteling in een spelonk, op het eiland Dewani.
7. Het eiland Dewani was de verblijfplaats van de Djin's, en stond onder de heerschappij van afstammelingen van DJAN. Hun geslachtlijst is, als volgt:
MARIDJAN,
DJAN,
DJIN, deze had twee zoons: ANDADJALI, vorst van Dewata, en IDADJIL of
8. DADJILLAKNAT, de stamvader van de Duivels en allerlei booze geesten. ⁽²⁾

(1) Hjang SOEKSMĀ is dezelfde, die ook Hjang OEDJWĀLATI of Hjang LĀTĀWALOEDJWĀ genoemd wordt. Het is de opperste Godheid, de wereldziel, die alles beheerscht. Nadat Hjang WĒNANG zijn boete volbragt had, werd hij als zoodanig erkend, onder den naam van Hjang SOEKSMĀ KAWĒKAS, d. i. de laatste Soeksmā. Hij was echter niet de allerlaatste, want zijn zoon, Batārā GOEROE, was een incarnatie van die albeheerschende wereldziel. Hij werd later als de opperste Godheid erkend, en onder de boveuvermelde namen vereerd.

(2) De Javaansche overlevering laat de booze geesten een zeer voornamē rol spelen op Java, daar zij, voor dat het Hindoe-tijdperk aanbrak, Java meermalen verwoestten, ontvolkten, en voor menschen unbewoonbaar maakten. Volgens het Javaansche gedicht Adjisākā, ook lajang Sindoelā genaamd, heeft ADJISĀKĀ hen overwonnen en verwijderd, maar volgens de lajang Dĵāwāwā, een klein gedicht, dat om zijn profetiën in den laatsten tijd veel besproken is, geschiedde dit door Arabische, of eigenlijk Turksche volkplanters, die al die booze geesten door middel van amuletten verdreven.

(III) De zoon van ANDADJALI heette Praboe WENOES, of ANDAKARĀ, de vader van Praboe PALIDJĀ, die de oudste was van 28 andere zoons. Zes 9. van hen heetten: Patih PARWĀTĀ, die Patih bij zijn jongeren broeder (den vorst van DewĀtĀ) was, RĀdjĀ RAWANGIN, (Vorst van DewĀtĀ,) NOERRADI, vorst van Dewani, AMIR, Patih van Dewani, MARANIS en 10. Sang DARI, die als een krab in zee leefde.

NOERRADI, vorst van Dewani, had een dochter van buitengewone schoonheid, die Dĕwi NOERRINI heette. Haar glans was als die van de maan, 11. en overtrof zeer verre die van de andere Prinsessen van de Djin's.

Op zekeren nacht lag zij rustig te slapen, en verscheen haar in den droom een oud man, die tot haar zeide: „meisje! je aanstaande echtgenoot is ge- „komen, hij doet boete in een spelonk, maar de tijd van zijn boete is nu „voleindigd. Het is een zoon van Nabi Sis, hij heet Sajid ANWAR. In het 12. „huwelijk met hem zulje moeder worden van een zoon, van wien later, „zonder uitzondering, alle vorsten van BĕnggĀlĀ en Java zullen afstam- „men.”

De Prinses was getroffen, toen zij ontwaakte, en deelde haar vader mede, wat zij gedroomd had.

13. Koning NOERRADI was zeer verheugd, daar hij haar droom voor ernst hield. Hij liet zijn Patih, genaamd Patih AMIR, bij zich komen, en gelastte hem, den persoon, van wien zijn dochter gedroomd had, op te zoeken. Patih 14. AMIR nam dien last op zich, verwijderde zich, en vloog in de lucht, doch in alle vier windstreken, die voor hem bloot lagen, was het ledig; geen teeken vertoonde zich, alleen aan den voet van een berg was een helder licht. De Patih streek neer. Toen hij aan den voet van den berg gekomen was, verdween het licht, en zag hij den ingang van een grot. Hij trad 15. binnen, en zag iemand op een grooten vlakken steen zitten, nog (in een bid- dende houding) met gekruiste armen, opgetrokken knieën, en de voeten bij elkander. Verbaasd van den glans, die den boeteling omstraalde, als de glans van de opkomende maan, zag hij, dat het werkelijk een mensch was, en trad hij naar hem toe. De kluizenaar ontvouwde zijn gekruiste armen, en ontving zijn gast. Toen zij bij elkander gezeten waren, zeide de 16. Patih: „vriendhef! ik neem de vrijheid, u wat te vragen, omdat ik u voor „t eerst hier in deze grot boete zie doen; waar is u van daan? en hoe is „uw naam?”

Toen ANWAR hem verteld had, waar hij van daan was, en hoe hij heette,

- (III) was de Patih verblijd, daar het werkelijk de persoon was, van wien de Prinses gedroomd had. „Vriendje!” zeide hij toen, „uw vader, de vorst NOERRADI, die over de Djin's heerscht, en aan wien dit rijk van Déwani onderworpen is, heeft mij, ziju Patih, gezonden, om u te ontbieden. Stel u 18. „echter gerust, vriend! waarschijnlijk bedoelt hij alleen uw geluk.”

ANWAR antwoordde: „goed, oom! ik ga met u mede; daar de vorst van „dit land mij roept, zou het al heel slecht van mij zijn, als ik niet gene„gen was mede te gaan. Al wil de vorst mij ook dooden, wat zoude ik „daartegen doen?”

19. Hierop gingen zij te zamen uit de grot, en vertrokken zij naar het paleis van Koning NOERRADI. Toen zij in het paleis waren aangekomen, was NOERRADI verbaasd over den zacht schitterenden glans, die van ANWAR afstraalde, even als de glans van de maan. Vernemende, dat hij de zoon was van Nabi 20. Sis, werd NOERRADI zeer verblijd, daar zijn dochter van dien persoon gedroomd had.

ANWAR en de Prinses (NOERRINI) werden door den echt vereenigd, en gaven zich in het paleis steeds aan mingenot over.

21. Toen ANWAR huwde, waren er geen Nabi's, het was even voor de komst van Nabi MOESÅ. Na zijn huwelijk veranderde hij zijn naam in dien van Hjang NOERTJAHJÅ. Zijn gewalin schonk hem een zoon van bijzondere schoonheid, die den naam kreeg van NOERRÅSÅ.

H O O F D S T U K V.

Geschiedenis van Noerråså te Dewata.

22. Toen NOERRÅSÅ volwassen was, deed hij streng boete, evenals zijn vader. Zijn vermogens waren buitengemeen, zijn lichaam was aetherisch, want zijn moeder was de dochter van een Djin, zijn vader had ziju lichaam verfynd, en had in ziju boete om de onsterfelijkheid gebeden, bovendien was hij zelf met een Djin's dochter getrouwd. Door 't een en ander was ziju grof lichaam fijn geworden. 23. Toen NOERRADI, na verloop van tijd, de regering aan ziju schoonzoon, Hjang NOERTJAHJÅ, overgaf, onderwierpen de Djin's zich gaarne. NOERRADI trok zich als Bagawan ⁽¹⁾ terug, en ging op een berg wonen. Zijn jongeren broeder AMIR beval hij, ziju schoonzoon in het bestuur bij te staan.

(1) Bagawan is een gewezen vorst, of een persoon van vorstelijke afkomst, die zich als kluzenaar van het gewoel der wereld verwijderd houdt, en door gebeden en godsdienstige overpeinzigen een Panditå of heilige geworden is.

- IV. 1. Toen NOERTJAHJÂ den troon beklommen had, verdween NOERRÂSÂ eensklaps uit het paleis, zonder zijn vader of moeder er iets van te zeggen. Hij doolde rond, en nam zijn weg door wouden en bergen. Toen hij langen tijd her- en 2. derwaarts, waar hem zijn voeten maar bragten, had rondgezworven, zonder eenig bepaald doel, van de wegen af, door duistere wouden, door ravijnen en over berghellingen, rustte hij eindelijk uit op het eiland Dewâtâ, waar hij als kluizenaar op een berg ging wonen.
3. Pra boe RAWANGIN, het Hoofd van de Djin's, vorst van Dewâtâ, had 4. een dochter, met name Dèwi RAWATI, die door het gansche rijk beroemd was; zij was huwbaar, maar nog niet getrouwd. Eens op een avond, voordat 5. zij sliep, stond er bij haar slaapstede een oud man, die uit de lucht tot haar zeide: „meisje! je moet weten, dat je aanstaande echtgenoot gekomen „is, en dat hij nu boete doet op een bergtop. Hij heet Hjang NOERRÂSÂ, „hij is de zoon van een Djin, en een afstammeling van Nabi SIS. (In 't 6. „huwelijk met hem) zulje het geluk hebben, om twee zoons te krijgen, die „de stamvaders van de vorsten van Běnggâlâ en Java zullen zijn.” 7. Daarop verdween hij in de lucht.

- De Prinses was zeer getroffen, dacht steeds over de woorden van den 8. ouden man na, en deelde des morgens haar droomgezicht aan haar vader RAWANGIN mede. Deze liet spoedig zijn ouderen broeder, die Patih bij hem 9. was, en Patih PARWÂTÂ heette, bij zich komen. Hij en zijn broeder waren, als 't ware, beide koningen, want de Patih had van hem in regeringszaken 10. volkomen volmagt. Toen hij hem met de voorspelling bekend gemaakt had, stelde de Patih voor, dat hij op reis zoude gaan om te zoeken, want die 11. openbaring, dacht hij, zou wel komen van Hjang OEDJWÂLATI (1), en deze zou aan de Prinses wel een echtgenoot geven. RAWANGIN gaf daarop zijn toestemming.
12. De Patih vloog in de lucht, want hij was vol moed en bekwaamheid, en kon door zijn helder doorzicht elke moeilijkheid geheel en al overwinnen, 13. ook op verborgene wijzen. Hij aanschouwde al de toppen der bergen, maar in het geheele rijk van Dewâtâ was niets te zien, alleen in het noorden zag hij op den top van een berg van Dewâtâ een helderen glans.
14. Toen hij naderde, verdween die glans, en zag hij een kluizenaar slapen, boven op een grooten zwarten steen. Hij was zeer schoon, en verspreidde

(1) Zie de noot bij III. 14.

- (IV) 15. een zachten luister, tot verbazing van Patih AMIR. Toen de kluzenaar wakker werd, ontstelde hij een weinig, ziende, dat daar een vreemdeling bij hem stond; daarop noodigde hij dezen vriendelijk tot zich. Toen zij gezeten waren, vroeg de Patih hem in een nederig gebogene houding: „mijn jonge vriend! ik ben zoo vrij u te vragen, waar u van daan is, hoe u heet, of
16. „u van het geslacht der menschen of van dat der Djin's is, en wat toch
17. „wel uw oogmerk is met dit kluzenaarsleven op een bergtop. U is immers „nog veel te jong, om u aan zoo'n strenge boete te wijden, nog strenger dan
18. „de Panditâ's doen.”

- NOERRÂSÂ antwoordde op die vragen ronduit, dat hij de zoon van NOER-
19. TIAHJÂ en een kleinzoon van SIS was, dat hij van de Djin's afstamde door zijn moeder, die een dochter was van den vorst van Dewani, en dat hij met zijn omzwerven volstrekt geen bepaald doel had. „Welnu” sprak de Patih, hem omhelzende, „ik ben een ouder broeder van uw grootvader van „Dewani, uw oudoom (de Koning) van Dewâtâ volgt in ouderdom op „mij. Beide vorsten hebben, naar de beschikking van hun vader, hun broe-
20. „ders tot hun Patih's aangesteld. Gelijk AMIR Patih is bij zijn broeder, „den vorst van Dewani, zoo kom ik (als Patih van Dewâtâ) u, mijn „vriend! bezoeken; want uw oom, de vorst van Dewâtâ, Praboe RAWA-
21. „NGIN, die heerschappij voert over de Djin's, zendt mij hier, om u bij hem „te brengen. De Godheid heeft te kennen gegeven, dat u met de dochter „van uw oom in 't huwelijk zal treden. Uw oom heeft maar één dochter
22. „van uitstekende schoonheid. Zij zal uw vrouw worden. Dit heeft Hjang „OEDJWÂLATI gelst, toen hij in een droomgezigt tot haar sprak, en daarom
23. „ben ik hier gezonden, om u, als haar brudegom, af te halen.”

- NOERRÂSÂ antwoordde in een gebogene houding: „gaarne zal ik u volgen; „als de koning het wil, niet alleen, als hij mijn geluk bedoelt, maar ook als
24. „hij mij zelfs wil doden! Hoe zou ik mij kunnen verzetten tegen den vorst „van dit land?”

Daarop daalden zij met hun beiden van den bergtop af; zij traden het paleis binnen, en kwamen bij den vorst RAWANGIN.

25. De Koning zat juist op het plein voor zijn paleis, toen hij tot zijn verwondering zijn Patih zag aankomen, met een schoonen jongeling achter zich,
26. wien een luisterrijke glans, als die van de maan, omstraalde; verheugd stond hij van zijn zetel op, om hem te ontvangen. Daarop zeide de Patih: „de
27. „voorspelling is uitgekomen: deze jongeling is een kleinzoon van Nabi SIS;

- (IV) „ik vond hem slapende op een bergtop. Hij stamt af van de Djin's, door
29. „zijn moeder, Dèwi NOERRINI, een dochter van Uw jonger broeder, Praboe „NOERRADI, vorst van Dewani, die getrouwd is met NOERTJAHJĀ, den zoon
 30. „van Nabi Sis. Deze heeft één zoon, en dien ziet U hier. Hij heet NOER- „RĀSĀ. Hij heeft zijn land verlaten, om als kluizenaar te leven.”
 31. Na het hooren van deze woorden, omhelsde RAWANGIN zijn jeugdigen bloed- verwant, en zeide: „He! hoe is het mogelijk, mijn jonge vriend! dat ik dat „niet wist! (1) dan ben je immers een kleinzoon van NOERRADI! wees gerust „beschouw dit rijk als je eigendom!”
 32. Nu voldeed RAWANGIN zonder dralen aan de voorspelling van den ouden man. Het huwelijk werd voltrokken, en de jonggehuwden gaven zich in het
 33. paleis steeds aan mingenot over. Niet lang daarna ging RAWANGIN als Panditā
 34. op een berg wonen. De regering van het rijk Dewatā gaf hij aan zijn schoonzoon, NOERRĀSĀ, over, PARWĀTĀ behield de betrekking van Patih. De
 35. Djin's beminden hun nieuwen vorst zeer, want hij was schoon zonder weêr- ga, bezat een edel karakter, en had zijn onderdanen lief.

HOOFDSTUK VI.

Geschiedenis van Hjang Wĕnang.

- V.
1. Dèwi RAWATI werd zwanger, en beviel van een zoon, dien men den naam gaf van Hjang DARMĀDJĀKĀ. Hij was even schoon als zijn vader, een hel- dere glans omstraalde hem. Hij legde zich, toen hij volwassen was, de streng- ste boete op.
 - Daarna beviel zij wederom van een zoon van bijzondere schoonheid en glans,
 3. tot groote vreugde van de ouders. Hij ontving den naam van Hjang WĒNANG, zijn luister overtrof dien van zijn vader. Toen hij volwassen was, deed hij vele
 4. jaren lang boete, en dat wel op alle mogelijke wijzen: onder de aarde, in het vuur, in de volle zee, hangende aan een boomtak, boven de wolken, in holen en wouden, en op bergen. Het doel, dat hij zich daarmede voorstelde, was:
 5. om al, wat er in de gansche wereld was, te overtreffen; niemand mogt hem in vermogens gelijk zijn, en al zijn wenschen moesten vervuld worden, niet alleen,

(1) Eigenlijk staat er in het Javaansch: „welzoo, mijn kleinzoon! de afgehouden stronk zit onder de bladeren! het was „verborgen voor mij, dat jij, mijn jonge vriend! een kleinzoon waart van NOERRADI.” Het spreekwoord: „de afgehouden „stronk zit onder de bladeren”, is onvertaald gelaten, omdat de Hollandsche lezer het toch niet in zijn juiste beteekenis zoude opratten. Men vergelijkte de woorden *an nī* en *si m nī* in de Woordenlijst hierachter.

- (V) 6. omdat hij de zoon was van een Koning der Djin's, en omdat hij afstamde van een Nabi, maar ook om zijn strenge boete. Hij volhardde in zijn boete met standvastigheid, totdat HJANG SOEKSMÂ met hem begaan werd, en zijn vermogens volmaakte. Hij noemde zich voortaan Hjang OETIPATI en Hjang
7. SOEKSMÂ KAWERAS; hij deed zijn best, om den Schepper der wereld te gelijken, en als zoodanig door de menschen aangeroepen te worden, en toen zette hij zijn togten wederom voort. Terwijl hij nu ronddoelde en zwierf door alle
8. bosschen en over alle bergen, staakte hij zijn togten op een berg van Këling. Hij spreidde daar zijn magt ten toon, ten einde door de inwoners en door den vorst van het land als opperheer erkend te worden, schiep zich den hemel boven de wolken, en bleef daar zonder steunpunt hangen in een gouden huis, met diamanten versierd, dat van verre luisterrijk schitterde.
10. Wij willen nu verhalen van den vorst van Këling, die, als alle menschelijke Djin's, van Djin afstamde. Hij heette Praboe ARI, zijn vader was SARÂMBÂ, een broeder van PALIDJÂ, den Koning der Djin's.
11. Vroeger had er over Këling een man geregeerd, die half mensch half Djin was, namelijk WISADI, een jonger broeder van SANGADIK. Deze had het hof van zijn broeder van Bënggâlâ verlaten, en werd Koning van Këling, maar toen zijn vermogens te kort schoten in een strijd met Praboe ARI,
12. had hij zijn rijk aan ARI afgestaan, en hem tevens zijn dochter, Dèwi WisAWATI, ten huwelijk gegeven. Uit dit huwelijk was een uitstekend schoone
13. dochter, Dèwi SAÏTI geboren. Zij was volwassen, maar nog niet gehuwd.
- Toen ARI hoorde, dat er op een bergtop een vreemdeling was aangekomen, die zich daar den hemel geschapen had, die in een gouden huis boven den berg woonde, en zich Hjang OETIPATI noemde, even als Hjang LÂTÂ WALONDJWÂ (1), en dat de inwoners van Këling, die bij den berg woon-
15. den, den vreemdeling hulde bewezen, werd hij zeer verbolgen, en besloot hij zijn krachten tegen den vreemdeling te beproeven. In den nacht vloog hij naar den berg, maar boven den top komende, viel hij drie malen in zwijm neder, zijn krachten schoten dus te kort.
16. Om die reden bewees ARI ook hulde aan Hjang WËNANG, en gaf hij hem zijn dochter Dèwi SAÏTI ten huwelijk. Al de bewoners van Këling volgden
17. het voorbeeld van hun vorst, zij riepen allen nu een anderen persoon (in hun gebeden) aan, en aanbadten Hjang WËNANG, als Hjang OETIPATI, waarbij zij dach-

1) Zie de noot bij III 3.

- (V) ten aan de opperste Godheid, Hjang LĀTĀWALOEDJWĀ, van wien hij dan ook een incarnatie was. De zetel der regering bleef op den bergtop, hij genoot
18. daar bij voortdoring de genoegens van den echt met zijn gemalin, Dèwi SAḌTI.
19. Dèwi SAḌTI kreeg na eenigen tijd een zoon, die schoon was, wiens luister schitterde, en die den naam ontving van Hjang TOENGGAL. In schoonheid en luister geleeke hij volkomen op zijn vader. Hij vond zijn genoegen in onophoudelijk ronddolen, en was juist aan het rondzwerfen in de zee, en het wandelen op den bodem van den oceaen.

H O O F D S T U K V I I .

Geschiedenis van Hjang Toenggäl.

20. PRABOE REKĀTĀTĀMĀ had zijn verblijf in de zee gevestigd, en stamde af van den Djin DARI. Deze had namelijk een zoon, de Djin MĒNAK, diens zoon heette MINANKĀRĀ, alle drie hadden de gedaante van zeekrabben. De
21. zoon van MINANKĀRĀ heette JOEJOETĀMĀ, en van dezen stamde REKĀTĀTĀMĀ af. Hij had, als zijn voorouders, de gedaante van een krab, en voerde in de zee heerschappij over al de krabben, kreeften en andere schelpdieren, die in
22. de zee kruipen.
- REKĀTĀTĀMĀ had een schoone dochter, REKĀTĀWATI genaamd. Zij was zoo schoon als de maan. Omstreeks dezen tijd lag zij eens rustig te slapen, en
24. droomde zij, dat een oud man uit de lucht tot haar zeide: „meisje! je moet „weten, dat je aanstaande echtgenoot zich thans in de nabijheid bevindt; hij „dooft in de zee rond, en heet Hjang TOENGGAL. Hij is schoon, nog jong
25. „de zoon van een vorst van de Djin's, en afkomstig van Kēling. In het „huwelijk met hem zulje moeder worden van twee zoons, van welke de vor- „sten van Bēnggālā en Java zullen afstammen.” Hierop verdween (het droombeeld) in de lucht.
26. Toen zij opstond, was zij ten hoogste getroffen, door't geen haar de oude man gezegd had, en de voorspelling van een gelukkig huwelijk stond haar
27. steeds voor den geest. Zij ging spoedig naar haar vader, boog zich met het aangezicht tot zijn voeten neder, en deelde hem onder het storten van tranen mede, wat de oude man haar gezegd had.
- De vader antwoordde vrolijk lachende: „je bent al huwbaar, mijn dochter
28. „kom, je moet niet schreien! want als dat werkelijk een openbaring van

- (V) „Hjang LĀTĀWALOEDJWĀ is, en die je een echtgenoot wil geven, dan is er „geen zwaarigheid. Ik zal de komst van mijn aanstaande schoonzoon door
29. „gebeden afsmeeken, en dan komt die zeker in eigen persoon, zonder dat wij „hem behoeven te zoeken. Kom, meisje! ga nu maar weêr naar je bidver- „trek.”

Hierop ging de vorst naar zijn bidvertrek, hij verdiepte zich daar in too-
30. vergebeden, en smeekte Hjang OEDJWĀLATI, dat de droom van zijn dochter mogt vervuld worden, en dat Hjang TOENGGAL, als hij werkelijk met haar huwen zou, in zijn residentie mogt komen.

- VI. 1. Terwijl Hjang TOENGGAL, vermoeid van het rondzwerfen, in de zee rustig op een steen lag te slapen, werd hij door Hjang LĀTĀWALOEDJĀ opgenomen,
2. en neergeworpen in het paleis van RĒKĀTĀTĀMĀ. Schitterende als een meteoor, viel hij, nog rustig slapende, in het bidvertrek van den vorst neer. Deze
3. staakte vol blijdschap zijn gebeden, want hij gevoelde, dat zij verhoord waren, en dat daar zijn aanstaande schoonzoon voor hem nedergevallen was.

Toen Hjang TOENGGAL uit zijn slaap ontwaakte, was hij verwonderd, daar hij toch zoo even op een steen was gaan slapen, en hij zich nu in een
4. paleis bevond, en dat wel in een bidvertrek, waar een groote schitterende krab lag. RĒKĀTĀTĀMĀ sprak hem dus aan: „wees welkom, jonge vriend! mag „ik u vragen, of u van het Djin's, of van het menschengeslacht is? waar
5. „komt u van daan? en hoe is uw naam? Hoe komt het, dat u zoo maar „in mijn bidvertrek komt vallen?”

Hjang TOENGGAL was niet weinig verbaasd, dat een krab als een mensch spreken kon, en deelde zonder omwegen mede, dat hij van het Djin's geslacht was, en van Nabi Sis afstamde, en dat zijn moeder DĒwi SAĀTI een Prinses van Kĕling was. Zoo vertelde hij verder alles: zijn naam en afkomst, dat zijn overgrootvader en grootvader gehuwd waren met dochters van Djin's, vorsten van DewĀtā en Dewani; voorts dat hij zich verwij-
7. derd had uit zijn vaders huis, om rond te dolen op bergen, in bosschen, en nu ten laatste in den oceaan. „Ik lei daar rustig op een steen te slapen,” vervolgde hij, „en nu ben ik in een paleis, zonder dat ik weet, hoe ik hier
8. „gekomen ben. En jij, krab! wie ben jij, dat je de taal van menschen kunt „spreken?” RĒKĀTĀTĀMĀ antwoordde: „ik ben eigenlijk van het Djin's ge- „slacht, even als u, en van de familie van uw overgrootvader en grootvader van „Dewani en DewĀtā. Ik ben een afstammeling van den Djin DARI, die
9. „een jonger broeder van uw grootvader van Dewani was. Hjang OEDJWĀ-

- (VI) „LATI heeft gewild, dat al zijn nakomelingen, tot aan mij, de gedaante van „krabben zouden hebben, en heerschappij zouden voeren over al de krabben
10. „in de zee. Ook uw grootvader, PRABOE ARI, de vorst van Këling, is eveneens aan mij verwant. Ik zal 't u maar ronduit zeggen, hoe u in mijn bid-
 11. „vertrek zijt neergevallen: het is, omdat mijn gebeden door Hjang OEDJWĀ-„LATI verhoord zijn. Van nacht heeft mijn dochter, de Prinses REKĀTĀWATI, „een droom gehad, waarin een oud man haar zeide, dat zij met u trouwen
 12. „zou; daarbij werd haar voorspeld, dat haar twee zoons zullen geboren worden, van welke de vorsten van Java en Bënggâlâ zullen afstammen, en „die door de gansche wereld zullen geëerd worden, als Hjang OEDJWĀLATI „zelf.”
 13. Hjang TOENGGAL antwoordde hierop met een glimlach: „zeer verplicht „voor uw goedheid, Krabbenvorst! dat u mij tot uw schoonzoon wilt nemen.
 14. „Maar ik wil nog niet trouwen, ik doe liever nog wat boete. En al wilde „ik ook trouwen, dan zou ik toch maar niet zoo plotseling een krab tot „vrouw nemen, dat zou in 't geheel niet betamen; want u moet weten, dat „veel vorsten van de Djin's mij hun dochters hebben willen geven, maar
 15. „dat ik niet één heb willen aannemen, omdat ik mij nog ver van den omgang met vrouwen wensch te houden, en nog lust heb, in verre landen te „gaan rondzwerfen, en door boete het lichaam te dooden.”
- REKĀTĀTĀMĀ hoordè hem lachende aan, en antwoordde vriendelijk: nu, goed,
16. „mijn vriend! maar u moet eerst zien, hoe mijn dochter er uit ziet; als zij u „dan niet aanstaat, maakt het nog niets uit!” Hierop wenkte REKĀTĀTĀMĀ spoedig een vrouwelijke bediende, om zijn dochter te roepen. Deze spoedde
 17. zich voort, en zeide, toen zij bij de Prinses gekomen was: „Prinses! Uw vader laat U in zijn bidvertrek komen, om zijn gast te zien, hij is schoon en
 18. „nog jong, een zoon van den Koning der Djin's van Këling, hij heet „Hjang TOENGGAL. Ik was verbaasd, toen ik zijn schoonheid zag, zij is verblindend (1), en schittert en blinkt, als een opkomende ster. U wordt ge- „last hem te ontmoeten.”
 19. Deze tijding schokte de Prinses zeer, omdat de hooge gast met zijn schitterende blinkende glans zoo overeenkwam met den man, van wien zij ge-
 20. droomd had. Zij spoedde zich met de bediende naar haar vader, en ging voor

(1) De uitdrukking „verblindend schoon” geeft zoo goed mogelijk den zin der Javaansche woorden weder. Eigenlijk staat er: „hij verdwijnt, als men hem aanblijkt,” een uitdrukking, die in gedichten dikwijls gebezigd wordt, om het non plus ultra van schoonheid aan te duiden.

(VI) hem zitten in een gebogen houding, met een schuchteren blik naar den gast, die in geen enkel opzigt van haar droombeeld verschilde, wiens schoonheid en glans onbevlekt was.

21. Hjang TOENGGAL was opgetogen, toen hij de Prinses zag, en kreeg er berouw van, dat hij geweigerd had haar tot vrouw te nemen. Hij had er in de verste verte niet aan gedacht, dat het uiterlijk van de Krabbe-prinses dat van de Djin's Prinsessen overtreffen zou, door haar buitengewone schoonheid en volmaakten glans, waarvoor zelfs de maan moest onderdoen.

22. REKĀTĀTĀMĀ bemerkte wel, dat Hjang TOENGGAL berouw van zijn weigering had, en zeide tot zijn dochter: „kom, meisje! je moet gaauw het een

23. „en ander klaar maken! dit is een bloedverwant van je, het is een Prins van „de Djin's van Këling, een zoon van Hjang WENANG en Dèwi SAOTI. „Hij heet Hjang TOENGGAL, door (zijn moeder), een Prinses van Këling, „behoort hij nog tot onze familie. Kom, meisje! hij komt pas van de reis, „maak wat eten voor hem klaar”!

24. Toen de Prinses zich stilletjes verwijderd had, zei de vader lachende: „nu, „zóó ziet ze er uit, mijn vriend! ze heeft in 't geheel geen manieren, en is in „de zee geboren (en opgevoed). Het is eigenlijk een bedorven kind, dat ge-

25. „heel en al verwend is. Maar hoe denkt u er over, vriend? bevalt zij u, of „niet? u moet het maar ronduit zeggen”!

Hjang TOENGGAL nam toen een zeer onderdanige houding aan, en ant-
26. woordde: „och, Koning! ik vraag U vergiffenis, dat ik heb durven weigeren „een gunst van U aan te nemen; tevens is het een last van Hjang OEDJWĀ- „LATI, die mij een echtgenoot wil schenken. Welnu, ik voeg mij thans geheel „naar zijn welbehagen! Hoe kon ik er toch toe komen, om een gunst van „Hjang OEDJWĀLATI te versmaden”?

27. REKĀTĀTĀMĀ liet nu Hjang TOENGGAL gaarne met zijn dochter trouwen. De jonggehuwden minden elkander in het paleis wederkeerig, en genoten de
28. echtelijke genoegens ongestoord. Na eenigen tijd werd zij zwanger, zij beviel, doch niet van een gewoon kind: zij beviel van een ei. Toen men het opge-
29. men had, en op den grond wilde werpen, vloog het ei in de lucht. Hjang TOENGGAL vloog het verbaasd achterna; waar het ei heen ging, schitterde zijn glans, als die van een meteor in de lucht.

HOOFDSTUK VIII.

Geboorte van Manik, Maja en anderen.

- VII. 1. De Gemalin van Hjang WENANG was na het vertrek van haar zoon (Hjang TOENGGAL) wederom bevalen van een zoon van zeer groote schoonheid, dien men Hjang WENING noemde. Zijn glans schitterde als die van zijn vader, tot groote blijdschap van zijn ouders. Hij deed, toen hij volwassen was, strenge boete.
2. In dezen tijd was Hjang WENANG (weêr) aan het rondzwerfen en dolen door bosschen, op allerlei eilanden, en in den oceaan. Op het eiland Java stil houdende, zag hij iets als een meteor in de lucht schitteren, en daarop met groote snelheid voor hem nedervallen. Hij ving het met zijn beide handen op,
3. en zag toen, dat het een ei was. Hij wierp het ei tegen den grond, en er kwamen twee schoone kinderen als tweelingen uit, beide met een schitterenden glans. Hjang WENANG wist wel, dat dat zijn kleinkinderen waren.
- Intusschen was Hjang TOENGGAL het ei achternagegaan, hij zag het onder het nedervallen voor zijn oogen verdwijnen, en zag daarop zijn vader bij twee
4. kleine kinderen staan. Hij naderde zijn vader eerbiedig, en viel voor zijn voeten ter aarde. De vader vroeg hem vriendelijk, waar hij al dien tijd wel naar toe gezworven had. De zoon deelde hem nu mede, wat er met hem geschied was, hoe hij, door de zee gaande, van vermoeidheid in slaap gevallen was. „Toen
5. werd ik”, vervolgde hij, „als 't ware door Hjang OEDJWĀLATI opgenomen, en „viel ik in een paleis neder, zonder dat ik weet, hoe ik er kwam. Ik werd „verder door den Koning REKĀTĀTĀMĀ, die, naar hij zeide, een bloedverwant
6. „van mij was door de Vorsten van Dewani en Dewātā, in 't huwelijk ver- „eenigd met zijn beeldschoone dochter. Deze beviel na eenigen tijd, niet van „een kind, maar van een ei met een schitterenden glans. Ik nam het ei in „handen, en wilde het op den grond werpen, maar het ontsnapte mij, en vloog
7. „weg in de lucht. Ik vloog het achterna, maar niet lang geleden is het (uit „mijn gezigt) verdwenen. Waarschijnlijk is het hier neêrgevallen”
- De vader antwoordde: „Zóó is het, het is hier met bliksemsnelheid uit de „lucht komen vallen. Ik zag het (eerst) voor een dondersteen aan, maar toen „ik het opving, was het een ei, en toen ik het tegen den grond wierp, kwamen er
8. „deze twee kinderen uit. Dit zijn dus mijn eigen kleinkinderen; later zullen „zij ons in wondermagt en verstand overtreffen, en door de gansche wereld ge-

- (VII) „eerbiedigd worden. Zij zullen al, wat hem voorouders wenschten, en waar ik
9. „naar streef, voleindigen, voor zoo ver het nog niet volbragt is. Deze kleinzoons „van mij zullen later de eersten zijn, die over Java heerschen, en al, wat het „bevatten zal, doen ontstaan. Van hen zullen de groote vorsten van Bëng- „gâlâ en Java afstammen. Alle bewoners van die landen zullen uw zoons „als hun Heeren erkennen, en eerbiedigen als Hjang LÂTÂWALOEDJWÂ.”
 10. Zieh daarop tot de kinderen wendende, zeide hij: „Jij, mijn oudste klein- „zoon, die uit het wit van het ei geboren zijt, je zult Bațârâ MÂJÂ heeten „en gehoorzamen aan je jonger broeder, die uit den dojer geboren is. Jij,
 11. „mijn jongste kleinzoon! zult Bațârâ MANIK heeten. Ik magtig je, voor 't „eerst over Java te heerschen, en al mijne voornemens ten einde toe te vol- „brengen in mijn naam. Formeer den hemel en de hel, en al wat zij bevat- „ten, al wat er in de gansche wereld is, zal ontstaan naar je welbehagen. Wees
 12. „de stamvader van de vorsten van dit eiland Java. Je zult in het huwelijk „treden met een dochter van Bagendâ SALEH, en de stamvader worden van „vorsten, die niet minder zijn dan hij. Het is bepaald, dat men zelfs in Bëng-
 13. „gâlâ hen als Heeren zal erkennen Maar genoeg, blijf hier! ik keer naar mijn „verblijf terug. Begin nu maar met Java, en schep al wat daarbij behoort!”
- Hierop vloog hij met Hjang TOENGGAL in de lueht. Bațârâ MANIK en MÂJÂ bleven achter, en ontvingen op die wijze hun last van Hjang OETIPATI. Zij waren eensklaps volwassen.
14. Doeh in dit gedieht wordt niet verhaald, hoe zij het eerst over Java heerschen, hoe zij dit bevolkten met al wat er op woont, daar dit alles al beschreven is in het boek Manik-mâjâ, en hoe dit alles geschiedde naar het
 15. welbehagen van Bațârâ MANIK, die ook de namen voert van Hjang GIRI NÂTÂ, Hjang NILÂKÂNTÂ, of Hjang GOEROE, Hjang DJAGAD PRATINKAH, of Hjang TOEGOE WASESÂ.

Wat voorspeld was, geschiedde: Bațârâ GOEROE ging een huwelijk aan met Bațari OEMÂ, hij verwekte bij haar vijf kinderen, om niet te spreken van hen,

16. die hij bovendien verwekte (1). Die kinderen heetten: Hjang SAMBO, Bațârâ BRÂMÂ, Bațârâ ENDRÂ, Bațârâ BAJOE en Bațârâ WISNOE, en dan had hij nog veel kinderen, die niet van Bațari OEMÂ waren.

Bațara MÂJÂ (2) had tien kinderen, met name: Bațârâ BÓNKÓKAN,

(1) Batara Goeroe had nog meer dan deze vijf kinderen, doch hij had die niet bij een vrouw. Zij waren hem op zijn gebed geschonken. (*umg m-j us 121*)

(2) Dit is dezelfde als de persoon, die in de wajang-vertooningen Sêm ar genoemd wordt.

- (VII) 17. H j a n g T E M B O E R O E , H j a n g K O E R E W Á , H j a n g M A H J A T I , H j a n g S I W A H ,
B a t á r á S O E R J A , B a t á r á T J Á N D R Á , B a t á r á J Á M Á - D I P A T I , H j a n g K Á -
18. M Á D J Á J Á e n D è w i D A R M Á - N A S T I T I .

H j a n g D A R M Á D J Á K Á (oudoom van B a t á r á M A N I K e n M Á J Á) h a d d e
volgende kinderen: D è w i D È R M A N I , D A R M Á N Á o f H j a n g D W I D J Á , H j a n g

19. T J I J Á T R Á e n H j a n g T J A T O E R - K È N Á K Á . D e l a a t s t e h a d e e n z o o n , d i e B a t á r á
N A R Á D Á h e e t t e .

N a z i j n h u w e l i j k m e t d e K r a b b e - p r i n s e s h u w d e H j a n g T O E N G G A L m e t z i j n
volle nicht, D è w i D È R M A N I . D e z o o n s u i t d i t h u w e l i j k h e e t t e n : H j a n g
D A R M A S T O E T I , B a t á r á D E W Á D J A L I e n B a t á r á L O D R Á .

H O O F D S T U K I X .

Lokápála onder Wisrâwá en Wisrâwâná of Dánarâdjá.

20. Het eigenlijke onderwerp van dit gedicht is het nageslacht van B a t á r á
S A M B O . D e z e h a d e e n z o o n , S A M B O P Á N Á g e b a a t e n d , e n d e z e h a d e e n z o o n , E S T I - D J O E L
M I L I , d i e d e v a d e r v a n R è s i A M O E L Á - S I D I w a s . D i e n s z o o n , D E R O P Á N Á , h a d t w e e z o o n s
21. d e g r o o t e P a n d i t á W A S I S T Á , e n P r a b o e D A N O E R P Á N Á , d i e K o n i n g w e r d
v a n L o k á p á l á . D e z o o n v a n D A N O E R P Á N Á h e e t t e A N D Á N Á P A T I , w i e n s z o o n ,
L O K Á W Á N Á , e e n s c h o o n e d o c h t e r h a d , d i e D è w i L O K A T I h e e t t e . H e t b e h a a g d e
22. W A S I S T Á e e n g r o o t P a n d i t á t e w o r d e n . Z i j n z o o n h e e t t e R è s i P O E L A S T Á , e n
d e z e h a d e e n z o o n , B a g a w a n P A D M Á , w i e n s z o o n W I S R Á W Á h e e t t e . H i j w a s
s c h o o n , e n o e f e n d e z i c h i n h e i l i g h e i d d o o r b o e t e t e d o e n , n o g m e e r d a n z i j n
v a d e r e n g r o o t v a d e r . N a d a t P A D M Á e n P O E L A S T Á v e r d w e n e n e n t o t G o d h e d e n

- VIII. 1. v e r h e v e n w a r e n , d e e d W I S R Á W Á e e r s t s t r e n g e b o e t e , e n t o e n h u w d e h i j m e t
d e d o c h t e r v a n L O K Á W Á N Á . D o o r d i t h u w e l i j k m e t d e K o n i n g s d o c h t e r v a n :
2. L O K Á P Á L Á k w a m h i j o p d e n t r o o n v a n L O K Á P Á L Á . Z i j (D è w i L O K A T I) w a s
a l o m b e r o e m d a l s e e n s c h o o n h e i d v a n d e n e e r s t e n r a n g , n i e t m i n d e r d a n d e
3. h e m e l s c h e R A R A S - A T I . T o e n z i j v o l w a s s e n w a s , w i l d e z i j e e r s t n i e t t r o u w e n ,
e n v e l e v o r s t e n k w a m e n o m h a a r h a n d d i n g e n , m a a r z i j w e e s a l l e n a f , g e e n
4. e e n v o r s t w a s n a a r h a a r g e n o e g e n . A l l e e n B a g a w a n W I S R Á W Á m o g t h a a r
h a r t b e k o r e n . H i j w a s d a n o o k e e n o u d v r i e n d v a n h a a r v a d e r , d i e h e m o n -
d e r r i g t g e g e v e n h a d . T o e n z i j d u s b e h a g e n i n h e m v o n d , e n v e r z o c h t m e t
5. h e m i n h e t h u w e l i j k t e t r e d e n , m a a k t e d e v a d e r g e e n z w a r i g h e i d , e n w e r d e n
z i j s p o e d i g i n d e n e c h t v e e n i g d . M a a r n i e t l a n g d a a r n a , t e r w i j l z i j n o g s t e e d s

(VIII) de eerste genoegens van den echt smaakten, overleed de Koning van Lokâpâlâ, en daar hij maar één dochter had en geen zoon naliet, volgde WISRÂWÂ hem, als Koning van Lokâpâlâ, op. De vorstelijke bloedverwanten en 7. de Rijksgrooten in het geheele rijk onderwierpen zich met vrees en liefde.

Het rijk van Lokâpâlâ was niet bijzonder uitgestrekt, maar toch zeer in aanzien bij den vreemdeling. Want de Panditâ-vorst was edelmoedig, schoon, 8. (vroeger) gestreng in het boete doen, boven allen heldhaftig en vol wondervermogens in den strijd, die hij echter verborgen hield, omdat zijn gemoed gelouterd was, terwijl hij niets dan het geluk van zijn rijk op het oog had.

Door de vervulling van zijn gebeden om buitengewone vermogens werd hij 9. door de vorsten alom beschouwd en geëerd, als een Godheid. Zij waren aan hem gehecht, en prezen en roemden hem als een hoogerwaardig persoon. 10. Zelfs de onderscheidene soorten van Boetâ's vreesden hem, hij stond hun toe zijn vrienden te worden, en van hem te leeren. Ja zelfs boven de hoogste Panditâ's muntte hij uit door zijn boete en kunde, zoodat velen van hem trachtten te leeren.

11. Hij had maar één zoon, Raden WISRÂWÂNÂ, hij had dien met toovergebeden van de Goden afgesmeekt, maar toen deze bijna volwassen was, overleed zijn moeder. WISRÂWÂ was hierover zóó ter neder geslagen, dat hij de regering van Lokâpâlâ aan zijn zoon WISRÂWÂNÂ overgaf, en zelf op een 12. berg ging wonen, om door vernieuwde en nog strenger boetedoening den luster van de grootheid van zijn zoon te verhoogen. WISRÂWÂNÂ was jong, moedig, met uitmuntende vermogens begaafd, in 't krijgvoeren zeer ervaren, schandder, nadenkend, en in alle opzigten bekwaam. Voorts was hij volmaakt deugdzzaam, als een Panditâ. Alle Hoofden van Lokâpâlâ en omliggende 13. landen onderwierpen zich dan ook gaarne aan hem, daar hij zijn vader in heiligheid en buitengewone vermogens evenaarde. Hij was schoon, als Hjang ASMÂRÂ, had zeer beschaafde manieren, beminde zijn volk, was steeds in alles 14. op zijn hoede, en volleerd in alle wetenschappen. De roem van zijn regering nam zelfs toe, en het aantal Boepati's van de onderhoorige landen en van het rijk zelf breidde zich zeer uit. Door de gansche wereld beroemd, ontving 15. de jonge Koning van Lokâpâlâ den naam van Koning DÂNÂRÂDJÂ (of DÂNÂ-PATI.) De Goden hechtten daaraan hun goedkeuring, de Panditâ's van verschillende orden bewezen zijn heerschappij de eerbiedigste hulde. Zij kwamen hem gaarne als zoodanig begroeten en in zijn regering bevestigen. Zelfs de 16. edele Baṭârâ WISNOE stelde er een genoeg in, zich hem tot vriend te

- (VIII) maken. Ook de Goden beminden hem, en verleenden aan de wereld bescherming, zij maakten de aarde gelukkig, en verhoogden de zaligheid der stervelingen. Zijn wondervermogen werd nog meer versterkt.
19. Zijn onderdanen bestonden voor de eene helft uit Boetâ's en voor de andere helft uit menschen, en hoewel die anders veel in karakter van elkander verschilden, gehoorzaamden de Boetâ's van Lokâpâlâ, zoowel als de menschen, aan de bevelen van hun vorst, uit zucht naar 't algemeen welzijn.
 20. De Patih van de Boetâ's heette Patih BANÉNDRĀ, een man, door en door bekwaam in het bestuur van het rijk, vol kracht en zeer kundig. Aan hem was een groot veldheer, met name WISNOENKĀRĀ, toegevoegd. Deze
 21. volgde in rang op den Patih, en was het puik der helden van Lokâpâlâ; in den strijd vond hij schaars zijn weêrga, zijn lichaam was van kolossalen omvang en grootte. Een ander Hoofdambtenaar, die een groot deel van het rijk als Boepati bestuurde, was de held GOHMOEKĀ, vol kracht in den oorlog en wijs. Op dezen volgden in rang de veldheeren ROEKMOEKĀ en GOERMOKĀ, beide dapper in den krijg.
 23. De Patih van de menschen heette TJITRĀJOEDĀ, aan hem was TJITRĀTJĀPĀ toegevoegd, beide waren zeer ervaren. Andere Hoofden waren: TJITRĀDJĀJĀ,
 24. TJITRĀSOEDIRĠĀ, TJITRĀGOENĀ, TJITRĀSĒKTI en andere uitstekende Hoofden, te veel om te noemen.
 25. In het hart van den grooten Koning DĀNĀPATI ontbrandde een smartelijk verlangen, toen BANÉNDRĀ hem mededeelde, dat de groote en heilige Boetâ-vorst, PRABOE SOEMALI van AlĕnkĀ, een schoone, deugdzame dochter bezat.
 26. RĕtnĀ SOEKĒSI genaamd, die in 't geheel niet op een Boetâ-prinses geleek, voor wie RAWAS-ATI in schoonheid onderdeed, verder dat er om haar te bekomen een wedstrijd bepaald was, dat de persoon, met wien men strijden moest, een aanzienlijk lid van de vorstelijke familie van AlĕnkĀ was, en DJAMBOEMANĠI heette, een man van enorme grootte, dikte en lichaamskracht, en dat de Boetâ-vorst beloofd had, dat hij, die in staat was dien held de beide armen van het lijf te scheuren, zou huwen met de Prinses van AlĕnkĀ.
 28. Toen DĀNĀPATI dit hoorde, besloot hij zelf naar AlĕnkĀ te gaan, om in den wedstrijd te deelen. Hij gelastte zijn onderdanen zich in krijgsgewaad te verzamelen, en hem naar het tooneel van den strijd te vergezellen.

H O O F D S T U K X.

De kluis van Wisrâwâ.

- IX. 1. Het was of de zetel van het rijk verplaatst was naar den berg, waar Bagawan Wisrâwâ als kluizenaar leefde, zoo prachtig was die kluis gebouwd. Zij geleek geheel en al op een vorstelijk paleis, en was vroeger gebouwd door 2. (zijn overgrootvader) Amoelâ-sipi, naar 't model van een paleis, maar nu was 3. zij geheel herbouwd. De bidplaats was, even als de vloer en de rollagen, van groene agaatsteen gemaakt. In het midden van een gemetselden vijver was een koepeltje boven het water. Rondom den vijver had men een dubbel 4. hekwerk, met stijlen van groene agaten. De lijsten waren geel met paarsehe randen, even als regenbogen, maar cirkelvormig. In de bloemperken waren 5. de bloemen, die in groote potten stonden, zóó in afdeelingen geplaatst, dat gelijken bij gelijken stonden. De boomen waren netjes gesnoeid, en stonden aan weerskanten laugs de paden in orde geschaard. De kokospalmen stonden 6. paarsgewijze bij elkander. De agatenpoort had de gedaante van een tjandi tjempoeroeng ⁽¹⁾. Zij was gemaakt van agaten, met gebeitelde figuren voorzien, en met andere groene edelgesteenten afgezet, en zóó waren al de ornamenten van de poort. De bovenste top was een smaragd, ter grootte van 7. een jonge kokosnoot. In de verte gezien, verspreidde zij een groenaachtigen glans, en schitterde zij met al de kleuren van den regenboog, vereenigd met flikkerend stargeflonker.

- Op den grooten berg van Lokâpâlâ bevonden zich honderden van Pandi- 8. tâ's; velen van hen waren vroeger aanzienlijke edellieden en vorsten. Allen leef- 9. den als kluizenaars, elk in zijn afzonderlijke woning, die van ligtroode, paarsehe, blauwe, zwarte, groene, geele, witte, helroode en geelachtig roode agaten gemaakt was. De Panditâ's, die vorsten geweest waren, hadden vóór hun 10. verblijven poorten met paséban's aan beide kanten, evenals voor een paleis. De berg van Lokâpâlâ had zijns gelijke in grootte, hoogte en schoonheid 11. niet. Men vond er allerlei plantsoen, al de boomen waren uit den hemel afkomstig, zij droegen heerlijke vruchten en zaten vol bloemen. Al wat men maar vragen kon, was er aanwezig. De bossehen waren vol gedierte, en vele 12. van de wilde dieren en vogels spraken de menschelijke taal, zij deden daar

[1] Onder tjandi tjempoeroeng schijnt men een grafgesteente te verstaan, dat van onderen vierkant is, maar van boven koepelvormig toeloopt.

- (IX) boete, even als de menschen. Al de steenen op den berg van Lokâpâlâ waren
13. agaten, en op den top lag het bezaaid met amathisten en smaragden. Daarom konden de Panditâ's hun woningen versieren, zooals zij maar verkozen, met goud, diamanten, robijnen, juwelen en saffieren.
 14. Op den top was een erf voor widâdari's, dat op den hemel geleeek. Geen mensch kon het betreden, want het was afgesloten door de Goden. Het
 15. werd begrensd door de hellingen van den berg, waarop de vrome kluizenaars hun verblijf hielden.

H O O F D S T U K X I .

Wisrâwâ gaat naar Alënkâ, om Soekèsi voor zijn zoon ten huwelijk te vragen.

- Toen de Panditâ-vorst Wisrâwâ vernam, dat zijn zoon zich tot den strijd
16. toerustte, en den volgenden morgen naar Alënkâ zoude oprukken, om daar een wedstrijd aan te gaan, kwam hij van zijn kluis op den berg naar beneden,
 17. en trad hij des nachts het paleis van zijn zoon binnen. Toen hij zijn zoon ontmoet had, namen zij in het bidvertrek plaats. De vader glimlachte vriendelijk, hield zich, of hij van niets wist, en vroeg zijn zoon, waarom hij zijn legerscharen in krijgsgewaad had opgeroepen, en wat zijn voornemen was.
 19. De zoon antwoordde: „Vader! ik wil naar Alënkâ gaan, om aan een „wedstrijd van Koning Soemali deel te nemen. Deze Boetâ-vorst heeft een „schoone, deugdzame dochter, Dèwi Soekèsi genaamd. Hij zoekt voor haar
 20. „een echtgenoot, en daarvoor is er nu een wedstrijd bepaald. BANÉNDRA, mijn „Patih, heeft mij gezegd, dat Soekèsi volstrekt niet het uiterlijk van een Boe- „tâ-prinses heeft, dat zij schooner is dan de maan, en een Hemelhief even-
 21. „aart. De persoon, met wien gevochten moet worden, heet DJAMBOEMANGLI, „en de vorst heeft beloofd, dat hij, die in staat is, om hem op de grond te wer-
 22. „pen, en zijn beide armen van het lijf te trekken, met Dèwi Soekèsi zal trou- „wen. Vele vorsten zijn al naar Alënkâ gereisd, en hebben den wedstrijd
 23. „aangegaan, doch niemand is in staat geweest, om den aanval van den dapperen „DJAMBOEMANGLI te wederstaan. Daarom wil ik er nu zelf naar toe gaan, om „den wedstrijd te wagen, ten einde de Prinses van Alënkâ te bekomen. Ik
 24. „stond op het punt, met den Patih te vertrekken, ten einde bij u afscheid
 25. „te nemen, en u tevens het doel van mijn togt bekend te maken. Daar vader nu

- (IX) „zelf gekomen is, verzoek ik verlof, om morgen vroeg te vertrekken, en tevens „hoop ik, dat vader door gebeden medewerkt tot het welgelukken van mijn togt.
26. „Het is, of het al besloten is door de Goden, dat ik met die Prinses in het huwelijk zal treden, want zoodra ik van dien wedstrijd hoorde, dacht ik er in
27. „’t geheel niet aan, dat zij een Boetâ-kind is, ik kreeg een hevig verlangen „naar den strijd, en besloot er mijn rijk aan te wagen. Wanneer het niet mogt „gelukken, dat ik SOEKËSI als mijn bruid naar huis breng, dan keert mijn naam „alleen terug, en laat ik gaarne mijn leven in den strijd.”
28. De vader antwoordde met een glimlach: „ja, je hadt wel gelijk, mijn zoon! „toen je verliefd werdt bij het hooren van die tijding, want de koningsdochter
29. „ter van Alënkâ is werkelijk de schoonste vrouw van de aarde. Zij gelijkt „niets op een Boetâ-kind, en is schooner dan de maan. Dèwi RATH en
30. „Dèwi RARASATI mogten bij haar wel in dienst treden. Ik vind het perfect „goed, als het je gelukt haar tot vrouw te krijgen, want SOEKËSI stamt in een „regte linie van Bațârâ BRÂMÂ af, en wel door den vrouwelijken tak. Ba-
31. „țârâ BRÂMÂ had een dochter BRĚMANI, die met BRAMÂNÂ trouwde. Haar
32. „dochter BRĚMANI-WATI trouwde met den Boetâ-vorst, BANDJARAN-DJALI, van
33. „Alënkâ, en van dezen stammen af: BRAMÂNÂ-KÂNDÂ, GĚTAH-BANDJARAN, BRA- „MÂNÂTÂMÂ, POEKȘARÂ en SOEMALI. Dèwi SOEKËSI stamt dus in het tiende ge-
34. „slacht van Bațârâ BRÂMÂ af. En bovendien is haar moeder Dèwi ĐANOEWATI, een Prinses van Mantili, een dochter van Bațârâ DWIDJÂ. Deze „had twee kinderen Praboe ĐANOEDJÂ, de vorst van Mantili, en Dèwi
35. „ĐANOEWATI, die getrouwd is met Koning SOEMALI. Uit dit huwelijk zijn twee „kinderen geboren, de jongste heet Arjâ PRAHASTÂ, en de oudste is Dèwi
36. „SOEKËSI. Ik vind je plan dus heel goed, maar ik raad je niet aan, naar haar „hand te dingen en daarvoor te gaan vechten, want Koning SOEMALI is een
37. „heel goed vriend van mij, en de dappere DJAMBOEMANGLI, met wien je „zult moeten strijden is de zoon van den ouderen broeder van SOE-
38. „MALI, den Koning MALJAWAN, die Heer van Alënkâ was, en na „wiens overlijden SOEMALI Koning van Alënkâ werd. Deze MALJAWAN was
39. „ook bevriend met mij. Waartoe zou de vertooning dienen, dat je met hem „gingt vechten? MALJAWAN en SOEMALI zijn beide onze vrienden, dus juist „omgekeerd zouje je leven voor hen moeten stellen. Als je in moeilijk-
40. „heden verkeert, zouden zij op je verzoek te hulp komen, want SOEMALI zal „omtrent jou wel dezelfde wezen als omtrent mij. Daarom wil ik, als je ’t
41. „goedvindt, Koning SOEMALI zelf bezoeken, en hem vriendschappelijk (voor je)

- (IX) „om de hand van zijn dochter vragen, als het mogelijk is, zonder daarbij te
42. „vechten. Ik denk wel, dat hij nog aan onze oude vriendschap gedachtig zal „zijn, en dan is er waarschijnlijk niets in den weg, dat je zijn dochter tot „vrouw krijgt.”
- X 1. De zoon antwoordde eerbiedig: „als dat zoo is, mijn Heer (en vader!) is „het beter eerst af te zien van mijn voornemen, om het tweegevecht aan te „gaan, en zal ik wachten, tot vader op een vriendschappelijke wijze aanzoek „gedaan heeft. Maar als Koning SOEMALI op zijn stuk staan blijft, en zijn dochter „tot belooning voor de overwinning in den strijd gesteld wordt, dan zal ik
2. „zelf moeten gaan, om den strijd te aanvaarden, hoe die dan ook afloopt.”
- „Nu ja,” hervatte de vader, „als wij dat eenmaal weten, kunje (nog) doen, „wat je wilt. Bid nu maar voor mij tot de Goden, dat het doel van mijn
3. „reis zonder tegenspoed mag bereikt worden, en dat je zonder te vechten „met de dochter van SOEMALI moogt trouwen”!
- „De zoon antwoordde: „dan moet vader maar dadelijk vertrekken, BANÉN- „DRĀ zal u met zijn onderhoorigen vergezellen.”
4. „Neen,” zei de vader, „dat geeft te veel omslag, ik zal maar incognito reizen „en zonder mij te laten aandienen het paleis binnen gaan. Niemand mag er iets „van weten, of er bij zijn, dat ik een ontmoeting met den Boetâ-vorst heb; „ook ben ik dan niet gegeneerd bij het doen van mijn verzoek, als wij elkan- „der onder vier oogen spreken. Het volk moet er niets van weten, want het is
5. „nog zoo zeker niet, dat mijn verzoek toegestaan wordt, omdat er voor die „Prinses nu eenmaal een wedstrijd bepaald is. Doch ik houd het er voor, „dat je de Prinses van Alënkâ tot vrouw zult krijgen.”
6. Daarop spoedde WISRĀWĀ uit het paleis weg; zonder op den berg (bij zijn woning) aan te keeren, zette hij zijn togt maar voort, terwijl DĀNĀRĀDJĀ in hevige spanning verkeerde, en in zijn bidvertrek zich in gebeden verdiepte.
7. WISRĀWĀ begaf zich te Alënkâ, zonder zich te laten aandienen, naar den bloemen-tuin van het paleis, terwijl niemand het wist. Juist was de Boetâ-vorst bezig zich in den sokâ-tuin met de vrouwen (van zijn hof) te vermaken, toen hij tot zijn verbazing den Panditâ WISRĀWĀ zag aankomen.
8. Hij ging hem ijlings te gemoet, leidde hem aan zijn hand naar den gou- „den zetel, en sprak: „wel, mijn vriend! wat heb ik er sterk naar verlangd „u eens te ontmoeten! want wij hebben elkander in zoo langen tijd niet ge-
9. „zien. Hoe gaat het? zijn vrouw en kind te huis welvarend”? En terwijl hij zijn vriend met een onderdrukten lach aankeek, vervolgde hij: „nu, mijn

- (X) „vriend! ik zou u bijna niet herkend hebben in uw Panditâ-gewaad. Ik
10. „dacht, dat daar een Pandita zonder gevolg aankwam.”
- „Het is waar,” antwoordde WISRĀWĀ „zoo als u zegt: ik ben nu Pandi-
tâ geworden, mijn zoon WISRĀWĀNĀ is mij als Koning opgevolgd. Vroeger
11. „is u, bij uw vroegere togten door het gebergte, wel eens te Lokâpâlâ
„aangekeerd, en toen was hij nog klein, maar nu is hij al geheel volwassen.”
- „(Wel zoo!)” zeide SOEMALI, hem in eens omhelzende en vrolijk lachende,
„dan was mijn gissing toch niet verkeerd! Toen ik u zag aankomen, zag ik,
12. „u voor een Panditâ aan om den luister van den volkomen helderen glans,
„die van uw wezen afstraalt, juist zoo als past aan een kluzenaar, geheel an-
„ders, als toen u nog het rijk (van Lokâpâlâ) bestierde. Nu! ik ben het
„met u eens, en keur het volkomen goed, dat u het paleis verlaten heeft,
13. „en uw zoon in uw plaats getreden is. De ouderdom is een geschikte tijd
„voor vorsten, om als Panditâ te leven op een eenzame plaats, en zich te
„verdiepen in overpeinzingen en vurige gebeden zonder verstrooiingen, en zóó
„den dood af te wachten. Doch ik vrees maar, dat uw zoon nog wat al te
„jong is, om nu al als vorst te regeren. Hoe oud is hij ook? op zijn best
14. „maar één jaar ouder dan SOEKĒSI. Jongelieden, die zoo spoedig Koning wor-
„den, hebben doorgaans te weinig beleid, al hebben zij ook kunde genoeg.
„Zij drijven hun plannen door, en voldoen aan de lusten van hun hart,
„en als zij driftig zijn, kunnen zij zich niet bedwingen.”
15. Hierop antwoordde WISRĀWĀ: „mijn beminde zoon regeert, door uw voor-
„bede, werkelijk zonder moeilijkheden te ontmoeten. Hij is al bekwaam, om
„het volk te regeren, en weet juist op zijn tijd genade te schenken. Hij is
16. „noch onregtvaardig, noch onbarmhartig, en heeft inderdaad een voortreffelijk
„karakter. Niet dat ik met mijn zoon te veel wegloop! maar hij overtreft mij
„in de wijze, waarop hij regeert. Van alle kanten bewijzen de vorsten hem
„achting, zij zijn met hem als vrienden in de beste verstandhouding. De Pan-
„dita's houden van hem en beminnen hem. Hoewel hij nog jong is, heeft
17. „hij al lust in ernstige gebeden. De Goden zelve waren getuigen van zijn ver-
„heffing tot vorst en zijn verheerlijking, als Baṭārâ DĀNĀRĀDJĀ, Zijn volk
„bestaat uit twee afdeelingen, één van menschen en één van Boetâ's, en over
„elk van die afdeelingen is een Patih aangesteld. Maar van de Boetâ's
„houdt hij het meest.”
18. Toen de Boetâ-vorst dit vernomen had, zeide hij: „het doet mij veel ge-
„noegen, dat WISRĀWĀNĀ al zoo bekwaam is in staatszaken, en dat hij over

- (X) „zijn volk heerscht met goedertierenheid. Ik verlang er sterk naar, om, even-
„als u, Panditâ te worden, maar ik durf de regering nog niet aan PRA-
19. „HASTÂ (mijn zoon) toe te vertrouwen. Hij is nog zeer onkundig in de weten-
„schappen, men merkt hem hier in de hofstad in 't geheel niet op; heel an-
„ders dan WISRÂWÂNÂ, die van jongs af onderrigt genoten heeft in goede ma-
„nieren en in de zedekunde, daarom vat hij de zaken spoedig, en daarbij is
„hij dan nog vol beleid; hij verschilt veel van PRAHASTÂ, die is nog dom
20. „en onwetend. Als SOEKËSI een jongen was, zou zij op WISRÂWÂNÂ gelijken.
„Zij is schrander, vernuftig, volleerd in de dichtkunst, en tot in de bijzonder-
„heden doorgedrongen in de kennis der wetenschappen. Jammer dat het een
„meisje is! van jongs af had zij plezier in de wetenschappen, zij is nu vol-
21. „wassen, en haar naam is beroemd in andere landen. Vele vorsten hebben
„haar al ten huwelijk gevraagd, maar zij heeft allen van de hand gewezen.
„Zij heeft gezegd te willen trouwen met een aanzienlijk edelman of vorst, die
22. „(de spreuk, waarin) de ware wetenschap van het allerhoogste geluk der we-
„reld (begrepen is,) kan uitleggen. In tegenwoordigheid van de Panditâ's
„heeft zij de gelofte afgelegd, dat zij ongetrouwd wil blijven, en geen huwe-
„lijk wil aangaan, tenzij zij een uitstekend vorst, die haar het geheim van die
„kostelijke spreuk kan mededeelen, tot man kan krijgen. Daarbij komt nog,
23. „dat mijn neef DJAMBOEMANGLI zich verzet, en alle vorsten dwarsboomt, daar
„hij om zijn nicht een tweegevecht wil aangaan (met elk die naar haar hand
„dingt), zoodat alleen de hoogbegaafde vorst, die in staat is, zijn reuzenkracht
„weêrstand te bieden, haar ten huwelijk kan bekomen. De gelofte van mijn
24. „dochter schuilt dus achter het tweegevecht, het laatste valt alleen in 't oog.
„Waarschijnlijk koestert DJAMBOEMANGLI geheime plannen, om haar zelf in zijn
„bezit te krijgen, en is hij bang, bij mij aanzoek om haar te doen, maar hij
„zou toch niet in staat zijn, die geheime spreuk te verklaren. Liever wil hij
25. „dus de vorsten in verlegenheid brengen, door dat zij met hem moeten vech-
„ten. Vroeger hebben de vorst van Madijantârâ, WISÂMARTÂ, een uitstekend
„held, en de vorst van Simbarmanjoerâ, beroemd door zijn vechten,
„hun kansen in een tweegevecht tegen hem gewaagd. Zij vochten hevig met
26. „DJAMBOEMANGLI, en wendden van weêrskanten hun wondervermogens aan,
„maar beide vorsten kwamen om het leven, en werden midden in het strijd-
„perk neêrgeworpen. Tot dus ver heeft dat de andere vorsten afschrikt. Ik
„denk daarom wel, dat mijn dochter SOEKËSI een oude vrijster zal worden,
„en nimmer zal trouwen.”

- (X) 27. Toen de Panditâ dit hoorde, hield hij zich, of hij teleurgesteld was, en zeide hij: „als dat zóó is, vriend! ben ik hier voor niet gekomen. Eigenlijk „ben ik hier op verzoek van mijn zoon, DĀNĀRĀDJĀ, gekomen, om u zijn rijk
28. „aan te bieden. Hij wilde u als pānākawan zijn leven wijden, en, als het u „behaagt, u daarna verzoeken, om uw dochter, de Prinses, als vorstin in het „paleis te laten wonen, en daarom ben ik hier gekomen. Hij denkt er ech- „ter niet aan, met haar te trouwen, hij wil haar maar verzorgen en oppassen, en „haar als een geschenk van Baṭārā Goeroe beschouwen. Maar had hij dat
29. „vroeger geweten, dat hij, om haar te bekomen, vechten moest, dan zou hij u „dat verzoek in 't geheel niet hebben durven doen. Wie zou den woedenden „aanval van een DJAMBOEMANGLI in den strijd kunnen weêrstaan? Zelfs de Go-
30. „den in den hemel zouden er allen tegen opzien. Behalve dat spijt het mij, „dat uw dochter zoo vreemd is. Wie heeft dat meisje toch ingeprent, dat zij „onderwijs in de spreuk der wetenschap van 't hoogste geluk op de wereld „moest vragen? Want (die spreuk) is een groot geheim voor de aarde, dat
31. „door Baṭārā Goeroe bewaard wordt. Zij mag niet uitgesproken worden, „en al wie het mogt doen, wordt door Baṭārā Goeroe gestraft. Zelfs on- „der de Panditâ's, die op de bergen boete doen, vindt men maar weinigen, „die (die spreuk) kennen, en dan ook maar alleen onder hen, die bijzonder
32. „boven anderen uitmunten. Ik zeg het u ronduit, vriend! de spreuk, die uw „dochter wil kennen, is het middel tot bevrijding van alle rampen. Alle „redeneringen staan daarbij achter, alle kennis is in die kostelijke spreuk be- „sloten; zij is het non plus ultra der wetenschappen. Als de Boetâ's en
33. „de dieren in bosschen en bergen die kenden, zouden zij door de Goden van „hun lagen rang verheven worden, en bij hun dood zou hun ziel in uitste- „kende menschen varen. De menschen, die die spreuk kennen, worden bij „hun dood met de verhevene Goden vereenigd.”

H O O F D S T U K X I I .

Wisrāwā neemt Soekèsi zelf

ten huwelijk.

Toen SOEMALI dit hoorde, werd hij zoo begeerig, om den zin van die geheim-
XI. 1. zinnige spreuk te vernemen, dat hij eensklaps van zijn zetel opstond, en in een

- (XI) kruipende houding de voeten van den Panditâ wilde omvatten. Maar deze stond haastig van zijn zetel op, om hem tegen te houden, en zeide vriendelijk „neen, vriend! Koning van Alënkâ! dat niet! wat moet toch die eer- „betooning beduiden”?
2. SOEMALI antwoordde: „dat komt van mijn blijdschap, over 't geen u daar „zegt. Ik ben er ten hoogste begeerig naar, bewijs mij dus de gunst (en leer „mij) de spreuk van de wetenschap van 't hoogste geluk, die de Boetâ's van „hun lagen rang kan bevrijden. Ik ben diep ongelukkig, (want) als Boetâ
 3. „geboren, gelijk ik op de dieren, en ben ik geheel anders dan de menschen. (Ik „smeek u,) voltooi uw liefde en genegenheid, en voer mij later in de eeuwig- „heid aan uw hand met u mede. Ik beloof u, dat ik u niet alleen mijn doch- „ter SOEKËSI, maar ook het rijk van Alënkâ met al wat er in het paleis „is, schenken zal. Al moest ik er ook mijn leven voor geven, dan zou ik „het niet tellen. Uw wil gaat boven alles.”
 4. WISRÂWÂ antwoordde: „nu ja, zoo met een! bedwaard maar! ik zal u uw zin „geven; maar als u er opstaat, om die heerlijke wetenschap te kennen, laat „ons dan naar uw bidvertrek gaan, daar is het eenzaam, en kan geen levend „wezen de woorden, die voor de wereld verborgen zijn, hooren.”
 5. De Boetâ-vorst gaf toen onmiddellijk last, om het bidvertrek te reinigen. Daarop werd het geheel en al in gereedheid gebracht, al wat daartoe behoorde, was bijeen, de wierookdamp steeg op, en vermengde zich met de geuren van honig en muskaat. Toen gingen de Panditâ en de Boetâ-vorst naar het bidvertrek, terwijl de vrouwen den last kregen, om zich te verwijderen. Daarop
 6. gaf de Panditâ WISRÂWÂ aan den Boetâ-koning onderrigt, en toen SOEMALI de geheime spreuk geheel en al begrepen had, was hij ten hoogste verblijd, hij stelde zich duizenderlei zegeningen voor den geest, omdat hij nu die spreuk, het plechtanker des levens, (het middel tot) volmaking der schepselen, en het ware inzicht in de eeuwigheid kende.
 7. Daarop ontbood hij zijn dochter SOEKËSI, en toen zij bij hem in den tuin gekomen was, zeide haar vader tot haar op een vriendelijken toon: „kom, mijn „kind! maak hier je opwachting, want de voorwaarde, waarop je een man wilt „aannemen, is vervuld. Ik ben nu al ingewijd in den waren zin van de spreuk „van de verhevenste wetenschap. Blijf hier nu maar alleen (met dezen Pan-
 8. „ditâ)! Je moet niet bang wezen voor den Panditâ, hij was vroeger ko- „ning van Lokâpâlâ, en is (zoo goed als) je eigen vader. Hij komt hier „op verzoek van zijn zoon, den vorst DÂNÂRÂDJÂ, die is nog jong en van bui-

- (XI) „tengewone begaafdheden. Hij stamt in het tiende geslacht van Baṭārā GOE-
9. „ROE af, door diens oudsten zoon, Baṭārā SAMBO. Deze had een zoon SAM-
„BOḌĀNĀ, den vader van den RĒSI ESTI-DJOEMILI, die de vader was van AMOELĀ-
„SIDI. Diens zoon ĐEROḌĀNĀ, had twee zoons: de groote Paṇḍitā WASISTĀ en
„DANOERḌĀNĀ; de zoon van ĐANOERḌĀNĀ heette ANDĀNĀPATI, wiens zoon LO-
10. „KĀWĀNĀ heette. Deze had één dochter, Dèwi LOKATI, die met den Paṇḍi-
„tā WISRĀWĀ getrouwd was. Uit dit huwelijk is een zoon geboren, en met
„dien zulje trouwen. Hij heet Praboe ĐĀNĀRĀDJĀ, en heeft een schoon
„voorkomen. De oudste zoon van ĐEROḌĀNĀ, de Paṇḍitā WASISTĀ, was de
„vader van den Paṇḍitā POELĀSTĀ, die de vader van den Paṇḍitā PAD-
11. „MĀ, en de grootvader van dezen zelfden Paṇḍitā WISRĀWĀ was. Deze
„stamt dus met zijn echtgenoot, Dèwi LOKATI, in 't zelfde geslacht van ĐE-
„ROḌĀNĀ af, en de vorst van Lokāpālā is een afstammeling van Baṭārā
„GOEROE. Kom, meisje! verzoek den Paṇḍitā, om je de ware wetenschap
„te leeren kennen.”!
12. De Prinses aarzelde niet, het verzoek aan den Paṇḍitā te doen, maar deze stelde zijn onderrigt tot den nacht uit. De Boetā-vorst ging intusschen naar zijn paleis.

- Terwijl de Paṇḍitā WISRĀWĀ (des nachts) de beteekenis van de geheimzinnige
13. woorden verklaarde, was dit tot den hemel doorgedrongen. Een allerhevigste opschudding had er in de natuur plaats, het paleis van Baṭārā GOEROE wankelde op zijn grondvesten, de helsche zwavelpoel kookte zoo hevig, dat hij buiten de oevers trad, en de verblijven der hemel-nimfen overstroomde en vernielde. Baṭārā GOEROE ontstelde, want hij wist wel, dat het WISRĀWĀ was, die die opschudding veroorzaakte, door het geheim van de heil-aanbrengen-
14. de wetenschap te openbaren. Hij werd ten hoogste verbolgen, en daalde met spoed naar de aarde af, om WISRĀWĀ op den proef te stellen. Baṭari ĐOERGĀ dit ziende, ging met hem mede. In een oogenblik kwamen zij op de hoofdplaats van Alēnkā aan. Zij gingen regtstreeks naar den bloemen-tuin van
15. het paleis, en kwamen daar juist, terwijl WISRĀWĀ aan SOEKĒSI onderrigt gaf. Baṭārā GOEROE incarneerde zich in WISRĀWĀ, en Baṭari ĐOERGĀ in de Prinses. Zij vermengden hun zielen met hen, en omstrengelden hun harten.

- WISRĀWĀ was bedremmeld, toen hij de Prinses van Alēnkā zag, schooner
16. dan de Goden der aarde. Hij dacht er niet meer aan, dat zijn zoon ĐĀNĀ-
RĀDJĀ hem een last had opgedragen, toen hij de schoonheid van haar gelaat zag schitteren als de maan, met haar lieftalig, zedig, zachtzinnig voorkomen,

- (XI) en haar kleine, langwerpige schoone (1) schrandere oogen. De Prinses was eveneens verteederd, toen zij den volkomen luister van den P a n d i t â W i s r â w â, en zijn schoon en zedig voorkomen zag. De P a n d i t â las in haar hart, dat de Prinses hem volgen wilde, haar geheime gedachten lagen voor hem bloot. Onbeschroomd keek hij haar aan, en toen kon hij zich niet langer bedwingen: hij vatte haar bij de hand, uitte allerlei vleitaal, overstelpte haar met een vloed van liefkozingen, en verbrijzelde als 't ware haar hart. De Prinses was in de kracht van haar maagdelijken leeftijd, maar (hoe) moedig van voorkomen, liet zij zich overweldigen door den vijand, die haar omstengelde. Onmagtig om zijn wil te weerstaan, gaf zij zich geheel aan hem over.

De vijand nadert, begeerig naar geuren, en verwoest de nog niet ontloken bloem. De geurlievende bij pleegt hevig geweld, en dringt door de beschermende omheining heen. Nadat de bloem geopend is, en er niets meer in den weg staat, nadert de vijand (al meer en meer). De poort van A l e n k â is nog gesloten, hij wordt afgewezen. Nu opent hij haar met geweld, hij treedt met dolle woede binnen, neemt al meer en meer een vreeselijke gedaante aan, en verwoest alles wat er in het paleis is. Eindelijk legt de aanvaller zich vermoeid en bijna uitgeput neder, nadat hij, van kracht beroofd en geheel ontdaan, zich langzaam heeft teruggetrokken.

20. De Prinses was als bezwijmd van mingenot, en verslagen, toen zij opstond; haar lichaamskracht was geheel verdwenen. Beiden gevoelden, dat zij in de bezoeking bezweken waren, en verkeerd gehandeld hadden, maar zij troostten zich, door zich voortdurend in den tuin aan het genot der min te wijden.

Toen aan Koning SOEMALI was medegedeeld, wat er met den P a n d i t â en zijn dochter was voorgevallen, en dat zij het zamen eens waren, had hij er (eerst) veel spijt van, maar hij troostte zich met de gedachte, dat het zeker de wil van de Goden was. Hij liet aan allen bekend maken, dat de wedstrijd opgeheven, en zijn dochter al in de magt was van den P a n d i t â W i s r â w â, die haar de spreuk der schoonste wetenschap had leeren kennen.

- Maar toen DJAMBOEMANGLI dit vernam, werd hij uiterst verwoed, en vatte hij het voornemen op, om den tuin van het paleis te gaan verwoesten. De leden der vorstelijke familie en de Hoofd-beambten trachtten hem daarvan wel terug te brengen, maar hij bleef onverzettelijk. Hij ging naar den tuin, en liep woedende langs den weg; het was vreeselijk, om getuige te zijn van

(1) Eigenlijk staat er: kleine, langwerpige, aan de buiten hoeken een weinig schuins naar bovengaande, schrandere oogen. Dergelijke oogen worden door de Javanen voor een schoonheid gehouden.

(XI) 23. zijn tartend en schrikbarend brullen. Bij zijn komst in den tuin ontstond er onder de vrouwelijke bedienden van het paleis een allerhevigste opschudding; zij beefden van angst. SOEKÈSI wist niet, wat zij doen zou.

De Boetâ-vorst zond spoedig iemand naar den tuin met verzoek aan den Panđitâ, om zich uit den tuin te verwijderen, en te vlugten in het paleis. Maar de Panđitâ wilde niet voor DJAMBOEMANGLI wijken, en besloot, zich met hem te meten.

Hij nam van zijn luid kermende echtgenoot afscheid, trok een wapenrusting aan, en kwam buiten met een boog in de hand. Toen bij tegenover DJAMBOEMANGLI stond, trad deze nader, en sprak, terwijl hij zijn koentâ in de hoogte wierp en opving: „wees welkom in het strijdperk! overhaast u niet „al te zeer, om de Prinses als uw bruid mede te voeren! wacht eerst mijn 25. „koentâ - pijl af, de jonge vrouw heeft verzocht dien voor haar ten huwelijk „mede te nemen.”

Toen de koentâ - pijl bijna was afgeschoten, greep WISRÂWÂ spoedig zijn wapen, de koentâ - pijl ging wel af, maar getroffen door den pijl van WISRÂWÂ, viel hij, in zijn loop gestuit, gebroken ter aarde, en verdween. Hij greep zijn limpoeng, maar voordat die afgeworpen was, brak zij, getroffen door een pijl. Hij greep zijn trisoelâ, strekte die (naar zijn vijand) uit, maar 26. voor dat hij haar afwierp, werd de trisoelâ door een pijl getroffen. Hij trok zijn tjandrâsâ, maar ook deze werd onder het aanleggen getroffen. Hij greep zijn nanggâlâ, maar de nanggâlâ werd, voordat zij afgeworpen werd, door een pijl in stukkesgeschoten. Ten laatste nam hij zijn tjâkrâ, maar die werd door een pijl vernietigd, en nu was het uit. Door de bekwaamheid van den Panđitâ WISRÂWÂ kwamen alle wapens, die (zijn vijand) het een na het andere aangreep, niet eens uit zijn handen.

27. DJAMBOEMANGLI stelde zich nu diep beschaamd en verwoed in positie, om zijn vijand meer van naderbij te bevechten, terwijl hij wild met zijn knods zwaaide.

De Boetâ-beambten van Alënkâ waren op dat gezigt ontroerd, en kregen last om den tuin te omsingelen, terwijl de Boetâ-vorst zich op den toren bevond, van waar hij den gang van het gevecht met ijzing gadesloeg.

28. Toen mikte WISRÂWÂ met zijn wapen, de pijl vloog met de snelheid van den bliksem weg, en trof DJAMBOEMANGLI in den hals. Daarmede was het met hem gedaan, hij plofte als een berg neder. Die het zagen, verheugden zich allen. De troepen, die den tuin omringden, kregen last om uit een te gaan.

- (XI) 29. Toen Dèwi SOEKÈSI berigt kreeg van het sneuvelen van DJAMBOEMANGLI, ging zij haar man ijlings te gemoet. Zij bragt hem aan haar hand naar de slaapplaats, want hun hart werd nu door niets meer verontrust. Zonder eenige kwelling gingen zij steeds voort de lusten van hun hart te reinigen, en zich bij voortdoring geheel en al aan de genoegens der min over te geven.

H O O F D S T U K X I I I .

Dānārādjà vertrekt met zijn leger naar Alēnkā om te strijden.

30. Toen DĀNĀRĀDJĀ hoorde, dat zijn vader geslaagd was, dat SOEKÈSI in zijn bezit gekomen was ten gevolge van de overwinning in het gevecht, waarbij DJAMBOEMANGLI in het strijdperk gesneuveld was, maar dat zijn vader jegens hem verraad gepleegd had, door SOEKÈSI voor zich zelve tot vrouw te nemen,
31. daar hij haar in de wetenschap van het ware heil der wereld onderwezen had, en dat zij in de tuin kennis met elkander gemaakt hadden, was hij ten hoogste vertoornd, en vond hij er geen bezwaar in, zijn vader naar het leven te staan. Hij zou (dacht hij) zich daardoor toch wel niet den toorn der Goden op den hals halen, daar zijn vader zoo snood jegens hem gehandeld had.
- Spoedig gaf hij bevel aan zijn legerbenden, om zich strijdvaardig te maken, ten
32. einde het rijk van Alēnkā te beoorlogen, en zijn vader te straffen voor het gepleegde verraad. Toen de troepen gereed waren, en de aanvoerders, geheel toegerust, op de pagĕlāran stonden, beklom DĀNĀRĀDJĀ zijn bidvertrek, om
- XII. 1. zich in gebeden te verdiepen. Toen daalde het rijtuig, poespākā, op zijn gebed uit den hemel neder, benevens zijn verdere uitrusting: de juweelenkroon en het verhevene wapentuig, de vlamme, alverdelgende koentā.
2. Toen hij (eindelijk) buiten kwam, raakte alles in opschudding, al de legerhoofden stonden op de pagĕlāran gereed en digt opeengeschaard in allerlei wapenrusting. De troepen stonden verder buiten geschaard, menschen en Boe-
3. tā's van elkander afgezonderd. Op de aloen-aloen stond het vol krijgsvolk uit de kraton in verschillende kleeding.
- De Patih gaf bevel aan de legerhoofden, om zich aan het hoofd van hun troe-
4. pen te plaatsen. De Boetā's ontvingen hun plaats vòr den vorst, en achter hen gingen de menschen; op de krijgsmuziek volgde de voorhoede onder
5. aanvoering van ГОИМОЕКĀ. Zijn 400,000 Boetā's maakten een schrikbarend

- (XII.) geweld, zij krijsten en tierden en schreeuwden met donderend geraas, en spogen, tot ieders verbazing, vuur uit hun opengesperde muilen. Hun vuur-
6. roode vaandels en vlaggetjes, door een hevigen wind bewogen, flikkerden en vlamden naar alle kanten. GOERMOEKÅ stond op zijn wagen met zijn staatsiehoed en kroon (1) op het hoofd, en zwaaide met zijn vreeselijk dreigende badām å.
7. Daarop volgden de troepen van ROEKMOEKÅ onder vreeselijk gebrul. ROEKMOEKÅ stond, met zijn piling zwaaijende, voor aller oog zichtbaar, op een olifant, die woedend voortholde, en met zijn tromp heen en weer waaide, zoo-
8. dat het volk zich naar alle kanten uit de voeten maakte, vervolgd door de snelle bewegingen van den olifant.

Hierachter sloot zich het Boetå-leger van GOERMOEKÅ aan. Het ging langs den weg in krijgshaftige houding, luid schreeuwende en met schrikwekkend
9. rumoer. Zij waren 200,000 in getal. GOERMOEKÅ stond op een olifant, vreeselijk met zijn knods zwaaijende, hij droeg een schitterende kroon (op zijn staatsiehoed). Zijn troepen bootsten de bewegingen van vechtenden na.

- Daarop volgden de troepen van WISNOENKÅRÅ, 700,000 in getal, razende als
10. brullende leeuwen, en krijsende met een donderend en daverend geluid, dat vergezeld ging van buitengewone natuurverschijnsels, als bulderende rukwinden, ronddwalende wervelwinden en luilende stormwinden, waardoor de vaandels,
11. wimpels en andere veldteekens heen en weer sloegen en wapperden en flapperden, en zich om hun standaard heen en weer slingerden. WISNOENKÅRÅ stak boven allen
12. uit, hij reed achteraan op zijn groote, fraai met edelgesteenten versierde, hel-schitterende gotåkå (of wagen), die fonkelde en flikkerde als de sterren. Zijn opgetooide hoed was voorzien van een soort van kroon, die schitterde en vlam-
13. de als de middagzon. Zijn limpoeng zwaaijende, vertoonde hij zich in zijn volkomen geëvenredigde gestalte, alsof Baţårå KÅLÅ in hem woonde.

Hierop volgde het Boetå-leger van Patih BANĒNDRÅ, van 900,000 man
14. in verschillende korpsen. Hun kostuum, vereenigd met het geflikker van de

(1) De vorsten en aanzienlijke beamtten droegen een rijk versierde kleeding. De hoed was vooral bijzonder opgetooid, en bij de hoofdpersonen, boven aan den top, van een ornament voorzien, dat makoeta of kroon heette. Eenige wajangpoppen geven daarvan een duidelijker voorstelling, dan dit met korte woorden doenlijk is. Behalve deze zoogenaamde kroon, vindt men hier nog bĕlah boekasri en later boekasri vermeld, deze maken zekere deelen van dien staatsiehoed uit, maar welke, is moeilijk te beschrijven. In eenige wajangpoppen zoude de boekasri zich in een ronde gedaante vertoonen, en zouden het de opstaande zijden zijn van den hoed, die ieder een halven cirkel vormen. Dit zeggen de Javaanen, en zij wijzen die deelen ook in de wajangpoppen aan. De Hof-grooten dragen thans een zwart fluweelen staatsiehoed bij hoogst plechtige gelegenheden, deze hoed heet eigenlijk bōngkòk, maar thans past de Javaan te Soerakarta er den naam van tōpi boekasri op toe, en in een gedicht van den tegenwoordigen tijd vindt men dien naam telkens in dien zin gebezigd.

- (XII) nanggâlâ's, paloe's, piling's, moesâlâ's en trisoelâ's, geleek een wolk, die door glans verlicht en in bliksems gehuld is. BANÉNDRĀ reed op een
15. gouden wagen, onbewegelijk in een deftige houding. Hij droeg een grooten, fraai met edelgesteenten versierden staatsiehoed, een bol uitstekend borstschild (gandowârâ), voorts banden aan den bovenarm van goud en edelgesteenten, zijn oorringen en het achteruitstekende deel van zijn hoed ⁽²⁾ waren versierd met robijnen. Door den luister van zijn lichaam en de pracht van zijn kostuum geleek hij een berg van goud. De schitterende stralen van zijn hoed schenen zich ten hemel te verheffen, en de zon, die bij dien gloed bekoelde, te willen treffen.
 17. Op het Boetâ-leger volgden de troepen van de kraton, bestaande uit 700,000 jonge mannen, die vóór den Koning gingen, deze reden, evenals zij die achter (den koning) gingen, op paarden. Zij waren onkwetsbaar en van een schrikwekkend uiterlijk. De paarden verdrongen elkander in digte drommen, en toch reden zij snel en geregeld bij paren; om de schoonheid van het tuig geleden zij op een berg van bloemen. Rechts en links van den Vorst, liepen de Hoofd-mantri's.
 19. Koning DĀNĀRĀDJĀ reed op zijn hemelsche poespákâ van goud en juweelen. De wagen-kap was eveneens versierd met allerlei edelgesteenten, en omzoomd met smaragden; zooals hij die op zijn gebed gekregen had. De wagen werd getrokken door acht paarden, waarvan de manen gevlochten en met gouden franjes versierd waren, die, bij het op en neêr gaan, op meteoren geleden, en naar alle kanten schitterden; bij de flikkering van de ornamenten van den wagen hadden zij veel van een zachten regen van sterren.
 20. De Vorst zelf was van volmaakte gestalte en schoonheid, en geleek op Hjang ASMĀRĀ. Als hij de zijnen tot de overwinning aanvoerde, schitterde de kroon op zijn hoed, als de maan, die de ronde doet bij de sieraden der aarde.

Achter den Vorst ging een groot leger in zeer digte drommen, als een mist

22. die alles overdekt. De aanvoerders reden op wagens, elk op zijn plaats. Het was een overheerlijk gezicht, die troepen te zien marcheren, (daar) zij in hun verschillende uniformen geleden op brandende wouden. De schitterende vlaggen waren ontrold, en verspreidden heldere glansen, de (lange) wimpels
- 23.

(2) Het achteruitstekende deel van den hoed. Het Javaansche woord beteekent eigenlijk adelaar. Men moet hierdoor het achteruitstekende deel van den staatsiehoed verstaan, dat eenigzins op een adelaarsvlerk geleek. In eenige wajang-poppen ziet men dat deel duidelijk afgebeeld.

(XII) vermeerderden, als zoovele regenbogen, de schoonheden van het aardrijk, de vaandels wapperden als de bliksem boven een wolk, en verhoogden met de andere veldteekens de schoonheden van den togt.

24. Tjitrâjoedâ en Tjitrâ-tjâpâ reden achteraan op een wagen, als tweelingen, beide even schoon, veel vermogend en dapper in den strijd.

H O O F D S T U K X I V .

Strijd van Dānārādja tegen Maritjā, Mintragnā en Prahasta.

25. Toen de voorhoede van dit leger op het grondgebied van Alēnkā verscheen, kwamen de grensdorpen in opschudding, en vlugtten de Boetâ's uit vrees voor het leger, dat op hen afkwam, naar den top van een berg. Maar toen het Hoofd, dat de grenzen moest bewaken, de held MARITJĀ, een jonge

26. dappere sterke Boetâ, hoorde, dat er een leger op weg was, om met het rijk van Alēnkā oorlog te voeren, werd hij woedend. Hij riep spoedig zijn troepen onder de wapens, gaf het sein om op te rukken, en schaarde hen dwars op den weg, waar de vijanden langs komen moesten.

28. Toen GOHMOEKĀ aan de spits van het leger zag, dat men hem te gemoet was getrokken om te strijden, liet hij dadelijk in massa aanvallen. MARITJĀ hield stand, en wachtte hem af. Hevig was de worsteling, telkens aanvallend

29. drongen zij voorwaarts, opgedrongen door andere legerbenden achter hen, vielen zij in ontelbare menigte aan. Het leger van MARITJĀ geleek op een stroomende beek, maar dat van de vijanden op een onstuimige rivier. Het eerste deinsde terug, en geraakte in de hitte van den strijd onder den voet.

XIII. 1. MARITJĀ vlugtte met (het overschot van) de zijnen, om zijn Vorst berigt (van het gebeurde) te geven. In Alēnkā komende, ging hij eerst naar
2. PRAHASTA, en deze bragt hem binnen het paleis voor den Boetâ-vorst. Na de verpligte eerbewijzingen sprak hij: „grootte Koning! Uw dienaar maakt u
3. „een onheil bekend: er is een vijand van Lokâpâlâ gekomen, genaamd „Koning DĀNĀRĀDJĀ, de zoon van den Panditâ Wisrâwâ, met een ontelbaar „groot leger, om Alēnkâ te beoorlogen. Toen hij dicht bij de stad gekomen „was, ben ik hem dadelijk te gemoet getrokken om hem te bestrijden, maar
4. „ik was niet tegen hem opgewassen. De vijand maakte hoopen van lijken, „en het leger van uw knecht werd vernield. De Koning DĀNĀRĀDJĀ is, naar

- (XIII) „algemeen bekend is, moeilijk te bestrijden, zijn legerhoofden zijn allen even
5. „dapper. Zijn leger bestaat voor de helft uit Boetâ's, en voor de helft uit „mensen.”

De Vorst van Alënkâ was getroffen, toen hij dit hoorde, en sprak bij zich zelve: „wat mag toch wel de oorzaak daarvan zijn? misschien is DĀ-
6. „NĀRĀDĀ wel hoos op zijn vader. Als ik hem liet begaan, en hij tot de „hoofdplaats mogt doordringen, zou dat maar opspraak verwekken, die zeer
7. „ongepast zou zijn; (van den anderen kant) is het een schande voor het land, „dat ik met zoo'n kind moet gaan vechten. Dat is al heel flauw”!

- Daarop outbood hij zijn legerhoofden, zij traden het paleis binnen onder 't
8. geleide van den Patih MINTRAGNĀ, een zeer oud man en gewezen Boe-
pati van Alënkâ. Toen zij binnen het paleis gekomen waren, sprak de Boetâ-vorst: „MINTRAGNĀ! bereid u spoedig voor den strijd! want er is een
9. „vijand gekomen, namelijk DĀNĀRĀDĀ van Lokāpālā met zijn gansche „leger. Neem de helft van de Hoofden mede ten strijde, en laat de helft „als reserve bij mij. Doeh weest allen op uw hoede en vertrouwt er maar
10. „niet op, dat die DĀNĀRĀDĀ nog een kind is, want in den oorlog is hij ze- „ker moeilijk te weêrstaan. Welaan, mijn zoon, PRAHASTĀ! trek hem mede „te gemoet, maar let op 't geen ik je zeg! Je moet met bedaardheid vech-
11. „ten, en niet maar in den blinde. Als het tegenloopt, moet je terugtrekken, „en als het medeloopt, moet je je best doen, om je te bezinnen, en maar „niet vooruit stormen, zonder aan (den raad van je) vader te denken. MIN-
12. „TRAGNĀ! je bent al bejaard, onthoud mijn bevelen! als PRAHASTĀ zich soms „mocht vergeten en zijn dapperheid tot het uiterste wil voeren, moet je hem „spoedig laten retireren! Heb ook medelijden met de troepen, en zorg, dat er „niet te veel sneuvelen! Gaat nu allen naar buiten en vertrekt nog heden van hier”!
13. Na de eerbiedige betuiging van hun gehoorzaamheid gingen al de leger-
hoofden naar buiten, zij lieten de krijgsmuziek klinken, en daarop kwam alles te Alënkâ in opschudding. Al de Boetâ's verzamelden zich met hun wa-
14. pentuig onder luid klinkend geschreeuw. PRAHASTĀ gaf last aan de eene helft van de legerhoofden om achter te blijven, en aan de andere helft om met hem mede te gaan. Toen allen gereed stonden, en de krijgsmuziek het sein gegeven had, rukte de voorhoede op. De aanvoerder, MINTRAGNĀ, reed op een
15. olifant, terwijl hij met zijn moesmālā zwaaide, en zijn kroon hel schit-
terde. Luid weêrklonk het rumoer der benden van allerlei soort van Boetâ's die onder hem stonden; zij brulden van strijdlust.

- (XIII) Daar achter vertoonden zich, als een donkere mist, de troepen van de an-
16. dere legerhoofden, zij geleken op een zee, die bij een springvloed de wouden overstroomt en zich naar alle kanten uitstort. In ontelbare menigste stroomden zij vooruit in afdeelingen, als even zoo vele golven van den oceaan. De le-
 17. gerhoofden reden op wagens of op olifanten.
Raden PRAHASTĀ, hun Opperbevelhebber, reed achteraan op zijn juweelen
 18. wagen, hij had een schitterenden met een kroon versierden staatsiehoed op het hoofd. Hij droeg een dubbele borstplaat, de een boven de ander, met de fi-
guur van een dubbele kraai er op. Zijn boven- en beneden-armbanden waren versierd met edelgesteenten, die gezet waren in het fatsoen van twee vechtende
 19. vlinders. Zijn lichaam verspreidde glans, en schoot stralen, als of het door bliksemschichten werd versierd. De sieraden van den wagen harmoniëerden en smolten zamen met de veelkleurige kleeding der troepen en 't geflikker der wapenen, die naar alle kanten hun stralen uitschoten.
 20. Toen MINTRAGNĀ buiten de stad de voorhoede van de vijanden, benevens het vlammende vuur en de tallooze vaandels zag, werd hij verwoed. Plotseling
 21. schoot hij een pijl af, waaruit een huilende stormwind ontstond, die het vuur uitdoofde, en de vaandels in flarden scheurde.
 22. GOHMOEKĀ verschrikte, toen hij het vuur zag verdwijnen, en de talrijke vijanden, ettelijke gezigten ver, zich, als een zee, over het veld uitstorten. Evenzoo waren de Boetās van Alēnkā verbaasd, toen zij het talrijke heer van Lokāpālā zagen, als een rijzende zee.
PRAHASTĀ gaf last om zijn leger in de slagorde (van den arend) te stellen,
 23. en wees aan de veldheeren elk zijn eigen plaats aan: in de vleugels, de borst, achter of vòdr. In de voorhoede stond DOEMRĒKSĀ met zijn troepen en de
 24. jonge DJAMBOEMANGLI, die zijn vader was opgevolgd; hij was groot, dik en sterk. In den nek (dus daar achter) stonden SOEPWARSĀ en SOEMĀNĀGRĀ, in
 25. den regtervleugel KAMPĀNĀ en BĀDJRĀMOESTI, in den linkervleugel PRADJĀNGGĀ en MATITJĀ, en in de borst (het centrum) PRAHASTĀ met vele dappere Boe-
tā's. MINTRAGNĀ stond achter hem.
 26. DĀNĀRĀDJĀ schaarde zijn leger in de slagorde van den woedenden oli-
fant. GOHMOEKĀ vormde den tromp, de regter- en linkerslagtand werden door GOERMOEKĀ en ROEKMOEKĀ gevormd. WISNOENKĀRĀ stond in den kop,
 27. en de Patih BANĒDRĀ, met zijn dubbele rijën, in de borst. DĀNĀRĀDJĀ be-
vond zich in het midden, met TJTRĀJOEDĀ en TJTRĀTJĀPĀ aan zijn regter-
en linkerzijde, en de overige legerhoofden bevonden zich achter hem.

- XIV. 1. Toen nu de slagorden van beide partijen gereed waren, gaf men door krijgsmuziek bevel om in digte drommen aan te vallen. GOHMOEKÅ rukte eerst
2. moedig vooruit, en werd ontvangen door DJAMBOEMANGLI en DOEMRĒKSÅ. Zij warden en wikkelden zich door elkander in een hevige worsteling, en slinger-
3. den de een den ander van zijn plaats. Tevens deden GOHMOEKÅ en ROEKMOEKÅ aan den regter- en linkervleugel met hun troepen een aanval.

- Zij vielen in grooten getale aan, en stapten moedig voort. Tegenover hen hielden PRADJĀNGGÅ en MARITJÅ, alsmede KAMPĀNĀ en BĀDJRĀMOESTI stand.
4. Zij stuitten op elkander zonder te wankelen. Zij wisselden de paloe's met elkander, en omvatten elkanders nanggālā's, trisoelā's, limpoeng's, moesālā's en piling's in de groote verwarring. Het was of de tjākrā's, tjandrāsā's, sarampangs's en asrang's door elkander huppelden, zoo-
5. wel op den grond als in de lucht. Luid klonk het stooten der wapenen, alsof de donder door het heelal dreunde. Het vervaarlijk gekrijsch van de Boetā's en het luid geklank van de krijgsmuziek vermengde zich met het gehinnik van paarden en het gebrul van olifanten.
6. Velen sneuvelden er van weêrszijden. Het Boetā-leger van Lokāpālā werd vervolgd, met lijken overstelpt, en erg in 't naauw gebragt. Toen GOHMOEKÅ dit zag, werd hij woedend van toorn, en op zijn krakenden wagen staande, kwam hij de zijnen te hulp. Hij schoot zijn wapen af, waardoor een menigte
7. pijlen voor den dag kwam. WISNOENKĀRĀ liet ze door een windpijl achtervolgen, daardoor ontstonden huilende stormwinden, die de pijlen, al achter elkander aan snorrende, in alle rigtingen over het gansche slagveld deden ver-
8. spreiden. BANĒNDRĀ schoot honderdduizenden van pijlen af, zij vermengden zich met den huilenden storm, en verdelgden en vernielden vele vijanden. De Boetā's van Alĕnkā weken in de uiterste verwarring terug. Die van Lokā-
9. pālā deden onder luid gegil telkens nieuwe aanvallen en wel in zeer groote menigte. Op aansporing van PRAHASTĀ schoten de leger-hoofden van Alĕnkā hun pijlen af. Het donderde van alle kanten bij den stoot der wapenen in de
10. lucht. De legerhoofden, verheugd over dit resultaat, wendden met de uiterste dapperheid al hun vermogens aan, zoodat het donderde en de lucht verduisterd werd, van al de verschillende wonder-wapenen, die overal door de lucht
11. krielden, en zich vermengden met de gewone wapenen, als de nanggālā's, trisoelā's, piling's, die men door elkander en om elkander in de lucht zag ronddwarrelen; de koentā's en tjākrā's vielen bij lagen en in zwermen achter elkander op de vijanden aan, zoodat velen sneuvelden en van angst

(XIV) terugdeinsden.

12. Toen het Boetâ - leger van Lokâpâlâ in de grootste verwarring naar alle kanten vlugtende, door de pijlen werd nagezet, rukten de Boetâ's van Alënkâ gillende vooruit, en vielen met groote snelheid als om strijd aan, om den vijand in te sluiten.
13. Daarop nam GOHMOEKÂ vol woede in persoon deel aan den strijd. Ook WISNOENKÂRÂ stortte voorwaarts met zijn afschuwelijk woeste benden onder
14. dappere, sterke, goed verzorgde helden. Al de 700,000 Boetâ's vielen in één massa aan, niemand kon hen weêrstaan; zij rukten aanhoudend voort, als een stortvloed van bergen. Toen kwam BANÉDRÂ met zijn troepen tot hulp aanzetten, ook GOERMOEKÂ en ROEKMOEKÂ namen deel aan den strijd, en herstelden met hun troepen den kans van het gevecht.
15. Van den anderen kant deelden de aanvoerders van Alënkâ, als KAMPÂNÂ, BÂDJRÂMOESTI, DOEMRĒKSÂ, PRADJÂNGGÂ, MARITJÂ, SOEMÂNÂGRÂ, SOEPWARSÂ en DJAMBOEMANGLI, zelve in het gevecht; zij vielen in grooten getale
16. gelijktijdig aan, om (die van Lokâpâlâ) in te sluiten. Nu onstond er een nieuwe strijd, waarin de partijen zich vermengden, elkander verpletterden, en door elkander krielden. De woede van de bloeddronken legerhoofden van Alënkâ deed hen het bevel (van hun Vorst) vergeten. In de hitte van den strijd
17. drongen zij in digte drommen op elkander in, vele legerhoofden liepen vol woede in vreeselijke gedaanten vooraan. Het was, of zij de aarde deden schud-

- Onderscheidene legerhoofden van Alënkâ klommen van hun wagens, om zich liever te voet onder hun troepen te mengen, hun partij uit te kiezen en
18. door hun slagen op allerlei wijzen te profiteren, verscholen onder hun troepen en hen tevens beschermende. De olifant van ROEKMOEKÂ snelde vol woede vooruit, met zijn tromp slingerde hij heen en weer, hij vertrapte Boeta's, viel op
 19. hen aan, omslingerde hen, en smakte hen neer, terwijl zijn berijder met zijn moesâlâ regts en links sloeg, zoodat al, wat hij naderde, uiteen stooft. Maar KAMPÂNÂ, eveneens met één sprong afgestegen van zijn wagen, kwam de zij-
 20. nen beschermen, hij trof den olifant met zijn limpoeng, zoodat deze dood nederviel. ROEKMOEKÂ sprong op den grond, maar KAMPÂNÂ kwam op hem af.
 21. In een hevige worsteling duwden zij elkander, zij pakten elkander een poos bij de haren, lieten elkander los, stootten tegen elkander, dat zij op een afstand nederploften, en dan weer bevochten zij elkander met de bindi (of strijdknods).

(XIV) BÂDJRÂMOESTI kwam KAMPÂNÂ ijlings te hulp, en nu werd ROEKMOEKÂ door twee personen bevochten (en gedood). Hij werd onder hun knodsslagen ver-
22. brijzeld. Dit gaf groote opschudding in 't leger (van Alënkâ), de linker-
vleugel werd verstrooid en verbroken.

KAMPÂNÂ en BÂDJRÂMOESTI wendden zich daarna op zijde, om PRADJÂNGGÂ die in een hevigen strijd met GOERMOEKÂ gewikkeld was, bij te staan. Hun
23. olifanten waren tegen elkander aan gebonsd, en hielden elkander al worste-
lende omstrengeld. De berijders hadden elkander van weërskanten getrokken,
en waren eindelijk van hun olifanten af getuimeld. Zij rigtten zich van hun
val op, en vielen van woede krijschende op elkander aan. Hun vereenigd ge-
brul scheen de aarde te doorklieven. Beiden waren even sterk. Zóó hadden
24. zij elkander langen tijd gestooten en met den knods bevochten, en waren zij
over elkander heen gesprongen, zonder dat een van hen de minste was. Toen
was MARITJÂ van de regterzijde komen aanvallen met zijn tomârâ, doch
GOERMOEKÂ was de slagen ontweken. Door een zijdsprong trachtte hij MARITJÂ
25. te treffen, doch ook deze sprong op zijde. PRADJÂNGGÂ sloeg nu met zijn knods
naar GOERMOEKÂ, maar deze boog zich schielijk ter zijde.

Terwijl nu GOERMOEKÂ onbevreesd tegen twee personen vocht, kwamen
26. KAMPÂNÂ en BÂDJRÂMOESTI met hun legerbenden toeschieten, om ongemerkt
bijstand te verleenen (aan zijn twee tegenstanders), en met hen allen tegen
hem te strijden. Zóó had GOERMOEKÂ het dus met vier personen te stellen.
Verbijsterd en van alle kanten omringd, werd hij door een samogâ (of knods)
getroffen, zijn ontzield ligchaam viel, met een bons, door de knods in zijn
vaart verpletterd, ter aarde.

27. Nu was de slagorde van den woedenden olifant geheel verbroken.
De troepen van den regter- en linker-slagtand liepen verward dooreen, en zoch-
ten hun toevlugt bij GOHMOEKÂ, die met zijn wagen de vlugtenden dekte.
Daarop streed hij met de meeste verwoedheid. Hij zwenkte regts en links en
28. zette den wagen in snellen vaart, zoodat hij kraakte van de hevige beweging.
Men zag hem regts en links zwaaijen, en zóó ging het op de vijanden af. Hij
sloeg en maaide er velen te gelijk neêr, en sloeg met zijn badâmâ regts en links
van zich af, zoodat de aangevallenen op de vlugt gingen. De troepen van
29. Alënkâ deinsden in groote verwarring terug, en kozen vervaard de vlugt.
Honderden van hen vielen onder de slagen van GOHMOEKÂ. Toen reed DOE-
MRËKSÂ op zijn krakenden wagen hem dwars in den weg, en schoot hoopen
30. van pijlen op de borst van GOHMOEKÂ af. Zij ontvlamden, maar deerden hem

(XIV) niet. GOHMOEKĀ wierp nu zijn limpoeng naar DOMRĀKSĀ, die het wapen ontsprong; zijn wagen werd echter getroffen, en viel in splinters op den grond.

31. Nu viel DJAMBOEMANGLI met zijn knods op GOHMOEKĀ aan, maar deze ontsprong den slag; zijn wagen, door de knods getroffen, vloog in splinters verbrijzeld.

Toen WISNOENKĀRĀ zag, dat GOHMOEKĀ door zulk een overmagt was overvallen, begaf hij zich te midden van de strijdenden, om met zijn troepen den oorlogskans te herstellen. Maar van alle kanten aangevallen, omringd, ingesloten, vervolgd, en in het naauw gebragt door een aantal legerhoofden, die hem onder hun pijlen bedolven, regts en links in gevaar, bleef hij verbijsterd staan. Zijn wagen werd door een werptuig getroffen en verbrijzeld, hij zelf sprong op den grond.

Patih BANĒDRĀ werd smartelijk aangedaan, toen hij zag, dat de rechter- en linkervleugel verslagen was, dat GOERMOEKĀ en ROEKMOEKĀ gesneuveld waren, en dat WISNOENKĀRĀ en GOHMOEKĀ door overmagt overvallen, en hun troepen vernietigd waren. Met innig medelijden zag hij, hoe die legerhoofden den strijd te voet voortzetten. Hij zag om (naar zijn Vorst).

- XV. 1. Koning DĀNĀRĀDJĀ, vertoornd om de verdelging van zijn Boetā-leger, gelastte de (andere) legerhoofden aan te rukken, en de slagorde te herstellen.
2. Van alle kanten naderden zij met (versche) troepen. TĪTRĀSEKTI en TĪTRĀGOENĀ namen den linkervleugel, TĪTRĀSOEDIRGĀ met TĪTRĀDJĀJĀ den rechtervleugel, en TĪTRĀTĀPĀ met TĪTRĀJOEDĀ het front in; de Boetā-benden werden, in plaats van de menschen, in de achterhoede geplaatst, en DĀNĀRĀDJĀ ging met de zijnen in het midden staan.
3. PRAHASTĀ ziende, dat nu de menschen in het leger van Lokāpālā voor- aan, en weer in slagorde stonden, gaf last aan zijn legerhoofden, de vroegere slagorde te herstellen. Onder krijgsmuziek en luid geschreeuw vielen de Boetā's van Alēnkā, dronken van oorlogswuede, aan. Zij rukten met hun troepen in groote menigte voorwaarts, maar de aangevallenen hielden tegenover hen moedig stand, zij hervatten den strijd, en moordden als in het blinde weg. De Boetā's vielen verheugd in menigte aan, sleurden (hun vijanden) bij de haren, beten hen, dronken hun bloed, of versloegen hen met tjan-drāsā's, parasoe's en limpoeng's. Op onderscheidene wijzen trachtten zij hun vijanden te overwinnen, zelfs vertrapten zij hen vol moed onder hun
6. voeten, daar zij die menschen als niets telden. Hoewel velen sneuvelden, zetten zij hun aanval met alle kracht voort. Als de vorsten sneuvelden, kwa-

(XV.) men er van achteren weer in massa aanzetten, om strijd medevechten, en al-
7. om dood verspreiden. De menschen raakten in verwarring, en werden van alle kanten vertreden en overreden. Zij die stand wilden houden, werden spoedig in 't naauw gebragt door de Boetâ's, als door een stortvloed in 't gebergte.

8. Toen deed TJITRÂTJÂPÂ vol woede zijn wagen kraken. Hij viel aan, om zijn troepen te helpen, spande zijn boog, en schoot een reeks van pijlen achter elkander af; het suisde als een regen, zoo onafgebroken vlogen de pijlen van den boog. Zij verspreidden zich over het slagveld, en vielen als een fij-
9. ne regen op de vijanden neder. Het Boetâ-leger werd in zijn vaart gestuit en weêrhouden door de snorrende pijlen, die hen verdelgden, zoodat velen dood nedervielen. Koning DÂNÂRÂDJÂ liet hen nazetten door millioenen van pij-
10. len, die van zijn boog kwamen. Ook TJITRÂJOEDÂ schoot zijn wapen af, en duizenden van wonderpijlen volgden de vorigen.

- TJITRÂSOEDIRGÂ, TJITRÂDJÂJÂ en TJITRÂGOENÂ volgden spoedig hun voor-
11. beeld, honderdduizenden van pijlen verhieven zich bij lagen in de lucht. Vereenigd met stormwinden vielen zij in menigte op de vijanden neder, die als weggevaagd werden, in de grootste verwarring door elkander liepen, en zich, door de pijlen nagezeten, vol verbijstering verstrooiden, terwijl de troepen van
12. Lokâpâlâ onder luid vreugdegejuich in menigte aanvielen, en de Boetâ's van Alënkâ vervolgden door een aanval van allen tegelijk.

- PRAHASTÂ dit ziende, beefde van woede; terwijl zijn wagen kraakte, schoot hij zijn wapen af, een menigte pijlen vloog met groot gedruisch van zijn boog,
13. bij duizenden en millioenen, bij tien- en honderdduizenden vielen zij op andere pijlen aan, en vermengden zich (daarmede) in de lucht. Zijn boog schudde op nieuw, en nu kwamen er (zoovele) nanggâlâ's, parasoe's, limpoeng's koentâ's, tjâkrâ's en tjandrâsâ's te voorschijn, dat de lucht, als bij een digte mist, geheel verduisterd werd door die wonder-wapens. PRAHASTÂ span-
14. de al zijn krachten in, en met donderend geluid kwamen er zonder ophouden steenen en bergen achteraan rollen, als stroomen van lava. Nu schreeuwden de Boetâ's van Alënkâ (van blijdschap), en begonnen zij weder te vechten, en den vijand te vernielen. De troepen van Lokâpâlâ, door de steenen en
15. bergen getroffen, kwamen in verwarring, en werden in hun vaart bij menigte achterwaarts gesleurd.

DÂNÂRÂDJÂ schoot nu ook wapens van dezelfde soort af, en bergen en steenen verspreidden zich zonder ophouden van zijn boog donderend in de lucht

(XV) waar zij in tallooze menigte verdwenen, te gelijk met de steenen en bergen der vijanden, waarop zij stootten.

16. Het was ijzingwekkend, den strijd der bovennatuurlijke wapens van beide partijen te aanschouwen, terwijl de steenen, als een uitvliegende bijenzwerm, in groote menigte door elkander in de lucht op de steenen aanvielen (met een
17. geluid) alsof het donderde. Daarop liet DĀNĀRĀDĀ een windpijl volgen, en nu raasde en huilde een stormwind, waardoor de vijandelijke steenen en bergen verdwenen en weggeblazen werden. Vol woede wreef PRAHASTĀ zijn limpoeng tusschen de handen, om zijn bovennatuurlijke vermogens te laten werken. Er
18. kwam een vuur uitbarsten, dat zich in de lucht verhief met vlammen, die naar alle zijden uitsloegen, en op een vreeselijke wijze opstegen, al dwarrelende, de eene vlam boven de andere, als losbrekende lavastroomen. Zóó wendde PRA-
19. HASTĀ al zijn vermogens aan, alsof hij de wereld zoude in brand steken. De lucht was vol van vuur, dat dreigende boven het in doodsangst verkeerende leger van Lokāpālā hing.

- Toen wreef DĀNĀRĀDĀ zijn vlamrende koentā, en een huilende, luid bul-
20. derende storm, met hevig donderende rukwinden, vaagde het afgeschoten vuur weg, het scheidde en verstrooide zich naar alle kanten, door de hevige winden verjaagd. PRAHASTĀ ziende, dat zijn wondermagt te kort schoot, stortte zich woedend met zijn krakende wagen vooruit, en gevolgd door zijn voortrukkend
21. leger; alle legerhoofden deden als hun bevelhebber, en namen allen zonder onderscheid zelve deel aan het gevecht. MINTRAGNĀ, die zich achteraan bevond, verliet zijn troepen, en ging naar voren met het plan om mede te strijden.
22. Als golven rolden zij voorwaarts. Alzoo vergaten zij den last van hun Vorst, en wikkelden zij zich al verder en verder in een heet gevecht.

- TJITRĀTĀPĀ en TJITRĀJOEDĀ hielden stand, en gingen onder luid gedruisch met hun troepen den vijand te gemoet, om den woedenden aanval der Boe-
23. tā's af te weren. Ook aan den regter- en linkervleugel rukten TJITRĀGOENĀ, TJITRĀDĀJĀ, TJITRĀSOEDIRĀ en TJITRĀSĒKTI met hun troepen voorwaarts. Hevig vochten zij door elkander, de dapperen waren dronken van bloed. De
24. Legerhoofden kozen hun tegenpartij uit, legden de bovennatuurlijke wapens neêr, en toen worstelden en sloegen zij elkander met den strijdknods.

- TJITRĀSOEDIRĀ sneuvelde, en werd te gelijk met zijn wagen door een lim-
25. poeng van KAMPĀNĀ verpletterd. Hetzelfde lot onderging TJITRĀDĀJĀ, die door een knods van BĀDJRĀMOESTI getroffen, te gelijk met zijn wagen, verbrijzeld werd. TJITRĀSĒKTI vocht tegen DJAMBOEMANGLI, zij sloegen levendig naar el-

- (XV.) kander met hun trisoelâ, maar raakten elkander niet. DJAMBOEMANGLI deed daarop vol woede, met zijn knods in de hand, een sprong naar hem, doch
26. hij ontweek den slag door een sprong. DOEMRĒKSĀ achtervolgde hem, en bragt hem met de bindi een slag toe, die zijn lichaam geheel verbrijzelde. TJITRĀGOENĀ dit ziende klom van zijn wagen, en zwaaide een groote knods.
 27. DJAMBOEMANGLI trad hem te gemoet. Beide waren even sterk, en vochten langen tijd met knodsen tegen elkander, daarop legden zij die neder, en vielen elkander met een bons te lijf; eindelijk bezweek TJITRĀGOENĀ, kromgebogen en uitgeput van krachten werd hij tegen den grond geduwd, en blies den adem uit. Toen TJITRĀTJĀPĀ zag, dat er reeds vier Legerhoofden gesneuveld waren, viel hij vol woede met zijn krakende wagen aan. Ook TJITRĀJOEDĀ hervatte den wanhopigen strijd, en stuitte MINTRAGNĀ in zijn woede. Daarop viel SOEPWARSĀ hem aan, en sloeg naar hem met alle kracht, maar hij ont-
 29. sprong den slag, alleen zijn wagen werd verpletterd. TJITRĀTJĀPĀ ijldde hem te hulp, en schoot een pijl af, die op de borst van SOEPWARSĀ ontvlamde, zonder hem te deren. Toen wierp hij hem met zijn trisoelâ, die bonzend op
 30. zijn borst neêrkwam, en waardoor hij bezwijmd ter aarde viel. MINTRAGNĀ zwaaide zijn knods, en sloeg daarmee naar TJITRĀTJĀPĀ, hij ontsprong den slag, maar zijn wagen werd in splinters geslagen. Hierop stoof het leger van Lokâpâlâ uiteen, en vlugtte naar zijn Koning, die zich achteraan bevond.
 31. Koning DĀNĀRĀDJĀ zette vertoornd zijn poespâkâ aan, en deed een aanval, onstuwd van al de zijnen; het was of Hjang ASMĀRĀ nederdaalde, om de overwinning te verwerfen. Zijn kroon schitterde vol glans, en wierp, door
 32. de zon beschenen, talrijke schitterende straalbundels van zich. Hij voerde den wagen, die in zijn vaart wild heên en weêr slingerde en stootte, tot in het midden van het strijdperk, en legde toen zijn boog aan. In groote menigte verspreidden zich de dadali-pijlen, (1) overal door elkander krielende, en wijd en zijd de vijanden met luid geraas verdelgende; en achter deze pij-
 33. len verstrooiden zich weer andere. Het was of zijn boog donders uitbraakte, hevig bulderende vielen zij aan, even dicht als een damp, zoodat vele Boetâ's, ter neêr geworpen, vertreden en overal op den grond verstrooid, verspreid en weggevaagd werden, niet wetende, waarheen zij zich zouden wenden, om den
 34. fijnen pijlen-regen te ontvlugten. TJITRĀJOEDĀ, TJITRĀTJĀPĀ, WISNOENKĀRĀ en BANĒNDRĀ bevonden zich niet ver van hun Heer, aan weêrszijden van de poespâkâ.

(1) Dadali- of vogel-pijl, zóó genaamd, omdat de punt als de bek van een vogel gevormd was.

(XV) De Legerhoofden van Alënkâ vielen daarop wel in menigte aan, maar niemand van hen kon naderen, daar zij door de menigte van pijlen te-
35. ruggedrongen werden. Zij die bleven voorwaarts dringen, werden teruggeduwd, die ongevoelig waren voor de wapens, werden ver weg op den grond geslingerd. Veel wagens werden vergruizeld, overal lagen de olifanten verstrooid op den grond. Door het al digter en digter neêrvallen van de daḍali-pijlen hoop-
36. ten de lijken der Boetâ's zich op, zoodat al de legerhoofden er van ijsden. Eindelijk werd de wagen van PRAHASTĀ door een pijl geheel verbrijzeld, hij zelf greep vol woede naar zijn knods, toen er eensklaps een zendeling nit de stad kwam, die den last ontvangen had, om van een hoogte den gang van het gevecht te bespieden. Hij heette SOEKĀSRĀNĀ.

XVI. 1. Deze zag, hoe heet het gevecht was, streek spoedig neder, plaatste zich voor PRAHASTĀ, omvatte zijn knieën, en sprak op een zeer vriendelijken toon: „och, „mijn jonge vriend! denk toch aan den last van uw vader, om u te matigen
2. „in den strijd! en toch is het nu uw voornemen, om den strijd tot het uiter- „ste te voeren! Den toorn van DĀNĀRĀDJĀ kan niemand weêrstaan, uw man- „schappen zijn verdelgd, vele van uw Legerhoofden gewond. Kom, vriend!
3. „keer terug, en heb medelijden met uw sneuvelende onderdanen. Ook is „het u nog niet bekend, of de Panditâ Wisrāvā u toestaat zijn zoon te „dooden.”

Toen PRAHASTĀ dit hoorde, kwam hij tot bezinning, en retireerde; ook zijn
4. Legerhoofden trokken met hun troepen terug. DĀNĀRĀDJĀ ziende, dat het leger van Alënkâ aftrok, liet het door vuur achtervolgen, en daarop gingen de Boetâ's van Alënkâ, door het vuur in 't naauw gebragt, al harder en
5. harder vlugten; zij traden in de grootste verwarring en radeloos de stad binnen. De buitenpoort werd gesloten, en het vuur breidde zich niet verder
6. uit, maar bleef daar staan, als een blijvende wacht op den grooten weg, al meer en meer vlammende, vreeselijk flinkerende en zich tot hoog in de lucht verheffende, tot groote ontroering, schrik en ontsteltenis van de bewoners van de stad Alënkâ.

7. DĀNĀRĀDJĀ bleef met zijn leger buiten de stad staan, en gaf GOHMOEKĀ den last, om alleen zonder gevolg in de stad te gaan, en een geschreven ultimatum, waarin hij zijn vader opeischte, naar den Koning van Alënkâ te brengen. GOHMOEKĀ nam dien last op zich, en vloog door de lucht in de hofstad.
8. Intusschen was PRAHASTĀ het paleis binnen getreden, en had de tijding gebragt (aan zijn vader), dat hij het onderspit gedolven had, nadat er van

- (XVI) 9. beide kanten velen gesneuveld waren, dat de Vorst van Lokâpâlâ, DĀNĀRĀDJĀ, inderdaad buitengemeen sterk, dapper, met ongewone vermogens voorzien, onversaagd, heldhaftig en krachtvol was, en dat hij nu met zijn troepen buiten de groote stads-poort stond. Juist terwijl de Koning van Alĕnkâ deze
10. tijding met ontzetting hoorde, kwam MINTRAGNĀ berigten, dat er een Boetâ-zending van koning DĀNĀRĀDJĀ gekomen was met een brief.

- De Boetâ-vorst zeide: „laat hem voor mij verschijnen!” GOMOEKĀ werd
11. toen geroepen en binnen het paleis geleid. Voor den Boetâ-vorst komende, gaf hij hem den brief eerbiedig over. De brief werd aangenomen, ge-
12. pend en gelezen, (en luidde aldus): „Brief van mij, Koning DĀNĀRĀDJĀ, aan „den Boetâ-vorst, SOEMALI, Koning van Alĕnkâ. Ik geef u kennis, dat ik „hier gekomen ben, om den Panditâ Wisrâwâ op te eischen, die aartsschelm
13. „van een Panditâ bevindt zich thans in uw paleis. Lever mij hem spoedig „over! maar zoo gij den deugniet in veiligheid houdt, kom dan hier buiten de „stad, en wacht hier mijn woedenden aanval af, waardoor ik de stad Alĕnkâ „tot een puinhoop zal maken!”
14. Toen koning SOEMALI den brief gelezen had, antwoordde hij glimlachend, hoewel tevens met gramschap op zijn gelaat: „Wel, man! zeg aan DĀNĀRĀ-
15. „DJĀ, dat de Panditâ Wisrâwâ thans werkelijk in mijn paleis is. Zoo DĀ- „NĀRĀDJĀ bij zijn eisch volhardt, verzoek ik hem wat te wachten, morgen zal „ik den Panditâ uitgeleide doen, dan moet uw Heer hem maar zelf pak- „ken. Ga nu maar gaauw terug, (en zeg) dat dit mijn antwoord is.”

HOOFDSTUK XV.

Wisrâwâ trekt zelf tegen zijn zoon ten strijde.

Vrede door tusschenkomst van Narādâ.

16. Toen GOMOEKĀ vertrokken was, zei de Boetâ-vorst tot zijn zoon: „Kom, „ga gaauw naar den sokâ-tuin, en deel den Panditâ mede, dat wij het
17. „tegen DĀNĀRĀDJĀ verloren hebben, en dat er velen van onze zijde gesneu- „veld zijn! Geef hem dezen brief over; (vraag) wat hij nu doen wil, (en zeg), „dat DĀNĀRĀDJĀ niet te weêrhouden is, en zijn benden reeds om de hoofd-
18. „plaats Alĕnkâ gelegerd zijn! Zoo de Panditâ zelf wil vechten, moet je „hem vergezellen, en alle troepen met al de Legerhoofden verzamelen, daar „er nu een ernstige strijd op handen is. MINTRAGNĀ! ga spoedig naar buiten

(XVI) 19. „en zeg aan alle Legerhoofden, dat zij zich met alle krijgsbehoefden gereed „moeten houden”!

Zij namen beide den last op zich, en gingen buiten het paleis. PRAHASTĀ ging dadelijk naar den sokā-tuin; daar gekomen, werd hij bij den Panditā
20. aangediend en binnen geroepen. Toen hij voor den Panditā verschenen was, maakte hij een eerbiedige buiging, en sprak: „Heer! mijn vader laat u „weten, dat ik in een ontmoeting met den vijand den nederlaag geleden heb,
21. „dat er velen gesneuveld zijn, dat uw zoon zich thans met zijn leger rondom „de stad gelegerd heeft, en een Boetā, GOHMOEKĀ genaamd, gezonden heeft
22. „met een brief voor mijn vader. Ik heb dien brief medegekomen, Vader laat u „dien lezen.”

De Panditā nam den brief met een glimlach aan, opende, en las hem.
23. Na de lezing was hij zeer verstoord, en inwendig verbolgen op zijn zoon, omdat hij zoo velen had doen omkomen. Hij dacht volstrekt niet aan zijn eigen schuld, alleen dacht hij maar aan de handelwijze van zijn zoon, die in zijn toorn tot het besluit gekomen was, om zijn vader te verdelgen.

24. Daarop zeide PRAHASTĀ: „hoe denkt U er over? Mijn vader heeft mij ge- „zegd, dat als U zelf wilt vechten, alle Legerhoofden met mij zich opofferen en
25. „(des noods) op 't slagveld sneuvelen moeten.” De Panditā antwoordde: „goed, vriend! zeg, dat ik zelf ten strijde zal gaan! laat morgen alle Leger- „hoofden strijdvaardig staan”!

26. Nadat PRAHASTĀ buiten den kraton gekomen was, en alom bekend gemaakt had, dat de Panditā den volgenden dag zelf ten strijde trekken zou,
27. verzamelden zich de legerhoofden, geheel ten strijde gereed. Luid tierden de Boetā's gedurende den nacht, verheugd, dat de Panditā zelf aan het gevecht zoude deel nemen. Het was of zij de gelofte deden, om den geleden nederlaag te wreken.

28. Toen de Panditā weër bij zijn gemalin kwam, was hij inwendig met het geval zeer verlegen, daar hem de gedachte kwelde, dat hij tegen zijn eigen zoon, Koning DĀNĀRĀDJĀ, zoude strijden. Zijn hart werd verbrijzeld, als hij
29. dacht aan het publieke schandaal, dat hij met zijn zoon om een vrouw vocht. Doch zijn verlegenheid hield op, toen hij zich troostte met de gedachte, dat het nu eenmaal de wil der Goden was, dat hij met zijn zoon in twist was. Hij
30. zeide toen aan zijn gemalin: „hoor, vrouw! zoo even heeft uw broeder PRA- „HASTĀ mij kennis gegeven, dat hij in den strijd overwonnen is, en dat zijn „Boetā-leger vernield is, dat mijn zoon DĀNĀRĀDJĀ gekomen is met zijn le-

(XVI)31. „ger, en dat hij de stad Alēnkā belegerd en omsingeld heeft. Ik zal nu „morgen tegen hem ten strijde trekken.”

Zijn gemalin was door die tijding zeer verslagen, en antwoordde: „hoe is dat? „wil mijn Heer strijden met zijn zoon? Dat zou men immers hoogst onbeta-

32. „melijk vinden, dat zou groot schandaal verwekken!” De Panditā antwoordde kalm: „als het kan, zal ik trachten hem dat te herinneren, maar als mij „dat niet gelukt, en hij zijn vader blijft vergeten, dan is het de wil der Go-

33. „den, en dan is het onvermijdelijk, dat ik door zijn hand sterf.” Zijn gemalin was toen hoogst bedroefd en radeloos van angst.

34. Den volgenden dag kleeedde Wisrāwā zich in volle wapenrusting. Buiten komende, stond zijn wagen al ingespannen, zijn gevolg bestond uit 400,000 uitgelezene en ten volle met allerlei wapenen, als: nanggālā’s, parasoe’s,

35. en limpoeng’s, toegeruste en fraai uitgedoste Boetā’s. Allen droegen gouden maliēnkolders, het waren uitgelezen helden, afstammelingen van op ’t slagveld gesneuvelden. Toen de groote Panditā, omstuwde door zijn gevolg,

36. op zijn wagen gezeten was, zetten alle Legerhoofden zich in beweging. De krijgsmuziek klonk met oorverdoodend geraas. De Boetā’s aanvaardden den togt vol blijdschap, zij schreeuwden en gilden het uit van plezier. Eenigen dansten, en schermden met hun paloe’s, of wierpen hun knodsen in de

37. hoogte, en vingden die weêr op. (Anderen) bogen zich voorover en op zijde, of staarden regts en links en naar beneden, keken rondom zich, hielden hun knodsen dwars, dansten in ’t rond, sloegen op de bēndé’s, sprongen onder het loopen over hun sarampang’s, kaatsten met hun badāmā’s, en huppelden en sprongen achteruit van uitbundige blijdschap.

XVII. 1. Het leger van de vervaarlijke Boetā’s kwam buiten de stad, massa’s bij massa’s stootten op elkander in digte drommen. Olifanten, wagens en paarden

2. krielden in een lange rij door elkander. Buiten de poort stroomde de naauw opeengeslotene eindelooze drom al dreunende vooruit, als een rivier, die zich in zee stort. Die ruimte op den weg kregen, breidden zich regts en links ver uit. De lucht werd door de menigte Boetā’s als door een mist verduisterd,

3. en de aarde dreunde onder hun stappen. Door het bulderend geschreeuw van de Boetā’s schenen de bergen in hevige beroering te komen, zoo vreeselijk donderde het. Toen zij buiten de stad het vuur zagen vlammen en zich verbeffen als duizend maal duizend vulkanen, hielden de Boetā’s vol verba-

4. zing stand. In slagorde geschaard, geleken zij een zee, die zich over land heeft uitgestort. Aan al de Legerhoofden werden als naar gewoonte hun

- XVI) plaatsen aangewezen. DOEMRĒKSĀ was wederom voorop met SOEPWARSĀ en
5. SOEKĀSRĀNĀ, regts van hem werden PRADJĀNGGĀ met KAMPĀNĀ en BĀDJRĀMOESTI, links van hem MAÖDĀRĀ met GAṬODĀRĀ en DJAMBOEMANGLI geplaatst. Achter hen stonden al de andere Hoofden, en in 't midden bevond zich de Panditā WISRĀWĀ met PRAHASTĀ in zijn nabijheid.
 6. De Panditā WISRĀWĀ schoot (eerst) een baroenastrā-pijl (¹) in de lucht af, waardoor op eens donkere wolken de lucht verduisterden, als uitgestrekte zwarte wolkgevaarten zich boven het vuur verhieven, en daarop als duizend watervallen neêrstormten, en het vlammende vuur uitbluschten. DĀNĀRĀDJĀ
 7. werd nu vertoornd, wetende, dat zijn vader tegen hem was uitgetrokken, daar diens baroenastrā-pijl het vuur uitbluschte. Hij gaf order aan de troepen, die voor hem stonden, om zich te scheiden, en achterwaarts te gaan, zette
 8. zijn poespākā aan, en vertoonde zich geheel alleen voor 't front van zijn leger. Evenzoo beval WISRĀWĀ de zijnen, zich regts en links te scheiden, en daarop reed hij met zijn wagen vooruit. Het was of zijn wagen met de poespākā (van zijn zoon) wedijverde in luister, vurigen glans, en verblindende schittering; zij geleken twee zonnen bij elkander.
 9. Vol woede schoot DĀNĀRĀDJĀ een pijl af, waarbij zijn boog donderde, en als 't ware bliksemde, daar hij bij het loslaten van dien wonder-pijl al zijn
 10. krachten en buitengewone vermogens inspande. De buitengewone pijl had goed gevolg, en ontlastte allerlei wapens: de dēṇḍā's, ganḍi's, nanggā-lā's, moesālā's, limpoeng's, parasoe's, piling's, trisoelā's, koentā's, trākrā's, tjandrāsā's donderden door de lucht, zoo dicht op elkander
 11. der als een mist, en warrelden, en krieden in groote menigte door elkander, vergezeld van wervelwinden, duisternis, aardbeving en allerlei vreeselijk gebrul en gedaver, met geluiden van huilende winden en van ratelende donders, van gierende stormvlagen en onderaardsch gerommel; de aarde wankelde ten gevolge van den toorn van DĀNĀRĀDJĀ. Het was of (alles) in stof opging, allen die
 12. het zagen, huiverden. Spoedig schoot WISRĀWĀ tot afwering een windpijl af, een bulderende stormwind viel op de vijandelijke wapens aan. Zij verdwenen, medegevoerd, weggejaagd en weggevaagd door den wind. DĀNĀRĀDJĀ ver-
 13. toornd, omdat zijn wondervermogens zonder vrucht bleven, legde zijn wonderwapens neer, en greep zijn trisoelā, een scherp wapen, dat geschikt was om den ernstigen strijd te beslissen, en geen wondervermogen bezat. Bij het afwerpen schitterde het in de lucht, doch brak in stukken, toen het ge-

(¹) Baroenastrā, een soort van wonder-pijl, die water deed ontstaan.

- (XVII) troffen werd door de wapens, waarmede WISRĀWĀ zich verdedigde. Vertoorn
14. gaf DĀNĀRĀDJĀ lucht aan zijn verbittering en woede. Hij naderde met zijn koentā, die flikkerde en sterk vlamde, in de hand, en riep tartende uit: „pas
 15. „op, jij gemeene schurk! aartsschelm van een Panđitā! die de aarde bezoer
 16. „delt! zoo lang je leeft, ga je voort met snoodheden! Ontvang deze koentā
 17. „van mij! dit wapen verdelgt vijanden, bevrijdt van trouwelozen, en vernielt
 18. „slechtaards en schurken tot stof. Zeker zul je sterven, en dat nog wel he-
 19. „den!” Toen WISRĀWĀ zag, dat zijn zoon de voortreffelijke, flikkerende en
 20. „sterk vlamrende koentā op hem aanlegde, sloot hij zijn oogen, en gaf zijn
 21. „ziel (aan de Goden) over.

- Maar voor dat de koentā afgeschoten was, kwam NĀRĀDĀ eensklaps uit
22. de lucht, hij greep de koentā en schreeuwde: „hei, hei! wacht wat! dat
 23. „mag in 't geheel niet! hoe komt dat zoo, jonge Vorst? zal er geen einde
 24. „komen aan uw wanbedrijf en vechten uit hartstogt? vruchteloos is al uw stre-
 25. „ven naar regtschapenheid, als ge zoo laag neêrziet op de geheime gebreken
 26. „van uw vader, en ge den toorn der Goden op u laadt, hoewel hij dan ook
 27. „al moge misdreven hebben. Hij had op zich genomen in uw naam te han-
 28. „delen, maar vergat zich, en deed in een verbijsterden toestand, wat geschied is.
 29. „(Maar) als het zoover mogt komen, dat hij zich tegen u te weer stelt, zoudt
 30. „gij (door hem) vernield worden. Voor die handelwijze van zoo even hebt
 31. „ge de wraak al op u geladen, en later zal het rijk van Lokāpālā door uw
 32. „eigen broeder verwoest worden. Daarom, mijn kleinzoon! keer terug! ga
 33. „niet voort met uw hardnekkigheid en misnoegdheid en verkeerde handel-
 34. „gen, door met uw vader om een vrouw te strijden! Leg af die oproerige
 35. „gezindheid! Ga verder voort met gebeden en godsdienstige overpeinzigen.
 36. „Wees standvastig in uw regering door een goed gedrag, streef naar het ge-
 37. „luk van uw volk! wees overvloedig in geschenken, en in grootmoedige
 38. „en zegen verspreidende handelingen! win de liefde van uw onderdanen, en
 39. „leer hun het middel, om zich zelve niet te vergeten! Vorst DĀNĀRĀDJĀ! laat
 40. „het u niet aan wijsheid, grootmoedigheid, liefderijke gezindheid, beschaafde
 41. „en edele manieren ontbreken! Gevoel berouw, en smeeke de Goden vergif-
 42. „fenis voor uw verkeerd gedrag, waardoor zoo velen omgekomen zijn!” Na-
 43. „dat NĀRĀDĀ dit gezegd had, verdween hij weder in de lucht.

- DĀNĀRĀDJĀ was zeer ontsteld en gevoelde diep berouw; hij maakte het teeken van eerbied voor zijn vader, deed zijn poespākā omkeeren, en trok
44. met zijn leger af. Toen WISRĀWĀ zag, dat zijn zoon met zijn leger opbrak,

- (XVII) en dat hij voor hem het teeken van eerbied maakte, zei hij de Goden innigen dank. De Panditâ riep de legerhoofden bijeen, en liet het leger uit-
24. eengaan. Dèwi SOEKÈSI ging haar man te gemoet, hoogst verblijd, dat DĀNĀRĀDJĀ (zoo als zij althans meende) den slag verloren, en met zijn leger afgetrokken was. (Maar) DĀNĀRĀDJĀ was bij de terugkomst in zijn paleis hoogst
25. bedroefd. Hij verdiepte zich in gebeden en gepeinzen, en smeekte de Goden om vergiffenis, terwijl hij aan de woorden van den Panditâ bleef denken.

H O O F D S T U K X V I.

Geboorte en jeugd van Dāsāmoekā, Koembākarnā, Sarpākēnākā en Wibisānā.

- Na verloop van eenigen tijd werd Dèwi SOEKÈSI zwanger, en bragt zij, tot droefheid van den vader, een zoon ter wereld van een vreeselijke gedaante, met tien hoofden en twintig armen. Toen dit aan den Boetā-vorst SOEMALI berigt was, kwam hij spoedig zien, hoe die kleinzoon er uitzag. Hij was
27. zeer teleurgesteld, daar zijn kleinzoon tien hoofden had, maar troostte zich in stilte, nam het kind als zijn zoon in het paleis op, en noemde hem RAWĀNĀ. Toen (deze zoon) volwassen was, deed hij strenge boete, ten einde
28. ven allen in de wereld uit te munten, al had hij dan ook nog zoo'n vreemd uiterlijk. Daarom deed hij jaren en jaren lang de strengste boete, en leefde hij na zijn volwassen leeftijd bereikt te hebben in een kluis op den hoogen moeilijk beklimbaren berg, Gohkarnā.
29. Daarna beviel zijn moeder van een Boetā, zoo groot als een berg, dien men KOEMBĀKARNĀ noemde. De Panditâ WISRĀWĀ was zeer bedroefd, en schaamde zich inwendig voor de groote Goden, daar zijn beide kinderen er zoo misvormd en geheel anders uitzagen, als de andere Boetā's. Ook dit kind
30. werd door zijn grootvader, Koning SOEMALI, opgenomen. Wisrāwā en zijn echtgenoot hadden zeer groot zielsverdriet. Toen KOEMBĀKARNĀ bijna volwassen was, kwamen de grootvader en vader overeen, dat deze zoon naar
- XVIII. 1. den Gohkarnā zoude gaan, om daar boete te doen bij zijn broeder RAWĀNĀ, ten einde te smeeken om de hooge gunst, dat zij, hoewel misvormd door den wil van Baṭārā GOEROE, mogten begiftigd worden met buitenge-
2. meene magt. KOEMBĀKARNĀ gaf daaraan gehoor, en vertrok naar den Gohkarnā zonder eenig gevolg bij zich.

(XVIII) Daarna bragt zijn moeder weder een kind ter wereld; het was een meisje, fijn en regelmatig van lichaamsbouw, men gaf het den naam van SARPĀ-KĒ-NĀKĀ, maar haar aangezicht was nog als dat van een Boetā. De Panditā 3. WISRĀWĀ was hierover erg bedroefd. Hij ging naar zijn bidvertrek, en bad vurig, dat hij nog een zoon mogt krijgen, die in zijn uiterlijk niet veel van WISRĀWĀNĀ verschilde, die welgemaakt en schoon was.

- Nadat hij langen tijd gebeden had, beviel zijn gemalin van een zoon, die even schoon van uiterlijk was als WISRĀWĀNĀ. De vader was hoogst verblijd, en bad, dat hij in alles ervaren mogt worden, een gelukkige en wijze inborst mogt bezitten, en zijn medemenschen mogt liefhebben. Hij kreeg den 5. naam van Kodā WIBISĀNĀ, en had, even als WISRĀWĀNĀ, geheel en al de manieren van een mensch. De Goden gaven er hun goedkeuring op, dat hij bekwaam, edelhartig, bij-der-hand en schrander van bevassing werd, tot groote vreugde van zijn ouders, die nu inzagen, dat dit een zegen van de Goden 6. was, en dat hun bede vervuld was. Hun jongste zoon was schoon, had een edelaardig karakter, zijn gemoed was doordrongen van allerlei deugden, die zich even liefelijk als de geuren van amber en doordringend als kastoeer alom den grootsten zegen stichtten; daarbij was hij behoedzaam en wijs. Zoo 7. hadden (de ouders) nu dan een vergoeding voor de mismaaktheid van hun oudere kinderen. De grootvader, Koning SOEMALI, nam hem als zoon in het paleis op, en verheugde zich bij 't zien van zijn kleinzoon. Het kind maakte een aangenamen indruk op anderen, en werd door allen in het paleis bemind, terwijl de ouders en de grootvader bij voortdoring voor het heil van het kind baden.
8. Toen Koning DĀNĀRĀDJĀ van Lokāpālā hoorde, dat zijn vader bij Dèwi SOEKĒSI zoons gekregen had, die er uitzagen als Boetā's, en dat die naar een berg verwijderd waren, daar zij, tot groote droefheid van hun vader, wan- 9. staltig waren, ging hij op reis naar Alēnkā; zonder staatsie of gevolg ging hij op reis, en trad zonder zich te laten aandienen in den tuin van het paleis, waar zijn vader zich juist met zijn echtgenoot, Dèwi SOEKĒSI, bevond. WISRĀWĀ schrikte, toen hij zijn zoon, den Koning, zag aankomen. De zoon maakte een sēm bah voor zijn vader en kuste zijn voeten, en deze omhelsde hem. Toen maakte hij een sēm bah voor zijn (stief-) moeder, de Prinses van Alēnkā.
10. De Panditā zeide vriendelijk tot hem: „het is heel goed, dat je geko- „men bent; heb je misschien al gehoord, dat wij erg bedroefd zijn en als 't „ware niets meer om ons leven geven? daar wij ons schamen, dat je beide

(XVIII) „jongere broers, RAWĀNĀ en KOEMBĀKARNĀ zoo misvormd zijn? Op mijn bevel

11. „zijn zij beide naar den berg GOHKARNĀ vertrokken, om daar als kluizenaars „te wonen, en den Goddelijken zegen en dapperheid in den strijd af te smeeken.”

De zoon antwoordde: „daar heeft Vader gelijk aan, ze mogen dan wanstaltig zijn, als zij maar boven anderen in kunde en dapperheid uitmunten.”

12. „Gelukkig,” vervolgde de vader, „is je moeder nu wat kalmer, daar zij „(nog) een zoon gekregen heeft, en die jongste zoon volkomen op je gelijk.”

Nu werd WIBISĀNĀ geroepen; hij kwam en kreeg bevel om zijn ouderen broeder met den grootsten eerbied te bejegenen. Hij maakte een sēmbah

13. voor hem, kuste zijn voeten, en werd wederkeerig omhelsd.

DĀNĀRĀDJĀ zeide toen tot hem: „wel, WIBISĀNĀ! als het mag, moest je ook „maar gaauw naar den Gohkarnā gaan, om zegen te vragen, ten einde bij

14. „je broeders niet achter te staan in dapperheid bij het strijden, in bekwaamheid, en door een voortreffelijke inborst, als dat van menschen, die er een „genoegen instellen, om naar 't geluk van anderen te streven, anderen het leven aangenaam te maken en hun medeschepselen te beschermen, opdat ook „uw Boetā-aard moge verdwijnen, en het alzo moge blijken, dat je de afstammeling bent van een aanzienlijken Panditā.”

15. De vader antwoordde met een vriendelijken glimlach: „het is waar, je hebt „gelijk! Welnu, WIBISĀNĀ, mijn kind! je ouder broeder zegt, dat je spoedig „naar den berg Gohkarnā moet gaan, dat je daar strenge boete doen moet, „en om den zegen van Baṭārā GOEROE bidden moet, om met dezelfde inborst, als je oudste broeder, Koning DĀNĀRĀDJĀ, begiftigd te worden, en smeeek

16. „ook de dapperheid in den strijd van de hooge Goden af!”

WIBISĀNĀ was zeer in zijn schik, toen zijn broeder hem dit zeide, en zijn vader daartoe zijn toestemming gaf. De Boetā-vorst (SOEMALI) werd nu uitgenoodigd, in den tuin te komen. Hij kwam, gevolgd door de vrouwelijke hofbedienden en door zijn kleindochter SARPĀKĒNĀKĀ. WISRĀWĀ ging hem

17. met zijn echtgenoot Soekēsī te gemoet. Toen zij in orde gezeten waren, maakte DĀNĀRĀDJĀ een sēmbah voor den Boetā-vorst, en kuste zijn voeten. Deze omhelsde hem regt hartelijk, en heette hem welkom, waarop DĀ-

18. NĀRĀDJĀ met een buiging antwoordde: „hoogst verplicht!” Daarop sprak WISRĀWĀ: „(Vader!) ik heb u uitgenoodigd hier te komen, omdat uw klein „zoon WIBISĀNĀ van zijn ouderen broeder den raad gekregen heeft, om als „zijn andere broeders op den Gohkarnā boete te doen, en omdat die raad „geheel met mijn wenschen overeenkomt.”

- (XVIII) De Boetâ-vorst antwoordde minzaam: „dat vind ik uitmuntend! Het ver-
19. „heugt mij zeer, dat de jeugdige Vorst zijn jongeren broeder den goeden raad
„geeft, om naar buitengemeene eigenschappen te streven. Welnu, mijn klein-
„zoon, WIBISÂNÂ! vertrek maar gauw! grootvader geeft zijn toestemming.”
20. WIBISÂNÂ was zeer verheugd, en boog zich tot de voeten van zijn groot-
vader neder, daarop betoonde hij eerst zijn vader en toen zijn moeder de bewijzen
van eerbied, terwijl zij hem teeder omhelsden. Eindelijk maakte hij een
21. s ě m b a h en vertrok. De ouders waren steeds bedroefd, en konden niet eten
of slapen, daar zij maar altijd hun kind voor oogen hadden. Ook de aan-
zienlijke en min aanzienlijke leden van de vorstelijke familie en de edellieden
en Hoofd-beambten waren getroffen. De hoofdplaats van Al ě n k â was in
een droevige stemming en als 't ware van haar glans beroofd, na het vertrek
van WIBISÂNÂ. Het was of de stad er onder leed. DĀNĀRĀDJĀ bleef zich nog
22. eenigen tijd te Al ě n k â ophouden, op aandringen van zijn vader, en verdiep-
te zich steeds in vurige gebeden. WIBISÂNÂ kwam op den berg Gohkar-
nâ aan, klom op den top, en deed daar strenge boete.
23. Na het vertrek van zijn zoon kwam de Panditâ Wisrâwâ te overlijden,
hij werd in heerlijkheid in den hemel opgenomen. Geheel Al ě n k â kwam
in opschudding wegens het afsterven van den Panditâ. De toestand van
D ě w i S o e k ě s i was hoogst beklagenswaardig, zij deed niets dan weenen en
24. teerde weg van bittere smart. Ook Koning Wisrâwânâ was geheel trooste-
loos, en de Boetâ-vorst werd innig bewogen bij het hooren van de weeklag-
ten van zijn dochter. Het lijk werd zorgvuldig behandeld, en daarna op den
brandstapel gelegd en verbrand, terwijl de Goden hun eerbiedige hulde be-
25. wezen bij die plegtigheid. Wisrâwânâ keerde toen weêr naar zijn rijk terug.

H O O F D S T U K X V I I .

Jeugd van Soebali, Soegriwâ en Andjani.

- Ongeveer in denzelfden tijd, dat het boven verhaalde voorviel, leefde er
op den berg SOEKĒNDRĀ een Panditâ in strenge boete. Hij heette GOTĀ-
(XIX) 1. MĀ, deed boete van der jeugd af, en stamde af van Baṭârâ MĀJĀ door diens
2. zoon, Bāṭârâ Soerjâ, en verder door Hjang RAWIJATMĀDJĀ, Hjang KA-
3. RĀBĀ, Bāṭârâ DEWANGKĀRĀ, DEWANGGĀNĀ, en DEWĀSĀNĀ. Deze was de vader

- (XIX). van Praboe ERRIJĀ en de Panditā WISANGGĒNI. WISANGGĒNI had twee
4. zoons: SOEWĀNDAGNI en DJĀMĀDAGNI, en Praboe ERRIJĀ had twee zoons: Praboe KARTĀWIRJA, die zijn vader in de regering van Maġspati opvolgde, een vorst met een vrome inborst, en den Panditā GotĀMĀ.
 5. Deze had door geheel volkomene boete op den berg Soekéndrā zijn lichaam als het ware vergeestelijkt; al wat hij zich voor den geest stelde,
 6. gebeurde, zijn scherpziende blik drong door alles heen. De Panditā GotĀMĀ koesterde den wensch, om met een Nimf uit den hemel van Baṭārā ENDRĀ te trouwen, en daar Baṭārā GOEROE hem in alles zijn zin gaf, zoo
 7. werd hem een Nimf uit den grooten hemel gegeven, die uitmuntte door schoonheid, en die Rĕtnā WINDRADI heette. Vol teedere huwelijksmin voerde hij haar naar den berg, om met hem een kluizenaars leven te leiden;
 8. alsof zij nooit Hemelnimf geweest was, zóó volgde zij haar man in zijn levenswijze, en deed zij streng boete. Maar zij werd haar man ontrouw, want zij was in kennis met Baṭārā SOERJĀ van den tijd, toen zij nog in den hemel woonde, en
 9. met hem eenswillens geweest. Na haar huwelijk met den kluizenaar hield haar misdadige omgang met Baṭārā SOERJĀ nog niet op, zij vroeg aanhoudend verlof aan haar man, om in den hemel bezoeken te gaan afleggen, en haar
 10. man had er geen gedachten op, dat zij hem misleidde met die dikwijls herhaalde bezoeken in den hemel. Hij meende, dat zij werkelijk daarheên ging, omdat zij verlangde de Hemelnimfen, die toch haar vroegere speelgenooten
 11. waren, te ontmoeten. Zij had zelfs al drie kinderen, en nog wist de Panditā niet, dat zij overspel dreef door haar geheimen omgang met Baṭārā SOERJĀ.
 12. Van die drie kinderen was de oudste een meisje, met name Rĕtnā ANDJANI. Deze was van uitstekende schoonheid, en had een fraaije gestalte, even als haar moeder, haar glans evenaarde die van de maan, zij was in
 13. waarheid een Nimfentelg. De beide andere kinderen waren zoons van een zeer goed uiterlijk, de oudste was Raden SOEBALI, die zeer krachtig was in den strijd, en de jongste heette Raden SOEGRIWĀ met een schoon voor-
 14. komen, en evenals zijn broeder dapper in den oorlog. Als telgen van een heiligen kluizenaar, deden zij ook zelve boete, en van hun kindsheid tot hun volwassen leeftijd doodden zij hun vleesch, en streefden zij naar de allergrootste dapperheid.
 15. Rĕtnā ANDJANI was in het bezit van een achthoekig potje, een geschenk van haar moeder, die het vroeger van Baṭārā SOERJĀ gekregen had. Haar
 16. moeder had haar dit prachtige agaten potje gegeven, en had haar gezegd,

(XIX) dat al wat zij maar wenschte uit dat potje zoude komen, zonder eenige uitzondering, want dat al wat er op de aarde, in de zee, of in den hemel, al
17. wat kostelijk en uitstekend, wat fraai en vreemd was, zich in dat achthoekige potje bevond.

Na verloop van eenigen tijd werd dit aan haar broeders bekend, door dat
18. de bediende, die de jongelieden oppaste, (het geheim) verklapte. Deze bediende, die DJEMBAWAN heette, zeide tot hen: „he! hoe komt dat toch? uw

19. „zuster heeft van uw vader, den Panditâ, een buitengemeen wonderdadig „achterhoekig potje van agaatsteen gekregen; al wat zij maar wenscht, komt „uit dat potje van zelf te voorschijn, zij behoeft er niet naar te zoeken: al

20. „wenscht zij ook iets uit den grooten hemel, het is daarin. En kijk! aan u, „zijn zoons, geeft uw vader niets! Zijn liefde jegens één van zijn kinderen „is heel anders, als die jegens de anderen. Wel! vraagt van uw vader ook „zoo'n geschenk!”

21. De jonge lieden deden, wat de bediende hun gezegd had, gingen spoedig naar hun vader, en vroegen dringend om een cadeau, zooals dat achthoekige

22. potje, „want”, zeiden zij, „onze zuster heeft dat van vader cadeau gekregen. „Vader's liefde is voor al zijn kinderen niet gelijk: de zoons krijgen niets, „alleen maar de dochter! Wat hebben wij toch gedaan? Als vader niet „van ons, zijn zoons, houdt, laat hij ons dan maar liever dooden”.

23. De Panditâ GOTÂMÂ was uiterst verbaasd, toen hij zijn zoons zoo hoorde spreken, en antwoordde vriendelijk: „van een geschenk aan je zuster, daar je

24. „van spreekt, weet ik niets af. Komt, roept je zuster ANDJANI eens hier! dan „zal ik haar vragen, wie haar dat agatenpotje gegeven heeft”.

SOEGRIWÂ maakte een sēmbah, en verwijderde zich, om zijn zuster te roepen. Daarop kwam ANDJANI, door haar broeder begeleid, bij haar vader. Deze sprak haar op een vriendelijken toon aldus aan; „zeg eens, mijn kind! ik „moet je wat vragen. Je broers, SOEBALI en SOEGRIWÂ, dringen bij mij aan,

26. „en zeggen, dat ik je een achthoekig potje gegeven heb. Kom, zeg mij eens „van wien je dat gekregen hebt! Zeg het maar ronduit, en haal het hier, ik „wil het eens zien!”

Het meisje ontstelde zeer, toen zij die woorden van haar vader hoorde, en zei in de haast: „och, vader! mijn broers jokken! ik weet er niets van, dat

27. „ik een achthoekig agaten potje zou bezitten; ik heb zelfs nog nooit een ge- „zien.” Daarop zag ze haar broeders aan, en zeide: „ben jelui gek? wat kun „je sprookjes verzinnen, door zoo iets aan vader te vertellen!”

- (XIX). 28. Maar deze antwoordden: „foei, zus! je moet niet jokken! zeg maar de „waarheid! al ontken je het nog zoo, wij weten toch, dat je zoo'n potje bezit”.
29. Toen snaauwde zij hun vinnig toe: „ben jelui zinneloos? als het waar is „en jelui het weet, haalt het dan hier! waar is het dan? Wat heb je er toch „aan, om mij standjes te veroorzaken”.
30. Vertoornsd sprak nu de P a n d i t â: „die liegt, zweer ik, zal vergruizeld „worden, zoodat er niets van hem overblijft!”
- Toen het meisje den eed van haar vader hoorde, boog zij zich voorover,
31. in de grootste angst stortte zij tranen. Zij wilde wel de waarheid zeggen, maar durfde niet, omdat haar moeder het haar verboden had door den strengen last om te zorgen, dat haar vader of haar broeders niet (van dat potje)
32. te weten kwamen, en nu wisten zij er toch van! Daarom was zij zoo angstig. Zoo zij het bleef ontkennen, was zij bang voor den eed, en inwendig was zij gebelgd op haar broeders, omdat die de zaak verklapt hadden. Eindelijk
33. zeide zij om het aandringen en den toorn van haar vader ronduit: „ja, vader! het is zoo! ik heb werkelijk een achthoekig potje, ik heb het van „moeder present gekregen”.
- „Nu”, antwoordde de P a n d i t â, „haal het dan hier, ik wil het zien!”
34. Toen nam het meisje van onder haar borstkleedje iets dat schitterde en vlamde met een glans, als de stralen van de zon. Met verwondering zag de
35. P a n d i t â het potje; hij nam het aan, opende het deksel, en zag binnen in het potje een doorschijnend helder vershiet, dat zich ver en breed uitstreckte; het was of hij deze aarde en de gansche wereld met al wat er zich op bevindt: de wouden, de bergen, het land en de zee aanschouwde. In het deksel zag hij al wat er in de lucht is: de sterren, de maan, de zon, den bliksem, het weerlicht, de wolken, licht-glansen, vuurtongen, schitterende meteoren
37. en regenbogen. Inwendig verbaasd sloot de P a n d i t â het weder, en toen zag hij op het deksel een opschrift van de volgende woorden: „Dit potje is af-
38. „komstig van B a t â r â S O E R J Â”. Hij kreeg nu de verdenking, dat zijn vrouw in betrekking stond met B a t â r â S O E R J Â, en zeide tot zijn dochter: „A N D J A N I! „roep je moeder eens gaauw hier!”
- Het meisje maakte een s ě m b a h en vertrok; bij haar moeder komende maakte
39. zij een s ě m b a h en sprak: „moeder! vader roept u bij zich!” Kort daarna kwam zij, door haar dochter begeleid, bij den P a n d i t â. Deze zeide op vriendelijken toon: „W I N D R A D I! ik wou je wat vragen, beken mij de waar-
40. „heid! van wien heb je dit achthoekige agaten potje gekregen?”

- (XIX) Toen zijn vrouw dit hoorde, ontstelde zij zeer; zij begreep, dat haar be-
trekking met Baṭārā Soerjā bekend geworden was. Ten hoogste beschaamd
41. voor haar man boog zij zich ter aarde, en wischte zij haar tranen af. Zij
antwoordde met geen enkel woord, en toen hij tot driemaal toe op een ant-
woord aangedrongen had, deed zij nog niets dan weenen. Zij was inwendig
42. vertoornd op haar dochter, want toen zij haar het achthoekige potje gegeven
had, had zij haar ten strengste geboden te zorgen, dat haar vader en broeders
er niets van gewaar werden, en nu wisten zij het toch. Zij was dus vertoornd
op haar dochter, daar die haar belofte (van geheimhouding) geschonden had.
- XX. 1. Eindelijk sprak de Paṇḍitā op heftigen toon: „wel, WINDRADI! hoe is het
„nu met je? je zwijgt maar en doet niets dan weenen. Wat hou je voor mij
„verborgen, dat je zoo bang bent?”

- Doch zijn echtgenoot bleef maar steeds weenen, zonder een woord te uiten,
2. zelfs na herhaald aandringen en aansporen bleef zij maar steeds zwijgen. Nu
ontstak de Paṇḍitā in de grootste woede, en terwijl alle liefde voor zijn
echtgenoot verdween, zeide hij op heftigen toon, met een vervloeking: „wel,
3. „wat is dat mooi van je, WINDRADI! ik vraag je drie keer, en je behandelt mij
„als een hond, en zwijgt maar! wel nu, blijf dan zwijgen, en word een paal!”

- Terwijl de Paṇḍitā sprak, veranderde zijn echtgenoot in een paal. De
4. drie kinderen waren verschrikt, toen zij hun moeder in een steenen paal za-
gen veranderen. ANDJANI gaf een hevigen gil, en de beide broeders vielen hun
vader weenende te voet. ANDJANI klaagde op een jammerenden toon: „ach,
5. „vader! ach, vader! dat is toch al te wreed! als men boos is, geeft men er toch
„niet (altijd) gevolg aan! en zie, daar doet U nu in uw toorn een vervloeking!
„wat heeft moeder toch misdreven, dat U haar in een steenen paal verandert?
„Ach, vader! geef haar de vroegere gedaante weder! als U dat niet wilt doen,
6. „breng mij en mijn broeders dan maar alle drie om het leven! want als wij
„bleven leven, zouden wij niet in staat zijn onze moeder niet in die gedaante
„te zien!”
7. Toen greep hij de steenen paal, en wierp haar in de lucht. Zij viel neer
in een bosch van Alēnkā aan de hellende rand van een ravijn, en bleef
den vorm van een paal behouden.

- Toen de kinderen den toorn van hun vader zagen, werden zij zeer bevreesd,
8. en wierpen zich alle drie ter aarde. Daarop sprak de Paṇḍitā vriendelijk:
„komt, zwijgt nu! aan dat ongeluk van je moeder is nu eenmaal niets te doen,
„het is geschied door den wil van de verhevene Goden; door de Goden is

- (XX) „zij in een steenen paal veranderd. Maar later, mijn kinderen! zal er iemand
9. „zijn, die je moeder haar vroegere gedaante teruggeeft, wanneer de apen haar „in den grooten oorlog van Alēnkā als een wapen gebruiken, om er de „Boetā's mede te gooijen, dan zal je moeder haar gedaante terugkrijgen, „dan zal zij weer Nimf worden en in den grooten hemel wonen ⁽¹⁾. Troost
10. „je dus maar daarmee, dat het de wil der voortreffelijke Goden is! Maar met „dit achthoekige potje is het heel lastig, wie zal dat nu hebben? geef ik het „aan jou, (ANDJANI!) dan zijn je broers jaloersch, en geef ik het aan je broers, „dan krijg jij niets. Beter is het, dat ik het wegwerp, dan moet je er maar
11. „gaauw naar grabbelen, die het agaten potje het eerst grijpt, die zal het „behouden.”

Na het uiten van die woorden wierp de Panditā het potje haastig in de lucht, het schitterde als een meteor. SOEBALI en SOEGRIWĀ gingen het ach-
12. terna, en ANDJANI kwam achter hen aan. Het deksel scheidde zich van het potje, viel binnen in het paleis van Ajodyā neêr, en deed daar het meer
13. Nirmālā ontstaan ⁽²⁾. Het potje zelf viel in een woud neder, en deed het meer Soemālā ontstaan. SOEGRIWĀ en SOEBALI zagen het agaten potje daar nedervallen, en plompten in het meer; zij sprongen gelijktijdig in het meer
14. Soemālā, en dompelden onder water tot aan den bodem. Het was daar onder het water even licht als boven het water, maar daar de beide jongelieden van gedaante veranderden en den vorm van apen kregen, herkenden zij elkan-
15. der niet. SOEBALI dacht bij zich zelve: „die zal het potje misschien nemen!” en zijn broeder dacht even zoo: „die zal mijn potje misschien grijpen.”

- SOEBALI naderde (zijn broeder) en riep hem toe: „he, jij! wat ben je voor
16. „een dier, dat je in het water rond loopt? het potje, dat je daar vindt, is „van mij! het is hier pas neêrgevallen, geef mij het maar over, dan zal ik je „goed beloonen. Maar als je mij het niet geeft, zul je op een ellendige ma- „nier omkomen, en zal ik je vaneen scheuren!”
17. SOEGRIWĀ schreeuwde hem toe: „kijk mij eens aan, dat vervloekte beest, met „zijn pretentieuze taal! plaag al! jij wilt je zeker mijn potje toeëigenen! geef het

(1) Dat WINDRADI, of althans de steenen paal waaria zij veranderde, als een wapen gebruikt is in den grooten oorlog van Alēnkā, waarmee de oorlog van Rāmā met Dāsamoekā bedoeld wordt, vindt men in het Javaansche gedicht Rāmā (uitgave van C. F. Winter Sr.) niet vermeld.

(2) Het meer Nirmālā vond men in de kraton van Ajodyā en had een wonderdadige genezende kracht. Toen Dāsārātā en zijn vrouw Dèwi RAGOE van de Goden een zoon vroegen, baadden zij zich in het meer; zij werden daardoor weder jong, en Dèwi RAGOE werd tevens van haar mankheid genezen. Daarop volgde de geboorte van Rāmā.

(XX) „over! Het is immers duidelijk dat je een schurk bent; want zelfs voordat
18. „ik je er om gevraagd heb, ga je mij al eerst beschuldigen. Als je mij het „niet dadelijk geeft, zal ik je in flarden scheuren!”

- En zóó wierpen zij elkander een tijd lang in hevigen toorn beschuldigen naar het hoofd, totdat SOEBALI spoedig naar zijn tegenpartij toetrad en een aanval deed. SOEGRIWÁ sprong op zijde, maar achtervolgd weêrstond hij
19. hem, zoodat zij tegen elkander aanbonsden. Bij den kampstrijd in dapperheid vochten zij met gelijke krachten. Zij worstelden, omslingerden elkander met beenen en armen, lieten elkander los en vielen tegelijk op een afstand neder. Toen gingen zij elkander op het hardst duwen, en met de knieën stompen, zich om elkander slingeren, en met alle kracht heen en weêr trekken.
20. Zij vochten in dolle woede, gaven hun toorn lucht, en schreeuwden naar de wijze van apen op een akelige wijze. In de woeling en worsteling drukten zij elkander de nagels in 't aangezicht, grepen elkander bij de haren, trachtten elkander vaneen te scheuren, onder het vechten met de nagels te wonden, en bij de harige huid te pakken. Zij krabden elkander met de nagels, sloegen elkander met de vlakke hand, liepen om elkander heen, en trachtten elkander
21. in stukken te draaijen. SOEGRIWÁ verloor den strijd. Bij het duwen raakte hij onder den voet, en werd hij getrapt en vertreden. „Welnu,” snoefde SOEBALI al schreeuwende, terwijl hij vast op hem staan ging, „beweeg je „nu eens, waterdier! dat er uitziet als een aap! als je dan toch zoo dapper
22. „per en sterk bent, probeer het dan maar met mij te vechten! Doove! heb „je dan nog niet vernomen, dat SOEBALI buitengemeen moedig en dapper is „en bovennatuurlijke vermogens bezit? Als je dan nog leven wilt, kom gaauw! „geef mij dan het potje! het is mijn eigendom, anders zal ik je vermoorden!”
23. SOEGRIWÁ was verbaasd, toen hij die snoeverij hoorde, bedacht zich (een oogenblik), en zag toen, dat zijn lichaam de gedaante van een aap gekregen had, en geheel en al met haar begroeid was. „Ach,” kermde hij, luid weenende,
24. „mijn broeder, SOEBALI! bekijk je lichaam eens! dezelfde ramp als „mij is jou ook overkomen; door een beproeving van de groote Goden hebben wij de gedaante van apen gekregen.”

SOEBALI kreeg een schrik, toen hij die woorden hoorde, en zag toen, dat
25. hij werkelijk de gedaante van een aap had. Luid weenende viel hij zijn broeder, die ook nog steeds weende, om den hals, en zei: „ach, SOEGRIWÁ, „mijn broeder! wat zijn wij beide toch diep ongelukkig, dat wij die ramp „moeten ondergaan, en wel naar aanleiding van zoo'n agaten potje. Kom!

- (XX) „laat ons naar Vader gaan, en hem om vergiffenis smeeken! Als wij eens (van
26. „die straf der Goden) bevrijd zijn, zal onze rampzalige ape-gedaante verdwijnen.”
- SOEGRIWÁ volgde zijn broeders raad, en ging met hem uit het meer. Toen
27. ANDJANI haar broeders in het meer zag springen, was zij daar ook naar toe gegaan, en eenigen tijd aan den oever van het meer op hen blijven wachten. Zij had intusschen haar aangezigt en haar handen met het water gewasschen,
28. en deze hadden ook de gedaante, als die van een aap gekregen. Toen zij nu haar broeders weêr uit het water zag komen, ging zij spoedig van schrik op de vlugt. Haar broeders liepen haar luid weenende achterna, en riepen: „ach, lieve zus! wees niet bang voor ons, je broers, SOEBALI en SOEGRIWÁ!
29. „wij zijn door het water van dit meer in apen veranderd; maar zie, strijk „toch gaauw over je handen en je aangezigt, die zijn ook van gedaante ver- „anderd, mogelijk heb je die zoo even in dit water gewasschen.”
30. Toen ANDJANI dit hoorde, streek zij zich over het aangezigt, en zag zij, dat haar handen met haar begroeid waren. Daarop liet zij zich onder een gil bewusteloos op den grond vallen. Haar broeders bogen zich tot haar neder (en riepen): „ach, lieve zus! sterf niet! troost je, dat het de wil der Goden
- XXI. 1. „is, waaraan jongelieden zich moeten onderwerpen! Kom, laat ons naar Va- „der gaan, en hem om vergiffenis smeeken, opdat wij, van onze ellende be- „vrijd, wêer mogen worden zooals vroeger.”
- Op het hooren van die woorden, kwam zij wederom bij, zij omhelsde haar broeders, en sprak hevig weenende: „wat zullen wij toch wel doen, broeders!
2. „als wij die ape-gedaante moeten behouden? Dat houd ik niet uit, liever „wil sterven, dan een schandelijk leven hier op aarde te leiden.”
- Haar broeders antwoordden: „verlang niet zoo gaauw naar den dood! laat „ons eerst naar huis gaan en Vader om vergiffenis smeeken, opdat hij ons „verlosse. Als wij weenende bij hem komen, misschien dat hij ons in onze „misvorming wel genegen is.”
3. Daarop ging het meisje met haar broeders op reis. Bij hun vader komende, vielen zij hem weenende te voet; zij deelden hem de aanleiding van hun ongeluk mede, hoe zij die wanstaltige gedaante gekregen hadden, doordat
4. zij het agaten potje gevolgd waren, toen het in het meer viel. „Ach, Va- „der!” kermde ANDJANI, „bevrijd ons spoedig van dien rampzaligen toestand! „als Vader geen mededoogen met ons heeft, willen wij liever sterven! Moe- „der is geheel verdwenen, en wij, uw kinderen, zijn wanstaltig geworden! wat „hebben wij toch misdreven?”

- (XXI) 5. De Panditâ antwoordde glimlachend op een kalmen toon: „komt, zwijgt „nu, en weent niet meer! troost u daar mede, dat dit alles geschied is door „den wil der Goden, en daaraan moet jij en je moeder je maar onderwerpen. „Maar gaat heen, doet strenge boete op den berg Soenjâpringgâ, en
6. „smeekt om den Goddelijken zegen. Daar zul je het middel vinden, om den „gunst van de voortreffelijke Goden te verwerven, en tot Koningen van het „apen-heer verheven worden. Later zal er een dappere, met uitstekende ver- „mogens begaafde Boetâ-vorst van Kiskëndâ zijn, een vijand van Batârâ „ENDRĀ, hij zal door jou toedoen verdeldg worden. Daarna zal Batârâ
7. „WISNOE mensch worden, en naar Ajodyâ gaan; na een hevigen kampstrijd „zal hij het prachtige paleis van Alenkâ verwoesten, en daarin zul jij hem bij- „staan, als vrienden en trouwe volgelingen van Batârâ WISNOE, tot heil en „zegen van de wereld. Dan zul je ook van dezen rampzaligen toestand be-
8. „vrijd worden, en al mijn kinderen zullen gunstelingen van Batârâ WISNOE „zijn, en als 't ware duizenderlei zegeningen deelachtig worden. Jij, mijn „zoon SOEBALI! je moet boete doen, en als een vledermuis (aan een boomtak „hangen, later kun je dan doen wat je verkiest. SOEGRIWĀ! je moet als een „kidang (van gras en bladeren) gaan leven; en jij, ANDJANI! moet het voor-
9. „beeld van je broeders volgen, en in je boete als een kikvorsch aan de kant „van het water zitten. Luistert naar mijn woorden, mijn zoons! doet je ui- „terste best, en streeft naar dapperheid in den strijd, want wat je te doen „hebt, namelijk: de hulp aan de Goden te verleenen, zal een moeilijke taak „zijn.”
10. De kinderen kusten daarop de voeten van hun vader, en gingen toen op reis. Zij kwamen op den berg Soenjâpringgâ, en gehoorzaamden aan de bevelen van hun Vader. SOEGRIWĀ deed boete als een kidang. SOEBALI deed
11. boete, door als een vledermuis aan een waringin-boom te gaan hangen; op den top van den Soenjâpringgâ stond een zeer hooge waringin-boom, dáár deed hij zijn boete, en hing hij aan een hoogen tak. ANDJANI ging als een kikvorsch boete doen aan den oever van het meer Madirdâ, zij zat daar met de beenen schuins onder het lichaam, de eene knie boven de an-
12. dere, aan de kant van het water, zij at niets dan de bladeren, die op haar schoot vielen, en dronk niets, dan de dauw, die op haar eigen lippen viel. Zóó deden de drie kinderen van GOTĀMĀ streng boete.
-

HOOFDSTUK XVIII.

Dāsāmoekā, *Vorst van Alēnkā en zijn broeders.*

(XXI)13. Keeren wij terug tot de drie zoons van Wisrāwā, die op den berg Gohkarnā boete deden.

- RAWĀNĀ had nu vijftig ⁽¹⁾ jaren boete gedaan, naar 't aantal van zijn hoofden gerekend, telde hij voor elk hoofd vijf jaren boete-doening, dat is dus voor tien hoofden juist vijftig jaren. Nadat hij vijftig jaren boete gedaan
14. had, werd zijn boete welgevallig aangenomen, Baṭārā GOEROE daalde tot hem neder, en honderduizenden van Goden volgden dat voorbeeld. Zij warlden als een zachte regen van geuren in de lucht, kwamen boven zijn
15. stulp, en juichten hem toe. Op de vraag van Baṭārā GOEROE, welke belooning hij voor zijn vijftigjarige strenge boete wenschte te ontvangen, antwoordde DĀSĀMOEKĀ: „geluk voor mij, o Heer! dat uw Goddelijke Majesteit tot mij ne-
16. „derdaalt! Heer! zegen mij, opdat ik steeds mag zegepralen, en alle menschen „en Boetā's mag overtreffen, opdat niemand op de aarde en onder het „luchtgewelf mij evenare, en zelfs de Goden in den hemel mij te zeer
17. „vreezen, dan dat zij met mij zouden strijden, opdat al de Goden mij „gewonnen mogen geven, en beven van angst, als zij mij zien, en opdat al „mijn vijanden op aarde verbranden! (Ik vraag), dat Baṭārā GOEROE mij in „al mijn wenschen toegeeft, en (mij de gave verleent, om) allerlei ontzag-en „schrikwekkende gedaanten aan te nemen.”
18. Op die bede van DĀSĀMOEKĀ gaf Baṭārā een bevestigend antwoord, en met luid gejubel getuigden de (andere) Goden, dat Baṭārā GOEROE al zijn beden inwilligde om de vastheid van wil, waarmede hij vijftig jaren lang boete gedaan had.

Hierop vertrok Baṭārā GOEROE met zijn gevolg; en DĀSĀMOEKĀ keerde naar Alēnkā terug. Dáár komende, trad hij, zonder zich te laten aandie-

19. nen, het paleis binnen, ontmoette zijn moeder, en hoorde met aandoening, dat

(1) Wat den duur van Dāsāmoekā's boete aangaat, komen de handschriften niet overeen. Twee stellen dien op tien, twee op veertig, en twee op vijftig jaren. De Indische overlevering, zooals men die ook in de vroegere door den Heer C. F. Winter Sr. uitgevene bewerking van dit verhaal vindt [bladz. 15], spreekt van honderd jaren, nl. tien jaren voor elk hoofd. De gewone Javaansche traditie stelt dien duur op vijftig jaren, en deze schijnt door den schrijver gevolgd te zijn.

(XXI) zijn vader overleden was. Hij ging daarop naar zijn grootvader, en verzocht hem, zelf als Vorst te regeren. Koning SOEMALI willigde het verzoek van zijn kleinzoon in, omdat hij wist, dat deze uitstekend geslaagd was, dat zijn boete welgevallig was aangenomen, dat Baṭārā GOEROE tot hem nedergedaald was, 20. en hem al wat hij gevraagd had, goedgunstig had toegestaan, zoodat zijn kleinzoon alle Goden overtrof in dapperheid. De Boetā-vorst ging als Panditā leven, en gaf de regering aan zijn kleinzoon over. Deze aanvaardde de regering in tegenwoordigheid van al de Panditā's, en de Goden bevestigden 21. de verheffing van DĀSĀMOEKĀ tot Vorst van Alēnkā, in de plaats van zijn grootvader.

Al de kluzenaars, Panditā's en grijsaards onder de Boetās, met hun bedelzakken, en hun (uitgeholde) waloeh's (of pompoenen) aan een touw om den hals, kwamen op de hoofdplaats van Alēnkā bijeen, om zijn Koningschap hulde te doen. (Hierdoor) was DĀSĀMOEKĀ een geweldig, magtig Vorst 22. De geheele vorstelijke familie, de Patih PRAHASTĀ en al de leden van het Hof onderwierpen zich aan hem, de poenggā was onder de Boetā's beminden hem, even als de ontelbare Boetā-mantri's van Alēnkā, de Boepati's 23. van de buiten-provinciën, allen magtig in den strijd, en de Boepati's van DĀSĀMOEKĀ uit Alēnkā zelf verheugden zich allen over hun nieuwen Vorst, die sterk was door zijn twintig armen en schrikwekkend om zijn tien hoofden, die waardig, in zich zelve gekeerd, ernstig van blik, flink, ferm, sterk, breed en majestueus van lichaamsbouw, vol vorstelijken luister, onbe 24. wegelijk deftig (1) en waardig was, om over Boetā's te heerschen. Hij was alom in de gansche wereld bekend, als iemand die hier zijn weêrga niet had. Alles op aarde beefde bij het zien van 's Vorsten wondermagt. Al de Hoofd-beambten, die al oud waren, liet hij door hun broeders of zoons vervangen; de besten koos hij daartoe uit.

25. KOEMBĀKARNĀ bleef nog in zijn kluis op den Gohkarnā, maar (eindelijk) werden (ook) zijn gebeden verhoord. Baṭārā GOEROE daalde tot hem neder, en schonk hem zijn uitnemenden zegen, zooals het best paste aan de grootte van zijn kolossale statuur en aan zijn donderende stem. Zijn oogen geleken 26. twee zonnen, die brandden, als men ze aanzag. Zijn wensch, om de Goden door uitstekende vermogens in den strijd te overtreffen, werd volkomen vervuld, en

(1) Onbewegelijk deftig. Het deftige bestaat bij den Javaan niet alleen in langzame bewegingen, maar vooral ook in het nalaten van elke beweging van 't lichaam, die niet bepaald noodzakelijk is. De Vorst op de siting-gil is daarvan een klaar voorbeeld.

(XXI) zijn lichaam werd volmaakt. Het geleek wel een berg en was zonder weêrga. Verheugd over de vervulling van zijn wenschen, keerde KOEMBĀKARNĀ (naar Alēnkā) terug.

- XXII. 1. Nadat WIBISĀNĀ, de jongste zoon (van WISRĀWĀ en SOEKĒSI), die ook naar den Gohkarnā vertrokken was om den zegen te ontvangen, daar aangekomen was, bleef hij daar langen tijd boete doen, van zijn jeugd tot aan zijn volwassen leeftijd vertoefde hij op den Gohkarnā. Toen daalde Baṭārā
2. GOEROE neder, terwijl de Goden hem onder luid gedruisch volgden; toen zij boven de plaats, waar WIBISĀNĀ zich bevond, gekomen waren, deden zij een ruischenden regen van geuren nederdalen. Op de vraag van Baṭārā GOEROE, waarom hij zoo streng boete deed, antwoordde WIBISĀNĀ eerbiedig: „Heer! „Uw schepsel vraagt niets dan het geluk om een voortreffelijk mensch te „zijn, maar niet zooals mijn oudere broeders. (Ik smeek) dat ik in staat „mag zijn, om al mijn krachten in te spannen, tot bevordering van het heil en
3. „de tevredenheid van allen in de wereld, om het allen aangenaam te maken, „de dommen te onderrigten, alle schepselen te beschermen en bij mijn mede- „mensen alle booze neigingen te verwijderen tot heil der wereld.”

- Met luid gejuich en gedruisch kwamen de Goden hem hun hulde bewij-
4. zen; allen waren verheugd, en Baṭārā GOEROE deed het goed aan het hart den wensch van den wijzen WIBISĀNĀ te hooren. Ook de andere Goden verheugden zich bij het hooren van dien wensch voor het heil der aarde, en het geluk der wereld, en het vernemen van die vredelievende taal en van zijn
5. ernstig streven naar den voorspoed en de gelukzaligheid van alle schepselen Gods. Zij deden een regen van geuren op hem neêrruischen, en jubelden, in 't rond dansende: „triumf! triumf! geluk! geluk en zaligheid aan den uitste- „kendsten van het groote rijk van Alēnkā! aan het pronkjuweel zonder „weêrga, vol luisterrijken glans en welriekende geuren als van t j ě n d ā n ā - „hout; aan den schoonsten diamant, die er schittert, met zijn rein hart, den
6. „moedigen, den braven, den verstandigen!” Al de verhevene Goden gaven hem, elk voor zich, hnn eigen zegen en eigen geschenken, daar zij zijn voortreffelijken inborst zagen. Al de Panditā's, met NARĀDĀ (aan het hoofd), putten zich uit en gaven hem alle mogelijke inlichtingen omtrent de Goddelijke openbaringen. De Goden waren zeer in hun schik, en Baṭārā GOEROE was zóó verheugd, dat hij niet van hem scheidde, voordat alle (Pāṇḍitā's) hem ge-
7. leerd hadden. De wijze WIBISĀNĀ geleek op de maan, die door allerlei glansen beschenen werd, ingevolge zijn gebeden; daarbij verspreidde zich liefelijke

(XXII) bloemengeur rondom den nederigen, zachtzinnigen man. Allen zagen hem gaarne, niemand was huiverig hem aan te spreken, daar hij steeds zijn genoegen stelde in nederigheid, terwijl hij niemand ontweek, en niet vreesde voor de minachting van anderen. Zijn geest was zoo verlicht en beschaafd, als maar 8. mogelijk was, in uitstekende vermogens en dapperheid was hij zijn broeders gelijk, alleen in karakter verschilde hij van hen, want hij streefde maar naar 't geluk (van anderen), snoode gedachten kwamen niet in hem op, hij beoogde het geluk der wereld, en streed vol moed en dapperheid tegen alle moeilijkheden. Nadat de Goden hem verheerlijkt hadden, keerden zij huiswaarts, en stegen zij op in de lucht.

9. WIBISÂNÂ keerde toen naar Alënkâ terug, ging zonder zich vooraf te laten aandienen naar zijn moeder, en bewees haar zijn eerbiedige hulde. Zij deelde hem onder een vloed van tranen haar bittere droefheid mede, daar zijn vader overleden was. Daarop ging hij naar het verblijf van zijn grootvader, den Bagawan SOEMALI, wien hij eerbiedig te voet viel. (De oude man) omhelsde zijn kleinzoon, en was regt verheugd, omdat zijn kleinzoon den waren zegen 10. ontvangen had, en die zegen door de Goden bevestigd was, en omdat hij, geheel anders als zijn andere broeders, er naar streefde, om de menschen te beschermen, en de gansche wereld gelukkig te maken. Hij liet hem spoedig naar zijn oudsten broeder, den Koning DÂSÂMOEKÂ, in het eigenlijke paleis gaan, om dezen zijn hulde te bewijzen. WIBISÂNÂ haastte zich daaraan te voldoen, kwam bij zijn broeder DÂSÂMOEKÂ, en bewees hem zijn eerbiedige 11. hulde.

- De Boetâ-vorst was verheugd, omdat zijn beide jongere broeders zoo be- gaafd en met uitstekende vermogens en krachten voorzien waren, en zij den zegen van Bațârâ GOEROE verworven hadden. In de tong van KOEMBÂKARNÂ bevonden zich tallooze Goden, zijn stem drong door de zeven lagen der aarde heen, en de zeven luchtgewelven werden daardoor als vaneen gereten. 12. De Goden waren getroffen en bang, en verweten Bațârâ GOEROE, dat hij hem al te veel vermogens geschonken had, want zijn lichaam geleeke wel een berg, zijn oogen (brandden) als de zon even voor den middag, en zijn stem was als duizend donders. Wie zou er in staat zijn, om zoo iemand weêrstand te 13. bieden? De Goden konden hem zelfs niet aanzien, zij verstijfden, krompen ineen, en werden doof bij 't hooren van zijn stem als van duizend ratelende donderslagen. Maar Bațârâ GOEROE was met hem begaan geweest, toen hij zijn wenschen vervulde, en heel anders met hem handelde als met andere

(XXII) Boetâ's en met zijn broeders. In hem vertoonde Bațârâ Goeroe wat hij
14. al vermogt, hij maakte hem grooter dan al wat er in de wereld is, (zoo groot)
als de wereld-verdelgende God (KĀLĀ) (1). KOEMBĀKĀRNĀ had een lichaam als
de berg Mâhâ mèroë, als hij zijn krachten aanwendde, werd de wereld als
't ware vernield en tot poeder vermalen.

Wat de pracht aangaat, was het paleis van Alënkâ volkomen gelijk aan
den hemel, althans niets minder; het schitterde al van diamanten, goud, karbon-
15. kels, amethisten en saffieren. (In het paleis) was (in een vijver) een eiland
van goud, (zoo hoog) als een berg, bestrooid met diamanten, juweelen, sma-
ragden, amethisten en saffieren; het metselwerk van den vijver was van glin-
sterend goud, zoodat de golven van de waterkom omringd waren van een
gouden muur, en de groote golven glansrijk schitterden. Men vond er niets
16. dan goud en edelgesteenten. Alle de schatten van deze aarde waren uitgeput,
en dienden tot ornamenten van het paleis van DĀSĀMOEKĀ. Het zou niet doen-
lijk zijn, al de sieraden op te noemen.

De jongere broeders betrokken elk afzonderlijke paleizen. Dat van KOEMBĀ-
17. KARNĀ lag ten zuiden, dat van WIBISĀNĀ ten noorden van het paleis van DĀ-
SĀMOEKĀ. Alle drie waren even prachtig, en echt vorstelijke paleizen. In het
midden-paleis (poerâ-madijâ) woonde de oudste der broeders, Koning DĀ-
SĀMOEKĀ, in het zuider-paleis (poerâ-doeksinâ) woonde KOEMBĀKARNĀ, en
18. in het noorder-paleis (poerâ-kotârâ) woonde WIBISĀSĀ. DĀSĀMOEKĀ gaf
aan zijn jongere broeders legers met aanvoerders en beambten, zij waren bijna
even vermogend als hij zelf. Van de schoonheden zoowel van hun paleizen
19. als van dat van hun broeder, den Koning, vond men op aarde de weêrga niet;
en in den hemel kon men er alleen het paleis van Bațârâ Goeroe en dat
van Bațârâ Endrâ mede vergelijken; op de geheele aarde, bij alle Vorsten
kon er niets bij halen, slechts de acht paleizen (2) in den hemel evenaarden
20. dat van DĀSĀMOEKĀ. De gansche aarde verbleekte en kromp ineen bij het zien
van de wondermagt van den Boetâ-vorst, want DĀSĀMOEKĀ had een wreede
inborst, en als er Vorsten waren, die zich aan hem niet wilden onderwerpen,
versloeg en verdelgde hij hen, alsof zij door een zee van bergen overstroomd
werden, hij roofde hun goederen, en voerde hun vrouwen weg.

(1) Batârâ KĀlĀ is een God, die zich vroeger met menschen en dieren voedde, maar later, toen Batârâ Goeroe hem dat verboden had, de oorzaak van allerlei ziekten was.

(2) De acht paleizen in Batârâ Goeroe's hemel waren van de volgende Goden: Goeroe, Brâmâ, Endrâ, Wisnoe, Bajoe, KĀlĀ, Sambo en Asmârâ.

H O O F D S T U K X I X .

Eerste ontmoeting van Dāsāmoekā met Soebali.

- (XXII) Omstreeks dezen tijd ging DĀSĀMOEKĀ eens binnen de grenzen van zijn
21. grondgebied zonder leger rond; door de lucht gaande, zag hij den top van den berg Soenjā-pringgā omringd van bliksemstralen, vurige glansen en vuurballen vereenigd met regenbogen, die den ganschen bergtop onder een zwerm van door elkander vliegende meteören omhulden. Juist ontving de aap SOEBĀLI van Baṭārā SOERJĀ een goddelijke openbaring, namelijk de pāntjāsonā-spreuk. (1)
 22. DĀSĀMOEKĀ streek neder, en kwam nader bij de plaats, waar SOEBALI, juist van zijn boete ontslagen, (nog) in een biddende houding op een steen zat. DĀSĀMOEKĀ sprak hem aldus op luiden toon aan: „kijk mij daar die aap in, „een gekrompen zitten en boete doen, omringd van door elkander schietende „bliksemstralen! Hei, aap! wat wil je hier op de aarde toch worden, dat je „zoo streng boete doet?”
 23. SOEBALI antwoordde op een zachten toon: „wel, Boetā! die vraag is over, „bodig! Is er dan onderscheid tusschen al het geschapene van de groote Go, „den hier op aarde, tusschen menschen en apen, tusschen Rēksāsā's en „Dioe's? allen, die boete doen, trachten immers de hoogste volkomenheid „op aarde, en moed in krijgsgevaren te verkrijgen!” (2)
- XXIII.1. Toen DĀSĀMOEKĀ die woorden hoorde, ontstak hij in toorn, omdat die aap SOEBALI boven allen in de wereld wilde uitmunten, en met den vinger naar hem wijzende, sprak hij hem op hevigen toon toe: „'t is verschrikkelijk! wat zoo'n
2. „aap al niet in zijn hoofd krijgt! dat spant maar alle krachten in, om in „krijgsdeugden boven allen in de wereld uit te munten! onbeschaamde aap! „verwaande vagebond, die van geen schaamte weet! Hei, aap! je moet we-
 3. „ten, dat ik de Koning van dit rijk van Alēnkā ben, en dat ik wereld, „beroemd, bovenmate magtig, en van bovennatuurlijke gaven voorzien ben. „Kom, aap! staak je vruchteloze pogingen maar! niemand ter wereld is zoo
 4. „mchtig als DĀSĀMOEKĀ, die boven allen op aarde uitmunt. De Dioe's (3)

(1) Deze pāntjāsonā-spreuk had het effect, dat zij het leven herstellen kon.

(2) Door boete werden de dieren na hun dood menschen, en de menschen kregen daardoor na hun dood een Goddelijken rang.

(3) Een soort van Boetā's.

(XXIII) „en Boetâ's en menschen, ja zelfs de Goden kunnen met mij niet wedijveren in strijdkrachten. Wacht eens, baldadige aap! als je dan toch volstrekt „wilt uitmunten op deze aarde, kom dan eerst mijn vijandelijken aanval te „boven.”

5. Bij 't hooren van die woorden ontstak SOEBALI in woede, hij rigtte zich op, en antwoordde norsch: „he, wat zeg je daar? wel verbazend, wat een trotsch-
6. „heid! jij, met jou onbehoorlijk kopstuk! Boetâ, die de aarde bezoedelt! „Ben jij het alleen in de heele wereld, bij wien de uitstekende gaven gede- „poneerd zijn? misvormd monster! kwelduivel van kluizenaars! Als je dan „toch wilt vechten, toon dan je krachten! ik zal je man zijn!”
7. Nu trok DĀSAMOEKĀ vol woede zijn tjandrāsā, wierp die naar (SOEBALI) maar het was mis; SOEBALI ontweek (het wapen) door een sprong, trok een grooten boom, zoo groot als een berg, uit den grond draaide dien rond, en
8. sloeg er mede naar DĀSAMOEKĀ, doch DĀSAMOEKĀ ontweek den slag door een rijssprong, en wierp, toen hij achtervolgd werd, zijn koentā naar hem; hij raakte hem, maar wondde hem niet: het wapen verbrijzelde op de borst van SOEBALI, zonder hem te kwetsen. SOEBALI viel nu met een knods aan, doch
9. DĀSAMOEKĀ ontweek andermaal den slag door een sprong, greep in de hevigste woede zijn trisoelā, wierp die af, en hoopen bij hoopen van pijlen vielen laagsgewijze op de borst van SOEBALI, waar zij verbrijzeld en verpletterd werden zonder hem te kwetsen. Daarop deed SOEBALI een aanval, hij wilde zijn
10. vijand slaan, maar deze boog zich op zijde, deed een grooten sprong, greep zijn boedjānggā pāsā, een (draak-) pijl, die hij vroeger van de Goden op zijn gebed verkregen had, en legde die aan. Er kwam een groote draak van verbazenden omvang te voorschijn met opengesperde kaken, hij gaf een vreeselijk geluid en had slagstanden, die bliksemden. SOEBALI week echter niet uit
11. den weg, maar toen de draak naar hem hapte, bragt hij zijn lendenen bijeen, drukte zijn armen aan het lijf, liet zich omkronkelen en schudden, doch bewoog zich niet. Zóó spande de draak een poos al zijn krachten in. DĀSAMOEKĀ was al blijde, en dacht, dat SOEBALI zeker sterven zoude, als de draak zich geheel en al vast om hem gekronkeld had, en dat hij ten minste zijn beenderen zoude breken, zoo hij hem al niet wondde. Toen spande SOEBALI
12. verwoed al zijn krachten in, schudde zijn lichaam, zette de beide armen van het lijf, en drukte die tegen het lichaam van den draak, die hem omslingerd had, de draak scheurde geheel uit elkander, zijn slagstanden braken af, en zijn bek scheurde in tweeën.

- (XXIII) Toen DĀSĀMOEKĀ zijn draak zag verdwijnen, was hij zeer teleurgesteld, daar
14. die draak zoo hoogst gevaarlijk was, en toch tegen SOEBALI niets vermogt, en zelfs zonder moeite gedood werd. Hij zette zich vol woede in positie, krijschte,
 15. brulde op een vreeselijke wijze, zette, terwijl hij onder het krijschen al zijn buitengemeene vermogens aanwendde, zijn mond wijd open, en te gelijk met het geluid kwamen er vier millioen Boetâ's uit, onder het gehuil van stormen en wervelwinden. Schrikwekkend waren de Boetâ's van, allerlei ge-
 16. daanten, er waren dwerg-Boetâ's bij honderdduizenden, soort bij soort, zoo groot als kleine kinderen, maar met de gedaante van Boetâ's, wier beet vergiftig was, van wier tallooze massa's het wemelde en zuisde. Van andere
 17. Boetâ's kwamen alleen de rompen voor den dag, van anderen alleen de hoofden zonder hals, of de dijën, de beenen, of alleen de armen, of de handpalmen en voetzolen. Er waren er van allerlei soort. De achtersten namen
 18. al meer en meer toe in grootte. Zij wierpen hun knodsen, met bulderend geraas, in de hoogte, en vingden die weer op, terwijl zij wild schreeuwden als het grommel des donders. Boetâ's van allerlei gedaante zag men in
 19. tallooze menigte vooraan, en in ijzingwekkende massa's naderen. Van achteren, van voren, van de linker- en van de rechterzijde vielen zij gelijkelijc op SOEBALI aan, maar deze werd al fierder en moediger, dikker en grooter. Zijn
 20. geschreeuw vervulde de lucht, hij verdedigde zich woest met armen en beenen, en sloeg de Boetâ's daarmede, sloeg met zijn staart heen en weder, en velde velen neder, slingerde die om hun hals, kneep die toe om hem te wurgen, slingerde die om hun lijf, sloeg er een knoop in, en trok hen heen
 21. en weer, boog hun nek en knieën krom, en smakte hen op den grond. Zóó werden al die wonder-Boetâ's verdelgd en vernield; die hij met de voeten aanraakte, vielen uit elkander, alsof ze in stukken gehakt waren, die hij met de handen van zich sloeg, braken door midden. De grootte Boetâ's hielden
 22. het vol, dapper en vol moed sloegen zij met palo e's en piling's, of met knodsen, koentâ's, tjâkrâ's en tjandrâsâ's, maar SOEBALI bleef ongedeerd; hij deed in eens een sprong, greep een palmboom om er mede teslaan, deed van zijn kant nu ook een verwoeden aanval, en trachtte de Boetâ's die voor-
 23. op liepen, en om strijd in menigte aanvielen, door den palmboom af te pareren, zij werden te pletter geslagen, regts en links op den grond verstrooid, zoodat men er overheen kon loopen als over een vloer. Op die wijze werden de voorsten verdelgd en totaal vernietigd. Die achter hen aan kwamen, gingen
 24. van schrik op de vlugt, en liepen de dwerg-Boetâ's in de haast omver, de

(XXIII) rompen lieten zich lafhartig vertreden, veel hoofden werden doorkliefd, de handpalmen braken of weken op zijde, en de kreupel geslagene dijen vlugt-
25. ten in allerijl weg.

DĀSĀMOEKĀ schudde zijn hoofd, toen hij zag, dat zija wonder-Boetā's verdwenen, en niets tegen den aap SOEBALI vermogten. Hij had in 't geheel niet gedacht, dat SOEBALI in den strijd zoo moeilijk zoude te weêrstaan zijn,
26. want pas, toen hij boete deed, was hij mager en uitgedroogd, en nu nam hij toe in grootte en dikte, nu was hij buitengemeen sterk, breed en fors, vlug, knap, vaardig, bij der hand, snel in zijn bewegingen als de bliksem, onver-
27. schrokken en onvermoeibaar, hoewel hij toch door honderduizenden werd aangevallen. Hoeveel wonder-Boetā's hem ook met hun paloe's, piling's, dēn-dā's en badāmā's slagen toebagten, hij merkte er volstrekt niets van, en van zijn kant bood hij gevaarlijken tegenstand, want Boetā's, zoo groot als een
28. berg, drukte hij alleen met zijn vingers dood. DĀSĀMOEKĀ, uiterst verwoed, omdat zijn bovennatuurlijke vermogens tegen hem vruchteloos waren, greep daarom zijn limpoeng, hij wilde die juist op hem afwerpen, toen SOEBALI haas-
29. tig op hem af kwam. DĀSĀMOEKĀ hield stand. Met een bons stootten zij op elkander. Zij duwden elkander terug, en verwrongen elkanders leden. Daarop stonden zij vast, en drongen zij beurtelings op elkander in, rukten elkander omver, liepen om elkander heen, verwisselden van plaats, dan werden zij weder handgemeen, verdraaiden elkanders ledematen, trokken er aan, worstelden
30. en wierpen elkander op den grond. Hun kracht had zich in hun armen vereenigd, zij spanden zich in, met meest mogelijke dapperheid, en als zij elkander loslieten ploften zij op een afstand meer. Dan deden zij weêr hun best om elkan-
31. der te slaan, zoodat de paloe's van palmboomen stomp aan de punt werden, of braken, onder het aanvallen. Eindelijk grepen zij beide een lange, dikke, drooge, ontschorste boomstam, draaiden die in de rondte, vielen daarmede op elkander aan, stapten er mede over elkander heen, en wierpen die naar elkan-
32. der toe, als of het gewone knodsen waren, zoodat alles op een afstand in den omtrek werd neêrgeslagen. Het was of de boomen, die in den strijd toevallig getroffen en ontworteld werden, waren omgekap, zij lagen in de grootste wanorde dooreen, wijd en zijd vielen zij op den grond verspreid neder.

De dieren (van het woud) werden als 't ware weggejaagd, zij vlugttten in
33. aller ij, in groote verwarring en in groote wanorde naar diepe ravijnen. Al de heilige Panditā's, die op den berg boete deden, vlugttten halsoverkop weg om het rumoer van den strijd, hoogst ontsteld en beängst bij het zien van

- (XXIII) de wijze, waarop dat gevecht geleverd werd. De aap SOEBALI en Koning
34. DĀSĀMOEKĀ bragten het woud in rep en roer; zij waren buitengemeen sterk, maar geheel en al tegen elkander opgewassen, want beide stamden af van uitstekende Paṇḍitā's, en beide hadden hun buitengemeene vermogens door
 35. boete tot het toppunt van volmaaktheid gebragt. Door hun wondermagt, hun hevig gebrul, en het geloei der stormen kwam de aarde in rep en roer, zij beefde en golfde zonder ophouden, en kantelde, zoodat de bergen waggelden. In de hevigheid van hun strijd kwamen zij worstelende al hooger en hooger
 36. op den berg, de steenen, waartegen zij aanstootten, sprongen met een slag uiteen en de top van den berg spleet en stortte in.

- Eindelijk dolf DĀSĀMOEKĀ het onderspit, hij raakte van de beenen en plofte
37. met een smak achterover op den grond. Hij greep zijn nanggālā, die hij ontvangen had, toen hij op den Gohkarnā boete deed, dit was zijn aller voortreffelijkste wapen, en het best geschikt, om hem (van vijanden) te bevrijden. Hij wierp (dit wapen) naar SOEBALI, en suceed er zijn hals mede af, zoodat zijn hoofd op den grond viel. Door de tooverkracht van de pāntjāsonā-
 38. spreuk keerde het hoofd, dat ver van de romp gevlogen was, wêêr op den hals terug, en vereenigden zich het vleesch, de doorgesneden spieren, het vel en de beenderen weder als vroeger.
 39. DĀSĀMOEKĀ werd hoogst vervaard en verslagen, toen hij het afgesneden hoofd van SOEBALI, dat op den grond gevallen was, wederom naar de romp zag te rugkeeren. SOEBALI ging wêêr over eind staan, en deed een nieuwe poging. Hij wierp een ontschorste boomstam, zoo dik als een paard, op DĀSĀMOEKĀ af, zoodat deze bezwijmd neêrviel. Daarna stond DĀSĀMOEKĀ wêêr op, en ontrok hij zich (een oogenblik) aan den strijd.

- XXIV 1. DĀSĀMOEKĀ spande in zijn woede alle krachten, zijn lichaam werd van vuur, zijn aaugezigt zette zich uit als de Māhā-mèroe, en er kwam vuur met vlammen uit. Hij zette zijn tweehonderd armen van het lijf, en kaatste daar-
2. mede dēṇḍā's, baḍāmā's, loegorā's en ganḍi's in de hoogte. Hij vloog tot boven in de lucht, even als een vuurspuwende berg, die zich verheft. Al heviger en sterker werd het vuur, dat uit zijn lichaam kwam, en met een donderende stem, als die van Batārā KĀLĀ, toen hij de aarde in zijn gramschap
 3. wilde inslikken, riep hij hem toe, om op zijn hoede te zijn: „hei, hei! pas op, „aap! ik zal jou verbranden! zie maar eens mijn buitengewone vermogens! wie „kan mijn vijandelijken aanval afweren?” Na die snoevende taal schudde hij zijn lichaam, en nu nam het vuur van alle kanten in hevigheid toe.

(XXIV)4. Maar SOEBALI naderde het vuur, zonder eenig letsel van de hitte te bekomen, en toen werd het vuur als door een wervelwind weggevaagd, al suizende verwijderde het zich van zijn lichaam, verspreidde zich naar alle kanten, en 5. verstrooide zich wijd en zijd, door een hevigen wind voortgedreven. SOEBALI vloog den huilenden, loeienden stormwind in lucht na.

- DĀSĀMOEKĀ schudde zijn hoofd, toen hij dit zag, en greep nu zijn koentā, eveneens een geschenk van Baṭārā Goeroe; hij trad SOEBALI te genoet, en 6. raakte hem met de koentā in de zijde, zoodat hij, rist! in twee stukken brak, en op den grond viel. Kort daarna wendde SOEBALI zijn pântjāsonā aan, en toen vereenigden zich zijn vleesch, spiejen en beenderen, die afgebroken waren, weder. Daarop stampte hij tegen den grond, en vloog weêr in de lucht, 7. en toen DĀSĀMOEKĀ, geheel ontstemd, hem achtervolgde, ontweek hij hem. In de allerdolste razernij ging DĀSĀMOEKĀ nu eens dwars dan eens schuins voor hem op zijn aangezicht liggen of op het hoofd staan, al krijschende, en zich wild en woest heên en weêr rollende, om zijn vermogens te laten werken. Bergen 8. van steenen rolden uit zijn mond en van zijn lichaam; als hij het schudde, verspreidden zich daarvan nanggālā's, parasoe's, koentā's, gādā's, bindi's, dëndā's, gandī's, baḍāmā's moesālā's, paloe's en limpoeng's, en overal was het vol van tjākvā's en tjandrāsā's; (al die wapenen) vermengd met de steenen, warrelden door elkander als een bijenzwerm. Het krielde in 9. de lucht van de menigte wonder-wapenen, die voor den dag kwamen; in digte drommen kwamen zij daar zonder ophouden met donderend geraas aanzetten, terwijl bergen van steenen, als vloeijende lavastroomen, uit zijn mond, néus, achterste en ooren kwamen. SOEBALI trad terug, werd getroffen, op den grond 10. geworpen, en onder steenen en bergen begraven. Behalve die steenen vielen de nanggālā's, paloe's, piling's, moesālā's, lōri's, limpoeng's, dëndā's, gandī's, baḍāmā's, koentā's, tjākrā's en tjandrāsā's als een regen op hem, en bedolven zijn lichaam, maar zonder dat hij pijn gevoelde.
11. „Zie, SOEBALI!” riep DĀSĀMOEKĀ hem uittartende vrolijk uit, „nu zul je zeker „toch wel sterven, domme, verwaande aap! baldadig beest! diefachtige stroo- „per! schreeuwziek boschdier, vagebond! lage, domme, verachtelijke aap, die 12. „volstrekt wil uitmunten in buitengewone vermogens! Al had je honderddui- „zend leveus, dan zou je toch stellig zeker onder deze bergen van steenen tot „poeder vermorseld worden! Kijk! waar wil je nu je leven redden? ik wacht „je af, toon dan nu je moed en dapperheid!”
13. In hevige woede zette SOEBALI nu zijn lichaam uit, hij nam een vreeselijke

(XXIV) gedaante aan, werd al grooter en grooter, en paf! daar stond zijn lichaam, zoo groot als een berg, bijna zoo groot als dat van DĀSĀMOEKĀ, maar met dit onderscheid, dat zijn lichaam uit een vaste degelijke stof bestond, terwijl dat 14. van DĀSĀMOEKĀ van vuur was. Terwijl hij verwoed als een aap schreeuwde, scheen hij de gansche lucht te vervullen, en terwijl zijn stem de lucht in tweeën scheen te klieven, vloog hij tot boven in lucht; de stormen huilden, onder donkere wind- en regenvlagen beefde de aarde, de donder scheen te ratelen, hij klapwiekte met zijn haren als met vleugels, terwijl zij nog bedekt waren met steenen en bergen.

15. DĀSĀMOEKĀ was verbaasd, toen hij SOEBALI's lichaam zoo enorm in omvang zag toenemen, en zoo groot worden als een berg, hij mikte met zijn limpoeng, ook een geschenk van Baṭārā GOEROE, wierp die naar SOEBALI,

16. toen deze naderbij kwam, en trof hem in de zijde. SOEBALI viel in twee stukken op den grond, doch na een poosje wendde hij de pântjåsonå aan, en toen vermengden zich het vleesch de spieren en beenderen weder, en vloog hij eensklaps in de lucht.

DĀSĀMOEKĀ was ten einde raad, toen hij zag, dat hij zijn vijand niet kon 17. dooden, en weende van spijt. „Kom!” riep SOEBALI tartende, „val mij nu eens „aan! hier is SOEBALI, de meest vermogende in de gansche wereld! wel nu, „DĀSĀMOEKĀ! nu ben je met je vechten teleurgesteld! je hebt de volkomen- 18. „heid nog niet bereikt! smeeK Baṭārā KĀLĀ, den verdelger der wereld, om „hulp! laat die trachten mij te dooden, roep alle soorten van Boetå's, die „er in de wereld zijn, te zamen, om mijn aanval af te wachten!”

DĀSĀMOEKĀ werd nu wel wat angstig, toen hij die woorden hoorde, maar, hij schaamde zich het gevecht te ontwijken, al moest hij dan ook zelf omko- 19. men in den strijd. Hij wachtte hem af, en met een bons tegelijk op elkander aanvallende, paktten zij elkander om het lijf, woelden dooreen, worstelden, en drongen tegen elkander aan, haakten met de ellebogen om elkanders leden, slingerden beenen om beenen, of armen om armen, en trokken de een den ander, met den arm om den hals, naar zich toe.

DĀSĀMOEKĀ bezigde honderd armen, om zich onder het worstelen te verwe- 20. ren, en in honderd armen hield hij wapenen, hij sloeg met palo'e's, piling's, dëndå's en baḍåmå's, maar het lichaam van SOEBALI scheen van hard ijzer te zijn, waarop hij als 't ware met een stuk vermolmd hout sloeg, zóó weinig voelde (SOEBALI) er van; het vuur, dat uit den mond (van zijn vijand) kwam 21. spuiten, bedekte hem met vlammen, maar deerde hem niet, de hitte van het

(XXIV) vuur verschroei de zelfs geen enkel haartje van zijn lichaam.

- Zóó vochten zij een poos in de lucht, en toen vielen zij, bezwijmd van woe-
22. de, op de aarde neder, en lieten zij elkander los. Terwijl zij door de lucht vlogen, geleken zij twee vechtende bergen, die, elkander stootende, de een boven den ander trachtten te komen, en onder het duwen zich bij beurten de een boven den ander verhieven, of in hun snelle vaart tegen elkander aanstootten, en dan bij beurten op aarde vielen. Zij putten al hun strijdkrachten geheel uit, en als
23. zij vermoeid waren in de lucht, vochten zij met hevigheid op de aarde; in wouden en op bergen grepen zij paloe's, zij sloegen elkander daarmede, en spanden daarbij hun uiterste krachten in, zoodat de boomen des wouds in splinters vlogen. Dan drukten zij elkander weder de nagels in 't aangezicht en worstelden en vatten zij elkander om het lijf in de lucht.⁽¹⁾
24. De Goden werden beängst, en verhuisden naar den grooten hemel, naar het verblijf van Batâra Endrâ; maar toen de strijders al hooger en hooger duwden, en met hun hoofden bijna tot aan den hemel van Batâra Endrâ raakten, kwamen de Goden in opschudding, liepen en vewarring dooreen, en vlugten naar den hemel van Batâra Goeroe.⁽²⁾ De Nymfen verstrooiden zich naar
25. alle kanten, en dwaalden rond, zonder te weten waarheen zij zouden vlugten, in de grootste angst en onrust, omdat de groote hemel scheen op zijde te kantelen, door de wonderdadige vermogens van de strijders; nog nooit hadden zij zóó iets beleefd. Soebali en Dâsâmoekâ gedroegen zich, of zij de wereld wilden verdelen, 't was waarlijk ijzingwekkend.
26. De Goden riepen hun toe om zich te verwijderen, en deden welriekende geuren, die zich alom verspreidden, op hen regenen, om het gemoed der strijders te doen bedaren, opdat het niet zoo ver mogt komen, dat zij den grooten hemel verdelgden.
27. Dâsâmoekâ loosde, in zijn moeilijken toestand en hoogst vermoeid, een zucht daar Soebali zoo buitengemeen sterk was, dat het weinig scheelde, of hij had hem zijn knieën krom gebogen. Toen trok hij zijn tjândrâsâ, die onheilspellend flikkerde als de stralen der zon; 't was een uitstekend wapen, juist geschikt
28. om het in den uitersten nood aan te wenden, hij sloeg daarmede Soebali zooda-

(1) Hoe langwilig de beschrijving van dit en van andere gevechten ook zijn moge, dient men in 't oog te houden, dat de Dalang bij zijn wajang-voortooningen daaraan veel leven weet bij te zetten, en zijn toeschouwers door allerlei klank-na-bootsende geluiden en door de bewegingen van zijn wajang-poppen weet te boeien.

(2) Hoewel Batâra Endrâ een paleis in den hemel van Batâra Goeroe bezat, was zijn eigenlijk verblijf in een afzonderlijken, lageren hemel, waar hij als Patih van Batâra Goeroe het bewind voerde.

(XXIV) nig, dat deze met een enkelen slag in tweeën gekloofd werd, en met een bons, als een instortende berg, op den grond viel. Niet lang daarna werkte de pãntjãsonã, zijn beenderen en spieren, die afgekapt waren, vereenigden zich weder als vroeger, en met een schreeuw, die alom de lucht vervulde, en deze als 't ware deed splijten, verhief hij zich hoog in de lucht.

DãSãMOEKã ontweek hem, en maakte zich beãngst en ongerust, hij zag wel in, dat hij in den strijd niet bestand was tegen een vijand, dien hij toch niet dooden kon, en dacht: „hoe zal ik den strijd winnen, als hij niet te dooden is? „misschien is het maar beter, dat ik hem gehoorzaam, want als hij eens zijn uiterste best mogt doen, waarheen zal ik dan vlugten? dan val ik zeker in „zijn handen. Wie kan hem wêestaan? Het is beter, dat ik hem gehoorzaam, „en mij aan hem onderwerp, dan kan ik misschien later met der tijd zijn too- „verspreuk, waardoor hij niet sterven kan, magtig worden.” Hij had dus geen lust meer, om telkens met hem op te vliegen, en liet zich met een plof op den grond vallen. Zijn vreeselijke gedaante verdween, hij werd wêer zoo klein, als vroeger, en toen SOEBALI hem aangreep, verroerde hij zich in zijn handen niet.

„Wel nu!” riep SOEBALI tartende, „doe nu gaauw je best, dwerg-Boetã! „ik wacht er op, dat je je vermogens toont, als er nog van overgebleven „zijn. Je bent toch niet zoo heel sterk, met al je trots en bluf, alsof je al, „wat er in de wereld is, in je magt hadt.”

DãSãMOEKã weende bitter, maakte herhaalde teekenen van onderdanigheid, en zeide op mêewarigen toon: „ach, dappere held! ik vraag U vergiffenis, en „stel mijn leven en dood in uw handen. Als ik in mijn hofzetel gekomen ben, „zal ik U de voeten kussen (ten teeken van mijn onderdanigheid), en als het „uw verlangen is, bied ik U mijn vorstelijke waardigheid te Alënkã aan, „zoo U mij maar in het leven laat.”

SOEBALI werd zeer bewogen, toen hij den grootmagtigen vorst op zulk een; XXV. 1. droevigen toon om genade hoorde smeeken, en liet hem los. Hij nam hem na 't ontvangen van zijn eerbieds-betuigingen, aan zijn hand met zich mede, en daarop gingen zij naast elkander zitten. SOEBALI verlangde, dat DãSãMOEKã hem als zijn eigen broeder beschouwde, en zóó kwam het tot een innig vriendschaps-verbond tusschen den Vorst van Alënkã en SOEBALI, waarbij zij beloofden, elkander met de meeste eensgezindheid in nood en dood te zullen bijstaan.

2. Intusschen had SOEGRIWã, die nog als een kidang een kluizenaars-leven

(XXIV) leidde, met schrik het geschreeuw in het bosch, als het geluid des donders, en den vreeselijke strijd in de natuur gehoord, toen DĀSĀMOEKĀ en SOEBALI met hun wonderkrachten hevig aan 't vechten waren, toen de boomen des wouds 3. waggelden, de aarde beefde en heën en weër kantelde, de toppen der bergen instortten, en de wilde dieren in aller ijel zich verspreidden, en verstrooid naar alle kanten vlugtten. SOEGRIWĀ spoedde zich dus naar het verblijf, waar zijn ouder broeder SOEBALI boete deed, maar (toen hij daar kwam) was het gevecht al afgelopen, en had de vijand zich onderworpen. SOEBALI stelde zijn 4. jongeren broeder met zeer veel genoegen aan DĀSĀMOEKĀ voor, en nam hem mede in hun vriendschaps-verbond op.

DĀSĀMOEKĀ wilde niet naar zijn rijk terugkeeren, hij stond er op, om met SOEBALI mede te gaan, en drong steeds op het bezit van de tooverspreuk pāntjāsonā aan, daarom wilde hij niet naar zijn hofstad terugkeeren, en deed 5. hij met hem boete. Zij werden de intiemste vrienden, en dag en nacht hield DĀSĀMOEKĀ niet op bij hem te zijn. Eindelijk werd SOEBALI begaan met den grootmagtigen Vorst, die zich zoo aan hem hechtte, en op den berg zoo streng in zijn boete bleef volharden. Zóó werd SOEBALI ten langen laatste toegevend 6. jegens DĀSĀMOEKĀ gestemd, en omdat deze er zoo sterk op aandrang, zoo streng mogelijk boete deed, en niet afweek van 't geen hij hem gelastte, deelde hij hem de uitstekende pāntjāsonā-spreuk mede.

DĀSĀMOEKĀ was nu hoogst verblijd door de gedachte, dat hij niet meer sterfelijk was, en verzocht zijn beide vrienden, SOEBALI en SOEGRIWĀ, met hem 7. naar zijn hofstad Alēnkā te gaan. Toen zij aan dat verzoek gehoor hadden gegeven, en in het paleis waren aangekomen, ontbood DĀSĀMOEKĀ zijn jongere broeders, KOEMBĀKARNĀ en WIBISĀNĀ, en stelde hen aan zijn gasten voor. (KOEMBĀKARNĀ en WIBISĀNĀ) werden, evenals hun ouder broeder, de Koning, 8. met SOEBALI en SOEGRIWĀ zeer bevriend. Deze namen daarop afscheid, en keerden beide terug naar hun verblijven op den berg Soenjāpringgā, om daar hun kluizenaarsleven te voltooien.

H O O F D S T U K X X .

Dānārādajā in oorlog met Dāsāmoekā, en overwonnen.

Toen DĀSĀMOEKĀ nu eenmaal de pāntjāsonā-spreuk magtig was, nam 9. zijn lust, om de wereld te overheerschen, meer en meer in hevigheid toe.

(XXV) Alle Vorsten der aarde, zonder uitzondering, moesten hem te Alēnkā hulde bewijzen, en alle Boetā's en menschen moesten hem de diepste onderdanigheid betoonen. Hij stelde er zijn genoeg in, dat hij al zooveel aanzienlijke rijken verwoest had, en riep al zijn strijdvaardige legers te zamen, om over-

10. al rond te zwerven en steeds te vechten. Zijn roem was bestendig, als die van een overwinnelijk strijder, en daarom besloot hij nu, de Goden aan zich te onderwerpen, en het verblijf van Baṭārā ENDRĀ te verbrijzelen.

Zijn legerbenden waren al uitgerust, en stonden onder aanvoering van zijn oom, den Patih PRAHASTĀ, zijn moeders broeder, in slagorde op hun plaats, evenzoo waren al de Boetā-aanvoerders strijdvaardig met al hun benden,

11. en op de aloen-aloen uitgerukt.

DĀSĀMOEKĀ trad in zijn alom beroemd pragtgewaad buiten het paleis, en daarop kwamen de Legerhoofden in beweging. Hij zette zich op een schitterenden troon, aller glans verbleekte voor hem, en allen zaten in een gebukte houding voor zijn aangezicht, toen er eensklaps een bode aankwam met een

12. brief van zijn broeder, den Vorst van Lokāpālā. De gelederen van de honderd millioen strijdvaardigen openden zich, en de bode, met name ГОИМОЕКА, trad zonder eenige bedremmeling nader, om den brief aan te bieden. Ook de legerhoofden maakten voor hem ruimte. DĀSĀMOEKĀ nam den brief aan, opende dien, en las het volgende: „dit is een brief van den Koning van Lokāpālā,

13. „van mij, DĀNĀRĀDJĀ of WISRĀWĀNĀ, den Vorst van Lokāpālā, aan U, DĀSĀMOEKĀ, Koning van Alēnkā, den magtigen Vorst, wiens legers ontelbaar „zijn, met tienduizenden van onderhoorige Vorsten en Legerhoofden en met „ontelbare Dityās, Dijo'e's en Rasëksā's! edele Vorst! houd toch op met

14. „uw minachting van al wat er op de aarde is! houd er nu toch dadelijk mede „op, want al de groote Goden zijn om U in groote verlegenheid. Bedenk toch, „broeder! dat Gij de Vorstelijke zoon van een Panditā zijt, herinner U,

15. „dat Gij mijn broeder en een Vorst met het karakter van een Panditā zijt. „Bemin dus al de Goden, opdat zij U genegen zijn, en U openbaringen geven „tot vermeerdering van uw roem, en wees omtrent uw medeschepselen niet „wreedaardig!”

16. Toen DĀSĀMOEKĀ dezen brief van zijn broeder DĀNĀRĀDJĀ gelezen had, trok hij in hevigen toorn zijn tjandrāsā, naderde zijn broeders gezant, ГОИМОЕКА, greep hem aan, draaide hem het hoofd om, en sneed het met zijn tjandrāsā af, zoodat het lichaam dood nederviel. Het hoofd vloog in de lucht, en riep uitdagende: „hei, hei, DĀSĀMOEKĀ! nu brengt ge een onschuldigen afgezant om

- (XXV) „het leven, maar bedenk! bedenk, dat er later een aap bij u komen zal als
17. „afgezant, en wel een witte aap! die zal de wreedheid, die ge aan mij gepleegd „hebt, wreken, en dan zal uw paleis te Alënkå door 't vuur verdelgd wor- „den.” Na die uitdaging vloog het hoofd van GOHMOEKÅ in de lucht, en keerde terug naar het rijk Lokåpålå.
 18. De Boetå's zagen met verslagenheid het hoofd van den Boetå-afgezant GOHMOEKÅ door de lucht vliegen, en onder het uiten van uitdagingen naar Lokåpålå terugkeeren. Maar DÅSÅMOEKÅ werd al meer en meer verontwaardigd, toen hij die taal hoorde, en riep luide uit: „wel, dat is door het erge „heen van die DÅNÅRÅDJÅ, dat hij een Boetå op zoo'n ongehoord gemeene
 19. „wijze berispt! Hij wil zeker Koning van Alënkå worden (maar daar heeft „hij immers geen regt op, want) dit rijk van Alënkå komt niet van onzen „vader (SOEMALI), maar van mijn moeder, en toch wil hij zeker mijn rijk be- „zitten, steunende op zijn talrijke vrienden, de groote Goden. Welaan, oom „PRAHASTÅ! laat de legers oprukken tegen mijn ouderen broeder! ik wil hem „verslaan, en Lokåpålå verdelgen!”
 20. De Patih PRAHASTÅ verspreidde weldra onder de legerbenden het bevel, om de krijsmuziek aan te heffen, en toen rukte de voorhoede op, onder het luid klinken der instrumenten en het gedruisch van wagens, paarden en olifanten, zoowel op de aarde als in de lucht. De dicht aaneen geslotene Boetå's, die uitrukten, maakten alom een hevig geweld en rumoer. De voerhoede stond
- XXVI.1. onder den Patih, en achter dezen bevond zich de dappere DOEMRËKSÅ. Twee millioen Boetå's stonden gereed onder den held DOEMRËKSÅ. Het was een schrikwekkende bende: men had onder hen Boetå's van allerlei soort, men vond er duizend rompen, voorop gingen zeven duizend hoofden, met oogen, die vier vademen ver uitpilden, en die verward waren in de loshangende
2. haren, verder had men er ettelijke honderdduizenden van dijën en armen, die zich als een berg van boomwol, door een stormwind verstrooid, verspreid- den, zoo velen zag men uit den berg komen en zich verstrooijen. Zóó
 3. rukten de troepen van den dapperen DOEMRËKSÅ onder luid rumoer als om strijd voorwaarts. Achter hen zat de held DOEMRËKSÅ op een met vlammend goud versierde kostbare juweelen wagen, met een schitterende krijgshoed op het hoofd, en op een vreeselijke wijze met zijn limpoeng zwaaijende.

(XXVI) Op hem volgde SOEPWARSÅ aan het hoofd van een leger van drie millioen
4. hevig gedruisch makende Boetå's, in de gedaante van këtïp's, åndjå-
andjå's en iloe-iloë's (1), die tierden en brulden. SOEPWARSÅ reed op
een olifant, wiens tromp zich naar boven verhief, onder het op- en neêrgooijen
5. van zijn koentå, zijn troepen veroorzaakten een vreeselijk gedreun. Onder
luid rumoer reden duizend Boetå's op olifanten, en twintig duizend op paar-
den, al schreeuwende, uit hun open monden vuur brakende, zoodat de vlam-
6. men opschoten en naar alle kanten uitsloegen als een wandelende berg van
vuur, die (den vijand) scheen te willen verzengen; de vaandels van SOEPWARSÅ
waren fraai en ook (als) van vuur, een stormwind woei er over heên, en wakkerde
het vuur nog meer aan.

Hier achteraan sloot zich KAMPÂNÅ met zijn digt op een gedrongene leger-
7. benden, paarden en olifanten in gesloten rijën. Het leger van KAMPÂNÅ be-
stond uit roode en witte Boetå's, die met levendig geraas en gedruisch te
voorschijn kwamen. De schittering van de witte slagtanden vermengde zich
met het geflikker van de tjandråså's, limpoeng's, parasoe's, koen-
8. tå's, badåmå's, lðri's, poegar's, piling's en gandï's. KAMPÂNÅ reed
op een olifant, en gooide zijn vreeselijk vlammeende koentå in de hoogte,
terwijl storm- en wervelwinden rondwarrelden, de donder kraakte, en het
woest getier en gebrul (der Boetå's) door de lucht klonk. Schrikwekkend
was het leger van KAMPÂNÅ, en zeer onderscheiden was het kostuum van de
9. gewone manschappen. Dè goernang's, gong's en bèri's klonken van
alle kanten, het Boetå- leger achter KAMPÂNÅ was fraai om te zien. Het
was de wil van DÅSÅMOEKÅ, dat de troepen uit de kraton voorop liepen, en het
grootte leger met al zijn aanzienlijke Bevelhebbers en Hofgrooten achter zou-
10. den geplaatst worden. Alleen DOEMRĒKSÅ, SOEPWARSÅ en KAMPÂNÅ kregen van
hun Vorst in last, om zich met hun legers vooraan te bevinden, want DÅSÅ-
MOEKÅ wilde, dat zij spoedig met Koning DĀNĀRĀDJĀ van Lokåpålå in 't
gevecht zouden komen.

11. Achteraan volgde DÅSÅMOEKÅ met zijn duistere, digte, ontelbare drommen
van Boetå's, onder een donderend geraas als van lawastroomen, hun woest
getier klonk als het onweer, terwijl huilende ruk- en stormwinden zich ver-

(1) Onder Boetå-këtïp verstaat de Javaan kleine Boetå's, die in het gevecht zich onder de menigte vermengen, en de vijanden bijten. Andjå-andjå's zijn Boetå's, die met de beenen naar boven en het hoofd naar beneden op hun handen rondloopen, en hun vijanden in de beenen of voeten bijten. Iloe-iloë's zijn kleine Boetå's, die op schellen "toon „iloe! iloe!" roepen, en hun vijanden op den rug springen.

(XXVI) strooiden. Zij geleken een zee, die zich uitstort en het geheele land overstroomt.

12. Intusschen was de voorhoede reeds op het grondgebied van Lokâpâlâ aangekomen. Toen de Patih BANÉNDRĀ vernam, dat de vijanden van Alĕnkâ aangekomen waren, en dat de afgezant GOHMOEKĀ gedood was, omdat het
13. hoofd (van GOHMOEKĀ) in Lokâpâlâ voor zijn voeten neder viel, gaf hij dadelijk kennis aan zijn Heer, dat de afgezant GOHMOEKĀ door zijn broeder DĀSĀMOEKĀ gedood was, en dat deze met zijn leger reeds op het grondgebied van Lokâ-
14. pâlâ was aangekomen, om het te verwoesten, en zijn Vorst te verdelgen. Op het vernemen van de tijding, dat zijn jongere broeder DĀSĀMOEKĀ tegen hem oprukte, was Koning DĀNĀRĀDJĀ zeer aangedaan. hij peinsde, verveet zich zelve zijn benarden toestand, (en sprak bij zich zelve): „Het is toch wat al
15. „te erg met hem! men kan hem geen goed doen, ik zoek zijn liefde te winnen, want na Vaders dood bekleed ik, als oudste broeder, Vaders plaats, daarom raad ik hem ten besten, opdat het hem voortdurend welga, tot roem
16. „van zijn Koningschap. Hij daarentegen wil mij ongelukkig maken, en goed met kwaad vergelden. (Maar) handelen dan niet alle Boetâ's, zoo als wilde „dieren in het bosch? Zij willen dat men maar altijd hun genoegen doet, en hun „volop geeft, zoo lang zij nog in de wildernis zijn, kan men hun geen goed „doen. Hij kan het zelfs over zijn hart krijgen, om het ongeluk van zijn
17. „broeder te zoeken, en hem om te brengen. Maar ik zelf heb roekeloos ge- „handeld.” Hij herinnerde zich nu het vroegere gezegde van Narâdâ, dat Lokâpâlâ later door zijn broeder verwoest zoude worden, tot wraak voor zijn vroegeren aanval op Alĕnkâ, en (de overtuiging dat het zijn noodlot was) troostte hem.
18. Daarop zeide hij vriendelijk: „wie voeren het leger in persoon aan?” Patih BANÉNDRĀ antwoordde na een buiging: „Uw broeder DĀSĀMOEKĀ met
19. „al zijn legerhoofden, alleen uw broeders KOEMBĀKARNĀ en WIBISĀNĀ zijn er „niet bij, evenmin als hun troepen.” DĀNĀRĀDJĀ sprak daarop: „nu, Patih! roep het leger dan maar bijeen, en lever hem slag buiten de hoofd- „plaats! verwijder u nu maar spoedig!

XXVII. De Patih BANÉNDRĀ verwijderde zich, en liet overal door de geheele hoofd-

1. plaats op de kĕndang's, gong's en bĕri's slaan. Al de Legerhoofden stonden daarop (spoedig), ten strijde toegerust, met hun troepen onder de wapens.
2. TjitrĀtjĀpĀ en TjitrĀjoedĀ bleven, met alle (andere) Legerhoofden van de menschen, als wacht van hun Heer op de hoofdplaats achter, alleen de Boe

- (XXVII) 3. tā's trokken uit onder aanvoering van den Patih BANÉNDRĀ en al de andere Boetā-legerhoofden. De ten strijde toegeruste troepen rukten uit onder veel geraas, en onder het geklank van kēṅḍang's, gong's en bēri's, dat zich vereenigde met het geschreeuw, dat zich alom verhief, en met het gehinnik van paarden en het gebrul van olifanten. Het scheen zich ten hemel te verheffen en het luchtruim te vervullen. Bij 't uitgaan van de poort
5. was er een groot gedrang, en zóó kwamen zij buiten de stad. De Patih BANÉNDRĀ had al de troepen in slagorde geschaard. Het leger van Lokāpālā geleek op een berg van vuur.
6. DOEMRĒKSĀ, die met zijn troepen aan de spits van het leger ging, zag, evenals SOEPWARSĀ en KAMPĀNĀ, dat de vijand al uitgerukt was, en spoedig gaf hij bevel, dat het leger van Lokāpālā tegen den vijand zouden oprukken.
7. SOEPWARSĀ en KAMPĀNĀ vielen met de hunnen tevens aan. Gelijktijdig vielen zij allen aan, onder luid geschreeuw en het geklank van kēṅḍang's, gong's en bēri's, dat zich alom verhief, en van de goebar's en de schelle goernang's, wier geluid de lucht scheen te verscheuren. De lange rijen
8. vermengden zich in de hitte van den strijd dooreen. De Boetā's werden handgemeen met Boetā's, en gingen elkander in groote verwarring met piling's, koentā's, gandi's, dēṅḍā's, of baḍāmā's bevechten. BANÉNDRĀ hield stand, DOEMRĒKSĀ liep moedig op den vijand in, en SOEPWARSĀ en KAMPĀNĀ vielen met hun troepen onder luid rumoer aan, zoodat het scheen, alsof de hemel van Baṭārā ENDRĀ zoude verwoest worden, toen de helden,
10. rijdende op olifanten en wagens, tegen elkander aanbonsden. De Legerhoofden, die in de lucht streden, geleken op een arend, die met een (anderen) Koning der vogelen vocht. Zij warden zich dooreen, en de pijlen, die van de bo-
11. gen snorden, geleken een regen van arends-vederen. Van weërskanten waren er al velen gesneuveld, zoo wel op de aarde als in de lucht, de lijken geleken
12. op een berg van bloemen, en het Boetā-bloed bemorste de hoopen van lichamen, die zich in het bloed omwentelden als roode bergen. Zij deden op een vreeselijke wijze de aarde rijzen en dalen, deze bewoog zich als een zee, de steenen donderden tegen elkander aan, de aarde was in golving, beefde, schokte op en neêr, en kantelde naar alle zijden, door de hevige werking van de wondermagt der helden met hun bovennatuurlijke strijdkrachten.
13. Toen DOEMRĒKSĀ, SOEPWARSĀ en KAMPĀNĀ zagen, dat hun troepen het onderspit dolven, namen alle drie Legerhoofden persoonlijk in het gevecht deel, (zich zelve) bijtende van strijdlust, zwaaiden zij (met hun wagens) heên en

- (XXVII) weër, zij begaven zich te midden der strijdenden, en verpletterden alles on-
14. der hun wagens. Ook BANÉNDRĀ deed zijn wagen kraken, begaf zich in 't midden om de zijnen te helpen, spande zijn boog, en schoot zijn wonderpijlen af, die met levendig gedruisch door elkander warrelden, en in onafge-
 15. broken rijen bij hoopen van tienduizeuden op den vijand vielen. Velen werden door de pijlen van BANÉNDRĀ getroffen; want bij honderdduizenden werden er afgeschoten, en als er tienduizend verdwenen, kwamen er honderdduizend voor in de plaats. In groote verwarring vielen vele Boetā's, en werd het leger van Alēnkā door de pijlen in 't naauw gebracht.
 16. Toen de Patih PRAHASTA den ondergang van het leger zag, gaf hij aan zijn Legerhoofden last, om met hun troepen aan te vallen, en met allen spoed mede te vechten, en daarop namen WIROEPAKSĀ, BĀDJRĀMOESTI, MARITĀ en PRADJĀNG-
 17. GĀ persoonlijk deel in het gevecht. In de grootste verwoedheid brullende, vielen al die Legerhoofden aan met pijlen, koentā's, bādāmā's, parasoe's, sarampang's, dēndā's, gandī's en piling's. Zij drongen op de vijanden in,
 18. en vertraptten ze regts en links. Vele Legerhoofden stegen van hun wagens of van hun olifanten, gooiden hun knodsen in de hoogte, en sloegen, vernielden, en verpletterden (alles). Het leger van Lokāpālā, door de tegenpartij overstelpt, werd van schrik ter aarde geworpen, en werd in dien strijd geheel verslagen.
 19. WISNOENKĀRĀ, een uitstekend held van Lokāpālā, viel verwoed, op zijn krakenden wagen, met de zijnen aan; in digte drommen drongen deze gelijkelijk op, al verder en verder voortdringende, werden zij (met de vijanden) hand-
 20. gemeen, en stortten zich met geweld over hen uit. Al de Legerhoofden van Alēnkā drongen om strijd op, om te vechten. Zij omringden den dapperen WISNOENKĀRĀ van alle kanten, en sloten een digten kring om hem. Als een bruidegom in optogt, werd hij van alle zijden omstuwd van vijanden, die hem
 21. in 't naauw bragten, naderden, en van nabij bevochten. Door een regen van wapenen, als naunggālā's, parasoe's, koentā's, limpoeng's, gandī's en piling's overvallen, werd zijn wagen verbrijzeld. WISNOENKĀRĀ sprong van den wagen, gooide zijn knods in de hoogte, en weerde, daarmee regts
 22. en links slaande, al de Legerhoofden van zich af.
Men verhaalt, dat Baṭārā Wisnoe op dat oogenblik in hem voer, want deze wilde zich in een mensch incarneren, ten einde naar Maīspati te komen.
 23. Hij zocht naar een middel, en nam daarom in de hitte van den strijd deel. Daar Baṭārā Wisnoe dus in den dapperen WISNOENKĀRĀ huisde, was deze zoo hevig in zijn woeden, dat niemand hem weërstaan kon.

- (XXVII) Al de Legerhoofden vlugtten, alleen de held MINTRAGNĀ, dit ziende, kwam
24. hem op zijn krakenden wagen te ontmoet. WISNOENKĀRĀ wierp in zijn woede een limpoeng op hem af. MINTRAGNĀ sprong van zijn wagen, maar de
 25. wagen werd getroffen, en viel in duizend splinters op den grond. MINTRAGNĀ legde nu in de uiterste verwoedheid zijn boog aan, en naderde WISNOENKĀRĀ, zij stonden nu beide te voet tegen elkander over, als een dubbelde Ba-
 26. tārā KĀLĀ. MINTRAGNĀ schoot een buitengemeen krachtige pijl af, trof WISNOENKĀRĀ door en door, en het bloed stroomde uit zijn lichaam. Nadat WISNOENKĀRĀ door MINTRAGNĀ gedood was, werden al de (andere) Legerhoofden ook verdelgd. Alleen de Patih BANĒDRĀ bleef over, maar was van zijn
 27. troepen verlaten, en trok zich spoedig terug, hij wilde nog wel stand houden, maar dan was er niemand, die zijn Vorst berigt kon geven van het sneuvelen der legerhoofden. Toen hij zich terugtrok, weken de nog overgeblevene troepen ook.
 28. Toen DĀSĀMOEKĀ zag, dat de vijanden op de vlugt gingen, dat er velen gesneuveld waren, en dat de overgeblevenen verward op 't slagveld rond-dwaalden, wreef hij spoedig zijn handen, er kwam een vlamvend vuur uit dat de vijanden nazette tot op de hoofdplaats, en toen de vlugtenden op de
 29. aloen-aloen gekomen waren, werden zij nog vervolgd door het vuur, dat den vijand verbrandde, en daar alles in opschudding en verwarring bragt. Op de hoofdplaats stak het zelfs de gebouwen in brand. Groot en algemeen was daar de verslagenheid om de hevigheid van den strijd.
- XXVIII. 1. De Patih BANĒDRĀ trad in het paleis, maakte, toen hij bij zijn Vorst kwam het teeken van eerbied, en sprak: „grootte Koning! Uw dienaar moet
- „U een ramp mededeelen, namelijk de nederlaag van zijn leger, velen zijn er
 2. „gesneuveld, hun aanvoerders zijn gevallen, WISNOENKĀRĀ is door MINTRAGNĀ „gedood, ook de beide Krijgsoversten, zoons van ROEKMOEKĀ en GOER- „MOEKĀ, zijn met hun troepen gesneuveld, benevens de aanvoerders der hulp-
 3. „troepen, er is geen een van hen meer overgebleven. De vijand heeft lijken „op lijken gehoopt, maar is (zelf) nog niet het minst in aantel verminderd. „De legerbenden van uw broeder zijn ontelbaar, en achteraan is het nog zoo
 4. „vol als een damp van al de troepen, die nog niet in 't gevecht geweest „zijn. Uw broeder, de Koning van Alēngkā, vergeet zich inderdaad geheel „en al, en zal zich in den strijd niet ontzien, om het op Uw leven aan te „leggen. U mag dus wel op Uw hoede zijn, en daarom heb ik mij dadelijk
 5. „terug getrokken, en mijn leven niet te gelijk met dat van de andere Leger-

(XXVIII) „hoofden opgeöfferd, om mijn Heer kennis te geven van de overmagtigheid „van den vijand. En nu verzoekt Uw dienaar verlof, om te gaan sterven, „en op nieuw aan te vallen; de voorhoede der vijanden heeft de hoofdplaats „zelve al in vlammen gezet.”

6. Toen de Koning DĀNĀRĀDJĀ van zijn Patih BANĒDRĀ de tijding vernam, dat zijn leger in de pan gehakt was, werd hij zeer vergramd, en sprak: „nu,

7. „Patih! ga maar gaauw naar buiten, en stel het overschot van de troepen „in gereedheid. Ik zal zelf medestrijden, je moet dus niet alleen, maar straks „met mij te zamen vechten.” De Patih maakte een sēmbah, ging naar

8. buiten, en stelde zich met al troepen van menschen onder hun aanvoerders, die vroeger in het paleis gebleven waren, in gereedheid.

Koning DĀNĀRĀDJĀ ging naar zijn bidvertrek om te bidden, en toen daalde

9. (zijn rijtuig), de poespākā, met zijn wapenrusting uit den hemel neder. Diep bedroefd over de handelwijze van zijn broeder, die het zelfs van zich kon

10. verkrijgen, hem te bestrijden en hem, zijn ouderen broeder, naar het leven te staan, trok hij zijn krijgsgewaad, dat op zijn gebed van de Goden was nedergedaald, aan, en omgordde zijn wapens. De troepen stonden in vollen ge-

11. tale gereed, toen hij de poespākā beklom. Onder luid rumoer begeleidden hem de troepen met al hun wapentuig.

Voorraan gingen TJTRĀTJĀPĀ en TJTRĀJOEDĀ, de beide aanvoerders van de

12. voorhoede, zij reden op schitterend versierde wagens. Beiden waren door hun moeder als neefs aan den Koning verwant, beiden waren even schoon van gedaante, als een paar tweelingen, even krachtvol, volleerd in de krijgskunst, en gewoon hun tegenpartij te verdelgen.

13. (Daarop volgde) de Patih BANĒDRĀ, rijdende op een olifant, met tweemaal honderdduizend man, die overgebleven waren. Voorts gingen er vóór den Vorst luidklinkende goebar's en bèri's, terwijl achter den Koning de goernang's, gong's en kēḍang's de lucht deden weergalmen.

14. Vier Legerhoofden volgden achter den Vorst: de zoons van TJTRĀSOEDIRGĀ, TJTRĀDJĀJĀ, TJTRĀGOENĀ en TJTRĀSĒKTI, die hun (vroeger gesneuvelde)

15. vaders in betrekking en naam opgevolgd waren. Hun troepen waren vol strijdlust en voor den dood niet bevreesd.

Buiten de poort komende, verdween het vlammeende vuur, toen Patih

16. BANĒDRĀ er een regen- en huilende wervelwind-pijl op afschoot. Hij schoot er nog eens op, en rigtte groote verwoestingen onder den vijand aan, deze raakte in opschudding, tienduizend Boetā's, die door zijn pijlen overvallen

(XXVIII) werden, werden vernietigd, vele Boetâ's werden geheel weggevaagd.

- Achter hem vielen Tjitràjoedâ en Tjitràtjâpâ aan, zij drongen op den
17. vijand in, en schoten zwermen van pijlen af, die neêrkwamen op de troepen van Alënkâ, en velen overal deden neêrvallen.
 18. Alle Hoofden van Alënkâ ontstaken gelijktijdig in woede, toen zij zoo velen van de hunnen verloren, tienduizend, die voorop gingen, werden vernield door de pijlen van BANÉNDRÂ, Tjitràjoedâ en Tjitràtjâpâ, alle drie helden, die tegen kriegsgevaaren bestand, bekwaam, dapper en van groote krachten voorzien waren.
 19. Ook schoten de zoons van Tjitràsëkti, Tjitràgoenâ, Tjitràdjâjâ en Tjitràsoedirgâ, alle vier even dapper als hun vaders, een groote menigte van pijlen af, die de vijanden overdekten, en velen den dood kostten. De ver-
 20. woede aanval van de lagere en hoogere Bevelhebbers van Alënkâ werd afgeweerd door de krachtige werking, die BANÉNDRÂ, Tjitràjoedâ en Tjitràtjâpâ uitoefenden, en door de vier Legerhoofden, die zich achter hen bevonden, want hun pijlen stegen als rook op, bij hoopen op hoopen, en ondersteunden de pijlen van de drie eerste Legerhoofden. In digte menigte vielen zij op de voorhoede (der vijanden) neêr, en verspreidden zich vandaar over het geheele slagveld, toen er zich een loeiende storm mede vermengde, zoodat er al meer en meer sneuvelde.
 22. Koning Dâsâmoekâ gaf vol woede aan al zijn Legerhoofden bevel om aan te vallen. De aanvoerder van de voorhoede Doemrëksâ stortte zich schielijk van zijn wagen, terwijl hij zijn knods in de hoogte wierp en opving. Wiroe-
 23. Paksâ daalde van zijn wagen, en wierp zijn flinkkeerde koentâ naar boven. Pradjanggâ, Prâgângsâ, Soepwarsâ, Wiloïtaksâ en Mintragnâ stortten zich gelijktijdig van hun wagens, evenals Maritjâ, Kârâdoesânâ en Gatodârâ.
 24. Koning Dâsâmoekâ deed met deze Krijgsoversten een woedenden aanval; zij stormden met huu allen vooruit.
- Toen Dâsâmoekâ zich zelve in het gevecht mengde, streed hij te voet, en terwijl hij zijn knods naar boven wierp en opving, sloeg en zwaaide hij de
25. vijanden neêr, zoodat velen ter aarde vielen, en zij die vooraan stonden, vernield werden. De Koning van Alënkâ naderde BANÉNDRÂ, terwijl hij met zijn limpoeng speelde, maar BANÉNDRÂ was op zijn hoede, en schoot pijlen
 26. af, die op de borst van Dâsâmoekâ neêrkwamen, ontvlamden, maar hem niet kwetsten. Al de pijlen (van BANÉNDRÂ) raakten op die wijze ten einde. Tjitràtjâpâ en Tjitràjoedâ vielen tevens aan, en schoten op Dâsâmoekâ, om Ba-

(XXVIII) 27. NÉNDRÁ te helpen, maar al hun pijlen stompten af op de borst van DĀSĀMOEKĀ; eindelijk kwamen zij in nog digter menigte te voorschijn, en vielen zij als een regen op de borst van DĀSĀMOEKĀ neder.

Nu kwam de Boetá-vorst in de uiterste woede naderbij, in zijn dolle ra-
XXIX.1. zernij wilde hij niet retireren. Hij greep Patih BANÉNDRÁ aan, en wierp hem van zich, zoodat hij op een afstand dood neêrviel. Toen TJITRÁJOEDÁ en TJITRÁTJÁPÁ zagen, dat BANÉNDRÁ door de hand van den Koning van Alēnkā gevallen en gesneuveld was, wilde TJITRÁJOEDÁ zijn dood wreken, maar DOEMREKSÁ trad hem te gemoet, en na een levendig gevecht stierf TJITRÁJOEDÁ, toen 3. hij door een knodsslag verbrijzeld werd. TJITRÁTJÁPÁ wilde hem wreken, maar WIROEPAKSÁ ging hem te gemoet, en verpletterde hem met zijn knods. TJITRÁSĒKTI wilde hen nu wreken, maar werd door een slag met de dēndā van KAMPĀNĀ verbrijzeld. Hetzelfde lot onderging TJITRÁSOEDIRGĀ door een 4. knodsslag van BĀDJRĀMOESTI, alsmede de zoon van TJITRÁGOENĀ door een knodsslag van DJAMBOEMANGLI, en de zoon van TJITRĀDJĀJĀ door de hand van SOEPWARSĀ. Zóó deden de Boetá's van Alēnkā, in onbesuisde woede te 5. voet vechtende, een hevigen aanval. Ook sneuvelde er vele aanvoerders van de hulptroepen (van Lokāpālā). Van het gansche leger van Lokāpālā bleef niets over; alleen hield de Koning, van zijn troepen verlaten, stand. Niemand bleef er over, dan de lijfwacht, die zich aan weêrszijden van zijn poes- 6. pākā bevond; vele Hoofden waren gesneuveld, tienduizenden waren voor zijn ooggen gevallen. Eensklaps viel Koning WISRĀWĀNĀ aan, hij begaf zich te midden (van het gevecht), om den dood van Patih BANÉNDRÁ, die door DĀSĀMOEKĀ gedood was, te wreken, daarom was hij bovenmate verwoed.
7. Toen DĀSĀMOEKĀ zag, dat zijn broeder zich zelf ten strijde begaf, klom hij spoedig op zijn juweelen wagen. Patih PRAHASTĀ en de andere Legerhoof- 8. den verwijderden zich uit vrees voor de strijdende partijē; daar DĀSĀMOEKĀ met zijn ouderen broeder vocht, noodigde PRAHASTĀ de Legerhoofden uit, zich van hun Heer te verwijderen.

Toen de beide partijē tegen elkander over stonden, wezen zij met den vin- 9. ger op elkander; en nadat zij dit eenigen tijd gedaan hadden, schoten zij gelijktijdig hun uitstekend vermogende wapens op elkander af, maar deze stootten zich beide stomp tegen elkander. Zij schoten weêr gelijktijdig hun buitengemeene wapens af, en bragten hun bovennatuurlijke begaafdheden in werking. DĀSĀMOEKĀ schoot zijn bramastṛā (of vuurpijl) af, er kwam een berg van vuur uit, die vlammen uitschoot, het vuur vervolgde de vijanden, en ver-

- (XIII) 11. delgde, vernielde en verbrandde allen, op wie het aanviel. Spoedig schoot Koning DĀNĀRĀDJĀ een wapen tot afwering (van dat vuur) af, het water, dat er uitkwam, viel op het vuur, en bluschte het uit. DĀSĀMOEKĀ liet de adelaars-
12. pijl los, WISRĀWĀNĀ weerde die met alle krachten door pijlen van zich af, DĀSĀMOEKĀ rigtte de dĕndĕ, een wapen, dat hij vroeger van Baṭārā GOEROE afgebeden had, en dat van alle gevaren bevrijdde door zijn uitstekende, buitengemeene en bovennatuurlijke krachten; hij wierp daarmede naar de p o e s p ā k ā van zijn vijand, deze viel ineen, door het wapen doorboord, en ver-
13. mengde zich, tot splinters verbrijzeld, met het stof. DĀNĀRĀDJĀ sprong er af, greep zijn koentā, viel daarmede aan, en wierp die naar den wagen van DĀSĀMOEKĀ, deze werd getroffen, en zóó geheel en al verbrijzeld, dat er geen
14. stuk van overbleef. Nu wierp DĀSĀMOEKĀ van zijn kant de limpoeng naar zijn broeder, die dit door een ander wapen afweerde. Toen werden zij in de hitte van den strijd handgemeen, beurtelings betwistten zij elkanders plaats,
15. zij worstelden met bovennatuurlijke vermogens en krachten, en waren beide even dapper. Zij stootten op elkander, grepen elkander aan, en lieten hun bovennatuurlijke gaven werken, alle buitengemeene dapperheid was in hen vereenigd, 't was of de donders als rook en nevel voortkwamen. Zij raakten van de voet, en vielen ver van elkander neêr, bergen stortten in, boomen werden
16. ontworteld en ver weggeslingerd. De poort van het paleis viel verbrijzeld in een, de edelgesteenten en diamanten, die de poort versierden, werden rondom gestrooid. In het paleis waren de vrouwen in opschudding, beweging en groot
17. ten angst, door de hevigheid, waarmede de strijders vochten. Als zij zich in de lucht verhieven, en elkander duwden met alle kracht, schenen zij vuur uit hun lichaam te wrijven. De gansche hoofdplaats kwam in verwarring, het vuur nam al meer en meer toe, en terwijl het in een kring ronddraaide, schoten er
18. vlammen uit. Maar de beide strijders hadden geen hinder van de hitte van het vuur. Hun dapperheid en buitengemeene vermogens bragten allerlei en tallooze wonderen voort. Al wat er in het woud en in de zee is, mat zijn
19. krachten tegen elkander, alle vreeselijke wapenen vereenigden zich in hen; zóó spreidden zij hun vermogens, heldhaftigheid en buitengewone krachten ten toon. Die het zagen, waren verbaasd, het was of Baṭārā GOEROE vocht met
20. Hjang 'TOENGGAL, zóó ontzettend (was hun strijd). Bij beurten van de voeten rakende, gooiden zij elkander tot op een grooten afstand weg, dan keerden zij haastig terug, bonsden tegen elkander en worstelden, of schopten elkander met alle geweld, raakten daardoor van elkander los, en vereenigden

- (XXIX) 21. zich weder, om op nieuw te worstelen. Zij vochten zoo een tijd lang met hevigheid, en rolden en liepen om elkander heen, draaiden in het paleis in een kring rond, want al worstelende hadden zij elkander daarin gestooten
22. en gesliuget, zoodat er van alle kanten een geschreeuw opging onder de vrouwen, die de strijders zagen, en van angst ontstelden en beefden. Toen zij in de tuin van het paleis kwamen, werden de bloemen verstrooid, al de boomen vielen om, en werden door de beide heldhaftige en sterke strijders neêr-
23. gezwaaid. DĀSĀMOEKĀ wreef zijn linkerhand, zoodat er vuur uitkwam, maar de Koning van Lokāpālā wreef ook zijn linkerhand, zoodat er water uit-
24. kwam, en het vuur voor het water verdween. Alle vreeselijke wapenen vlogen door elkander. Toen de strijders weêr buiten de stad gekomen waren, verhieven zij zich tot op een berg, waar zij op nieuw hun vermogens aanwendden, en hun krachten tegen elkander maten, door gelijkelijk tegen el-
25. kander aan te bonzen, en gelijkelijk elkander af te weren. Hun wondermagt nam niet af, maar nam zelfs verbazend toe: bij de inspanning van hun reuzenkrachten reikten zij tot den hemel, het vuur vlamde al heviger, en de don-
26. derslagen verhieven zich hoog in de lucht. Toen zij zich in de hoogte verhieven, en keer op keer als rook opstoven, kwam de hemel in rumoer, en schreeuwden de bewoners van ENDRĀ's hemel, namen in allerijl de vlugt, en weken
27. met hun geheele gezin naar een verwijderde plaats om hun leven te redden. De Dewā's en Djawātā's, die magteloos waren, gingen naar een verafgelegen plaats in den hemel. Toen de vechtenden den hemel met hun hoofden aanraakten, stortte de hemel naar beneden, en viel in de zee. De Goden vlo-
28. gen weg naar den vasten wal, en dáár komende, verhieven zij zich wederom in de lucht in een westelijke rigting, waar zij zich tijdelijk vestigden, daar hun hemel verdwenen was. Al wat door het vuur werd nagezet, verteerde in de
29. vlammen, de dieren des wouds namen de wijk naar diepe valleijen. De zee zag er uit, of zij omgeroerd werd en kookte; vele visseken stierven, of werden bedolven onder de brokstukken van den gevallen hemel.

Terwijl de strijders zoo buitengemeen hevig met elkander worstelden, en

30. hun wondermagt tegen elkander maten, kwamen er vele Goden met een boodschap van Baṭārā GOEROE, die de strijders gelastte, zich spoedig naar beneden te begeven, en niet in de lucht te vechten, daar dit groote ontstel-

31. tenis onder de Goden verwekte, maar weêr op de aarde te strijden. Toen daal-

den zij neder, en vochten zij op de bergen, zij worstelden daar, en vielen elkander aan met zulk een geweld, dat het donderde in het gebergte, de spelon-

(XXIX) ken scheurden, de boomen spleten en werden ontworteld, of hun stammen knapten af, als zij door de *ḍēndā* getroffen werden. Al de heilige *Panditā's*, die daar boete deden, kwamen eensklaps in opschudding, verlieten hun woonplaatsen in grooten haast, en verstrooiden zich zonder te weten waarheen zij vlugten zouden, op een deerniswaardige wijze, zonder zelfs eenmaal om te zien.

XXX. 1. Hevig huilden de wind- en regenvlagen, de aarde schudde en deukte herhaalde malen in, alsof er gaten in zouden vallen, de bergen kantelden en waggelden, terwijl zij aan het worstelen waren en elkander met hun knodsen sloegen, zoodat de slagen, die ze afweerden, luid klonken. Geen van beiden was onder het vechten de minste in heldenmoed, zij putten, tegen elkander overstaande, hun wondervermogens geheel en al uit.

Eerst werd *Dāsāmoekā* bijna overwonnen, maar daarop verhief hij zich in de lucht, tevens kwam er toen een vreeselijk bulderende stormwind met een digte duisternis, die alles overdekte, waarin men *Dāsāmoekā* niet zien kon, en men alleen zijn bulderende stem hoorde. Koning *Wisrāwānā* werd hoogst bekommerd, en verloor van angst zijn tegenwoordigheid van geest, toen *Dāsāmoekā* voor zijn oogen zich onzichtbaar maakte, en hij alleen zijn bulderende stem hoorde (in deze woorden): „hei, Koning van *Lokāpālā!* op dezen dag „zul je zeker sterven! komaan! vertoon nu je krachten, als de Goden je lief „hebben! je bent er altijd zoo blij om, en bent er zoo trotsch op, dat je zoo „veel vrienden onder de Goden hebt, en daarom heb je mijn rijk van *Alēn-kā* voor je zelven willen nemen!”

Na het uiten van deze woorden, stortte hij zich uit de lucht naar beneden, en gaf daarbij zijn broeder een schop tegen het hoofd, dat het bloed er met een straal uitspoot. Toen greep hij hem aan, en wilde hem op den grond smakken, maar *Patih Prahastā* vatte plotseling zijn hand, en zeide op een vleijenden toon: „ach, mijn Koning! doe dat toch niet! bedenk, dat „het Uw oudere broeder is, en gedraag U naar de oud-vaderlijke instellingen!” Doch *Dāsāmoekā* ging voort met schreeuwen: „waar zijn nu je vrienden, de „Goden, dat er geen één is, die je helpt?” Hij had den *Patih* bijna van zich afgeslingerd en weggestooten, om zijn vijand op den grond te smakken, toen *Prahastā* met het aangezicht op zijn voeten viel, en hem aldus smeekte: „als het „er toe mogt komen, dat Uw broeder (door Uw hand) stierf, zou U zeker de „vloek van *Batārā Goeroe* treffen, omdat hij Uw oudere broeder is, hij is „nu al gewond! Ik smEEK U zelfs, Heer! vraag van hem de vergunning om

(XXX) „hem te genezen!”

- Toen dit geschil een poos geduurd had, kwam de Bagawan PADMĀ. Deze
9. was hun beider grootvader door hun vader, den Panditā WISRĀWĀ, en was tot een Godheid verheven in den hemel van Baṭārā ENDRĀ. Hij nam vier Goden met zich mede, en sprak: „hei daar, mijn kleinzoons! houdt op! „houdt op! Daar gij, DĀSĀMOEKĀ! er geen genoegen in vindt met Uw broeder
 10. „eensgezind te zijn, en gij zijn goeden raad niet wilt opvolgen, wordt hij nu „door Baṭārā ENDRĀ weggehaald, maar zijn paleis met al wat er in is, zal
 11. „aan U worden overgegeven, als teeken van Uw overwinning, en het gansche „rijk van Lokāpālā zal Uw eigendom zijn. Maar Uw oudere broeder zal „van Baṭārā ENDRĀ voor zijn rijk vergoeding ontvangen. Hij zal het getal „der Goden aanvullen, en zalig zijn in den hemel van Baṭārā ENDRĀ.”
 12. Daarop verhief de Bagawan PADMĀ zich in de lucht met de Goden, die den Koning WISRĀWĀNĀ medevoerden, en deze werd nu in den hemel tot een
 13. Godheid verheven. DĀSĀMOEKĀ haastte zich in het paleis (van Lokāpālā) te gaan, en roofde daar alle schatten. Het Boetā-leger roofde ook naar harte. lust al het goud, de edelgesteenten, allerlei kleederen en wapenrustingen; de ornamenten binnen in het paleis en in de tuinen met de gouden kleederen werden allen vernield, of naar Alēnkā medegenomen.
 14. De lusttuinen, bosschen en bergen binnen den omtrek van het paleis werden verwoest en beroofd, en hun gouden versierselen door de Boetā's medegenomen. Zóó voldeden de woeste, wreedaardige Boetā's aan hun hartelust.

H O O F D S T U K X X I .

Dāsāmoekā tracht in den hemel van Batārā Goeroe te dringen.

15. In het rijk van Lokāpālā was een berg, die zich hoog in de lucht verhief. DĀSĀMOEKĀ wilde den top van dien berg eens zien, besteege dien langs
16. de hellingen in zijn draagzetel, en nam slechts weinig uitverkorene Boetā's mede, terwijl de andere Boetā's in grooten getale binnen het paleis (van Lokāpālā) bleven plunderen. Op den top komende, zag men een gebouw,
17. waarvan de poort, als de buitenste toegang, leidde tot de hooger gelegene hemelsche luthoven. Binnen (in 't gebouw van) die poort bevonden zich al de

(XXX) Nimfen, die bestemd waren voor de edelen, die den heldendood op het slagveld gestorven waren; allen, die voor dat doel afgezonderd werden, waren alleruitstekendste Nimfen.

18. DĀSĀMOEKĀ kwam daar, nog in zijn draagzetel zittende, aan. Maar de Godheid, die de poort bewaakte, kreeg een schrik, toen hij DĀSĀMOEKĀ in zijn

19. draagzetel zag aansnellen, en schreeuwde: „hei, Boetā, DĀSĀMOEKĀ! wat kom „jij hier doen? ga maar' gaauw weêr naar beneden! keer terug! want dit is

XXXI. 1. „de geheime poort van Baṭārā Goeroe, zelfs de Goden mogen hier niet rond- „loopen. Je wilt maar doen, wat je in den zin komt, en den heerlijken hemel „bestijgen, zonder dat men je ontboden heeft. Keer spoedig terug! want als „Baṭārā Goeroe op je vertoornd werd, zou dat je ongeluk zijn. En er be-

2. „staat immers in der daad een belofte van Baṭārā Goeroe omtrent je persoon, „dat je namelijk later zult strijden tegen een hoogverheven Held, die een leger „van apen bezit, en die je met je broeders en verdere familie zal verdelgen; „en dan zal Alēnkā door de apen verwoest worden. Stijg daarom maar spoedig van je draagzetel!”

3. Met droefheid hoorde DĀSĀMOEKĀ de waarschuwing van de Godheid, die de poort van den Nimfen-hemel bewaakte, hij steeg af van zijn draagzetel, en

4. bad op de wijze der Boetā's, en niet in de houding, waarin de menschen bidden. (1) Hij smeekte in zijn gebed, dat hij den afgesloten, goed bewaakten hemel, vol van Nimfen die voor gesneuvelde helden bestemd waren, mogt

5. kunnen binnentreden en aanschouwen. Na dit gebed stapte hij op de poort toe, en duwde die met de hand open, maar toen hij er met zijn eene hand binnen was, sloegen de vleugels van de poort toe, zoodat zijn regterhand er tusschen gekneld werd en hij die niet kon terugtrekken; hoe meer hij zijn

6. best daartoe deed, zoo veel heviger klemde de deur. DĀSĀMOEKĀ kromp ineen, krijschte en brulde van hevigen pijn, zijn donderende stem scheen door alles heên te dringen, de lucht vaneen te scheuren, en de drie werelden te vervullen. Vele Goden werden opgewipt en sprongen verschrikt van hun zitplaatsen, het rommelde, raasde en daverde in de lucht, en de aarde beefde. Baṭārā Goeroe gaf glimlachend aan de Godheid, die de poort bewaakte, bevel om de deuren voor

7. hem een weinig openen. DĀSĀMOEKĀ trok daarna zijn hand los, maakte voor de poort een sēm bah, en wel die van iemand die tot Baṭārā Goeroe bidt. Toen ging hij met zijn gevolg weg naar andere oorden in het gebergte.

(1) De Boetā's bidden staande, met wijd geöpende oogen en open mond. De menschen, evenals de apen, bidden met ingehouden adem, voorover gebogen, en met de oogen op de punt van den neus gericht.

H O O F D S T U K X X I I .

Ontmoeting van Dāsāmoekā met Widāwati.

- (XXXI) DĀSĀMOEKĀ zag een berg met een kluzenaars-verblijf, omringd van helder 8. water, met alle mogelijke vruchtboomen en met een fraai gebeeldhouwden, gemetselden vijver, met figuren van ingezette geele agaten en roodachtig geveerd, het hek was versierd met paarsche en groene agaten, als fraai lofwerk van bloemen.
9. De bewoner van die kluis was een Prinses, de uitstekendste der aarde, genaamd Dèwi WIDĀWATI, het puikje der vrouwen. Zij stelde zooveel genoeg in het kluzenaarsleven, dat men er overal over sprak, en het navolging vond bij de Nimfen. Alle kluzenaars van de aarde deden voor haar onder in 10. strengheid van boete. Het zou ons echter te ver leiden, als wij al de wijzen, waarop zij haar boete uitoefende, en al de sieraden en schoonheden van haar kluis gingen beschrijven.

- Toen DĀSĀMOEKĀ, bij het zien van dien buitengemeen schoonen berg, uit zijn draagzetel gestegen en de kluis genaderd was, zag hij een vrouw zóó uitstekend 11. kend schoon, dat het scheen, dat de hemelsche RARAS-ATI, de Gemalin van Baṭārā BRĀMĀ, met haar in schoonheid niet kon wedijveren; Dèwi RATIH was niet zoo schoon als Dèwi WIDĀWATI. Inderdaad hield Dèwi SRI zich dan ook in haar persoon verborgen, en daarom had de Bagawan WRAHAS-PATI haar als zijn dochter aangenomen. Na den dood van (den Bagawan,) 12. haar pleegvader, verving zij hem, en bleef in zijn kluis, al dien tijd er op wachtende, dat WISNOE zich incarneren en naar Maispati gaan zou. Langen tijd had hij daartoe geen middel gevonden, maar eindelijk kwam de oorlog van 13. Lokāpālā met Alēnkā. Toen hield Baṭārā WISNOE zich een oogenblik bij de strijders op, en incarneerde zich in een der helden van Lokāpālā (WISNOENKĀRĀ), die door MINTRAGNĀ gedood werd. (1) Hij incarneerde zich daarop in

(1) Baṭārā WISNOE heeft zich elf malen geincarneerd, en op aarde een geruimen tijd geleefd. De zesde incarnatie was in Ardjoenā Sāsrā, de zevende in Rāmā van Ajodyā, en de achtste in Krēsnā van Dwārāwati. De twaalfde incarnatie ligt nog in de toekomst; dan zal hij gaan wonen in een paard, onder den naam van Kalēnki Watārā, hij zal nederdalen, en de bergen in de zee slaan, de zee zal het land overstroomen, op het einde der dagen, als de kijamat of oordeelsdag aanbreekt. Dit zijn dus vaste incarnatie's. Hieronder wordt niet gerekend de overgang van Wisnoe in Wisnoenkārā even voor diens dood (in de 27e. zang, het 23e. vers medegedeeld). Deze incarnatie was een eenvoudige overgang, of pantjadan. Dergelijke overgang had nog eenmaal plaats, en wel vóór de incarnatie in Rāmā, toen Wisnoe een poosje in Djāmādagani ging wonen.

- (XXXI) Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ (te Maīspati), bleef toen voor vast in een mensche-
14. lijke gestalte, en wachtte aldaar de komst van Baṭari SRI af. Maar deze hield
zich nog steeds op den berg op, en had nog geen middel gevonden, om naar
Magādā te gaan, en zich daar te incarneren in TJITRĀWATI, de Koningsdoch-
15. ter van Magādā, die door den grooten Koning van Maīspati tot Gema-
lin zoude gekozen worden. Dit was dezelfde als zij, die nu nog op den berg
woonde, Dèwi WIDĀWATI, die nu den op den berg verdwaalden Koning DĀ-
16. SĀMOEKĀ bij zich als gast ontfing. Toen DĀSĀMOEKĀ op het plein voor de bid-
cel kwam, waarin Dèwi WIDĀWATI zich bevond, zag deze met schrik een Boetā,
dien zij als een Boetā-vorst herkende. Zij ging echter naar hem toe, en sprak
17. hem aan: „wel, Boetā-koning! wat wil U op dezen berg, waar ik boete doe,
„doen? Wat is Uw voornemen? Hier is immers niets, dat U aanstaat! U kan
„even goed in de lucht ronddwalen, waar U niets dan warmte vindt. Het is
„er ver vandaan, dat U hier schaduw of vruchten zou vinden, U vindt hier
„niets, vruchteloos doolt U hier op dezen bergtop rond.”
18. Toen DĀSĀMOEKĀ haar die vragen hoorde doen, werd hij zoo smoorlijk ver-
liefd, en zoozeer van liefde bevangen, dat hij zoo goed als gestorven was, zon-
19. der gewond te zijn, indien het hem niet mogt gelukken, de Prinses magtig
te worden. Hij antwoordde: „wie heb ik wel de eer hier te zien, in een glans,
„als de opkomende volle maan, schoonste van de bloemen der aarde? Waar-
„om moet U juist boete doen op een bergtop? Baad U dan liever te Alēnkā
20. „in geneugten! Gaarne zal ik daar Uw dienaar zijn, U mag over het rijk
„Alēnkā heerschen, ik zal het U overgeven! Allen, mannen en vrouwen, zul-
„len U dienen, U alleen zal ik aanbidden! Wel, laat ik U maar medenemen!
„het is jammer voor U, hier op een berg zonder eenig gezelschap te vertoeven!
21. „Komaan! ga liever naar Alēnkā. Het is jammer van den glans van U,
„voor wie het schijnsel der maan moet onderdoen en de fonkelende starren
„verbleeken, bij wie de bloemen haar geuren verliezen. Wat heeft U hier te
„doen. Koninginne der geuren, Koningin van het goud, Koningin der edelge-
XXXII. 1. „steenten, in waarheid bloem der zoetheid! Tel vrij al de bloemen der aarde,
„en zie, of er één is, die U nabijkomt, die U gelijkt! Kom dan, meisje lief!” . . .
Hier viel WIDĀWATI hem in de rede: „hei, Boetā-vorst! vergis U niet!
2. „Uw pogingen zijn vruchteloos, Uw persoon kan mij niet bekomen! zelfs nie-
„mand van de Goden zal dit kunnen, behalve Baṭārā WISNOE, die zal mij
„later bezitten, zonder mij te verruilen of te leenen aan een ander. Al incar-
„neert Baṭārā WISNOE zich ook duizend of honderdduizend maal, zoo zal hij

(XXXII) „zich niet van mij scheiden. Op dit oogenblik is hij mensch geworden in 3. „Maīspati, en gevaren in den Vorst van dat rijk, Koning ARDJOENĀ SĀSRĀ, „die beroemd is over de geheele aarde. Ik ben voor hem bestemd, en zal „hem binnen kort volgen. En nu, Boetā! verzoek ik weg te gaan! U han- „delt verkeerd, als U mij leed aandoet.”

DĀSĀMOEKĀ drong bij haar aan, naderde haar, en wilde haar aangrijpen, 4. maar WIDĀWĀTI ontweek en ontsnapte hem. DĀSĀMOEKĀ volgde haar op haar schreden naar het vertrek, waar het wierookvat stond, maar terwijl DĀSĀMOEKĀ haar achterna ging, was zij al in het vuur gegaan. DĀSĀMOEKĀ was onthutsd, en gevoelde berouw, hij keerde weder terug, en ging naar buiten, daar hij het gezicht van de opschietende, hel flikkerde vlammen van het vuur niet kon verdragen.

H O O F D S T U K X X I I I .

Ontmoeting van Dāsāmoekā met Maroetā.

5. Zóó teleurgesteld in zijn liefde, ging DĀSĀMOEKĀ den berg rond, hij zag toen een anderen bergtop, die op een paleis geleek, want de kluis (die zich daarop bevond) was fraai versierd met witte agaten, de poort verhief zich hoog in de lucht, was gebeeldhond en versierd met edelgesteenten, en de bovenste spits bestond uit een parel, zoo groot als een jonge kokosnoot, en schit- 6. terde van verre. Aan weerszijden (binnen de poort) waren nette, sierlijke paseban's, zoo fraai gebouwd, als van een vorstelijk paleis, geplaveid met witte agaten, en evenzoo was er een gemetselde vijverkom (in de nabijheid), met agaten geplaveid. (1)

Dáár woonde de Koning van de kluzenaars, die op den berg hun verblijf 7. hielden, van al de heilige Rēsi's, Panditā's, Wawasi's, Mangoejoe's en Tjantrik's (2); deze allen erkende Praboe MAROETĀ, die daar zijn ver-

(1) De gemetselde vijverkom bij de paseban's of pandāpā's, die men bij den hoofdingang van deze kluis vond, dienden om er de voeten in te wasschen, als men de kluis wilde binnentreden. Evenzoo vindt men thans voor de kraton te Soerakarta bij de Sri-mānganti-poort een put voor hetzelfde doel.

(2) Naar de meening der Javanen had men onder de Panditā's onderscheidene rangen, waaraan verschillende werkzaamheden verbonden waren, en die door verschillende namen werden aangeduid. Hieronder volgt een lijst van die rangen en namen, zooals die door een geleerden Javaan van Soerakarta is medegedeeld.

1e of laagste rang. Indoeng-indoeng, die geen vaste verblijven hebben, en de bosschen vellen.
2e rang. Galoentoeng, die vaste woningen hebben; zij dragen lasten, en halen hout of water.

(XXXII) blijf hield, als hun Vorst. Elken morgen verzamelden zich die heilige personen bij hem, om van hem onderrigt te ontvangen.

Praboe MAROETÅ schrikte, toen hij DĀSĀMOEKĀ zag aankomen, en de plaats, waar hij onderwijs gaf, binnentreden zonder zich te laten aandienen. Toen DĀSĀMOEKĀ zich daar nederzette, gingen de Panditā's van schrik uiteen, en verwijderden zich.

8. Praboe MAROETÅ zeide vriendelijk tot hem: „DĀSĀMOEKĀ! wat is het doel „van Uw komst hier in mijn paleis?”

DĀSĀMOEKĀ antwoordde: „ik heb pas gestreden met den Koning van Lokā- „pālā, en heb hem overwonnen; wat magtige Vorst hij ook was, heeft hij

9. „echter den kampstrijd met mij verloren. Hij zelf is in den hemel opgenomen, „en het gansche gebied van dezen berg is mij door de Goden geschonken, „als een teeken van overwinning, derhalve is al wat regts en links van Lo- „kāpālā ligt, mijn eigendom. En als ge U aan mij niet wilt onderwerpen, „laat ons dan vechten!”

Die van den 3en tot den 7en rang heeten ook sewā.

- 3e rang. Oeloegoentoeng, of kampoeng-hoofden, belast met het opzigt over de werkzaamheden.
- 4e rang. Tjantrik, die met allerlei boodschappen of zendingen belast worden.
- 5e rang. Tjèkèl, die 't opzigt over de werkzaamheden van den landbouw hebben.
- 6e rang. Poetoet, met het toezigt en het schoonhouden der bidplaatsen belast.
- 7e rang. Mangoejoe, die de klok luiden en daardoor het uur van 't gebed aangeven.

Die van den 8en tot 12en rang behooren tot de sogātā.

- 8e rang. Djanggan, of schrijvers.
- 9e rang. Wasi, of Wawasi, die het regt beleelen.
- 10e rang. Adjar, of lagere onderwijzers.
- 11e rang. Panditā, of Wikoe, volleerde of hoofd-onderwijzers, die in alle geheimen zijn ingewijd.
- 12e rang. Danhjang, die waardig zijn vereerd te worden.
- 13e rang. Rēsī, die volkomen rein en heilig zijn.
- 14e rang. Dewā, die door hun vermogens met de Goden gelijk staan.

Voorts heeft men nog de volgende rangen en namen van vrouwelijke Panditā's:

- 1e of laagste rang. Obatan, die koopen en verkoopen op de pasar.
- 2e rang. Abet-abet, die water en bladeren halen.
- 3e rang. Oebon-oebon, die vegeu en wasschen.
- 4e rang. Kākā-kākā, of kookvrouwen.
- 5e rang. Endang, die met het doen van boodschappen en het bedienen belast zijn.
- 6e rang. Bidang, of minnen.
- 7e rang. Dajang, die de kamerschoon maken, wierook branden en bloemen strooijen in de bidcellen.
- 8e rang. Sóntrang, of geneeskundigen.
- 9e rang. Mēntrik, die met de bewaring der kostbaarheden enz. belast zijn.
- 10e rang. Doengik, bestemd om met Adjar's te huwen.

- (XXXII) Toen MAROETĀ dit hoorde, legde hij hevig vertoornd zijn sarotāmā ⁽¹⁾ aan,
10. het vuur vlamde uit de pijl, en zijn stand van Panditā vergetende (riep hij uit): „waar is de Vorst, die niet sterft door dit wapen van mij?” Doch eensklaps kwam er een bevel van Baṭārā GOEROE (luidende): „he, Vorst MAROETĀ! waarom zoo verwoed? dat is verkeerd en vruchteloos, en bovendien
 11. „geen doen voor U! Gij zijt immers al langen tijd uitverkoren, ontzie den naam van Vorst MAROETĀ! het past U niet, om U zoo spoedig driftig te maken. Want Baṭārā GOEROE heeft U den taak opgedragen, om de Panditā's te onderwijzen en voor hen te waken. En hoor verder: DĀSĀMOEKĀ „kunt gij nu toch niet in Uw magt krijgen en dooden, dat is door Baṭārā „GOEROE verboden!”
 12. Vorst MAROETĀ bedacht zich, legde de sarotāmā neer, en plukte spoedig vruchten, om zijn gast daarop te onthalen.
DĀSĀMOEKĀ ziende, dat de heilige man vruchten voor zijn onthaal ging plukken, en zich aan hem onderwierp, zeide op vriendelijken toon: „heilige
 13. „Vorst! eigenlijk wilde ik U maar iets vragen: de schoone vrouw, die boete deed op den berg, genaamd Rētnā WIDĀWATI, die nu in het vuur gegaan is, „en mijn aanzoek heeft afgeslagen, waar is die nu gebleven? Ik ben erg op „haar verliefd?”
De Panditā-vorst antwoordde daarop: „dat is een moeilijk geval, die „kunt ge niet krijgen. Zeker zal zij zich tegen U verzetten.”
DĀSĀMOEKĀ vroeg heftig: „waar is zij? ik zal haar er vandaan jagen, en
 14. „durf het tegen ieder, die mij in den weg komt, op te nemen.”
MAROETĀ antwoordde: „zij vertoeft op vele plaatsen: te Magādā, te Mā- „īspati, te Mantili en te Ajodyā zal ze zich bevinden.”
Toen nam DĀSĀMOEKĀ afscheid, en trok met zijn gansche leger af, den
 15. weg nemende door de lucht. Hij keerde naar Alēnkā met zijn leger terug, en bij de aankomst aldaar was het een luid gejuich. DĀSĀMOEKĀ betrok zijn paleis, en al de Hoofden gingen elk naar hun woning terug. Verheugd volbragten alle Boetā's, aanzienlijken en geringen, hun geloften voor de behaalde overwinning.
 16. DĀSĀMOEKĀ besloot een tijd lang te wachten, totdat het juist de tijd was dat WIDĀWATI zich geïncarneerd had, om dan die vier rijken aan te vallen, en WIDĀWATI vandaar te verjagen. Hij prentte het gezegde van MAROETĀ, dat

(1) Sarotāmā, een soort van pijl, p. p. edele pijl.

(XXXII) zij te Magâdâ, Maïspati, Mantili en Ajodyâ was, goed in zijn ge-
17. heugen. Hij dacht er maar onophoudelijk aan, hoe zij hem alleen gelaten had,
en tot zijn bitteren spijt in het vuur gegaan was. Des te meer rustte hij zich
nu uit, hij verzorgde zijn leger goed, en deelde dagelijks geschenken uit aan
zijn groote legermagt. Doch verlaten wij nu vooreerst het rijk van Alenkâ,
(wiens Koning) zich onophoudelijk ten strijde voorbereidt.

H O O F D S T U K X X I V .

Maësâsoerâ van Kiskëndâ in oorlog met Bâtârâ Endrâ.

18. Er was een uitstekend Boetâ-vorst, die zijn paleis in de spelonk Kis-
këndâ had. Hij had een ontelbaar groot leger, en heette Praboe MAËSÂ-
SOERÂ. Talrijk waren zijn Boetâ-legerhoofden, zijn Patih heette LËMBOE-
SOERÂ, een krachtige, sterke held in den oorlog. Praboe MAËSÂSOERÂ brand-
19. de inwendig zeer van strijdlust. Het was een Boetâ met het hoofd van een
buffel, en een paar hoornen van twee vademen lengte. De Patih LËMBOE-
SOERÂ had hoornen ter lengte van één vadem, zijn broeder DJÂTÂSOERÂ, die
tot Leger-aanvoerder was aangesteld, en zeer uitmuntte in den strijd, was in-
derdaad al zeer wanstaltig, want hij had het lichaam van een wilden stier
met het hoofd van een vreeselijken Boetâ, en was zoo groot als vier oli-
fanten.
20. Alle Vorsten in de nabijheid beefden voor Praboe MAËSÂSOERÂ, daar hij
hun steeds lastig viel, met zijn legerbenden hun rijken verwoestte, en onrust
stookte, niemand durfde hem te staan: de Vorsten en de Panditâ's, die in
21. het gebergte boete deden, en digt bij Kiskëndâ woonden, stonden veel ang-
sten om hem uit, want de Boetâ's haalden alles onderste boven. Zij vlugtten
naar alle zijden, alsof zij weggejaagd werden, de een sleepte den ander mede op
de vlugt, en van de verhuizende Tjantrik's zag men overal enkelen verstrooid
rondloopen; die verder van Kiskëndâ verwijderd woonden, vlugtten naar an-
dere bergen. Ook de Goden in den hemel en in de verblijven van Bâtârâ EN-
22. DRÂ werden verontrust door MAËSÂSOERÂ van Kiskëndâ, die met zijn benden
niemand ontzag, en zóó bragt hij de wereld al meer en meer, al heviger en hevi-
ger in onrust. Zijn paleis in de spelonk geleek op het paleis in ENDRÂ's gewesten,
en scheen de groote hemel (zelf) te zijn. Alles was van goud gemaakt met
23. kostelijke ornamenten en edelgesteenten. Doch Koning MAËSÂSOERÂ leefde ver

- (XXXII) van den omgang met vrouwen, en had geen vrouw. Tot dus ver had hij altijd genoeg in het coelibataire leven gehad, maar nu in dezen tijd ontstond er in zijn binnenste een hevig verlangen om te trouwen met een van de Nymfen in den hemel, daar hij hoorde, dat de oudste dochter van Baṭārā ÉNDRĀ buitengemeen schoon was. Spoedig liet hij LĒMBOESOERĀ bij zich komen, en toen deze voor hem verschenen was, zeide hij: „hoor eens, Patih! ik heb „thans een sterk verlangen, om met een Nimf te trouwen; heb je (ook) gehoord, „dat de oudste dochter van Baṭārā ÉNDRĀ, genaamd Dèwi TĀRĀ, zoo buitengewoon schoon is?”
24. De Patih antwoordde na een sĕmbali: „ja, Vorst! ik heb gehoord, dat „Baṭārā ÉNDRĀ twee dochters heeft, de oudste heet Dèwi TĀRĀ, en de „jongste Dèwi TARĪ, zij moeten beide schoon zijn.”
- „Welnu, Patih!” sprak de Koning, „als dat waar is, moet je zelf op reis „gaan, en geef ik je in last, om je in persoon naar Baṭārā ÉNDRĀ te be-
26. „geven, en hem met mijn verlangen bekend te maken; of hij het toestaat of „niet, dat doet er niet toe; ik vraag zijn oudste dochter tot mijn wettige vrouw. „Als hij mij haar niet geeft op een vriendschappelijke wijze, dan zal ik haar „vragen door den oorlog, ik zal het paleis van Baṭārā ÉNDRĀ verdelgen „en tot een puinhoop verbranden, en al de Nymfen in ÉNDRĀ's gewesten zal
27. „ik wegvoeren en naar Kiskĕndā medenemen. Ik zal de wereld geheel on- „derste boven keeren, de verblijven van ÉNDRĀ zal ik herscheppen in Kis- „kĕndā, en Kiskĕndā in den hemel van ÉNDRĀ. Dat zal waarlijk geschie- „den! Je moet nog heden vertrekken! daar je zending vooreerst nog vriend- „schappelijk is, moet je geen gevolg medenemen, maar ik zeg je: wees op je „hoede!”
- De Patih nam de zending op zich, en ging uit het paleis. Toen hij buit-
28. ten gekomen was, vloog hij pijlsnel in de lucht als een berg, die het lucht- ruim doorklieft. Schrikwekkend was zijn vaart, zijn fraaije kleeding werd door de zon beschenen, en schitterde in de lucht naar alle zijden, en zijn hoornen, beide aan de punten met gouden kokers versierd, geleken op twee bliksemstralen, die zich verenigden, of op twee zonnen.
- XXXIII. 1. Toen hij in de grensgewesten van ÉNDRĀ's hemel gekomen was, kwamen de Goden, die daar op de grenzen woonden, in opschudding, de vrouwen verhuisden, en de mannen stelden zich met hun krijgstoerusting in gereedheid. Zij
2. hielden hem aan, en vroegen hem: „wel! wat voor Boetā ben jij, dat je zoo „maar met lijf en ziel ten hemel vaart, en hier maar zoo eensklaps komt aan-

(XXXIII) „zetten, zonder dat men je geroepen heeft. Keer terug! het is niet geoorloofd (verder te gaan)!”

3. LĒMBOESOERĀ antwoordde: „ik ben een Boetā van Kiskēndā, mijn Koning heeft mij uitgezonden, om mij naar Baṭārā ÉNDRĀ te begeven, mijn zending is vriendschappelijk; laat mij daarom verder gaan, en houdt mij niet op!”

4. De Goden hernamen: „al was dat ook alles waar, zoo moet je toch terugkeeren. Kom! geen Boetā mag immers in den hemel van ENDRĀ komen!”

De Patih antwoordde op een norschen toon: „als je mij dan toch volstrekt hier wilt aanhouden, wil ik (hier) liever omkomen, laat dan alleen mijn naam

5. „maar terugkeeren! Is het misschien omdat je met zoo ontelbaar velen bent, en omdat je zoo ten strijde bent uitgerust, terwijl ik hier geheel alleen ben? welnu, ik zal alleen op je inloopen!”

Daarop sprak een der oude Goden op een overredenden toon: „je moet

6. „hem niet met geweld willen ophouden! die Boetā is nu al wanhopig, en het mogt eens tot een gevecht komen, mogelijk zou dit Baṭārā ÉNDRĀ niet bevallen bovendien is het tot dus ver onder afgezanten gebruikelijk, listen

7. „te gebruiken. Ook zie ik wel aan zijn voorkomen, dat hij geen gemeene Boetā is, mogelijk is hij een aanzienlijke Boetā. Het is dus beter, dat wij aan Baṭārā ÉNDRĀ berigt geven van hetgeen hij verlangt.”

Daar nu de andere Goden dien raad goed vonden, vroeg de oude Godheid

8. aan LĒMBOESOERĀ op vriendelijken toon: „nu ja, dat is well maar wacht hier eerst een oogenblik, dan zal ik eerst berigt geven aan Baṭārā ÉNDRĀ, (maar zeg mij eerst,) hij mogt er eens naar vragen: wat is Uw betrekking in de spelonk van Kiskēndā, en hoe is Uw naam?”

9. LĒMBOESOERĀ antwoordde: „ik ben Patih en heet LĒMBOESOERĀ.”

De oude Godheid ijelde daarop spoedig voort, en sprak, toen hij bij Baṭārā

10. ÉNDRĀ gekomen was: „Heer! ik geef U kennis, dat er een Patih van de Boetā's is aangekomen, hij komt van Kiskēndā, en heet LĒMBOESOERĀ, hij is alleen, heeft niemand bij zich, en zegt, dat zijn Koning, MAĒSĀSOERĀ

11. „van Kiskēndā, hem gezonden heeft. Wij hebben getracht hem op te houden, maar dat is ons niet gelukt, hij is niet bang, al wordt hij ook door velen omsingeld; hij wil maar volstrekt verder gaan en U ontmoeten. Ik heb hem gelast zijn togt te staken, want die Boetā heeft het plan om geweld te gebruiken.”

12. Toen Baṭārā ÉNDRĀ dat hoorde, ontstelde hij hevig, en zeide vriendelijk:

(XXXIII) „die afgezonden Boetâ moet geen rumoer verwekken, door dat men hem buiten houdt, laat hem hier maar bij mij komen!”

13. Nadat de oude Godheid vertrokken was, trad Bațârâ ÉNDRÂ buiten zijn paleis. Hij liet de Goden ontbieden, om op de paseban zitting te nemen, en toen zij allen in een rij voor hun Heer hadden plaats genomen, kwam
14. Patih LEMBOESOERÂ, onder geleide van de oude Godheid, op de paseban. Met verwondering zagen allen het vreemde voorkomen van LEMBOESOERÂ, met zijn runderkop, zijn grootte, zijn sterkte en zijn hoornen in gouden kokers.
15. Toen LEMBOESORRÂ in de tegenwoordigheid van Bațârâ ÉNDRÂ gekomen was en plaats genomen had, sprak hij vriendelijk: „Heer, Bațârâ ÉNDRÂ! ik kom hier, omdat ik gezonden ben door mijn Koning, Praboe MAËSÂSOERÂ, den
16. „Boetâ-vorst, die resideert in den spelonk van Kiskëndâ. Hij heeft mij in last gegeven, om Uw dochter, Dèwi TÂRÂ, voor hem ten huwelijk te vragen, want mijn Koning is nu nog ongehuwd, en daarom verzoekt hij met
17. „aandrang, dat Dèwi TÂRÂ zijn Gemalin mag worden. U mag dit verzoek niet afslaan, anders zal hij geweld gebruiken. Als U Uw dochter aan hem niet ten huwelijk geeft, zal hij door een oorlog om haar hand te dingen,
18. „dan zullen deze gewesten verdelgd en tot een puinhoop gemaakt worden, dan zal hij de wereld omkeeren, de hemel van ENDRÂ zal de spelonk van Kiskëndâ en de spelonk van Kiskëndâ zal het verblijf van ENDRÂ worden,
19. „het onderste zal het bovenste worden. Hij zal de Nimfen als gevangenen met zich naar de aarde medenemen, en haar in de spelonk van Kiskëndâ laten wonen.”

- Toen Bațârâ ÉNDRÂ die toespraak van den Boetâ LEMBOESOERÂ hoorde,
20. werd hij vuurrood in 't aangezicht, hij zette naar alle zijden groote oogen, zijn borst werd bloedrood van toorn en gramschap. Driftig antwoordde hij: „hoor eens, leelijke Boetâ! dat is me toch wat al te erg, dat jelui de heele wereld wilt beheerschen. Wel zoo! wil je Koning hier (zelf) komen, om mijn dochter ten huwelijk te vragen? TÂRÂ is inderdaad mijn troetelkind, als ik haar dus uithuwelijk, zal men door een oorlog aanzoek om haar moeten doen.
 22. „Zoodra je Koning hier op mijn gebied komt, zal ik hem mijn dochter te gemoet zenden, dan zal hij voelen, hoe zij brabben kan! nu, Boetâ! ga naar huis, en zeg, dat dit mijn antwoord is!”
 23. Patih LEMBOESOERÂ verwijderde zich spoedig onder het uitroepen van deze woorden: „hoort, Goden van ÉNDRÂ's hemel! weest allen op Uw hoede in den strijd! het is stellig zeker, dat allerlei Boetâ's U door hun aantal zul-

(XXXIII) „len overstroomen; al de Boetâ's van Kiskëndâ zullen komen, en deze
24. „gewesten als met lava overdekken, in den oorlog zullen zij lijken op lijken
„hoopen!”

Toen LEMBOESOERÂ heên gegaan was, zeide Bațârâ ÉNDRÂ tot de Goden:
„wat raadt gij nu aan? de Boetâ van Kiskëndâ zal zeker tegen deze ge-
25. „westen optrekken; wat is in den oorlog het beste: dat wij bij hem komen,
„of dat hij hier bij ons komt?”

De Goden gaven dezen raad: „als het zoover mogt komen, dat hij tegen
„deze oorden optrekt, zal dat groot onheil veroorzaken, en zullen de grens-
26. „gewesten zeker vernield worden. Daarom willen wij liever tegen hem op-
„trekken, dan hebben wij meer ruimte om te vechten, en achter ons is dan
„alles in de beste orde.”

Bațârâ ÉNDRÂ hernam: „welnu, als ge mij dat raadt, en meent dat het
27. „beter is tegen hem op te trekken, maakt U dan spoedig allen met Uw krijgs-
„toerusting gereed, om naar Kiskëndâ opterukken! Ik zal zelf (mede) gaan,
„want MAĒSÂSOERÂ van Kiskëndâ is in den oorlog buitengemeen krachtig,
28. „en al zijn Legerhoofden zijn alom bekend als sterke oorlogshelden. Eerst
„moet de voorhoede uitrukken, opdat de Boetâ's van Kiskëndâ hier niet
„het eerst komen, want het zou een groot onheil zijn, als die Boetâ's hier
„kwamen, en alles hier in rep en roer bragten.”

29. Na deze woorden ging Bațârâ ÉNDRÂ in zijn paleis. De Goden trokken
spoedig hun wapenrusting aan, en waren allen gereed op hun verschillende
middelen van vervoer, als wagens, paarden of olifanten. De voorhoede rukte
30. uit onder het luid geklank der krijgsmuziek. Spoedig na hen volgden al de
voornamen Goden in ontelbare menigte, elke God, die het bevel voerde, bij
zijn eigen afdeeling en met zijn veldteekens, als groote en kleine vaandels en
31. vlaggen. Hun toerusting tot den strijd was volledig, zij waren gewapend met
nanggâlâ's, parasoe's, koentâ's, tjâkrâ's, moesâlâ's en limpoeng's.
Zij leverden, even als een groote berg van vuur, een vuurrood schouwspel. Ba-
32. țârâ ÉNDRÂ reed achteraan op zijn wagen, die schitterde van edelgesteenten.
Hij werd omstuw'd door een dicht opeen gedrongen gevolg van een ten strijde ge-
wapende keurbende van Goden. In 't midden was de lucht verduisterd door
de menigte van Goden, die onder Bațârâ ÉNDRÂ stonden, de duisternis
33. strekte zich ver in de lengte als een wolk uit. Hun kleeding was van ver-
schillende kleuren. Hierbij voegden zich de stralen der zon, wier schittering
zich weërkaatste in de flikkering der blanke wapenen. Zij geleken een wolk,

(XXXIII) die met sterren versierd is, en waar de bliksemstralen in alle rigtingen doorheên schieten, zoodat zij naar alle zijden stralen uitwierp, fonkelde, flikkerde
34. en schitterde. Zóó rukten dan de Goden naar Kiskëndâ op.

Toen de Patih LĒMBOESOERÂ te Kiskëndâ was aangekomen, ging hij
35. aanstonds naar zijn Vorst, en deelde alles mede, wat hij gezegd en hoe hij gehandeld had in zijn zending naar Bațârâ ĒNDRÂ, en wat deze geantwoord had. Toen Koning MAĒSÂSOERÂ dit verslag hoorde, werd hij hoogst verwoed,
36. en riep uit: „men kan dien ondankbaren toch geen goed doen! die Bațârâ „ĒNDRÂ slaat het aanzoek van iemand, als ik ben, van de hand! Welaan dan, „Patih! ruk uit met al Uw medebevelhebbers, zij moeten zich voor den strijd
37. „gereed houden! Verzamel al de Boetâ's van Kiskëndâ. Ik wil zelf mede „tegen den hemel van Bațârâ ĒNDRÂ optrekken!

De Patih nam dien last op zich, trad buiten de spelonk van Kiskëndâ,
XXXIV. 1. en trok evenals DJÂTÂSOERÂ zijn wapenrusting aan. Toen de Patih buiten gekomen was, gaf hij aan alle bevelhebbers last, om zich voor den strijd gereed te maken, en toen verzamelden zich de Boetâ's van Kiskëndâ geheel gewapend onder luid geraas en geschreeuw, de tallooze menigte bewoog zich
2. als de golven. Maar voordat het Boetâ leger geheel en al bijeen gekomen was, werd men verschrikt bij 't hooren van groot gedruisch in de lucht, veroorzaakt door de komst van het Goden-leger van Bațârâ ĒNDRÂ, dat alles als een wolk overdekte.

3. LĒMBOESOERÂ met al de Legerhoofden stelde de troepen spoedig in slagorde, en gaf daarop kennis aan zijn Vorst, dat de vijandelijke Goden, als een wolk
4. in de lucht, gekomen waren. LĒMBOESOERÂ werd verwoed, toen hij dit hoorde, kwam spoedig met DJÂTÂSOERÂ buiten, en geleeek op een berg van goud, overdekt met edelgesteenten, wiens glans, door de zon beschenen, flonkerde; zóó verblindend schitterde zijn lichaam. De Legerhoofden kwamen (bij zijn
5. verschijning) in beweging. Praboe MAĒSÂSOERÂ sprak hen dus toe: „welaan „spoedig voorwaarts! schaart U op de vlakke, niet al te dicht bij de stad, dan „krijgen wij een uitgestrekt vlak terrein om te vechten.”

6. Patih LĒMBOESOERÂ gaf nu spoedig aan den aanvoerder der Boetâ's, die in de voorhoede gesteld waren, order, en onder het luid klinken der krijgsmuziek rukte de voorhoede op. Achter hen trok het leger van de andere aan-
7. voerders op, en achteraan bevond zich de Koning. Op het opene veld komende, werden de troepen in slagorde geschaard. Aan het hoofd werd de Boetâ SOERÂKATOENG, die het hoofd had van vreeselijk wild varken, geplaatst,

- (XXXIV) 8. zijn Boetâ's waren één millioen in getal, het waren uitgelezene helden, vooraan bevonden zich vele wanstaltige Boetâ's. In de linkerflank stond de Boetâ SOERÂPRAGALBÂ, een bevelhebber, met het hoofd van een rhinoceros, 9. ook zijn troepen waren een keurbende, één millioen in getal, met vreeselijke gedaanten. SOERÂMONGMOERKÂ was in de regter flank met een keurbende van één millioen Boetâ's, die allerlei verschillende gedaanten hadden, en die woeste 10. bewegingen maakten. In den nek stond een aanvoerder met een olifanten-kop, de Boetâ SOERÂGOENDJÂJÂ, een sterke krijgsheld, met een keurbende van één millioen Boetâ's. In de borst stond de Patih LËMBOESOERÂ, met een 11. leger van vier millioen uitgelezene helden. In het midden bevond zich Praboe MAËSÂSOERÂ, omringd van gewapende Boetâ's. Vier Legerhoofden met 12. hun legers werden achteraan gesteld, hun legers waren zeer talrijk, zij werden als reserve in bosschen of in het gebergte achtergehouden en waren niet te tellen. De opene vlakke van Kiskëndâ had de breedte van een dag gaans, 13. zij was vierkant en effen, zonder groot geboomte, alleen vond men er alang-alang, glagah en andere hooge grassoorten.
- Toen de Goden onder Bațârâ ÉNDRÂ zagen, dat de Boetâ's van Kiskëndâ opgemarcheerd waren, en zich op de opene vlakke in slagorde gesteld hadden, gaf Bațârâ ÉNDRÂ zijn bevelen, en werd aan ieder der Goden, die in het front zou aanvallen, en die den linker- en regter-flank, de borst en het hoofd (van de slagorde) zouden uitmaken, zijn plaats aangewezen.
15. Daarop viel de voorhoede van de Goden onder het spelen der krijgsmuziek aan, in groote menigte vielen ook de Boetâ's onder gekrijsch en krijgsmuziek aan; terwijl zij den aanval der vijanden weêrstonen, was het, of twee 16. zeeën tegen elkander oprukten. Gelijkelijc werden zij handgemeen, bij beurten drongen de partijën op elkander in, te gelijk vielen zij aan in het hoofd, en den nek, in de borst en de beide flanken, elk verrigtte zijn eigen taak, zonder die onder elkander te verwisselen. De Goden en Boetâ's waren even 17. strijdlustig, de Goden, omdat zij toch niet konden sterven, en de Boetâ's, omdat zij in den strijd den dood niet telden. Allen liepen er maar op in, 18. vielen aan, vertraptten hun vijanden, bragten hen in de war, vermengden zich onder de lange rijën der strijdenden en krielden door elkander, dronken van strijdlust. De Goden onder Bațârâ ÉNDRÂ deden hun uiterste best om 19. overwinnaars te worden, maar door de Boetâ's afgewacht, bonsden zij in menigte tegen elkander. In de worsteling weerden zij de nanggâlâ's met de trisoelâ's af, zij grepen de paloe's en slingerden zich om de piling's,

- (XXXIV) zij gebruikten bij beurten de gādā's en dēndā's, en vermeengden elkanders tjākrā's en tjandrāsā's; de sarampang's schenen levendig op en neêr
20. te dansen, en de pijlen geleken een digten regen met weerlicht en bliksem. De Boetā's merkten niet, dat zij in het front verminderden van aantal, daar zij van achteren opgedrongen werden: als er tienduizend sneuvelden, kwamen
 21. er honderdduizend anderen, en als die honderdduizend sneuvelden, kwam er één millioen Boetā's van achteren aan, sneuvelden die millioen, dan kwamen er tien millioen, als die tien millioen sneuvelden, kwamen er honderd
 22. millioen van achteren aanzetten, na den dood van die honderd millioen, verschenen er duizend millioen. Nog kwamen er steeds als een nevel achteraan, van de bergen, uit de bosschen, van de berghellingen en ravijnen, in digte
 23. drommen en groote menigte kwamen zij daar aansuizen met groot gedruisch en vreeselijk geraas. De komst van de verschillende Boetā's ging gepaard met een storm, zij vielen als wanhopigen aan. Maar de Goden bleven pal in den strijd, hoewel men op hen inliep, bleven zij standvastig. Toen echter de Boetā's voortgingen met opdringen en worstelen, en onophoudelijk aanhiel-
 24. den en volhardden in den strijd, hielden de Goden van Baṭārā ÉNDRĀ den strijd niet langer uit; van Boetā's overstroomd, werden zij van alle zijden in het naauw gebragt, en onder lijken begraven. Van achteren, van de rechter- en linker-zijde kwamen (de vijanden) in menigte als wanhopigen aanvallen.
 25. De Goden werden verlegen, ontsteld en verschrikt door de vervolging van den vijand; zij die staan bleven, werden door de menigte omringd, vielen neêr en bleven bezwijmd op den grond liggen, en als zij dan weer opstonden,
 26. maakten zij zich weg in de lucht. De slagorde van 't Godenleger van Baṭārā ÉNDRĀ was verbroken; vervolgd en nagezet door den vijand, vlugtten zij en verdwaalden, keerden terug, liepen rond, draaiden en wendden zich om, verscholen zich voor de Boetā's, of sloten zich aaneen.
- Baṭārā ÉNDRĀ dit ziende, werd uiterst verwoed, en gaf last aan de
27. Hoofd-goden, om gezamenlijk den kans te herstellen, en hun leger, dat geheel overdekt was van vijanden, te helpen. Toen schoten zij hun voortreffelijke, met wondermagt en bovennatuurlijke eigenschappen voorziene wapens
 28. af, sommige Goden schoten hun trisoelā's af, en dan kwamen er honderdduizend van die wapens uit, of hun koentā's, die bij millioenen verschenen. Anderen (deden evenzoo) met hun nanggālā's, piling's, tjākrā's en tjandrāsā's, waarmede zij onder een zacht gedruisch den vijand in 't

(XXXIV) 29. naauw bragten. Het was donker in de lucht van de menigte van wapenen, die door hun wondermagt te voorschijn kwamen, en als een regen neêrvielen.

De verschillende soorten van Boetâ's kwamen in rep en roer, toen die wapens op hen nedervielen, zij werden weggerukt, doorgesneden, doorgehakt,

30. verdelgd en vernield. De Boetâ's, die in het hoofd stonden, werden in de pan gehakt, die in den nek stonden, namen de vlugt, die in de borst stonden, hadden hun rijën verbroken, de flanken, die er van afgescheiden waren, werden in groote verwarring onder de pijlen bedolven.

31. De Patih dit ziende, werd hoogst verwoed, wierp zijn dëndâ in de hoogte, en viel met al de Legerhoofden aan, om den ondergang van hun leger te wreken, zij zwaaiden hun knodsen in de hoogte, stormden wild op den vijand in, en stortten zich, in groote troepen vereenigd, op een ijzing-

32. wekkende wijze voorwaarts. De groote menigte van wonderpijlen van allerlei soort verdween zonder te kwetsen, al de Boetâ-aanvoerders hielden onbezweken stand, geen haar van hun hoofd werd gekrenkt, zij gingen maar

33. voort te woeden, als een lavastroom, en een stortvloed van rotsen. Niemand kon hen tegenhouden, zij bleven steeds op den vijand in loopen. Maar de Goden konden (ook) niet in 't naauw gebragt worden, omdat hun verschillende soorten van wapenen, vergezeld van een stormwind, op den vijand neêrkwamen, en van achteren als een damp bleven opstuiven.

XXXV. 1. Al de Goden van het front, die op wagens, paarden en olifanten reden, besteedden al hun heldenmoed en hun bovennatuurlijke strijdkrachten, en lieten hun pijlen als rook opstuiven van hun bogen, onder luid gedruisch en

2. gepaard met windvlagen. Sommige aanzienlijke Goden reden op wagens, en terwijl zij hun bovennatuurlijke krachten aanwendden, rolde de donder van hun boog, er kwamen bergen van steen voor den dag, die zich vermengden in een wervelwind, en door elkander warrelden als een bijën-zwerm, de

3. digte hoopen rolden en rommelden onafgebroken voort als vloeijende lavastromen. Andere Goden verstonden de kunst om hun boog aan te leggen en zoo te schudden, dat er van de boog vuur kwam opstijgen, dat brandde en vlamde, daarop volgden dan stormwinden, die bulderend als een echo op het vuur stootten, waardoor het vlammen uitschoot, die zich in de lucht verhieven en te zamen vereenigd in de rondte draaiden. Andere Goden lieten hun vermogens werken en ligten hun bogen op, onder luid geraas kwamen hun pijlen te voorschijn, deze verhieven zich hoog in de lucht, dreigende, en al voortgaande de lucht zweepende. Nog andere Goden waren er in bedreven om hun boog

(XXIV) 5. te schudden, zoodat er stroomen van woedende gapende slangen van den boog kwamen, die in lange rijen en zonder tusschenpoozen door elkander liepen, en in groote menigte kwamen aanzetten. Weêr andere Goden, die op 6. olifanten reden, lieten hun vermogens werken, schudden hun boog, en dan kwamen er vele millioenen van koentâ's te voorschijn, die zich in de lucht verspreidden. Sommigen eindelijk bezaten de bekwaamheid, om van hun boog 7. duizenden, honderdduizenden, tienduizenden, millioenen van allerlei soort van wonderwapens te laten komen, zoodat de lucht, door de menigte van bovennatuurlijke wonderwapens, als door een mist, geheel en al verduisterd was.

Baṭârâ Ēndrâ liet daarop een windpijl volgen, deze stootte op de ver- 8. schillende wapenen, zoodat zij met te meer kracht neêrvielen. Hierdoor werden de Boetâ's in hun woede gestuit, daar zij tegengehouden en overstelpt werden door de pijlen. Vele van de gemeene Boetâ's werden verbrijzeld door de menigte van pijlen; die getroffen werden door de steenen, werden verpletterd, of zij verschroelden door het vuur. Geen een van hen bleef er 9. over, dan alleen de voornaamste Boetâ-aanvoeders, deze hielden nog steeds onverschrokken stand, maar velen van hen vielen op een afstand neêr, neêr gesmakt en weggeslingerd, door de rots-pijlen. Anderen werden getroffen door de limpoeng's, en vielen, in de hoogte weggeslingerd, op een afstand neder.

10. Toen MAËSÂSOERÂ zag, dat zijn leger den kans verloren had, dat velen gesneuveld waren, en dat er alleen nog die Leger-hoofden overbleven, die vol woede bleven aanvallen, gaf hij order aan de Leger-hoofden, die achter in re- 11. serve gebleven waren, om mede te strijden. Zij vielen gelijkelijk met al hun leger-benden aan, gingen voorwaarts, en drongen op, maar zonder ophouden door den regen van pijlen overvallen, stierven er velen, die zich om dien pijlen-regen niet ontzagen, of zij raakten maar onder den voet. De Boetâ's, 12. die van de bergen en van de bosschen kwamen, namen al meer en meer in grooten getale aan 't gevecht deel, regts en links vielen zij met hun allen gelijktijdig aan, bij honderdduizenden en honderd millioenen.

De Goden van Ēndrâ's leger raakten in verlegenheid, daar de Boetâ's 13. van Kiskëndâ lijken op lijken stapelden, terwijl er van al hun aanvoeders geen een door de pijlen gekwetst werd, en zij tegen hen aanstootende en verwoed aanvallende, onverschrokken stand hielden. Daardoor kwam er onder hen verwarring, zij werden moedeloos, en nu gelukte het hun niet met hun wondermagt te strijden. Zij werden spoedig in 't naauw gebragt, legden hun

- (XXXV) 14. bogen neder, en grepen hun knodsen. Toen de Boetâ's kwamen opdringen, had er een nieuw treffen plaats, waarbij zij elkander sloegen. Bij deze ontmoeting bevochten zij elkander met dëndâ's, paloe's, limpoeng's of
15. gâdâ's, in groote verwarring vochten zij met bindi's, omvatteden elkanders moesâlâ's of trisoelâ's, zij wisselden hun slagen met de lðri's, omvatten elkanders nanggâlâ's, of piling's, en bevochten elkander naar harte-lust met koentâ's, hun tjâkrâ's en tjandrâsâ's vermengden zich dooreen. De Goden en Boetâ's waren radeloos en verbijsterd van strijd-woede, sommige (partijën) grepen elkander aan, omvatten elkander, en smakten elkander
16. tegen den grond. Op velerlei wijzen had de strijd plaats: men had er, die schrijdelings tegen elkander over stonden, en van weêrszijden oprongen, anderen gingen met gebogen knieën tegen elkander staan, stootten elkander af, verwrongen elkanders leden, haakten zich met de ellebogen aan elkander, omvatten elkander, slingerden armen en beenen om elkander, of sloten elkander in de armen. Anderen weerden elkander met de handen af, liepen in een kring rond, verwisselden hun plaatsen, of draaiden elkander den hals om.
17. Praboe MAËSÂSOERÂ vocht zelf mede, en zwaaide zijn limpoeng heên en weder, ook DJÂTÂSOERÂ ging er op los. Vele Goden werden achterover geworpen, vertreden, en tegen den grond gebeukt, zij vielen neêr (zoo plat) als plaveisel, en
18. rolden bewusteloos op den grond. De Goden, die door de limpoeng getroffen werden, raakten van de voet, vlogen ver weg, en ploften bezwijmd neder. Toen de Boetâ-aanvoerders wisten, dat hun Koning zelf mede vocht en hevig aanviel, geraakten zij in de uiterste woede en opgewondenheid tegenover de vij-
19. andelijke Goden. Zij legden hun wapens, gâdâ's en bindi's neder, gaven te gelijk een verwoed gekrijsch van zich, mengden zich weder in den strijd, en vielen (op de Goden) aan. Geen een van hen vocht nu nog met gâdâ's, allen omklemden hun vijand met de armen, en maten elkanders lichaamskrachten;
20. maar na een levendige worsteling en beurtelings opdringen hadden de Goden den strijd verloren. Vele aanzienlijken van hen, die nog overbleven waren, werden op den grond gesmeten, of hun knieën werden kromgebogen, en dan raakten zij onder de voet, en vielen bezwijmd ter aarde. Anderen werden weggeworpen, en vielen bewusteloos neder, anderen werden neêrgeschopt, heên en weder gesleurd en neêrgeworpen.
21. Toen Bațârâ ÊNDRÂ zag, dat de Goden overwonnen waren en het slagveld ruimden, deed hij vol woede zijn wagen kraken. Hij greep zijn vlamme-nde koentâ, en wierp dien tegen MAËSÂSOERÂ aan, deze werd door de koen-

(XXX) 22. tã getroffen, en viel met een vaart op een afstand neder. Opstaande viel hij uiterst verwoed aan, en mikte met zijn limpoeng, maar Bațãrã ÉNDRã was op zijn hoede en ontweek het wapen, zijn wagen werd getroffen, en viel in splinters op den grond.

- Toen de Goden zagen, dat Bațãrã ÉNDRã de minste was in den strijd, met Koning MAËSãSOERã, ontweken zij vol angst (het gevecht) en verlieten
23. hun vijanden. Zij die nog waren blijven worstelen, verlieten hun partij, en vlogen weg in de lucht. De Boetã's gaven nu een luid geschreeuw, en wilden hen vervolgen, maar werden daarin weêrhouden door hun Patih, die hen gelastte zich eerst in orde te scharen, daar het leger zoo geleden had, en daarop schaalden zij zich weder in behoorlijke orde.
 24. Bațãrã ÉNDRã, die (tot nu toe) de minste in den strijd geweest was, legde spoedig zijn alleruitmuntendste wapen, de bramastrã, den koning des vuurs, aan, het wapen schoot donderend van de hoog, en er kwamen bergen
 25. van vuur uit, die geleken op vloeijende lavastroomen, en in hoopen bij elkan- der ronddraaiden; tevens vergezelde een stormwind het uitschietende vuur, zoodat brandde en flinkerde, zich in de lucht verhief, en, zijn vlammen overal verspreidende, de Boetã's vernielde. De bergen van vuur kwamen in menigte aanzetten, en van achteren kwamen er nog steeds bergen van
 26. vuur aanrollen. De Boetã's werden daardoor verdelgd, vernield en verdwe- nen, geen een van hen bleef ongedeerd van het vuur. Ook de Legerhoofden kwamen om en werden vernietigd; de Patih LEMBOESOERã werd doodge- schroeid, en verging met zijn geheele leger tot asch.
 27. Alleen de Koning MAËSãSOERã met DJãTãSOERã bleef ongedeerd van het vuur, hij brulde verwoed, zwaaide zijn limpoeng en brulde en schreeuw- de midden in het brandende vuur tegen zijn vijand. Bațãrã ÉNDRã was hoogst verblijd, toen hij de uitwerking van zijn allervoortreffelijkste wapen,
 28. de bramastrã, zag, daar toch tien millioen Boetã's daardoor totaal ver- delgd waren, en alleen de Koning met DJãTãSOERã door het vuur niet ge- deerd waren. Hij dacht, dat het nu niets zoude beteekenen, daar alleen de Koning overbleef, en gaf last aan de Goden om gezamenlijk aan te vallen; („Wel- aan!" sprak hij, „de vijand) zal toch zeker geen honderduizend levens bebben! „Niemand is er overgebleven, dan alleen de Koning met de persoon, waar „hij op rijdt! Overstelpt hem maar met pijlen, dan zal hij zeker omkomen!"
 30. Daarop schoten de Goden gelijktijdig een groote menigte pijlen af, dochg een een wondde den Koning MAËSãSOERã en DJãTãSOERã. De Goden putten zich

(XXXV) op allerlei manieren uit in hun pogingen om den Boetâ-vorst te dooden, 31. maar deze bleef ongewond, en als hij van zijn kant wederstand bood, wierp hij hen met de limpoeng, werden zij ver weggeslingerd, en vielen zij bezwijmd neder.

De Goden waren bedrukt en verlegen, en deelden aan Bațârâ ÉNDRÂ mede, dat zij met den strijd geen voordeelen meer behaalden, dat het beter

XXXVI. 1. was eerst terug te keeren, en men niet overhaast mogt te werk gaan, daar zij te zeer vermoeid waren. „Morgen,” zeiden zij, „morgen, Heer! zullen wij den „strijd hervatten! er is maar één persoon van de vijanden overgebleven, en „die zal niet zoo moeilijk zijn te overvinnen, al had hij ook een koperen „huid, spieren van metaal, beenderen van Perzisch ijzer en merg van lood. 2. „Wij moeten het vechten echter maar volhouden, en dat geen enkelen dag „staken. Al blijven MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ ook ongeschonden van huid, „als zij door pijlen overstelpt worden, zullen zij zeker verbrijzeld en ver- „nietigd worden.”

Toen Bațârâ ÉNDRÂ hen zoo hoorde spreken, werd hij smartelijk getroffen, 3. fen, maar hij deed, zooals zij voorgesteld hadden, en gaf last aan al de Goden, om terug te trekken. Zij gingen met hun allen uit de spelonk van Kiskëndâ, en keerden naar de verblijven van Bațârâ ÉNDRÂ terug; ook sloten zij den ingang daartoe geheel en al toe met den steen, die voor buitenpoort diende.

4. MAËSÂSOERÂ, die met DJÂTÂSOERÂ midden op het slagveld bleef, was hoogst bedroefd, omdat zijn leger geheel vernield was, en zijn Patih en al zijn Legerhoofden zonder uitzondering allen omgekomen waren. MAËSÂSOERÂ wist niet, wat hij doen moest, en verkropte, even als DJÂTÂSOERÂ, zijn spijt, daar hij de 5. Goden wel vervolgen wilde naar den hemel van Bațârâ ÉNDRÂ, doch daartoe van groote vermoeidheid en slaperigheid niet in staat was. De Koning keerde dus weder met DJÂTÂSOERÂ in de spelonk terug, en wilde den volgenden morgen den hemel van ÉNDRÂ te beklimmen, om den ondergang van zijn 6. leger te wreken, door de verdelging van alle Goden. In de spelonk komende, vielen MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ dadelijk van vermoeidheid en groote slaaplust in slaap.

Toen Bațârâ ÉNDRÂ in zijn verblijven gekomen was, bragt hij aanstonds een leger onder de wapens, dat bestond uit uitgelezene Goden. Toen dit den volgenden morgen gereed stond, rukte het wederom uit naar Kinkëndâ, 7. Bațârâ ÉNDRÂ bleef aan het hoofd. Zij reden echter niet op rijtuigen, want

- (XXXVI) hoewel het uitgelezene personen waren, die hij nu medenam, (meende men geen rijtuigen noodig te hebben,) omdat er maar twee vijanden waren overgebleven. Bij de spelonk van Kiskëndâ komende, verhieven zij een geweldig geschreeuw, waardoor Koning MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ wakker werden, zij schrikten van dat geschreeuw, en begrepen wel, dat het van de Goden kwam, die teruggekeerd zouden zijn. Hoewel hoogst vermoeid, maakten zij echter haast, om uit de spelonk te komen. Buiten komende, kwam hun een regen van pijlen te gemoet, want alle Goden van aanzien schoten hun buitengemeen 8. vermogende wapens af, en Bațârâ ÉNDRÂ verschoot ook zijn allervoortreffelijkste wapens; zij rigtten die op MAËSÂSOERÂ, doch hoe oneindig veel er ook op hem vielen, zij stompten af op zijn lichaam, en al die uitstekende wapens verdwenen, zonder dat zij den Koning MAËSÂSOERÂ eenig leed deden; het was, of een digte regen op een stalen berg viel, zij gleden maar (op zijn 10. lichaam) af, en hadden er geen vat op.

MAËSÂSOERÂ reed in de uiterste verwoedheid op DJÂTÂSOERÂ, en draaide zijn limpoeng in de rondte; allen, die hij naderde, stoven uiteen, zij ontweken en vermeden hem, en waar hij aanviel, gingen zij uiteen. (De Goden) lieten regts en links en van achteren een regen van pijlen op hem valen, 11. maar geen een daarvan wondde hem, bij voortduring ging zijn sterkte alles te boven.

Bațârâ ÉNDRÂ en de andere Goden deden op alle wijzen hun best, om hem te doden, ontelbaar was het getal uitstekend krachtige pijlen, maar eindelijk raakte de bekwaamheid en heldenmoed der Goden uitgeput, toen ook 12. de vuurpijlen geen gevolg bij MAËSÂSOERÂ hadden. Zóó vochten zij drie dagen, des nachts hielden zij op, en 'smorgens vochten zij weder. Wanneer MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ erg vermoeid waren, trokken zij zich terug, om binnen in de spelonk uit te rusten, zij sliepen dan beide, maar al de Goden waren bang, geen één, die het waagde hen te vervolgen, en binnen het hol te 13. gaan; zij wachtten dan maar, tot dat zij weder buiten kwamen om te strijden. Zoolang de strijd duurde, wachten zij er maar op, dat hij buiten kwam, want niemand durfde hem vervolgen, en soms sliepen Koning MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ drie dagen achtereen.

HOOFDSTUK XXV

Soegriwā strijdt met Maësāsoerā.

(XXXVI) Baṭārā ÉNDRĀ was hoogst bekommerd, omdat al het strijden hun niets 14. gebaat had. Eens had hij zich (wederom) aan den strijd onttrokken, en overlegde hij met zijn ondergeschikte Goden, hoe zij aan den strijd een einde zoude maken, en zocht hij naar den persoon, die een waardige tegenpartij van MAËSĀSOERĀ zoude zijn; hij stelde op raad van de Goden een belooning op de overwinning, en loofde Dèwi TĀRĀ daartoe uit.

15. Omstreeks dezen tijd hoorde Baṭārā ÉNDRĀ, dat de zoons van GOTĀMĀ, SOEGRIWĀ en SOEBALI, door strenge boete onverwinnelijk waren geworden, en dat Koning DĀSĀMOEKĀ van Alēnkā voor hen had moeten onderdoen, toen hij (door SOEBALI) zóó aangegrepen was, dat hij zich niet verroeren kon. Daarom hield hij zich verzekerd, dat alleen SOEBALI een waardige partij voor MAË-

16. SĀSOERĀ zoude zijn. Baṭārā ÉNDRĀ vertrok, en ging naar de plaats, waar SOEBALI en SOEGRIWĀ boete deden. Zij waren juist aan het bidden, en schrikten, toen zij een aanzienlijke Godheid zagen. Aanstonds staakten zijn hun gebeden, lieten zich van hun zitplaatsen glijden, en gingen in een gebogen houding op den grond zitten.

Baṭārā ÉNDRĀ sprak: „wel, SOEBALI en SOEGRIWĀ! gij moet weten, dat ik 17. „Baṭārā ÉNDRĀ ben, en dat ik Uw hulp inroep! Ik heb namelijk een vijand in „den Boetā-vorst van Kiskēndā, met name MAËSĀSOERĀ; als ge mij belooft „dien te verdelgen, dan zult ge, tot belooning voor zijn dood en voor den dood „van DJĀTĀSOERĀ, van mij een Nimf tot een vrouw bekomen, en wel mijn ei- 18. „gen dochter TĀRĀ. Van zijn leger is er geen enkel man overgebleven, ik „heb het tot den laatsten man toe door vuur vernield, het is alleen de Ko- „ning (met zijn Leger-aanvoerder) die niet gedood is.”

SOEBALI hoorde dit met groote blijdschap, maakte een sēmbali en antwoordde: „groote God! dag en nacht willen wij voor de Goden werkzaam 19. „zijn, want het eenige doel, dat wij met ons boete doen beoogen, is: „bekwaam te worden, om alle snoodheid te vernietigen. Hoe moeilijk het ook „moge zijn, die onruststokende Boetā's, die de Goden durven aan te ran- „den, ten onder te brengen, (ik verzeker u:) voordat de Boetā-vorst van de „spelonk Kiskēndā gestorven is, is bij al zoo goed als gesneuveld, en door

(XXXVI) 20. „mijn hand getroffen. Waarlijk wij zouden wel nuttelooze apen zijn, als wij „alle vijanden der Goden niet konden vernietigen!”

„Welnu”, antwoordde Baṭārā ÉNDRĀ, „’t is goed, SOEBALI! voldoe dan „maar spoedig, aan uw belofte! Wanneer MAËSĀSOERĀ en DJĀTĀSOERA gedood

21. „zijn, zal ik zeker mijn woord gestand doen, en u mijn dochter TĀRĀ tot „vrouw geven.”

Daarop verdween Baṭārā ÉNDRĀ, en keerde naar zijn verblijf terug.

SOEBALI zeide toen: „kom, SOEGRIWĀ! laten wij gauw Kiskēndā gaan ver- „woesten, want die onrust stokende Boetā, die den hemel durft aan te randen, „verdient om te komen in den strijd. Wij moeten niet voor hem wijken.”

XXXVII 1. „Dat is goed, broer! (antwoordde SOEGRIWĀ)! wij moeten niet talmen met den „strijd, maar het werk, dat de Goden ons opdragen, aanvaarden. Als het eens „mocht tegenloopen, wil ik liever in den strijd sterven, dan zonder nut te
2. „doen op aarde te blijven leven. Het zou jammer zijn, als de belooning van „Baṭārā ÉNDRĀ, het puikje der Nimfen, Dèwi TĀRĀ, ons ontging, wie het „dan ook moge gelukken, mij of u! Kom, broer! haast u!” Daarop vlogen
3. SOEBALI en SOEGRIWĀ door de lucht. Hun glimmende haren schitterden als de bliksem, terwijl stormwinden en onweder donderden en bulderden, en dwa-
4. lende warrelwinden suisden. Door hun wondermagt gingen SOEBALI en SOEGRI- wĀ met snelheid door de lucht, en in een oogenblik bevonden zij zich boven de spelonk Kiskēndā. Toen zij nedergestreken waren en stil stielden, za-
5. gen zij den ingang van een vreeselijk duistere spelonk, zijnde een hol gat, waarin de wind suisde. SOEBALI zeide: „nu, SOEGRIWĀ! hoe denk je er „over? (wat moeten wij doen) opdat wij dadelijk met MAËSĀSOERĀ in ’t
6. „gevecht komen?” SOEGRIWĀ antwoordde: „het beste is, dat wij trachten „hem uit het hol te krijgen; bij hem naar binnen te gaan, is gevaarlijk, want „het is er erg donker. Kom, broer! hou je wat op zij, ik zal hem eerst aan-
7. „vallen, en wacht dat bedaard af! Kom mij maar niet dadelijk te hulp, als „ik je hulp nog niet gevraagd heb! laat ons met ons beiden alleen!” „Goed!” (antwoordde SOEBALI,) „maar wees op je hoede.”

SOEBALI ging nu op een afstand staan. SOEGRIWĀ stelde zich in positie, en
8. schreeuwde zoo verwoed, dat het geluid de lucht vervulde, en op een schrik- wekkende wijze in de spelonk klonk. Koning MAËSĀSOERĀ werd uiterst ver- woed, en meende, dat de Goden uit den hemel gekomen waren, die zoo bromden en bulderden, dat de aarde er van schudde en beefde. Hij trad
9. naar buiten, zittende op DJĀTĀSOERĀ. Als de zon, die zich pas halverwege

- (XXXVII) boven de bergen verheft, schitterde de glans van zijn rijkelijk versierden hoed,
10. die vele verblindende straalbundels uitschoot, zijn lange hoornen staken voor een deel in gouden kokers, waren glad gewreven, glimmend en glinsterend gemaakt, en schenen omringd te zijn van bliksems, wier stralen elkander in
 11. zijn aangezicht ontmoetten. Zijn borst was prachtig versierd met diamanten, het was of de zon nedergevallen was, en zich op zijn borst had geplant. De schittering daarvan vereenigde zich met de stralen van zijn oogen, die op twee zonnen in den gloed van 't middaguur geleken.
 12. DJÁTASOERÅ was fraai uitgedost. Zijn ruige, aan elkander klevende nekhaaren geleken op knevels met goud doorvlochten en met franjes voorzien, waartusschen men edelgesteenten bevestigd had. Hij droeg een driedubbel borstschild, dat schitterde als de bliksem. Zijn staart was opgerold, en sierlijk ge-
 13. tooid. Als een berg, onder edelgesteenten verscholen, zóó verblindend schitterde hij.

Koning MAËSÅSOERÅ zette DJÁTASOERÅ in beweging, plaatste hem dwars of schuins, en deed hem heen en weder bewegen, zelf zwaaide hij een badámå,

14. op een ijzingwekkende wijze. SOEGRIWÅ hem ziende, schreeuwde hem dreigende toe: „Welaan, doe je best nu eens, ik ben de helper van Baţârå „ÉNDRÅ, en heet SOEGRIWÅ, ik ben zeer sterk in den strijd, de zoon van Go-
15. „TÅMÅ, moedig, dapper, en veel vermogend. Jij bent een woedende, gemeene „Boetå, die de Goden aanrandt, uitvaagsel der aarde!”

Koning MAËSÅSOERÅ ziende, dat zijn vijand niemand anders was dan één

16. enkele aap, schaterde het uit (en riep): „Wel, dat is toch al te erg! Baţârå ÉNDRÅ „weet zeker geen raad meer, en nu stelt hij, naar 't schijnt, een aap tot de „tegenpartij van iemand, als ik ben! een heel wonderlijke promotie! Wat
17. „krachten heeft die om te strijden? Welaan, aap! ontvang mijn badámå!”

Toen wierp hij zijn badámå naar hem, maar SOEGRIWÅ sprong snel op, greep een talboom om die als paloe te gebruiken, trok dien uit den grond, viel wild op hem aan, en sloeg naar hem. MAËSÅSOERÅ weerde hem af met de koentå, zoodat SOEGRIWÅ met een schreeuw op een afstand nederviel.

18. SOEGRIWÅ stelde zich in positie, deed een hevig verwoed geschreeuw hooren, zette een barsch gezigt, en kuarsetandde op een huivering wekkende wijze. Hij staarde hem aan, terwijl zijn oogen schitterden als de zon, met
19. een norsch, boosaardig, strak gezigt, zijn gelaat zwol op, zijn slagstanden schitterden vreeselijk. Zijn armen en beenen bewegende, deed hij een regen van steenen ontstaan, die donderend op MAËSÅSOERÅ nedervielen. Met zijn staart

- (XXXVII) velde hij groote boomen, die hij naar hem wierp, onder 't werpen al heen en weder zwiepende en slaande. Hij wierp die regt in de hoogte en in de rond-
20. te. Al digter en digter vielen de boomen en steenen donderend neder, zij lieten MAËSÂSOERÂ geen tijd, om zich te verweren. Hij stond daar alleen in
21. 't midden van strijdperk. Toen viel DJÂTÂSOERÂ aan, doch SOEGRIWÂ ontweek hem, sprong in eens in de lucht, daalde plotseling neder, en gaf MAËSÂSOERÂ een slag, dat zijn nek omgedraaid werd, hij sloeg hem aanhoudend, en her-
22. haalde keeren. MAËSÂSOERÂ schudde zijn hoofd van pijn, sloeg met de tomârâ naar SOEGRIWÂ, die op zij naar zijn linkerkant vloog; op nieuw naar hem slaande, weerde SOEGRIWÂ de slag met zijn hand af, deed een sprong en bukte zich naar zijn rechterzijde, MAËSÂSOERÂ sloeg met de knods naar hem, maar SOEGRIWÂ pareerde hem van ter zijde. Toen viel hij daarmede zwaaijende op
23. hem aan, doch SOEGRIWÂ vloog van zijn plaats, en sloeg hem van achteren. Koning MAËSÂSOERÂ werd moedeloos, want hij had geen tijd om zich te verweren, daar zijn vijand zoo gaauw, vlug, en gezwind, zoo vaardig en snel in zijn bewegingen was als de bliksem. Als hij hem aangreep, ontglipte of
24. ontgleed hij hem door zijn wilde bewegingen. De Goden wenschten SOEGRIWÂ juichend geluk, en deden welriekende geuren regenen, uitroepende: „triumf, triumf! SOEGRIWÂ behaalt de overwinning in den strijd! hij is waarlijk
25. „een held!” SOEBALI zag met groot genoegen zijn strijdenden broeder hoe hij op zijn gemak, vlug en bij der hand was, en juist van genoegzame krachten. Dit stak MAËSÂSOERÂ, het voerde zijn granschap ten top, dat de
26. Goden zijn vijand toejuichten. Hensklaps greep hij zijn limpoeng, gaf SOEGRIWÂ daarmede een slag, zoodat hij weggeslingerd werd, voor zijn broeder nederviel en liggen bleef.

- SOEBALI werd verschrikt, toen hij hem zag, nam hem in volkomen bewust-
27. teloozen toestand op, en weende over hem. MAËSÂSOERÂ ziende, dat zijn vijand door den slag met de limpoeng was medegevoerd, dacht, dat hij dood was, en ging weder in de spelonk, waar hij van vermoeidheid door den langdurigen strijd in slaap viel.
28. SOEGRIWÂ, uit zijn bewusteloozen toestand bijkomende, vroeg zeer verlegen, waar zijn vijand was. SOEBALI antwoordde: „die is weêr in de spelonk
29. „gegaan, hij meent misschien, dat je dood bent. Kom aan, ben je nog in „staat, om weêr te vechten?” Waarop SOEGRIWÂ zeide: „neen, broer! ik kan „niet meer! Hij is mij waarlijk al te magtig!” „Nu,” hernam SOEBALI
30. vriendelijk, „dan moet je maar hier buiten blijven, ik wil bij hem in

(XXXVII) „de spelonk gaan en wil zien, hoe de spelonk van binnen ingerigt is. Maar „pas op mijn bevelen: je moet je van den ingang niet verwijderen.”

- XXXVIII. 1. Toen zij tot even buiten den ingang van de spelonk genaderd waren, zeide SOEBALI: „nu, broer! hier moet je maar achterblijven! maar onthoud wat
2. „ik je zeg! ga hier niet van daan! Aan de rivier, hier in de spelonk, kun „je zien, of ik den strijd verloren of gewonnen heb: als er rood bloed in de „bedding stroomt, dan zijn MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ gedood, en spoedig
3. „moet je mij dan in de spelonk volgen. Als er wit bloed in de bedding „stroomt, dan ben ik gesneuveld, en moet je maar gauw vlugten.” SOEGRIVÂ beloofde dit, en zeide: „nu goed! vertrouw maar op mij!”

H O O F D S T U K X X V I.

Soebali overwint Maësasoe^oera.

4. SOEBALI sprong in eens binnen in de spelonk, kroop op handen en voeten tegen den stroom van de rivier op, en tastte in de dikste duisternis rond, met de bezwaren van een moeilijken weg en van puntige spitse rotsen kampe^onde. Toen hij een poos voortgekropen, en de duisternis voorbijgekomen
5. was, zag hij bij het doorbreken van het licht een stad, die gebouwd was van marmer; een groote poort van zwarte steenen, met gebeeldhouwd lofwerk versierd, stak daarboven uit, de deur van fijn verguld koper stond open.
6. SOEBALI was verbaasd, toen hij de structuur van het paleis van binnen zag, met al de voorwerpen, die uit steen gehouwen en versierd waren met edelgesteenten, en rijën van diamanten; wilde dieren en vogels waren in steen ge
7. beeldhouwd, met een soort van glazuursel versierd, en naar de kleur van vel of vederen blaauw, rood of groen geverwd. Ontelbaar waren de sieraden binnen de spelonk. In de kraton waren de huizen gebouwd van gouden sta
8. ven als planken, en de vloer was van blank zilver. De bovenste spits van de poort bij de sitinggil geleek een zon, en was versierd met een allerprach
9. tigsten steen, die uit den hemel afkomstig was, zoo groot als een aarden pot, waarin men water bewaart, en wier vlamme^onde glans de spelonk van binnen
9. verlichtte. SOEBALI naderde de kraton spoedig, en ontmoette er vele vrou
- welijke Boetâ's; mannen waren er echter niet, want die waren allen in den
10. strijd tegen de Goden omgekomen. De vrouwen zeiden lachende tegen elkan
10. der: „kijk eens, wat is dat voor een beest met glimmende haren, met een

(XXXVIII) „donkerbruine kleur over zijn geheele lichaam, en met zijn lang uitgestrekte „staart? Het ziet er uit als een aap, die men maar zoo eensklaps in de „kleêren gestoken heeft, met zijn slippers, halsketting, en allerlei armbanden.”

11. SOEBALI glimlachte bij zich zelve, toen hij dit hoorde. In 't paleis komende, hoorde hij iemand met een vreeselijk geluid, als van den donder, ronnen. Hij klom eenige trappen op, stak zijn hoofd vooruit, en zag MAËSÂSOERÂ liggen, slapende op zijn zetel, en DJÂTÂSOERÂ sliep niet ver van hem
12. aan zijn voeten. Zij zagen er inderdaad vreeselijk uit. Acht vrouwen stonden regts en links van hem met waaijers te waaijen. SOEBALI dacht bij zich
13. zelve: „als ik hem nu doodde, zou het een schande voor mij zijn; iemand „in den slaap te doden, is niet de handeling van een braven held. Het is „dus beter, dat ik hem wakker maak.”

- Daarop ging hij buiten naar het plein, zette zich voor het paleis in positie, en stootte een luid klinkend geschreeuw uit, waardoor de spelonk van
14. binnen schudde en waggelde. Vele vrouwelijke Boetâ's vielen flauw, toen het oorverdoovend geluid haar ooren trof. Koning MAËSÂSOERÂ viel verschrikt van zijn zetel, en DJÂTÂSOERÂ werd van zijn plaats geslingerd. Hij stond vol
 15. gramschap en wrevel op. MAËSÂSOERÂ zag verder, dat er op het plein een aap stond, die dat donderend geluid maakte. DJÂTÂSOERÂ stormde op hem af, op
 16. een verschrikkelijke wijze zijn mond opensperrende en schreeuwende. SOEBALI bleef staan, maar was op zijn hoede; juist toen hij zoude aangevallen worden sloeg hij hem met zijn hand het aangezicht te morsel, zoodat de hersens hem
 17. uit het hoofd spatten in fijne korrels, en hij als een lijk ter aarde plofte.

- MAËSÂSOERÂ werd om den dood van DJÂTÂSOERÂ hoogst verwoed, hij viel aan, en met zijn limpoeng omhoog zwaaijende, riep hij: „hei, jij ge- „meene valsche aap, die er van houdt om Boetâ's om te brengen! ont- „vang mijn limpoeng.” Hij wierp zijn limpoeng naar SOEBALI, het wa-
18. pen kwam borsend op zijn borst neder, en werd verbrijzeld zonder hem te wonden. Toen sprong SOEBALI plotseling op MAËSÂSOERÂ af, greep hem aan en draaide hem boven zijn hoofd rond, alsof hij een bos stroo was, zonder dat
 19. het voor zijn armen te zwaar was. Hij sloeg hem als een wajang-pop heen en weder, zoodat zijn gansche lichaam verbrijzelde, zijn gebeente als stof uit- een viel en zijn lichaam verging tot kleine stukjes als sprinkhanen, te klein om aan te vatten.

- Toen werd DJÂTÂSOERÂ levend, en deed een aanval, zoodat SOEBALI achter-
20. over tuimelde, hij ging op hem staan, terwijl hij op den grond lag, kaauwde

(XXXVIII) op hem, trapte hem, en sloeg hem een poos als waschlinnen tegen den grond, zonder dat SOEBALI er iets van merkte. Deze greep hem toen aan, omvatte zijn voorste beenen, haalde ze bijeen, trok er aan en scheurde ze vaneen, hij
21. draaide hem het hoofd van de romp, brak hem zijn slag tanden in stukken, scheurde hem zijn dijën van het lijf, en wierp die naar alle windstreken.

Toen herleefde MAËSÂSOERÂ weder, hij viel aan, maar werd door een slag
22. met de hand van SOEBALI in stukken geslagen. Want SOEBALI was buitengewoon sterk, en teregt door de gansche wereld beroemd om zijne onverwinnbaarheid. Zóó vochten zij een tijd lang voort. MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ
23. herleefden en stierven bij beurten, zoodat SOEBALI eindelijk met de zaak ten hoogste verlegen werd; hij zuchtte, en gevoelde zich vermoeid, slap en lam in zijn beide armen.

Nog eens herleefde Koning MAËSÂSOERÂ, en kwam schielijk op hem af, doch SOEBALI greep hem aan, draaide hem een tijd lang met de eene hand boven het
24. hoofd rond, maar wierp hem niet dadelijk neder, want hij wilde zien, hoe het in zijn werk ging, dat zij weder herleefden, daar toch het lichaam van DJÂTÂSOERÂ geheel vermorseld was, terwijl zijn hoofd van de romp gescheiden was, en zijn vier beenen, die naar alle kanten heen gestoven waren, zich daar
25. na weder met de romp vereenigden. SOEBALI zag tot zijn verbazing, dat de vier beenen en het hoofd zich weder met den romp vereenigden, en dat hij toen weder leefde, en met opgesperden muil op hem aanviel. Toen greep SOEBALI
26. DJÂTÂSOERÂ met de linkerhand zoo aan, dat deze zich niet verroeren kon, terwijl hij MAËSÂSOERÂ een poosje met zijn rechterhand boven zijn hoofd in de rondte zwaaide als een kind, dat (met een pop) speelt; eindelijk sloeg hij hen tegen elkander aan, even als twee pompoenen, zoodat hun hoofden ver
27. brijzeld werden, de hersens er uitstroomden, en als een maalstroom zich met hun bloed vermengden. Zij bleven nu beide dood.

H O O F D S T U K X X V I I .

Soegriwâ ontvangt Dèwi Tarâ ten huwelijk. Strijd daarover met Soebali.

Raden SOEGRIWÂ, die buiten stond te wachten, was verschrikt, toen hij twee
28. stroomen zag vloeijen, de een rood als bloed en de ander wit; hij vermoed-

- (XXXVIII) de, dat zijn broeder SOEBALI in den strijd omgekomen was, en dat de (vloei-
stoffen van zijn lijk) zich vermengden met die van MAËSÂSOERÂ, zooals hij
opmaakte uit het roode bloed, dat zich met de witte stroom vermengde. Hij
29. hield het er stellig voor, dat het zoo was, en wist niet, dat de hersens zich
met bloed vermengd hadden, toen MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ tegen elkan-
der geslagen waren. IJlings nam SOEGRIWÂ een rots, zoo groot als een
30. padi-schuur, en stopte daarmede den ingang van het hol toe, zoodat de rots
er voor de helft inging en onbewegelijk vast zat. Hij besloot daarop berigt
te geven aan Baṭârâ ÉNDRÂ, dat zijn broeder omgekomen was, even als
31. MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ. Hij vloog door de lucht met de snelheid van
den bliksem, kwam in het verblijf van Baṭârâ ÉNDRÂ aan, en ging regt-
32. streeks naar hem toe. Baṭârâ ÉNDRÂ gaf juist audientie aan de Goden, en
schrikte, toen hij SOEGRIWÂ zag aankomen. SOEGRIWÂ deelde het berigt mede,
33. dat MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ gedood waren, en dat SOEBALI in de spelonk
met hen vechtende ook omgekomen was. Dit berigt deed Baṭârâ ÉNDRÂ
34. zeer veel leed. Hij antwoordde minzaam: „nu, SOEGRIWÂ! dat is uw geluk, ik
„wil mijn belofte niet verbreken, mijn belooning valt u nu ten deel; als
„SOEBALI in 't leven was, zou hij die naar alle regt gekregen hebben, maar
„nu hij niet zijn vijanden gesneuveld is, valt zij natuurlijk aan u ten deel.
35. „want ik heb de hulp van u beiden in geroepen.”
Daarop nam hij SOEGRIWÂ mede naar het vrouwenverblijf van den hemel,
naar den tuin, waar Dèwi TÂRÂ zich bevond. Dit deel van den hemel was
36. een zeer fraaije tuin, waarover wij echter niet zullen uitweiden. SOEGRIWÂ
werd in het hemelsche vrouwenverblijf vereenigd met Dèwi TÂRÂ, zij min-
den elkander met de innigste liefde.
37. Doch zwijgen wij er verder van, hoe Raden SOEGRIWÂ de zaligste genoe-
gens der liefde in den hemel smaakte, en hoe hij zijn echtvriendin liefkoos-
38. de. Keeren wij terug naar Raden SOEBALI, die nog binnen in de spelonk
was.
Na den dood van MAËSÂSOERÂ bleef SOEBALI met hevig verlangen er op
wachten, dat SOEGRIWÂ hem achterna zoude komen, maar toen deze na een
poos niet kwam, morde hij bij zich zelve: „wat mag daar toch wel achter-
39. „steken, dat hij mij niet dadelijk na komt? ik heb hem toch uitdrukkelijk
„gezegd: „als er een roode bloedstroom vloeit, moet je mij achterna komen!”
„en nu komt hij niet! zou hij misschien maar niets doen dan slapen, en niet
„denken aan mijn bevel?”

- XXXIX. 1. Toen SOEBALI het wachten al te lang duurde, werd hij boos, en ging naar den uitgang om buiten te komen. In de duisternis kroop hij langs het water, denzelfden weg als vroeger volgende; maar bij de plaats komende,
2. waar de opening van de spelonk was, tastte hij in de dikste duisternis rond; hij wist niet, dat die met een rots gesloten was, en meende, dat hij verdwaald was. Hij keerde toen terug, ging langs zijwegen, en kwam aan de Sëmitâ-rivier uit. Hier was Koning MAËSÂSOERÂ gewoon geweest zich
3. te vermaken. Het was er ingerigt, als in den hemel, vol plantsoen en gouden ornamenten en bloemen in groote potten. SOEBALI zag dit met verbazing, en liep een geruimen tijd binnen in den spelonk rond, telkens de wegen tot aan het ein-
4. de volgende, en overal vond hij gebouwen, die van goud waren opgetrokken. Het trof hem, dat het paleis in die spelonk fraaijer was, dan die in den hemel waren. Zoo liep hij een tijd lang in alle rigtingen door de spelonk rond, zonder den uitgang te vinden. Toen hij alles onderzocht had,
5. werd hij boos op zijn broeder SOEGRIWÂ, en pruttelde bij zich zelve: „t „is toch raar, dat hij mij maar in 't geheel niet na komt, zou hij misschien „maar niets doen dan slapen en onze afspraak vergeten, of zou hij niet zien, „dat er een bloedstroom vloeit? en van overgroote vermoedheid maar door- „slapen?”
6. Hoogst vertoornd trachtte hij nu maar door de rots heen te breken, hij zocht boven zijn hoofd naar een plaats, waar de steenen rotswand het dunst was, want binnen in de rots was de grond hard, hij bestond geheel uit witte steenen. Toen duwde hij boven zijn hoofd met zijn vuist tegen de bovenwand,
7. zoodat de rotswand verbrijzeld instortte. SOEBALI trad nu naar buiten, en ging aanstonds naar den ingang van de spelonk, maar daar komende, zag hij tot zijn schrik, dat zijn broeder er niet was, en dat de ingang van de spe-
8. lonk met een rots toegestopt was. In gramschap tegen zijn broeder en vol spijt sprak hij bij zich zelve: „die SOEGRIWÂ heeft zeker slechte bedoelingen, „en smeedt boosaardige plannen tegen mij, hij wil, dat ik in de spelonk om- „kom. Hij is zeker naar den hemel van Batârâ ÉNDRÂ gegaan om dezen te
9. „zeggen, dat hij pas uit het gevecht gekomen is, ten einde de Nimf tot be- „looning te krijgen. (En dat is nu die zelfde persoon,) die zoo rein van hart „wil zijn als een Heilige, die ijverig bidt en zijn genoegens stelt in het geluk „der aarde! Nu hij in verzoeking komt, raakt hij zijn hart kwijt, alsof het „door een Boetâ is ingeslikt! Als hij zoo graag die belooning wilde heb- „ben, dan had hij toch niet zoo misdadig jegens zijn broeder moeten zijn, en

- (XXXIX)10. „hem trachten te dooden! Wel ja, SOEGRIWÁ! dat is heel mooi van jou, „maar je zult mijn handen voelen. Al ga je ook naar Baťárá GOEROE vlug- „ten, ik zal je overal vervolgen. Want als hij bleef leven, zou hij zijn mis- „dadig leven maar voortzetten, en ik wil nog liever sterven, dan een broeder
11. „te hebben, die zoo'n schandaal is in de wereld, hij zou zijn misdadig leven „maar voortzetten! Maar ik zal hem wel in mijn handen krijgen!”

Toen hij zoo in zich zelven gesproken had, schopte hij tegen den rotssteen, die in den ingang van de spelonk bevestigd was, zoodat deze als stof vergruizeld naar

12. alle kanten uiteen stooft. Daarop trad SOEBALI (wederom) in de spelonk, en nam de hoornen van MAÉSÁSOERÁ en de slag tanden van DJÁTÁSOERÁ mede, om die te doen strekken tot een zeker bewijs, dat hij het was, die MAÉSÁSOERÁ gedood

13. had. Toen ging hij weder buiten de spelonk. Hij vloog in de lucht met zulk een vaart, dat hevige stormwinden en onweêrsvlagen raasden en donderden, en woedende rukwinden door de lucht huilden, zóó stormde hij als een woedende leeuw voort. Vele gebouwen in den hemel scheurden vaneen, toen

14. de hevige winden er op aanvielen. Vele Goden kropen op handen en voeten, daar zij (anders) met geweld achterover sloegen, zich verwrikten en van de beenen raakten door het geweld der stormwinden. Van alle kanten namen zij de vlugt.

Toen SOEBALI bij Baťárá ÉNDRÁ kwam, was deze verschrikt, want volgens

15. bericht was hij omgekomen, en nu kwam hij daar zelf aan. SOEBALI bood hem de hoornen van MAÉSÁSOERÁ en de slag tanden van DJÁTÁSOERÁ aan, en deelde hem al de bijzonderheden van 't gevecht mede, hoe de eerste gestorven was, toen hij hem tegen DJÁTÁSOERÁ geslagen had, voorts de verraderlijke han-

16. delwijze van SOEGRIWÁ, daar hij de opening van de spelonk gesloten had, en eindelijk zijn eigen verlegenheid, toen hij weder uit de spelonk wilde gaan.

Baťárá ÉNDRÁ was met de zaak zeer verlegen, en antwoordde: „nu, SOE- „BALI! ik dank u zeer voor de bewezen dienst, omdat gij dien doorn in mijn

17. „oog hebt doen verdwijnen, en het geluk des hemels bevorderd hebt, door „de vernietiging van dien onruststokenden Boetá. Maar SOEBALI! gij moet „weten, dat SOEGRIWÁ, uw jonger broeder, hier geweest is en mij gezegd heeft, „dat gij te gelijk met MAÉSÁSOERÁ in de spelonk waart omgekomen. Niet we-

18. „tende dat hij mij bedroog, en dat verhaal voor zuivere waarheid houdende, „heb ik TÁRÁ, die ik den overwinnaar toegezegd had, al aan uw broeder „SOEGRIWÁ geschonken. Hij is met haar getrouwd, en bevindt zich nu in het „vrouwen-paleis van den hemel. Want ik wilde mijn belofte niet schenden,

(XXXIX) 19. „en zie, nu komt gij daar aan! Wat verlangt gij nu?”

SOEBALI antwoordde eerbiedig: „dan wensch ik mijn broeder SOEGRIWÁ te

20. „ontmoeten!” Waarop Baṭárá ÉNDRÁ zeide: „goed, zooals gij verkiest! het is „uw eigen broeder; of hij leeft of dood is, kan mij niet meer schelen.” Hij liet SOEBALI nu verder gaan naar het hemelsche vrouwen-verblijf. Toen hij dat zeer dichtbij genaderd was, gloeide zijn aangezicht, zoodat het rookte, en er
21. orkanen en onweersvlagen uit te voorschijn kwamen, die loeiden en raasden; de hemel kwam daardoor in hevige opschudding, en het vrouwen-paleis werd bijna weggeslingerd.

Hier bevond zich een geliefkoosd dier van Baṭárá ÉNDRÁ, dat bij de poort des hemels wacht hield, namelijk een groote witte olifant. Deze was

22. bovenmate dapper en sterk, en had al eens met Boetá's gevochten. Hij schrikte, toen hij SOEBALI, die met zijn donderende stormwinden den hemel deed schudden, zag aankomen. Eensklaps snelde hij op een ijzingwekkende wijze op hem af. SOEBALI zag hem wel, maar was op zijn hoede, „he,” (dacht hij.)
23. „wat is dat voor een olifant? 't schijnt, dat hij op mij afkomt!” Het vreeselijke dier naderde SOEBALI, viel op hem aan, omslingerde hem, trok hem naar zich toe, slingerde zijn tromp vast om hem heen, en maakte die met een knoop vast; toen wierp hij hem herhaaldelijk op den grond, en sloeg
24. hem met zijn slag tanden, hij maakte in zijn lichaam deuken, maar wondde hem niet. Daarop trapte hij op hem, kneedde hem, en sloeg hem als waschlinnen. De Goden, die het aanzagen, meenden, dat SOEBALI zeker onder die mishandelingen zoude bezwijken, maar SOEBALI voelde zelfs niet den minsten pijn.
25. Toen hij nu een poos door den olifant vertreden was, greep hij den olifant met woede aan, en wierp hem tegen den grond te pletter, zoodat zijn lichaam
26. geheel vergruiseld werd, en zijn huid in duizend stukken scheurde. De Goden ijsden van het gezigt, en waren bij die woede van SOEBALI volstrekt niet op hun gemak, toen de olifant, die anders altijd in strijdkrachten uitgeblonken
27. had, maar zoo gemakkelijk gedood werd. Baṭárá ÉNDRÁ was op het berigt hiervan zeer spijtig over den dood van den olifant.

Nadat SOEBALI den olifant gedood had, trad hij den hemel binnen, en kwam dicht bij SOEGRIWÁ vol drift en woede, met het besluit om voor hem niet te wijken.

- XL. 1. SOEBALI riep hem dreigende toe: „hei, SOEGRIWÁ! kom spoedig naar buiten! hier is SOEBALI gekomen. Ontmoet hem, dien jij dood verklaard hebt!
2. „Waar ben je, gemeene aap, aartsschelm! die op je genomen hebt, om de

- (XL) „belooning te ontvangen, en de Nimf tot vrouw te nemen. Kom, kom! ver-
„heug je niet te gaauw over je voorspoed, door je in den hemel aan de lief-
„de te wijden! Wel aan! neem eens een proefje van mijn gramschap, door
3. „eerst met mij te vechten! Als ik eens dood ben, doe daar dan wat je ver-
„kiest, maar zoo lang ik leef, zal het je wel niet gelukken, zoo schurk-
„achtig te handelen, en met leugen en bedrog om te gaan. Waar ben je?
„Wasch je gezigt!”
 4. SOEGRIWĀ schrikte, toen hij dit hoorde, werd ten hoogste met zijn toe-
„stand verlegen, en sprak bij zich zelve: „ik dacht, dat hij, die daar ge-
„komen is, te gelijk met zijn vijand in den strijd was omgekomen, want hij
 5. „heeft gezegd, dat ik dit aan het witte bloed zoude kunnen zien. Hoe zal
„het nu wel met mij afloopen? want wie is in staat, om tegen hem te strij-
„den? als hij zijn krachten inspant, zijn zelfs de Goden en de Boetā's bang
 6. „voor de woede van zijn aanval. Al sterft hij ook honderdduizend malen,
„als hij nog zijn pāntjāsonā-spreuk heeft, herleeft hij toch weêr. Als ik
„eens zeer gedwee vergiffenis vroeg! ja dat zou goed zijn, als hij mij wel-
 7. „willend vergeven wil, maar als hij denkt aan de uitgelooft Nimf, dan gaat
„hij ligt zoover, dat hij voor zijn broeder geen hart meer heeft, en mij naar
„het leven staat. En wat voor een handelwijze zou dat wel zijn, als ik mijn
„echtgenoot gewillig aan hem overgaf, en zij niet de mijne bleef? op zijn
„minst zou ik dan niets dan schande dragen op de wereld. Neen, liever
 8. „sterven, dan hem mijn vrouw goedsmoeds over te geven! Wie weet of ik
„niet magtig genoeg ben, om den toorn van mijn broeder te weêrstaan!”
„Nadat hij zoo bij zich zelve gesproken had, stond hij op, en haastte zich
„om te strijden.
 9. Toen Raden SOEGRIWĀ buiten gekomen was, hoorde hij zijn broeder al
meer en meer dreigen, en hem schimpen, hem beledigen, en op een gemeene,
ruwe manier belasteren en verwijtingen doen. Eindelijk viel SOEGRIWĀ
 10. in zwijm, zoodat hij geen kennis droeg van 't geen om hem gebeurde. Hij
werd verbijsterd van zinnen, maar ten slotte verdween alle inwendige vrees
voor zijn broeder. Op een huiveringwekkende wijze raakten zijn zinnen in
woede om de buitensporige taal van zijn broeder SOEBALI.
 11. SOEGRIWĀ viel aan als iemand, die den dood zoekt, onder een schel ge-
schreeuw. Hij werd opgevangen, en bons! daar vielen zij elkander gelijktijdig
te lijf. Zij woelden, worstelden en klemden zich om elkander, verwarden
en slingerden zich om en rond, krabden elkander met hun ijzer-harde na-

- (XL) 12. gels, en beten elkander vol moed, met de kinnen dicht tegen elkander gedrukt. Zij liepen rondom elkander, werden handgemeen en dronken van strijdwoede, duwden elkander, en verwrongen elkanders leden, al in een kring ronddraaijende, als een windmolentje, of als twee vechtende kapellen, zoodat het suisde in de lucht. Zij trachten elkander zamen te persen en te
13. trekken, en grepen elkander aan om elkander vaneen te scheuren. Zóó spannen zij al hun krachten in, en wendden al hun dapperheid aan, daarbij schreeuwden zij op een ijselijke wijze, en zóó sterk, alsof het kolossale dieren waren.
- De Nimfen in den Hemel kwamen in opschudding, toen dit ijzingwekkend geschreeuw tot haar kwam. Baṭâra ÉNDRA was ook in 't geheel
14. niet op zijn gemak, en sprak bij zich zeiven: „hoe zal dat gevecht toch eindigen? want uiterlijk zijn zij gelijk, en ook in kracht en dapperheid. Als
15. „die strijd in den hemel lang duurde, zou dat voor de Nimfen lastig „zijn, en zeker den toorn van Baṭâra GOEROE opwekken.” Baṭâra ÉNDRA naderde toen de strijders, en zeide tot hen: „he, gij beide strijders; 't
16. „is beter dat ge naar beneden daalt en op de aarde vecht. Daar moogt „ge elkanders wondermagt meten, al wilt gij, broeders! ook duizend jaren „met elkander vechten, 't is mij wel, zoo veel ge maar wilt; alleen in den „hemel moogt ge niet vechten, daar moogt ge geen stoornis verwekken! dan „krijgt ge den toorn van Baṭâra GOEROE op u!”
17. Maar zij hoorden de woorden van Baṭâra ÉNDRA niet, in de hevigste verwoedheid en dronken van strijdlust. Zij draaiden elkander om op het plein voor 't vrouwenpaleis, rolden bij beurten voort, omvatten elkander, en
18. liepen de een om den ander heen. In het vrouwen-paleis verdwenen de gebouwen, het plantsoen werd overal gehavend en lag alom door elkander verward op den grond. De bloemen in de potten werden verwoest en geheel
19. vernield door den hevigen strijd. De poort stortte, door hen getroffen, in brokken op den grond, zoodat de edelgesteenten en diamanten zich overal verstrooiden, als een regen van sterren. De Nimfen hieven overal een geschreeuw aan, kwamen in de uiterste verwarring en bewogen zich angstig
20. heen en weder. Dèwi TĪRĀ beefde van angst, toen zij dat hevige gevecht zag, zij wist niet, op wiens zijde zij het houden zou, daar de strijders volkomen op elkander geleken.
21. Eindelijk dolf SOEBALI het onderspit, daar SOEBALI op zijn borst staan ging, hij kon zich nu niet meer bewegen, van vermoeidheid en volkomene, uitputting van krachten. SOEBALI riep: „dat is je loon, schurk van een aap

- (XII) 22. „aartsschelm! voel nu, wat ik lijd!” Daarop greep hij SOEGRIWÁ aan, en draaide hem boven zijn hoofd rond; maar toen hij hem wilde nederwerpen, zeide SOEGRIWÁ weenende: „ach, broeder! heb nog een weinig geduld, en werp mij
23. „dan neêr, al sterf ik ook, als ik u maar eerst gesproken heb. Gij hebt mij „daar uitgescholden en uitgemaakt voor een gemeenen aap en een aartsschurk, „maar 't is volstrekt mijn voornemen niet geweest om verraad te plegen tegen „mijn broeder en hem naar 't leven te staan. Hoor maar eens: ge hebt het
24. „mij herhaaldelijk bij het binnengaan in de spelenk gezegd: „als er wit bloed „„vloeit, zijt gij dood, en als er rood bloed vloeit, is MAËSÁSOERÁ dood”; en nu
25. „vloeiende er rood bloed, met wit bloed vermengd. Daarom heb ik toen de „spelonk met een rotssteen dicht gemaakt. Ik dacht zeker, dat gij met MAËSÁ- „SOERÁ gestorven waart, want de kleur van het bloed, dat (uit de spelonk)
26. „vloeiende, was ligtrood of rood met wit vermengd. Hoewel ik een verkeerd „berigt aan Baťára ÉNDRÁ gebragt heb en ronduit zonder omwegen ver- „teld heb, dat ge tegelijk met MAËSÁSOERÁ het leven verloren hadt, zoo is „het ver van af geweest, dat ik mij zelve de eer van de overwinning in den
27. „strijd zou toegekend hebben, maar Baťára ÉNDRÁ wilde volstrekt een be- „looning geven, en schonk die aan mij; en ziel! nu zijt gij niet dood, zoo- „dat ik mij in mijn vermoeden vergist heb! Ik wil het niet loochenen! Straf
28. „mij nu maar met den dood. Ge hebt er waarlijk, als mijn ouder broeder, „het regt toe, om mij tot in den dood te vervolgen. Welnu, gaauw dan maar! „werp mijn lichaam op den grond!”

- Toen SOEBALI die woorden van zijn broeder hoorde, was het, of zijn hart
29. doorstoken werd, hij bedacht zich, en toen werd alle toorn als 't ware wegge- vaagd. Hij legde SOEGRIWÁ zacht neder, omhelsde hem, en sprak weenende:
30. „ach, SOEGRIWÁ, mijn broeder! wat zijn wij toch diep ongelukkig! daar wij steeds „door de Goden verzocht worden, en wij steeds met elkander verwisseld wor- „den. Zoolang wij nog niet van onze apegestalte bevrijd zijn, komen wij steeds
- XLI. 1. „in verzoeking! Kom, broeder! laat ons naar Baťára ÉNDRÁ gaan, en van „hem vergeving vragen voor ons beider misdrijf, daar wij zoover gegaan zijn, „dat wij in den hemel verwoestingen hebben aangerigt.”

- Toen zij bij Baťára ÉNDRÁ gekomen waren, zag deze tot zijn genoegen, dat
2. zij beiden goede vrienden waren. Nadat zij zijn voeten gekust hadden, sprak SOEBALI eerbiedig: „ach, groote Godheid en Heer! Uw zoons zijn zeer misdadig, „en ten diepsten ongelukkig, daar zij nog niet van hun ellendige apegedaante „verlost zijn. Onze beproeving wordt nog vermeerderd, door dat wij blootstaan

- (XLI) „aan de verzoeken der Goden. Nu hebben wij ons vergrepen, door on-
3. „der ons, broeders, om een vrouw te vechten. Dat was zeer schandelijk van ons, en het kwam zelfs zoover, dat het verwoesting in den heerlijken hemel veroorzaakte. Als de Goden ons geen vergiffenis schenken, weten wij niet, waarheen ons te begeven. Daar komt nu nog bij, dat ik er in 't geheel niet aan gedacht heb, dat ik als oudere broeder verplicht ben SOEGRIWÁ uit te huwelijken, en dat ik zelfs met hem twist gemaakt heb. Maar op dit oogenblik heb ik mij bezonnen, en verzoek ik, dat SOEGRIWÁ de dochter van mijn Heer moge behouden; omdat het nu toch eens zoover gekomen is, laat ik haar aan hem over. Wat verder het paleis in de spelonk van Kiskëndá betreft, dat
 5. „zoo schoon is en voor den hemel niet onderdoet, laat, als het U behaagt, SOEGRIWÁ met zijn echtgenoot in die spelonk van Kiskëndá wonen. Het zou jammer zijn, dat die onbewoond bleef. Wat mij zelven aangaat, wensch ik mij nog verder aan het kluizenaarsleven op den Soenjâpringgá te wijden, en den last te volbrengen van mijn vader, die mij beval boete doen; zoo lang ik nog niet de gunst der hooge Goden verworven heb, en van mijn apegedaante
 6. „nog niet bevrijd ben, heeft hij mij bevolen, mijn vleesch door onthouding te dooden. Laat SOEGRIWÁ maar met zijn vrouw volop het leven genieten! Ik zal als de oudste broeder armoede lijden.”

- Toen Bațârâ ÉNDRÁ dit hoorde, zeide hij verheugd: „Dat ge dat voor-
7. „nemen hebt, en aan hem denkt als een jongeren broeder, is des te beter, mits het geheel naar uw genoegen is. Ik voor mij mag mijn vroegere belofte niet schenden, en ben verplicht u mijn dochter Dèwi TÁRÁ te geven, maar dat ge haar nu aan uw jongeren broeder afstaat, is zeer braaf van u. Nu, SOEGRIWÁ! ga maar gaauw naar het paleis van Kiskëndá; naar
 8. „de toestemming van Uw ouderen broeder hier, moogt gij Uw vrouw medenemen, en al haar vrouwelijke bedienden mogen medegaan.”

- Raden SOEGRIWÁ beloofde dit te zullen doen; maar Bațârâ ÉNDRÁ gaf hem nog een last, zeggende: „En verder gelast ik u SOEGRIWÁ! om uw best te doen, dat ge uw lusten betoomt! verslaaf uw niet aan de genoegens en
9. „de rijkdommen in de spelonk! Volg het voorbeeld van uw broeder SOEBALI, in het dooden der zinnelusten! Weet dat Bațârâ GOEROE het voornemen heeft, om u een gewigtige taak te doen vervullen. Streef er daarom zooveel mogelijk naar, om dapper te worden in den strijd! Denk aan mijn laatste bevelen!”

SOEGRIWÁ beloofde dit. Toen omhelsden zij zijn voeten, en gingen heen

- (XII) 10. Raden SOEBALI ging terug naar zijn kluis op den Soenjâpringgâ, en zette daar zijn boete voort. SOEGRIWÂ daalde met zijn vrouw en bedienden neder van den hemel, en toen hij in de spelonk van Kiskëndâ was aangekomen, ging hij met zijn vrouw in het paleis wonen. Hij was zeer verheugd, toen hij bevond, dat het paleis in de spelonk even zoo prachtig was als de hemel, daar het van goud gemaakt en met edelgesteenten versierd was, zoodat aan Dèwi TARÂ het verblijf in Kiskëndâ, vergeleken met dat in den hemel, niet tegenviel.

H O O F D S T U K X X V I I I .

Oorlog van Dāsāmoekā met Bānāpoetrā van Ajodyā.

12. Keeren wij met ons verhaal naar Alënkâ terug. Koning DĀSĀMOEKĀ vernam de tijding, dat zijn beide vrienden, de apen SOEGRIWĀ en SOEBALI, door Baṭārā ĒNDRĀ te hulp geroept waren, om zijn vijand, den Boetā-vorst van Kiskëndâ, om te brengen, en dat een dochter van Baṭārā ĒNDRĀ, het puikje der Nimfen, Dèwi TARĀ genaamd, als belooning aan den overwinnaar was toegezegd, dat Koning MAĒSĀSOERĀ met DJĀTĀSOERĀ en al de zijnen was omgekomen, dat SOEBALI hem had omgebragt, maar dat deze geen lust in de belooning gehad had, en dat eindelijk het paleis (van Kiskëndâ) en de beloofde Nimf waren toegewezen aan SOEGRIWĀ, die nu in Kiskëndâ resideerde. DĀSĀMOEKĀ trok zich die tijding zeer aan, het was of daardoor zijn smachtend verlangen werd opgewekt naar de bergprinses WIDĀWATI, die in 't vuur verdwenen was, en van welke de Panditā-vorst MĀROETĀ hem had medegedeeld, dat zij in vier rijken zich zoude incarneren, en vertoeven in Magâḍâ, Maīspati, Mantili en Ajodyā.
15. Hij gaf last aan al zijn troepen om zich strijdvaardig te maken. Toen alle Boetā's voor den oorlog uitgerust waren, en de Legerhoofden met hun troepen gereed stonden, trokken zij met luid gedruisch uit Alënkâ. De menigte Boetā's geleek een zeevloed, die het 't land overstroomt en wouden onder water zet.
16. Het doel van den oorlog was het rijk van Ajodyā, waar Koning BĀNĀPOETRĀ regeerde. Deze was schoon, had het karakter van een Heilige, was alom beroemd in den oorlog, rijk aan troepen en dapper, en had buitengemeene en uitstekende vermogens.

(XLI) Toen Vorst DĀSĀMOEKĀ met zijn leger in de grenslanden van Ajodyā gekomen was, sloeg hij zijn tijdelijk verblijf midden in een woud op, terwijl het gansche Boetā-leger de dorpen, die het doortrok, plunderde, en groote opschudding, ontsteltenis en verwarring veroorzaakte.

Nadat Koning BĀNĀPOETRĀ hiervan onderrigt was, riep hij vertoornd zijn gansche leger bijeen, en daarop kwamen de Edellieden en Hoofden, ten strijde uitgerust, aanstormen. Toen rukte BĀNĀPOETRĀ op, om den vijand te ontmoet
18. te gaan, en den vijand buiten de stad aanvallen. De Vorsten van Kambodjā, van Kraldāgami en van Welārādjā waren in de voorhoede. De troepen, olifanten, wagens en paarden verspreidden zich wijd en zijd; de bogen der boogschutters geleken op regenbogen, die zich oplostten in een zachten regen.
19. De troepen waren honderdduizend maal tienduizend in getal. Gelijk de zon des morgens bij haar opkomst, zóó schitterde hun veelkleurige kleeding; als flikkerende bliksemstralen kwamen zij steeds vlammeende te voorschijn, als wolken, met sterren bezaaid, straalden en schitterden zij alom, en wijd en zijd verspreidden de toestroomende legerbenden regenboog-glansen. Toen al de troepen
20. ten de stad gekomen waren, was de geheele vlakte met krijgers bedekt, en liet Koning BĀNĀPOETRĀ het leger in de slagorde van den adelaar stellen. De Vorst van Kambodjā besloeg den linker-, die van Kraldāgami den regtervleugel, die van Welārādjā en van Bimakéndrā werden gesteld
21. in den snavel, terwijl de Koning van Binggālā de plaats van de staart innam met al de Edellieden.

Toen DĀSĀMOEKĀ met zijn benden was aangekomen, en de vijanden in slagorde zag staan, viel het Boetā-leger onder bulderend geschreeuw aan. WIROE-
22. PAKSĀ, BĀDJRĀMOESTI, KAMPĀNĀ en DOEMREKSĀ waren in de voorhoede, in den linkervleugel stond GAṬODĀRĀ met de zijnen, en in den regtervleugel WILŌITAKSĀ met POETĀDAKSI; MARITJĀ en SOEPWARSĀ waren in achterhoede, en in 't front stond Patih PRAHASTĀ met DJAMBOEMANGLI en TRIMOERDĀ.

XLII. 1. Spoedig vielen de dapperen van Alēnkā aan, onder het luid klinken der krijgsmuziek, en het geschetter van duizend trompetten. DOEMREKSĀ voerde zijn troepen tot den aanval aan, en werd ontvangen door den Vorst van Kam-
2. bādjā. Onder hevig bulderend geschreeuw werden zij handgemeen, de Vorst van Kambodjā gaf bevelen aan zijn Officieren, terwijl DOEMREKSĀ met de
3. zijnen brullende vooruitdrong. Levendig werd er van weêrszijden met dēndā's en koentā's gestreden, 't was of het een regen van pijlen was, waaronder de troepen van Kambodjā bezweken. Toen hun Vorst zag, dat zijn le-

- (XLI) 4. ger den nederlaag kreeg, schoot hij een pijl af, waardoor een menigte pijlen bij zwermen al warrelend te voorschijn kwam, en op de Boetâ's nederkomende velen deed vallen, zoodat de Boetâ's in 't front opschrikten en beefden, maar onmiddelijk daarna met geweld aanvielen. De Vorst van Bimâ-
5. kéndrá viel op hen aan, rigtte zijn boog, en zag naar boven; vele van de Boetâ's in de lucht werden door de zwermen van pijlen getroffen, zoodat
6. het als het ware lijken regende van de Boetâ's, die in de lucht streden. BÂ-DJĀMOESTI kwam den dapperen DOEMREKSĀ te hulp, tegelijk met KAMPĀNĀ en WIROEPAKSĀ. Zij daalden eensklaps uit de lucht neder, en de koentâ's in hun handen draaijende, sloegen zij in de rondte, allen regts en links van zich
7. doodende. De Vorst van Welârádjâ viel met zijn pijlen aan, en zwermen van honderdduizende (pijlen) vielen op de Boetâ's aan, en deden velen sneven. Toen nu ook de Leger-hoofden der Boetâ's vol gramschap aanvielen, werden zij door
8. die pijlen afgeslagen en teruggeworpen. De Vorst van Kralđâgami liet hen door zijn pijlen vervolgen, zijn boog schudde, en een digte massa van pijlen verdelgde de Boetâ's in de lucht. Overal ploften zij uit de lucht ter aarde
9. en velen stierven. Ook van hen, die op de aarde streden, sneuvelden velen. DĀSĀMOEKĀ zag, dat zijn leger verstrooid en overwonnen werd, en dat zijn Legerhoofden vermoeid van 't vechten achteruit deinsden, dat door de bui-
10. tengewone vermogens en dapperheid van de Vorsten van Ajodyâ, de zee als 't ware beroerd werd, de bergen schudden, de aarde kantelde en beefde, en dat de Boetâ's vervaard werden door de dapperheid hunner vijanden, de met buitengemeene krachten gewapende Vorsten, zoodat zij er niet in slaagden vooruit te komen, en zij door de pijlen teruggestooten werden.
11. Vertoornd nam DĀSĀMOEKĀ nu in eigen persoon in het gevecht deel, verwoed sloeg hij met zijn knods, hij greep regts en links, en schopte, (den vijand) voor zich uit, zoodat vele dappere helden sneuvelden. Toen de Vorst van
12. Bimâkéndrá op hem aanviel, wachtte hij hem af, en wierp zijn samogâ naar hem, doch trof den Vorst van Bimâkéndrá niet. Toen deed DĀSĀMOEKĀ een sprong naar hem met het voornemen om hem aan te pakken,
13. doch hij ontsprong hem. De Vorst van Bimâkéndrá legde zijn boog op DĀSĀMOEKĀ aan, en schoot hem den hals door midden, zoodat het bloed er uitspatte. Plotseling vloog het hoofd van DĀSĀMOEKĀ in de lucht, en
14. veranderde in tienduizend hoofden, die het slagveld vervulden. Hierdoor kwamen de troepen van Kambodjâ en Welârádjâ in opschudding en verwarring, ijzende van de gevaarlijke vijandelijke hoofden met hun vergifti-

- (XLII) 15. ge beten. Vele helden werden gewond of gedood. De dappere Vorsten en helden vielen telkens op nieuw woedend aan, doch werden teruggeworpen. Zij konden de hoofden niet verdelgen, daar de pijlen er geen vat op hadden, terwijl die hoofden van hun kant even gevaarlijk waren als doemoeng-slangen (1) door de vergiftige beten van hun tanden. De Vorst van Bimâkéndrà stierf aan de doodelijke beten, toen hij door tien van de hoofden, die uit het hoofd (van DĀSĀMOEKĀ) ontstonden, werd aangevallen. Toen zij aan 17. vielen op de andere Vorsten, stierven ook die van Welâradjâ en Kambodjâ.

Toen Koning BĀNĀPOETRĀ zag, dat de flanken van zijn leger op de vlugt gejaagd werden, dat de slagorde van den zwevend en adelaar, den Vorst der vogelen, verdwenen was, en dat de Vorsten, die het bevel voerden, gesneuveld 18. waren, werd hij hoogst verwoed. Hij legde zijn boog aan, en schoot zijn Endrastrâ - pijl (2) af, waardoor twee maal honderdduizend pijlen bij hoopen op hoopen ontstonden, die de vermogende vijanden verbrijzelden, en op de 19. hoofden aanvielen, zonder ze evenwel te doden; want de hoofden, die door de pijlen getroffen werden, ploften wel op den grond, maar in een oogwenk vlogen zij weder in de lucht; hoewel verbrijzeld, staken zij hun tongen een 20. vadem ver uit den mond, en vielen weder op de vijanden aan. Werd er al eens één door een pijl verbrijzeld, dan vlogen er weder tien hoofden op, om den vijand te verdelgen. Zoo konden de hoofden dus niet gedood worden, zij vermeerderden zelfs al meer en meer, en golfd en bij tienduizenden voorwaarts.

- XLIII. 1. Koning BĀNĀPOETRĀ hoogst vergramd, omdat de hoofden niet konden gedood worden, legde zijn bramastrâ aan; er kwam een vlamme nd vuur uit, en een tallooze menigte bergen van vuur kwam zonder ophouden aanrollen met 2. donderend geraas; vergezeld van bliksems, vielen zij op de aanvallende hoofden aan, zoodat deze verbrand uiteen knapten en barstten. De hoofden verdwenen door de afgeschoten bergen van vuur, al de wonderhoofden werden 3. vernield, en vergingen tot het laatste toe. Zonder ophouden gingen de afgeschoten vuurbergen voort de vijanden door hun gloed te verdelgen.

DĀSĀMOEKĀ zelf vloog schielijk op zijn draagzetel in de lucht, en werd niet door de bergen van vuur aangetast; toen zij hem vervolgden, schoot hij een windpijl af, waardoor de bergen van vuur, in een andere rigting gedreven

(1) Doemoeng-slangen zijn vergiftig, zwart en vrij groot.

(2) Endrastrâ-pijl, een berg- of rotspijl, een pijl, waaruit rotsen en bergen voortkomen.

- (XLIII) 4. werden, de Boetâ's namen in grooten angst en in verwarring voor die vuurwapens de vlugt, en stoven vol schrik uiteen. Op dit gezigt werd DÂSÂMOEKÂ hoogst verwoed, hij legde zijn baroenastrâ aan, en op het slagveld ont-
5. stond nu een regen, die zich met donderend geluid verspreidde naar alle kanten. Al digter en digter viel het water neder, zonder ophouden voortgolvende, bluschte het water het vuur uit. Toen nu het vuur door de waterpijl was
6. vernietigd, keerden al de Boetâ-benden terug, en schaarden zij zich om hun Koning. Zij schreeuwden, toen zij het vuur zagen verdwijnen.

- Koning BÂNÂPOETRÂ ging plotseling boven op de bank van zijn wagen staan, al zijn dapperen naderden hem, en schoten allerlei buitengemeen vermogende
7. wapens af. Deze vielen op de Boetâ's aan, en daarbij liet meer dan een millioen het leven. Van de Boetâ-hoofden sneuvelden DOERGÂLEKÂ, 'TRIWIGËNÂ,
8. SOEBÂNGGÂDJÂLÂ en SOEMÂNÂGRÂ, allen vertrouwde helden. Hierop steeg DÂSÂMOEKÂ van zijn draagzetel, en viel met zijn knods in de hand aan. Zijn heldhaftige vijanden, die op wagens reden, werden geheel verpletterd, en zij, die op
9. olifanten reden, werden verbrijzeld, hun overblijfselen vermengden zich met die van de olifanten. Al de Hoofden en Edelen en vele van de Vorsten stierven onder zijn knodsslagen, en wentelden zich op hun wagens om, velen stierven in 't zelfde oogenblik, anderen stierven tegelijk met hun paarden. Het leger van
10. de onderworpenen Vorsten verstrooide zich, en vlugtte weg zonder dat er één man van overbleef. De lijken hoopten zich op 't slagveld oopen door den woedenden aanval van den Boetâ-vorst. Het was of Batârâ KÂLÂ van den hemel nedergedaald was, en in zijn woede de wereld wilde verslinden en ver-
11. delgen. De vijanden lagen overal verstrooid op den grond, of vlugten van ijzing en schrik, en verdwenen onder de knodsslagen, als ellendig zwakke dieren in 't gevecht.

- BÂNÂPOETRÂ dit ziende, legde vertoornd zijn boog aan, en schoot er een pijl op af. Het vuur vervulde het slagveld en vloog in de lucht. Toen het nabij
12. de Boetâ's gekomen was, kwamen deze in verwarring, en hun aanvoerders bleven aarzelend staan. Nu schoot BÂNÂPOETRÂ wederom een voortreffelijke pijl af, die DÂSÂMOEKÂ den hals doorboorde en zijn keel geheel en al door
13. midden sneed. Hij viel op den grond, doch eensklaps herstelde zich de breuk en verenigde zijn hoofd zich weder met zijn lichaam, waarop hij wederom aanviel en zijn vijanden verdelgde. BÂNÂPOETRÂ, werd door de samoga getroffen, en vloog met zijn vijand in de lucht. DÂSÂMOEKÂ draaide, op zijn draagzetel zittende,
14. de tjan drâsâ rond. BÂNÂPOETRÂ zat op zijn p o e s p â k â, legde zijn wapen aan;

- (XLIII) het werd afgeschoten, en trof DĀSĀMOEKĀ wel aan de borst, maar bonsde er tegen aan, zonder dat hij het voelde, of zonder dat hij gekwetst werd. Nu trof
15. DĀSĀMOEKĀ BĀNĀPOETRĀ met de samogā, zoodat hij dood op zijn verbrijzelde poespākā nederviel. Bij den dood van Koning BĀNĀPOETRĀ had er een hevig donderend gedruisch en een aardbeving plaats, een bloemen-regen bedekte zijn lijk, en allerlei heldere schijnsels regenboog-glansen en bliksemschichten door-
16. kliefdem alom de lucht. Toen DĀSĀMOEKĀ het lijk van BĀNĀPOETRĀ naderde, stond het lijk in eens op, en zeide, naar hem wijzende en hem aankijkende: „hei, Vorst DĀSĀMOEKĀ! ik zal mij later op u wreken, want een bloedverwant
17. „van mij zal u later verdelgen! Mijn kroost zal u ombrengen.” Na die woorden naderde DĀSĀMOEKĀ spoedig het lijk, en stond op het punt, om het met de limpoeng te treffen, toen het in de lucht verdween.
- DĀSĀMOEKĀ ging daarop met al zijn troepen de schatten in 't paleis plun-
18. deren en alles buitmaken. De in afzondering gehoudene vrouwen in het paleis en al de schoone bijwijven liet DĀSĀMOEKĀ voor zich bijeenbrengen, om ze te zien, maar hij bevond, dat er geen een was, die op WIDĀWATI geleek. Allen
19. waren (op zijn best) goed genoeg, om haar te dienen. Dit bedroefde den verliefden Boetā-vorst, en langen tijd hield hij zich in de hoofdplaats van Ajodyā op, om zijn soldaten daar genoeg te doen.
- XLIV. 1. DĀSĀMOEKĀ doolde daarop onophoudelijk in de bosschen rond tot genoeg van zijn leger, dat pas de overwinning behaald had, en van al de Legerhoofden, die zich verzadigden van genot op de hoofdplaats Ajodyā en in de talrijke fraaije bosch- en bergstreken van het rijk.

H O O F D S T U K X X I X .

Ontmoeting van Dāsāmoeka met Rawatmēdjā en Soekosaljā.

2. Koning BĀNĀPOETRĀ had bij zijn leven een jongeren broeder, die geen genoeg had in de genoegens der hofstad, en die er smaak in vond, om op een berg boete te doen. Hij was een verheven Panditā geworden, en heette RA-
3. WATMĒDJĀ. Hij was een jeugdige schoone Panditā, en gehuwd met de dochter van zijn ouderen broeder. Deze had maar één dochter, schooner dan de Goden der aarde, gelijkende op de maan, maar zij leed aan een verlamming,

(XLIV) waardoor zij van kind af tot aan haar volwassen leeftijd niet had kunnen loopen. Zij heette Dèwi SOEKOSALJĀ. Haar vader was zeer bedroefd en met haar begaan, ziende, dat zij, zijn eenig kind, anders zoo schoon en deugzaam, niet loopen kon. Al de kluizenaars op de bergen hadden alle middelen van genezing uitgeput, en waren er eindelijk mede uitgescheiden, want niemand was in staat om haar te genezen.

5. De Vorst had in zijn bittere droefheid zijn dochter uitgeloofd als belooning in den wedstrijd om haar te genezen. Aan al zijn onderdanen in het gansche rijk had hij alom bekend gemaakt, dat hij, die de Prinses van haar kwaal genezen kon, haar ten huwelijk zoude bekomen, dat hij zelf geen keus zou doen, en al stamde iemand van een stalknecht af, zoo hij haar kon genezen, zou hij met zijn dochter trouwen. Vele Vorsten en Edelen hadden al naar den prijs gedongen en geneesmiddelen naar Ajodyā medegenomen, maar geen een middel had gebaat: de ziekte van de Prinses was zelfs verergerd.

Op zekeren nacht had de Panditā RAWATMĒDĀ in zijn kluis een droomgezicht van de Goden, waarin hem werd te kennen gegeven, dat hij met de Prinses SOEKOSALJĀ zoude huwen. De tot God verheven KANEKĀPOETRĀ, vroeger NARĀDĀ geheeten, daalde neder tot hem, en zeide: „wat een groot geluk voor u! gij zult door den zegen van Baṭārā GOEROE uw nicht, de Prinses SOEKOSALJĀ, ten huwelijk bekomen; zij is het puikje van alle maagden. In haar zal Baṭārā WISNOE bij zijn menschwording zich incarneren, als hij naar Ajodyā gaat, om de wereld gelukkig te maken, en het heil der wereld te bevorderen. Niemand anders zal het middel van zijn menschwording zijn dan SOEKOSALJĀ, deze zal zijn moeder zijn! Kom, ga nu spoedig naar Ajodyā, wend dit water, dat tirtā mājā maösādā heet, als medicijn aan bij SOEKOSALJĀ, en uw nicht, de Prinses, zal door uw toedoen genezen.” Toen hij het heilzame geneesmiddel ontvangen had, verdween NARĀDĀ in de lucht.

11. Den anderen morgen daalde de Panditā RAWATMĒDĀ van den berg neder, ging naar de stad, trad het paleis binnen, en deelde aan zijn broeder, den Vorst, de bijzonderheden van de nachtelijke openbaring van NARĀDĀ mede.
12. Zijn broeder was ten hoogsten verblijd, en liet hem het geneesmiddel bij zijn dochter aanwenden. Onmiddellijk na de aanwending herstelde zij geheel en al, haar glans vermeerderde als de morgenster. Vol vreugde zag de vader, dat zijn kind hersteld was. Hij omhelsde haar, en sloeg zijn arm herhaaldelijk om haar heen. Koning BĀNĀPOETRĀ wilde zijn belofte niet verbreken, en liet aan zijn onderdanen bekend maken, dat zijn dochter ten deel gevallen was aan

- (XIV) zijn broeder, den Panditâ, en dat de wedstrijd was afgelopen. Daarop was
14. de Prinses met haar oom RAWATMĒDJĀ in den echt vereenigd. De bruiloft werd gevierd in het paleis van Ajodyâ. Zij beminden elkander teeder, gaven zich zonder ophouden aan de genoegens van den echt over, en waren onverzadelijk in mingenot. De jonggehuwden geleken op Hjang KĀMĀDJĀJĀ
 15. en Dèwi RATIH. Eenigen tijd na hun huwelijk verzocht RAWATMĒDJĀ naar zijn kluis terug te keeren, en toen hem dit vergund was, nam hij zijn vrouw, als een andere Dèwi RATIH, naar den berg mede. De Prinses volgde haar man, en ging op den berg wonen. Zij vergat daar de genoegens van de hofstad, en
 16. verlustigde zich in de schoonheden van den berg. Want de kluis bezat velelei sieraden en bloemen, die de Prinses gewoonlijk plukte.

In dezen tijd hoorde de Panditâ, dat zijn broeder gestorven en op het slagveld gesneuveld was, dat ook al de Leger-hoofden in den strijd tegen den

17. magtigen Boetâ-vorst van Alĕnkâ gevallen waren, dat Koning DĀSĀMOEKĀ met zijn gansche Leger nog in het rijk van Ajodyâ was, en zich daar in het paleis genesteld had, dat alle schatten vernield en de vrouwen onteerd, of door de Boetâ's geroofd waren, dat de stad nu ledig was, en dat Edel-lieden en Hoofden de stad verlaten hadden en gevlugt waren naar bosschen
18. en bergen. Dit alles smartte den heiligen RAWATMĒDJĀ zeer. Hij voor zich dacht echter in 't geheel niet meer aan de heerlijkheid van de hofstad. Zijn echtgenoot gaf zich nog voortdurend aan de droefheid over, maar haar man, troostte haar door liefkozingen en door gebeden en godsdienstige overpeinzingen.

19. Er waren nog meer bloedverwanten van Koning BĀNĀPOETRĀ en RAWATMĒDJĀ door hun moeders, die Mantilische Prinsessen waren. Te weten: Koning DANOEDJĀ, de oude (Vorst van Mantili), deze had drie kinderen; twee van hen
20. waren meisjes, de oudste heette Dèwi MARĀWĀ, de tweede Dèwi TOENDJOENGBIROE, en de jongste was een zoon, hij heette Praboe DANOEPATI en volgde zijn vader (te Mantili) op. Hij was de Vader van Praboe DJĀNĀKĀ. Dèwi MARĀWĀ huwde met BĀNĀPATI, Koning van Ajodyâ, en kreeg
21. twee zoons: RAWATMĒDJĀ en Koning BĀNĀPOETRĀ. Dèwi TOENDJOENGBIROE huwde met den grooten Panditâ WIMĀNĀ-SOETJĀNDRĀ, en kreeg vier
22. schoongebouwde zoons. De oudste heette SOEMĀRĒSI, de tweede RĒSIKĀLĀ, die beide Panditâ werden, de derde was SOEMĀRĀDJĀ, die Vorst was van WĕlĀrĀdjĀ, en de jongste heette DĀSĀRĀTĀ, die als aanzienlijke Prins aan
23. het hof van zijn neef te Ajodyâ leefde. Na de verwoesting van Ajodyâ

(XLIV) vlugten de aanzienlijken in menigte naar den berg Dēndākā.

Terwijl DĀSĀMOEKĀ zijn zetel in het rijk van Ajodyā gevestigd had, hield hij niet op, vergezeld van zijn leger, rond te reizen.

- XLV. 1. Nog steeds was hij smoorlijk verliefd en smachtend verlangende naar niemand anders, dan naar de Prinses Dēwi WIDĀWATI, die in 't vuur gegaan was. Zij was geplant in zijn nieren, en hing aan de punt van zijn hart. Men kon het aan al zijn manieren zien, dat hij haar trachtte te vergeten, maar toch vergat hij haar niet, omdat de Panditā-Vorst MAROETĀ hem vroeger gezegd had, dat zij zich in vier rijken: Magādā, Maīspati, Mantili en Ajodyā, ophield. Nu bleek hem te Ajodyā, dat er van de vrouwen in het paleis (van Ajodyā) geen één een zweem van haar had, en dat zij op zijn best haar dienaressen konden zijn. Dat was de reden, dat Koning DĀSĀMOEKĀ niet ophield door bosschen en bergen te reizen, ten genoeg van zijn leger en tot troost in zijn droefheid. Doch in plaats van troost te vinden nam zijn droefheid al meer en meer toe.

- Terwijl hij zoo reisde door bosschen en bergen, en hij, op zijn draagzetel gezeten, en door een klein getal onderdanen begeleid, in het gebergte onder het gebied van Ajodyā rondging, zag hij een kluis, die gemaakt was als een hofstad, met een fraaije hooge poort van marmer, met beeldhouwwerk versierd. Ook de muren waren allen van marmer, de boomgaard was nog jong en vol plantsoen, dat beladen was met fijne vruchten, de klapperboomen stonden sierlijk in een rechte lijnen. Bij de bidplaats was een vijver, omringd van bloemen in groote potten. Dēwi SOEKOSALJĀ wandelde juist met een paar bedienden buiten de poort, en plukte bloemen, die langs den kant van den weg groeiden. DĀSĀMOEKĀ kreeg een schrik, toen hij de schoone vrouw zag. Hij was (eerst) bedremmeld, uit het veld geslagen en als een doode zonder wonden, en sprak toen: „he, wie mag dat toch wel zijn, is het de vrouw van den eigenaar (van deze kluis)? of is het een Nimf uit den hemel, die voor haar genoeg hier op den berg vertoeft, daar zij zoo buitengemeen „schoon is? Haar schoonheid evenaart die van haar, die in 't vuur ging, in „gelaatstrekken, zuiveren glans en in fraaijen, zedigen oogopslag; zij is alleen „zoo vriendelijk niet, maar zij kan toch zeer goed dienen, om mijn liefdevlam „te blusschen. Het zou zeer te bejammeren zijn, als die schoone vrouw altijd „op den berg bleef. Zij is waardig, als Vorstin gediend te worden in een „paleis. Andere paleizen zouden nog voor haar te gering zijn, alleen mijn paleis „voegt aan die schat van mijn hart. Maar het komt mij voor, dat zij

- (XLV) „lijdende is, zij schijnt door te weinig eten en slapen vermagerd van lichaam
15. „en verzwakt, haar voorkomen is eerbiedwaardig geworden. Het komt mij „voor, dat de onberispelijke glans van deze vrouw is als die van bloemen, „wier schoonheid noodwendig vermindert als de hommel er de honig heeft
16. „uitgezogen, hoewel de schoonheid of bevalligheid van haar glans nog in 't „oog valt.”

DĀSĀMOEKĀ steeg toen spoedig van zijn draagzetel, naderde haar en wilde

17. haar iets vragen. Maar toen zij den Boetā-Vorst zag aankomen, beefde zij van hevigen angst, en vlugtte met haar bedienden in den kluis. DĀSĀMOEKĀ ging haar achterna.

18. De Panditā RAWATMĒDJĀ was juist aan het bidden, en schrikte, toen hij zijn vrouw zag vlugten. Haastig trad hij naar buiten, en DĀSĀMOEKĀ ontmoetende, sprak hij op heftigen toon: „hei Boetā! wat doet gij hier in mijn kluis

19. „te komen? en wat plezier hebt gij er aan om op dezen berg rond te reizen? „Zie! is het hier op den berg dan zoo mooi? Het is beter, dat gij in de ste- „den rondgaat, daar vindt gij al wat u genoeg doet!”

20. DĀSĀMOEKĀ antwoordde op strengen toon: „wel, gij moet weten, Panditā!

„dat ik Boetā-Vorst ben, en heerscher van Alēnkā, die het rijk van Ajo-

21. „dyā ingenomen heeft. Nu behoort dat rijk dus aan mij: al de bosschen en „bergen op het grondgebied van Ajodyā, met al wat daar in is, zijn wer- „kelijk mijn eigendom! Welnu, Panditā! ik vraag u dan, wie die uitste-

22. „kend schoone vrouw was; ik wilde haar naderen, maar is zij gevlugt; is „dat misschien uw vrouw?”

De Panditā antwoordde: „ja, dat is mijn vrouw!” waarop DĀSĀMOEKĀ

23. hernam: „als dat werkelijk uw vrouw is, welnu, dan vraag ik haar van u.

„Het moet u niet aan het hart gaan; laat haar aan mij over, dan zal ik u „voor haar een van de vrouwen uit het paleis van Ajodyā in de plaats ge-

29. „ven; ge kunt kiezen, wie ge wilt. Wie van de Vorsten ook maar een bij- „zonder schoone dochter heeft, die u bevalt, die zal ik dadelijk voor u op-

25. „eischen, mits gij deze vrouw aan mij afstaat.”

Toen de Panditā die taal van den Boetā-Vorst hoorde, was het of hij een slag in zijn aangezicht kreeg; met den vinger dreigende, riep hij hem toe:

26. „wel, wel! wat zeg je daar, Boetā! schandvlek der aarde! Je wilt maar „naar je toehalen, en allerlei slechte streken begaan! Nu vraag je mijn vrouw, „maar het is niet waarschijnlijk, dat je haar bekomen zult, zoo ik nog in 't

27. „leven ben. Op zijn allerminst zal ik je eerst met mijn eigen hand straffen. Hei

- (XLV) „Boetâ! je moet wel weten, dat ik de broeder ben van Koning BĀNĀPOE-
„TRĀ, mijn naam is RAWATMĒDJĀ. Op zijn minst wacht ik de gevaren van
„een tweegevecht af.”
- XLVI. 1. Vol gramschap over die woorden riep DĀSĀMOEKĀ: „wel zoo! ik wist niet,
„dat je de broer waart van BĀNĀPOETRĀ! Dat had ik in 't geheel niet ge-
2. „dacht! Zoo je den dood van je broeder wilt wreken, zul jij, kluizenaars knecht!
„in je voornemen om met mij te vechten wel niet teleurgesteld worden. Als
„jij DĀSĀMOEKĀ kunt dooden, dan zullen de zeven lagen der aarde en der
3. „lucht u vreezen. En nu, kom aan, kluizenaarsbediende! volbreng je voor-
„nemens.”
- Daarop greep RAWATMĒDJĀ zijn boog, en riep: „wel, wat zou dat voor je
4. „een geluk zijn, als dit wapen jou miste!” Toen vloog het voortreffelijke wa-
pen van de boog, en trof DĀSĀMOEKĀ, zoodat zijn hoofd van 't lijf geschoten
werd, en hij ter aarde stortte. Eensklaps kwam de pāntjāsonā in werking,
5. en de gescheiden lichaamsdeelen herstelden zich. Verwoed stond DĀSĀMOEKĀ
op, en wierp zijn samogā af en daar hij tegen een pijl van RAWATMĒDJĀ stoot-
te, brak deze in stukken. RAWATMĒDJĀ schoot toen weder een pijl af, met
6. bliksemsnelheid trof de pijl zijn doel, en raakte DĀSĀMOEKĀ aan de hals, zoo-
dat hij in twee stukken op de grond viel. Door de kracht van de pāntjā-
7. sonā spreuk herstelde DĀSĀMOEKĀ weder. Toen vloog hij in de lucht, en riep
al dreigende: „wel, kom aan! bezin je goed, RAWATMĒDJĀ! maak je niet te
„vrolijk, roep je beide ouders maar te hulp! Kom, ontvang mijn neêrval-
8. „lende limpoeng. Het zal niet missen, dat jij, ongelukkige Panditā-knecht!
„heden sterft.” Toen wierp hij zijn limpoeng naar RAWATMĒDJĀ, en trof
9. hem in de borst, zoodat hij op den grond rolde. DĀSĀMOEKĀ zag met genoe-
gen, dat zijn wapen goed getroffen had; hij streek neder, trok zijn tjandrāsā,
en wilde daarmede den kluizenaar den hals afsnijden.
10. Terwijl dit geschiedde, had de Vogelen-vorst, een vriend van den Panḍi-
tā, genaamd SĒMPITĀ, zoo groot als een berg, het gevecht van RAWATMĒDJĀ
11. en DĀSĀMOEKĀ aangezien. Uiterst vergramd riep hij uit: „kijk, daar is die
„DĀSĀMOEKĀ nu weêr aan het vechten met mijn vriend! Is zijn wreede lust
„nog niet voldaan? Zijn broeder heeft hij al omgebracht, en nu moet de Pan-
12. „ditā op den berg er volstrekt aan!” Vol woede maakte SĒMPITĀ zich sterk
voor den strijd; vreeselijk met zijn vleugels slaande, vloog hij in de lucht als
een berg, die zich verheft, onder het geraas van stormwinden. Juist was hij
13. nabij gekomen, toen DĀSĀMOEKĀ den hals van RAWATMĒDJĀ afsneed. SĒMPITĀ

- (XLVI) ging hem achterna, naderde hem, gaf hem een hevigen slag, zette hem de scherpe klauwen in het lichaam, drukte hem den snavel in de borst, zoodat
14. deze verbrijzelde, en zijn lichaam in flarden scheurde, daar hij hem met zijn stevige nagels aanpakte en in stukken brak. Met een plof viel hij op den grond, doch niet lang daarna herstelde hij zich. „Wel verbaasd!” riep DĀSĀMOEKĀ, „wat is dat voor een vogel? dat is een kwaadaardige valsche strijder!”
 15. Toen SĒMPITĀ zag, dat DĀSĀMOEKĀ (weder) leefde, dreigde hij hem met deze woorden: „kom, welaan DĀSĀMOEKĀ! volg mij in de lucht! al had je ook hon-
 16. „derdduizend levens, dan zou het niet missen, dat je door mijn toedoen om- „kwaamt, monster! Boetā! schandvlek der aarde! die er zijn genoeg in „stelt, om (iedereen) in de wereld op een wreedaardige wijze te mishandelen!
 17. „Herken in mij den Vogelen-vorst! Ik heet SĒMPITĀ en ben een vriend van „RAWATMĒDJĀ.” DĀSĀMOEKĀ dit hoorende, werd uiterst vertoornd, en riep: „wel, „jij, Vogelen-vorst! booswicht! als je het plan hebt, mij te doden, onder- „vind dan nu mijn wraak!”

- Daarna sloeg hij zich op zijn schouders en vloog in de lucht. SĒMPITĀ vloog hem te gemoet, sloeg hem met zijn vlerken in het aangezicht, en gaf hem een
19. slag, dat hij op een afstand nederviel en op den grond plofte. Toen nam DĀSĀMOEKĀ een vreeselijke en reusachtige gedaante aan. Hij werd zoo groot als een berg, zette zich in positie, en reikte met zijn handen naar hem in de lucht. SĒMPITĀ ontsnapte hem, en toen hij hem achtervolgde, vloog hij weg. Toen ging SĒMPITĀ hem snel te gemoet, gelijktijdig vlogen zij op elkander af, bondsen
 20. tegen elkander aan, omvatten en omklemden elkander al strijdende. DĀSĀMOEKĀ trok zijn beide beenen bij elkander, en omvatte zijn snavel, zoodat de vogel zich niet verroeren kon. Hij scheurde hem nu de vleugels van het lijf, en trok hem den staart en alle vederen uit, zoodat hij geheel kaal werd, en al zijn
 21. vederen verloor. Het deed DĀSĀMOEKĀ veel genoeg, toen hij SĒMPITĀ zoo kaal geplukt zag. Hij wierp hem ver weg, zoodat hij in een woud nederviel, hoewel hij niet dood was.
 22. SOEKOSALJĀ, de vrouw van den gesneuvelden RAWATMĒDJĀ, omhelsde het lijk van haar man, en klaagde erbarmelijk; zij wilde hem in den dood volgen, en
 23. trok haar dolk; maar in eens verhief zich haar man, en sprak: „ach, lieve „vrouw! breng u niet om het leven, want de Goden staan het u niet toe! La-
 24. „ter zul je het middel zijn van WISNOE's incarnatie, en zijn moeder worden. „Kom, vlugt spoedig naar DĕndĀkĀ, het verblijf van DĀSĀRĀTĀ. Je zult „zijn vrouw zijn, en later de moeder worden van Baṭārā WISNOE, als hij zich

- (XLVI) 25. „in Ajodyâ gaat incarneren. Ja, vrouw lief! ik ben maar voorloopig met je „getrouwd, naar den wil der Goden zal DĀSĀRĀTĀ je bezitten en in eeuwig-
26. „heid over Ajodyâ regeren.” Na deze woorden verdween het lijk.

Met een verslagen hart gehoorzaamde de vrouw aan den last van haar man;
27. zij ging naar buiten, en zag een reusachtig grooten vogel met zijn week li-
chaam, geheel van vederen beroofd. Zij beefde van angst op dat gezicht.
Daarop sprak SĒMPITĀ haar vriendelijk aan: „wel, Vorstin! heb geen vrees
28. „voor mij, want weet, dat ik een vertrouwd vriend was van uw man, die pas
„met DĀSĀMOEKĀ gestreden heeft. Ik heet SĒMPITĀ, en heb uw man in zijn strijd
„geholpen, maar ik heb het verloren. Mijn vederen zijn verdwenen en in den
29. „strijd allen uitgetrokken. Komaan! vlugt spoedig naar den DĕndĀkĀ, dien
„berg dààr in 't zuiden! Neem mijn vleugels, gebruik die als roeiremen en be-
30. „weeg ze heen en weder, dan zult gij zooveel sneller en zoo goed als door
„de lucht gaan.”

Toen de Vorstin dit hoorde, nam zij gehoorzaam de slagpennen van SĒM-
PITĀ, die door DĀSĀMOEKĀ zoo even waren uitgetrokken en verspreid in het
31. bosch lagen. Eensklaps kwam DĀSĀMOEKĀ; ziende dat de Vorstin buiten de
kluis kwam, en door het woud ging, volgde hij haar, en riep haar van
32. achteren toe: „och, kom! waar gaat U naar toe? wil U werkelijk niet van mij
„weten? Het is toch een heel verkeerde neiging, om van zoo'n kluzenaar te
„houden, en U in armoede te hechten aan de wildernis. Geniet liever alles
33. „volop in AlĕnkĀ, vereerd door alle menschen der aarde. Ach, mijn juweel!
„ontzie toch Uw lichaam, bij 't gaan door het digte bosch zullen de dorens
„U misschien wonden. Och! verscheur liever het vel van DĀSĀMOEKĀ, maar
„bemin hem duurzaam, mijn schat!”
34. Het werd de Vorstin angstig om het hart, toen zij hem hoorde; haastig be-
woog zij de vlerken met haar handen, en toen was het, alsof zij vooruit
vloog, zonder de grond te raken; zij liep zoo pijlsnel, dat het suisde, even
35. snel als de bliksem. DĀSĀMOEKĀ was verbaasd, toen hij de Vorstin als de
bliksem zag voortsnelen; hij ging haar achterna, en riep hard: „waar gaat
36. „U toch heen, al vlugt U ook naar den hemel, ik zal U toch stellig zeker
„achterhalen, als ik U nog maar zien kan; al vlugt U ook in de bekolte
„van den Vogelen-vorst, ik zal U overal vervolgen! wie kan zich tegen mij
„verzetten?”

H O O F D S T U K X X X.

Ontmoeting van Dāsāmoekā met Dāsārātā.

(XLVI) 37. Intusschen was de Vorstin in een oogwenk op den berg Dēndākā gekomen. Raden DĀSĀRĀTĀ zat juist in zijn kluis, met vele beambten bij
38. zich, want velen in A j o d y ā beminden hem, en hadden gezamenlijk den wijk naar den Dēndākā genomen. Hij schrikte, toen de Vorstin zijn voeten kwam kussen, en onder tranen de gebeurtenissen in de kluis van haar man mededeel-
39. de, hoe haar man RAWATMĒDJĀ overleden en omgebragt was door den Boetā-vorst, en hoe zijn lijk verdwenen was na het geven van den last, dat zij herwaarts
40. moest vlugten. Voordat zij uitgesproken had, kwam DĀSĀMOEKĀ eensklaps aan. Raden DĀSĀRĀTĀ ging hem te gemoet om hem aan te spreken, terwijl de Vorstin zich achter in het huis van den kluizenaar verborg.

XLVII. 1. DĀSĀMOEKĀ sprak op een heftigen toon: „wie zijt gij hier? gij ziet er nog „jong en schoon uit, en hebt nu al plezier om op een berg te wonen in „gezelschap van vele anderen. Maar ik bemerk, dat het er hier goed uitziet! het „schijnt wel een Vorstelijk paleis te zijn. Zoo iets past niet op een berg!”

2. DĀSĀRĀTĀ antwoordde rouduit: „ach, Heer! ik ben een nabestaande van „den gesneuvelden BĀNĀPOETRĀ, die mijn volle neef was.”

DĀSĀMOEKĀ dit hoorende, zeide: „ben je een neef van BĀNĀPOETRĀ? ge-
3. „lukkig dat ik u ontmoet! Net als RAWATMĒDJĀ heb je zeker het voornemen „om den dood van hem te wreken! Wel nu, dan maar gaauw aan 't vechten!”

„Ach, Heer!” smeekt DĀSĀRĀTĀ vleijende: „hoe zou ik mij tegen U durven
4. „verstouten! De reden, dat alle dienaren van (van BĀNĀPOETRĀ) hun woningen „(in A j o d y ā) verlaten hebben en gevlugt zijn naar het gebergte, is, omdat „zij bevreesd zijn slagtoffers te worden van Uw ontstoken gramschap. Als „zij tot bedaren zijn gekomen, willen zij allen terugkeeren, om U, den groo-

5. „ten Koning, te dienen, en leven en dood in Uw handen te stellen. Wat „is nu Uw verlangen? Uw dienaren zullen het in alle onderdanigheid vol- „brengen.”

DĀSĀMOEKĀ antwoordde: „als je opregt bent, en u gewillig aan mij onder- „werpt, geef mij dan gaauw de vrouw over, die bij u gevlugt is, en mij een
6. „weigering gegeven heeft, het is de vrouw van RAWATMĒDJĀ. Kom, tracht „haar te bepraten en tot bedaren te brengen, opdat zij mij genegen wordt.”

DĀSĀRĀTĀ hernam: „zeer goed, Heer! maar U gelieve een oogenblik

(XLVII) „te wachten, mogelijk gelukt het mij dan wel. Wie zou zich toch tegen U „durven verstouten?”

7. DĀSĀRĀTĀ ging daarop in huis naar het achtervertrek, waar zij zich afgezonderd had. Daar de deur gesloten was, riep hij haar van buiten vriendelijk toe: „kom, mijn lieve! kom gaauw buiten! waarom wil je niet gehoor
8. „geven aan den wil van dien Vorst? Je zult toch wel geen armoede lijden „in Alĕnkā, waar je door alle menschen wordt geëerbiedigd. Het is immers „gebruikelijk, dat een Vorst, die den oorlog aanvaart, en het onderspit delft- „zijn rijk en de vrouwen van zijn kraton verliest. Je moogt niet weigeren,
9. „de vrouw van den overwinnaar te worden en met het rijk in zijn handen „te vallen. Het is geen schande met hem te trouwen, want DĀSĀMOEKĀ, de „Alleenheerscher van Alĕnkā, is een hoog verheven Vorst. Zijn wondermagt „en vermogens zijn zoo buitengemeen, dat al wat op aarde is, voor hem heeft,
10. „en de Goden hem zelfs vreezen. Als je al eens bleeft weigeren DĀSĀMOEKĀ „te trouwen, waar zou je heen vlugten? Wie zou je tegen hem beschermen? „Al ging je ook bij Baṭārā GOEROE vlugten, die is ook bang voor DĀSĀ- „MOEKĀ, en zou zich niet tegen hem durven verzetten.”
11. SOEKOSALJĀ dit hoorende, riep met een afgebroken stem: „als U niet bij „magte is U tegen hem te verzetten, wil ik liever mijn vader volgen, die „strijdende gestorven is, en (mijn man), die hier op den berg den geest
12. „gegeven heeft. Later als ik eens dood ben, kan U dan naar Uw welbehagen „mijn lichaam aan hem overgeven; want (mijn man, die) in de kluis bezwe- „ken is, heeft mij uitdrukkelijk gezegd, dat ik naar U moest vlugten. Ik „heb gehoorzaamd, en nu ik hier gekomen ben, wil U mij overgeven? neen, „dan liever sterven.”
13. DĀSĀRĀTĀ haar klagen hoorende, werd zeer verlegen met de zaak, doch toen kwam er een Godheid, die tot hem zeide: „hoor, DĀSĀRĀTĀ! Baṭārā GOEROE
14. „laat u zeggen, dat gij u niet te zeer beangstigen moet; gij moet een verwelkte „bloem (uit de haarwring) van de Vorstin nemen, en dan bidden, dat die „bloem een zeer schoone vrouw wordt, die op het oog aan SOEKOSALJĀ gelijk
15. „is, en geef die dan aan DĀSĀMOEKĀ over. Hij zal er niets van merken, dat „het een afgebedene vrouw is, en kan dus niet weigeren haar aan te nemen. „Gij zult in 't vervolg Dè wi SOEKOSALJĀ bezitten; want het middel, waardoor „Baṭārā WISNOE later zich in een mensch incarneert, zult gij beide wor-
16. „den. Door de genade van de verhevene Goden zult gij beide de vader en „moeder van Baṭārā WISNOE-MOERTI worden.”

- (XLVII) Toen DĀSĀRĀTĀ de Godheid zóó hoorde spreken, werd zijn hart verligt, en zeide hij op zachten toon: „kom, meisje! ween niet! De Goden zijn u gena-
17. „dig. Geef mij een verwelkte bloem, ik zal er een gebed bij doen, opdat „het een vrouw wordt; die zal je plaats innemen, naar het zeggen der Godheid.”
- De Vorstin reikte hem toen met een verligt hart een verwelkte bloem van haar haarwring toe; hij deed er een gebed bij, en eensklaps werd de bloem
18. een schoone vrouw, in voorkomen, lieftalligheid en vriendelijkheid gelijk aan de Vorstin. Hij bracht haar naar buiten. DĀSĀMOEKĀ was verblijd, toen hij haar zag, daar de Vorstin nu naar zijn meening in zijn magt was. Hij werd
19. geheel verteederd, en sprak, toen zij bij hem gebragt was, tot DĀSĀRĀTĀ op een plegtigen toon: „wel, DĀSĀRĀTĀ! keer maar gaauw naar de hofstad „van Ajo dyā terug, en wees, zoo als ge verdient, Koning en Heer van dat „rijk; als er een kwalijkgezinde is, die aan uw bevelen geen gehoor wil ge- „ven, zal ik hem dadelijk verpletteren.”
20. Toen gaf hij een wenk, en kwamen zijn vogelingen met den draagzetel. De Schijn-vorstin nam met DĀSĀMOEKĀ in den draagzetel plaats, en daarop
21. vertrok hij met zijn gevolg naar Ajo dyā. Dààr komende, ging hij naar het paleis, nam de gewaande SOKOSALĀ mede naar het slaap-vertrek, en gaf zich naar hartelust aan 't mingenot over, doch toen hij den bijslaap wil de uitoefenen, stierf de Schijn-vorstin.

H O O F D S T U K X X X I .

Oorlog van Dāsāmoekā met Batārā Éndrā.

22. DĀSĀMOEKĀ was deerlijk te leur gesteld en beleedigd. Hoogst ontstemd en vergramd, voer hij tegen de Goden uit, bij zich zelve denkende: „die zijn „de bron van mijn drcefheid.” Hij trad naar buiten, en onthoofde zijn Leger-
23. hoofden. Toen Patih PRAHASTĀ hen bij hem gebragt had, sprak hij op een, plegtigen toon: „hoort, al mijn onderdanen en Legerhoofden van Alēnkā! „ik wil nu verder met u naar den hemel gaan, en Batārā ÉNDRĀ bestrijden-
24. „Eigenlijk wil ik daar den persoon zoeken, waarin WIDĀWATI zich geincar- „neerd heeft, en als zij er niet is, moet ik een andere Nimf in de plaats hebben, „die gelijkt op haar, die in 't vuur gegaan is, en op haar, die gestorven is „voordat ik het genot van haar liefde gesmaakt heb. Dat was zeker het werk
25. „van die Godheid, hij wil mij zekerlijk sarren! Hoort, al mijn onderdanen

- (XLVII) „van Alönkå! Edelen en Legerhoofden Al wie bang is voor den dood, „omdat hij met een Godheid moet strijden, sta ik toe, met zijn onderhoorige „troepen naar huis te keeren, en genoegens te smaken in de hofstad! Dan
26. „waag ik er alleen mijn leven aan. Als ik het in den strijd met de Godheid „verlies, keer ik niet terug; dan sterf ik in den hemel. Waar zou zich die „voortreffelijke Berg-prinses toch wel geïncarneerd hebben? Zij is waarlijk „in staat, om iemand van hartzeer ziek te maken! Zoo zij niet in den be-
27. „mel is, . . . nu! als ik dan maar een Nimf krijg, die zoo wat op haar ge- „lijkt!”

- Op het hooren van die aanspraak stonden de Legerhoofden op, en beloofden trouw te zullen zijn: met luider stem antwoordden zij: „ach, ons aller „Heer, DÅSÅMOEKÅ! hoe kan U ons, Uw dienaren, naar huis zenden? geen haar
28. „op ons hoofd droomt daarvan, dat wij onzen Heer zouden verlaten. Wat „is het, met Goden te vechten? al werden we ook door vuurbergen gestampt, „en tot gruis vermorseld, zouden Uw dienaren niet wijken. Komt, laat ons „de Goden aanvallen! Uw dienaren zijn zelfs allen er tegen opgewassen, om met
29. „nog hooger en magtiger partij te vechten. Wij zijn niet bang om tot het aller- „uiterste te vechten tegen de Goden, met al hun krachten de vermogens.”

- Overal dansten de Boetås verheugd, en met luid gedruisch betuigden zij hun bereidvaardigheid. Al de bewegingen van den oorlog bootsten zij na. Zij wierpen hun knodsen in de hoogte, draaiden hun parasoe's en piling's
30. rond, of bewogen hun limpoeng's boven hun hoofd in een kring. Anderen trokken hun scherpe tjandråså's, staken daarmede, en stooten ze op hun lichamen stomp, of sloegen er onder elkander met de vlakke hand op, zoodat zij braken. Anderen wierpen zware steenen, zoo groot als een padschuur, naar boven, en vingden die op hun kale hoofden op, zoodat de steenen in
31. twee stukken braken. Alleen Patih PRAHÅSTÅ zuchtte van angst en groote droefheid. Hij zeide dan ook tot de Legerhoofden: „wacht, wacht eerst! „weest niet al te haastig in 't geven van uw beloften! Ja, 't is betamelijk, dat
32. „onderdanen de liefde van hun Heer vergelden, en naar al magtiger en magtiger „tegenpartij verlangen. Het zou zeer verkeerd zijn, te weigeren met een vij- „and te vechten. Maar weest toch niet te haastig! want uw Heer weet van „verliefdheid niet, wat hij doet. Bezint u! laat u niet medeslepen door u, als „hij doet, te vergeten, en alle rede te laten varen! Handelt volgens edele „beginselen!

33. Al de Legerhoofden zwegen uit vrees voor Patih PRAHÅSTÅ, en gingen

- (XLVII) zitten zonder een woord te zeggen. Daarop sprak PRAHASTĀ: „och, mijn „Vorst, DĀSĀMOEKĀ! verhevene en magtige zoon van mijn ouderen broeder!
- XLVIII. 1. „wees toch niet verzot op den krijg. Ik, uw oom, wil gaarne weten, wat de „Vorst wil; hij gelieve mij de geheime redenen openbaren, dat hij den hemel wil „bestijgen, en met Baṭārā ÉNDRĀ wil strijden! Wat is er toch wel aan de
2. „hand? Als hij slechts trouwen wil, en een Nimf verlangt te bezitten, wel! „laat hij dan niet zoo'n vervaarlijk rumoer maken, en met oorlogsgeweld te „werk gaan! Ik, uw oom, ben bereid, om naar Baṭārā ÉNDRĀ gezonden te „worden, en hem daarover te spreken.”
3. DĀSĀMOEKĀ zei glimlachende: „die oom is net als een klein kind! Hij weet „niet, wat ik wil! daarom zal ik het U zeggen, Oom! Er zijn twee redenen „voor mijn handelwijs; ten eersten wil ik een Nimf in den hemel zoeken, die
4. „in schoonheid gelijkt op WIDĀWATI. Ten tweeden wil ik mij zelve overtui- „gen en een blijk geven van mijn dapperheid in den strijd. Want Baṭārā „GOEROE heeft mij een belofte gedaan; toen ik op den berg Gohkarnā vijf- „tig jaren lang boete gedaan had, openbaarde hij zich aan mij, en (beloofde
5. „mij), dat ik over de aarde zoude zegevieren, en in de wereld de vertegen- „woordiger van alle kracht zoude zijn, dat al wat er in de wereld is, menschen „en Boetā's, ja zelfs de Goden, zouden onderdoen voor mijn wondermagt.
6. „Bovendien heeft hij mij, als teeken (van mijn magt), een wapen voor den „strijd gegeven, waarvoor alle onkwetsbaarheid en buitengewone kracht be- „zwijkt, en waardoor alle vijanden omkomen. Daarom, Oom! maak U niet „angstig, dat ik den strijd verliezen zal!”
7. PRAHASTĀ antwoordde toornig: „is dat het voornemen van den Vorst? ik „heb nog nooit gehoord van een Vorst, die de Goden wil verdelgen, alleen „omdat hij door een vrouw teleurgesteld is. Kijk, dat heeft perk noch paal! „Die overmoed gaat al verder en verder, U wil zelfs onschuldigen dooden. U
8. „hebt een Nimf gezien, die al dood en in het vuur gegaan is, en dat heeft „U getroffen; nu zoekt U haar, terwijl zij niet meer bestaat, en (de vrouwen) die „U heeft, verlaat U; U handelt zonder nadenken, en dwaalt en doolt overal
9. „rond. U pretendeert, dat U altijd overwinnaar is in den strijd, en dat niemand „U evenaart in kracht en buitengewone vermogens, en U wil daarom op een „woeste manier onder de Goden rondslaan; maar vroeger heeft U eens ge- „vochten met SOEBALI, een stok-mageren aap, en die heeft U toen aangepakt, zon-
10. „der dat U iets doen kon: al Uw buitengewone vermogens waren vruchteloos, „Uw krachten waren allen verdwenen. Zie! waar was toen, wat Baṭārā GOEROE

- (XLVIII) „U beloofd had, en dat U werkelijk meent ontvangen te hebben? Of bestaat „het misschien daarin, dat U honderd aangezichten kan maken, en vuur te
11. „voorschijn kan brengen! Dat is immers 't werk van een klein kind: het past „een man niet, daaraan veel te hechten. Als Bațârâ Goeroe vergramd is, „en in den strijd zijn vreeselijke gedaante aanneemt, vervult hij de gansche „wereld met vlammen, en dan is uw vuur in vergelijking daarvan als een
 12. „brandend bos stroo; ja, men kan er trasi bij braden, maar aardappels wor- „den er niet gaar bij: het is niet heet genoeg en spoedig uitgebluscht. Of ver- „trouwt op U de wonderdadige vermogens van den koentâ-pijl, die dwarlwin-
 13. „den veroorzaakt, als hij gewreven wordt! wat voor wind is dat? het kan „niets dan een dor blad doen neêrvallen, maar het lijkt er lang niet naar, „dat die wind bestand is tegen de kracht van Bațârâ Bajoe's toorn: als „de bergen daardoor niet weggeslingerd worden, vallen zij om door de „kracht van zijn wind. Vertrouwt U op het wapen, dat water voortbrengt?
 14. „maar dat haalt immers niet bij de vermogens van Hjang Baroemâ! Of op „Uw schrikwekkende gedaante? maar U is (in die gedaante) op zijn allerbest „zoo groot als een berg, en U is dan niet eens waardig, om tot voorvechter
 15. „(in 't leger der Goden) te dienen; in de verte komt dat niet bij de grootte van „Bațârâ Soeman, die zoo groot is als duizend bergen, als hij in den strijd zijn „schrikwekkende gedaante aanneemt. Zijn pink is dan even groot als U zelf. Zijn
 16. „bulderende stem is dan als een millioen voorbijschietende donders, en is op een „afstand van een maand gaans hoorbaar, en van nabij het oor treffende, veroor- „zaakt zij den dood. Zie! op welke wijze zou U het in den strijd met de Goden
 17. „des hemels winnen? Al Uw vermogens zijn heel anders als die van de Goden! „Allen die op de gansche aarde veel vermogend en dapper zijn, hebben die „(eigenschappen) ontvangen van de Goden, en nu wil U die gaven keeren tegen „hen, die ze U gegeven hebben! Tegen hen zullen zij zeker geen halve duit
 18. „waard zijn! Het is een ondankbaar bestaan, om er niet meer van te zeggen. „Niet dat ik Uw krachten en vermogens gering schat, maar ik beain U opregt, „en heb medelijden met U. Laat ons dus maar terugkeeren, en het aan Uw va- „der en grootvader vragen; al zijn het Boetâ's, ze zijn toch zoo goed als deug
 19. „zame Panditâ's. U moet mij maar gelooven en mijn raad volgen, dan zal de „uitkomst gelukkig en gezegend zijn. U stamt af van een Berg-panditâ, en „moet dus de Goden beminnen, en nu U wil hen ten stotte gaan bestrijden!
 20. „Er zijn immers menschen genoeg! Als een Vorst moedig en vermogend is, „als hij bliken wil geven van zijn buitengemeene krachten, en den woesten krijg

- (XLVIII) „voortzetten, well! laat hij dan toch niet de Goden bestrijden, en op die wijze aan „zijn wreede lusten toegeven. Ach, lieve Neef! ga toch niet te ver, en geef
21. „geen gevolg aan den drang van Uw onzalige hartstogten. Zoo als U vroeger, „bij voorbeeld, Uw ouderen broeder, Koning *ḌĀNĀRĀDĬĀ* (van *Lokāpālā*), „verslagen heeft, wat had hij toch tegen U misdaan? Hij was Uw ouder broeder, „en gaf goeden raad! maar zie! U hebt hem met kwaad vergolden. En dan de
22. „dood van Koning *BĀNĀPOETRĀ* van *Ajodyā*, en van den *Panditā RAWATMĒDĬĀ*, „een ander zou innig berouw daarvan hebben voor de Goden des hemels, en U „gaat zelfs al verder en verder, en wil nu de Goden bestrijden! Ach, lieve „Neef! niet alzoo!”....
23. Toen *DĀSĀMOEKĀ* den *Patih PRAHASTĀ* zóó hoorde spreken, was het, of hij een slag in zijn aangezicht kreeg. Als hij er niet aan gedacht had, dat het zijn oom, de broeder van zijn moeder, was, had hij hem misschien met zijn lim-
24. poeng verslagen. Nu antwoordde hij op een heftigen toon: „wel Oom! ga „maar gaauw aan den haal, keer terug naar *Alēnkā*, en neem al je troepen „mede! Volg mij niet, als je mij maar steeds te schande maakt, en zegt, wat
25. „je maar wilt! ga dan liever heelemaal tot mijn tegenpartij over, en volg „*Baṭārā ĒNDRĀ!* Zou ik om zulk een taal terugkeeren? Eer zinkt een dor „blad in het water, en drijft een (zwarte) zwarte steen er boven, eer dat ik het
26. „tegen de Goden zou verliezen in den strijd met bovennatuurlijke krachten. „Wat jij daar zegt, is de taal van iemand, die bang is voor den dood, en die „niet weet, wat hij zegt. Welaan, *SOEPWARSĀ*, *DOEMRĒKSĀ*, *BĀDJRĀMOESTI* en „*KAMPĀNĀ!* rukt op met alle troepen!”
27. Onder dit commando rookte zijn aangezicht, en kwam er vuur uit, dat van alle kanten vlamde als een berg, waarvan de bosschen in brand staan. De vier Leger-hoofden, ziende, hoe vergramd hun Vorst was, rigtten zich van hun zitplaatsen op, lieten de krijgsmuziek slaan, en gelastten hun troepen, om op te rukken.
28. Daarop gingen zij door de lucht, ook de andere Leger-hoofden, tot den laatsten man toe, gingen met al hun troepen mede. De lucht was vervuld van de menigte zwevende *Boetā*'s, die zich als groote donkere wolken uitstrek-
29. ten, de *Boetā*'s brulden als woedende leeuwen, en maakten een verschrikkelijk rumoer; tegelijk verhief zich de krijgsmuziek met een ijzingwekkend geraas.
- DĀSĀMOEKĀ* zat in zijn kostelijken draagstoel, en regts en links van hem ver-
30. drong zich zijn lijfwacht van dappere *Boetā*'s onder luid getier en geraas,

- (XLVIII) Al de Leger-hoofden namen toe in grootte, en namen vol woede hun schrikwekkende gedaanten aan. DĀSĀMOEKĀ zag met genoegen den fieren gang van
31. zijn troepen, alsof zij reeds in het gevecht waren. Al het vuile en al het uitvaagsel der aarde, alle wilde berggeesten, die men in wouden, bergkloven, en aan berghellingen vindt, hoorden, dat hun Vorst wilde strijden met de Go-
32. den, en volgden hem verheugd met hun wapens in digte drommen en met luid gedruisch. Van het noorden en zuiden, van het oosten en het westen, kwamen zij aanzetten, om zich met de voorste troepen te vereenigen; zij waren ontelbaar, omdat er onder den togt telkens troepen van (andere) benden bijkwa-
33. men. Met dof gedreun kwamen er nog van achteren zonder ophouden aanzetten, zich verspreidende, en door elkander zich vermengende; de neveldigte massa's, waaruit de Boetā's van uit de lucht en van de bergen te voorschijn
34. kwamen, maakten een gedruisch als een orkaan. Van luidruchtige vreugde en blijdschap schreeuwden en gilden zij, want zij stelden zich als zeker voor, dat hun Heer zegevieren, in zeer weinig tijds al wāt er in den grooten Hemel is, verwoesten, en de Nimfen als buit met zich voeren zoude. Alleen de
35. Patih PRAHASTĀ was zeer bedrukt, en met loomen tred kwam hij langzaam met zijn troepen achteraan. De Boetā's in de voorhoede hadden de gren-
36. zen van den Hemel bereikt. De roovers onder hen gingen voorop, stortten zich vooruit, en vielen al voortgaande in massa's aan.
- Toen zij op de Goden indrongen, kwamen deze in opschudding, en met ijzing vlugtten zij naar alle kanten heen. De Nimfen liepen verward dooreen, en verspreidden zich naar alle kanten vol angst, radeloos en in onberedderde klee-
37. ding. Die achterhaald werden, trok men de kleederen uit, tot zij geheel ontbloot waren, en dan liet men ze maar moedernaakt wegvlugten. Niemand wilde zich tegen hen te weer stellen. Allen ijsden van schrik bij het zien van de Boetā's.
38. Die 't eerste gevlugt waren, bragten aan Baṭārā ÉNDRĀ het berigt, dat de grensgewesten van den hemel geheel en al overstroomd waren van ontelbare Leger-benden van vijandelijke Boetā's, onder aanvoering van DĀSĀMOEKĀ, dat zij allerlei ongeregelheden pleegden en alles uitplunderden, en dat hun voorhoede nu voorwaarts trok, om het paleis van Baṭārā ÉNDRĀ te verwoes-
39. ten. Toen Baṭārā ÉNDRĀ deze tijding van de Grens-goden vernomen had, zond hij hevig ontsteld, berigt daarvan aan al de voornaamste Goden. Met veel beweging verzamelden zich de Goden, geheel ten strijde toegerust, met het voornemen, om voor de Boetā's niet te wijken.

- XLIX. 1. Al de voornaamste Goden kwamen met al hun gewapende troepen bijeen, en schaarden zich in orde op de aloen-aloen van 't paleis van Baṭāra ÉNDRA. Het aantal Goden was zonder tal, en geleek een grenzelooze zee, die
2. het land overstroomt, de olifanten, wagens en paarden waren ontelbaar. Met zorgvuldigheid was de slagorde gerangschikt, en aan ieder zijn plaats aange-
wezen; aan allen, die te paard of op olifanten reden, die te voet gingen en
 3. in rijtuigigen zaten, was een bepaalde taak opgelegd. De Goden, die op paar-
den reden, besloegen den regter- en linkerflank; die op olifanten zaten, werden
in het front geplaatst, en de wagens waren regts en links verspreid, ten einde
 4. wijd en zijd te strijden. Het was een uitmuntend opgestelde slagorde. De
Goden, die te voet gingen, werden op een afstand in reserve gehouden, want
het was bekend, dat de Boetā's hun wilden aanval verwoed zouden voort-
zetten, daarom werden de troepen geschaard in een geduchte slagorde,
 5. die smal van voren en breed van achteren was. De kavallerie werd dus
regts en links in de flanken geplaatst, om den vijand spoedig te kunnen
includen. In het front stonden zij, op wie men vertrouwen kon, nl. de olifan-
6. ten, om vastheid aan de slagorde te geven, zoodat zij niet bewogen of in 't
naauw gebragt kon worden, bij den woedenden aanval der Boetā's. Die op
wagens reden, waren hier en daar verdeeld in de binnen-bogt van het front,
om spoedig van zich af te kunnen slaan. Het voetvolk werd op een afstand
in reserve gehouden, om later van achteren aan te vallen, als het gevecht be-
gonnen was.
 7. Toen de voorhoede van het Boetā-leger zag, dat de Goden al in slagorde
stonden, hield men op, en gaf men DĀSĀMOEKĀ kennis, dat het Leger der Go-
8. den uitgerukt was. Daarop ging DĀSĀMOEKĀ naar voren, en zag het tallooze
leger der Goden. Hij zag hen dicht bijeen en op bepaalde afstanden de gan-
sche breedte van de aloen-aloen beslaan, zonder er een eind aan te zien.
 9. Hun menigte geleek op een donkeren nevel. Koning DĀSĀMOEKĀ spoorde vol
woede zijn Leger-hoofden aan met de woorden: „welaan, laten wij het spoedig
„ondernemen! De Goden van ÉNDRA's hemel zijn wel schrikbarend veel in ge-
„tal, maar niemand moet aarzelen of bevreesd zijn tegen hen te vechten, mee-
10. „nende, dat men ze niet kan doden. Loopt op hen in, en vertrapt hen in 't
„gevecht, en maakt hoopen van lijken! dan zullen zij het niet uithouden, en
„uw aanval niet kunnen weêrstaan”. Daarop gaven de Leger-hoofden aan de
troepen het commando, en toen vielen zij allen tegelijk onder hevig geschreeuw
11. aan. Zij werden ontvangen onder krijgsmuziek en geschreeuw, 't was of de

- (XLII) donder door de lucht rolde. Beide partijën, de Boetâ's en de Goden, waren even talrijk, zij vielen aan als de baren der zee, (die op het strand breken);
12. velen, die te ver vooruitgegaan waren, werden van de hunnen afgesloten, van beide zijden werden zij geslagen, en van voren drong men op hen in. Zij retireerden, in een kring rondgaande, maar de flanken (der Goden) sloten hen van achteren in, en het front hield stand, want de olifanten stonden overzettelijk, en zoo
 13. werd zonder langdurige worsteling het voorste deel van 't Boetâ-leger verdeeld.

- Toen DĀSĀMOEKĀ zag, dat zijn Leger verwoest werd, viel hij vol woede in
14. persoon aan, alle Leger-hoofden volgden hem. GAṬODĀRĀ, MAÖDĀRĀ, KAMPĀNĀ, BĀDJRĀMOESTI, DOEMRĒKSĀ, PRAHASTĀ, SOEPWARSĀ, SOEMĀNĀGRĀ, MINTRAGNĀ,
 15. DJAMBOEMANGLI, KĀRĀDOESĀNĀ, WIKĀTĀSINI, SOEKASRĀNĀ, TRIMOERDĀ, TĀTĀKAKI, WIROEPAKSĀ, POETAKSI, PRAGĀNGSĀ, MARITJĀ, ANIPRĀBĀ, DWĀDAKSĀ, PRAKĒMPĀ,
 16. PRATĀPĀDAKSI, WILOĪTAKSĀ lieten allen hun wonderkracht werken. Eenigen wreven hun limpoeug, tot er vuur uitkwam, dat alom zijn vlammen uit-sloeg en alles verbrandde. Anderen wreven hun nanggālā, zoodat er water uitkwam, weder anderen wreven hun koentā, totdat er stormwinden uit voort-
 17. kwamen, die de afgeschotene pijlen begeleidden. Sommigen legden hun bogen aan, 't waren bogen als talboomen met peezen als pinang-boomen. Zij schoten maar één pijl af, maar die bracht tienduizend te voorschijn. Wederom anderen van buitengemeene krachten namen een schrikwekkende gedaante aan met een vu-
 18. rig lichaam. Zoo spreidden de Boetâ's op allerlei wijzen hun buitengewone krachten en wondervermogens ten toon, zij spannen huu uiterste krachten in, en vierden hun wondermagt den vrijen teugel, alsof zij allen de gelofte gedaan hadden, om hun buitengewone krachten uit te putten.
 19. Al de voorname Goden waren in de weer, en schoten gelijkelijk hun wonderpijlen af, om daarmede de wonderwapens der Boetâ's afteweren. Na eenigen strijd wogen zij tegen elkander op, en vermengden zij zich met elkan-
 20. in de lucht. Want bij de Boetâ's en de Goden trof men bovennatuurlijke wapens aan. Het was alsof de wereld verdeeld werd, en eensklaps verdween, en alsof hemel en aarde door de hevigheid van den strijd werden in stukken gescheurd.
 21. Het zou niet mogelijk zijn, de hevigheid van den strijd en het tal van wonderwapens, die men aanwendde, te vermelden. DĀSĀMOEKĀ zag den gang van den strijd; hij zag, hoe al zijn Leger-hoofden met lust hun krachten in-
 22. spanden, en met die van de Goden durfden te meten. „Komt,” riep hij toen

- (XLIX) „mijn Leger-hoofden! gij moet maar niet enkel met uw wondermagt strijden, „dat is tegenover Goden nutteloos, zij houden er zelfs van, om daarmede het
23. „gevecht te rekken. Komt, moedig voorwaarts!” Nadat DĀSĀMOEKĀ deze woorden gesproken had, zette zich zijn lichaam uit, nam een schrikwekkende gedaante aan, en trad in 't midden van 't slagveld. Toen de Leger-hoofden zagen, dat hun Vorst zelf aan den strijd deel nam, vielen zij gelijkelijk op hun
24. vijanden aan. Hun digte drommen trachtten de Goden als één man te vertreden en te verdringen, en hen daardoor te vernielen. Maar deze hielden moedig stand.

- DĀSĀMOEKĀ, door de hitte van den strijd tot onbesuisde woede vervoerd, stortte zich op de vijanden, trok hen, gooide hen door elkander, brak hen in tweeën rukte hen naar zich toe, schopte hen, boog hen onder de knie en wierp hen
25. van zich. Ploffend en bonzend vielen de Goden op de aarde, zij stierven echter niet, en waren maar buiten kennis. Bijkomende maakten zij zich uit de voeten, radeloos vloten zij weg, om zich te verschuilen op verborgen plaatsen.
26. Geen een van hen had den moed om terug te keeren. De lijken van de Boetā's vielen als een regen op de aarde, en hoopten zich op. Maar zonder daarvan iets te merken, marcheerden zij immer voorwaarts, daar al de
27. Leger-hoofden in zinneloze woede den dood zochten. De aanvoerders van de Goden stonden pal tegen den aanval van de Boetā-hoofden. Zeven van hen waren gesneuveld, in 't naauw gebragt, verdrongen en overstelpt van pijlen. DĀSĀMOEKĀ bevond zich in zinneloze woede te midden van den strijd.
28. Onder het slaan koos hij hen uit, die op wagens of olifanten zaten. Al meer en meer nam zijn gedaante in vreeselijkheid en omvang toe, hij brulde van vrolijkheid. In 't wilde en in de grootste drukte greep hij regts en links om zich heen, hij schopte vooruit en achteruit, en pakte en sloeg en verscheurde
29. de (wat onder zijn bereik kwam). Veel wagens werden vergruizeld, en de olifanten lagen op den grond verstrooid, ten gevolge (van den aanval) van DĀSĀMOEKĀ. Het front van 't leger der Goden nam de vlugt, de linkervleugel was uiteen, en de regtervleugel was geheel en al verstoven en verstrooide zich naar alle kanten. Van schrik bevangèn, vlugtten zij om een schuilplaats te
30. zoeken bij Baṭārā ĒNDRĀ, hun opperbevelhebber, die stand hield in 't midden van het slagveld zonder zich te verroeren. Toen DĀSĀMOEKĀ dit zag, gaf hij dezen last aan zijn Leger-hoofden: „gaat op zijde, en onttrekt u aan den
L. 1. „strijd! want daar staat Baṭārā ĒNDRĀ, ik wil hem zijn zin geven. Hij is „juist een partij voor mij, ik zal hem niet teleurstellen in zijn wensch om

- (L) „zijn krachten met de mijne te meten. Wie van ons ook bezwijkte, ik ben „even beroemd als hij, en aan het uiteinde van mijn aardsch bestaan wordt
2. „de voortreffelijkheid van mijn magt door de feiten bewezen. Ziet het lijde- „lijk toe, dat ik in den strijd val! niemand van U mag mij helpen!”

- Na 't uitspreken van dezen last kwam hij nader bij Baṭārā ÉNDRĀ, aldus snoevende: „welaan, God ÉNDRĀ! bedenk u, voor het te laat is! wacht „mijn aanval niet af! onderwerp u liever op een vredelievende wijze, en
3. „stel al wat zich in den hemel bevindt, al de Nimfen, en al wat mij daar „behaagt, in mijn handen! Zoo gij dan toch volstrekt wilt aanvallen, zal ik „bij uw dood uw paleis verwoesten en tot een puinhoop verbranden, en ik „zal de gansche wereld onderste boven keeren.”
4. Op het hooren van die taal werd Baṭārā ÉNDRĀ rood van woede en toomeloze drift. Met den vinger op DĀSĀMOEKĀ wijzende, riep hij luide: „he, jij, leelijk, gemeen wangedrocht! uitvaagsel! die met allerlei streken om- „gaat en genoeg en hebt in boosheid en in 't mishandelen van de wereld!
5. „Boetâ! vuil der aarde! Op die wijze zult ge zeker het aanbrandsel worden „van het vuur der hel!”

- DĀSĀMOEKĀ dit hoorende, stelde zich in positie, en gaf lucht aan zijn woede. Hij greep zijn limpoeng, dezelfde die hij vroeger van de Goden op zijn gebed ontvangen had, en sloeg daarmee naar Baṭārā ÉNDRĀ, die te
6. gelijktijd een pijl van gelijke kracht afschoot, zoodat de limpoeng teruggekaatst werd. Toen greep hij zijn koentâ, en schoot die af, maar tegen een anderen pijl stuitende, keerde het wapen gebroken terug. Eindelijk wierp hij zijn trisoelâ af, hij trof Baṭārā ÉNDRĀ daarmee zoodanig, dat deze een oogenblik bewusteloos werd. Toen hij opgestaan was, greep hij schielijk
7. naar zijn laatsten krachtigen pijl; deze vloog met bliksemsnelheid af, en schoot DĀSĀMOEKĀ zijn hals door midden, zoodat hij met een bons op den grond viel, maar door de werking van de pântjâsonâ, vereenigden zich de gebrokene beenderen en spieren tot één geheel. Na zijn herstelling vloog hij in de lucht, en plaatste zich nabij vlak tegenover zijn vijand.
8. Intusschen zag KOEMBĀKARNĀ met blijdschap het gevecht aan, (want) hij was achter zijn broeder aangekomen, want hij was zeer met zijn broeder begaan, omdat deze met de Goden vocht. Hij kwam juist, toen zijn broeder en Baṭārā ÉNDRĀ in het heetste van den strijd elkander met pijlen be-
9. schoten. Hij begaf zich onder de Legerhoofden, om het leger (van zijn broeder) te beschermen.

- (L) Toen zij elkander een poos beschoten hadden, zonder dat een van beiden de minste was, trok DĀSĀMOEKĀ zijn tjandrāsā, met het plan om van nabij te vechten, en op zijn vijand aantedringen, maar hij werd tegengehouden door een
10. pijl, die hem trof, en zijn hals in tweeën sneed. Toen hij met een bons nederviel en op den grond rolde, waren de Boetā's, die het zagen, ontzet van angst. Daarop werkte de pāntjāsonā, hij stond spoedig weêr op, zette zich in positie, gaf zijn verkropte woede lucht, vloog onder een schrikbarend
 11. gebrul in de lucht, en riep zijn vijand toe, om op zijn hoede te zijn. Baṭārā ĒNDRĀ schoot toen spoedig een pijl op hem af, die hem in de borst trof en door zijn rug heen ging, zoodat hij met een bons ter aarde stortte, als een
 12. omstortende berg.

- KOEMBĀKARNĀ zag dit, en was zeer bevreesd, dat DĀSĀMOEKĀ zoo voortgaande al te dikwijls zoude sterven, en dat eindelijk de pāntjāsonā haar kracht zoude verliezen. Hij greep zijn limpoeng, en wierp die van de regter zijde naar Baṭārā ĒNDRĀ, zonder dat deze hem nog gezien had. Baṭārā ĒNDRĀ werd in de zijde getroffen, en liet zich geheel buiten kennis op den
13. grond vallen. De Goden kwamen om strijd toelopen, en bragten hem, toen hij geheel bewusteloos bleef, in veiligheid bij Baṭārā GOEROE, terwijl zij de poort van den hemel achter zich sloten, (want) DĀSĀMOEKĀ volgde hen met zijn legerbenden, met het voornemen, om den hemel van Baṭārā ĒNDRĀ te verwoesten en te plunderen, en (de vrouwen) gevangelijk weg te voeren.
 14. Maar Baṭārā NARĀDĀ trad DĀSĀMOEKĀ, op last van Baṭārā GOEROE, te gemoet, en voegde hem deze vleijende taal toe: „wel, mijn lieve kleinzoon! aller„vcortreffelijkste RAWĀNĀ! Gij hebt in der daad de wereld overwonnen! Wie „is aan u in den oorlog gelijk, daar gij de Goden overwint. En dan is „daar uw broeder KOEMBĀKARNĀ, hij is in der daad de sterkste der wereld, en „heeft zijn weêrga niet! Maar geef niet te zeer toe aan den drang van uw „hart, door in uw dolle woede den hemel (van Baṭārā ĒNDRĀ) te willen
 - 16 „verwoesten, en u den toorn van Baṭārā GOEROE te berokkenen. Zij die „de oorzaak van uw hartstogt is, Dèwi WIDĀWATI, is niet in den hemel; zij „is nog steeds op de aarde, en heeft zich geïncarneerd in een Prinses van „Magādā. Aan haar moogt gij niet denken, want zij is nu gehuwd met den
 17. „Koning van Maīspati. Doch hier geef ik U een Nimf voor WIDĀWATI in „de plaats, het is Dèwi TARI, zij is buitengemeen schoon, en een dochter van „Baṭārā ĒNDRĀ. Uw jongeren broeder, KOEMBĀKARNĀ, geef ik ook een zigt„baar teeken van de behaalde zege, namelijk de Nimf Dèwi KISWANI.

- (l) 18. „Ja zelfs ook uw jongste broeder, WIBISĀNĀ, ontvangt van Baṭārā GOEROR „een echtgenoot, de schoone Dèwi TRIWATI. Al deze drie Nimfen zijn de „voortreffelijksten in den ganschen hemel. Welaan, vriend! het zij nu genoeg!
19. „keer terug met al uw legerbenden! Geniet met uw broeders volop genoegens in uw hofstad, en baad u in het genot der liefde!”

Toen DĀSĀMOEKĀ deze woorden van Baṭārā NARĀDĀ hoorde, was hij hoogst verblijd, te meer toen hij het uiterlijk van de drie Nimfen zag, en 't

20. hem bleek, dat zij buitengemeen schoon waren. Toen hij ze ontvangen had, liet hij de krijgsmuziek klinken ten teeken van vertrek, en daarop trok hij met zijn gansche legermagt uit den hemel van ÉNDRĀ.

- Te Alēnkā komende ging Koning DĀSĀMOEKĀ dadelijk in zijn paleis.
21. Hij maakte Dèwi TARI tot zijn Gemalin, en wel tot zijn gemalin van den eersten rang, met magt over de geheele kraton en met gezag over al zijn (andere) vrouwen. Dèwi KISWANI werd de Gemalin van KOEMBĀKARNĀ, en
22. Dèwi PRIWATI werd de gemalin van WIBISĀNĀ. De jongere zuster van de twee eersten, die de oudere zuster van WIBISĀNĀ was, genaamd SARPĀKĒNĀKĀ, gaf hij tot echtgenoot een Boetā-aanvoerder van de grensgewesten, een oorlogsheld, genaamd KĀRĀSOEDĀNĀ, een dapperen en sterken krijger.
23. DĀSĀMOEKĀ en zijn beide jongere broeders gaven zich in hun paleizen aan de genoegens van den echt over. Van de Legerhoofden en aanzienlijke aanvoeders van Alēnkā hadden velen zich vrouwen genomen uit de gevankelijk
24. weg gevoerde Nimfen. Zij smaakten de genoegens van de min met volle teugen, en gaarne deelende in de blijdschap van hun Heer, aten en dronken zij naar hartelust. Al de aanzienlijke en geringe Boetā's dachten er aan, dat zij voortdurend gezegevierd hadden, dat de drie werelden door hun Ko-
25. ning ten onder gebracht waren, dat er niet alleen onder de Vorsten der aarde niemand was, die iets tegen hem durfde beginnen, maar dat zelfs de Goden den strijd tegen hem verloren hadden, daar Baṭārā ÉNDRĀ gewond was. Daarom genoten zij volop de genoegens.

Doch wij staken hier (vooreerst) het verhaal van het vreugdedronkene Alēnkā.

HOOFDSTUK XXXII.

Raden Sēmantri gaat naar Maīspati.

- II. 1. Wij gaan nu over tot het verhaal van een episode, die voorviel ongeveer in den zelfden tijd, als toen het vroeger verhaalde met DĀSĀMOEKĀ gebeurde. Op den berg Djati-sarānā woonden twee Hoofd-panditā's, zij waren 2. broeders, en deden strenger boete dan de andere Panditā's. De oudste heette SOEWĀNDAGNI, en de jongste DJĀMĀDAGNI. Hun handelingen waren echter verschillend, (want) terwijl de oudste er naar streefde, om naar zijn heilige roeping te leven met een edel, standvastig gemoed, en een behoorlijk, schoon voorkomen had, was de jongste gespierd, sterk, breed en groot, een 3. door het Panditā's-schap gevormde held. Deze wilde dan ook niet in de kluis blijven, maar doolde onophoudelijk rond door wildernissen, met zijn boog op den schouder, en als hij dan hoorde van Vorsten, die met elkander in oorlog waren, ging hij er spoedig naar toe, hielp de overwonnene partij, en onderzocht nauwkeurig, wat de aanleiding van hun oorlog was; al wie dan de eerste aanleiding gegeven had, kwam om in den strijd, als hij in zijn vrede-voorslagen niet treden wilde. Als hij maar hoorde van Vorsten of Panditā's, die dapper waren, ging hij spoedig naar hen toe, en noodigde hen uit, om met hem te vechten, doch er was niemand, die tegen hem durfde te strijden, uit vrees voor zijn buitengemeene krachten en voor zijn grooten boog. Hij had zijns gelijken niet, en droeg daarom ook wel den naam van Panditā 5. RĀMĀ BARGĀWĀ, dat is: zoon van BARGOE, en zóó heette zijn pijl, om de grootte, ook Bargāwastrā (dat is pijl van BARGOE), want nergens ter wereld was daarvan een weërge. Voorts had hij voortreffelijke en zeer uitstekende eigenschappen, en van uit de magtigste rijken verhief zich zijn roem, als die van een Heilige, die (tevens) een heldhaftige krijgsman was.

Zijn ouder broeder SOEWĀNDAGNI verschilde van hem, want getrouw aan zijn vroomte betrekking, bleef deze in zijn kluis zich steeds overgeven aan gebeden en godsdienstige bespiegelingen. SOEWĀNDAGNI, van wien wij nu verhalen willen, had maar twee zoons; de oudste was reeds volwassen, en heette Raden SĒMANTRI, een zeer schoon jongeling, zeer bedreven, dapper, begaafd met bovennatuurlijke krachten ervaren en volkomen te huis in beschaafde manieren, in alles ging hij met de uiterste voorzigtigheid te werk. Men kon het in 't geheel niet aan hem zien, dat hij van een Panditā afstamde, en dat hij een

(Ll) 7. berg-kind was, daar hij den aard van een hof-edelman had, en soms werd hij zelfs door edele maagden in liederen geprezen. Overigens bleef deze zoon van SOEWÂNDAGNI buiten den omgang met vrouwen, en dat wel uit eigen beweging; en daar hij er naar streefde om bovennatuurlijke vermogens te verkrijgen, deed hij de strengste boete, om zijn zinnelijke lusten te beteugelen. Hij stelde zich niets dan dapperheid in den oorlog ten doel, en had er geen lust in om als een Panditâ te leven, maar verlangde naar het leven in een hofstad, daarom beteugelde hij van der jeugd af zijn lusten, en leefde hij als een boeteling, omdat hij alleen naar buitengemeene vermogens streefde. Zijn verlangen naar krijgsbekwaamheid werd door de Goden vervuld, daar zij hem een tjâkrâ (of rad-pijl) ten gebruike in den oorlog gaven, een voortreffelijk wapen uit den hemel, geschikt om er vijanden mede te verdelgen.

Zijn jonger broeder zag er uit als een Boetâ om zijn wanstaltigheid. Zijn vader had hem den naam gegeven Raden SOEKÂSRÂNÂ, en had hem, reeds bij zijn geboorte, naar een woest bosch verbannen, want hij schaamde zich zeer, dat zijn zoon zoo wanschappen was, en verbande hem, opdat hij omkomen zoude in steenachtige ravijnen, op scherpe klippen, in gevaarlijke bosschen en doorn-struiken, aan den rand van diepe valleijen, of in scherp gepunte bergkloven. (Hij werd verbannen naar) een bosch, waarin alles verdween, en de spoken hun verblijf hadden, en waar elk menschelijk wezen, dat er naar toe ging, stierf, zoodat niemand dan ook in of door dat bosch durfde te gaan. Maar SOEKÂSRÂNÂ kwam daar niet om, en hield zich verscheidene jaren in dat gevaarlijke bosch op, doch bij 't toenemen van zijn jaren werd hij niet grooter, zijn vel werd zoo ruw en oneffen als de schil van een djëroek-poeroet, zijn kleur was zoo zwart als inkt, zijn tanden waren klein en spits als pandan-dorens, zij staken zichtbaar vooruit en waren vergiftig, zijn neus was stomp, zijn voorhoofd, als dat van een eend, vooruitstekend, zijn oogen zaten diep in 't hoofd, zijn hals was kort, zijn schouders liepen boven naauw toe als een bamboezen vischkorf (këpis), zijn haar was dun en rood, zijn rug was zoo krom als de boog van een woesoë, zijn achterste stak achteruit als de steven van een schip, en met een punt als de bok van een zadel, hij was krom van beenen, droeg een spitsbuik met een uitpuilenden navel, hij sprak (door een gebrek aan zijn verhemelte) onduidelijk en niet gearticuleerd en telkens afgebroken, hoewel minzaam; hij was de slechtste der slechten en de grofste onder de lomperds. Hoewel deze Dwerg-boetâ allerlei gebreken en ondeugden had, was hij evenwel toch nog begaafd met een zekere minzaam-

- (L) 12. heid, ten gevolge van zijn afstamming van een boeteling. Zijn vader was inwendig zeer verlegen met hem, maar gevoelde zich niet in staat, om te staan naar 't leven van zijn zoon, ja hij had zelfs eenigzins ontzag voor hem, want hij wist, dat zijn zoon door Baṭārā Goeroe bemind werd, en van dezen buitengemeene giften ontvangen had, bestaande in een paar slagstanden, wier werking nog doodelijker was als die van 't venijn der slangen, benevens in de bovennatuurlijke gave van ijheid des lichaams, waardoor hij door alles kon heen
13. dringen. (Hij had die gaven ontvangen) omdat zijn boete volkomen was. Als hij soms begeerig was om zijn broeder te zien, kwam hij bij nacht in zijn kluis, zonder dat anderen het wisten, en als het daglicht aanbrak, keerde hij naar zijn verblijf in het akelige woud terug. Alle berg- en boschgeesten erkenden Raden Soekāsranā als hun Opperhoofd.

Op zekeren dag liet de Panditā zijn zoon Raden Sēmantri bij zich komen, en zeide tot hem: „hoor eens, zoonlief! Je hebt nu al een geruimen „tijd je best gedaan, om voortreffelijke en uitstekende vermogens te bekomen, „het zal nu wel voldoende zijn. Het is nu beter, dat je in dienst treedt bij „een Koning, want je hebt een innemend voorkomen, en verdient te leven

15. „onder de bewoners van een hofstad, het zou niet behoorlijk zijn, dat je als „een Panditā op den berg bleeft wonen.”

De zoon antwoordde eerbiedig: „Heer (en Vader)! voor dat U daarover „sprak, heb ik daarover ook al bij mij zelve gedacht, maar ik heb 't nog niet „aan U gezegd, omdat ik nog geen Koning heb kunnen vinden, die (ten eersten) „zoo uitmunt boven anderen, dat hij aan mijn wenschen voldoet, een Koning, die „door de andere Koningen met eerbied bejegend wordt, die een deugdzaam

16. „karakter en wijsheid bezit, die daarenboven dapper is in den strijd, en mij „in dapperheid, bekwaamheid en buitengemeene hoedanigheden overtreft; en die „ten tweeden in staat is, om in den strijd de zwaarte van mijn neêrploffende „tjâkrâ wederstaan. Als er zulk een Koning is, ben ik in waarheid bereid „om hem te dienen, en hem de eerbiedigste en onderdanigste hulde te be- „toonen.”

17. „Wel, mijn jongen!” antwoordde de vader met een vriendelijken glimlach, „je hebt al heel rare plannen! je wilt in dienst treden bij een Koning, maar „hem tevens van je buitengemeene krachten een blijk geven. En waarlijk! „zeldzaam zijn de Vorsten, die je in den strijd evenaren in bekwaamheid en „dapperheid, en die je tjâkrâ zonder wankelen weêrstaan kunnen; immers, „die tjâkrâ van je is een geschenk van boven, en inderdaad het voortrefte-

- (ll) 18. „lijkste van alle edele wapenen. Zelfs de Goden des hemels zijn bevreesd die „tjåkrå te weêrstaan, hoeveel meer dan nog de menschen. De verschillende „soorten van Boetå's, die onverschrokken, dapper en met bovenmenselijke „vermogens bedeed zijn, en je tjåkrå opvangen, worden zeker vernietigd. „En toch, mijn jongen! is er één Vorst, die genoegzame krachten bezit, om je
19. „neêrvallende tjåkrå op te vangen. Het is de groote Koning van Maïs- „pati, Praboe ARDJOENÅ-SÅSRÅ-BAOE genaamd, een Vorst, die uit den hemel „is nedergedaald, om tot vader en moeder van de aarde te strekken, een God- „heid in zichtbare gedaante. De Vorst, dien ik daar noemde, is de voortrefte- „lijkste der wereld, een incarnatie van den dapperen Baţårå WISNOE. Hij
20. „heeft in de wereld zijn gelijke niet, geen Vorst is zoo dapper en met zulke „bovennatuurlijke gaven bedeed, allen zonden moeten bukken voor zijn oor- „logsgeweld en daardoor worden neêrgeveld als weêrloozen. Achthonderd „Vorsten zitten aan den voet van zijn troon, en dat niet ten gevolge van „oorlogsgeweld, zij hebben zich op een vredelievende wijze, door den alver- „winnenden invloed van zijn milddadigheid en regtschapenheid aan hem on- „derworpen, terwijl zij bij die onderwerping in hun hart van hem wenschen
21. „te leeren, daar zij ten hoogsten ingenomen zijn met de manieren van dien „Vorst. Hij bemint zijn onderdanen, deelt steeds betrekkingen uit, en strooit „dagelijks zijn geschenken rond, om die achthonderd aanzienlijke Vorsten op „den proef te stellen, daar hij nog geen Patih heeft aangesteld. Ik stel mij „voor, dat jij het bent, die Patih van dien Vorst zult worden, en als ge- „trouwe dienaar den Koning van Maïspati zult volgen, op de gansche aar-
22. „de (ben jij daartoe de geschikste). Het is nu juist de beste tijd om je bij „hem aan te melden, want juist op dit oogenblik is Koning ARDJOENÅ-SÅSRÅ zeer „bedroefd, daar hij (vruchteloos) een vrouw zoekt, die waardig is zijn eerste „Gemalin te worden. Vele Koningen hebben hem al hun schoone dochters „aangeboden, maar op niemand laat hij zijn keus vallen, daar hij wacht op de „eerzame maagd, waarin Dèwi SRI zich geïncarneerd heeft, om haar als eer-
23. „zaam jongeling te ontmoeten. Op dit oogenblik heeft Dèwi SRI zich reeds „geïncarneerd in een Prinses van Magådå, maar de tijd van het huwelijk „van Dèwi SRI en Baţårå WISNOE is nog niet gekomen, omdat daarbij een „hevige strijd zal plaats hebben. De stad Magådå wordt thans belegerd door „een vijand, den grooten Koning van Widarbå. De aanleiding tot die oorlog „is deze, dat zijn aanzoek om (die Prinses) ten huwelijk te bekomen, afgeslagen
24. „is, zoodat hij nu geweld gebruiken wil. Ik raad je aan om later, als je aanbod

- (Ll) „om den Koning van Maïspati te dienen aangenomen is, onbeschroomd te handelen, en het daarheen te leiden, dat hij je naar Magâdâ zendt om de Prinses voor hem te vragen, en al moet je er ook om vechten, moet je dat op je nemen. Het is ontwijfelbaar zeker, dat je de Prinses van Magâdâ (voor je Heer) bekomen zult, en dat de vijanden van Magâdâ zullen verdwijnen.
25. „Het zal geschieden, niet alleen als jij gezonden wordt, maar ook als er een klein kind naar Magâdâ gezonden werd, zoo het kwam van wege den Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, zou het zeker zijn doel bereiken. Immers zij zijn al een paar; al werden zij door een zee van vuur van elkander gescheiden, Dèwi SRI en Baṭārā WISNOE zouden elkander ontmoeten.
- „Kom, mijn zoon! je moet niet alleen niet aarzelen bij den Koning van Maïspati in dienst te treden, maar het is zelfs je pligt hem hulde te doen.
26. „Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ is nog eenigzins van onze familie, hij is van een anderen tak. (Jij) een gering persoon, bent een halve neef van hem, den grooten Vorst. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ stamt, even als jij, van Baṭārā MĀJĀ af, en
27. „(zijn vader) Koning KARTĀWIRJĀ en ik waren volle neven. Zijn grootvader, de Panditā WISANGĒNI, was een broeder van mijn vader, Koning ERRĪĀ, beide zoons van Hjang DEWĀSĀNĀ, die een zoon was van DEWANGĀNĀ. Diens vader heette Hjang DEWĀKĀRĀ, een zoon van Hjang KARĀBĀ, die een zoon was van Hjang RAWIJATMĀDJĀ, deze was een zoon van Baṭārā SOER-
28. „YĀ, en deze was een zoon van Baṭārā MĀJĀ. Je stamt dus, even als de Koning van Maïspati, in de negende linie van Baṭārā MĀJĀ af. Maar ik raad je aan, mijn lieve zoon! om je er niets op te laten voorstaan, dat je dien Koning nog in den bloede bestaat, want dat zou de oorzaak kunnen zijn, dat je zending naar Magâdâ niet geschiedde. Je moet een nederige rol blijven spelen, en alleen de vertooning geven van iemand, die van een berg-
29. „bewoner afstamt. Ik zeg je werkelijk de waarheid: het is niet noodig den Koning te bekennen, dat je van zijn familie bent; later zal dit aan Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ van zelf blijken. Wel, erken hem maar voor je Godheid! inderdaad is hij immers een Godheid, als een incarnatie van WISNOE.
- „Heden moet je vertrekken. Ik zal je door mijn gebeden en godsdienstige overpeinzingen ondersteunen. Maar je moet er tegen niemand van spreken,
30. „ook niet tegen je jongeren broeder, hij mogt eens meê willen gaan, en je op reis hinderlijk zijn. Heden is het een goede dag, daar het juist nieuwe maan is; als je (den Koning) je diensten aanbiedt, zul je dus zeker zijn gunst verwerven.”

- (II) Toen de zoon deze woorden van zijn vader hoorde, glimlachte hij in een zeer opgeruimde stemming, maakte een sēmbah, en antwoordde: „als U mij
31. „het vergunt, ben ik volkomen bereid, en zal ik naar Uw raad bij den Vorst „van Maīspati in dienst gaan.” „Goed,” sprak de vader vriendelijk, „ver- „trek dan maar, mijn zoon! maar ik zeg je: pas op, wees op je hoede! bega „geen onvoorzigtigheid in je dienst bij den Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, want het „is een wel is waar uitstekend, maar ook een gevaarlijk en ontzagwekkend „Vorst, met wien men het niet te ligt mag opnemen.”
32. Raden SĒMANTRI maakte daarop een sēmbah, kuste de voeten van zijn vader, kreeg verlof om heen te gaan en vertrok. Hij reisde door zonder op- houden, daalde van den berg af, kwam midden in wildernissen en woeste bosschen, en rekende, (hoewel) ver van de kluis (van zijn vader) verwijderd, de gevaren van den togt niet. Hij trok maar verder met een hevig verlan-
33. gen, en 't was of hij zich haastte om te Maīspati te komen, even als of hij smachtend verlangde naar een (daar wonende) vrouw. Raden SĒMANTRI dacht bij zich zelve: „hoe zou die toekomstige Heer van mij er wel uitzien? die „van de andere Vorsten hulde ontvangt en den bijnaam draagt van Koning „SĀSRĀ-BĀOE (d. i. duizend-arm), daar mijn vader hem zoo buitengemeen hoog
34. „boven de menschen dezer aarde verhief. Ik zal dien Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ „mijn krijgsbekwaamheid toonen! zou hij in staat zijn om de zwaarte van mijn „tjākrā te wederstaan? want toen ik dat wapen bekwaam als een gunstrijk „geschenk van Baṭārā GOEROE, is mij de toezegging gedaan, dat geen Vorst „op dit benedenrond, zelfs geen Godheid, in staat zoude zijn, deze tjākrā
35. „van mij in haar val te wederstaan.” Zoo dacht Raden SĒMANTRI langs den geheelen weg.

H O O F D S T U K X X X I V .

Ardjoenā-sāsrā zendt Sēmantri naar Magādā, om Tjitrāwati ten huwelijk te vragen.

- Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ van Maīspati, die beroemd was in de gansche wereld, wiens regering boven anderen uitmuntte, en die de eerbiedige en onderdanige hulde ontving van achthonderd dappere, veel vermogende Vorsten,
36. had inderdaad op aarde niemand, die hem evenaarde. Hij was als een God op aarde, wat betreft zijn Vorstelijk gezag, zijn bovennatuurlijke magt, zijn

- (II) welgemaaktheid en schoonheid. Hjang ASMĀRĀ scheen het tegen hem in schoonheid te verliezen. Zijn luister schitterde als de stralen van de zon, zoodat zijn onderdanen niet bestand waren tegen zijn blik, en zij, die hem zagen, 37. betooverd werden. De pracht van zijn paleis te Maīspati was als die van de acht hemelsche paleizen ⁽¹⁾, van binnen was het fraai versierd; maar één ding ontbrak er aan, namelijk dat de Koning geen Gemalin had, daardoor had al, wat er in het paleis was, een somber voorkomen. Achthonderd Vorsten had- 38. den hem reeds uitstekend schoone Prinsessen, hun zusters of dochters, aangeboden, maar de Koning van Maīspati wilde nog in 't geheel niet van een huwelijk weten, wachtende op de incarnatie van Dèwi SRI, en daar zij zich nog maar steeds niet (op aarde) bevond, en hem het wachten al te lang duurde, leed de groote Vorst bij voortduring aan zóó groote droefheid, dat hij het eten en slapen naliet.

- Omstreeks dezen tijd werd de Koning door bittere droefheid overvallen, hij 39. spande alle krachten der ziel in, beklom zijn bidvertrek, en verdiepte zich in overpeinzingen, als iemand, die met den meesten ernst in gebeden verzonken is. De Goden kwamen daardoor in rep en roer. Baṭārā GOEROE maakte zich ongerust, omdat Baṭārā WISNOE zoo bedroefd was, en zond NARĀDĀ om hem door een herinnering op te beuren. Deze daalde (uit den hemel) op de aarde neder, ging zonder zich te laten aandienen het paleis van Maīspati III. 1. binnen, (en trad) in het vertrek, waar de Vorst aan het bidden was. NARĀDĀ zeide, schaterende van lachen, en hem met zoete woorden paaijende: „foei, mijn „kleinzoon! man vol bevalligheid met een nette en fijn gebouwde leest! man „vol van allerlei schoonheden! hoe kunt ge toch zoo bedroefd zijn, omdat ge „nog geen vrouw hebt, die waardig is, dat ge haar in het paleis zoudt be- 2. „zitten. Het is immers nog niet de tijd, dat WISNOE en SRI zich vereenigen! doch „er ontbreekt nog maar zeer weinig aan. Kom! staak dus spoedig het werk „uwer gebeden, waarbij gij als 't ware al uw krachten inspant met zulk een „aandrang, dat de Goden er ongerust van worden, en zelfs Baṭārā GOEROE 3. „met uw hevig smachtend verlangen verlegen is. Want ik zeg u: de persoon „waarin Dèwi SRI zich geïncarneerd heeft, is nu in Magādā, zij is gaan „wonen in Dèwi TJITRĀWATI, een Prinses, die alom op aarde geprezen wordt „en wereldberoemd is. Dèwi TJITRĀWATI brandt, even zoo wel als gij, van 4. „smachtend verlangen, en wacht op de incarnatie van WISNOE. Zend spoe-

(1) Hieronder verstaat men de paleizen van de acht navolgende Goden: SAMBO, BRĀMĀ, ÉNDRĀ, WISNOE, BAJOE, KĀLĀ, MĀHĀDEWĀ en ASMĀRĀ.

- (LII.) „dig iemand naar de stad Magâdâ, want op dit oogenbik doen een aantal „Vorsten pogingen om Dèwi TĲTRĀWATI te bekomen. Een groote menigte „van Vorsten is naar Magâdâ gegaan, en heeft om haar hand gevraagd, „en allen zijn afgewezen; maar nu hebben die Vorsten het voornemen opge-
5. „vat om geweld te gebruiken. Het is bepaald, dat de incarnatie van Dèwi SRI, „waar zij zich ook moge bevinden, al spannen die Vorsten ook met elkander „zamen, niet in hun handen mag vallen. Immers (Baṭârâ KĀLĀ,) de Vorst „der Boetâ's, heeft, toen hij nog in den hemel woonde, niet opgehouden „pogingen te doen, om Dèwi SRI te bekomen, en toen Baṭârâ WISNOE en
 6. „Dèwi SRI in een menschelijke gedaante verschenen, is zijn ziel haar gevolgd, „en heeft zich (met zijn ondergeschikten) ook geïncarneerd in de Vorsten en „al hun troepen, en de oorzaak, dat die Vorsten zoo aandringen op 't voldoen „van hun verlangen en daarbij tegen de incarnatie van SRI geweld aanwen- „den, is dus daarin gelegen, dat de ziel van Baṭârâ KĀLĀ (en de zijnen) in
 7. „hen gevaren is. Daarom raad ik u dadelijk iemand (naar Magâdâ) te zen- „den, en om de hand van de Prinses van Magâdâ te vragen; voordat zij „te Maïspati is, zullen de Vorsten hun pogingen niet laten varen. Het zal „hun echter toch niet gelukken de incarnatie van SRI te bekomen, maar het „zal hun ten verderve brengen.”
 8. Na 't uiten van deze woorden verdween NARĀDĀ in de lucht. Toen Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ dit hoorde, viel hem een pak van zijn hart, hij staakte zijn gebeden, kleepte zich in een Vorstelijk gewaad, en trad toen buiten zijn paleis, terwijl al de onderhoorige Vorsten hun opwachting bij hem maakten, en de Edellieden van het hof en de Krijgsoversten in vollen getale in rijen geschaard
 9. zaten. Toen de groote Vorst, begeleid door de vrouwelijke hof-bedienenden, bij hen kwam, en op den diamanten troon had plaats genomen, werden allen, die daar neêrzaten, van hun glans beroofd; zij waren zonder luister, de achthonderd Vorsten waren als de sterren en de maan, wier glans verdwijnt bij het licht
 10. der zon. Op een wenk kwamen zij eerbiedig nader, en daarop zeide Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ op vriendelijken toon tot het Hoofd der Vorsten, genaamd Vorst SODĀ (en tot de andere Vorsten): „hebt gij (ook) gehoord, dat de Prinses van „Magâdâ, die wereldberoemd en nu volwassen is, niet huwen wil, hoewel „alle Vorsten naar haar hand dingen?”
 11. Vorst SODĀ antwoordde: „ja, Heer! dat heb ik ook gehoord. Koning TĲTRĀ- „DARMĀ van Magâdâ was van een vromen, voortreffelijken inborst, maar hij „is gestorven. Zijn jongste kind, dat hem in de regering is opgevolgd, is dap-

(III) 12. „per in den strijd, en heet Raden Tjitrâgâdâ. Zijn oudste kind is een meisje, „en heet Dèwi Tjitrâwati. Zij is volwassen, maar wil niet trouwen; vele Vorsten dingen om strijd naar haar hand, en nu op dit oogenblik houdt de Koning van Widarbâ bij voortdoring in het rijk van Magâdâ zijn verblijf. „Daar zijn verzoek om haar hand is afgewezen, is hij van zins om geweld „te gebruiken.”

13. Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ ontstelde, toen hij dit hoorde, en zeide: „als dat „zoo is, moet gij, Vorsten! bevelen geven tot toerusting voor den oorlog. Ik „wil den Koning van Magâdâ in den strijd bijstaan.”

Hij had nog niet uitgesproken, toen Raden SEMANTRI onverwachts aan-
14. kwam, en midden door de aanwezige Vorsten heen, zonder zich te laten aandienen, voor den Koning dicht bij zijn troon, met zijn rug naar Vorsten gekeerd, in een gebogene houding ging zitten. Allen stâarden hem met verbazing aan; eenigen meenden, dat hij van dezelfde incarnatie was als hun Heer en Gebieder; anderen vermoedden, dat hij tot 's Vorsten familie behoorde,
15. daar zijn voorkomen even zoo op dat van hun Koning geleek, als de eene helft van een doorgesneden jonge betel-noot op de andere, en zeer goed paste voor een broeder, die een weinig ouder was dan hun Koning; in helderheid van glans waren zij gelijk. Alle Vorsten dachten gelijk over hem, en hielden hem voor een broeder van hun Koning, daarom lieten zij hem maar stil begaan.

16. Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ sprak hem vriendelijk toe: „wees welkom, vreemde- „deling! hoe is uw naam? gij komt (maar zoo) voor mij, (maar) waar komt ge van „daan? en wie is uw vader? Ge ziet er goed en vriendelijk uit, en hebt maar
17. „één gebrek, dat van onbeleefdheid, daar ge hier zonder u te laten aandie- „nen midden door de hier aanwezigen heen gedrongen zijt. Kom! zeg wat uw „plan is, dat gij zoo maar regtstreeks op mij afkomt, en voor mij gaat zit- „ten.”

Toen SEMANTRI deze taal van den Vorst hoorde, werd hij bewust van zijn verkeerde handelwijze; hij antwoordde met een sêmbah en op een zacht
18. vleijenden toon: „ach, groote Heer en Koning! schenk uw dienaar voor zijn „verkeerd gedrag vergiffenis! want op de bergen is geen hofstad, men vindt „daar dus geen hoffelijke manieren! Ik ben SEMANTRI, van zeer geringe af- „komst, arm, ellendig, en van der jeugd af een berg-bewoner. Mijn vader is
19. „de Panditâ DJATI-SAMPOERNÂ. Ik kom mij hier in de tegenwoordigheid van „Uwe Majesteit vertoonen, omdat ik wensch U hulde te bewijzen, en tot Uw „gevolg te behooren.”

- (III) De Koning van Maïspati moest bij zich zelven lachen, en zeide vriendelijk: „ik ben u zeer verplicht, dat ge het plan hebt om met mij armoede te
20. „lijden. Maar ik wil ronduit met u spreken, anders hebt ge er misschien later „berouw van, dat gij bij mij in dienst gegaan zijt. Wat is uw begeerte? want „vele menschen vatten het voornemen op en doen hun best, om in de nabijheid „van Vorsten te komen. Uw eigenlijke wensch is (misschien) ware deugd te aan-
21. „schouwen, maar dergelijke plannen loopen verkeerd uit. Zij die streven naar „voorspoed, krijgen geen geluk, en die naar deugd streven, vinden ondeugd. Zie, „ik zeg u de volle waarheid! Wat begeert gij toch? Immers Maïspati is „de woonplaats van domme lieden, de bloedverwanten van Vorsten zijn door-
22. „gaans trotsch en pedant. Bij hun dringend verlangen om mij liefde te be- „toon, houden zij er alleen van om (met mij) bevriend te zijn en zich te slui- „ten aan een onnoozele (als ik ben).”

SĒMANTRI antwoordde met een sĕm bah. „Uw dienaar denkt er in de ver- „ste verte niet aan, dat hij een goede maatschappelijke positie bij U zou vin- „den, althans geen eer en aanzien. Uw dienaar wenscht, dat men hem het „paard van Uw Majesteit laat oppassen, want hij is inderdaad van zeer gerin-

23. „ge afkomst, en hoe zou hij dus denken aan luister, en gesteld zijn op een „hooge betrekking?”

- Deze woorden maakten op Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ een aangename indruk, en vriendelijk glimlachende zeide hij: „nu, met veel genoegen! als gij er dan „toch op blijft aandringen, om bij mij in dienst te treden, en van voornemens
24. „zijt armoede te lijden, wie weet, of ge dan niet gelukkig wordt. Ziehier, „Vorst SODĀ! een jongmensch, die SĒMANTRI heet, en in uw armoede wil dee- „len! laat hem onder uw gevolg de hoofdstad bewaken! En gij, Krijgsover- „sten! houdt u gereed voor den oorlog! ik wil u allen medenemen naar „Magādā, om (den Vorst van dat rijk) in den oorlog bij te staan.”
25. SĒMANTRI verheugde zich, toen hij dit hoorde, want hij dacht aan 't geen zijn vader hem medegedeeld had, en zeide met een sĕm bah: „hoe groot „is wel het aantal der vijanden van den Vorst van Magādā, dat mijn Heer „en Koning besloten heeft hem persoonlijk in den strijd bij te staan?”

De Koning antwoordde: „de magtige Vorst van Widarbā, genaamd DAR-

26. „MĀWISĒSĀ, heeft andere Vorsten aan zich onderworpen, daarom wil ik er zelt „naar toe gaan, om tegen hem hulp te verleen.”

„Maar,” zeide SĒMANTRI eerbiedig, „het is toch zeer vernederend voor mijn „Heer, ten strijde te trekken tegen iemand als de Vorst van Widarbā! wat

- (LII) „weegt die in den oorlog? Zelfs als U de voornaamste aan U onderhoorige
27. „Vorsten daartoe bestemde, zou de expeditie nog te groot zijn; op zijn aller-
„best zou een van de geringere Vorsten al voldoende zijn, om zich in den oor-
„log tegen den Vorst van Widarbâ te meten. Heer! Uw knecht vermeet zich
„het verzoek, om Uw wil te volbrengen, daar hij er zoo sterk naar verlangt,
28. „een last van Uw Majesteit uit te voeren. Daarom smee ik, dat het aan
„niemand dan alleen aan Uw knecht vergund worde, hulp te verstrekken te-
„gen den Vorst van Widarbâ, en hem op alle mogelijke wijzen te be-
„vechten.”
- „Wel, sprak de Koning,” het doet mij veel genoegen, SĒMANTRI! dat gij
„mij uw trouw aanbiedt, maar ik moet volstrekt zelf gaan, omdat de Vorst
„van Widarbâ een vijand is, die men niet zoo gemakkelijk overwint.”
29. SĒMANTRI bleef op zijn verzoek aandringen (zeggende): „Heer! 't zij U het
„toestaat of niet, ik bied U mijn dood en leven aan; ik blijf bij mijn vurig
„verlangen naar den last om (dien vijand van Magâdâ) te bestrijden, als Uw
„Majesteit mij maar één volgeling medegeeft, om getuige te zijn van den
„strijd.”
30. De Koning glimlachte, en sprak bij zich zelve, terwijl hij naauwkeurig het
voorkomen van SĒMANTRI bekeek: „zijn uiterlijk is aangenaam en innemend,
„zijn gelaat is schoon en eerbiedwekkend, zijn glans is vast en rustig, hij spreekt
„ingetogen en braaf; mogelijk kan hij wel aan mijn verlangen voldoen. Het
„is geen schande voor mij, hem in mijn plaats en uit mijn naam te laten han-
31. „delen; vooral ook daar hij van een edelen Panditâ afstamt, en omdat
„hij welgemaakt en schoon (van voorkomen) is, en een model van een held
„schijnt te zijn, zal hij zijn taak wel volbrengen.”
- Daarom gaf hij vriendelijk ten antwoord: „nu, goed! ik zal voldoen aan uw
„wensch en dringend verlangen om mijn last tot het verleenen van hulp in den
32. „strijd te volbrengen. Maar gij moet medenemen al wat tot de staatsie van een
„Vorst behoort, en ik zal u, als mijn vertegenwoordiger, door vier Vorsten als uw
„gevolg laten vergezellen, namelijk de Vorst van Kalinggâpati, verder Soer-
„jâkêtoe, Tjândrakêtoe en Wisâbdjra. Gij zijt hun Hoofd, en zij moeten op
33. „uw bevelen gereed staan; als het later tot een oorlog komt, moet gij hen laten
„vechten, op uwen last mogen zij hun leven niet willen sparen, maar, als de
„strijd tegenloopt, zelfs hun leven er bij inschieten. Hoort, Wisâbdjra, Vorst
34. „van Kalinggâpati, Tjândrakêtoe en Soerjâkêtoe! houdt u allen met alle
„krijgstoerusting gereed! Ik gelast u SĒMANTRI op zijn zending, als bond-

- (LII) „genoot (van Magâdâ), in den oorlog te vergezellen. Let op, wat ik u zeg!
„Volgt allen de bevelen op van SĒMANTRI! Volbrengt wat hij u laat doen, of
35. „het u goed voorkomt of niet! Alle maatregelen betreffende den oorlog, en
„al wat ik met den Koning van Magâdâ voor heb, moet gij geheel aan hem
„overlaten”!

- Nadat zij dit beloofd hadden, keerde de Koning weder in zijn paleis terug, en gingen allen, die hun opwachting bij hem gemaakt hadden, uiteen. Raden
36. SĒMANTRI werd door Vorst SODĀ medegenomen naar zijn woning. Den volgenden morgen ontving Raden SĒMANTRI uit het paleis een prachtig kostuum: een sierlijke kroon, een dubbeld borstschild met de figuur van een kroon en met sterren en radpijlen, voorts armingen en ooringen, zooals de Koning
37. droeg, voorts een wagen, met edelgesteenten versierd, verder stond er een lijfwacht van honderdduizend jonge, uitgelezene krijgslieden uit de kraton op de pagĕlaran; ook stonden de vier Vorsten met hun krijgstoerusting en
38. reed, wachtende op de bevelen van hun grooten Koning. Daarop werden zij binnen in de kraton geroepen; voor hun Koning komende, zagen alle bewoners van de kraton tot hun verwondering, dat de persoon, die hun Koning zou vertegenwoordigen, zoo volkomen op dezen geleek in voorkomen, stem en
39. manieren, zoodat hij zeer goed zijn broeder kon wezen. De Vorsten lieten hem vooraan zitten, omdat er niemand was, die bij hem in aanmerking kwam. De Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zeide vriendelijk glimlachende: „hoor, vriend SĒMAN-
„TRI! wat mijn eigenlijke plannen zijn. Het doel van uw zending is tweederlei,
40. „in de eerste plaats om hulp in den oorlog te verstrekken, en in de tweede „plaats is het mij te doen om de Prinses van Magâdâ, Dĕwi TĪTRĀWATI, „als ge namelijk gelukkig slaagt (in 't eerste gedeelte van uw zending), want „ik ben nog niet gehuwd. Op wat wijze gij haar in der minne voor mij zult „kunnen bekomen, laat ik geheel en al aan u over, gij moet zoo goed, als gij „maar kunt, uw best doen, opdat mijn wensch vervuld wordt. Maar er moet
41. „in 't geheel niets van blijken, dat gij geweld zult aanwenden. En nu, ver- „trekt allen! mijn laatste woord tot u is dit: weest voorspoedig op uw togt!”

Na deze woorden beloofden zij onder een sĕmbah de hun opgedragene taak te aanvaarden, en gingen zij buiten het paleis. Buiten komende klonk de krijgsmuziek, al de troepen zetten zich in beweging, en de vier Vorsten stelden zich aan 't hoofd van hun legers.

- LIII. 1. De Vorst van Kalinggĕpati, die de voorhoede uitmaakte, rukte eerst uit. Hij reed met een trotsche houding en een fraai versierde kroon op 't hoofd

- (LIII) in een wagen, hij was dik, groot, breed en majestueus van voorkomen, zijn
2. lichaam was zoo zwart als inkt, hij had bakkebaarden, een baard onder de kin, en een baard van den mond tot de ooren, die zich met zijn knevels vereenigde, zijn wenkbraauwen waren borstelig en dicht begroeid, evenzoo waren zijn borst en oksels; hij was even streng, deftig en indrukwekkend als een Boetâ, zijn tanden waren vaneen gescheiden en zwart, zijn blik was doordringend.
 3. Hij had een zonnescherf van gitzwarte kraaijeveeren, omzoomd met kostbare edelgesteenten; zijn veldteekens, vaandels en vlaggen waren zwart en voorzien met de beeldtenis van een Boetâ, die verwoed een knods zwaaide, zij bewoogen zich heen en weder door den hevigen wind. Bij het gewapper der veldteekens en vaandels en het luid geraas der krijgsmuziek schenen de Boetâ's, op die veldteekens afgebeeld, van verwoedheid te brullen, zich te bewegen en telkens hun knodsen te zwaaijen. De fraai gekleede troepen maakten luid getier, het waren allen aanzienlijke helden; zij gedroegen zich even woest, alsof zij in den strijd aanvielen.

- Vorst Wisâbâdjâ reed vlak achter hem in een wagen, die de gedaante
6. van een schip had en bruin geverwd was, met een zonnescherf van zwarte kraaijeveeren, hier en daar gevariëerd met andere kleuren. Hij was even onverschrokken als de Vorst van Kalinggâpati en bijna volkomen aan dezen gelijk; hij had ook bakkebaarden en haar op de borst, alleen was hij vetter en
 7. geel van vel. De grond dreunde onder de voeten van zijn troepen, die met groote vaart en met drift voorttrokken. Zijn veldteekens, vaandels en vlaggen vertoonden de beeldtenis van een aap, die zich vol woede om een waringinboom slingerde, en als de hevige winden er tegenaan waaiden, was het, alsof de aap op de vlaggen werkelijk bestond, gaapte, schreeuwde, zich bewoog en om den waringin-boom draaide met een levendig getier.
 9. SEMANTRI, die zich achter hen aansloot, reed op een gouden wagen, voorzien met figuren van het jonge loof van welriekende planten en allerprachtigst versierd. Hij had een zonnescherf van paauweveeren, omzoomd met een gouden rand, die bezet was met robijnen in den vorm van sterren of van
 10. tjampâkâ-bloemen, en met smaragden, wier vonkelende glans, als die van meteoren, een boog vormde boven den wagen, die eveneens bezet was met
 11. sterren, en goed harmoniëerde met zijn staatsie-gewaad. Zijn lijfwacht geleet op een menigte verspreide welriekende bloemen in het drooge jaargetijde. Zijn vlaggen droegen de figuren van een tjâkrâ, en de andere veldteekens en vaandels waren voorzien met de figuur van een sierlijke kroon. De opgewektheid

- (LIII) 12. der helden was niet verminderd, en al de Vorsten begeleidden Raden SĒMANTRI, zoodat zij hem op den togt tot wacht dienden, en zóó ging het driftig en lustig voorwaarts.
13. Achter hen sloten zich de tweeling-broeders, de Vorsten SOERJAKĒTOE en TJĀNDRĀKĒTOE, aan. Zij zaten in een trotsche houding op hun wagen, met een voorkomen, zooals aan helden paste. Hun troepen maakten luid geraas.
14. De Koning van Maïspati zag op den koepel-toren van zijn paleis Raden SĒMANTRI, omstuwde door de Vorsten, voorttrekken, en overtuigde zich, dat aan hem werkelijk niets ontbrak, om hem als zijn plaatsvervanger de zaak
15. te laten afdoen. Zijn glans was volkomen zuiver en schoot vlammen uit, anders als die der andere Vorsten. Zoo ging de lange togt, waarvan wij kortheidshalve niet verhalen, verder en verder, totdat zij op het grondgebied van Magâdâ kwamen.
16. De beëmbte, die aan de grenzen zijn post had, gaf aan zijn Heer berigt, dat er een Vorstelijk gezantschap gekomen was van Koning ARDJOENĀ SĀSRĀ,
17. van Maïspati, dat Raden SĒMANTRI, die aan 't hoofd van het gezantschap stond, door Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ tot hem gezonden was, om hulp in den oorlog te verstrekken, en dat een groot aantal Vorsten hem op zijn togt vergezelde.
18. Koning TJITRĀGĀDĀ schrikte van blijdschap, toen dit hoorde, en zond zijn Patih SĒMBĀDĀ met al de andere Krijgsoversten om hem buiten de stad te ontmoeten te trekken, terwijl hij zelf op de sitinggil zoude blijven wachten.
19. De Patih buiten de stad komende, ontmoette Raden SĒMANTRI, zag zijn luister met verbaasde blikken, en sprak na een sĒmbah op vleijenden toon:
20. „welaan, jonge vriend! zet uw togt voort en kom in de stad! de Koning wacht „u op de sitinggil.”
- SĒMANTRI gaf glimlachend het teeken, dat zijn troepen dadelijk moesten verder trekken, en overeenkomstig dien last traden zij de stad binnen, zoodat alle
21. inwoners langs den weg zich in dit gezigt verlustigden. Zonder de schoonheden van den optogt in bijzonderheden te vermelden (zij alleen verhaald), dat de Vorsten, bij het trekken door de straten der stad, hun troepen in goede orde geplaatst hadden, en dat de inwoners van Magâdâ verwonderd waren
22. bij het zien van de goede toerusting van het leger van Maïspati. Toen al de Vorsten op de aloen-aloen gekomen waren, gingen zij even als Raden SĒMANTRI van hun wagens. De Koning TJITRĀGĀDĀ ging van de sitinggil
23. hem tegemoet tot aan den rand van het voordak van de sitinggil, waar hij

- (III) Raden SEMANTRI ontmoette; hij vatte hem minzaam bij de hand, noodigde hem zeer beleefd uit om nader te komen, en nam hem aan zijn hand mede naar
24. de met goud geplaveide sitinggil. Toen ook de vier Vorsten naar behooren gezeten waren, sprak Koning TJITRĀGĀDĀ op een minzamen toon: „dat „had ik niet gedroomd, dat ik een gezantschap van Uw Heer zou ontvangen!
25. „mijn hart springt op van blijdschap, het heeft een gevoel, als of ik met „goud begiftigd word”!

SEMANTRI antwoordde glimlachende: „ik ben hier met deze vier Vorsten

26. „gekomen op last van onzen Heer en Koning, om U hulp te verleenen in den „oorlog; want toen de tijding te Maīspati kwam, dat U in oorlog is met „den Vorst van Widarbā, en in zekeren zin door vijanden overstelpt wordt,

27. „werd mijn Gebieder innig met U begaan. En hoe staat het nu met Uw „vijanden?”

TJITRĀGĀDĀ antwoordde vriendelijk: „buiten de stad hebben zij nu hun leger-

28. „kamp opgeslagen; vroeger hadden zij inderdaad de stad Magādā reeds in- „gesloten, maar nu zijn zij teruggetrokken, volgens het voorstel van den Patih „om hen op een beleefde wijze te bejegenen. Ik heb daaraan gehoor gege-

29. „ven, want daar ik geheel ten einde raad was, deed ik mijn best haar wat „lucht en verligting te verschaffen. Het is echter zeker, dat het verzoek (van „mijn vijand) om hand van mijn zuster door haar zal afgeslagen worden, want

30. „zij heeft de gelofte gedaan, dat zij liever sterven wil. En daar Uw Heer en „Koning nu begaan is met den toestand van mijn beklagenswaardige onder- „danen en mij hulp in den oorlog verleent, geeft hij mij het leven weder

31. „en maakt hij mijn land en mij gelukkig, daar ik al beloofd heb, te gelijk „met mij rijk te willen omkomen, als er oorlogsgeweld gepleegd wordt, en „mijn zuster heeft ook beloofd mij in den dood te zullen volgen.”

„Ja!” zeide SEMANTRI lachende, „te Maīspati hebben wij al van de gelof-

32. „te, die U en Uw oudere zuster hebben afgelegd, gehoord! Ik zal 't U maar „zonder omwegen zeggen: behalve het verstrekken van bijstand in den oorlog,

33. „beöogt mijn Koning met mijn zending nog iets. Indien het U namelijk wel- „gevallig is, wenscht hij, dat de Prinses, Uw zuster, met hem huwe en te Maī-

34. „pati wone, daar mijn Koning nog niet gehuwd is. Een aantal Vorsten heb- „ben hem reeds hun Prinsessen aangeboden, maar geen een van haar was „naar zijn genoegen, en tot dusver heeft hij nog geen gemeenschap met vrou-

35. „wen gehad, maar nu heeft zijn keus gevestigd op de Prinses, Uw zuster.”

Koning TJITRĀGĀDĀ antwoordde in een eerbiedig gebogene houding: „ik hoop

- (LIII) 36. „van harte, dat het verlangen van Uw Koning vervuld worde, ik kan mij daar-
„mede geheel en al vereenigen, en leg zelfs deze gelofte af: als het zoo ver
„komt, dat mijn zuster met Uw Koning huwt, wil ik haar volgen, en Uw
37. „Koning onderdanig zijn, maar ik ben nu nog bang, om op het medegedeelde ver-
„langen een bepaald antwoord te geven; het beste is dat ik het onbewimpeld
„mededeel aan haar, die in dit geval de voornaamste persoon is.”
38. „Dat is volkomen waar,” sprak SEMANTRI, „evenwel moet ik nog opmerken,
„dat mijn Koning zijn doel laïngs vredelevende wegen wenscht te bereiken, en
„niet van voornemens is, geweld te gebruiken.”
- De Koning van Magâdâ zeide toen tot zijn Patih: „SEMBADÂ! verzoek
39. „uw Heer (mijn gast) zijn tijdelijke verblijven te betrekken.” Hij vertrok daar-
op; en Raden SEMANTRI met al de Vorsten in zijn gevolg en al hun troepen
betrok zijn verblijven in den tuin Raras-ati.

H O O F D S T U K X X X I V .

Dèwi Tjitrawati en de Koning van Magâdâ.

- LIV. 1. De Prinses, die in het paleis van haar broeder, den Koning van Magâdâ,
woonde, met name Dèwi Tjitrawati, was alom bekend als een buitengemeen
2. schoone Prinses, en in de gansche wereld beroemd. Al de schoonheden van zeeën
en bergen waren verdwenen en hadden zich vereenzelvigd met de schoonheid
van de Prinses van Magâdâ, en al de pracht van aarde en hemel had zich
3. te zamen vereenigd in de schoone Prinses; het alleredelste van de bloemen
der gansche aarde was weg, haar geuren schenen verdwenen te zijn, en zich
in Dèwi Tjitrawati vereenigd te hebben; want zij was in waarheid een in-
4. carnatie van Dèwi Sri. Zij was waardig de Gebiedster der vrouwen te zijn,
want zij was het puikje der vrouwen, zelfs geen droombeeld was zoo schoon,
dat het haar evenaarde, al de Prinsessen ter wereld zouden alleen waardig
5. geweest zijn haar dienaressen te zijn, zooals gezegd wordt in het lied: „de
„Gemalin van Baṭârâ Brâmâ is minder dan zij, Dèwi RatiH en Raras-ati
„moeten haar eerbied en hulde betoonen.”
6. In den tijd, waarop het vroeger verhaalde voorviel, was de Konings doch-
ter erg bedroefd, want haar vader was onlangs overleden, en sedert haar jon-
ger broeder op den troon zat, zag het er bij voortdoring zeer droevig uit in zijn rijk,
7. en daartoe gaf zij zelve de aanleiding. Een groot aantal Vorsten bragt het

- (LIV) land in opschudding, zij wenschten haar te bezitten, en hadden haar ten huwelijk gevraagd, en hij was niet in staat dit aanzoek (op den duur) af te slaan, daar zij bezig waren hun plannen met geweld van wapenen door te drijven.
8. Daarom zat de Prinses in grooten angst, en dacht zij dag en nacht aan zelfmoord, indien de hooge Goden haar niet genadig waren, en zij den man, die
9. haar bij een ingeving voor vast was toegezegd, niet tot echtgenoot kreeg. Zij wachtte steeds op de komst van een incarnatie van Baṭārā Wisnoe. („Ach!” klaagde zij,) „vroeger is mij de stellige verzekering en belofte gedaan, dat hij „in menselijke gedaante zal verschijnen, en zich in Maīspati zal incarne-
10. „ren, dat hij daar zal wonen in 't lichaam van Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ. Ach, „goede Goden! zal het misschien geen voortgang hebben, dat hij mensch „wordt? zoo hij zich werkelijk wil incarneren, is de tijd zeker al lang ver-
11. „schenu. Ik moet toch al te lang wachten! Of zou die belofte misschien ver- „zonnen zijn? Als zijn menswording niet doorging, zou hij mij daarvan toch „kennis geven; maar daarvan bemerk ik in 't geheel niets, zelfs in mijn slaap
12. „niet. Mogelijk denkt de man, op wien ik wacht, er zelfs in zijn droomen niet „aan, dat ik in zulk een benarden toestand ben, en dat de Vorsten mij, die voor „hem afgezonderd en bewaard word, wenschen te bezitten, en daarom steeds
13. „ellende stichten. Ach, Heer, naar wien ik verlang! als ge niet spoedig komt, „zal ik U misschien ontvallen! dag en nacht peins ik over zelfmoord, houd „ik mijn dolk gereed, en denk ik in 't vuur te gaan.”
14. Op zekeren dag beklom de Prinses haar bidvertrek en brandde wierook, en daarop verzonk zij in ernstige overpeinzingen en gebeden; door de vereening van al haar gedachten trachtte zij haar inzigten te verlevendigen. Het
15. was of zij dood was in haar leven, en of zij leefde in een lijk, alleen het gevoel leefde nog in haar. Zij bewoog zich niet, maar was in staat, met haar gedachten de zeven aardlagen, en de zeven luchtlagen volkomen te doorgron-
16. den. Door de naauwkeurigheid en juistheid van haar onderzoek kwamen de Nimfen in opschudding en groote verlegenheid. Baṭārā Goeroe maakte zich
17. ongerust, omdat Dèwi Sri zoo bedroefd was, en zond NARĀDĀ om haar tot bedaardheid te stemmen. NARĀDĀ daalde met spoed uit de lucht neder, en (sprak tot haar) hartelijk lachende: „wel, mijn allerliefste kleindochter! hoe kun
18. „je toch zoo erg bedroefd zijn, en elken dag naar je dood verlangen! Als het „eens mogt gebeuren, dat je een lijk werdt, wat zou Wisnoe dan geen aan- „klaten tegen mij instellen! Men ziet het immers doorgaans, meisje! dat de
19. „Vorsten in menigte elkander het bezit van schoone Prinsessen betwisten,

- (LIV) „dat het onder hen tot een moorddadig gevecht komt, en dat dit dan het „middel wordt om haar ten huwelijk te bekomen! Maar die Vorsten zullen
20. „je immers maar niet zoo gaauw in hun magt krijgen, uitgezonderd Baṭārā „Wisnoe; hij zal je vooreerst en voor altijd tot in eeuwigheid bezitten en behou- „den. Baṭārā Wisnoe is nu al mensch geworden, en is gaan wonen in ARDJOENĀ-
21. „sĀSRĀ-BAOE, den grooten Koning van Maïspati. Al wat ik in den hemel „beloofd heb, is zuivere waarheid. Hij zit nu al op den verheven troon, en toch „heeft hij inderdaad nog nooit met een vrouw gemeenschap gehad, opdat hij
22. „als een eerbaar jongeling de incarnatie van SRI mag ontmoeten. Hij heeft „nu op dit oogenblik iemand afgezonden met den last om hulp in den strijd
23. „te verleenen, namelijk Raden SEMANTRI, een uitstekend krijgsman, en die zal er „een eind aan maken. Wees dus maar niet bang, want de Koning van Wi- „darbā zal in den oorlog door Raden SEMANTRI verdelgd worden. En nu,
24. „meisje! vaarwel! ik ga weêr vertrekken; maak je volstrekt niet angstig, en „vertrouw op de waarheid van mijn woorden!”

Na 't uitspreken van deze woorden, verdween NARĀDĀ eensklaps voor haar oogen, en keerde naar de lucht terug. Dèwi TJITRĀWATI ontvouwde haar

25. handen, en staakte haar gebeden. Terwijl zij daar nog nederzat, kwam plot- seling haar broeder aanloopen. Zij wenkte hem toe, (en riep): „kom hier, mijn „broeder! ik wil u wat vragen.”

26. Toen hij haar genaderd was en haar voeten gekust had, zeide zij: „ach, „mijn broeder! Wat nieuws is er toch van buiten? ze zeggen, dat hier een „afgezant van een Koning gekomen is, en dat hij door u, mijn broeder, zelfs is
27. „ingehaald. Wie heeft dien afgezant hier gezonden?”

De broeder antwoordde eerbiedig: „och ja, mijn zuster! want het is immers „een afgezant van den grooten Koning van Maïspati, die ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE

28. „heet, een man, die door alle Vorsten als hun Opperheer erkend wordt, terwijl „achthonderd Vorsten aan de voeten van zijn troon zitten. Ik was verbaasd, zus!

29. „toen ik dien gezant met vier aanzienlijke Vorsten zag aankomen. De per- „soon, die hen aanvoert, is een buitengemeen aanzienlijk edelman, en heet „Raden SEMANTRI; hij is nog jong, van een aangenaam voorkomen, zoo oud

30. „als ik, en U is dus ouder. Raden SEMANTRI en de vier Vorsten zijn hier „gekomen op last van hun Heer, om mij in den oorlog bij te staan. Want

31. „Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE heeft vernomen, dat deze hofstad van mij door de „vijanden is ingesloten. Het is de gewone bezigheid van den Koning van Maï- „pati hulp te verleenen aan alle bedroefden, maar van hen, wier aard het is

- (LIV) 32. „anderen te mishandelen, is hij een vijand en hater. Naar men mij verteld „heeft, is de Koning van Maïspati nog ongehuwd en jong, doet KĀMĀDEWĀ „bij hem in schoonheid en krijgsdeugden onder, en verliest Baṭārā Soerjā
33. „het tegen hem in wondermagt. Wie zou hem ook evenaren in krijgsbekwaamhe- „den? als hij in den strijd al zijn vermogens laat werken, kan hij zich het „voorkomen van duizend bergen geven. Een enkele zaak ontbreekt hem, na-
34. „melijk dat hij zich onthoudt van den omgang met schoone vrouwen. Acht- „honderd Vorsten hebben hem reeds Prinsessen tot zijn dienst aangeboden, „maar in geen een van haar schept hij behagen, omdat hij onder haar nog „niemand gezien heeft, die waardig is tot zijn eerste Gemalin verheven te wor-
35. „den. De Koning van Maïspati leeft nu zelfs maar als vrijgezel, en heeft „niet eens een bijzit; hij blijft nog rondzoeken naar een vrouw, die waar- „dig is zijn echtgenoot te worden, en die hem evenaart, opdat zij in zijn
36. „paleis Vorstelijke hulde ontvange. Ja, hooggeachte zuster! ik zal U maar „zeggen, wat eigenlijk het geval is. De Koning van Maïspati heeft bij het
37. „zenden van hulp in den oorlog het oog op U geslagen; eigenlijk wil hij U „tot vrouw nemen, als 't U welgevallig is, maar hij wil geen geweld gebruiken, „(en wil U alleen huwen) als 't met Uw wenschen overeenkomt. Als hij door
38. „U afgewezen wordt, zal hij er niet boos om worden. Een groot aantal Vor- „sten heeft vroeger om de hand van U gevraagd, maar ik maakte (telkens) „zwarigheden, en dacht er niet aan, hun verzoek in te willigen; alleen heden, „nu de Koning van Maïspati U vraagt, zou ik zijn verzoek wel inwilligen, „namelijk als mijn zuster daartoe genegen is.”
39. De Prinses moest in zich zelve lachen, toen zij haar broeder hoorde spre- ken; 't was of hij een verhaal deed, zoo lang praatte hij er om toe, terwijl hij heel behoedzaam op haar toespelingen trachtte te maken, en daaronder,
40. ongemerkt en fijn, lofredenen vermengde op den Koning van Maïspati. Zij scheen echter wel met hem daarin overeen te stemmen, dat zij aan het aanzoek van den grooten Koning van Maïspati moest voldoen, maar zij verborg haar inwendige liefdesmart.
- LIV. 1. Daarop sprak haar broeder weder, terwijl hij zich tot haar voeten neder- boog: „ach, mijn hooggeachte zuster, die onveranderlijk de eenige persoon „zijt, aan wien ik mijn hulde breng in plaats van wijlen onzen Koninklijken
2. „vader! het is mijn pligt, zuster! het rijk van Magādā te beschermen, maar „het hoogste gezag der regering is bij U! Ik smeed U begaan te zijn met het on- „gelukkige lot van Magādā, dat steeds door vijanden bezocht wordt, terwijl

- (LV) „ik mijn geest (bij 't peinzen op middelen om hen schadeloos te maken)
3. „vruchteloos heb afgemat, en U het niet toelaat, dat ik tegen hen een aan-
„vallende houding aanneem. Als dat nog lang zoo moet duren, zuster! wat
„zal dan het einde zijn? Zonder twijfel zal Magãdã vernield worden, daar
„de vijanden al meer en meer toenemen. Ik voor mij ben vol moed, en wil
 4. „gaarne sterven. Ik vraag U nederig, of U thans het aanzoek, dat de Koning
„(van Maĩspati) om Uw hand gedaan heeft, kunt aannemen of niet. Het is
„passend en niets te min voor U, dat U de gemalin wordt van Koning AR-
 5. „DJOENÅ-SÅSRÅ, dien wereldberoemden Vorst. (Als dat gebeurt) ben ik eigen-
„lijk wel bereid, om Uw tandoe-drager te worden, en aan Koning ARDJOENÅ-
„SÅSRÅ als een onderdanige dienaar hulde te bewijzen; hem hulde te doen
„is geen schande. Ach, beminde zuster! neem mijn verzoek ter harte! Een ge-
 6. „voel als dat van iemand, die smoorlijk verliefd is op een vrouw, ontwaakte in
„mij, toen ik van Koning ARDJOENÅ-SÅSRÅ hoorde verhalen, die zijn vermaak
„schept in het geluk der wereld, wiens hart liefelijk blinkt als de fijnste dia-
 7. „mant, die een braaf karakter en een deugdzaam inborst bezit, die zijn deer-
„niswaardige onderdanen liefheeft, die achthonderd Vorsten bijstaat in alle
„moeijelijke omstandigheden, hen tot zijn volgelingen en broeders aanneemt en
„als zijn eigen bloedverwanten bejegt, en hun toegeeft in al wat zij wenschen,
 8. „terwijl hij tevens hun waar geluk beoogt. Daarom onderwerpen alle Vorsten
„zich zonder aarzelen aan hem, en zouden zij gaarne voor zijn voeten sterven;
„zij dienen hem om van hem te leeren, en al wat zij verlangen gelukt hun,
 9. „door de maatregelen, die van hun Heer uitgaan, en door zijn dapperheid in
„den strijd. Het is dus mijn verlangen dien edelen Vorst te dienen, omdat die
„dienst zoo vele voordeelen oplevert. Als U niet genegen is, zuster! gehoor te
„geven aan het aanzoek van Koning ARDJOENÅ-SÅSRÅ, omdat U niet trouwen
 10. „wil, en steeds aan zelfmoord blijft denken, verzoek ik U mij te vergunnen,
„dat ik op de vijanden instorm. Ik zal mij niet zoo in eens door vrees laten
„overheerschen, maar alles doen wat U behaagt, al moet ik zelfs sterven, (want)
 11. „ik weet zeer goed (wat de gevolgen van Uw volharding zijn zouden). Al kom
„ik ook in den strijd het eerst om, al laat ik ook het leven te midden van
„mijn vijanden tegelijk met al de inwoners van dit rijk; ik zal doen, wat U
„behaagt. Ik wil van geen anderen raad weten, maar te gelijk met mijn vijan-
 12. „den omkomen; omdat ik niet bij magte ben mijn oudere zuster te bescher-
„men, ben ik rampzalig. Ik wil liever onzen vader (in den dood) volgen, en
„heb geen lust in de Vorstelijke waardigheid.”

- (LV) Toen de Prinses hem zoo hoorde spreken, was het, alsof haar hart doorboord
13. werd. Zij omhelsde hem, en sprak weenende: „ach, Heer! innig geliefde broeder! ge moet niet zoo spoedig naar den dood verlangen, en op den vijand instormen! Als uw keus nu eens bepaald is op Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, dan
14. „heb ik er ook niet tegen. Gewoonlijk ziet men, dat de ouderen zich schande „moeten getroosten. En als mijn jonger broeder maar blijft voortregeren, en het „rijk van Magādā beschermen, dan wil ik de losprijs zijn van de heerschap-
15. „pij en van 't geluk van al de onderdanen van dit rijk. Wanneer echter de „Koning van Maīspati werkelijk pogingen doet, om mij als zijn dienaarste „te bezitten, heb ik iets te verzoeken; ten eersten moet de vijandelijke Ko-
16. „ning van Widarbā door een oorlog verdelgd worden, en ten tweeden heb „ik iets aan Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ te vragen, namelijk, dat achthonderd „vrouwen van den tweeden rang, die allen van Vorstelijke afkomst moeten zijn, „hier te Magādā komen, om tot huwelijks-gift voor mij te dienen, want ik heb
17. „die gelofte nu eens gedaan. En nu broeder! zeg aan den gezant van Maīspati, dat ik die voorwaarden stel. Zoodra die voorwaarden vervuld zijn,
18. „en Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ mij opeischt, wil ik niet alleen zijn Gemalin „worden, maar dan heb ik er zelfs niet tegen, zijn bediende te worden. Maar „worden die voorwaarden van mij niet vervuld, zoo wil ik in 't uiterste geval „liever sterven, dan de echtgenootte van Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ worden. Want „wat verdriet heeft een doode?”
19. Den Koning TITRĀGĀDĀ viel een pak van zijn hart, toen hij dit hoorde. Hij zette zich neder, en zeide bedaard: „nu, dan ben ik gerust; want 't geen
20. „zuster eischt, zal wel geschieden. Morgen, zus! zal ik met den gezant van „Maīspati uitrukken, om het leger van Widarbā aan te vallen.”
- „O neen, broêr!” viel de Prinses in, „ge moogt niet mede gaan en ten strij-
21. „de trekken! waartoe zou dat dienen? Als de uitslag van den strijd eens „ongelukkig was, hoe zou ik mij dan moeten gedragen? och, blijf hier maar „in de stad! er is immers al iemand, die op zich genomen heeft, de vijander „te verdelgen, namelijk de gezant van Maīspati; laat het maar aan hem „over!”
22. De broeder antwoordde zich buigende: „och! wat is dat jammer van den „Vorst van Magādā, vooral daar hij de zwager zal worden van Koning „ARDJOENĀ-SĀSRĀ, een Koning alom bekend in 't oorlogvoeren! te meer om-
23. „dat hij een goed voorkomen heeft, en een ferm, volkomen passend uiterlijk! „(jammer) dat hij één gebrek heeft, namelijk, vrees om te sterven! Wat zullen

- (LV) „de vrouwen daar misschien over praten!”
- „Nu,” zei de Prinses, „ga dan maar gaauw heen! men kan niet begaan „zijn met dien man, of aanstonds gaat hij allerlei dingen verzinnen.”
24. Haar broeder schaterde van lachen, en verwijderde zich eerbiedig. Toen hij in zijn paleis gekomen was, verzocht hij SĒMANTRI met de andere Vorsten dadelijk bij hem te komen. Nadat zij gekomen waren en in 't midden van
25. de groote pandâpâ hadden plaats genomen, zeide Koning TĪTRĀGĀDĀ: „mijn „zuster heeft aan het voorstel van mij gehoor gegeven; maar zij eischt, dat „de vijandelijke Koning van Widarbâ spoedig in den strijd omkome, en
26. „verder verzoekt zij van uw Heer, den grooten Koning, dat achthonderd „vrouwen van den tweeden rang, allen van Vorstelijke afkomst, hier te Magâdâ „komen, als zijn huwelijksgift voor haar.”
- „Nu, Koning van Magâdâ!” antwoordde SĒMANTRI met een glimlach, „ik „sta er voor in, dat aan de eischen der Prinses voldaan wordt, daaraan behoeft
27. „U niet te twifelen; 't is even goed, alsof de verdelging van den Koning van „Widarbâ al geschied is; en wat die achthonderd, uit Vorsten geborene „vrouwen aangaat, mijn Heer en Koning heeft mij vergund en gemagtigd,
28. „om de gansche zaak af te doen. Morgen zal ik ten strijde trekken. U, Ko- „ning! moet met het leger in de stad achterblijven, om voor de veiligheid „van de Prinses zorg te dragen. Alleen verzoek ik, dat U mij één Legerhoofd
29. „medegeeft, om getuige van den strijd te zijn.”
- „Kijk!” sprak toen Koning TĪTRĀGĀDĀ zich buigende, en zich op zijn dij slaande, „daar had nu zoo op gevlact, dat ik met den Koning van Widarbâ
30. „tot den dood toe strijden zou, en nu wil U hebben, dat ik achterblijf! Ik „heb nu iemand gekregen, die mij vergezelt, (en 't zou dus wat al te erg zijn) „als ik nu nog bang was. Ik heb immers de gelofte afgelegd, dat de Ko- „ning van Widarbâ zoude aangevallen worden, en dat ik daarbij de aan- „voerder zou zijn.”
31. „Dat is een waar woord!” zeiden Wisâbâdjâ en de Vorst van Kalinggâ- „pati met een onderdrukten lach, „de Chef kan toch niet achterblijven, voor- „al als hij de zwager zal worden van onzen grooten Heer en Gebieder; hij „moet bij ons blijven! Het is immers niet mogelijk, dat hij bang zou zijn
32. „om te strijden. Het zou jammer zijn van zijn aangenaam voorkomen.”
- Allen, die hoorden, dat het zeker tot een strijd zoude komen, verheugden zich, en daarop ging SĒMANTRI met de Vorsten naar zijn tijdelijke verblijfplaats. Hij liet aan zijn legerbenden bekend maken, dat zij zich van alle oorlogsbe-

(LV) 33. noodigheden moesten voorzien. Den volgenden morgen stonden zij, evenals de troepen van Magâdâ, gereed onder de wapens. Toen Koning TJITRÂGÂDÂ uit zijn paleis kwam, liet hij, blakende van strijdlust, de krijgsmuziek klinken.

H O O F D S T U K X X X V .

Strijd met den Koning van Widarbâ.

- LVI. 1. Koning TJITRÂGÂDÂ ging op marsch, verheugd, omdat hij de voorhoede aanvoerde, rijdende op een wagen, die met paarsche edelgesteenten versierd was, en omstuid van zijn onkwetsbare Legerhoofden. Zijn leger toonde een goede 2. houding, en verlangde spoedig aan te vallen. Daarachter sloten zich de troepen van Maîspati aan. De Vorsten voerden hen ten strijde, zonder overhaasting waren zij in behoorlijke orde naar hun rangen geplaatst. Buiten de 3. stad nabij den vijand komende, maakten zij halt, en betrokken zij hun tenten. Alle Vorsten hielden met hun benden de stipste orde in acht. Hun aanvoerder, Raden SEMANTRI, zond toen een aanzienlijk beambte met een brief, die dadelijk vertrok.
4. Koning DARMÂWASESÂ (van Widarbâ) bleef voortdurend met de legers der andere Vorsten buiten de stad, en had zich gelegerd in een dorp op de grenzen van Magâdâ en Widarbâ. Hij had daar een prachtig versierd 5. tijdelijk verblijf als een stad gebouwd, en die ingerigt als zijn hofstad. Al de Vorsten hadden elk voor zich hun eigen veldtenten gemaakt, genoten alle mogelijke genoegens, die rivieren en bosschen opleverden, en deden daarin ook al hun legerbenden deelen.
6. De Koning van Widarbâ was juist uit zijn geïnproviseerd paleis gekomen, en hield een openbare zitting; de edellieden en Vorstelijke personen zaten allen voor hen in rijen geschaard. Vooraan zat een jongere broeder van den Koning, Arjâ GopâDARMÂ; hij bekleedde de betrekking van Patih, was zijn steun in alle gevaren, en leidde de handelingen der Vorsten. Hij had een flink voorkomen, en was vol kracht in den strijd.
7. Er waren nog andere Legerhoofden van Widarbâ, die sterk, dapper en met buitengemeene vermogens begaafd waren, met name: Vorst WINDOERÂ, 8. SINDOELOBÂ, DARMÂPATI, KODRÂBANOË en KODRÂPAKSÂ, allen onverschrokkenen helden. Doch het zou ons te ver voeren, als wij de groote menigte van Vor-

(LVI) sten, die aan 't hoofd van troepen stonden, en al de andere Legerhoofden, die uit vreemde, aan Widarbâ grenzende landen afkomstig en allen dapper in den strijd waren, zouden opnoemen.

9. Koning DARMĀWASEĀ zeide op vriendelijken toon: „zeg mij, GODĀDARMĀ!
„wat nieuws is er toch van buiten? Ik moet lang wachten op den Patih
„van Magâdâ! hij heeft beloofd de zaak met zijn Koning te schikken, en
„door vriendelijken raad zijn best te doen, opdat Dèwi TITRĀWĀTI de mijne
10. „wordt. Wat duurt het lang, voordat hij komt! zou hij mij misschien wil-
„len misleiden?”

- GODĀDARMĀ antwoordde: „de Koning van Magâdâ is niet opregt; hij heeft
11. „nu de hulp ingeroepen van den Koning van Maïspati, een wereldberoem-
„Vorst, die in dapperheid door niemand overtroffen wordt, met name ARDJOE-
„NĀ-SĀSRĀ-BAOE; achthonderd Vorsten brengen hem hun hulde. Dezen wil hij
„tegen U in 't gevecht brengen, en de Koning van Magâdâ heeft hem be-
12. „loofd, dat hij hem daarvoor zijn zuster zal schenken. Heden zijn de hulp-
„troepen van den Koning van Maïspati aangekomen, en vele Vorsten be-
„schermen Magâdâ.”

- GODĀDARMĀ had nog niet uitgesproken, toen eensklaps de afgezant van
13. Raden SEMANTRI aankwam, die regtstreeks (naar GODĀDARMĀ) ging en hem
een brief overhandigde. GODĀDARMĀ nam den brief aan, en gaf dien aan den
Koning: Deze opende hem, en las het volgende: „brief van mij, Raden SĒ-
„MANTRI, aanzienlijk edelman, gewoon om rond te zwerven, komende van Maï-
14. „pati, moedig en vol kracht in den oorlog, aan u, Koning van Widarbâ.
„Ik deel u mede, dat ik hier te Magâdâ gekomen ben, op last van mijn
15. „Gebieder, den grooten magtigen Koning van Maïspati, om voor hem de
„Prinses Dèwi TITRĀWĀTI te vragen. Ik ben hier gekomen, omdat ik ver-
„nam, dat gij met uw troepen nog maar steeds buiten de stad belegerd zijt,
„en dat gij niets anders doet, dan de rust verstoren, alles verwoesten, de
16. „dorpsbewoners plunderen, van alles berooven en gevankelijk wegvoeren. Is
„er dan in Magâdâ niemand, die het gezag voert? Daarnaar gedraagt gij u
„immers! Is het de handeling van een Koning, dat hij uit verwaandheid en trots
„de wetten der maatschappij schendt? Nu mag het niet meer gebeuren, dat
17. „gij zulke onedele handelingen pleegt; want de stad Magâdâ is nu vol van
„troepen uit Maïspati. Zoo gij nu bij uw voornemen blijft en volharden
„wilt in uw pogingen, om de Prinses zelfs met geweld magtig te worden,
„welnu, kom dan spoedig buiten om te strijden! Welan! laten wij elkander te

- (LVI) „gelijk en beurtelings met onze uitnemendste krachten aanvallen! laten wij tot
18. „het uiterste met elkander strijden! Maar hoor, Koning van Widarbå!
„volhard toch niet bij uw pogingen naar het bezit der Prinses! want mijn
„Gebieder, de Koning ARDJOENÅ-SÅSRÅ-BAOE, heeft nu het oog op die uitste-
„kendste der Prinsessen geslagen, en als gij maar steeds blijft bij uw plan-
19. „nen, zult gij omkomen door de kracht van mijn tjåkrå. Ik raad u aan,
„u te bezinnen, u zonder verzet te onderwerpen, en te zorgen, dat al uw troe-
„pen en legerbenden, al uw Legerhoofden en Vorstelijke aanvoerders mij hulde
20. „bewijzen. Als gij dat niet doet, let goed op, en beraad u wel! dan zal ik
„uw residentie Widarbå met een leger bezoeken, en haar onvermijdelijk
„zeker in een puinhoop veranderen.”

- Koning DARMÅWASESÅ scheurde in hevigen toorn den brief in stukken, en
21. zeide op een ruwen toon: „hoor, zendeling! zeg maar gaauw aan je Heer,
„SĒMANTRI, dat zijn groothartigheid alle grenzen te buiten gaat! Waarin be-
„staat zijn krijgskwaamheid, dat zoo'n onbeduidend persoon mij gelast, dat
„ik mij aan hem zou onderwerpen? Zelfs tegen dien ARDJOENÅ-SÅSRÅ zou ik
22. „niet bang zijn te strijden. ARDJOENÅ-SÅSRÅ-BAOE meent, dat hij mijn plannen
„kan verijdelen, omdat hij een Koning is, die zooveel troepen onder zich
„heeft, die de wereld in zijn magt heeft, en door de Vorsten gehuldigd wordt;
„nu, ik verzeker hem, dat ik niet bang ben om met hem te vechten.”

- De afgezant werd bevreesd, toen hij zijn toorn zag, en keerde zonder een
23. woord te spreken terug. Daarop riep de Koning: „kom, GopÅDARMÅ! laat
„gaauw alle troepen oprukken! Ik wil Magådå vernielen!” Hij vroeg om
zijn wagen, en besteeg dien spoedig. GopÅDARMÅ en al de Vorsten haastten
24. zich, en lieten de krijgsmuziek klinken. De troepen waren nog niet in orde
geschaard, zoo overhaast verliet de Koning zijn veldtent. Alle aanvoerders rukten
ook met hun troepen in zóó grooten haast op, dat vele krijgslieden achter-
25. bleven, en anderen op een afstand volgden.

- De gezant van SĒMANTRI bij zijn Heer komende, deelde hem alles mede,
en zeide: „toen Koning DARMÅWASESÅ den brief gelezen had, werd hij hoogst
26. „verbolgen, en liet hij zijn leger uitrukken; ze zijn mij op de hielen gevolgd.”

- Toen Raden SĒMANTRI dit hoorde, gaf hij last aan de Vorsten, zich voor
den strijd gereed te houden, en de troepen in slagorde te scharen. TjÅNDRÅ-
27. KĒTOE en SoerjåKĒTOE bezetten met hun troepen den linkerflank, en WisÅBÅ-
DJRÅ den rechterflank met den Vorst van Kalingåpati; de Koning van Ma-
gådå bevond zich in het front, en SĒMANTRI als Opperbevelhebber stond met

(LVI) zijn troepen in het centrum. Intusschen kwamen de benden van Widarbâ aanzetten met het voornemen om voor niemand te wijken.^{je.}

- LVII. 1. De troepen van Widarbâ hadden zich nog niet eens behoorlijk in slagorde geschaard, toen zij reeds in overhaasting begonnen te vechten, en vlak op de vijanden in aanvielen. Maar de troepen van Maïspati en Magâdâ hielden tegen den met dof gedreun aanvallenden vijand onverschrokken stand.
2. Bij den verwoeden aanval van de helden van Widarbâ woelden allen door elkander op het slagveld, en verpletterden elkander van weêrszijden; velen namen in de verwarring verkeerde plaatsen in. De pijlen (vielen neder) als een 3. fijne regen, en een aantal van vijanden en vrienden sneuvelde. De vijanden vermengden zich overal in 't blinde door elkander; de klank de van gong's, die de gamelan's begeleidden, scheen door alles heen te dringen, en vermengde zich met het gehinnik der paarden, het gebrul der olifanten en het geflap- 4. per van vlaggen en gescheurde vaandels, zoodat men het gekerm der gekwetsten niet hooren kon. Het fluiten der pijlen, het nederploffen der knodsen en het bonzen der aloegorâ's maakte zulk een vreeselijk geluid, dat het 5. daverde, alsof de donder de lucht doorkliefde. Al de helden stelden zich zonder ophouden in positie, en vochten dronken van strijdwoede in 't wilde. De Vorsten van Widarbâ kwamen dreunende aanzetten, en deden gelijkelijk hun best; zij die op wagens, paarden en olifanten reden, schoten pijlen af, 6. die door hun wonderkracht buitengemeen effect maakten, en onder luid gedruisch op de vijanden nedervielen, zoodat velen sneuvelden.

- De Koning van Magâdâ en de Vorsten van Maïspati schoten toen ook 7. gelijktijdig pijlen af, die (op de andere pijlen) aanvielen, zich daarmede vermengden, door elkander krielden, op elkander stootten en in de lucht verdwenen, (want) vele van die pijlen hadden buitengemene eigenschappen. Sommige helden, die op olifanten reden, vielen op elkander aan; terwijl de olifanten elkander omslingerden, met elkander worstelden, en elkander heen en 8. weder duwden en trokken, pareerden de berijders elkanders nanggâlâ's met al hun krachten. Andere helden, die op paarden zaten, reden om elkander en in verwarring door elkander heen, terwijl de paarden brieschende op el- 9. kander in liepen, en elk der berijders zijn tegenpartij trachtte te overwinnen. Ook de Vorsten, die op wagens reden, vochten tegen elkander, en schoten de 10. een op den ander pijlen af. Zonder ophouden bleven zij in het gevecht, om hun troepen te beschermen en te beschutten. Hoewel de strijd, waarin vijanden en vrienden door elkander vermengd waren, levendig was, werd echter

- (LVII) onder het vechten de goede orde bewaard, geen Poenggawâ streed met een Vorst, geen edelman met een Mantri, allen maten zich in den strijd met
11. gelijken van rang, zooals de Goden, het gewild hebben. Hoewel het geen bepaald opzet was, vochten echter Vorsten met Vorsten, de daarop volgende Legerhoofden met Legerhoofden van den zelfden rang, en Mantri's met Mantri's, alsof aan elk een kampvechter van gelijken rang was toegewezen.
 12. DARMÂPATI streed met SOERJÂKËTOE; zij schoten hun trisoelâ's op elkander af, (eerst) was geen van hen de minste, daar beiden uiterst bedreven waren in 't schieten, ontmoetten (de pijlen) elkander, en stootten zich met gelijke
 13. kracht tegen elkander in stukken; (maar eindelijk) werd DARMÂPATI, zonder dat hij 't gevaar zag aankomen, door een pijl zoodanig aan den hals getroffen, dat zijn hals geheel werd doorgesneden. Zijn troepen kwamen in opschudding, toen zij zagen, dat hun Vorst gesneuveld was, en deinsden in massa achteruit.
 14. SINDOELOBÂ was verwoed, toen hij dit zag; hij viel aan, deed zijn olifant op den vijand inloopen, en wierp met zijn samogâ naar SOERJÂKËTOE, zoodat zijn wagen tot splinters verbrijzeld werd.
(SOERJÂKËTOE) sprong er echter af, greep een pijl, en schoot dien haastig
 15. op den olifant (van SINDOELOBÂ) af, zoodat den olifant alle vier pooten werden afgeschoten, en het dier op den grond viel. (SINDOELOBÂ) greep nu zijn knods, en wilde hem daarmee slaan, maar te zelfder tijd werd zijn borst door
 16. een pijl verbrijzeld. Zoo werden de beide Vorsten, DARMÂPATI en SINDOELOBÂ, in den strijd omgebracht door Vorst SOERJÂKËTOE. TJÂNRÂKËTOE kwam in gevecht met KODRÂPAKSÂ, en toen zij eenigen tijd pijlen hadden afgeschoten, wer-
 17. den hun wagens verbrijzeld door de vallende pijlen. Zij sprongen er af, en grepen hun knods, maar de Koning van Magâdâ kwam te hulp in den strijd, en schoot KODRÂPAKSÂ met een pijl in den hals, zoodat het hoofd van den romp viel.
 18. KODRÂBANOË dit ziende, naderde in hevigen toorn, maar WISÂBÂDJRÂ hield hem tegen, door zijn wagen dwars voor hem te plaatsen tot bedekking van den Koning van Magâdâ, en daarop schoten zij bij beurten voortreffelijke pijlen op elkander af, doch zonder elkander te kwetsen, hoewel zij vlammen-
 19. de op hun borst neêrvielen. Eindelijk sprong WISÂBÂDJRÂ vol wrevel schielijk van zijn wagen, greep zijn knods, en sloeg daarmee het lichaam van KODRÂBANOË te pletter. Hij stierf, en (de overblijfselen van zijn lijk) spatten, ver-
 20. mengd met (de splinters van) zijn wagen, over den grond.

- (LVII) De Koning van Kalinggâpati kwam met WINDOERĀ in gevecht, maar toen zij elkander onverschrokken te gemoet traden, stootten hun pijlen met gelijke
21. kracht tegen elkander. Vol ongeduld verlieten de twee strijdende Vorsten hun wagens, terwijl zij hun knodsen zwaaiden; zij sloegen elkander, drongen beurtelings op elkander in, liepen om elkander heen, en namen elkanders plaatsen in. Het stof dwarrelde in wolken naar boven, een hevige wind voerde het mede
 22. als dampen, en bedekte de strijdenden voor 't gezigt. Langen tijd stootten zij elkander met de handen af, liepen om elkander heen in een kring, met het doel om elkander te verschalken, maar de een deed voor den ander niet onder in vlugheid en scherpsziendheid: de vechtende partijën stonden gelijk, de
 23. beide Vorsten schenen wel tweelingbroeders te zijn. Beiden hadden veel hoofdhaar, bakkebaarden, haar aan de oksels, een baard onder de kin en van mond tot ooren, en digtbegroeide wenkbraauwen, evenals Boetâ's, beiden waren vol moed en kracht, en lieten bij beurten de knodsen op elkander vallen;
 24. en zóó vochten zij een tijd lang, zonder dat een van hen het onderspit dolf. Als de Vorst van Kalinggâpati met de knods zou getroffen worden, ontsprong hij schielijk den slag, zoodat hij niet geraakt werd, de knods viel dan op den grond, en maakte daarin een diepen deuk. Wanneer WINDOERĀ een slag
 25. zou ontvangen, ontweek hij dien, en de knods van den Vorst van Kalinggâpati viel dan zoo hard ter aarde, dat zij de grond scheen te splijten; de grond bewoog zich, schudde golvende heen en weder, en beefde, als bij een aardbeving, en het slagveld bewoog zich steeds heen en weder. Alle toeschouwers
 26. ijsden er van, en lieten den moed zinken, toen zij zagen, hoe de Vorst van Kalinggâpati en WINDOERĀ met elkander vochten, en hoe zij het slagveld in opschudding bragten; als zij elkander met hun knodsen aanvielen, was het
 27. een oorverdoovend geraas, alsof er bergen instortten. Eindelijk legden zij hun knodsen neder, en vielen elkander van weêrskanten met al hun krachten te lijf; zij drongen bij beurten op elkander in, en werden elkander met hevigheid af, zij schopten, duwden en trokken elkander met alle krachten. Ten
 28. slotte werd WINDOERĀ overwonnen, want toen de Vorst van Kalinggâpati aan hem trok, raakte hij van de voet, en viel op een afstand voorover op den grond. De Vorst van Kalinggâpati pakte hem toen bij zijn hoofdhaar, trapte zijn borst te pletter, draaide hem het hoofd van de romp, en verbrijzelde hem door een knodsslag.
 29. De troepen van Widarbâ vlugttten in verwarring achterwaarts, en hierdoor bleef Koning DARMĀWASESĀ alleen midden op het slagveld staan; want hij

- (LVII) had zich nog niet bewogen, terwijl GopāDARMĀ niet ver van zijn broeder, den Koning, stond, en met al de overige Legerhoofden zijn wagens beschermde.
30. Hij was zeer vertoornd om den dood van zijn vijf voornaamste aanvoerders, geen één bleef hem nu over; altijd hadden zij anders hun partij overwonnen, en nu, in den oorlog met de helden van Maīspati, waren zij hem niet van
 31. dienst. Zij, die behoorden tot de alleroudste aanvoerders, waren van geen nut, en vele van de hem ondergeschikte Vorsten waren gesneuveld; 't was, of zij den grond niet betreden hadden. De Koning van Widarbā gaf in
 32. de grootste verholgenheid en strijdwoede last aan al zijn Bevelhebbers, om den oorlogskans te herstellen; zij vielen toen gelijkelijk in groote menigte op de vijanden aan, en trachtten hen door een gezamenlijken aanval om strijd in te sluiten. Terwijl zij zich in toenemende menigte op den vijand wierpen,
- LVIII. 1. bevond zich hun Koning achteraan, zittende op zijn wagen en omstuwd van helden. Zijn legeraanvoerders begaven zich in geregelde orde en in digte drommen voorwaarts. GopāDARMĀ, die hen ten strijde voerde, reed op een olifant, en zwaaide zijn knods; zijn aanval was zoo ijzingwekkend, als die van
2. duizend verwoede stieren; gevolgd door al de dappere Bevelhebbers, holde hij met zijn olifant vooruit, terwijl hij met zijn knods wild om zich heen sloeg. Hierdoor werd de Koning van Magādā in zijn aanval gestuit, en kwam er verwarring in 't leger van Magādā, daar zij zoo eensklaps door de strijders
 3. werden in 't naauw gebragt. GopāDARMĀ naderde naast en in één rij met de andere Bevelhebbers, en stortte zich in een breede rij als een golf voorwaarts; niemand kon hem weêrhouden, en vele dapperen van Magādā sneuvelden.
 4. Koning Tjitragāda deed vertoornd zijn wagen kraken, kwam de zijnen te hulp, legde zijn hoog aan, en schoot pijlen af, die ruischten als een regen, en de vijanden onder veel geraas verdelgden. GopāDARMĀ zette zijn aanval onafgebroken voort, en hield het met zijn olifant standvastig uit. Hoeveel
 5. pijlen hem ook als een regen op zijn borst vielen, verspreidden zij zich verstompt naar alle kanten, zonder hem (en zijn olifant) te verwonden; hij hielp zelfs de zijnen nog door met zijn knods te slaan, en liet zijn olifant, die wild vooruit stormde en met zijn snuit regts en links sloeg, zijn gang gaan. Vele helden van Magādā werd door den olifant dood getrapt. Onder dien aan-
 6. val van vele elkander verdringende scharen, verroerde de Koning van Magādā zich niet; in zijn vooruitgang gestuit, stond hij onbewegelijk pal, en hoewel de pijlen zonder ophouden als een digte regen van alle kanten rondom zijn

- (LVIII) wagen nedervielen, verzamelde hij zijn ongeoefende en geoefende strijders bij-
7. een. De Opper-bevelhebber in den strijd, Raden SĒMANTRI, en al de overige aanzienlijke aanvoerders kwamen gelijktijdig te hulp, om den Koning van Magāḍā te beschermen, en GoḍāDARMĀ in zijn vaart te sluiten, en deze werd dan ook door de overmagt der vijanden weêrhouden voort te gaan, terwijl vele van zijn dappere mannen sneuvelden.
 8. Koning DARMĀWASEŚĀ ziende, dat GoḍāDARMĀ door een overmagt van strijders werd overvallen, deed verwoed zijn wagen kraken, en schoot pijlen af, die onafgebroken van zijn boog stroomden, het luid gesuis der nārāwanta h-pijlen (1) was ijzingwekkend; de wonderpijlen verspreidden zich naar alle kanten, verstrooiden zich over het gansche slagveld, vielen bij hoopen op hoopen aan, en dwarlden op 't slagveld rond. De bevelhebbers van Maīspati naderden gelijktijdig, en schoten pijlen af om de andere pijlen af te weren en
 10. te verpletteren in de lucht, maar konden ze niet afweren, daar zij nog in zulk een menigte rondwarrelden, dat de lucht verduisterde, en het zoo donker werd, als bij een betrokken lucht. De uitstroomende nārāwanta h-pijlen vermengden zich met wervelwinden, die met luid geraas van den boog kwamen.
 11. Koning DARMĀWASEŚĀ spande zijn uiterste krachten in. In het toppunt van razernij en verwoedheid vócht hij, alsof hij de aarde wilde verdelgen; vele wagens werden door de neêrvallende pijlen verbrijzeld, de olifanten lagen overal verstrooid op den grond, de troepen van Maīspati raakten in verwarring, velen stierven, (de overigen) werden in massa medegesleept in een achterwaartsche rigting, en vlugten naar hun Opper-bevelhebber. Ook de Onderbevelhebbers stoven radeloos van angst uiteen, daar zij bedekt werden met pijlen, en waren verstoord om den gang van het gevecht, daar 't hun niet gelukte vooruit te gaan.
- SĒMANTRI deed vertoornd zijn wagen kraken, en stelde zich aan 't hoofd
13. van de hem omringende aanvoerders. Hij schoot zijn wonderdadige éndrāsārā-pijlen (2) af, die zich met stormen vermengden en naar alle kanten heen stoven. De éndrāsārā-pijlen kwamen bij digt opeen gepakte massa's voor den dag, snorden met geweld door de lucht, en vielen in de lucht (op de nārāwanta h-pijlen) aan, (beide soorten van pijlen) hadden dezelfde kracht, want zij die ze afschoten, bezaten beide bovennatuurlijke vermogens.

(1) Nārāwantah-pijlen zijn kleine pijlen, die onafgebroken in ontelbare menigte van den boog vliegen.

(2) Éndrāsārā-pijlen bestaan uit bergen of rotsblokken, die van den boog vliegen.

- (LVIII) 14. Raden SEMANTRI en Koning DARMĀWASESĀ vochten zoo den geheelen dag door; zij schepten er genoeg in, om hun krachten met elkander te meten, op alle mogelijke manieren den strijd te voeren, en hun reusachtig wapentuig
15. bijeen te brengen tot ontsteltenis van de aanschouwers. Zelfs in den volgenden nacht hielden zij met vechten niet op; bij het licht van fakkels en met inspanning van alle krachten, deed Koning DARMĀWASESĀ zijn best om zich te wreken, en zijn vijand te verdelgen. Ook GopĀDARMĀ viel met ver-
16. woedheid aan, zijn slagen troffen hun doel, hoewel hij, in de duisternis vechtende, maar in 't wilde regts en links van zich sloeg; door de duisternis beschermd en zonder gezien te worden, sloeg hij met zijn knods naar ieder zonder onderscheid. De aanvoerders van Widarbā waren dronken van 't plengen van bloed, volgden het voorbeeld van GopĀDARMĀ, en vielen aan, alsof zij den dood zochten.
17. Daar allen, die vooraan stonden, verdelgd werden, verminderde het leger van Maīspati zeer. Hun Opper-bevelhebber SEMANTRI den gang van het gevecht ziende, werd met zijn ondergeschikten begaan, daar velen bij 't gevecht in de duisternis overwonnen en gedood werden, en de aanval van zijn Hoofd-aanvoerders het doel miste, omdat zij zich onder de strijders al vechtende ver-
18. dwenen. Hij schoot toen een bramāstrā (of vuurpijl) af, die in de lucht van alle kanten flikkerde en vlamde. Het vuur ging rond als fakkels, en 't werd zoo licht als bij dag. Vol vreugde deden nu de Onder-bevelhebbers te
19. zamen een aanval ook, de Hoofdaanvoerders wreekten door hun slagen het bloed der hunnen. Alle aanvoerders stortten zich als een stroom in een vreeselijk gevecht, en zetten hun aanval door, totdat het volk van Widarbā verdelgd was. GopĀDARMĀ werd in den strijd gevangen genomen, daar Ra-
20. den SEMANTRI een nāgāpāsā (of slangenpijl) op hem afschoot. Dit wapen was een dikke slang, zoo lang als een tal-boom, deze bond hem de armen aan het lijf, en zoo werd hij in verzekerde bewaring gesteld.
- De troepen van Widarbā kwamen 'in verwarring, verstrooiden zich radeeloos van angst naar alle kanten, en velen kwamen om. Alle strijders waren ontsteld, omdat GopĀDARMĀ gevangen genomen was.
21. Koning DARMĀWASESĀ hoorende, dat zijn broeder gevangen genomen was, deed in de uiterste woede zijn wagen kraken, en wilde met de zijnen sneuvelen. Maar zijn Bevelhebbers hielden hem met hun smeekingen tegen, zeg-
22. gende: „ach, Heer! zoek den dood toch niet, laat ons eerst terugtrekken, en „morgen den strijd hervatten! Uw Bevelhebbers zijn erg vermoeid van 't strij-

(LVIII) „den, en als de slag werd voortgezet, zouden al Uw dienaren omkomen. Men „kan den verwoeden aanval van de bevelhebbers van Maïspati niet weêr- „staan, want allen vechten als zinneloozen.”

23. Koning DARMĀWASESĀ werd smartelijk aangedaan, toen hij die taal van zijn dienaren hoorde, deed zijn wagen wenden, en verliet den vijand, die staan bleef, van zijn leger bleef geen man op het slagveld achter. Hoewel hij zeer
24. langzaam retireerde, was er van de helden van Maïspati geen één, die hen nazette, omdat Raden SĪMANTRI het hun verbood. Ook deze trok zich terug van het slagveld, en betrok zijn legerplaats, maar alle de Opper-bevelhebbers waren bij het terugtrekken van den vijand bedacht op gevaren, daar deze mischien eens hinderlagen mogt leggen.

- LIX. 1. Toen Koning DARMĀWASESĀ met zijn onderhoorige troepen in zijn tijdelijk verblijf gekomen was, ontstond er onder de vrouwen van zijn gevolg een luid gewezen. Zij, wier mannen als Leger-hoofden in den strijd gevallen waren, voegden zich bij haar in de tent van den Vorst, en weenden met haar.
2. Koning had vier Gemalinnen, maar bij geen van haar had hij kinderen. Allen weenden erbarmelijk en drongen sterk bij hem aan, om terug te keeren. Ook de zuster des Konings, de wereldberoemde Prinses, met name Dèwi DARMĀWATI, weende bitter, en deed haar broeder verwijtingen (in deze woorden): „ach, broeder en Vorst! hoe kunt ge toch zoo ernstig gesteld zijn op die Prin-
3. „ses van Magādā? Alsof er gebrek is aan schoone vrouwen! wat ontbreekt „er toch aan de uwe? zijn ze niet allen schoon? Met al te veel geweld wilt „ge door te vechten die Prinses (van Magādā) bekomen, ge stelt uw leven „in doodsgevaar, uw Leger-hoofden zijn gesneuveld, uw ouder broeder Arjā „GoḍāDARMĀ is zelfs al gevangen genomen onder het strijden. Welnu, hoe is
4. „het? Wat is uw voornemen? Wilt ge niet naar uw hofstad terugkeeren? Als „ge met strijden voortgaat, zullen uw onderdanen verdelgd worden, want de „troepen van Maïspati zijn niet ligt te tellen, maar vol onweêrstaanbare „kracht in den strijd.”

- Toen zij zoo nog langen tijd smeekte, werd het hart van haar broeder, den Koning, bewogen en verteederd door den aandrang van zijn vrouwen en van
5. zijn zuster, en door haar voorstel om naar zijn hofstad terug te keeren. Maar de Koning had nu eenmaal de gelofte gedaan, dat hij nimmer den strijd zoude vermijden, en dat was de hoogste roem van een Vorst. De Koning achtte het roemvoller te sneuvelen in den strijd, dan zich te onderwerpen. Hij verhief slechts de deugden van zijn allervoortreffelijkste wapen hemelhoog, en

- (LIX) 6. dacht: „wie zou er in staat zijn, dat allervoortreffelijkste wapen van mij te „weêrstaan? Als ik dien verdelger van alle vijanden in het gebergte liet vallen, zouden er zeker honderdduizend bergtoppen instorten. Liet ik het wapen in de zee vallen, dan zou ze droog worden, en zouden alle visschen omkomen, en zoo ik hem op de aarde wierp, zou deze splijten tot in haar zevende laag. En wat zou er dan van een mensch te regt komen, (die daardoor getroffen werd)?” De Vorst beklom daarop zijn bidcel, en bewierookte zijn wapen onder gebeden. Het was doodstil in al de tenten, want men had weinig hoop op een goeden uitslag. Alleen de Leger-hoofden wachtten op de komst van hun Koning, (en vleiden zich), dat hij in 't eind nog overwinnen zoude. Doch verlaten wij den Vorst, die onder gebeden en ernstige overpeinzingen zijn wapen bewierookt.

H O O F D S T U K X X X V I.

De Koning van Widarbâ, door zijn broeder van Djonggarbâ geholpen, maar overwonnen.

8. De Koning van Widarbâ had een broeder, van den zelfden vader als hij, maar van een andere moeder. Deze moeder was een Boetâ-prinses van Djonggarbâ, en heette Rëtnâ DJONGWATI. Zij was gehuwd geweest met den ouden Koning van Widarbâ, Praboe DARMÂWIDAGDÂ genaamd. Uit dit huwelijk
9. was een Boetâ-kind geboren, te weten Praboe DJONGGIROEPAKSÂ. Deze volgde zijn grootvader (van moeders zijde) in de regering te Djonggarbâ op. Hij was nog jong en een tweeslachtig wezen, daar zijn vader geheel en al een mensch, en zijn moeder een Boetâ was. Zijn gestalte was wel als die van een mensch, maar hij had slag tanden (als een Boetâ). Hij was gespierd, van sterken lichaamsbouw, buitengemeen woest en onverschrokken in den strijd.
10. Toen deze hoorde, dat zijn broeder, de Koning van Widarbâ, op zijn huwelijks-aanzoek om de Prinses van Magâdâ een weigering ontvangen had, en hij nu zelfs in oorlog geraakt was met den Koning van Maïspati, maakte hij zich ongerust over zijn broeder, omdat hij in oorlog was met een
11. uitstekenden Vorst, als Praboe ARDJOENÂ-SÂSRÂ, wiens dapperheid alom bekend was, die talrijke legerscharen bezat, en op aarde zijn weêrga niet vond, daar achthonderd Koningrijken aan hem onderworpen waren, en de Vorstelijke aanvoerders der legerbenden van Maïspati dapper waren in den oor-

- (LIX) log. Praboe DJONGGIROEPAKSÅ riep dadelijk zijn leger zamen, en gaf last, om zich voor den oorlog gereed te houden. De Patih AMONGGARBA en al de
12. Boetå-Leger-hoofden stonden met een getal van vier millioen Boeta's ten strijde gereed. Er waren zes bejaarde Krijgsversten, die het opperbevel voerden over hun mede-bevelhebbers, namelijk de Boeta's: KALAPRAGANGSÅ, KÅLĀRANOE, MAMANGMOERKÅ, AMONGMOERKÅ, BADJOBARANG en LINDOESRENGGI, elk
13. met honderdduizend man onder zich. De aanvoerders van lageren rang hadden elk tweeduizend man onder zich, in 't geheel waren er bij de troepen van Djonggarbå vier millioen Boetå's.

Na 't aanheffen der krijgsmuziek rukten de vier millioen Boetå's uit de Vorstelijke residentie op. Onder luid rumoer gingen zij door de lucht; 't was of de lucht betrok en in 't midden verduisterde, van wege de menigte van

14. Boetå's, die er door trokken. Zij brulden vreeselijk en waren uiterst verwoed.

- Nadat de Koning van Widarbå gebeden had, trok hij zijn krijgstenu aan; met een schitterende kroon (op zijn krijgshoed) en een gouden halsketen, die
15. op zijn borst glansde, trad de Koning buiten zijn verblijf. Daarbuiten stonden alle krijgshaftige Vorsten gereed. De Leger-hoofden, die in den strijd gesneuveld waren, werden vervangen door hun zoons, of ook wel door hun broeders. De moed der strijders keerde terug, toen zij zagen, dat hun Koning inderdaad zoo schoon was, als Batårà PRIT-ANDJĀLÅ (¹). Op zijn wagen zittende, werd
16. hij omstuwed door al de Leger-hoofden. Onder het klinken der krijgsmuziek trok de Vorst uit zijn legerplaats. De talrijke legerscharen geleken een zee, die het land overstroomt. Zij gingen voorwaarts onder luid gedruisch en met den besten moed bezielde; vol drift drongen zij op en duwden elkander, alsof zij dadelijk zouden aanvallen, en uit wraak op den vijand zouden instormen. Op het oorlogsterrein komende, stelde men hen in slagorde. De Leger-hoofden
17. die den regter- en linkerflank commandeerden, stonden in vele rijen achter elkander. De Koning maakte met al zijn dappere Onder-bevelhebbers het centrum uit. De slagorde was goed geregeld en met behoedzaamheid ingerigt, men stond in digte gelederen achter elkander. De troepen, die tot de lijfwacht behoorden, waren verdeeld onder de Vorsten, die in het kriegsgevaar zouden voor- gaan, voorts onder die van den regter- en linkerflank, en eindelijk onder hen,

(¹) Prit-andjålå was een zoon van Batårà Goeroe, die in de gedaante van een klein vogeltje (šmpriit) het padi-gewas bedierf; volgens Manikmåjå, Tijdschrift v. N. Indie, V. 1. 53 vrgg.

(LIX) die in de achterhoede als reserve gesteld waren om op te passen en zich overal in het gedrang te begeven.

18. Raden SEMANTRI en de Vorsten (die hem volgden) waren al uit hun legerplaats opgerukt. Op het slagveld komende, zag hij den vijand in slagorde geschaard, en zich uitstrekken als een wolk, ettelijke gezigten ver. Raden SEMANTRI hield stand, en stelde zijn troepen in dezelfde slagorde als vroeger
19. WISĀBĀDJRĀ en de Vorst van Kalingāpati stonden regs, de Koning van Magādā bevond zich met de zijnen vooraan, SOERJĀKĒTOE en TĀNDRĀKĒTOE stonden links, en de Opper-bevelhebber bevond zich met zijn talrijke scharen in het centrum. Nadat de slagorde gereed was, klonk de muziek als een teen
20. ken om den strijd te beginnen. De Koning van Magādā (in het front) viel met zijn troepen aan. Zij traden even moedig op den vijand in als een miljoen tijgers. De rechter- en linkerflank deed gelijktijdig een aanval met hun tallooze menigte. Al de Vorsten rigtten verwoestingen aan, zij stormden in de beste orde onder dof gedreun en om strijd vooruit, en hierdoor werden vele vijanden over den grond verstrooid, in wanorde gebracht, vertreden en
21. overwonnen. Het leger van Widarbā raakte in groote verwarring, en vlugtte zonder om te zien naar hun Koning. Geen van de aanvoerders hield stand; van schrik bevangen en in grooten angst deed (de herinnering aan) 't gevecht van den vorigen dag hun den moed verliezen. Toen hun medestrijders veranderden in een zee van bloed door den hevigen aanval der Vorsten, werden de helden van Widarbā medegesleept, en door hun voorbeeld betooverd.

Koning DARMĀWASESĀ werd uitermate verwoed, toen hij de zijnen zag retireren, en zette zijn wagen tot snellen vaart aan, met het plan om op den vijand in te stormen, toen eensklaps de troepen van Djonggarbā met luid gedruisch in de lucht aankwamen. DJONGGIROEPAKSĀ zond eerst iemand naar zijn

2. broeder met het verzoek, dat de troepen van Widarbā voor de zijnen een doorgang zouden maken, en uitscheiden met vechten. Koning DARMĀWASESĀ schrikte er van, omdat het nog niet lang geleden was, dat hij zijn broeder
3. met zijn legerbenden uitgenoodigd had om hem in den strijd te helpen. De troepen van Widarbā retireerden, en maakten ruimte (voor die van Djonggarbā). Toen de troepen zich gesloten hadden, en wederom in orde geschaard stonden, gaf Koning DJONGGIROEPAKSĀ het bevel aan de zijnen, om maar te beginnen en aan te vallen. Terwijl de vier millioen Boetā's allen tegelijk een
4. geschreeuw aanhieven, vielen de nanggālā's, parasoē's, koentā's, limpoeng's, moesālā's en gandī's als een druischende regen neder. Vele hel-

- (LX) den sneuvelden, de troepen van Maïspati kwamen in verwarring, de aan-
5. voerders werd door een plotselinge schrik bevangen en verstrooiden zich ra-
deloos, daar zij van de aankomst der (nieuwe) vijanden niets wisten.

- Hun Opper-bevelhebber SEMANTRI ging verheugd boven op zijn wagen staan, zag
de vijanden in de lucht, en legde zijn boog aan. Toen de pijlen van den boog gin-
6. gen en zich in de lucht verhieven, vatten de (hem ondergeschikte) Vorsten weder
goeden moed. Zij schoten wapens af tot afwering, zoodat het daarvan kriede
in de lucht. Deze ontmoetten de aanvallende wapens met een donderend ge-
7. raas, in gelijk getal vielen de wapens, die zij tot afwering afschoten, (op die
der Boetâ's) neder. Vele wapens, die door de Boetâ's nedergeworpen waren,
keerden terug en werden daardoor afgeweerd. De limpoeng's, paloë's, pi-
ling's, nanggâlâ's en trisoelâ's werden in hun kracht gefnuikt en vielen
8. op den grond neder. SEMANTRI liet er spoedig andere wapens op volgen, die
in de lucht vlogen. Honderduizend Boetâ's streken neder, maar werden
van pijlen doorschoten, en ploften op den grond als lijken. Zij, die telkens op
nieuw aankwamen, werden geheel in tweeën gebroken of gesneden, en zóó werd
9. een millioen Boetâ's door de wapens (van Maïspati) weggevaagd. Het re-
gende rompen, nekken, onder- en boven-armen en dijën, en een digte regen
van bloed verspreidde zich. De overblijvenden wisten zich geen raad, want allen,
die neêrestreken, werden verdelgd. Al de Boetâ-legerhoofden werden verwoed,
10. toen zij dat zagen, en vielen gelijktijdig krijschende aan. BADJOBARANG, MAMANG-
MOERKÂ, AMONGMOERKÂ, LINDOESRENGGI, KÂLÂPRAGÂNGSÂ en KÂLÂRANOE spoor-
den hun troepen aan om den oorlogskans te herstellen, terwijl de aanvoerders
11. zelve in het gevecht deelden. BADJOBARANG streek neder, en zwaaide een ba-
dâmâ, maar de Koning van Kalinggâpati spande zijn boog, zijn pântjâ-
12. soelâ-pijl (¹) ging af, en trof BADJOBARANG, verbrijzelde zijn borst, zoodat hij
stierf, en op den grond nederplofte als een instortende berg. KÂLÂRANOE ging
suzende door de lucht om zijn dood te wreken, en wierp zijn koentâ af, maar
deze ontmoette in zijn vaart een pijl, dien de Koning van Magâdâ er op af-
schoot, waardoor zij in stukken brak en weggevoerd werd. De pijl achtervolg-
13. de KÂLÂRANOE, en trof hem in de hals, zoodat deze geheel werd afgesneden,
en hij dood op aarde plofte.

De Patih AMONGGARBÂ werd smartelijk getroffen, toen hij zag, dat men
met het gevecht in de lucht geen doel bereikte, en gaf last aan de Hoofd-

(¹) De pântjâ-soelâ-pijl was waarschijnlijk een pijl met vijf punten.

- (LX) 14. aanvoerders, om voor de helft neder te dalen en op de aarde te strijden, en voor de helft in de lucht te vechten. Daarop daalden LINDOESRĒNGGI en KĀLĀPRAGĀNGSĀ met hun legerbenden neder onder aanvoering van den Patih. De
15. andere helft der Boetā's onder MAMANGMOERKĀ eu AMONGMOERKĀ bleef in de lucht onder 't opperbevel van hun Koning DJONGGIROEPAKSĀ. Op het commando om aantevallen, schoten en wierpen zij hun pijlen, limpoeng's, moe-
16. sālā's, nanggālā's, paloe's of piling's af. De Boetā's, die op de aarde vochten, lieten ook hun pijlen, limpoeng's, piling's en koentā's los. Er ontstond onder de troepen van Maīspati groote verwarring, velen sneuvelde, en de Vorsten raakten te zeer in de war, om (de vijanden) te weêrstaan.
17. De Opper-bevelhebber SĒMANTRI maakte nu een verdeeling in de taak der strijders, en liet den Koning van Magādā met Koning WISĀBĀDJRĀ en den Vorst van Kalinggāpati den vijand op de aarde weêrstand bieden, terwijl
18. SOERJĀKĒTOE en TĀNDRĀKĒTOE met den Opper-bevelhebber zelve de vijanden in de lucht zouden weêrstaan. Zij begonnen den strijd met blijdschap, het gevecht werd al heviger en heviger, de Vorsten waren dronken van bloed,
19. en vochten met blinde verwoedheid. Alleen de Opper-bevelhebber beschermde de zijnen in den strijd, hield het oog op hen, en trachtte de zijnen te behouden door beurtelings (nu eens naar de aarde en dan naar de lucht) wapens af te schieten. Als de troepen op aarde overwonnen werden, en de linie der zijnen inboog door het opdringen der Boetā's, liet hij er zijn wapens op regenen, en als hij zag, dat de Boetā's in de lucht neêrestreken, zond hij hun zijn wapens te gemoet. Hij was inderdaad een beleidvol aanvoerder, met
21. regt vermaard, en juist geschikt, om Opper-bevelhebber in den strijd te zijn. Door zijn wijs voorbeeld lieten de andere Bevelhebbers hun dolle woede varen, vertrouwend op hun Opper-bevelhebber kwamen zij onder het strijden tot bezinning. Zij liepen toe (op de vijanden), die hen naderden, en bleven standvastig hun terrein behouden. De vijanden kregen het eindelijk te erg onder den
22. regen van wapens. LINDOESRĒNGGI sneuvelde door een slag met de knods van den Koning van Kalinggāpati. Zijn strijdgezel KĀLĀPRAGĀNGSĀ wikkelde zich in een gevecht met WISĀBĀDJRĀ, eerst drongen zij beurtelings op elkan-
23. der in, toen bevochten zij elkander met de bindi, en daarop trokken zij elkander heen en weder, en begonnen op nieuw te worstelen. Plotseling schoot de Koning van Magādā een pijl af, die den Koning van Kalinggāpati door de borst drong, zoodat hij (als een lijk) op aarde viel. Zijn troepen sloegen in groote verwarring op de vlugt.

- (LX) 24. De Patih AMONGGARBĀ zwaaide in hevigen toorn zijn badāmā, en stormde vol goeden moed op de vijanden in. Een millioen Boetā's vielen gelijkelijk aan, en gingen steeds voorwaarts, als één man deden die tallooze scharen een aanval. Maar de dapperen van Maīspati stonden pal, en bleven op
25. hun hoede. Zij weerden den woesten aanval der Boetā's vol moed af, en lieten hun wapens in digte hoopen nedervallen. De opdringende Boetā's werden getroffen door die wapens, er sneuvelden zoo velen, dat het bloed in menigte kwam aanstroomen en alles overdekte, tot het weêrhouden werd door een dam
26. van lijken, het golfde en stroomde als een rivier. Op de aarde en in de lucht nam het bloed al meer en meer toe, het was een zee van bloed, waarin de lijken van olifanten en Boetā's op klippen geleken, die met bloed bemorst waren. De hoofden waren de voorwerpen, die met den stroom mededreven, de baarden
27. en knevels geleken op gras, dat er in groeide, de verschillende vlagge- en vaandelstokken waren de grootere voorwerpen, die in het water dreven, of de baarden waren het groene mos, en de splinters van de gebroken wagens en de stukken van de wapens waren het struikgewas aan den oever, de tanden waren de steen-
28. tjes (op den bodem), die knarsten, als men er optrad, tot grooten spijt van de strijders. De vader van de edele TJITRĀWATI had reeds in haar jonge jaren den roem voorspeld van dien worstelstrijd en van de bloedzee, als het verlovingsgeschenk van Baṭārā Wisnoe bij de eerste ontmoeting van Dèwi TJITRĀWATI, de Prinses van Magādā, met den Vorst van Maīspati.
29. De Patih AMONGGARBĀ sneuvelde door een pijl van Raden SĒMANTRI, die hem zijn hoofd afsneed. De beide Legerhoofden MAMANGMOERKĀ en AMONG-
30. MOERKĀ, die in de lucht streden, sneuvelden ook vechtende. Van al hun troepen bleef er niets meer over.
- Koning DJONGGIROEPAKSĀ had nu in 't geheel niemand van de Boetā's, die zijn lijfwacht hadden uitgemaakt, meer bij zich. In blinde verwoedheid zette
31. hij zich in postuur, en strêek onder wild gekrijsch neder. Maar Raden SĒMANTRI schoot een pântjâwedâ-pijl (¹) op hem af, die zijn borst doorboorde en verbrijzelde. Koning DJONGGIROEPAKSĀ plofte op den grond als een instortende berg, onder het luid geschreeuw van de mannen van Maīspati.
32. Niemand bleef er nu nog over, dan de Koning DARMĀWASESĀ, die geheel van de zijnen verlaten op het slagveld stond, en zich nog niet verroerd had. Hij

(¹) Een pântjâwedâ-pijl was waarschijnlijk een pijl, die haar naam en groote kracht aan de vijf daarop geschrevene spreuken ontleende. Vergelijk hiermede de poestākā of kalimosādā in de Brâtâ-joedā.

- (LX) schaarde zijn troepen wederom in orde, want toen hij zijn broeder Koning
LXI. 1. DJONGGIROEPAKSÅ zag sneuvelen, werd hij woedend. Zonder om te zien, wilde hij gaarne na de verdelging van allen, op welke hij zijn hoop gevestigd had, vechtende sterven. Hij meende standvastig en onverschrokken te moeten staan blijven, en wilde niet wankelen in den strijd, daar dit een groote schande voor een Vorst zoude zijn. Toen hij bij zich zelve de gelofte (van standvastigheid)
2. had afgelegd, zette hij zijn krakenden wagen tot een snellen vaart aan. Hij legde zijn allervoortreffelijkste wapen aan, waarover hij zijn gebeden had uitgesproken, opdat het zijn wondermogens mogt openbaren; de boog schudde, en met een donderend geraas kwam er een berg van vuur uit, waarmede zich rukwinden vermengden, die onder weërgalmende echo's de een op den ander stootten, en al rommelende duurde de stroom van de afgeschoten vuurpijlen
3. onafgebroken voort, als vlamme lava-stroomen. Zij verhieven zich als dampen in de hoogte, en vielen neder op 't groote leger (van Maispati).

Dit kwam in opschudding, en velen, door 't vuur vervolgd, sneuvelde. De Vorsten werden in hun aanval weêrhouden, en met hun ronddwarrelende troepen medegesleept. Zij vlugten naar de plaats, waar hun Opper-bevelhebber SEMANTRI zich bevond. Deze legde zijn boog aan, en toen ontlastte de baroenastrâ- (of water-) pijl regen met een suizenden wind; een digte regen viel onder luid geplas neder, het water verspreidde zich gelijkmatig, en viel op het vuur. De vuurvlammen werden uitgebluscht en verteerd door het water, dat uit de pijl kwam.

5. Koning DARMĀWASESĀ gaf lucht aan zijn woede, toen hij zijn vuurpijl zag bezwijken voor 't vermogen van zijn tegenpartij. Hij greep nu zijn allervoortreffelijkste wapen, legde het aan, en toen schoot er een vlamme pijl op los als
6. een bliksemstraal. Maar toen Raden SEMANTRI spoedig een pijl tot afwering afschoot, braken de beide pijlen bij de ontmoeting in stukken. SEMANTRI schoot een magtige warajang-pijl (¹), waarmede hij gewoonlijk zijn vijand verdelgde, af, maar deze brak in stukken bij 't ontmoeten van den pijl, dien de Koning van Widarbā tot afwering afschoot, beide wapens werden vernield.
7. Met de meeste standvastigheid hanteerden zij den boog, en mikten daarmede met veel bekwaamheid. Eindelijk schoot SEMANTRI zijn tjakrā (of rad-pijl) af, deze vloog bliksemend los, en sneed Koning DARMĀWASESĀ de hals geheel
8. en al door, zijn lichaam rolde op den kostelijken wagen neder. Zóó stierf hij zonder van zijn plaats geweken te zijn, en bleek het, dat hij inderdaad van

(¹) Een soort van pijl, die men bij Raffles, history of Java, vindt afgebeeld.

- (LXI) aanzienlijke helden afstamde. De bijen vlogen gonzende om (zijn lijk), verstrooiden zich met veel drukte door de lucht, alsof zij (den held) beweenden, en verspreidden een regen van geuren. De lucht gaf een roodachtig schijnsel
9. van zich en scheen een en al bloed te zijn, alsof zij zich met den gesneuvelden held in den dood stortte. Tevens beefde en schudde en kantelde de aarde, de toppen der bergen stortten daverend in; vreeselijk was de strijd der elementen bij gelegenheid van het sneuvelen van dien Koning in het gevecht. Duisternis en waterdampen overdekten het veld, de zee beefde.
 10. De troepen van Widarbå vlogen als stof uiteen, toen zij zagen, dat hun Koning gesneuveld was; in de grootste verwarring verstrooiden zij zich radeloos van angst, en vlugten naar alle kanten. Sommige aanvoerders kwamen zich in gebogen houding onderwerpen, en wierpen hun wapens weg, om zich
 11. onder de lieden van Maïspati te scharen: Niemand joeg hen weg daar Raden SĒMANTRI dit verboden had. SĒMANTRI gaf last aan zijn troepen om terug te trekken, en met spoed gingen deze toen van het slagveld om hun tenten te betrekken. GopĀDARMĀ werd door Raden SĒMANTRI van zijn boeien bevrijd, en uit zijn gevangenis ontslagen. Het werd bepaald, dat hij het gezag zoude voeren over de vele Leger-aanvoerders van Widarbå, die zich onderworpen hadden. GopĀDARMĀ werd dadelijk uitgezonden om al de schat-
 13. ten en Prinsessen, die in de legerplaats (van Widarbå) achtergebleven waren, bijeen te brengen, twee Vorsten, namelijk TĀNDRĀKĒTOE en SOERJĀKĒTOE moesten hem daarbij begeleiden. Bij hun komst in de legerplaats van Widarbå
 14. was er een luid geweest. De eerste Gemalin van den Koning van Widarbå en vier andere vrouwen, dochters van Koningen, waren in de legerplaats bijeen, en konden hun luid geweest niet bedwingen; dit was ook het geval met
 15. 's Konings zuster, Dèwi DARMĀWATI, die haar broeder te voet viel. GopĀDARMĀ deed zijn best, om haar tot bedaren te brengen, en eindelijk hield het luid geweest der vrouwen op, daar zij zich in hun lot als buit geworden vrouwen schikten, hoewel zij nog allen voortdurend suikten. GopĀDARMĀ gaf last om tandoe's en djòli's bijeen te brengen.
 16. Honderd draagstoelen, waarin al de aanzienlijke buitgemaakte vrouwen gezeten waren, werden eerst buiten gebragt, zij gingen in een lange rij achter elkander, de Legerhoofden omringden haar in rijen van alle kanten, en achteraan
 17. volgde de krijgsmuziek. Daar Raden SĒMANTRI reeds (zijn legerplaats buiten de stad) verlaten had en met al zijn gevolg in de stad getrokken was, bragt men die Vorstelijke dames in het paleis, als een geschenk voor de Prinses

- (LXI) **TJITRĀWATI.** Zij nam haar allen, ten getale van honderd en vijf personen, aan, tot aanvulling van het achthonderd-tal, dat uit Maïspati zoude gezonden worden.

H O O F D S T U K X X X V I I .

Dèwi Tjitrāwati gaat op reis naar Maïspati.

18. Raden SEMANTRI zond iemand naar zijn Koning met een brief. Toen de briefbrenger te Maïspati gekomen was, gaf Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ juist
19. audientie. Hij schrikte, toen hij den man met een brief zag aankomen, nam den brief aan, opende dien, en las: „Na de onderdanigste hulde van mij, „SEMANTRI, en van de (mij vergezellende) Vorsten aangeboden te hebben aan
20. „den Koning en Gebieder van Maïspati, die het pronkjuweel der wereld „is, deelt Uw dienaar (in de eerste plaats) mede, dat hij in zijn zending, om „de Prinses van Magâdâ te halen, gelukkig geslaagd is, ten gevolge van de „gelofte, dat de Vorst van Widarbâ (eerst) moest verdwenen zijn, (t geen)
21. „door den invloed van de voorbede van mijn Gebieder (geschied is). Koning „DARMĀWASESĀ was echter niet zoo moeilijk te bestrijden. Het was maar alles „grootspraak van hem, dat hij zulk een aanzienlijk Vorst was, die veel legers „bezat, die vele Vorsten aan Widarbâ had onderworpen, en die rijk was aan
22. „legers met ontelbare aanvoerders van hoogen en lagen rang. Want in één „nacht en twee dagen zijn al zijn legerbenden door de wapens en den woe- „denden aanval der mij verzellende Vorsten vernield. Hij had een broeder, „van den zelfden vader, maar een andere moeder, een Boetâ-prinses, die te
23. „Djonggarbâ woonde en Praboe DJONGGIROEPĀKSĀ heette. Deze heeft met „al zijn legerbenden ook mede gevochten, maar hij was evenmin bestand, en „werd, zonder dat er een hevige worsteling plaats greep, met al zijn troepen „vernield, zoodat het een zee van bloed was.
„In de tweede plaats deelt Uw dienaar mede, dat de Prinses van Magâdâ,
24. „Dèwi TJITRĀWATI, een bruidsgeschenk verlangt, bestaande uit achthonderd „vrouwen, mits allen van Vorstelijken bloede, omdat zij vroeger een dergelijke „gelofte heeft afgelegd. Te Widarbâ zijn honderd en vijf vrouwen van Vorste- „lijke afkomst buit gemaakt. Uw dienaar heeft die aan de Prinses van Magâdâ
25. „aangeboden, en wacht nu slechts op aanvulling van het achthonderd-tal van „Prinsessen, indien mijn Heer het mogt behagen dit te doen, daar zij nu

(LXI) „eenmaal de gelofte heeft afgelegd, om aan 't hoofd te staan van achthonderd „Vorstelijke vrouwen. Uw dienaar wacht nu nadere bevelen van zijn Heer.”

- LXII. 1. Bij het lezen van dezen brief werd Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zeer verheugd, en vriendelijk lachende sprak hij tot Vorst SODĀ: „de zending van SĒMANTRI „is gelukt, het gevecht met den Koning van Widarbā heeft plaats gehad, „en deze is geheel en al overwonnen. Maar nu komt de Prinses van Magādā
2. „met het verzoek om achthonderd Prinsessen, als haar deelgenooten in den echt „met mij. Deel dit dus spoedig mede aan alle (mij onderhoorige) Vorsten, die „(ongehuwde) Prinsessen mogten hebben, en eisch die van hen op! Ik wil „haar als een huwelijksgift aan de Prinses van Magādā schenken. SĒMANTRI
3. „heeft mij berigt gegeven, dat hij al honderd en vijf Prinsessen uit den buit „van Widarbā bekomen heeft. Laat er maar meer zijn dan achthonderd! „als er misschien onder zijn, wier uiterlijk niet bevalt aan Dèwi TJITRĀWATI, „behoeven die niet tot haar deelgenooten in den echt gerekend te worden.”

- Hierop keerde de Koning weder in zijn paleis terug. Vorst SODĀ maakte
4. aan alle andere Vorsten bekend, dat zij hun dochters aan den Koning moesten aanbieden. De schoonsten werden er uitgezocht. Sommigen gaven ook hun zusters. Toen het getal van achthonderd bijëen was, werden honderd Vorsten aangewezen, om haar naar Magādā te begeleiden, in honderde van tandoe's en djòli's. Vorst NGĀLĀTĀNĀJĀ was de aanvoerder van den optogt.
5. Hij had al de Vorsten, benevens vierhonderd krijgsoversten met hun veel ruoer makende troepen onder zich.

Te Magādā komende, was de gansche stad in opschudding, toen men hoorde, dat er achthonderd Prinsessen van Maïspati gekomen waren.

6. Koning TJITRĀGĀDĀ begaf zich naar de pagëlaran, en nam daar plaats. Zijn vier aanzienlijkste (ondergeschikte) Vorsten benevens Raden SĒMANTRI zaten in één rij naast elkander. De Vorsten van lageren rang zaten even als de Krijgsoversten in rijën, elk naar den rang, die hun toekwam.

- Aan Vorst NGĀLĀTĀNĀJĀ werd bij zijn komst gepaste hulde bewezen, en daarop
7. bragt hij den last van zijn Vorstelijken zender over, namelijk dat zijn Heer achthonderd Prinsessen, met al wat zij bij zich hadden, aan de Prinses van Magādā ten geschenke gaf. Raden SĒMANTRI was daarover zeer verheugd. De achthonderd Prinsessen werden toen verder geleid binnen het paleis in de tegenwoordigheid van Dèwi TJITRĀWATI, en bewezen haar eerbiedige hulde. Zij
8. waren als de sterren in 't gevolg van de maan. De negenhonderd Prinsessen waren de sterren, en Dèwi TJITRĀWATI was de maan, voor haar verbleekten

(LXII) de negenhonderd Prinsessen, 't was of zij (in 't geheel) geen glans hadden in 't bijzijn van Dèwi TJITRĀWATI, die inderdaad het pronkjuweel van de gansche schepping was; die negenhonderd Prinsessen waren daarvan de bewijzen, hoewel zij zich toch in al haar schoonheid vertoonden. En zóó bleek het, dat zij werkelijk een incarnatie van Dèwi SRI, en de eerste van alle vrouwen was.

- Zij plaatste acht Prinsessen aan het hoofd van al die vrouwen, namelijk:
10. Dèwi TJĀNDRĀRĒSMI, zuster van den Vorst TJĀNDRĀKĒTOE, Dèwi SODĀRĒSMI, dochter van den Vorst SODĀ, Dèwi SOERJĀRĒSMI, jongere zuster van Vorst
 11. SOERJĀKĒTOE, Dèwi WISĀRĒSMI, dochter van WISĀBĀDJRĀ, Dèwi WINDOERĒSMI, dochter van WINDOERĀ, een Vorst, die aan 't hoofd van een der legers van Widarbā gestaan had, Dèwi SINDOERĒSMI, dochter van SINDOLOBĀ, Dèwi BANOERĒSMI, dochter van den Vorst KODRĀBANOE, en eindelijk Dèwi RODRĀRĒSMI, dochter van RODRĀPAKSĀ. Vier van de buitgemaakte Prinsessen
 12. stonden aan het hoofd van deze dames, die elk honderd vrouwen onder haar bevelen hadden. TJITRĀWATI wilde Dèwi DARMĀWATI, de Konings-dochter van Widarbā, ten huwelijk geven aan SĒMANTRI, als belooning voor den moed, waarmede hij zijn leven in den strijd gewaagd had. De vier uitstekend schoone
 13. Gemalinnen van den Koning van Widarbā wilde zij bestemmen voor de vier aanzienlijkste bevelvoerende Vorsten van Maïspati, wanneer zij daar waren aangekomen.

Toen al de negenhonderd Prinsessen gereed waren, vertrokken zij van Magāḍā. De honderde van sierlijke draagstoelen in een lange rij achter el-

14. kander leverden een fraai gezigt op den weg. De Vorst NGĀLĀTANĀJĀ met vierhonderd Vorsten en al hun troepen en aanvoerders van lageren rang liepen vermengd onder de troepen van Koning TJITRĀWATI vóór de draagstoelen.
15. Links daarvan hadden TJĀNDRĀKĒTOE en SOERJĀKĒTOE hun plaats. Regts liepen de Vorst van Kalinggāpati en WISĀBĀDJRĀ met al hun troepen. Raden SĒMANTRI met zijn troepen bevond zich achteraan, even als de vroeger aan Widarbā onderhoorige Vorsten met hun legerbenden.

De onder het voorttrekken luid gedruisch makende troepen leverden een

16. fraai gezigt op. De onderscheidene soorten van vaandels en vlaggen geleken op bergen van bloemen, vóór, regts en achter den optogt. De stad Magāḍā had een droevig aanzien, al het loof verwelkte, de pinang-boomen verloren hun bloemen, en de bladeren der kokos-boomen hingen geknakt naar beneden. De rotsen hadden een rooden weërschijn, alsof zij kwijnden van droefheid.

- (LII) 17. Na het vertrek van de Prinses scheen de hofstad te kwijnen, alsof zij haar juweel verloren had. Een prit-gantil piepte zoo teeder, alsof zij om de stad weende, een zwaluw fladderde achter haar aan heen en weder, alsof zij naar Maïspati wilde medegaan; nog een andere prit-gantil piepte in de lucht, alsof 18. zij weende. De togt ging snel vooruit, en na 't verlaten van Magådâ vermaakten zich de Prinsessen met het zien van al de schoone voorwerpen langs den weg, als: de bijën, die zich verspreidden en de bloemen trachtten te vernielen, en de bloemen, die zich verstrooiden, als er een suizend windje tegen aan woei, als om de Prinses haar geuren aantebieden.

H O O F D S T U K X X X V I I I .

Sēmantri stelt de krachten van Ardjoenâ-sâsrâ op de proef.

19. Raden SEMANTRI was intusschen bij voortduring met zich zelve in tweestrijd, en wist niet, hoe hij het aan moest leggen om spoedig met zijn Heer te vechten en daarna bij hem in dienst te blijven; hij wilde tot bevestiging van zijn dienstbaarheid aan hem in den strijd een bewijs van diens kracht 20. hebben, maar 't was moeilijk daartoe aanleiding te geven. Om die reden ging Raden SEMANTRI met loome schreden vooruit, want hij wist nog niet, hoe hij spoedig met zijn Heer in gevecht zoude trachten te komen, (en zocht vruchteloos) naar een betamelijke reden om tot een gevecht te geraken, en daardoor zijn dienstbaarheid te bevestigen, zonder dat hij zich de gramschap 21. van zijn Heer op den hals haalde. Toen men op de grenzen van het rijk van Maïspati gekomen was, liet Raden SEMANTRI halt houden, en gelastte aan al de Vorsten, om een groot verblijf voor TJITRĀWATI en al de andere 22. Prinsessen te bouwen. Al de Vorsten kregen ook hun eigen tenten. Koning TJITRĀGĀDĀ betrok de tent achter (het verblijf van TJITRĀWATI), WISĀBĀDJRĀ en de Vorst van Kalinggāpati links, TJĀNDRĀKĒTOE en SOERJĀKĒTOE regts daarvan, terwijl Raden SEMANTRI, en de Vorsten, die tot Widarbâ behoorden, 23. met den Vorst NGĀLĀTANĀJĀ hun verblijf hielden vóór dat van de Prinsessen.

SEMANTRI schreef nu een brief, die voor zijn Koning bestemd was. Van al de Vorsten was er niemand, die wist wat er in den brief stond; zij dachten, LIII. 1. dat hij kennis gaf van de aankomst der Prinses. Daarop zond hij een paar Hoofden, om den brief over te brengen. Zij hadden tweehonderd (man te) paard bij zich, en renden spoedig weg.

(LXIII) De Koning van Maïspati zat op zekeren morgen in tegenwoordigheid van al zijn militaire en civiele beambten. Al de ondergeschikte Vorsten zaten in vollen getale aan rijen, even als de Hofgrooten en de aanzienlijke Krijgsover-

2. sten. Terwijl de Koning daar rustig zat in 't bijzijn van zijn dienaren, kwamen eensklaps de mannen, die SEMANTRI gezonden had; zij traden dadelijk voor den Vorst, maakten het teeken van eerbied, en deelden toen aan den Koning mede, dat SEMANTRI hen gezonden had, om den Koning een brief over te brengen.

3. De Koning nam den brief glimlachende aan, (en las het volgende:) „De eerbiedigste hulde van mij, SEMANTRI, aan Uw Majesteit, den Koning! Ik geef „Uw Majesteit kennis, dat ik de Prinses van Magâdâ thans op mijn reis naar „Maïspati medegenomen heb met al de Prinsessen. Toen wij hier ophielden, heb ik voor het gansche gevolg tijdelijke woningen laten oprigten bij „een der grensdorpen van Maïspati, waar ik nu nadere bevelen van Uw
4. „Majesteit wacht. Sire! ik weet niet, of het U aangenaam zal zijn, maar ik neem „de vrijheid iets voor te stellen. De Prinses van Magâdâ, het pronkjuweel „der wereld, is nu gekomen om te huwen. Uw Majesteit, de voortreffelijkste „Koning, in de gansche wereld beroemd, de steunpilaar der aarde, in wien „een Godheid zich zichtbaar vertoont, die in de wereld blijkbaar geen wedergade „vindt, en die de eerbiedige hulde ontvangt van vele uitstekend dappere
5. „Vorsten, zal huwen met de edele Prinses TITRÂWATI, het puikje der aarde, „de kostbaarste schat van het gansch heelaal.

- „Het zou echter jammer zijn, als Uw Majesteit niets deed (of gaf), om haar „tot Gemalin te bekomen, en dat alles zich zoude bepalen bij een gevecht, „dat nu heeft plaats gehad, want de Koning van Widarbâ vermogt niet „veel tegen iemand, als Uw dienaar, tegen wien hij het geen vier en twintig „uren kon uithouden. Het lijkt er in de verte niet naar, dat (de oorlog met „hem) een behoorlijk voldoende middel zou zijn, om haar ten huwelijk te ver-
6. „krijgen. Dat zou al te nietig wezen. Als Uw Majesteit zich niet zelf in 't „gevecht begaf, zouden de huwelijks-formaliteiten nog niet zijn afgelopen; „en zoude Uw Majesteit van vroegere bepalingen afwijken; want alle Vorsten van „vroegeren tijd hebben, om een edele Prinses tot echtgenoot te bekomen, een „gevecht op leven of dood aangegaan en een zee van bloed doen ontstaan. „En nu zou Uw dienaar alleen maar gaan vechten? Daar zou de wereld „immers om lachen!
7. „Wat nu den persoon aangaat, met wien Uw Majesteit zal moeten strijden,

(LXIII) „Uw dienaar is het, die zich als een huwelijks-gift voor Uw (aanstaande) „Gemalin, de Koningsdochter, in een gevecht op leven of dood disponibel „stelt, die daarvan als slagtoffer wil vallen, en (tot dat doel) met veel genoeg „zal sterven. Als dit niet geschiedt, Sire! zal Uw dienaar de Konings-doch- „ter van Magãdã hier houden.

8. „Ik smEEK Uw Majesteit mij niet te verdenken, alsof Uw dienaar zijn zin- „nen op de Prinses van Magãdã gesteld had! het is er verre van, want „Uw dienaar is een soort van Panditã, die een eenzaam leven leidt zonder „(ooit) te trouwen, naar een gelofte, die voor mijn gansche leven geldt. De „(eenige) reden, waarom ik (Uw Majesteit) in allen ernst dit voorstel, is deze: „omdat ik begaan ben met de voortreffelijke Prinses, die maar zóó, zonder „behoorlijke huwelijks-ceremoniën, zoude huwen.”
9. Koning ARDJOENã-SãSRã glimlachte na het lezen van dien brief, en wierp hem toe aan de vergaderde Vorsten, die de een na den ander den brief la- zen en allen verbaasd waren. Daarop zeide de Koning: „wel nu, mannen! „keert terug! zegt aan Uw Heer, SĒMANTRI, dat hij er niet aan moet twijfe-
10. „len, of ik doen zal, wat hij mij verzoekt. Ik zal daaraan voldoen, daar hij „het volstrekt wil en mij uitnoodigt met hem te vechten. Verder moet gij „al de Vorsten gelasten, zich morgen met hun troepen in een kring te scha- „ren en een luid geschreeuw aanteheffen, als wij in het gevecht aanvallen.” Toen de boden een brief als antwoord ontvangen hadden, vertrokken zij na een eerbiedige buiging.
11. Daarop zei de Koning wederom tot de Vorsten: „bedenkt U allen eens „ernstig! want dat SĒMANTRI mij zoo'n brief zendt, daarmede heeft hij zeker „zijn bedoeling.”

Vorst Sodã antwoordde: „misschien is hij zelf wel begeerig naar 't bezit „van de Prinses van Magãdã” waarop de Koning zeide: „als dat zóó was, „zou SĒMANTRI dan zijn uiterlijk verloochenen, dat zoo gunstig is? hij, de zoon

12. „van een kluizenaar met zijn volkomenen glans, de onversaagde overwinnaar „met zijn vaste gelaatstrekken en zijn bedrevenheid, zijn beschaafde manieren „en zijn daaraan geëvenredige dapperheid? Het zou immers volstrekt niet „betamen, dat hij zulk een slecht hart bezat. Iemand, als hij is, zou het slechts „voegen getrouw te zijn en zijn woord gestand te doen. Neen! 't niet moge- „lijk, dat hij zijn uiterlijk zóó zoude verloochenen. Ik houd het er voor, dat „hij eigenlijk al lang het plan gehad heeft, om bij mij in dienst te treden.
13. „Naar ik aan hem zien kon, zal hij het voornemen hebben, om zijn krachten

- (LXIII) „te beproeven in een tweegevecht, hij zal er om willen vechten, wie de sterkste is, en „zijn moed willen toonen. Het zal voor hem moeilijk geweest zijn daartoe een „geschikte aanleiding te vinden, waardoor hij bij mij in dienst kon treden. Nu „heeft hij daartoe den weg gevonden, daar ik hem naar Magâdâ gezonden „heb; hij legt mij nu een beproeving op, en doet met opzet zijn best om mijn „toorn op te wekken, en mij over te halen om tegen hem in 't gevecht te
14. „gaan. Welaan! houdt U morgen vroeg in volle krijgstoerusting gereed! Let „goed op 't geen ik U zeg: stelt, terwijl ik aan 't strijden ben, volle vertrou- „wen op mij; en al was het ook, dat ik de minste was, niemand mag mij te „hulp komen! ziet het geduldig aan, al kwam ik ook te sterven! Want ik „heb besloten om aan 't verzoek van SEMANTRI te voldoen, en in een twee- „gevecht met hem onze krachten te meten.”
15. Na 't uitspreken van deze woorden keerde de Koning in zijn paleis terug. Al de Vorsten, die de zitting hadden bijgewoond, ging elk hun weg, riepen hun troepen bijeen, en maakten zich gedurende den nacht geheel ge- reed en strijdvaardig.
- Toen de Koning in het paleis gekomen was, kon hij den slaap niet vatten,
16. daar hij zonder ophouden nadacht over den brief van SEMANTRI. Het speelt den Koning van Maïspati, dat zijn vermoedens omtrent SEMANTRI zoo slecht bewaarheid werden. Hij had zich voorgesteld, dat die jonge man met zijn gun- stig voorkomen en zijn fijn besneden, edel gelaat, bekwaam, hoogst beschaafd, door en door voorzigtig, en als de zoon van een boeteling, in alle opzichten een man zoude zijn, zooals 't behoort. Hij had ook reeds gezien, dat hij be- last met het Opperbevel over een legermagt, buitengemeene krijgsbekwaamhe-
17. den bezat. Hij was nu teleurgesteld in 't geen hij met SEMANTRI voor had; want toen deze pas bij hem kwam, had hij hem reeds zijn genegenheid geschon- ken, als een toekomstig getrouw volgeling, daar hij zou trachten het land te beschermen tot bevordering van 't geluk der wereld en van de tevredenheid der menschen. En nu ging hij zelfs verraad plegen! Daarom was de Koning hoogst bedroefd.
18. Den volgenden morgen waren al de Vorsten met de voorbereidselen van den oorlog gereed. De troepen van de kraton stonden in rijen op de aloen- aloen, en die van de onderhoorige Vorsten verstrooiden zich in drommen buiten de stad en langs de wegen. Al de gewapenden stonden dicht opëen als een nevel, want de menigte van al de troepen van Maïspati was on- telbaar.

- (LXIII) 19. De Koning aanvaardde den togt, omstuwde van al de Legerhoofden. Hij zat op een wagen, die met edelgesteenten en zuiver goud versierd was, in de gedaante van een schip, bruin van kleur, opgetooid met diamanten en aan de kanten met smaragden versierd, de paarden waren opgetuigd met schitterende franjes, bedekt met diamanten, amethisten en saffieren. De ornamenten van den wagen schitterden, als de zon, die pas uit het zeewater is opgestegen, zich even vertoont boven den rug der bergen, terwijl haar glans doordringt tot in 't diepste der bosschen, zoodat deze rood schijnen, alsof ze in den brand staan. De uniformen der leger-afdeelingen harmoniëerden met de hoofdtooisels van de aanvoerders, en schitterden fraai van alle kanten.
20. Toen de Koning uit de stad optrok, geleken al de legerbenden op een zee, die 't land overstroomt, en zich naar alle kanten uitbreidende, met donderend gerommel zich uitstort onder de vreeselijkste natuurverschijnsels, terwijl de grond door hen betreden, zich bewoog. De Vorsten aan 't hoofd der legerbenden rukten voort als golven, die de een na de andere elkander voortstuwen.
21. Toen de boden van Raden SEMANTRI aangekomen waren, boden zij hem den brief aan, en deelden hem mede al wat de Koning gezegd had. Hoogst verblijd opende SEMANTRI den brief, en nadat dien gelezen had, glimlachte hij.
22. verzocht al de Vorsten spoedig bij zich, deelde hun allen de woorden van den Koning mede, en gaf hun kennis van den brief, dien de Koning als antwoord gezonden had. Toen zij de een na den ander den brief gelezen hadden, waren allen hoogst verwonderd en getroffen, en konden van verbazing niet spreken. (Eindelijk) zeide WISĀBĀDJĀ op een zachten toon: „he, hoe is dat?”
23. „Ik had niet gedacht, dat de inhoud van den brief, dien U verzonden heeft, „zóó zoude zijn, dat er zulk een antwoord op volgen zou. U had immers maar „alleen berigt gezonden (van 't geen geschied is). Heb de goedheid ons de „waarheid mede te deelen van 't geheime plan, dat door U beöogd wordt.”
- Hierop antwoordde SEMANTRI met een glimlach: „broeders, Vorsten! ik ver-
24. „zoek U allen het mij niet ten kwade te duiden, maar ik heb onzen Koning „en Gebieder werkelijk verzocht hier te komen, omdat ik vroeger een gelofte „heb afgelegd, en wil volstrekt weten, hoe veel hij in den strijd vermag, „opdat het misschien (mij en anderen) tot leering zij, en men de wijze, waar- „op onze Koning strijdt, zal kunnen navolgen.”
- LXIV. 1. Hij had nog niet uitgesproken, toen er eensklaps een groot gedruisch onder de menigte buiten af ontstond, door de aankomst van den Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ met al zijn legerbenden en Vorsten, die onder 't luid rumoer der

- (LXIV) troepen de legertenten in orde bragt. Er kwam daarop een zendeling van ARDJOENĀ-SĀSRĀ bij SĒMANTRI, om hem een prachtig versierden wagen ten ge-
2. schenke te geven, dien hij voor den strijd in voorraad kon houden, benevens een volledige wapenrusting met een borstschild en staatsie-hoed. SĒMANTRI (nam die geschenken) verheugd (aan). Verder zeide de zendeling nog namens den Koning tot al de Vorsten: „plaatst u morgen allen in een ronde slag-, orde, houdt u gereed, en heft allen een luid geschreeuw aan, als de strij-, ders op elkander aanvallen!”
 3. Toen de Vorsten dit beloofd hadden, vertrok de zendeling van den Koning. Den volgenden morgen waren alle Vorsten gereed, op het luid geklank der krijgsmuziek trokken de troepen uit, en stelden zich bij rijen in een ronden geheel gesloten kring. De Vorsten staken op hun wagens boven de anderen
 4. uit, al de veldteekens werden in een rij voor de troepen geplaatst, de diverse groote en kleine vlaggen, vaandels en wimpels stonden aan den kant naast elkander geschaard in onafzienbare rijen vóór de troepen. Het was van verre een fraai schouwspel. De Koning reed op den kostbaar versierden wagen,
 5. waarop zijn wapentuig geladen was, en trad onder het luid schreeuwen der troepen en onder het slaan op de oorlogsbekken in het midden. Hij gelastte SĒMANTRI zijn wagen te bestijgen, en (met vrijmoedigheid) op alle wijzen hem te bevechten. SĒMANTRI beloofde dit, maakte een sēmbah, beklom
 6. zijn wagen en trad in den kring der troepen. De wagens waren vrij wel gelijk, en het scheen, dat twee zonnen zich vereenigden, want de ornamenten der wagens schitterden met den glans van zonnen, vuurbollen en regenbogen. Zij keken elkander een poos aan, en hielden hun boog in de linkerhand, en ver-
 7. toonden eerst nog geen van beiden hun bedrevenheid. Toen lieten zij hun wagens door hun beide even bedrevene koetsiers in beweging zetten. Zij legden hun boog aan met de meest mogelijke bekwaamheid en met statige manieren; in een bevallige, sierlijke lichaamshouding hanteerden de beide strijders
 8. hun boog, alsof zij Baṭārā KĀMĀDĀJĀ en Baṭārā ASMĀRĀ waren. Zij geleken een paar tweelingen op het slagveld, zóó kwam het voorkomen van den een met dat van den ander overeen, geen van beiden was de minste, beiden waren schoon, van volkomen geëvenredigde gestalte, en juist geschikt om zich met elkander te meten. Hun staatsiehoed schitterde naar alle kanten, hun bliken ontmoetten elkander, 't was of er meteoren op de wagens dooreen woelden.
 9. Raden SĒMANTRI begon zijn kracht te toonen: ḍaḍali-pijlen vlogen van den boog, en verhieven zich in de lucht, terwijl hij den boog regt uitgestrekt

- (LXIV) hield, mengden zich onder de vaart met een snorrend geluid zwermen van achter elkander aankomende pijlen dooreen, zoodat de dicht opeen gepakte menigten onder luid rumoer elkander verdrongen, en toch kwamen er achter
10. nog maar steeds pijlen van den boog te voorschijn. De troepen ijsden van de pijlen, die boven hun hoofd dooreen vlogen en in massa op hen aankwamen. De Koning van Maïspati mikte met zijn pijl, en daarop vlogen er onder hevig gedruisch en in vereeniging met stormwinden pijlen af, die de pijlen van zijn tegenpartij moesten afweren. Het waren ook *dadali*-pijlen, die op de anderen aanvielen, en zich daarmede in de lucht vermengden met gelijke
 11. kracht en menigte. De troepen schreeuwden en bulderden van genoegen, toen zij de bewegingen der pijlen zagen, alsof 't menschen waren, die met elkander vochten: in goede orde werden zij elkander af, vlogen op elkander in, vervolgden elkander, en vochten zoo levendig, dat het alom klikklakte; al
 12. vechtende schoven zij elkander voort en drongen op elkander in. Zóó worstelden de wapens een tijd lang, totdat de Koning eindelijk een naar alle kanten schitterend afwerings-wapen afschoot, waaruit een huilende stormwind kwam, die al de pijlen wegvaagde, en waardoor zij geheel en al vernietigd werden.

Toen SEMANTRI zijn pijlen zag verdwijnen, zette hij zijn wagen tot een snel-
g. len vaart aan, spande zijn boog, legde een draak-pijl aan, en toen kwamen er groote draken in vreeselijk toenemende menigte bij honderdduizenden in talloze drommen te voorschijn, zoodat het slagveld er geheel van vervuld werd. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ schoot nu een arends-pijl af, om dien draak-pijl af te

14. weren, en arenden verhieven zich toen hoog in de lucht met een verschrikkelijke snelheid. De draken rigtten zich op 't zien van de arenden regt over-eind en gaapten vreeselijk verwoed; de arenden vlogen spoedig op hen af, en toen verdwenen zij, door de arenden medegevoerd in de lucht. De arenden
15. bleven nog bij menigte in de lucht, en draaiden bij groote hoopen boven SEMANTRI in kringen rond, terwijl de troepen schreeuwden en tierden.

SEMANTRI werd hoogst beschaamd, en schoot spoedig hoopen van koentā's af, millioenen bij millioenen kwamen er van zijn boog. Zij verhieven zich in

16. de lucht, en sleepten de arenden tot den laatste toe weg. SEMANTRI zag met blijdschap, hoe zijn koentā's het terrein behielden, en nog maar aanhoudend in de lucht te voorschijn kwamen. Zijn boog schudde andermaal, en toen kwamen er allerlei (wapens) voor den dag, als: *nanggālā's*, *parasoe's*, *limpoeng's*, *koentā's*, *tjākrā's*, *tjandrāsā's*, *bađāmā's*, *moesālā's* en *gandī's*, die zoo dicht als een nevel in de lucht dooreenkrieden.

- (LXIV) 17. Koning ARDJOENĀ-SĀSRA stond onbewegelijk boven op zijn wagen, terwijl SEMANTRI al zijn krachten inspande om zijn buitengemeene vermogens hot te vieren, en al zijn wondermagt uitputte om al zijn wapens los te laten. Toen 18. er eindelijk een einde aankwam, greep de Koning zijn boog, en legde een draak-pijl aan, met vlerken en slagpennen als een vogel, maar met de kop en de staart van een draak, met lange sporen aan de poten en met schubben bedekt. Toen deze losgelaten was en boven in de lucht kwam, nam hij toe in grootte, zijn aangezicht zette zich uit als een berg, en verwoed gapende hield 19. hij stand tegen al de wapens. De nanggâlâ's, parasoe's en koentâ's werden bij ettelijke millioenen en ettelijke honderdduizenden door den draak ingeslikt, en verdwenen, tot er geen een meer overbleef. Nog steeds bleef de afgrijselijke draak zich op een woeste manier bewegen: terwijl hij gaapte, bliksemde de slagstanden, en woelde het gift in zijn bek rond, alsof het vuur was; steeds blazende streek hij door de lucht, alsof hij nog iets wilde ophappen, 20. dan keerde hij weder terug, en draaide zich in een kring rond onder 't maken van een vreeselijk geluid; zijn klapwieken veroorzaakte rukwinden, zijn staart stond recht overeind en draaide in de rondte. Spoedig schoot SEMANTRI een bramastrâ-pijl af, die zich hoog in de lucht verhief, naar alle kanten vlammen uitschoot, en den draak door zijn vuur geheel verzengde en verteerde. 21. Al de Vorsten werden van schrik bevangen, toen het vuur al meer en meer toenam, al meer en meer brandde, en in de lucht naar alle kanten vlammen uitschoot. Het vertoonde zich op een schrikwekkende wijze in zoo groote menigte, alsof het een millioen vuurbrakende vulkanen waren. Daar het scheen te zullen nedervallen, kwamen al de troepen in beweging. De Koning greep 22. nu de baroenastrâ-pijl, deze vloog los, en op 't zelfde oogenblik werd het stil in de natuur, een dikke duisternis overdekte het vuur, zware wolken kwamen opzetten, het water in de lucht nam toe, als een regenscherm slingerde het heen en weder, gelijk een waterhoos, en zoo werd het vuur door 't neêrvallende water van dien pijl uitgedoofd. Het water bleef met hevigheid op 23. de aarde neêrstorten, als een rivier, die zich in zee stort, kwam het met een hevige branding en golving te midden van de troepen, zonder dat het voor iets op zijde week.

Toen men niet ophield, met hevig geweld tegen SEMANTRI te schreeuwen, werd deze verwoed; hij greep op nieuw een bramastrâ, die een allerhevigst 24. vuur bevatte, dat het gewone vuur honderdmaal in hitte en kracht overtrof. Toen dit wapen afgeschoten was, vlamden de vuurpijlen bij toenemende me-

- (LXIV) nigte en vielen midden op het water met een sissend geluid, de baroenastrâ verdween en werd door de daarop vallende vuurpijlen uitgedoofd, het
25. werd kurkdroog, zoodat zelfs de aarde er van barstte. Het vuur bleef nog in 't midden der troepen voortbranden, het vlamde al meer en meer en hooger en hooger, alsof het aan den hemel zoude reiken. Al de Vorsten waren verbaasd, toen zij zagen, hoe de strijdkrachten van SĒMANTRI opwogen tegen die van hun Koning, en die, welke hij in den oorlog in Magâdâ aangewend had, overtroffen.
26. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ greep nu zijn laatste bramastrâ, deze ging af en viel op de vuurpijlen (van SĒMANTRI) aan. Beide brandden al meer en meer, en schoten bij voortdoring vlammen uit, die zich bij beurten in de hoogte verhieven en opvlogen, in de rondte draaiden en in groote menigte op een ijzingwekkende wijze om elkander slingerden, zoodat het vuur zich hoog in de
27. lucht verhief. De Goden kwamen in opschudding. NARĀDĀ riep op een gil-lenden toon: „hei, gij beide strijders! Baṭārâ GOEROE zal op u vertoornd „worden! gij vecht, alsof gij den dood zoekt, en wendt wapenen aan, als de „bramastrâ, die de aarde verwoest! Komt, 't is nu genoeg! ontdoet u van
28. „uw verwoedheid! Ge hebt hiermede nu al genoeg blijken gegeven van uw „krachten en bovennatuurlijke gaven, de afloop van den strijd heeft u niet „teleurgesteld.”

- Nadat NARĀDĀ deze woorden gesproken had, legden de beide strijders hun bogen neder, en toen doofde het vuur uit. SĒMANTRI en de Koning lieten hun
- LXV. 1. koetsiers vooruit te gaan, en (konden) elkanders hand (als 't ware) te vatten. De paarden, die de wagens trokken, woelden dooreen, de voorsten sloegen met de voorpooten en schreeuwden, zij zwenkten links en regts, draaiden op eenigen afstand om, verwisselden van plaats, en gingen zeer snel rond; het opstui-
2. vende stof overdekte alles, maar werd door de rukwinden als weggevaagd. Terwijl het stof door den wind werd opgewaaid, schitterden en flikkerden de ornamenten der wagens met betooverenden glans. Zij streden, alsof zij aan elkander vastgehecht waren.
3. De strijders op hun wagens mikten op elkander met eenvoudige, natuurlijke wapens, niet met hun wondermagt en bovennatuurlijke vermogens. Allen, die hen zagen vechten, kromp het hart van angst ineen. 't Was of hun wapens door en om elkander woelden, doordat de wagens in elkander ver-
4. ward raakten; de juwelen en edelgesteenten, die de wagens versierden, verspreiden zich naar alle kanten, alsof het sterren regende, daar de rijtuigen tegen

- (LXV) elkander aan drukten. Terwijl zij gelijktijdig hun pijlen afschoten, schenen door de snelle vlugt der pijlen de bliksemstralen over en weêr te springen.
5. Zóó schoten zij een poosje op elkander, zonder dat een van beiden zich liet verschalken, de wapens, die elkander ontmoetten, hadden gelijke kracht, en zij waren beiden even bedreven in 't vechten. De wagens kantelden en wipten nu en
 6. dan op door de kracht van de afgeschotene wapens. Zóó vochten zij een tijd lang met elkander, de Koning van Maïspati wilde evenwel SĒMANTRI niet naar het leven staan, maar alleen zijn slagen en aanvallen beantwoorden. In zijn hart
 7. prees hij Raden SĒMANTRI, omdat hij werkelijk zoo uitmuntte door dapperheid in den strijd. In zijn kalmtē was sterkte, helderheid van blik en ware onverschrokkenheid verborgen. Hij had er nooit aan gedacht, dat het op zulk
 8. een gevecht zoude uitloopen, daar SĒMANTRI immers in 't gebergte opgevoed was, en toch was hij in den strijd zoo gevaarlijk, en wist hij op alle manieren te vechten, hij was vaardig in 't hanteren van den boog, en bedreven in 't vechten op een wagen, alsof hij inderdaad op een hoofdplaats was opgevoed. De
 9. Goden in de lucht juichten, en deden een geurigen regen nederdalen, om den hartstogt der strijders te kalmeren, opdat zij in hun gramschap niet te ver gingen. De zon verloor van hartzeer haar helderen glans, en verbleekte bij 't
 10. nedervallen van den regen, deze bragt geuren aan, waar de bijēn van alle kanten op af kwamen. De lucht scheen te weenen, de neêrvallende regen geleek wel op tranen. Zóó namen de Goden den edelsten der helden onder hun hoede.
 11. De bosschen, de bergen, de lucht, de zee en al wat in de bosschen leefde, scheen mede bedroefd te zijn bij het zien van hun kriegsbedrijven tot diepe droefheid van de aarde.
 12. Toen zij een tijd lang gevochten hadden, en pijlen gewisseld en die bij beurten afgeweerd hadden, werd de wagen van SĒMANTRI verbrijzeld en tot gruis geslagen door een pijl (van ARDJOENĀ-SĀSRĀ); hij sprong er af, en greep een
 13. scherp gepunten soetiksñā-pijl, ⁽¹⁾ deze vloog af, inaar werd stomp, doordat hij een pijl van den Koning, tot afwering van zijn pijl afgeschoten, ontmoette, de soetiksñā-pijl brak zelfs in tweeën en werd medegesleurd. Tot driemalen toe verwisselde SĒMANTRI van pijlen, maar al de pijlen, die afgeschoten werden,
 14. verdwenen. SĒMANTRI werd daardoor wrevelig, en klom op den wagen, dien men hem aanbragt. Hij liet dien met snelle vaart vooruitgaan, zoodat hij kraakte en schudde. SĒMANTRI was hoogst verwoed, omdat hem van al zijn pijlen

(1) Soetiksñā-pijl, naam van een zeer scherp gepunten pijl.

- (LIV) 15. niet één overbleef. In den kampstrijd met bovennatuurlijke krachten had hij zijn doel niet bereikt, en den strijd met natuurlijke wapens had hij verloren. Hij was daardoor in dolle woede gekomen, en deed op nieuw pogingen om den strijd te beëindigen. Hij greep nu een vlammeende tjâkrâ, een wapen, waar-
16. mede hij zelfs bovennatuurlijke krachten kon vernietigen; de tjâkrâ schoot onder de snelle vaart vlammen als zonnestrallen. De Koning zag het, en was op zijn hoede; hij greep spoedig een pijl, en voordat de tjâkrâ afge-
17. worpen was, werd deze door den pijl ontmoet, en door een tweeden pijl werd de wagen van SEMANTRI verbrijzeld. In het toppunt van woede greep deze (op nieuw) een tjâkrâ, en wierp die op zijn tegenpartij af. De Koning ontweek het wapen door van zijn wagen te springen, de wagen werd door de tjâkrâ verbrijzeld en tot stof vergruisd.
18. Toen de Koning van Maïspati dit zag, werd hij razend van woede, en door inspanning van alle krachten werd hij in eens zoo groot, alsof hij ten hemel reikte, en op een verbazingwekkende wijze alles overdekte. Hij dreigde en
19. brulde met een donderende stem. De drie werelden werden verwoest, de aarde spleet onder zijn schreden, zij schudde, beefde en waggelde heen en weder, de zee was in beweging en bulderde, de hoogste bergen hielden over, en stort-
20. ten door herhaalde schuddingen met donderend geraas in. En dit alles geschiedde, wanneer de Koning van Maïspati nog maar met mate zich inspande; als hij zijn uiterste best wilde doen, kon zijn gedaante nog wel zevenmaal zoo groot worden.
21. Toen Raden SEMANTRI dit zag, loste zijn kracht zich op, en verdween voor de reuzenkracht van den Koning. Hij stond op het punt, om gegrepen te worden, toen hij met diepe onderdanigheid bukde, weenende ter aarde viel,
22. en smekende uitriep: „ach, mijn Gebieder en Koning! die waarlijk de Koning „der aarde en beroemd in de gansche wereld zijt! Uw dienaar stelt zijn leven en dood in Uw handen en smeekt U om vergiffenis, dat hij zoo over-
23. „moedig was, om met U een tweegevecht aan te gaan. (Ik deed dit echter „ten gevolge van een gelofte, als een voorwaarde, waarop ik bij U, als mijn „wereldberoemde Gebieder in dienst wilde treden, (ik wilde) in het strijdperk
24. „daarop het zegel drukken. En daar dit nu geschied is, smee ik in Uw dienst „te blijven en voor immer U als mijn Gebieder hulde te doen, al moet ik dan „ook maar Uw rijpaard leiden of koetsier bij U worden.”
25. Toen Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ deze woorden hoorde, liet hij zijn reuzengestalte varen, en werd zijn lichaam weder zoo klein als vroeger. Vriendelijk

- (LXV) 26. antwoordde hij: „welnu, ik neem u gaarne in mijn dienst aan! ge hebt „in het strijdperk een blijk van mijn kracht gevraagd, omdat ge eenmaal die „belofte hadt afgelegd, welnu, het is geschied: wij hebben hevig gevochten, „beurtelings onze wondermagt aangewend, en den strijd op alle mogelijke 27. „wijzen gevoerd. Daarom doe ik nu het zelfde met u, en vraag nu op mijn „beurt van u een teeken, dat ge met alle opregtheid den dienst bij mij zult „verrigten.”
28. „Ik heb vroeger op den berg Oentârâ een lusttuin gehad, die Sriwê- „dari heette; graaf dien uit en breng hem naar Maïspati met al wat zich „in dien tuin bevindt, er mag niets aan veranderd worden! het meer mag 29. „niet opgedroogd zijn, als het te Maïspati komt! Ziedaar mijn eisch! als „ge dien niet kunt volbrengen, wil ik u niet in mijn dienst hebben, dan „moet ge maar dadelijk mijn vijand worden, en met mij op nieuw den strijd „aanvangen.”

H O O F D S T U K X X X I X .

Huwelijk van Ardjoenâ-sâsrâ met Tjitrâwati.

- LXVI. 1. Na het uitspreken van deze woorden en het oprukken der troepen begaf de Koning zich naar de groote legerplaats, (waar Dèwi TJITRÂWATI zich bevond.) Ook de onderhoorige Vorsten begaven zich onder luid gedruisch naar hun verblijven.
2. Al de Prinsessen in haar tijdelijke verblijven waren hoogst bedroefd, toen zij hoorden, dat het tot een gevecht van Raden SEMANTRI met den Koning ge-
3. komen was, en daar zij de aanleiding van den strijd niet kenden, hielden zij het er voor, dat Dèwi TJITRÂWATI de persoon was, om wien zij vochten, dat SEMANTRI dus tegen zijn Gebieder kwade trouw pleegde, en zelf zijn zinnen op de Koningsdochter (van Magâdâ) gesteld had. Om die reden was ook de edele
4. Koningsdochter hoogst bedroefd en in den grootsten angst voor de dreigende gevaren; even als de andere Prinsessen (vreesde zij), dat de Koning den strijd met SEMANTRI zou verliezen, daar zij zoo bijzonder hevig vochten, zoodat het in
5. één dag nog niet afgeloopen was, en de aarde zelfs in rep en roer gebragt werd door 't geweld van hun wondermagt. Maar eensklaps kwam de Koning van Magâdâ, en sprak na een eerbiedige buiging tot zijn zuster: „zuster!
6. „SEMANTRI heeft den strijd verloren, de Koning is nu op weg hier naar toe.

(LXVI) „Zij hebben hevig gevochten, en de Koning is zelfs zoo ver gegaan in den
7. „strijd, dat hij een reuzengestalte aannam. Toen hij Raden SĒMANTRI aan-
„pakte, kon deze zich niet verroeren, en werd verlamd.”

- Hij was met zijn verhaal nog niet ten einde, toen de Koning er aankwam.
8. TĴITRĀWATI ging hem spoedig te gemoet, en kwam hem op het plein vóór haar
verblijf tegen. De Prinsessen liepen in een lange rij achter haar aan. TĴI-
9. TRĀWATI maakte een sĒmbah en bukte zich, doch de Koning had haar reeds
opgenomen, voordat zij zijn voeten gekust had; hij droeg haar (als zijn bruid)
naar de tijdelijke woning, en al de Prinsessen begeleidden haar. De Koning
ging aanstonds met haar naar haar slaapvertrek, en trachtte daar zijn minne-
10. lust te bevredigen. Doch wij zullen niet in bijzonderheden verhalen, hoe de
Koning en Dĕwi TĴITRĀWATI in het slaapvertrek van hun tijdelijk woning
zich aan de genoegens der min overgaven. Het was de vereeniging van Ba-
tĀrĀ WISNOE met BatĀrĀ SRI, na lang wachten vierden zij eindelijk hun
11. wederzijdsche liefde den vrijen teugel, en liefkoosden elkander met zooveel
ijver, alsof zij een gelofte volbragten. De Prinsessen bleven waken en hiel-
den buiten het slaapvertrek de wacht.
12. Den volgenden morgen waren al de Prinsessen (voor de reis) gereed, en
trok de Koning uit de legerplaats met al zijn troepen op. Deze gingen met
13. luid rumoer langs den weg; in de stad komende, gingen zij langs de groote
wegen in stipte orde. De onderscheidene Vorsten mogten niet door elkander
loopen, allen hadden hun eigen legerafdeeling en veldteekens en hun eigen
14. sierlijke eereteekens, vlaggen en gouden zonnescermen. De verschillende vlag-
getjes kwamen in een oneindige reeks achter elkander aan, de vaandels zag
men overal, even als de andere wimpels aan bamboezen staken of aan lansen
bevestigd. De draegzetels van de Prinsessen kwamen in een lange rij achter
15. elkander aan, en vermeerderden de sieraden op den grooten weg. De muziek-
instrumenten van de Vorsten, als de kĕndang's en gong's, klonken luide, de
gamĕlan's maakten een oorverdoovend geluid. Het was of men den Koning
van Maĭspati in plegtigen optogt als bruidegom begeleidde. De optogt
16. was even schoon, alsof de Koning pas van een veldtogt terugkeerde en de
Prinsessen zijn oorlogsbuit waren. Alle menschen in de hofstad kwamen op
de been, toen zij hoorden, dat de Koning zijn intogt deed, en waren hoogst
17. verblijd, omdat SĒMANTRI den strijd verloren had, en omdat achthonderd Prin-
sessen, benevens Dĕwi TĴITRĀWATI, de alom bekende, wereldberoemde Konings-
dochter van Magâdâ, medegekomen waren en naar 't paleis gebracht werden,

- (LXVI) 18. terwijl er zelfs nog honderd jeugdige Prinsessen, als gevangenen uit den buit van Widarbâ, bijgekomen waren. Alle ingezetenen, zoo wel mannen als vrouwen kwamen op de been, stonden aan den kant van den grooten weg naar
19. den optogt te zien, en verdrongen elkander buiten den rij der troepen om dat schouwspel te genieten. Bij de komst van den draagzetel, waarin de jeugdige Koningin gezeten was, bogen zich de lange rijen van toeschouwers ter aarde.
20. Men zag haar in een gesloten draagstoel zitten. Haar luister scheen als de volle maan, wier stralen bedekt worden door een wolk, die het schijnsel der maan niet geheel bedekt, maar een weinigje laat doorschemeren, zoodat
21. het scheen, alsof de draagstoel van boven met regenbogen versierd was. Vele menschen zeiden tot elkander: „geen wonder! onze Koning heeft al den tijd „streng op zijn stuk gestaan, en heeft nooit willen trouwen, hij zag in 't ge-
22. „heel niet naar al die Prinsessen, (die hij vroeger heeft kunnen trouwen). On- „ze Koning is ook zoo dom niet, daar hij gewacht heeft op de Koningsdoch- „ter van Magâdâ. Kijk, waar is toch wel een Prinses, die haar eenigzins
23. „evenaart? Haar glans schittert als die van de maan, en betoovert allen, die „haar zien. Waarlijk! ik houd het voor zeker, dat zij een goed paar is met „onzen Heer, den Koning, want deze Prinses van Magâdâ verdient de
24. „eerste vrouw in het koninklijk paleis te zijn, zij is het puikje van alle Prin- „sessen, en onze Heer en Koning is de voortreffelijkste van alle Vorsten. „Het is merkwaardig: toen de Koning voor 't eerst besloot te trouwen, nam „hij in eens vele vrouwen te gelijk, en verzamelde die allen bij elkander,
25. „daar hij achthonderd Prinsessen besloot te nemen. Nu zal de pracht in „het paleis zeker nog toenemen! Want nu heeft de Koning een Gemalin, „en vele Prinsessen (als bijvrouwen), en vroeger vond men die er in 't ge- „heel niet!”
26. De Koning ging bij zijn aankomst met zijn Gemalin in het paleis. De Koningsdochter van Magâdâ bleef de magt over de achthonderd Prinsessen,
27. als over vrouwen van den tweeden rang, uitoefenen. De honderd Prinsessen, die in Widarbâ geroofd waren, bleven ook in het paleis, en wachtten daar, totdat de Koning haar zijn welbehagen te kennen gaf; alleen vier van haar wer-
28. den door Dèwi Tjitrâwati uitgekozen, om aan het Hoofd van de anderen te staan, en ten dienste van haar man, als hij verkoos met haar mingenot te smaken. De achthonderd Prinsessen genoten dat mingenot allen in dezelfde mate, tengevolge van een tooverspreuk. Deze tooverspreuk van den Koning was de adji bâlâ sërèwoe (waardoor het lichaam des Konings verduizendvoudigd

- (LXVI) 29. werd) (1). Al (de door die spreuk ontstane) personen hadden het voorkomen van den Koning, en daarom genoten de vrouwen met hen gaarne de genoegens der min, want zij dachten, dat de Koning (zelf) haar bij beurten bezocht, 30. en toch waren het maar bovennatuurlijke wezens. De Koning deelde de echtelijke genoegens alleen met Dèwi TJITRĀWATI, en met niet meer dan acht Prinsessen, die van de achthonderd Prinsessen de voornaamsten waren. Thans verlaten wij den Koning van Maïspati, terwijl hij zich verzadigt aan de genoegens van den echt.

H O O F D S T U K X L.

Sēmantri, door Ardjoenā-sāsrā op de proef gesteld.

- LXVII. 1. Nadat de Koning (naar Maïspati) vertrokken was, had Raden SĒMANTRI nog niet opgehouden in een zeer treurigen toestand te verkeerem. Zijn hart brandde van verlangen om den Koning te dienen, en nu was hij in zijn wensch teleurgesteld en zijn voornemen verijdeld.
2. Het was even goed, als dat zijn aanzoek om den Koning te dienen rond-uit geweigerd was, omdat 's Konings eisch zoo moeilijk was te volbrengen. SĒMANTRI liet alle hoop varen, want het scheen wel, dat de Koning van Maïspati op hem wraak nam voor zijn lakenswaardig gedrag, toen hij van hem 3. een bewijs vroeg van zijn bekwaamheid in het strijdperk: ten slotte vroeg de Koning van hem nu een blijk van trouw en bekwaamheid, en eischte hij van hem de vervulling van een zeer moeilijke taak, daar hij hem den tuin Sriwēdari, op den berg Oentārā gelegen, in zijn geheel liet uitgraven. Hij 4. was zich bewust, dat hij daartoe niet in staat was. SĒMANTRI was als 't ware gestorven zonder wonden, zoo dacht hij bij zich zelve, want hij had de stellige gelofte afgelegd, dat hij gaarne in het groote woud wilde sterven, liever dan beschaamd naar den berg, (waar zijn Vader woonde,) terug te keeren, indien het niet doorging, dat hij bij Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ in dienst trad.
5. Wanneer de jongere broeder van Raden SĒMANTRI, de Boetā SOEKĀSRĀNĀ in de kluis (van zijn Vader) kwam, deed hij dit uit verlangen om zijn ouder-broeder te ontmoeten. Zóó kwam hij daar eens op zekeren nacht, en 6. vroeg aan zijn Vader, waar zijn broeder toch was. Deze vertelde hem, dat zijn broeder vertrokken was naar Maïspati met het voornemen, om bij Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ in dienst te treden. Dit speet SOEKĀSRĀNĀ, hij nam afscheid,

(1) Deze tooverspreuk was het eigendom van Batārā Wisnoe en van zijn incarnatie's. Door die spreuk kon zijn lichaam, of de deelen van zijn lichaam, verduizendvoudigd worden.

- (LXVII) 7. en reisde zijn broeder achterna. Hij ging met de snelheid van den wind, en toen hij op zijn togt ergens den geur van bloemen gewaar werd, naderde hij die plek haastig, en zag zijn broeder in een gebogen houding zitten. 't Was aan hem te zien, dat hij diep bedroefd was. Terwijl hij van achteren naar
8. hem toe kwam, riep hij hem toe. SĒMANTRI keek verschrikt om, en zeide, hem omhelzende: „wel! mijn lieve broeder! waar kom je toch wel vandaan, „hoe weet je zoo, waar ik mij bevind.”
9. SOEKĀSRĀNĀ antwoordde: „wel, ik kom van Vaders kluis, ik verlangde u te „zien, maar ge waart er niet, en toen vertelde men mij, dat ge naar 't rijk van „Maīspati vertrokken waart. Maar kijk! hoe staat het nu met uw dienst „(bij den Koning van dat rijk)? Het bevreedt mij, dat ge hier maar niets doet dan in een gebogen houding nederzitten.
10. SĒMANTRI deelde heen nu alles van 't begin mede, hoe de Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ hem met een zending belast had, hoe hij de Konings-dochter van Magā dā (voor zijn Heer) bekomen had na een gevecht met den Koning van Widarbā, en hoe hij daarna gekomen was tot een tweegevecht met
11. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, om daardoor te voldoen aan zijn gelofte, dat hij een bewijs van zijn bekwaamheid in het strijdperk zoude vragen. Eindelijk deelde hij hem in alle bijzonderheden mede, wat de Koning van hem geëischt had, en hoe daardoor al zijn hoop verdwenen was.
12. „En hoe is het nu,” antwoordde SOEKĀSRĀNĀ hartelijk lachende, „zijt ge in „staat om te doen, wat de Koning vordert?”
- Waarop SĒMANTRI vriendelijk zeide: „wel, lieve broeder! dat kan ik immers „niet! en daarom ben ik zoo bedroefd. Ik weet nog niet eens, waar die
13. „berg Oentārā ligt! De Koning gelastte mij den tuin, die op dien berg „ligt, met al wat er in is: planten en bloemen, zonder dat er iets aan ver- „anderd wordt, naar zijn hofstad over te brengen.”
14. „Nu genoeg!” viel SOEKĀSRĀNĀ op heftigen toon in, „vertel mij niets meer! „Hij heeft je verzoek eigenlijk afgeslagen, maar omdat dat wat grof zoude „zijn, verbergt hij het achter zulk een voorwaarde. Dat is een ongehoorde „vordering van Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ! want wie is er er in staat om een „tuin in zijn geheel uittegraven en verplanten? De persoon, die u dat gelast-
15. „te, zal het immers zelf niet kunnen doen. Die Koning van Maīspati is „op zijn minst een zonderling Heer; welaan dan! laat ons maar naar huis „gaan! Wat geeft het, bij zoo iemand te gaan dienen?”
- Maar zijn broeder antwoordde: „neen! ik heb nu eens de gelofte voor

- (LXVII) 16. „mijn leven afgelegd, en als het niet doorgaat, dat ik bij den Koning van Ma-
„ispati in' dienst kom, wil ik hier gaarne in de wildernis sterven! Nu, SOEKĀSRĀNĀ!
„KĀSRĀNĀ! ga maar alleen naar huis, en deel aan Vader mijn toestand mede!”
Toen SOEKĀSRĀNĀ uit hoorde, viel hij zijn broeder om den hals, en zeide:
17. „wel, wat is mijn broeder standvastig! hij weet niet van ophouden, zóó is
„zijn karakter! alles trekt hij zich aan, en als hij teleurgesteld wordt en zijn
„doel niet bereikt, dan wil hij volstrekt sterven! Wees daarom niet zoo ei-
18. „genwijs en pedant! Dat gaat maar weg, zonder mij er iets van te laten
„weten! Ge denkt immers, dat ge een broêr hebt, die leelijk is, en die u zelfs
„maar lastig valt, en verbeeldt u, dat ge zoo knap en dapper zijt. Nu, het is
„ook toch zoo heel erg niet, als dát het resultaat van al uw inspanning is, dat
19. „ge niet eens een tuin kunt verplanten. Het is jammer van uw mooi voor-
„komen. Gesteld, ARDJOENĀ-SĀSRĀ had mij zoo iets opgedragen, ik zou wel
„in één oogenblik dien tuin op den OentĀrĀ kunnen verplaatsen, al was
„het ook de geheele berg!”
20. Toen SĒMANTRI die woorden van zijn broeder hoorde, omhelsde hij hem,
en sprak: „waarlijk! wat is het toch een groot geluk een broeder te bezit-
„ten! Och, SOEKĀSRĀNĀ! vergeef het mij! ik geef u mijn persoon over tot in
21. „leven en dood! Ge zult den tuin Sriwĕdari, zooals de Koning van mij
„gevorderd heeft, zeker wel kunnen verplaatsen!”
„Nu ja!” antwoordde SOEKĀSRĀNĀ vriendelijk, „maak u daar maar niet
„bang over, maar ge moet mij beloven, dat mijn persoon later met u bij den
„Koning in dienst komen zal, want ik zou het niet kunnen withouden, dat ik
22. „voortdurend van u gescheiden werd. Het is heel natuurlijk, dat de Koning dien
„tuin Sriwĕdari hebben wil, want het is zijn eigendom. Koning ARDJOENĀ-
„SĀSRĀ is een incarnatie van BaṭĀrĀ WISNOE, en toen BaṭĀrĀ WISNOE nog op
23. „den berg OentĀrĀ zijn verblijf hield, heeft hij dien tuin Sriwĕdari door
„de kracht van zijn voorstellings-vermogen geschapen, en daarom is die tuin
„zoo mooi. Kom, ik zal u naar den berg OentĀrĀ medenemen, ge moet maar
24. „op mijn rug gaan zitten, en de oogen goed toeknippen, terwijl ik u door de
„lucht medeneem! ge mógt anders duizelig worden.”
- SĒMANTRI deed, wat hem gezegd was: hij ging op zijn broeders rug zitten
en sloot zijn oogen. Toen vloog SOEKĀSRĀNĀ in eens met zijn broeder in de
25. lucht met de snelheid des bliksems, zoodat het suisde en zwiepte door hun
snellen vaart. In één oogenblik kwamen zij boven den berg OentĀrĀ, en
toen daalden zij naar beneden en kwamen in den bloemetuin. SĒMAN-

(LXVII) 26 TRI deed zijn oogen open, en zag met verbazing, hoe fraai die Sriwëdari-tuin was, met al zijn goud en ornamenten, zijn plantsoen en alle mogelijke bloemen, zijn vijverkom, waarvan men het goud zag schitteren en waarin
27. zich een paviljoen afspiegelde. SĒMANTRI zeide vriendelijk: „wel, broer! hoe „moeten wij nu dien tuin verplaatsen? want hij is zoo groot; al moesten wij „ook maar een enkelen boom er van overplanten, die zou immers verwelken,
28. „terwijl hij naar Maïspati vervoerd wordt.”

SOEKĀSRĀNĀ antwoordde: „dat is nu net gemeene lui's praat! als men maar „met edele deugden en eigenschappen begaafd, en er dus toe in staat is, zal
29. „men niet zoo gaauw verlegen zitten. Die tuin is immers ontstaan door de „kracht van de verbeelding, en nu zal ik hem ook door de kracht van mijn „verbeelding verplaatsen. Kom, broeder, ga nu maar slapen, daar in 't pa- „viljoen van den vijver!”

SĒMANTRI ging toen in ('t paviljoen van) den vijver, en sloot de deur ach-
LXVIII. 1. ter zich. SOEKĀSRĀNĀ liep den tuin driemaal rond, en toen hij hem driemaal rond gekomen was, begon hij met den meesten ernst te bidden. Hij zat met de armen aan het lijf en de handen over elkander in een gebogen houding, met de voeten bij elkander en met opgetrokken knieën. Hij spande al de krachten van zijn ziel in, verdiepte zich geheel in gedachten, en onttrok zijn blik aan het aardsche. Zijn bede werd verhoord: in 't zelfde oogenblik kwam er beweging in den tuin Sriwëdari, men hoorde een luid gebulder,
2. en toen dat opgehouden had, was de tuin eerst geheel en al voor 't oog verdwenen, maar na die verdwijning keerde de tuin weder tot zijn vroegere gedaante terug; dit geschiedde door de kracht van zijn verbeelding. Daarop staakte SOEKĀSRĀNĀ zijn gebed. Het was in der daad hoogst jammer, dat hij zoo misvormd was, want al wat hij zich voor den geest stelde, werd hem door Baṭārā GOEROE goedgunstig toegestaan. SOEKĀSRĀNĀ vloog nu spoedig van
3. den berg Oentārā, kwam in één oogenblik boven de stad Maïspati, en streek toen ten westen van de stad neder, opdat de tuin op een behoorlijken afstand van de Vorstelijke paleizen zoude neêrvallen. SOEKĀSRĀNĀ begon te bidden, en door de kracht van zijn voorstellings-vermogen ontstond de Sriwëdari
4. tuin (weêr) in zijn geheel, niets ontbrak er aan de inrigting van den tuin: al de voorwerpen en gebouwen, het plantsoen en de bloemen (waren er aanwezig). SĒMANTRI was dan ook vol van lof over de buitengemeene zielskrachten van zijn broeder.

Den volgenden morgen kwam de gansche stad in opschudding, want men

(LXVIII) dacht, dat die tuin uit den hemel van Baṭārā Éndrā was nedergevallen, hierdoor ontstond er onder de lagere volksklassen een luid rumoer en gejoel.

5. Toen men dit aan den Koning mededeelde, dacht hij dadelijk, dat SĒMANTRI den tuin daarheen gebragt had. Hij ging er dadelijk met zijn Gemalin, de Koningsdochter van Magādā, naar toe. Alles in de kraton liep door elkander, de achthonderd Prinsessen begeleidden Dèwi Tjitrāwati. Het rumoer langs den weg was levendig.

6. Toen Raden SĒMANTRI hoorde, dat de Koning met zijn Gemalinnen naderde, zeide hij tot SOEKĀSRĀNĀ: „verwijder u nu eerst, en keer naar den „berg (waar Vader woont) terug! later, als het al zeker is, dat ik bij den Koning in dienst ben, zal ik iemand naar u toe zenden om u te halen. Als

7. „men u nu zag, zou mij dat in moeilijkheden wikkelen, omdat ge er uit ziet „als een Boetā. Ik zou mij schamen, als de menschen u te zien kregen.”

SOEKĀSRĀNĀ antwoordde vriendelijk: „En vroeger hebt ge mij beloofd, dat „ik met u bij den Koning in dienst zoude komen. In leven of dood moeten „wij niet scheiden! Broeder! als ge te verlegen zijt om mij voor uw broeder

8. „te erkennen, wel! erken mij dan als uw bediende; 't is gepast, dat ik achter u zit.”

„Nee,” riep SĒMANTRI driftig, „keer naar huis terug! ge zult mij nog in „moeijelikheden brengen. Als ge niet gauw weggaat, zal ik u doden!” Hij legde zijn tjākrā aan, alleen maar met het voornemen om hem bang te maken.

9. Maar SOEKĀSRĀNĀ bleef volharden, en riep: „kom, werp de tjākrā maar „spoedig op mij neêr! Zou ik voor den dood vreczen? 't is zelfs uw pligt, „mij om 't leven te brengen, want ik zal het toch niet uithouden, dat ik „niet bij u ben.”

Nu werd SĒMANTRI vertoornd, daar de Koning nader kwam, werd hij gejaagd, en vloog de tjākrā door de verbijstering van zijn zinnen af. (Het wapen)

10. trof SOEKĀSRĀNĀ, en sneed hem den hals af, zoodat hij als een lijk ter aarde viel. SĒMANTRI gevoelde hevig berouw, maar toen hij het lijk wilde omhelzen, verdween het voor zijn oogen, en bleef er alleen een stem achter, die hem luide toeriep: „dat laat ik mij niet wel gevallen, dat ge mij doodt, zonder „dat ik u iets gedaan heb! Onthoud het wel SĒMANTRI! denk er later aan, „als er een Boetā-vorst is, die oorlog voert tegen Maīspati. Wees in „dien strijd op uw hoede! dan zal de persoon, in wien ik mij incarneren zal, „wraak op u nemen!”

HOOFDSTUK XLI.

De tuin Sriwédari.

- (LXVIII) Terwijl Raden SEMANTRI zeer verslagen was om de bedreiging, die hij gehoord had, kwam de Koning met zijn eerste Gemalin en achthonderd andere
12. vorstinnen (in den tuin). Zij waren verbaasd, toen zij den schoonen tuin zagen. De groote poort was van goud gemaakt, en had de gedaante van een adelaar, die in de lucht zweeft. De bovenste spits van de poort had wel wat van een kroon, en verhief zich hoog in de lucht; de versierselen, die men aan de beide zijden (boven aan) vond, waren als 't ware de oorsieraden van den adelaar, het dakbekselsel van de poort bestond uit op elkander liggende gouden platen aan 't voorhoofd van den adelaar. Aan de bovenste spits was een parel
 13. aangebragt, zoo groot als een jonge kokosnoot, die in de verte met al de kleuren van den regenboog schitterde, en zooveel licht verspreidde, alsof de zon er in was blijven hangen. De muren aan de regter en linker zijde van de poort schenen als 't ware vleugels te zijn, de slagpeannen waren hemelsblauw met andere kleuren er tusschen, deels rood en blaauw geverwd, en met veelkleurig goud versierd. De stijlen van de poort naast den ingang ge-
 14. leken op de geschubde beenen van een adelaar, zij hadden lijstwerk van verschillende kleuren, dat met een menigte amethisten en brillanten bezet was. Ter linker en regter zijde van de poort vond men twee steenen beelden, die de gedaante van Boetâ's hadden, en geleken op Tjingkârâ-Bâlâ en Bâlâ-Oepâtâ (de beide deurwachters in Baṭârâ Éndrâ's hemel). Deze bewaakten de stijlen van de poort, zij schenen een badâmâ in de hoogte te wer-
 15. pen, en in hun linker hand een stalen schild te dragen, en als er iemand den ingang wilde binnen treden, was het, of ze dien aanstonds met de badâmâ wilden slaan. Hun tong was van rood laken, hun oogen waren gevormd door twee Ceilonsche robijnen, zoo groot als een sëntoel-vrucht, (1) hun tanden, die in 't goud gezet waren, en hun slagtanden waren als die van werkelijke Boetâ's. De slagdeuren, die den ingang moesten afsluiten, waren
 16. van goud, met figuren bewerkt en versierd met edelgesteenten, men had daarop twee wajaug-poppen, die op Dèwi Ratiḥ en Baṭârâ Kâmâdjâjâ geleken, gegraveerd. Als de deuren gesloten waren, schenen zij elkander als jong-

(1) Sëntoel-vrucht, zoo groot als een vrij groote appel, grooter dan een manggis, geel van kleur, zuur van smaak.

(LIVIII) gehuwden te liefkozen, en als de deuren open gingen, schenen zij van elkander te scheiden uit tegenzin en haat tegen elkander.

Het is niet mogelijk al de sieraden van de poort op te noemen. De muren rondom den tuin waren van agaatsteen opgemetseld, en de bovenste rand was van scherpe stukjes goud voorzien (en daardoor voor overklimming ge-
17. vrijwaard). De paarsche agaten waren hier en daar afgezet met roode en groene, zij schitterden als regenbogen, en omringden den tuin met sierlijke kringen. De vijver was van zuiver goud, en het paviljoen in 't midden daarvan was met goud ingelegd, de grond was met smaragden bevoerd.

Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ trad in gezelschap van zijn Gemalin den tuin binnen,
18. al de vrouwen waren blijde en plukten om strijd de vruchten van het plantsoen. De verschillende boomen stonden juist in 't jeugdig groen: de mangga's en manggis hingen een greep hoog, de gading-kokosnoten kon men met de hand bereiken, de doewët's, doekoe's en moendoe's hingen dicht bij, de kwèni's waren juist rijp genoeg om geplukt te worden; (de boomen) stonden in één rij met de kapoendoeng's boomen, de srikaja boomen waren van alle kanten vol vruchten, de djeroek-, djirak-, djamboe- en pidjètan-boomen waren door hek- of lat-werk beschut, in de hoeken ston-
19. den doeren- en ramboetan-boomen, de pinang-palmen stonden in rijen naast elkander rondom de bloemen in potten, die het paviljoen omringden langs den kant van het water. De roode anjelieren wisselden af met de sroeni, de mēlati's stonden in menigte bij elkander, en vermengd met de mēnoer's, argoelo's, gambir's, gāndāpoerā's, paridjātā's- en patjar's vlak naast het hekwerk (van den vijver). De nāgāsari's stonden in rijen achter
20. elkander, de kēmoening-boomen stonden dicht bij de tjēpākā en kēnāngā boomen; zij beschaduwden de welriekende pandan-planten. De bijen zochten onder luid gegons naar geuren. Het was of de bloemen den Koning en de Konings-dochter van Magādā welkom heetten en hun geuren aanboden. De bloemen openen haar kelken, als of zij de gelofte gedaan hadden om hun geu-
21. ren alom te verspreiden. Het loof van het plantsoen deed (als 't ware) allerlei pogingen om geplukt te worden, zij bogen zich voorover om hun takken toe te reiken; de bijët-boomen waren beladen met vruchten.

Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ met zijn Gemalin en achthonderd andere vrouwen gingen druk aan 't bloemen plukken, eenigen gingen zich in den vijver baden of zich vermaken met zwemmen, en zóó amuseerden zich de Prinsessen op
22. allerlei wijzen. De Koning had geen lust, om spoedig naar zijn paleis terug

(LXVIII) te keeren, en bleef zich eenigen tijd in den tuin ophouden, om zijn vrouwen genoeg te doen, en daarna keerde hij naar zijn paleis terug.

H O O F D S T U K X L I I .

Raden Sēmantri tot Patih Soewāndā verheven.

Toen de Koning openbare zitting hield, werd SĒMANTRI in 't bijzijn van de Rijksgrouten tot Patih verheven, en met het uitvoerend bewind belast. De Koning beschouwde hem als zijn broeder en volgeling in gevaren, en plaatste
23. hem aan 't hoofd der Vorsten. Op hem rustte de volle genegenheid van den Koning, al de magt over het geluk en ongeluk (van anderen) werd aan hem overgegeven. Hij kreeg een anderen naam, en heette voortaan Patih SOEWĀNDĀ, omdat hij zoo op den Koning geleek. Al de Vorsten waren den Patih onder-
24. danig, hetzij uit vrees of uit gehechtheid. Zij gedroegen zich jegens hem bijna als jegens hun Heer en Koning, omdat zijn aard en karakter de noodige degelijkheid voor 't opperbewind bezat, en omdat hij wijs en zachtzinnig was.

Daarop werd Patih SOEWĀNDĀ in het Vorstelijke paleis ontboden. De Koning zat daar met zijn Gemalin en zeide tot hem: „luister, mijn jonge vriend,
LXIX. 1. „Patih SOEWĀNDĀ! het heeft aan de Koningin behaagd een van de buitge-
„maakte Prinsessen van Widarbā, Dèwi DARMĀWATI genaamd, aan u tot
„vrouw te geven.”

SOEWĀNDĀ maakte een sēmbah en antwoordde: „mijn Heer en Koning!
„Uw dienaar gelijkt op een Heilige of Panditā, en heeft de gelofte van een
2. „celibatairen staat afgelegd. Daarom Heer! als 't U welbehagelijk is, is het
„beter, dat Dèwi DARMĀWATI ten huwelijk gegeven wordt aan Uw behuwd-
„broeder, den Koning van Magādā.”

De Koning keek zijn Gemalin aan, en zeide met een glimlach: „wel vrouw!
„wat is uw meening over het antwoord van SOEWĀNDĀ? hij leidt een celiba-
3. „tair leven en (wil) niet trouwen. Hij geeft den raad, om Dèwi DARMĀWATI
„aan uw broeder, den Koning van Magādā, te geven.”

Nadat de Koningin glimlachend haar toestemming op dit voorstel gegeven had, sprak de Koning wederom tot SĒMANTRI: „vriend SOEWĀNDĀ! geef aanstonds
4. „aan mijn zwager TJTRĀGĀDĀ en aan vier andere Vorsten met name: TJĀN-
„DRĀKĒTOE, den Vorst van Kalinggāpati, SOERJĀKĒTOE en WISĀBĀDJRĀ den
„last, dat zij zich gereed houden. Ik wil (aan den eersten de Prinses Dèwi
„DARMĀWATI en) aan de vier anderen de vier Gemalinnen van den gesneuveld-

- (LIX) „den Koning van Widarbâ geven. Ik laat het geheel aan u over, om de „honderd andere buitgemaakte Prinsessen naar behooren te verdeelen onder
5. „hen, die die gift van mij zullen ontvangen. Dien hen morgen daarvoor bij „mij aan!”

De Patih maakte een sambah en verwijderde zich uit het paleis. Hij deelde aan de Vorsten den last des Konings mede. Al de Vorsten, die Prinsessen zouden ontvangen, waren honderd en vijf in getal, namelijk vijf Vorsten van den eersten rang, en honderd Vorsten van lagere rangen. In het paleis

6. werden de buitgemaakte Prinsessen (tot het huwelijk) voorbereid, en met bloemen en fraaije kleederen van verschillende kleuren opgetooid.

Toen de Koningin Dèwi Tjitrawati (den volgenden morgen) buiten het paleis gekomen was, ontvingen de Vorsten elk hun eigen vrouw. Patih Soewândâ verdeelde de Prinsessen naar behooren onder de Vorsten, behalve onder de vijf voornaamste Vorsten, aan welke de Koning zelf hun vrouwen had

7. toegeschikt. Al die huwelijksfeesten gaven zeer groote drukte. Soewândâ deed zijn best om al de Vorsten genoeg te verschaffen; hun vreugde en blijdschap steeg dan ook ten top, zij gaven zich geheel en al aan vermaken over, 't was of zij daartoe een gelofte gedaan hadden.

Al de Vorsten hielden in hun hart van den Patih, die aller weldoener was, en al de ingezetenen des rijks droegen hem eerbiedige liefde toe. De Patih

8. Soewândâ was beroemd in de geheele wereld om zijn krijgsdeugden, en kwam juist goed bij zijn Heer, met wien hij veel overeenkomst had in manieren, aard en karakter. Zij stelden hun genoeg in het weldoen en in het verheffen van hun medemenschen tot hoogere rangen; zij hielden streng het oog op al wat slecht was in de wereld, en deden hun best, dat het allen naar wensch ging.

9. Het aantal Vorsten, die aan Maispati onderworpen waren, nam meer en meer toe, ten gevolge van de uitstekende bekwaamheid van Patih Soewândâ. Maar die Vorsten onderwierpen zich niet, omdat zij daartoe door den oorlog gedwongen waren, zij deden dit alleen om te deelen in zijn mildheid en zegen verspreidende weldadigheid, en opdat hun toestand van beschaving en voorspoed bestendig werd. Zóó rigtte (Soewândâ als 't ware) verwoestingen aan door goedheid, zijn vijanden kwamen daardoor in verlegenheid, en naderden den Koning
10. met liefde en eerbied. Daarom beminden zij den Koning innig; zij trachtten met den Patih intime vrienden te worden om zijn moed en dapperheid in den oorlog, zijn edel, zachtzinnig karakter; hij was (bovendien) kundig en beschaafd,

- (LXIX) en deed alles om het al de ingezetenen, zoo geringen als aanzienlijken, aangenaam te maken. Er was tusschen hem en hen geen kloof, die hen scheidde, alle ingezetenen waren aan hem gehecht, en beschouwden Patih SOEWÂNDÂ als hun Vader.
11. Nu werd het dan ook bekend, dat SOEWÂNDÂ nog een bloedverwant van den Koning was, en kwam hij nog te meer in gunst van hem. De Patih was als 't ware zelf Koning, die door de ondergeschikte Vorsten als hun Heer beschouwd werd. Nu en dan liet de Koning hem tijdelijk zijn plaats vervullen, en maakten de Vorsten bij hem hun opwachting. Hij zat dan op den diamanten Vorstelijken zetel, omringd door de vrouwelijke hofbedienden. Voor vele onderdanen was dit een geheim, zij wisten niet, dat het de Patih was, die audiëntie gaf. Het stond vast, dat er tusschen SOEWÂNDÂ en de Koning veel gelijkheid in voorkomen was; alleen met dit onderscheid, dat de een dienaar en de ander Heer was, waren zij gelijk van voorkomen, manieren en stem.
 12. Wat hun dapperheid in den oorlog aangaat, waren zij beide even volhardend, alleen had de Koning de magt om zich een reusachtig voorkomen te geven. Daarom nam (de Patih) soms de plaats in van den Koning, om aanzienlijke rijken te beoorlogen. Het staat vast, dat duizend Vorsten te Maïspati hun opwachting bij den Koning kwamen maken, nadat SOEWÂNDÂ Patih geworden was.
 13. (Met al dien luister) kwam de pracht en de schoonheid, die men in het paleis van Maïspati aantrof, geheel overeen. (Het paleis van Maïspati) was als het paleis van Bațârâ GOEROE in den hemel, dat van Bațârâ ÊNDRÂ was zoo fraai niet. Dèwi TJITRÂWATI was (het beeld van) Bațari OEMÂ en de Koning van Maïspati was het beeld van Bațârâ GOEROE. De achthonderd
 14. vrouwen waren de voornaamste Nimfen, terwijl de goed bewaakte Nimfen van lageren rang overeenkwamen met de vrouwelijke hofbedienden. Het stond vast, dat het paleis van Maïspati van binnen op den hemel geleek. De luister van den Koning was als die van de zon, die van de Koningsdochter van Magâdâ diende voor maan, en de achthonderd bijvrouwen van Vorstelijke
 15. afkomst vertegenwoordigden de sterren. Het zou niet mogelijk zijn de sieraden van het paleis te Maïspati alle te vermelden, maar het is zeker, dat de Gemalin des Konings, Dèwi TJITRÂWATI, de pracht en schoonheid van het paleis nog vermeerderde. Haar luister zette schoonheid bij aan al wat er in 't paleis was,
 16. en versierde dit met den glans van diamanten. Wanneer de bloemen opengingen, werden zij door haar schoonheid betooverd, en als de Koningin en

- (LXIX) de Koning van Maïspati in gezelschap van de achthonderd bijvrouwen in den Sriwëdari-tuin kwamen, verbleekten al de bloemen, en boden Dèwi
18. TITRĀWATI hun welriekende geuren aan. Het gadoeng-loof scheen zijn bloemen te verliezen, en keek zijdelings naar haar, de plant zag haar hals, en wikkelde en strengelde zich beschaamd om den boom. De bijna geheel ontlokene pandan-bloem zag haar dijën, die door 't waaijen van den wind van het kleed ontbloot werden, schitteren als gepolijst goud, zij trok zich wederom
19. terug en ging niet open. Al de gading-kokosnoten trokken hun steel in, en hechttten zich aan de boom, daar zij zich schaamden bij het zien van de borsten der Koningin, waarvoor de jonge vruchten onderdeden, 't was of zij bestonden uit zuiver rondgedraaid goud, zóó schitterden zij, met een knopje als van amethyst en saffier. Zóó was het voorkomen van haar borsten, als zij
20. droomde. Onder al de aanzienlijke of geringe ingezetenen van het gansche rijk sprak men over niets anders, dan over den Koning en zijn Gemalin, die zoo goed bij elkander pasten, evenals over den Patih, die daar ook geheel op zijn plaats was, en door wien het aanzien des rijks vermeerderde.

HOOFDSTUK XLIII.

Geboorte van Anilā en andere apen.

- Wij verhalen nu wederom van Rĕtnā ANDJANI, die bij het meer Madirdā
21. boete deed, en daar reeds vele jaren nederzat aan den kant van het water, als een kikvorsch ineen gedoken. Zij had geen kleederen aan, bedekte haar naaktheid met het hoofdhaar, en had de gelofte afgelegd, dat zij in het meer
22. wilde sterven, indien zij niet door de gunst der Goden bevrijd werd van haar ellendige apegedaante. Zij genoot geen drank of spijs; het eenige wat zij at, waren de boombladeren, die van zelf op haar schoot vielen, en zij dronk niets dan de dauw, die op haar lippen droppelde. Zij deed strenger boete dan haar broeders.
23. Eindelijk daalde Baṭārā GOEROE tot haar neder om haar gebed te verhooren, daar zij in haar boete zoo vele jaren standvastig gebleven was, zonder ooit in haar besluit te wankelen. De Goden des hemels, die Baṭārā GOEROE vergezelden, maakten luid gejoel; in zijn met edelgesteenten versierd voertuig zittende, verlichte hij den hemel met een helderen glans. Het was of de hooge Godheid zijn woonplaats verliet om de wereld te inspecteren.

(LXIX) 24. De glans van zijn kostelijk voertuig lichtte helder boven de plaats, waar ANDJANI zat.

Toen Bațârâ GOEROE zag op wat wijze zij boete deed, werd hij zeer getroffen, daar zij zonder kleederen was, en zich alleen met het hoofdhaar bedekte; terwijl haar dijën door 't opwaaijen van haar lokken ontbloot werden en schitterden als de bliksem, kwamen er wulpsche lusten in Bațârâ

25. GOEROE op, en raakte hij een tamarinde-blad aan ⁽¹⁾. Te gelijktijd huilde een stormwind, die zware buijen voor zich uit dreef, en de boomen met de wortels uit de grond rukte, ze omverwierp, in tweeën brak of deed knakken. Het (bovenvermelde) tamarinde-blad werd daardoor neêrgeworpen, en viel op den schoot van ANDJANI. Zij nam het blad spoedig op, keek onder het op-

26. eten een oogenblik naar boven, en zag boven haar hoofd de dicht opeengedrongene menigte van Goden in de lucht. ANDJANI werd toen beschaamd, en ging weder in een diepgebogen houding zitten.

De Goden, die haar zagen, waren verbaasd, omdat de persoon, die daar boete deed, het aangezigt van een aap had. NARÂDÂ wetende, wat er voorgevallen

27. was zonder dat anderen het gezien hadden, was zeer in zijn schik, en danste, schaterende van lachen, vóór het voertuig van Bațârâ GOEROE. Daarom zeide Bațârâ GOEROE tot hem: „wat is toch de geheime reden, dat je zoo om mij „lacht?”

NARÂDÂ antwoordde lachende: „Heer! ik lach niet om U, ik lach om de „vrouw, die daar boete doet; als zij eens zwanger werd, zou zij zeker een aap

28. „ter wereld brengen, een pedante, onbeschaamde aap, die overal met zijn vingers aankomt, een hatelijk, baldadig, brutaal beest, die met een waterkruik „om den hals zich al hinkende uit de voeten maakt, of al buigende en „langzaam naderbij komt, die steeds den mond beweegt, als iemand die eet „en altijd wat achter de kiezen heeft, met een ris katjang om den hals en „een jonge kokosnoot op den rug.”

29. Bațârâ GOEROE glimlachte, maar dacht bij zich zelve: „zou hij weten, wat „mij geschied is, dat hij zoo lacht?” Daarop sloeg Bațârâ Goeroe weder den weg naar zijn hemel in, en verliet de plaats, waar ANDJANI zich bevond, met al de andere Goden. NARÂDÂ bleef langs den weg even uitgelaten van vrolijkheid. Bațârâ GOEROE plukte het blad van een ilâ-ilâ-struik, die aan de kant

30. van den weg stond, en veegde, om NARÂDÂ te foppen, daaraan zijn hand af. ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Kiesheidshalve zijn hier een paar woorden onvertaald gelaten. Ook komt de vertaling niet geheel met den tekst overeen.

(LXIX) Terwijl NARĀDĀ maar steeds voor hem uit huppelde, wierp hij hem, zonder dat hij het merkte, het blad op den rug, (zoo dat het er op vastkleefde) alsof het er op gelijmd was.

31. Daarop zeide BAṬĀRĀ GOEROE; „wel NARĀDĀ! zeg het nu maar: „je lacht „mij uit, omdat je meent, dat ik op die aap verliefd ben. Nu, wie van ons „beiden zou wel gelijk hebben? Dit is zeker, dat jij vader van een aap zult „worden.”

NARĀDĀ riep luide: „van waar zou ik een aap verwekken? ik heb niet het
32. „plan om op een aap te verlieven! Maar een ander, uw zoon BRĀMĀ, heeft „de dijën van de aap (die daar boete deed) gezien, en kijk! dadelijk heeft „hij vulpsche gedachten gekregen! Zeker is zij zwanger, en wel door toe- „doen van BRĀMĀ, en even zeker zal zij een aap ter wereld brengen.”

NARĀDĀ zeide dit al schaterende van lachen, maar wist niet, dat hem dat blad
LXX. 1. op den rug geworpen was. BAṬĀRĀ GOEROE antwoordde vriendelijk: „wel, al „wil je mij daarvan ook verdenken, 't is mij goed, maar wat je nog niet „weet, dit is zeker, dat jij vader zult worden van een aap, omdat je mij zoo
2. „zonder reden uitlacht. Kijk, schaam je je niet, om met een apekind op den „rug onder de Goden te komen, en te beweren, dat het mooi staat overal „een aap mede te nemen?”

Al de Goden keken met uitgerekte halzen regts en links, maar niemand
3. wist, wat zijn geheime bedoeling was, waarop BAṬĀRĀ GOEROE vervolgde: „he, „kijk eens om! is dat je kind niet, dat daar op je rug is vastgekleefd?”

Op dit gezegde van BAṬĀRĀ GOEROE veranderde het ilā-ilā blad in een
4. aap, die zich aan den rug van Narādā bleef vastkleven, met de armen om „zijn hals, en de beenen kruiselings, zoo slap als een touw, om zijn middel „geslingerd, terwijl de staart om zijn lichaam was gewikkeld.

NARĀDĀ sprong van schrik op, liet zich op den grond vallen, en sprong
5. van schrik weêr overeind. Hij rolde zich over den grond, doch kon de aap „maar niet los krijgen, integendeel deze hechte zich nog al vaster en vaster aan „zijn rug. Met een diepen zucht wendde hij zich tot N a r ā d ā en zeide: „ach,
6. „ik smEEK u om vergiffenis!” waarop BAṬĀRĀ GOEROE antwoordde: „in geen „jaar zul je van die omhelzing verlost worden, als je niet eerst dien aap voor „je zoon wilt erkennen-”

7. „Ja, ja!” riep N a r ā d ā spoedig, „het is mijn zoon, als hij zich maar niet zoo „aan mijn rug vasthecht, en de haren in mijn nek doet stoppelen van angst!”

Toen sprong de aap van zijn rug, en omhelsde zijn voeten. NARĀDĀ was zeer

(LXX) 8. in zijn schik, hij omhelsde en streeelde zijn zoon. De Goden joelden en maakten zich vrolijk, omdat (die aap) wel wat op NARĀDĀ geleek: hij had hooge vooruitstekende schouders, een ineengedrongene korte hals, zijn gestalte was om zijn korte beenen dwergachtig, zijn buik was boven in de maagstreek dik, en stak van onderen rond uit, zijn achterste stak met een naar bovenstaande punt 9. achteruit, als de bok van een Javaansch zadel, zijn staart was heel lang, hij had een donker groene kleur en glinsterde als een groene tor. Hij ontving den naam van Raden ANILĀ (1).

NARĀDĀ zeide daarop (tot Baṭārā GOEROE:) „als het U behaagt, Heer! laat 10. „hij dan makkers hebben, zoo als hij is, en laten al de Goden kinderen „verwekken, die allen apen zijn, die kunnen zeker van dienst zijn! Ik smee „U, geef gehoor aan mijn bede! Een enkele aap is te weinig, die wordt „maar een voorwerp van bespotting.”

11. Baṭārā GOEROE vervulde de bede van NARĀDĀ, en gaf dezen last aan al de Goden: „verwekt allen zonder onderscheid apen! ik geef u tot aan hun ge-

12. „boorte zeven dagen tijd. Dit is mijn stellige last!”

Al de Goden beloofden aan dien last te voldoen. Zij vertrokken een ieder naar zijn woning, en gaven zich met hun vrouwen in hun bidvertrekken aan 13. ernstige gebeden over. Niet lang daarna werden hun vrouwen zwanger door de scheppende kracht van hun geest, en na zeven dagen bevielen zij allen (van apen). Zij werden in hemelsch tooverwater gewasschen, en waren spoedig volwas- 14. sen. Er waren millioenen en honderdduizenden van apen in ontelbare menigte naar het aantal der Goden. De kinderen van gewone lagere Goden werden gemeene apen, maar de dappere boven anderen uitstekende apen waren kin- 15. deren van de voornaamste Goden. Deze waren van ontzagwekkenden omvang en allen dapper in den strijd, zij werden de aanvoerders. Velen hadden een aangezicht als de zon, zij schreeuwden als de donder en hun kuch was als 16. een onweer. Toen zij aan Baṭārā GOEROE voorgesteld werden, had deze veel genoeg bij het zien van hun apegedaante. De buitengewoon grooten werden allen aanvoerders, want het paste wel, dat zij de moedigsten in den strijd waren. Daarop liet Baṭārā GOEROE hen spoedig (naar de aarde) nederdalen, en den Koning in de spelonk van Kiskēṇḍa als hun Heer te erkennen.

17. Zij daalden neder onder aanvoering van den aap ANILĀ, en kwamen te

(1) Een woordspeling op het ilā-ilā blad boven vermeld.

- (LXX) Kiskēnda in zoo groote menigte, dat een zee zich scheen uit te storten. Zij erkenden, naar hun bevolen was, SOEGRIWĀ als hun Vorst, en onderwierpen zich allen aan hem. Raden SOEBALI werd door hen gelijk een Godheid vereerd, als een persoon, aan wien het geheele apenheir Goddelijke eer bewees, wien allen met ontzag en liefde bejegenden om zijn dapperheid en vroomen inborst, en om zijn kracht en volharding in het boete doen.
19. Koning SOEGRIWĀ benoemde, bij het aanstellen van zijn beambten, Raden ANILĀ tot zijn Patih. Vlak onder hem werd de aap SARĀBĀ, een geleerd, kundig en krijgshaftig aanvoerder, geplaatst, even als hij met een heir van vijf
20. millioen apen onder zich. Zijn ambtenoot ANILĀ was bedreven in kunsten en wetenschappen, en evenmin als zijn leger vatbaar voor de werking van het vergift.

- Er waren nog meer aanzienlijke beambten: de dappere DARIMOEKĀ, DA-
21. NOERDĀRĀ, ĒNDRĀDJANOE, GAWĀJĀ, GAWAKSĀ, WISANGKĀTĀ, POETAKSI, SĀTĀBALI, WINĀTĀ, SĒMPATI, BIMĀMOEKĀ, KESANI, GĀDĀMĒDĀNĀ, KARDĀNĀ, KĀPIMĒNDĀ,
22. SOEBODĀRĀ niet DROEWRĒKSĀ en KĀMĀPRASTĪ. Al deze (apen) waren oorlogshelden en onversaagd. De aanvoerders gingen met hun legers, elk van vijf millioen of vier millioen apen, overeenkomstig hun rangorde door de lucht.
23. In al hun handelingen, ook in hun onderworpenheid aan hun Koning en aanvoerders, waren de apen geheel als de menschen. Zij waren zeer ingenomen
24. met hun verblijf in de spelonk van Kiskēndā. De bosschen waren er nog ongeschonden, en (de boomen) waren er vol van allerlei vruchten, want in langen tijd had niemand gegeten van de vruchten uit de bosschen, die tot Kiskēndā behoorden. Al de aanzienlijke beambten lieten woningen voor zich optrekken.
25. De bediende van SOEBALI en SOEGRIWĀ, genaamd DJĒMBAWAN, van wien wij vroeger ⁽¹⁾ verhaald hebben, was na het vertrek van de aan hem toevertrouwde kinderen voor den Panditā (GOTĀMĀ) bevreesd; hij gevoelde wel, dat hij
26. schuldig was, en ging hen daarom achterna. Met hem ging zijn neef POETŌETMĒNDĀ, die een achterneef was van den Panditā GOTĀMĀ, en hoornen had als een schaap; deze had hem reeds van zijn vroegste jeugd voortdurend gevolgd. DJĒMBAWAN en zijn volgeling hielden zich onderweg op bij het meer
27. SoemĀlā, en gingen, omdat zij vermoeid waren, met de beenen in het water zitten, en zóó kwam het, dat zij in apen veranderden. Ten hoogste beschaamd maakten zij zich spoedig uit de voeten, om zich in het bosch te verbergen.

(1) Zie boven den 19en zang het 18e couplet en vervolgens.

- (LXX) DJEMBAWAN bleef daar vele jaren boete doen, totdat eindelijk de Goden zich
28. aan hem openbaarden, en hem zeiden, dat hij spoedig naar de spelonk van Kiskëndâ gaan moest, want dat een van zijn vroegere jonge Meesters dáár als Koning gehoorzaamd werd door een ontelbaar groot leger van apen. DJEMBAWAN gaf dadelijk aan dien last gehoor, en ging op reis naar de spelonk
 29. Kiskëndâ. Toen hij daar aangekomen was, en den koning SOEGRIWÂ ontmoette, deelde hij hem onder veel tranen mede, wat hij gedaau had, hoe hij van gedaante veranderd was bij het baden in het meer, en uit schaamte
 30. zich in een woud had schuil gehouden, tot eindelijk de Goden hem gezegd hadden, dat hij hem, als zijn Koning, te Kiskëndâ moest volgen. SOEGRIWÂ was over dit alles zeer getroffen, troostte hem in zijn lot, en stelde hem aan tot Hoofdbeambte met den zelfden rang als ANILÂ.

H O O F D S T U K X L I V.

Geboorte van Anoman.

- LXXI. 1. Nadat Rĕtnâ ANDJANI, als een kikvorsch aan den oever van een meer (in-
2. eengedoken), het tamarindeblad gegeten had, werd zij dadelijk zwanger. Zij was daarover ten hoogste bedroefd, weende dag en nacht, en schaamde zich voor iedereen, omdat zij zonder man zwanger geworden was. Dat griefde haar
3. zeer, „ach!” riep zij klagende en jammerende uit, „ach, groote Goden! wat „heb ik toch gedaan, dat gij mij in uw toorn in een sap veranderd hebt, „ten gevolge van het kostelijke potje, en dat het mij nog niet vergund is van
4. „die apegedaante bevrijd te worden? Wat zit ik hier aan den oever van dit „meer al vele jaren, als een kikvorsch ineengedoken, smeekende om vergiffenis en verlossing uit mijn ellende! En nu moet er nog bijkomen, dat ik
5. „zonder man zwanger geworden ben! Wat heb ik dan toch gedaan, dat ik Uw „toorn draag, en dat ik zoo gemarteld word? Ik wil liever dadelijk van deze „aarde verdwijnen, dan nog langer zulk een ellendig leven te leiden, zoo ge-
6. „heel verschillend van dat van mijn natuurgenooten. Hoort het, gij wolken, „lichtglansen, regenboog, vuurbollen, weerlicht en bliksem! zon, maan, en sterren! „bergen en zeeën! de gansche natuur roep ik tot getuige van mijn marte-
7. „lingen en van mijn mateloos diepe ellende! Ziet, hoe ik duizend dooden „sterf, en zonder aanleiding gegeven te hebben diep rampzalig ben! Maakt „maar dadelijk een eind aan mijn leven, en verteert mij tot stof, daar ik toch

(LXXI) „voor schuldig gehouden word, als iemand, die buiten het huwelijk zwange:
„geworden is!”

8. Zóó jammerde Rĕtnĕ ANDJANI maar steeds voort, totdat de tijd van
9. haar bevalling gekomen was. Toen zij de smartelijke weeën voelde, wist zij
niet wat te doen, meenende, dat haar doodsuur gekomen was. Bij de aller-
10. laatste wee kwamen er woeste orkanen, digte regenbuijen, loeiende windvla-
gen, ronddraaijende wervelwinden, en hevig krakende rukwinden. Boomen wer-
den ontworteld, stammen en takken braken af, de stoelen of stammen van de
doorn-b a m b o e vielen om, en werden (als 't ware) omgetrokken. Rĕtnĕ
11. ANDJANI viel buiten kennis, toen haar kind ter wereld kwam; de gansche na-
tuur was in opstand, het donderde, zoodat al wat in het woud leefde, beefde
van angst, de regen viel neder, terwijl de wind huilde, alles schudde, beef.
12. de en kĕntelde heen en weder, de bergtoppen stortten in; het was een gebul-
der als van de zee, zelfs de hemel was in beweging. Baťĕrĕ GOEROE zond
daarop Nimfen (naar de aarde) om den jonggeborene te helpen, en al de
13. benoedigheden mede te nemen. Bij het meer Madirdĕ komende, nam-
men de Nimfen het kind op, en behandelden en verzorgden het geheel en al,
zoo als 't behoorde. Rĕtnĕ ANDJANI werd van haar apegedaante bevrijd, en
14. kreeg haar vroegere gedaante weder. Toen zij uit haar bezwijming ont-
waakte, wist zij eerst niet regt, hoe zij het had, en werd verlegen bij het
zien van de Nimfen, die haar kind opgenomen hadden. Het kind zag er
15. uit als een witte aap, maar zij was toch zeer tevreden, omdat haar eigen li-
chaam nu van de apegedaante verlost was door de hooge gunst van Ba-
ťĕrĕ GOEROE. Zij werd daarop door de Nimfen medegenomen, in den he-
mel geplaatst, en met luister tot Hemelnimf verheven.
16. Het pasgeboren kind werd aan Baťĕrĕ BAJOE gegeven, deze nam het als het
zijne aan, en voedde het als pleegvader op, opdat het bovennatuurlijke krachten
17. mogt bekomen, en uitmunten door krijgsdeugden, en Baťĕrĕ GOEROE vermeer-
derde zijn vermogens. Toen het in het hemelsche tooverwater gewasschen was,
werd het spoedig groot en volwassen. Velen noemden hem Raden AN-
18. DJANI-POETRĕ, of Raden PAWĕNĕ-SOENOE, Raden RĕMĕ-DĕJĕPATI, Raden
PRĕBĕTJĕNĕ-SOETĕ, (Raden) Nilatmĕdjĕ, ook Raden ANOMAN, BAJOE-TA-
19. NĕJĕ en MAROETI. Hij was volleerd in 't beoefenen van wetenschappen,
schrandere van voorkomen, goed ontwikkeld van verstand, behoedzaam, wijs, vlug
van begrip en volgeest, met een woesten blik en een witte kleur. Hij was be-
20. daard, en de uitdrukking van zijn gelaat was zedig. Hij bezat de allergrootste

- (LXXI) dapperheid in den oorlog, was hoogst bedreven, moedig en begaafd met buitengemeene vermogens, uitermate sterk en onverwinnelijk. De Goden verspreidden den lof van Raden BAJOE-TANĀJĀ, ook genaamd RĀMĀ-DJĀJĀPATI.
21. Als hij in den strijd woedend werd, werkten zijn bovennatuurlijke vermogens, stormen met digte regenvlagen, en rukwinden ontstonden, en hevig loeiden dan de stormwinden. Zijn wondervermogen was als dat van zijn oom SOEBALI, als hij in den strijd verwoed was.
 22. Baṭārā GOEROE schiep behagen in hem, en gelastte een der Goden Raden BAJOE-TĀNĀJĀ te begeleiden, en hem over te geven aan zijn oom, den Koning
 23. der apen in de spelonk Kiskēndā. Toen hij daar aangekomen en in tegenwoordigheid van den Apekonink gebragt was, zeide de afgezondene Godheid: „hoor, Apekonink SOEGRIWĀ! Baṭārā GOEROE laat u weten dat
 24. „dit uw neef is, daar hij een zoon is van Rētnā ANDJANI; hij geeft hem geheel aan u over. Uw zuster Rētnā ANDJANI is bevrijd van haar apege- „daante, zij heeft haar vorig uiterlijk weder bekomen, en is Hemelnimf geworden. Baṭārā BAJOE is de vader van dezen neef van u.”
 25. SOEGRIWĀ was ten hoogste verheugd, toen hij vernam, dat zijn zuster, door de gunst der Goden bevrijd, haar vorig uiterlijk had teruggekregen en Hemelnimf geworden was, en toen hij zijn neef goed bekeek, was hij ook zeer
 26. verblijd, want hij was jong, uiterst behoedzaam, schrander in de aanwending van zijn verstand, juist zoo als het paste aan een oorlogsheld. Alle apen beminden hem om zijn zachtzinnigheid van karakter, zijn braafheid, bedaardheid en minzaamheid.
 27. Nadat de afgezondene Godheid afscheid genomen had, en weder in de lucht verdwenen was, gaf Koning SOEGRIWĀ hem een aanzienlijken rang, namelijk als die van een Koningszoon. Hij vertrouwde hem het bestuur in de moeilijkste
 28. omstandigheden toe, en gaf hem een leger van apen; ook stelde hij een Hoofd-beambte, den dapperen, veel vermogenden aap SARĀBĀ aan, om de voogd van ANOMAN te zijn. Hierop gaf hij ANOMAN den last, om spoedig zijn opwach-
 29. ting te maken bij zijn oom SOEBALI, die als een Panditā boete deed. ANOMAN deed dit onder geleide van SARĀBĀ, kwam op den berg Soenjā-
 30. pringgā, en naderde zijn oom eerbiedig. SOEBALI schrikte eerst, en vroeg toen vriendelijk: „Wel SARĀBĀ! wie is die jonge aap, die mij hulde betoont?”
- SARĀBĀ antwoordde na een sēmbah: „dat is een neef van U, een zoon
31. „van Dèwi ANDJANI, bij Baṭārā BAJOE verwekt. Uw zuster is nu van haar „apegedaante verlost, en is in haar vroegere gedaante Hemelnimf geworden.”

- (LXXI) 32. SOEBALI was zeer verheugd, toen hij zijn neef zag, en toen hij hoorde, dat zijn zuster door de Goddelijke genade (uit haar ellendigen toestand) verlost was. Daarop zond hij ANOMAN weder naar huis met last, om weder naar de 33. spelonk van Kiskēndā te gaan naar zijn oom SOEGRIWĀ, die door alle apen als hun Koning gehuldigd werd, om met zijn oom in alle genoegens en rijkdom te deelen; „blijf hier niet lang in deze kluis,” besloot hij, „dat zou mij „in mijn boete doen storen.”
34. ANOMAN maakte een sēmbah, en vertrok toen van den Soenjāpringgā; SARĀBĀ ging met hem mede. In de spelonk Kiskēndā komende, deelde 35. hij zijn oom mede, wat hij gedaan had, dat hij zeer eerbiedig bij zijn oom, den eerwaarden Panditā, gekomen was, maar dat deze hem spoedig teruggezonden had, omdat hij daar gestreng boete deed, en bang was, dat hij daarin gestoord werd. Toen de Koning der apen dit verhaal van ANOMAN
- LXXII. 1. hoorde, lachte hij. Doch verhalen wij niet langer van den Koning SOEGRIWĀ, die het bewind bleef voeren over al het apenheir.

HOOFDSTUK XLV.

Toenemende magt van Dāsāmoekā.

Het grondgebied, dat aan Koning Dāsāmoekā onderworpen was, nam intusschen al meer en meer in omvang toe. De aarde beefde bij het zien van 2. zijn wondermagt. Alle soorten van Boetā's, die zich op den aardbodem en onder het uitspansel bevonden, kwamen hulde bewijzen aan den Koning van Alēnkā, en daarom nam de strijdlust van Dāsāmoekā en zijn legers bij voortdoring in hevigheid en wreedaardigheid toe. De oppermagtige Ko- 3. ning van Alēnkā geleek op de zon, en al de Koningen, die door de stralen van die zon beschenen werden, krompen uit angst voor den Koning van Alēnkā ineen; zij zaten in groote verslagenheid, wanneer hij als vijand hun land doortrok.

Nadat Dāsāmoekā in den hemel van Baṭārā Éndrā de overwinning behaald had, hield hij zich een tijd lang stil, bleef in zijn paleis, en trok niet 4. rond om te oorlogen. Steeds genoot hij de genoegens des huwelijks met Dèwi TĀRI, en zóó troostte hij zich in zijn minnegloed jegens Dèwi WIDĀWATI, voor wie hij Dèwi TĀRI in de plaats gekregen had.

Ook zijn jongere broeders, KOEMBĀKARNĀ en WIBISĀNĀ, gaven zich geheel 5. aan de mingenogens over, KOEMBĀKARNĀ met de Nimf Dèwi KISWANI en

(LXXII) WIBISĀNĀ met de Nimf Dèwi TRIWATI. Beide broeders genoten volop vermaken en weelde, bijna even goed als hun onder broeder. Zij woonden elk in hun eigen paleis, hierdoor was de hofstad Alēnkā als 't ware in drie gelijke deelen verdeeld.

6. Ook de Hoofd-aanvoerders met de aanzienlijke en geringe Boetā's van Alēnkā en aangrenzende (onderworpen) rijken aten en dronken dag en nacht in hun woningen, want de Koning had hun vrijheid gegeven, om zich zooveel mogelijk te vermaken. Sommige, met bovennatuurlijke gaven voorziene Hoofden gingen in den hemel vruchten plukken, en bragten die op wagens naar huis. Anderen gingen naar het zeestrand, rigtten daar tenten op, en lokten de visschen der zee in hun netten. Anderen doolden rond in bosschen en op bergen, en rigtten er hun slaapverblijven in, daar zij hun vrouwen hadden mede genomen. Zóó handelden vele Boetā-aanvoerders op verschillende wijzen om zich genoeg te verschaffen. Sommige Hoofden gingen voor hun genoeg veraf ronddolen, en gingen vergezeld van de hun onderhoorige benden naar andere landen, om die te verwoesten of onrust te verwekken, hoewel geen van de inwoners hun eenig leed deed. De Boetā's van Alēnkā, aanzienlijken en geringen handelden geheel naar verkiezing, en dachten, dat zij nu bij voortdoring in de wereld de overhand zouden hebben, want niet alleen op de aarde (bukte) iedere Vorst, 't zij van menschen of van Boetā's, voor hen, zoo er al eens een onder hen was, die zich verstoutte tegen hun Koning, maar zelfs de Goden hadden den strijd tegen hem verloren.

- Op zekeren dag gaf DĀSĀMOEKĀ aan al zijn legerafdeelingen den last, om
10. zich voor den oorlog uit te rusten, want dat hij wederom wilde ronddolen en oorlogvoeren. Daarop maakten al de legerhoofden, zoo van Alēnkā zelve, als van de ondergeschikte gewesten, zich gereed, en bragten al hun wapenden te Alēnkā bijeen. Zij maakten een vreeselijk rumoer, gelijk dat van den donder. De Boetā-aanvoerders schaarden toen hun troepen in orde
 11. Meer dan honderd millioen Boetā's, tot het leger van Alēnkā behoorende stonden onder de wapens. De krijgsmuziek gaf het teeken, en toen rukten men spoedig op van Alēnkā. De beide broeders van den Koning, Aryā
 12. KOEMBĀKARNĀ en Aryā WIBISĀNĀ, bleven met al hun troepen in de stad achter om die te bewaken; ook bleven er vier Hoofden van de kraton achter om die te beschermen.

Toen DĀSĀMOEKĀ buiten de stad gekomen was, vulde hij met zijn troepen alle ruimten, gelijk de springvloed van de zee alles overstroomt en de bosschen

- (LXXII) onder water zet. De Boetâ's in de lucht waren als een mist, die 't lucht-
13. ruim vervulde. Met snellen vaart gingen zij over het grondgebied van andere Vorsten. Alle plaatsen, die zij doortrokken, kwamen in rep en roer. Vele Vorsten vlugten naar de bergen, hun hoofdsteden werden tot puin vernield, en hun schatten geroofd. Andere Vorsten onderwierpen zich gewillig, gingen
14. DĀSĀMOEKĀ op den weg te gemoet, en boden hem ververschingen aan. Andere magtige Vorsten besloten tegen hem gewapend op te rukken, trokken buiten de stad, om hem met hun troepen den doortogt te beletten, maar werden door de Boetâ's vertreden, evenals een kleine stroom, waarop een stortvloed aanvalt: het leek er niets naar, dat zij door dat verzet hun doel bereikten.
15. Op zekeren dag hield DĀSĀMOEKĀ rust, en vertoefde in een woud, waar hij op een eiland, NOESA-MANIK of ARTJA-MANIK genaamd, een verblijf liet oprigten, en voor zijn troepen tijdelijke woningen optrekken. De bosschen op dat eiland waren nog ongeschonden, men vond er vele boomen, die vruchten droegen; het terrein, waar DĀSĀMOEKĀ zich ophield, was ruim en vlak, een groote rivier stroomde rondom het bergachtige eiland.
16. Koning DĀSĀMOEKĀ verlustigde zich met het bestijgen der heuvels, zittende in zijn met diamanten versierde draagzetel, en vergezeld van alle hooge beambten. De heuvels op NOESA MANIK waren van grooten omvang, er was veel wild in de bosschen, men vond er alle mogelijke vruchten en bloemen, en
17. boven op den top had men een meer, waaruit het water naar beneden stortte. Al de Boetâ's waren verheugd en vonden het verblijf op dat eiland aangenaam, zij waren steeds bezig om het wild in het bosch en de visschen in de rivier met netten te vangen. Doch verlaten wij nu vooreerst den Boetâ-vorst die met al zijn legerbenden (op NOESA MANIK) zijn verblijf gevestigd heeft.

H O O F D S T U K X L V I.

Ardjoenâ-sâsrâ doet een pleiziertogt, en damt een rivier af.

18. Ongeveer in denzelfden tijd, dat DĀSĀMOEKĀ den bovenvermelden togt deed, gaf de groote Koning van Maïspati last aan Patih SOEWĀNDĀ, om aan alle onderhoorige Vorsten, Hofgrooten en aanzienlijke beambten bekend te maken, dat zij zich reiswaardig moesten maken, daar de Koning een reis wilde
19. doen. Luid rumoer ontstond er nu onder de inwoners der hofstad; zij voorzagen zich van oorlogstuig, om den Koning te begeleiden op den togt naar

(LXXII) naar bosschen, bergen en het zeestrand, dien hij ondernam om zijn Gemalin genoeg te doen, en om zelf zich te verlustigen. De Vorsten en Hofgrooten, de hoogere en lagere beambten liepen door elkander, en met een rumoer als van den verwijderden donder schaalden de aanvoerders hun troepen in orde.

20. Voor de Vorsten van de duizend onderworpenen landen, de Hofgrooten en hooge beambten stonden middelen van vervoer gereed; de groote wagens, de soorten van draagstoelen en de gewapende manschappen waren niet te tellen, want de duizend Vorsten, die daar met hun troepen waren, namen hun vrouwen mede. Al de Koningen hadden hun Gemalinnen bij zich.

LXXIII. 1. Toen de gansche legermagt onder de wapens stond, geleeke zij op een berg van vuur, en de kleeding der Vorsten was zoo veelkleurig als een woud van bloemen.

De Koning van Magâdâ, zwager van den Koning (van Maîspati), voerde 2. de voorhoede aan, hij had honderd Vorsten onder zijn bevelen, reed op een gouden wagen, had prachtige staatsietekens achter zich, en werd omstuwd door een menigte Krijgsoversten.

Op de troepen van Magâdâ volgde de Vorst van Srawanggâ. Ook deze 3. had honderd Vorsten achter zich, reed op een olifant en zat daarop in een soort van draagzetel. Zijn sierlijk uitgedoschte leger deed den grond dreunen.

4. Op hem volgde onmiddellijk de Vorst van Srawanti met honderd Vorsten achter zich, hij reed op een schipvormige wit geverfde wagen. Zijn troepen waren ook fraai uitgedoscht.

5. Daarop volgde de Koning van Kalinggâpati met honderd Vorsten, zijn fraai gekleede troepen maakten luid rumoer. Hij reed op een gevleete olifant, en zat daarop in een draagzetel van glinsterend goud.

6. Achter hem sloot de Koning Wisâbdjra zich aan, hij had honderd Vorsten onder zich, en reed op een bruingevefde wagen.

Deze legerbenden liepen met grooten haast, overal zag men fraaije costumes 7. schitteren, er waren allerlei middelen van rumoer: wagens, paarden en olifanten. De Vorsten, die van een of ander voertuig gebruik maakten, mogten zich niet onder de troepen mengen, allen liepen naar behoorlijke rangorde, en elk had zijn eigen veldtekens. De Vorsten, die 't bevel voerden, hadden allen 8. de insigniën van hun rang, met een vaandel en een gouden pajoeng, bij zich en een groote knods aan weërsijden; voorts (droeg men) voor hen uit: een samogâ, badâmâ, dëndâ, nanggâlâ, moesâlâ, piling, tjâkrâ, tjan-drâsâ, benevens een trisoelâ, limpoeng en lðri.

- (LXXIII) 9. Op de vijfhonderd Vorsten, die vooraan liepen, volgde Koning ARDJOENĀSĀSRĀ. Hij was in 't midden van den trein met achthonderd vrouwen, die
10. (zijn Gemalin) Dèwi TĪTRĀWĀTĪ volgden, benevens vijfduizend vrouwelijke bedienden. Het was een lange rij van wagens en karren, de vrouwen (van den Koning) zaten in honderde draagzetels maakten, achter elkander uit de stad gaande, een lange reeks.
 11. Dèwi TĪTRĀWĀTĪ zat in een gesloten draagstoel, met een gouden fraai bewerkten hemel, rustende op witte stijlen, aan de randen versierd met groene smaragden; van binnen was die draagstoel met zijde bekleed, en verder met
 12. goud aan de kanten en hier en daar elders opgetooid. Van verre gezien geleek (die draagzetel) op een glansrijken meteor, die achter bliksemstralen verborgen was, terwijl vuurbollen er in menigte om heen draaiden, en in den draagzetel
 13. tel zich een ster bevond. Boven den draagzetel werd de dubbelde pajoeng van fraaije paauweveëren gedragen. Hierachter ging de Koning van Maīspati in 't midden van de optogt. Hij zat in een wagen, die met edelgesteent
 14. en met groene, zich op en neêr bewegende vlerken van torren versierd was, aan zijn beide zijden werden pajoeng's, en voor hem uit werden de andere insigniën van zijn waardigheid gedragen, boven en achter elk paar insigniën droeg men ook pajoeng's; al die pajoeng's vermeerderden de
 15. schoonheden van de optogt. Zij verspreidden zich voor aller oog, als vlugtende koentoeel-vogels, die in twee rijen aan den kant van den weg vlogen, en de een na den ander te voorschijn kwamen.
 16. De troepen van de lijfgarde gingen snel, dicht op elkander en vol moed. Op den Koning volgden de troepen van de kraton, zij werden door hem zelven aangevoerd. Zij droegen verschillende soorten van wapens en geleken een
 17. brandend bosch; door hun vuurrood uiterlijk leverden zij een fraai tooneel op. Bij het groote leger, achter den Koning bevonden zich, evenals vòòr hem, vijfhonderd Vorsten, zij verwekten onder het gaan een fraai schouwspel. De Vorsten hadden naar hun rang elk zijn eigen waardigheids-insigniën, bij zich.
 18. Achter den Koning volgde Patih Soewāndā, die (honderd) Vorsten aanvoerde, rijdende in een gouden wagen, zijn troepen waren duizendmaal tienduizend in getal, hun honderdduizend aanvoerders moesten (hun Koning) van
 19. achteren voor gevaren dekken, al de hoogere en lagere Hoofden waren krijshelden. Hun kostumes waren van onderscheidene kleuren, 't was of zich de schoonste bloemen verstrooiden.
 20. Daarop volgde Vorst TĪĀNDRĀKĒTOE met zijn legermagt, aan het hoofd van

(LXXIII) honderd Vorsten. Om hun fraaije kleeding geleken zij een bloemetuin.

21. Achter hem liep de Vorst SOERJAKËTOE aan 't hoofd van honderd Vorsten, wier sierlijke kleeding de kleur had van jong gebladerte.

22. Hierop volgde Vorst NGÁLÁTANAJÁ aan het hoofd van honderd Vorsten; de fraaije kleeding van zijn troepen deed hen gelijken op verstrooide (oranje-kleurige) plâsâ-bloemen.

23. Achter hem ging Koning GODÂDARMÂ van Widarbâ, aan 't hoofd van honderd Vorsten; zijn fraai gekleede troepen maakten luid rumoer.

Eindelijk sloot Vorst SODÂ aan 't hoofd van honderd Vorsten den trein
24. met onderscheidene soorten van gewapende manschappen. Alles te zamen waren er dus vijfhonderd Vorsten. Toen (de geheele optogt) buiten de stad gekomen was, scheen het, dat een zee zich over 't land uitstortte en de wou-

25. den onder water zette. Het leger van Maïspati gelek om zijn talrijkheid op een berg van boomwol, waarop een hevige windvlaag aanvalt, en die zich naar alle zijden verstroot; zóó verspreidde het zich rondom en naar alle kanten, en vervulde wouden en bergen.

26. De donder (scheen) te rommelen en te bulderen, zóó vreeselijk was het rumoer, dat zij maakten. De bosschen, waardoor het leger trok, werden kale vlakten.

27. Inderdaad was de Koning van Maïspati de Koning der wereld, duizend Vorsten bragten hem hulde. Zijn wondermagt strekte velen tot zegen, daardoor kwam de gansche wereld onder zijn hoede. Hij strekte der wereld tot vader en moeder, en voor de Koningen was hij een voorwerp van vereering. Zij, die hem geen vreugde verschaften, waren schaarsch te vinden.

LXXIV. 1. De zonnehitte werd getemperd door de wolken, die zich boven Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ uitstrekten als een scherm voor de zon, en door de stofwolken, die de zon verduisterden.

Toen de hooge Panditâ's, die op de bergen woonden, hoorden, dat de
2. Koning van Maïspati een pleiziertogt naar hun woudstreken deed, kwamen zij van de bergen den Koning te gemoet, om hem de vruchten van hun boete aan te bieden; want zoolang zij in 't gebergte woonden, hadden zij in hun boete voor niemand anders gebeden als voor den Koning van Maïspati, ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE, den uitstekendsten Koning der wereld, om wien de wereld als om een spil draaide, op wien zij steunde, en die al wat er op aarde was
3. onder zijn hoede had. Als hij in de kluis van een aanzienlijken Panditâ bleef overnachten, hadden al zijn vrouwen en zijn geheele leger veel genoeg: in één oogenblik ontstond er een stad door de menigte van menschen. De

- (LXXIV) Vorsten lieten omheiningen van bamboe maken, of netten uitzetten om het wild in de bosschen en de visschen in de rivieren te vangen, tot groot ver-
4. maak van de vrouwen. Anderen gingen visschen vangen met kleine of groote netten, met hengels, strikken of blaasroeren, en zoo vermaakten allen zich. Des nachts zat de Koning met de heilige mannen te redeneren of te bidden tot bevordering van hun eeuwig heil, of zij beraadslaagden over de beste wijze voor Vorsten om de wereld te beschermen, en over de beste wijze om dit aardsche leven te eindigen, en gelukkig te worden in de eeuwigheid.
5. Dè wi TJITRĀWATI hoorde gaarne naar de gesprekken van haar man met de Panditâ's en hoorde veel goede denkbeelden over de beste wijze, waarop Vorsten zich moesten gedragen, en hoe men den dood moest te gemoet gaan, over verschillende trappen van deugd, terwijl zij in bijzonderheden spraken over de onderscheidene daden, die (door de Vorsten) verrigt waren in verschillende rijken, tot bevordering van het ware geluk van de onderhoorige landen; en daardoor als 't ware de grondslag legden van roem en luister.
6. Dè wi TJITRĀWATI ging over dag veel uit wandelen, om met de achthonderd andere vrouwen in den tuin van het kluizenaarsverblijf bloemen te plukken. Onder 't bloemen plukken was het een zacht geruisch als van een regen, die op 't zand valt. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zag met genoegen, hoe zijn achthonderd vrouwen zich bezig hielden.

Daarop ging de Koning wederom op een andere plaats vertoeven, en be-
7. koorden hem de wondstreken. Onderweg was hij milddadig, en deed alles om den geringen man het leven aangenaam te maken, en door zijn helderen blik het geluk der wereld te bevorderen. Alle Panditâ's waren als 't ware zijn trouwe gezellen, die hem overal volgden, zoo lang de Koning in de bosschen vertoefde, en niets liever deden dan dag en nacht in zijn tegenwoor-
8. digheid te zijn. Allen hielden van hem, waren ten hoogste ingenomen met hem, en opgetogen over den ernst van zijn voorbede, zij gaven hem alles wat zij maar hadden, en putten al wat er in het woud te verkrijgen was voor hem uit. Zelfs de Tjantrik's, of Panditâ's van den laagsten rang, boden hem vrijmoedig ververschingen aan.

In dezen tijd werden vele stedelingen begeerig om Tjantrik te worden, zij wilden dit zoo gaarne, om de hooge ingenomenheid, die de Koning (aan
9. Tjantrik's) bewees. Duizenden, tienduizenden van Mâhâ-rësi's, Wikoe's, Panditâ's, Sewâ's en Sogâtâ's, Mangajoe's en Tjantrik's, allen die in steden of op bergen woonden, waren getroffen en ingenomen met den Ko-

(LXXIV) ning, wiens lust het was, de droefheid in blijdschap te doen verkeeren, de smarten te stillen en aller wenschen te vervullen.

10. Het zōu ons te ver leiden, als wij alles verhaalden, wat er bij zijn verblijf in de kluzenaarswoningen voorviel. Steeds trachtte hij al de deelen der wereld voorspoedig en gelukkig te maken, en steeds was hij daarover met de Panditâ's in gesprek. Alle hooge beambten vingen die lessen dagelijks
11. gretig op. Ook de Patih SOEWĀNDĀ ontving daardoor onderrigt in de beste wijze, om een rijk te besturen, in den hoogsten roem van een regerend Vorst en in het toppunt van deugd. Bovendien hadden (die gesprekken) heilrijke gevolgen voor de vrouwen van den Vorst en zijn andere onderdanen. Zij genoten volop genoegens, en verkregen wat zij maar wenschten.

- Twee maanden lang had Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ in de bosschen en op de
12. bergen vertoefd. Hij trok nu met zijn gevolg langs het zeestrand, en kwam aan de monding van een rivier, die een halve dag gaans breed en zeer diep was. Hier hield hij met zijn gevolg stand. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, de overwinnaar der wereld, gaf last aan al de Vorsten, om daar een versterkte leger-
13. plaats op te slaan in de bosschen van het zeestrand. Hij wilde, dat de rivier in zijn gansche breedte afgedamd werd, opdat er een binnenzee, als bron van de groote zee, zoude ontstaan. Maar de rivier af te dammen, zoo als de Koning dat wilde, was bezwarend voor de geringe onderdanen, en terwijl zij midden in het werk waren, wilde de Koning zijn onderdanen niet meer last veroorzaken. De Koning van Maġspati liet toen den Patih en de Vor-
14. sten bij zich komen, en zeide tot hen: „SOEWĀNDĀ! ik wil hier in deze rivier, viermonding gaan slapen. Past goed op, en weert alle gevaren af! doet dit, SOEWĀNDĀ en alle mij onderhoorige Vorsten!”

- Nadat SOEWĀNDĀ dit met een sġmbah (voor zich en de Vorsten) beloofd had te doen, nam de Koning een reusachtige gestalte aan, 't was of hij tot
15. hoog in de lucht reikte, hij was zoo groot van omvang als honderd bergen, en zōo liet hij zich op de plaats, waar de rivier in de zee stroomde, vallen, zoodat het water van de riviermonding en de zee zich scheidde. De ruimte tusschen zijn dijġn was bestemd voor de bewoners van zijn paleis, nl. de vrouwen en vrouwelijke bedienden; buiten zijn dwarsliggende dijġn was de ver-
16. blijfplaa's van de Vorsten en van Patih SOEWĀNDĀ. De visschen werden door het opdroogen van 't water in hun vaart gestuit, en de vrouwen van den Koning gingen voor haar plezier visschen vangen met haar bedienden onder een zacht gejoel en gejubel. Zoo vermaakten zich de vrouwen en vrouwe-

- (LXXIV) lijke bedienden. Het water van de groote rivier werd (in de monding) gestuit, keerde terug, en drong al hooger en hooger op, waar het water maar 17. een weg kon vinden; het overstroomde de wildernissen, maar overstroomde den regter- en linker oever niet, doordat het gestuit en tegengehouden werd door de dijën van den Vorst. Daarom keerde het water terug en ging maar naar hooger streken. Het hooge water kwam zelfs in de bergstreken, en zette de eilanden in de rivier onder water.

H O O F D S T U K X L V I I .

Dāsāmoekā trekt tegen Ardjoenā-sāsrā te velde.

- De legerplaats, waar de magtige Boetā-vorst van Alēnkā zich met zijn legermagt op Noesā-manik gevestigd had, kwam in opschudding, toen zij 18. door 't water overstroomd werd. Het water stroomde als in dicht op elkander volgende en snel rollende golven aanhoudend voort, en drong in de woningen; vele Boetā's namen de vlucht naar de bergen. Koning DĀSĀMOEKĀ zelf vlugtte boven op een berg, het Boetā-leger verstrooide zich, velen beklommen bergtoppen, of klommen in overhaasting op de takken van boeloe-of waringin-boomen.
- LXXV. 1. Koning DĀSĀMOEKĀ, door deze gebeurtenis hoogst vertoornd, gaf aan al de Hoofden last om te onderzoeken, wat de oorzaak was van dien hoogen vloed, en deze gingen toen zoo spoedig mogelijk op reis. SOEKĀSRĀNĀ was de eer- 2. ste, die zich aanmeldde, daar zijn onderzoek met een goeden uitslag bekroond was. Hij werd door den Patih in tegenwoordigheid van den Koning gebracht, en deelde na een sēmbah het volgende, mede: „Heer! de hooge „vloed wordt veroorzaakt door Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE, deze heeft zich te „slapen gelegd en is neêrgevallen in de zee, het water stuit tegen zijn dwars (in 3. „de riviermonding) liggende dijën. Hij heeft een reusachtige gestalte aangenomen, en gelijkt op duizend bergen, die in de zee gevallen zijn. Die „Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE is een Vorst, om zijn bovennatuurlijke vermogens alom beroemd, en is de zoon van Koning KARTĀWIRJĀ. Hij resideert 4. „te Maīspati, en doet met zijn achthonderd vrouwen een pleiziertogt langs „het strand der zee, door bosschen en bergen; hij doolt aanhoudend rond, is „dapper en buitengemeen begaafd, en voert heerschappij over vele andere 5. „Vorsten en ontelbare legerseharen. De Koning van Maīspati is de sterk-

- (LXXV) „ste Vorst der wereld, hij is schooner dan Hjang ASMĀRĀ, als deze (in menselijke gestalte) nederdaalt. Zijn dapperheid in den strijd overtreft alles,
6. „niemand is in staat, om zijn wondermagt te aanschouwen. Hij wordt ge-
„diend door achthonderd vrouwen, allen buitengemeen schoone Prinsessen.
„De eerste en voornaamste van haar is Dèwi TĲITRĀWATI, de Koningsdochter
„van Magā dā, voor wie de Nimfen in den grooten hemel onderdoen, daar
„niemand van haar zoo schoon is als Dèwi TĲITRĀWATI.”
7. Toen de Boetā-vorst dit berigt van SOEKĀSRĀNĀ hoorde, betrok zijn gezigt;
hij ontstak in hevigen toorn, en sprak in de hevigste woede tot de Krijgs-
oversten: „Oom PRAHASTĀ! laat allen zich tot den oorlog voorbereiden! ik
8. „ben zeer verwonderd, dat gij er niet naar geïnformeerd hebt, dat er van al de
„Koningen, die onder het luchtruim wonen, geen een is als ik, en nu zou er
„toch iemand zijn die mij gelijkt. Een onnoozel menschenkind wil mij eve-
9. „naren, het is toch wat al te dom, dat hij het waagt mij te gelijken. Zou-
„den de vermogens van zoo'n onnoozel menschenkind gelijk staan met die van
„een Boetā? Wie evenaart een Boetā? en al is het ook onder de Boetā's,
„wie is er, die mij in vermogens evenaart? Toen ik in der tijd door de Go-
10. „den gezegend werd, ontving ik de toezegging van alle bovennatuurlijke
„krachten van de gansche wereld, niemand zou mij daarin overtreffen. Ba-
„tārā GOEROE heeft mij beloofd, dat ik allen in de wereld zou overtreffen,
„en nu komt mij daar in eens een persoon, die zich met mij gelijk stelt!
„Hoor Oom! tegen dien ARDJOENĀ-SĀSRĀ wil ik dadelijk gaan oorlogvoeren!”
11. Patih PRAHASTĀ antwoordde: „ik bid U, Sire! als het kan, zou ik U wel
„willen voorstellen aan dien oorlog geen gevolg te geven. Er zijn immers
„wel anderen te bevechten behalve ARDJOENĀ-SĀSRĀ, den wagtigen, alom beroem-
12. „den Koning van Maīspati, die veel legers bezit, en wien vele Vorsten, al-
„len toch ook met buitengewone vermogens begaafd, vereeren als Baṭārā
„GOEROE zelve; alle Vorsten gevoelen zich gelukkig, als zij bij hem in gunst
13. „zijn, want men stelt den Koning van Maīspati gelijk aan een God. Hij heeft
„een Vorst onder zijn bevelen, WisĀBĀDJRĀ genaamd, die veel dappere troe-
„pen onder zich heeft, en in den oorlog een knods hanteert; zelden vindt
„men iemand, die Vorst WisĀBĀDJRĀ wederstaan kan. Verder is daar de
14. „Koning van Magā dā, een even groot krijgsheld, de zwager van Koning Ar-
„DJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE. Die Koning van Magā dā bezit groote krachten, han-
„teert in den oorlog een tĲākrā, en bezit veel dappere troepen. Vorst TĲI-
„TRĀGĀDĀ is even als een Godheid, die (uit den hemel) is nedergedaald, om

- (LXXV) 15. „zijn bovennatuurlijke krachten, en is moeilijk in den strijd te wederstaan. „Ook is daar de Vorst van Srawānggā, een onverwinnelijk oorlogsheld, zijn „pijl dondert van de boog en is een verdelger van vijanden. Voorts is er de „Vorst Soerjākētoe, de krachtigste held der wereld, altijd overwinnaar in
16. „den strijd en zonder weergā. Verder heeft men daar de legerbenden van „den Vorst van Srawanti, een buitengemeen begaafd held van Maīspati, „een krachtvol sterken Vorst, die in den oorlog onversehrokken op zijn wagen „stand houdt. Zeldzaam zijn de Vorsten, die het geweld van den Vorst van
17. „Srawanti kunnen wederstaan. Ook is daar de voortreffelijke Vorst Tjān- „drākētoe, een oorlogsheld even goed als een uit den hemel nedergedaalde „Godheid; wanneer hij eens aan 't strijden is, betwist hij iedereen de overwin-
18. „ning. Verder vindt men daar den voortreffelijken Vorst van Kalinggāpati, „die steeds overwint, en geen waardige partij kan vinden in den oorlog; hij han- „teert een groote knods, en treft zelden iemand aan, die hem kan wederstaan: „alle dappere Vorsten worden door hem verpletterd, verbrijzeld en vermor- „seld tegelijk met hun olifanten, en zoo zij op een wagen rijden, wordt deze ver-
19. „gruizeld tot stof. Dan is er nog de voortreffelijke, sterke, moedige, met „wonderkracht begaafde Vorst van Widarbā, met name Goṇḍarmā, hij is „bovenmate met wondermagt begaafd, onverwinnelijk, zonder vijand, die hem
20. „wederstaan kan. Verder is er nog een held te Maīspati, de Vorst Ngā- „lātānājā, deze is bovenmate wondermagtig, heeft veel dappere troepen onder „zijn bevelen, is gewoon zijn vijanden te verdelgen, en hanteert een koentā. „Maar 't zou te lang duren, als ik alle Vorsten van Maīspati ging opnoemen, „alleen noem ik ten slotte nog den Patih Soewāndā, een krijgsheld met
21. „een schoon voorkomen, en daardoor in juiste verhouding staande tot zijn „Heer. Die Patih Soewāndā heeft in den oorlog de gewoonte de tegen „over hem staande Vorsten te binden. Door 't gansch heelal is het bekend, „dat Patih Soewāndā vol kraecht is in den strijd. Bovendien zijn de Hof-
22. „grooten en Krijgsoversten van Maīspati allen sterk en onverwinnelijk, en „laten zich in den strijd niet in verzoeking brengen. En Koning Ardjoenā- „sāsrā-baoe zelf is de uitstekendste Vorst der aarde, hij is edelmoedig, zijn „inborst is volkomen deugdzaam. Och, ga toch niet oorloggen met den Koning
23. „van Maīspati! want zonder twijfel zal U groot gevaar loopen, omdat de „groote Koning van Maīspati Ardjoenā-sāsrā-baoe een ontzagwekkend per- „soon is, en hoogst gevaarlijk (voor zijn vijanden.)”

Toen Dāsamoekā dezen raad van zijn Oom Patih Prahastā hoorde,

- LXXVI. 1. „werd hij inwendig vertoornd, en zeide met een droevig gelaat: wel, Oom „en Patih! Het staat U mooi om mijn vijanden zoo hoog te verheffen!
„Dat gaat alle perk en paal te buiten, Het is, of U een klein kind wil bang „maken. Zou die ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE iets tegen mij durven ondernemen?
2. „Hij is immers maar een mensch, en bezit dus niet veel bovennatuurlijke „gaven! Zou hij mij, een Boetā en krijgsheld, ten onder brengen? Waar „zijn de Vorsten op deze aarde, in de onderwereld, of in den hemel, die iets „tegen mij durven ondernemen? allen liggen aan mijn voeten; als ik met hen
3. „mijn krachten meet, ben ik overwinnaar. Het is een onwaarheid, dat er „onder al de Vorsten, die onder het luchtruim en op den aardbodem wonen, „nog een Vorst zou zijn, die zoude opwegen tegen DĀSĀMOEKĀ, den onver-
4. „schrokken held van Alēnkā, die de sterkste is in de wereld, en het heeel „gebiedt. Onder alle soorten van Boetā's is er geen een, die in staat is „de uitwerkselen van mijn vermogens en dapperheid te aanschouwen! Alle „Vorsten zijn (tegenover mij) krachteloos en door mij overwonnen. Die AR-
5. „DJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE! dan zijn de Goden immers nog magtiger! mijn broeder „DĀNĀRĀDJĀ de (vroegere) Koning van Lokāpālā, was dan ten minste nog „magtiger dan hij, die had een rang als van een Godheid, en 't was zeker, „dat hij een broeder van een Godheid was, en toch heb ik hem in het ge-
6. „vecht overwonnen, en draaide hij op mijn hand in de rondte. Al werden „ook alle Vorsten onder het uitspansel mijn vijanden, 't zou er nog zeer ver „af zijn, dat ze mij in den oorlog zouden kunnen wederstaan. ARDJOENĀ- „SĀSRĀ is maar een Koning van menschen, en die beschouw ik als een бага- „tel, dan zijn de Vorsten van Boetā's sterker. Al kwamen er ook nog hon-
7. „derdduizend Vorsten als ARDJOENĀ-SĀSRĀ bij, dat zou mij geen moeite kos- „ten. En al kwamen daarbij nog de Goden! roep al de hemelbewoners maar „te zamen, laat hen allen tegelijk op mij aanvallen, en mij in mijn verwoeden „aanval te gemoet gaan!”
8. Patih PRAHASTĀ boog zich diep en zeide: „ach, mijn Heer en Koning!
„het is volstrekt geen zonde voor een Koning om strijdlustig te zijn, maar „er zijn bepaalde tijden, waarop het betamelijk is dien strijdlust te toonen,
9. „en ook tijden, waarop dit onbetamelijk is. En zeker moet men altijd den „geschikten tijd, waarop het 't best is iets te doen, in acht nemen. Er is „een strijdlust, die edel, en een strijdlust, die onedel is; aan strijdlust, die
10. „onedel is, mag men geen gevolg geven, alleen aan dien strijdlust, die edel „is, mag men gevolg geven. Zóó bij voorbeeld, als U uit bevreesdheid niet

- (LXXVI) „wilde oorlog voeren met ARDJOENĀ-SĀSRĀ, zou dat geen sehānde, maar zelfs
11. „edel van U zijn. Want de Koning van Maīspati is alom bekend als de „krachtigste der wereld, hij heeft een edel karakter, is afkeerig van al wat
 12. „niet goed is, en streeft alleen naar het geluk (van zich en anderen). Inder- „daad, het is betamelijk, dat men met iemand als ARDJOENĀ-SĀSRĀ weigert „oorlog voeren, het is (juist) een bewijs, dat men weet, hoe men handelen „moet. Het is toch geen sehānde, dat men zijn vijanden uitkiest. In Koning
 13. „ARDJOENĀ-SĀSRĀ ziet men een Godheid in zichtbare gedaante. Van alle Ko- „ningen is er geen een, die met Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zou kunnen wedij- „veren in rang en aanzien; door de groote mate van zijn zachtzinnigheid is „het wezenlijk waar, dat hij er naar streeft om anderen gelukkig te maken,
 14. „en dat hij een afkeer heeft van alle zelfzucht. Er is geen Vorst, die zoo „zeer alles in 't werk stelt om (allen) te overheerschen, als U, en U heeft daar- „om zoo veel lust, om het anderen lastig te maken. Is dat het middel om „gelukkig te worden, dat U gaat vechten met ARDJOENĀ-SĀSRĀ? ('t Is immers „niet mogelijk!) want als een zelfzuchtig Vorst strijdt met een voortreffelijk
 15. „Vorst, dan kan de zelfzuchtig handelende het onmogelijk winnen. Als U „er van afziet, om met ARDJOENĀ-SĀSRĀ te strijden, zullen alle Paṇḍitā's „verheugd zijn; de bejaarde inwoners van Alēnkā met hun kinderen en
 16. „kleinkinderen en de andere Vorsten zullen zeker blij zijn en zich verheugen; „en in hun blijdschap zullen de Vorsten U nog meer eerbied betoonen, als zij „hooren, dat U niet met iedereen wil oorlog voeren. Zij zullen van U zeggen: „„dat is een Vorst, die goed uit zijn oogen ziet, en ook wel eens weigert oor- „„log te voeren; zijn voorzigtigheid blijkt ten duideliĳkste uit de personen,
 17. „„met wien hij besluit oorlog te voeren. Hij weet dus, wat goed en kwaad „„is.” Zelfs de Goden in den hemel zouden zeker allen Uw lof vermelden. „De Koning, die niet handelt naar den inhoud der heilige geboden zal ze- „ker aan groote rampen bloot staan en al zijn onderdanen gaan ten verder-
 18. „ve, daar zij zijn toorn ondervinden, en zóó gaat het rijk te gronde. Zeker is „het vooral van toepassing op Vorsten, dat hij, die niet behoedzaam is en niet „handelt naar den inhoud der heilige geboden, ongelukkig wordt. Want, Heer! „(die geboden) behelzen het rigtsnoer, waarnaar Vorsten zich moeten gedragen.
 19. „De dienaren stellen hun vertrouwen op den Vorst, en de onderdanen vol- „brengen zijn bevelen. Wanneer een bevelhebber in den oorlog het ongeluk „heeft gewond te worden, en zich dan overgeeft aan den overwinnaar,
 20. „is hij zeker geen mensch, hij behoort tot het geslacht der dieren en

- (LXXVI) „niet tot dat der menschen. Een Koning moet zoo iemand niet in zijn dienst „houden, en zijn nakomelingen mogen niet in de nabijheid van den Koning komen: hij is een heel laag, slecht mensch, hij mag met de lieden in de hofstad geen omgang hebben. Hij is half aap, half mensch, die den vijand op „het slagveld laat staan en zich dan levend overgeeft, terwijl zijn Koning op „zijn hoede is. Want als deze dit niet is, is het natuurlijk, dat (ieder) de partij
21. „van zijn Vorst verlaat; een Vorst, die niet voorzigtig genoeg is, veroorzaakt „niets dan ongeluk.”

- Toen DĀSĀMOEKĀ deze toespraak van Patih PRAHASTĀ hoorde, was het, alsof hij een slag in 't aangezicht kreeg „wel Oom!” riep hij; „dat is zeer „zonderling: ge geeft hoog op van de krachten van mijn vijand, en van de
23. „mijne praat ge niet. Is het, omdat hij het water van een rivier, die een halve „dag gaans breed is, gestuit heeft, zoodat het hooger stijgt naar de bergstreken? maar dat is immers het werk van een kind. 't Is waar: hij heeft legers
24. „en Vorsten onder zijn bevelen, maar dat zijn wel onnoozele Vorsten, die bij „een van hun standgenooten in dienst gaan; het zijn Vorsten zonder eenige „bekwaamheid, zij zijn steeds de meest verachten bij de menschen, 't zijn „Vorsten van de laagste soort. 't Zijn geen Vorsten, waar pit in zit. Het „zou echter beter zijn, dat zij mij, den Koning die over de geheele wereld „gebiedt, hun onderdanige hulde bewezen.”
25. „Ach, mijn Koning!” hervatte PRAHASTĀ, „verzet U toch niet (tegen mijn „raad)! Wat zijn Vorstelijke waardigheid aangaat, daar is niet mede te spelen, „want die Koning is een steun der wereld, al gelieft U ook met hem den
26. „draak te steken. Ook BoetĀ-Vorsten maken immers nog steeds onderscheid, „en weten te kiezen tusschen goede en slechte handelingen; zij plegen toch „niet altijd maar alleen slechte daden. Uw Vader en Grootvader waren vroeger „BoetĀ-Koningen en dachten steeds aan 't onderscheid tusschen kwaad en „goed. Zij haalden allerlei zaken maar niet door elkander. Heel anders, als
27. „U, die U maar alleen op slechte handelingen toelegt, die 't kwade met het „goede verwacht, en voor wien geen goed bestaat. Als U tegen de Goden „mocht zondigen, zoo zouden alle menschen der wereld daarvan de gevolgen „ondervinden.”

LXXVII. 1. Toen DĀSĀMOEKĀ dit hoorde, werd hij zoo uiterst verwoed, dat hij zich in zijn reuzen-gedaante vertoonde. Hij stond daar als een berg, met zijn honderd hoofden en twee honderd handen, waarin hij gādā's, koentā's, tjan-drāsā's en limpoeng's gevat hield, en riep: „wel nu, Patih PRAHASTĀ!

- (LXXVII)2. „zie, hoe vermogend ik ben! Wie is er toch in de geheele wereld, die zich „tegen mijn wil durft verzetten? Ik kan de wereld in stukken vermalen „en onderste boven keeren, al naar ik dat verkies. Niemand kan mij ver- „hinderen dat te doen. Plaats dien ARDJOENĀ-SĀSRĀ tegen over mij, hij zal in „mijn hand geheel verdwijnen.”
3. Alle Krijgsoversten waren verheugd, toen zij zagen, dat hun Heer (om die taal van PRAHASTĀ) zich zoo opwond in zijn woede. De Boetā's verzamelen zich onder hevig rumoer, en kwamen onder de wapens. De Krijgsoversten schaar- den zich in een rij voor hun Koning; alleen Patih PRAHASTĀ stond nog steeds
4. met Koning DĀSĀMOEKĀ te redeneren, en sprak op luiden toon: „ach, mijn Ko- „ning, DĀSĀMOEKĀ! zoon van mijn broeder! op die buitengemeene krachten „kan U geen staat maken, zoolang de Koning van Maīspati nog met de oogen
5. „tegen U knippen kan. Het zijn ook niet de Koningen, die zoo veel léger- „scharen bezitten, voor welke ik respect heb; 't zijn alleen zij, die een braven „inborst hebben. Ik stel mijn vertrouwen op zulke Vorsten, die een minzaam „karakter bezitten, en streven naar al wat lief waar en goed is, die edel-
6. „moedig en grootmoedig zijn. Als de Koning van Maīspati in oorlog is „met een Koning van een slechten inborst, hoe zal die slechte Koning het „winnen? Het is nog nooit gebeurd, dat een slechtaard een man van ede- „len inborst (op den duur) overheerscht heeft, voor een oogenblik wint het „wel eens de slechte, en verliest het de brave, maar in 't midden en in 't eind
7. „behaalt (de brave) de overwinning. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ doet een plei- „zierreis, en is nu om zijn vrouwen en onderdanen genoeg te doen in „de zee gaan slapen. Hij heeft volstrekt niet het plan om iemand te storen
8. „of te plagen. Hij doet alleen zijn best om zijn onderdanen en vrouwen ge- „noegen te verschaffen. Wat is dus de gegronde reden, dat U hem wil beoor- „logen? Ontelbaar zijn de wijzen, waarop de eene Vorst den ander het leven „soms lastig maakt, maar nu heeft U ten minste het plan om te strijden zon- „der reden. Wat mag toch wel het einde zijn van iemand, die het er steeds „op toelegt om anderen het leven lastig te maken.”
9. DĀSĀMOEKĀ zag hem met groote oogen sterk aan, en zeide op een norschen toon! „Oom Patih! als ge spreekt, laat de Krijgsbevelhebbers het dan niet „hooren! Kom! haast U en ga mede naar ARDJOENĀ-SĀSRĀ! hier zijn al die
10. „redeneringen nutteloos, daar suizen mij de ooren maar van. Welaan, MIN- „TRAGNĀ, DOEMRĒKSĀ, WIROEPAKSĀ, KAMPĀNĀ, BĀDJRĀMOESTI! laat al uw troe- „pen uitrukken! zou ik er van afzien om mijn magt te meten met die van

- (LXXVII) „ARDJOENĀ-SĀSRĀ? Ik weet niet, wat die Patih al gepraat heeft, hij is bang
11. „om te vechten, en bovendien (mijn tegenpartij) is het, die door Oom Patih „verheerlijkt en geprezen wordt. Hij wil mij maar voor Baṭārā WISNOE „bang maken, alsof ik niet wist, hoe ver het met Baṭārā WISNOE gaat.
 12. „De reden, waarom vroeger mijn broeder, de Koning van Lokāpālā, mij „(durfde) te beleedigen, was ook, omdat hij in hooge gunst was bij de Goden, „en omdat Baṭārā WISNOE behagen in hem vond, zoodat hij door Baṭārā „WISNOE als zijn wezenlijke broeder beschouwd werd. En toch heeft niemand „hem geholpen! ik heb Lokāpālā verwoest, ook WISNOE heeft hem geen de
 13. „minste hulp bewezen, wel een bewijs, dat hij bang voor mij is. Als hij durfde „zoude ik hem in den oorlog van Lokāpālā wel eerder als hulp van mijn „in nood verkeerenden vijand aangetroffen hebben! Het is zeker, Baṭārā
 14. „WISNOE vreest mij, en alle Goden in den hemel beven uit vrees voor mij. „Het zou mij niet moeilijk vallen den hemel te verwoesten, dien naar de aarde „te verplaatsen en de aarde naar boven te verplaatsen. Wie is er, die mij „dat verhindert te doen? Want al wat ik doe en onderneem, gelukt. Wie is
 15. „er dus, die het zou voorkomen, dat ik de wereld onderste boven keer. Die „ARDJOENĀ-SĀSRĀ is in allen gevalle een onnoozel mensch, die meent, dat hij „heel vermogend is en zich met mijn magt kan meten, omdat de Vorsten „hem hulde bewijzen. Daarom geeft mij geen kennis van de afdamming van het „water, en durft hij in zijn hoogmoed den draak te steken met mijn verheven „persoon.”
 16. Nadat Koning DĀSĀMOEKĀ deze woorden van minachting over de incarna-
tie van Baṭārā WISNOE gesproken had, nam zijn drift al meer en meer toe,
en het vuur steeg als rook uit zijn lichaam op. Spoedig rukten al de aan-
zienlijke Bevelhebbers op: KAMPĀNĀ, WIROEPAKSĀ, DOEMRĒKSĀ, BĀDJRĀMOES-
 17. TI, MINTRAGNĀ, GAṬODĀRĀ, PRAGĀNGSĀ, PRADJĀNGGĀ en DJAMBOEMANGLI verhie-
ven zich onder luid gesuis en gesnor in het luchtruim, en namen hun weg
door de lucht. DĀSĀMOEKĀ liet zijn reuzengestalte varen, en besteeg zijn draag-
 18. zetel, omstuwde van Boetā-aanvoerders. De Patih PRAHASTĀ kwam tegen
zijn zin en langzaam met zijn troepen achteraan drementelen. Hij had driemaal
honderdduizend Boetā's onder zijn bevelen, deze waren bedroefd en gingen
met grooten tegenzin naar 't oorlogstoneel, maar de Patih PRAHASTĀ dwong
- LXXVIII. 1. hen, om den Vorst te beschermen. De groote Boetā-koning rukte met al
zijn troepen van Noesā-manik op, en de Boetā's vervulden de lucht.
-

H O O F D S T U K X L I X .

Soewândâ trekt tegen Dâsâmoekâ op.

(LXXVIII) Patih SOEWÂNDÂ had de taak om alle gevaren (die zijn Heer konden dreigen) af te weren, en had overal beambten verspreid, om in alle landen
2. als spionnen onderzoek te doen, ten einde zijn Heer te beschermen. Want SOEWÂNDÂ was bekend met de streken van boosdoeners en sehurken, die lagen leggen, met de wijze, waarop magtige vijanden aanvallen, en met alle moeilijkheden, waarmede men in dit leven te kampen heeft.

Toen er vier van de uitgezondene beambten terug kwamen van hun pa-
3. trouille tot geheim onderzoek van 't geen er in het rijk geschiedde, gingen zij eerbiedig tot den Patih SOEWÂNDÂ en berigten: „Heer! wij geven U „kennis, dat er een vijand zal komen. Koning DÂSÂMOEKÂ van Alênkâ „zwerft al oorlogvoerende rond, zijn Boetâ-legers zijn ontelbaar, hij wil Uw
4. „vriend, den Koning, verdelgen, en wel, zooals bekend is, om deze reden. „Terwijl hij zijn legers op Noesâ-manik gelegerd had, is er door een over- „streaming groote opsehudding ontstaan, en daar het water hier van daan kwam, „heeft hij iemand herwaarts gezonden met last om te onderzoeken, waardoor „die watervloed veroorzaakt werd. De uitgezondene persoon heeft toen berigt, „dat de Koning van Maïspati in de zee was gaan slapen, en het water
5. „opstuwde. Daarop heeft DÂSÂMOEKÂ in zijn hooge woede besloten om ten strijde „te trekken, hij wil volstrekt zijn wondermagt meten met die van Uw vriend, „onzen Koning. 't Was of hij zijn strijdkraehten dadelijk zoude gaan meten met „die van onzen Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE, maar toen heeft er een woordenwis- „seling plaats gehad tussehen hem en zijn Patih, die hem afraadde om met
6. „ARDJOENÂ-SÂSRÂ te trachten in oorlog te komen. Doch de Koning bleef bij „zijn voornemen, en heeft nu zijn troepen al doen oprukken.”

Toen de Patih SOEWÂNDÂ dit berigt van de afgezondene beambten vernam, kreeg hij een schrik. Hij liet de hem toegevoegde Vorsten bij zich ko-
7. men, en toen zij in een rij vóór hem hadden plaats genomen, zeide hij: „hoor, Koning van Magâdâ! wees op Uw hoede! er valt wat te doen. En „gij allen, Koningen van Srawânggâ, Kalinggâpati en Srawanti, „Vorst SOERJÂKËTOE, TJANDRÂKËTOE, NGÂLÂTANÂJÂ! maakt U voor den strijd
8. „gereed! ik wil U aanvoeren tegen een vijandelijken Boetâ; want DÂSÂMOEKÂ, „de wreede Koning van Alênkâ, zal hier komen. Alle Vorstelijke troepen

- (LXXVIII) „zal ik medenemen ten strijde; van de Krijgsoversten blijven er twee afdeelingen „achter, om de wacht te houden, en één afdeeling neem ik mede. Alle Vorsten
9. „moeten echter hun troepen verlaten, en 't bevel overgeven aan hun zoons. Ik sta „hun zoons toe de teekens en al de vorstelijke insigniën bij zich te voeren, „want zoolang deze aangelegenheid duurt, moet gij, bejaarde Vorsten! achter „blijven. Voert het bevel (hier), zooals ik het zoude doen! past op, dat de Ko- „uing niet van schrik wakker wordt! laat hem rustig blijven slapen (in de
10. „zee) tot genoeg van de vrouwenstoet. De reden, waarom ik uw legers reeds „van verre den naderenden vijand te gemoet voer, is deze: opdat onze Heer en „Koning niet schrikke in zijn slaap. Het ongeluk en geluk van den strijd „hangt (verder) van den wil der groote Goden af.”

Nadat Soewāndā op die wijze hun, die den Koning moesten beschermen,

11. bevelen gegeven had, liet hij spoedig de krijgsmuziek klinken, en daarna rukten allen op, die onder de wapens stonden. Koning Tjitrāgādā liep voor de troepen vooruit, als aanvoerder van de voorhoede; hij was de dappere, met buitengemeene vermogens voorziene Koning van Magādā, begaafd met de allervoortreffelijkste hoedanigheden. Zijn gelederen zagen er vuurrood uit, en zijn vaandels waren van verschillende soorten. De Koning van Magādā reed

12. op een prachtig versierden wagen, en zwaaide een vlamme tjàkrā in de hoogte, alsof hij den vijandelijken Boetā-koning daarmee wilde verzengen. De Patih had hem zijn plaats aan 't hoofd der voorhoede aangewezen.

Op hem volgden de troepen van den Vorst van Kalinggāpati, schoon

13. was het gezigt op de aanhoudend te voorschijn komende vlaggetjes, schoon ook de olifant, waarop de Vorst van Kalinggāpati reed; deze zwaaide een knods in de hoogte, alsof hij Batārā Éndrā was, hij was een krachtvol, breed, groot man, inderdaad sterk en van nitnemende hoedanigheden. Hij scheen de naderende vijandelijke Boetā's te zullen vermorselen.

14. Daarop volgde de Vorst van Srawanti, rijdende in een geheel gesloten wagen, en zwaaide op een vreeselijke wijze een koentā in de hoogte, zijn troepen leverden een fraai gezigt op..

Nu sloten zich de troepen van Vorst Tzāndrākētoe aan, zijn vlaggetjes geleken op den bliksem, daar de wind er steeds op waaide. De Koning reed op een wagen, en mikte met een samogā.

15. Koning Gopādarmā van Widarbā volgde op hem, met zijn schoone onder gedreun voortstappende troepen, hij zwaaide een vreeselijke moesālā, alsof hij een berg in stukken kloofde; zijn gewapende troepen maakten een

(LXXVIII) geraas, alsof het donderde in het gebergte; de troepen van Koning Gopādamā vertoonden zich in de lucht, alsof ze een millioen vijanden wilden verbranden.

16. Hierop volgde Vorst Ngālātānjā met zijn troepen, hij zat in een gesloten wagen, met een uitmuntende boog aan zijn linker- en de pijlen aan zijn rechterzijde; regenboogglansen omstraalden hem, zijn troepen waren legio.

Het zou ons echter te ver voeren, als wij van alle legerbenden en van al

17. de Vorsten afzonderlijk zouden spreken; de troepen waren honderdduizenden duizenden en millioenen in getal, 't was of zich een zee verplaatste, die alles overstroomde en met zijn golven vulde. Zij verspreidden en verstrooiden zich wijd en zijd, en schenen vuurrood in 't schijnsel der zon. De helft van het

18. leger ging vooraan, en de helft ging achteraan. In 't midden van de optogt bevond zich de Patih Soewāndā, omstuwde van Krijgsoversten. Hij droeg een koninklijke staatsiehoed en vorstelijke kleedij met een (koninklijk) buis, want zijn Heer van Maīspati had hem daartoe vergunning gegeven, als hij

19. bij de openbare zittingen zijn Vorst vertegenwoordigde, en in den oorlog diende hij steeds voor zijn plaatsvervanger. De honderdmaal honderdduizend manschappen van hem gingen daar heen als een stortvloed van 't gebergte, dreunende en donderende, als of de bergen in opstand kwamen. De Patih Soewāndā reed

20. in een prachtigen wagen. Men kwam eindelijk op een plaats, die geschikt was om er veel menschen te verzamelen, tusschen woeste bosschen en verder tusschen het gebergte en de zee; in 't midden was het terrein zeer breed, op het oog vertoonde het zich meer dan een halve dag gaans breed, een groot kreupelbosch zag men buiten die vlakte.

Patih Soewāndā zag dat terrein met genoegen, en gelastte al de Vorsten,

21. om daar hun legertexten in orde te scharen. Terwijl de gamēlan het liefelijke monggāng liet hooren, gingen al de Vorsten zelve mede slaan op de fraaije gamēlan's, de verschillende hooge en lage klanken smolten goed samen. Toen de legerplaats ingerigt was, was zij ettelijke gezigten ver uitgestrekt, als een berg, of als een digte nevel, die zich hoog in de lucht verheft. De Patih Soewāndā had zijn tent in 't midden, en werd omringd door de tenten der Vorsten, en daar buiten waren de tenten der Krijgsoversten, in lange, zich ver uitstreckende rijen. De troepen maakten een getier en geraas, alsof de donder zich overal deed hooren.

LXXIX. 1. Keeren wij terug tot Dāsāmoekā, die zijn weg door de lucht neemt. Toen Dāsāmoekā met zijn legermagt boven de legerplaats (van Soewāndā) gekomen

- (LXXIX) was, en zich boven het verblijf van Patih Soewândâ bevond, werd hij ver-
2. baasd bij het zien van het groote getal van diens troepen: „Nu,” riep hij verwonderd uit, „iemand, die zoo veel legermagt bezit, betaamt het tegen mij te „durven strijden.” Hij streek uit de lucht naar beneden, en besloot te naderen om te zien, denkende, dat het ARDJOENÂ-SÂSRÂ was, die zich daar gelegerd had.
 3. De ondergeschikte Vorsten van Maïspati werden verschrikt bij de komst van den vijand, die met zijn leger de lucht vervulde. Was Koning DÂSÂMOEKÂ dus verbaasd bij 't zien (van zooveel menschen), de menschen verbaasden
 4. zich bij het zien van zooveel Boetâ's. De Boetâ's waren verwonderd bij 't zien van zulk een menigte, die alles overstroomde, als een zee bij hoogen vloed. Al de Vorsten geleken op cilanden midden in de zee, en de Krijgs-oversten geleken op rotsen.
 5. Toen Patih Soewândâ de krijgsmuziek luide liet klinken, en al de Vorsten daarop met hun gong's, bèri's en goernang's antwoorden, riep DÂ-
 6. SÂMOEKÂ, boven Soewândâ brullende uit: „hei, hei! Koning van Maïspati! „hoort, ARDJOENÂ-SÂSRÂ en alle andere Vorsten! als gij mijn persoon geen hul-
 7. „de wilt bewijzen, zult gij nog maar dezen dag het licht zien, op zijn aller- „best zult gij dan in den toekomenden nacht het schijnsel van de maan zien. „Morgen en overmorgen zijt gij allen door mijn hand verdelgd. Hoor! zoo lang „gij daar nog in orde geschaard zijt, zal ik wachten. Neemt nog eens zooveel
 8. „Vorsten tot uw hulp, Vorsten van de meest buitengemeene vermogens, „smeekt met een ook al de Goden om beneden te komen en u te helpen „dat zal mij, DÂSÂMOEKÂ, die een onverwinnelijk Koning ben, niet verhinde-
 9. „ren, u met uw gansche leger te verdelgen. Buigt u liever spoedig voorover „op den grond onder mijn voetzolen, neemt al uw ondergeschikte Vorsten „mede, en bewijst mijn verheven persoon onderdanige hulde! Past op! als gij „nog leven wilt! ARDJOENÂ-SÂSRÂ! ik zeg het u: bewijs mij dadelijk onder-
 10. „danige hulde, en (bied mij) uw kostbare bezittingen (aan)! Al de Vorsten, „die dochters hebben, moeten mij die allen aanbieden. Als gij dat doet, zult
 11. „gij niet sterven. Hoor, ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE! als gij dat niet doet, zult gij „zeker sterven! Spaar dus uw rijk en uw schoon jeugdig voorkomen! Hoor „naar mij, ARDJOENÂ-SÂSRÂ! Mijn vermogens zijn zonder weêrga!
 12. Nadat DÂSÂMOEKÂ deze woorden gesproken had, ging Patih Soewândâ „regt overeind staan in zijn prachtig versierde wagen, en antwoordde: „DÂ-
 - „SÂMOEKÂ! gij moet weten, dat ik ARDJOENÂ-SÂSRÂ niet ben, ik ben ook geen,
 13. „zoon of bloedverwant van hem; ik ben maar een beambte van mijn Heer,

- (LXXIX) „ARDJOENĀ-SĀSRĀ, mijn persoon is zijn Patih. Ik sta aan 't hoofd van het ge-
„heele leger, en bezit de magt om alles te doen, wat strekt tot geluk van
„het rijk. Mij is opgedragen te zorgen, dat alle onderdanen des rijks zich
14. „gelukkig gevoelen. Ik ben het, die voor hun welwaren zorgt, die hen troost
„in droefheid, die de onderdanen bevrijdt van onkunde, hun slechtheid doet
„verdwijnen, hen van ellende verlost en uit het ongeluk naar 't geluk voert.
15. „Dat is mijn werk, want ik ben de Patih SOEWĀNDĀ. Ik ben hier heen ge-
„trokken om u tegen te houden, want ik had gehoord, dat gij herwaarts zoudt
„komen om mijn Koning aan te vallen. Gij wilt mijn Heer uit zijn slaap
16. „opwekken, maar zoolang SOEWĀNDĀ nog in leven is, zal u dat niet gelukken.
„Zoo gij (hem) verzoekt met u te vechten, doe wat gij wilt; ik zal dan maar
„met u strijden, gewoonlijk ben ik in den oorlog zijn plaatsvervanger om vij-
17. „anden, zooals gij zijt, te wederstaan. Gij zijt dus in uw strijdlust niet teleur-
„gesteld. Maar DĀSĀMOEKĀ! strijd niet met tegenzin, omdat ik misschien niet
„zwaar genoeg weeg, want ik, Patih SOEWĀNDĀ, ben gewoon Vorsten, die
„er uitzien als gij, zulke erg wreede en gruwzame BoetĀ's, het hoofd af te
18. „slaan. Al hadt gij ook deze talrijke menigte van ondergeschikte Vorsten ten on-
„der gebragt, dan verzeke ik u, lijkt het er nog in 't geheel niet naar, dat
„ik zou genegen zijn mij aan u te onderwerpen. Ik ben niet slechts een die-
„naar, maar ik ben ook een discipel van mijn Heer ARDJOENĀ-SĀSRĀ. Al
19. „moest ik ook midden op het slagveld sterven, dan zou ik toch niet willen
„dienen bij zulk een Koning als gij zijt, of hulde bewijzen aan een bosch-
„duivel, een verwoester van alle geluk, die zich geregtigd acht om der we-
„reld vijandig te zijn. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ beschermt de wereld door zijn
„heerschappij.”
20. DĀSĀMOEKĀ vermaakte zich om de woorden van SOEWĀNDĀ, en antwoordde,
schaterende van lachen: „wel, heb ik van mijn leven! Ik wist niet, dat gij
„de Patih (van mijn vijand) waart, dat gij SOEWĀNDĀ heet! ik moet uw schoon
„voorkomen, uw volkomene bedrevenheid in regeringszaken en uw moed om
21. „u te doen belasten met de bescherming van het rijk prijzen. Hoewel gij
„nog zoo jong en zoo schoon zijt, verbeeldt gij u, dat de wereld om u als
„haar spil draait! Maar het zou kĳnderachtig van mij zijn, als ik met u ging
„vechten: gij zijt Patih, en ik ben Koning! ARDJOENĀ-SĀSRĀ, ja dat is alleen
22. „een goede partij voor mij, om zijn wapens met de mijne te mengen. Ik
„zal hem afwachten, geef spoedig daarvan kennis aan uw Koning. Ik wil niet
„hebben, dat gij mij zoudt wederstand bieden. Het zou jammer zijn, dat ik mijn

(LXXIX) „wapens op u verschoot. Gij hebt geen bovennatuurlijke krachten, gij zijt „een mensch en handelt dus in uw onnoozelheid. Zoo iemand past voor mij „niet. En verder, gij zijt geen Koning, al zijt ge misschien ook ondergeschik- „te Koning, het zou mij niet passen den strijd te beginnen met een klein on- „dergeschikt Vorstje.”

H O O F D S T U K L.

Patih Soewândâ strijdt met de Veldheeren van Dâsâmoeckâ.

- LXXX. 1. DÂSÂMOECKÂ vloog daarop in de lucht, en gaf aan al zijn Veldheeren last, om den strijd met Patih SOEWÂNDÂ en zijn troepen te wederstaan „gij Vor- „sten!” riep hij „hier zijn de vijanden van Maïspati, vernielt hen met al hun
2. „benden! Gij, KAMPÂNÂ, DOEMRÊKSÂ, WIRÔEPAKSÂ, SOEPWARSÂ, BÂDJRÂMOESTI, „met uw ambtgenooten en dappere Krijgsoversten! (doet naar mij bevelen!)”
- Daarna ging DÂSÂMOECKÂ, slechts door weinigen gevolgd, terug naar zijn
3. woning in 't gebergte van Noesâ-manik; zijn bevelhebbers bleven achter. Op het geklank der krijgsmuziek kwam er onder de strijdlustige Boetâ's beweging, zij maakten een gedruisch als een neêrvallende regenbui en een stormwind; het was een verward gebulder, en de lucht was geheel vol (van Boetâ's) alsof het mistig was.
4. Patih SOEWÂNDÂ gaf last aan de onder hem staande Vorsten om te nade- ren en de vijandelijke Boetâ's te gemoet te treden. De Koning van Magâ- dâ zwenkte met zijn troepen naar voren om en bevond zich aan de spits, de Koning van Srawanti begaf zich met zijn troepen regts aan de uiterste zijde, de Koning van Srawânggâ plaatste zich links, die van Kalinggâ-
5. pati in den nek, en in de staart bevonden zich SOERJÂKËTOE, TJÂNDRÂXËTOE en NGÂLÂTANÂJÂ. Zoo vormden zij de sterke slagorde van den arend. Spoed- dig vielen nu al de Vorsten met al de Krijgsoversten, Hofgrooten en lagere
6. Hoofden onder een algemeen gedruisch aan. Terwijl zij dien aanval deden, stormden de Boetâ's bij massa's en onder luid geraas vooruit. De troepen van Maïspati hielden stand, en SOEWÂNDÂ bevond zich in de borst (of het centrum van de slagorde.) Het scheen, dat de aarde met den hemel handgemeen werd,
7. zóó hevig was de eerste aanval der Boetâ's: 't was of het bergen regende. Er waren reeds vele Boetâ's en manschappen van Maïspati gesneuveld. Men worstelde om strijd en viel van weêrskanten verwoed aan, drong op elkander in, stootte tegen elkander en mengde zich dooreen. De helden bleven onver-

(LXXX) schrokken, worstelden en bestookten elkander met koentâ's, samogâ's, badâmâ's en piling's.

8. In de grootste verwoedheid spande de Koning van Magâdâ zijn boog, en daarop vlogen er van die boog bij voortdoring en gelijktijdig groote hoopen van pijlen los; bij tienduizenden vielen die pijlen op de vijanden, en daardoor
9. werden de Boetâ's, die nog in de lucht waren, vernield. Het was een aanhoudende regen van Boetâ's. Hij spande zijn boog nog eens, en toen kwamen er honderdduizenden van pijlen uit; de Boetâ's werden daardoor verdrongen en stoven uiteen, zij werden vernield en verdwenen.

WIROEPAKSÂ werd verwoed, toen hij de Boetâ's zag uiteenstuiven, hij wreef zijn koentâ in de handen, en toen kwamen er luid razende winden
10. uit, die al de pijlen wegbliezen, zoodat zij daardoor medegesleept bij digte hoopen in de zee vielen. Daarop trad WIROEPAKSÂ nader, en wees de Boetâ's hun plaats (in het gevecht) aan. Van alle kanten, van de rechter- en linker-zijde en van achteren, kwamen de Boetâ's onder luid getier en geschreeuw op de
11. troepen van Maïspati aanstormen. Velen sperden van woede den mond wijd open en beten in hun koentâ's of pijlen. Zij verwondden (de vijanden) door hun beten of aten hen op, en deze werden daardoor aan het wankelen gebracht; want hen die aangetast werden, beving de vrees.

Toen spande de Koning van Srawanti spoedig zijn boog, met donderend
12. geraas vlogen de rotsblokken los, en vielen op de Boetâ's aan; velen werden door die vallende rotsblokken verpletterd en vernield, want overal werden de hoofden van Boetâ's door die rotsblokken getroffen en aangevallen.

SOERJÂKËTOE spande zijn boog, en toen kwamen er groote slangen, die door
13. elkander liepen, en de Boetâ's beten. Vele Boetâ's stierven door de beten van de slangen, die als pijlen aanhoudend van den boog van Vorst SOERJÂKËTOE kwamen; de giftige slangen vochten met de meeste drift en vaart.

14. Hierop naderden al de Boetâ-Veldheeren in persoon. DOEMRËKSÂ, WILOÏTAKSÂ, WIROEPAKSÂ, KAMPÂNÂ, BÂDJRÂMOESTI, SOEPWARSÂ, GAPODÂRÂ, POETÂDAKSI, MARITJÂ, SOEKÂSRÂNÂ, PRAGÂNGSÂ en PRADIÂNGGÂ vielen verwoed aan.

15. Toen zij op den grond neêrdaalden, was er een gedreun, alsof het rotsblokken regende. Met graagte namen de Vorsten persoonlijk deel in den aanval, en ook de andere aanvoerders vielen aan, als de golven der zee. Zij schoten hun allerbeste pijlen af, die suizende en snorrende in de rondte warrelden. Velen
LXXXI. 1. len werden er door getroffen, zonder dat zij echter retireerden. De troepen van de Boetâ's streden met even veel dapperheid, als die Maïspati; zij

- (LXXXI) stormden ten aanval vooruit als een zee. Bij den gezamentlijken aanval der Boetâ's hielden de menschen onverschrokken stand, en toen worstelden zij en
2. werden handgemeen (met de Boetâ's). De paarden, wagens en olifanten deden de aarde dreunen. De bevelhebbers gingen voor, naderden met hun manschappen en stootten op de Boetâ's, zij wierpen hen met spiesen; de Boe-
 3. tâ's weken regts en links uit, maar velen sneuvelden. Zóó viel de slagorde van den Vogelenvorst (of arend) aan, ook die van de bergen en de zee (de slagorde der Boetâ's) viel in tallooze massa's aan en bragt de dapperen van Maïspati in 't naauw; maar hoe velen ook op hen aanvielen, zij bleven on-
 4. verschrokken, stortten zich allen vooruit en werden handgemeen. Al de veldteekens, vaandels en vlaggetjes staken zij in den grond, of bonden zij aan de boomen vast; de helden wilden niet van hun vaandels wijken, maar besloten
 5. liever om te komen in den strijd. Het was of het rommelde en donderde en daverde in 't gebergte, zóó hevig was het rumoer van den strijd: door het tegen elkander stooten van de wagens, het gedreun der voortstappende olifanten, het gesuis en gesnor der pijlen, het gekletter der koentâ's, het gebons der gâdâ's
 6. en bindi's, het gebeuk der gandi's, die nederkwamen op de samogâ's tjandrâsâ's en piling's, en het neêrploffen der olifanten, die tengevolge van de slangebeten ter aarde stortten. De pijlen der Vorsten waren wonderdadig,
 7. vooral die van Tjandrâkêtoe. Het geschreeuw der vechtende partijën was oorverdoovend. De lijken hoopten zich het een op het andere, het bloed overdekte alles, de lijken der Boetâ's stapelden zich op als heuvels; vooraan, werden zij verbrand, maar achter kwamen er al meer en meer Boetâ's, als
 8. een stortvloed in 't gebergte met luid geraas aanzetten, en gezamentlijk aanvallen. Terwijl zij zich onder vreeselijk geraas verspreidden, kwamen de Vorsten van Maïspati aan 't wankelen; vele dapperen sneuvelden, werden overwonnen en kwamen onder de voet, en daardoor werd hun slagorde verbroken.
 9. De Koningen van Magâdâ, Srawanggâ en Kalinggâpati werden razend van woede, toen zij het leger der menschen door den stormenden aan-
 10. val der Boetâ's zagen vernielen. Zij waren behoedzaam op hun wagens of olifanten blijven zitten, maar nu stegen die drie Vorsten van hun wagens en olifanten, en zóó traden zij te voet vol woede nader. Toen Patih Soewân-
 - nâ de drie Koningen zag, stormde hij midden op de vijanden in, en sloeg
 11. regts en links om zich heen. De Boetâ's, die onder zijn bereik kwamen, vielen verspreid op den grond neder, door koentâ's of bindi's getroffen.

Daarop spoorden de Boetâ-hoofden, als Wiroepaksâ, Mintragnâ, Bâdjramoes-

(LXXXI)12. TI en KAMPĀNĀ de hunnen tot den strijd aan, en toen vielen millioenen van Boetā's gezamentlijk, allen als één man, aan; zij maakten hoopen van lijken, en zóó raakte het leger der menschen onder de voet.

- Patih SOEWĀNDĀ dit ziende, kreeg een schrik, ging regt overeind staan, en
13. rigtte zijn tjākrā. Toen hij de tjākrā afschoot, kwamen er honderdduizenden van tjākrā's bij zwermen voor den dag, zij daalden uit de lucht neder en vielen op de Boetā's als een regen van bliksemstralen, zóó dicht opeen staken
 14. de wapens in de lichamen der vijanden. Overal was het een geschreeuw van stervenden, die door de tjākrā's getroffen waren. Toen zij, die vooraan stonden, allen tot den laatsten man toe vernield waren, en er van achteren weêr velen kwamen aanzetten, werden ook deze door de tjākrā's getroffen, Patih SOEWĀNDĀ (bleek inderdaad) een dapper man te zijn, begaafd met wondermagt en bovennatuurlijke vermogens, en zeer bekwaam in het oorlogvoeren.
 15. Nu naderden DOEMRĒKSĀ, WILŌITAKSĀ, KAMPĀNĀ, BĀDJRĀMOESTI en WIROEPAKSĀ te voet, zij zwaaiden hun koentā's naar boven, begaven zich in 't midden van het gevecht, en deden door een verwoeden aanval hun best om verwoestingen aan te rigten, door in persoon aan den strijd deel te nemen. De
 16. dappere DOEMRĒKSĀ had in zijn bewegingen veel van Baṭārā KĀLĀ, toen hij de aarde wilde verdelgen. De vier genoemde Hoofden schopten achteruit en vooruit, grepen hun vijanden aan, scheurden de dijën (van de lichamen) en sloegen er mede om zich heen. Vele dapperen stierven, doordat zij van een
 17. gescheurd werden, (anderen) begonnen te wankelen, of werden overmand door radelooze angst, toen zij zagen, dat vele dappere mannen van Maīspati van een gescheurd werden door de helden DOEMRĒKSĀ, WIROEPAKSĀ, BĀDJRĀMOESTI
 18. en KAMPĀNĀ, daar deze gelijktijdig met moed en beleid een aanval deden. Al de troepen en de aanvoerders van Maīspati, kwamen in de grootste verwarring, omdat de Boetā's den boventoon voerden.
- Daarop klom Vorst SOĀ van zijn wagen, hij legde zijn vlammeende koen-
19. tā aan, en honderdduizende (koentā's) kwamen er te voorschijn. De Koning van Magāḍā draaide zijn hand herhaaldelijk in de rondte, en door zijn wondervermogen kwamen er stormwinden en wilde windvlagen uit. 't Was of die winden de koentā's van Vorst SOĀ begeleidden, deze vielen op de Boetā's
 20. aan, en velen sneuvelde, zoowel op de grond als in de lucht: het regende Boetā-liken. Het Boetā-leger werd door de kracht van de stormwinden in de hoogte gevoerd, terwijl de koentā's met aanhoudend gesnor en gesuis er op

- (LXXXI) neêrvielen. De Boetâ's namen naar alle zijden de vlugt en gingen naar
21. hoogere luchtstreken, daar zij door de wind en de koentâ's vervolgd werden. De Boetâ's zochten zich al hooger en hooger door de vlugt te redden, en kwamen bijna tot den hemel van Baṭārâ Éndrâ, maar toch bleven de stormwinden van den Koning van Magâdâ en de koentâ's van Vorst Sodâ hen nazetten.
 22. Terwijl al de Vorsten van Maïspati zóó tegelijk hun best deden, en door een woesten aanval de overwinning trachtten te behalen, trokken de Boetâ's af; honderdduizend maal tienduizend waren er verdwenen, zij die den dood ontkomen waren, verstrooiden zich, en gingen in verwarring uit den weg.
 23. Maar spoedig herstelden de achteraan geplaatsten den oorlogskans. Nadat de bevelhebbers: WIROEPAKSÂ, DOEMREKSÂ en BÂDJRÂMOESTI, voor den vijand op de vlugt gegaan waren, voerden zij, die aan het hoofd van de achteraan geplaatste troepen stonden: PRAGÂNGSÂ, POETÂDAKSI, GATODÂRÂ, PRADJÂNGGÂ, DJAMBOE-
 24. MANGLI, MINTRAGNÂ en SOEPWÂRSÂ, hun troepen ten strijde, en herstelden de oorlogskans een oogenblik, maar onder luid geraas, dat zich van alle kanten verhief, namen de Boetâ's wederom de vlugt. Toen kwamen er wederom anderen van achteren met dof gedreun aanzetten onder bevel van een aanvoerder, die op zijn wagen boven zijn troepen uitstak. Met woede stormden zij al verder voort; op een vreeselijke vielen zij allen tegelijk aan. De Veldheeren (van Maïspati) aarzelden (eerst), maar toen hervatten zij den strijd door een ijzingwekkenden aanval. Al de menschen, die tot het leger van Maïspati
 26. behoorden, begonnen op nieuw te vechten. Het was of de zee een aanval deed op de bergen, de aarde schudde en kantelde herhaalde malen. Al water in het woud woonde, kwam in rep en roer, vele boomen stortten door de
 27. hevigheid van den strijd op den grond. SOEPWÂRSÂ, MINTRAGNÂ, DJAMBOEMANGLI en WILOITAKSÂ naderden al vechtende aan den voet van 't gebergte. De Koning van Magâdâ hield tegen hen stand, en viel hen moedig en onverschrokken aan, zonder om te zien naar 't geen achter hem gebeurde.
- LXXXII. 1. Koning Tjitrâgâdâ legde toen zijn boog aan en honderdduizend pijlen vielen bij zwermen op de vijanden aan. Zij die zich in de voorste rijen bevonden, werden vernield; van de rechter- en linkerzijde en van achteren vielen er weder met woede aan, maar toen de pijlen op hen afkwamen, weken zij op zijde en vielen in de ravijnen, waar velen den dood vonden.
2. De dappere held SOEPWÂRSÂ werd daarop uiterst verwoed, naderde en herstelde met zijn Onderbevelhebbers den strijd door een ijzingwekkenden aan-

- (LXXXII) val. Vorst WISÂBÂDJRÂ wachtte den storm van SOEPWARSÂ af. Deze wierp
3. een koentâ op Vorst WISÂBÂDJRÂ af, en trof zijn wagen, die door de koentâ verbrijzeld werd, maar WISÂBÂDJRÂ was er bij tijds afgesprongen. Hij trof SOEPWARSÂ met zijn afgeworpen tomârâ aan de borst, maar wondde hem er niet mede. Toen trad SOEPWARSÂ plotseling nader en trachtte hem te grijpen.
4. pen. WISÂBÂDJRÂ bleef staan en liet zich door SOEPWARSÂ grijpen. Zij omvatten en duwden elkander. WISÂBÂDJRÂ duwde hem van zich, maar werd zelf ook met de meeste snelheid afgestooten, zoo dat zij beide op een grooten afstand nedervielen. Toen zij opgestaan waren, repten beiden zich om weder aan te vallen; zij stootten tegen elkander, en WISÂBÂDJRÂ raakte van de been.
5. Toen schoot Vorst SODÂ tot zijn redding toe, hij pakte SOEPWARSÂ aan, nam hem stevig beet, en boog hem (de ruggegraat) in tweeën. Zoo stierf SOEPWARSÂ door toedoen van SODÂ en WISÂBÂDJRÂ.

- Toen nu het leger der Boetâ's zich verstrooide, en BÂDJRÂMOESTI dit zag
6. werd zijn woede opgewekt; razende van gramschap legde hij zijn koentâ aan, maar Vorst SODÂ was aanstonds op zijn hoede, en schoot met een pijl op de koentâ van BÂDJRÂMOESTI, zoodat de koentâ, in zijn vaart door de pijl getroffen, in stukken brak en verbrijzeld op den grond viel. Daar he BÂDJRÂMOESTI niet gelukt was met zijn koentâ doel te treffen, drong hij
7. verwoed op hem in. Hij zette zijn olifant aan, en liet hem onder den aanval met de voorpoten slaan; hierdoor werden vele wagens verbrijzeld en vertreden onder de pooten van den vooruitschoppenden olifant.

- Toen de Vorsten, op welke BÂDJRÂMOESTI aan stormde, begonnen te wijken, trof Vorst SODÂ de tromp van den olifant, zoodat deze afgesneden werd, en het
8. bloed er uitspoot. De olifant was woedend, en wilde intusschen nog pogingen aanwenden om Vorst SODÂ op de vlugt te jagen, maar SODÂ ontweek schielijk zijn slagen, door rondom een groote waringin-boom te loopen. Vorst WISÂBÂDJRÂ naderde hem om BÂDJRÂMOESTI te slaan, en nadat de kaken
9. van de olifant eerst in stukken geslagen waren, ontving BÂDJRÂMOESTI dan ook een slag van Vorst WISÂBÂDJRÂ, waardoor hij verpletterd werd en stierf.

- Er schoten nog anderen toe om Vorst SODÂ en WISÂBÂDJRÂ te helpen, de Vorsten van Srawânggâ en Srawanti vielen met al hun ondergeschikte
10. aanvoerders aan. De Boetâ's dolven het onderspit geheel en al, zoowel zij die aan den oever der zee, als zij die aan den kant van het bosch vochten. Met geweld trachten zij de zege te behalen, maar zij werden aanhoudend nagezet. DOEMRÊKSÂ, WIROEPAKSÂ, PRADJÂNGGÂ, PRAGÂNGSÂ en GATODÂRÂ deden vol woede

(LXXXII)H. hun wondervermogen werken, en lieten het rotsen op hen regenen. Bij een allerhevigsten, luid bulderenden strijd der elementen, gingen de dappere Boetâ's over vele aanvoerders van het leger van Maïspati heen; zij vielen aan, zwaaiden rotsen in de hoogte, en wierpen die de een na de ander op den vijand. Vele helden van Maïspati stierven door 't nedervallen van die rotsen.

12. Vorst SOERJÂKËTOE naderde nu, en spande zijn boog, er kwam wind uit: stormwinden en voortsnellende windvlagen weerden de afgeschotene rotsen af, want de stormwind voerde hen met zich mede, zij draaiden eerst in de rondte en werden dan in de zee geslingerd. Zóó verdwenen de rots-pijlen.
13. Nu vielen de Krijgsoversten en andere helden onder de Boetâ's te zamen vol woede aan, en streden in persoon allen mede; de wapens stegen op als een digte mist, de wonderwapens hoopten zich opeen, de lucht was er stik vol van, en de aarde was er ook van vervuld. De dapperen van Maïspati lie-
14. pen allen verward door elkander, en hun leger begon zich te verstrooijen. Sommige Boetâ-aanvoerders, die aanvielen, hadden limpoeng's, waar vuur uit kwam, en koentâ's, die water braakten; er waren Krijgsoversten, uit wier
15. lichaam vuur kwam, dat met zijn uitslaande vlammen het slagveld vervulde. Het waren POETAKSI en POETÂDAKSI, die vuur deden ontstaan.

Toen nu al de dapperen van Maïspati zich verstrooiden, bleven de Vorsten, met SOERJÂKËTOE aan het hoofd, op hun wagens staan. (SOERJÂKËTOE) spande zijn boog, en met geweld kwamen er zware wolken uit, die boven de

16. winden hingen, er op neêrvielen en zich in regen ontlastten. De Koningen van Magâdâ, Srawânggâ, Srawanti en Kalinggâpati benevens TJÂNDRÂKËTOE en WISÂBÂBJRÂ snelden gezamentlijk te hulp, en deden hun uitstekende vermogens werken. De Patih SOEWÂNDÂ naderde ook op zijn
17. krakenden wagen, en loste op zijn beurt de Vorsten, die onverschrokken waren bij hun aanvallen, af. De aarde kantelde, daar zij beefde door de menigte van werkende wondermagten. Als regenbuijen kwamen de stormen voor den dag, vereenigd met duisternis, die alles als met een dikke mist overdekte, terwijl de bliksemstralen heen en weder schoten.

18. De dappere KAMPÂNÂ naderde razend van woede en ging krijschende op zijn hoofd staan. Hij naderde den Vorst van Srawanti en wilde hem omklemmen, maar deze was op zijn hoede, legde zijn somârâ aan, trad nader bij en schoot die af op den hals van KAMPÂNÂ; deze liet zich vallen, en
19. sneuvelde door de hand van den Koning van Srawanti. Daarop trad deze

(LXXXII) Vorst in 't midden der strijdenden, slingerde met zijn boog regs en links van zich, en doodde vele voorname Boetâ's.

DOEMRĒKSĀ werd verwoed, toen hij dit zag, draaide zijn knods in de rondte, begaf zich midden onder de vijanden, en wikkelde zich met hen in 't gevecht.

20. Vele helden van Maïspati vielen overal op den grond neder tengevolge van den aanval van DOEMRĒKSĀ. Vele slagen van zijn dĕndĀ vielen op de aanvoerders van Maïspati, en velen stortten onder zijn slagen neder. Patih SOEWĀNDĀ kwam behoedzaam te hulp, wierp zijn tjâkrĀ op DOEMRĒKSĀ, en

LXXXIII.1. sneed hem het hoofd af. Toen trad hij (voor een oogenblik) terug en legde wederom zijn tjâkrĀ aan; deze viel op de vijanden neder, en deed vele aanzienlijke Boetâ's sneuvelen. PRAGĀNGSĀ en PRADJĀNGGĀ werden er door getroffen, terwijl zij een verwoeden aanval deden; de Patih weerde hen door
2. zijn tjâkrĀ's van zich, totdat zij beide als lijken nedervielen.

De Boetâ's, die achteraan stonden, vielen nu gezamentlijk aan, stelden zich vol woede in positie, en geleken een stortvloed in het gebergte. WIROEPAKSĀ,
3. DJAMBOEMANGLI, WILOITAKSĀ, MARITĀ, BĀDJRĀMOESTI en GATODĀRĀ waren om den dood van DOEMRĒKSĀ in de hevigste woede ontstoken, en vielen schreeuwende aan. Het was of de aarde in rep en roer kwam, zóó schudde en daverde zij, terwijl de Boetâ's behendig al hun krachten inspanden; het verwaarde leger van Maïspati bood geen wederstand, maar zocht zich achter
4. den Patih SOEWĀNDĀ te redden, terwijl de Boetâ's in groote menigte als op elkander volgende golven aanvielen. Millioenen van dijĕn, vele honderduizenden van rompen, hoofden, armen en lenden van Boetâ's stormden op
5. den vijand los, het was overal stikvol en opgepropt van wonder-Boetâ's.

Toen het leger van Maïspati geen raad meer wist, spande Patih SOEWĀNDĀ zijn boog, er kwam vuur en wind uit, een luid bulderende en hevig
6. razende stormwind ging het vuur vooraf, met donderend geweld viel (de wind) op al de pijlen (der Boetâ's) aan, voerde die met zich mede en deed ze verdwijnen, of zij werden door het vuur verteerd. Zóó verdwenen de wonderwapens van de Boetâ's. Zij die nog overgebleven waren van het leger der Boetâ's, werden daarop door tjâkrĀ's bestookt, en vele aanzienlijke Boetâ's werden er door getroffen.

7. Patih SOEWĀNDĀ naderde op zijn krakenden wagen, omstuwd van de Vorsten; zij reden te zamen in een rij op wagens of olifanten. Op een vreeselijke wijze spanden al de Veldheeren van Maïspati hun krachten in en stormden
8. vooruit. Patih SOEWĀNDĀ deed zelf mede en voerde hen ten strijde. Terwijl

- (LXXXIII) hij zijn knods in de hoogte zwaaide en boven op zijn wagen stond, geleek hij op Baṭārā ÉNDRĀ, toen deze uit den hemel kwam om de aarde rond te gaan en te inspecteren. De Veldheeren (van Maīspati) schoten hun pijlen af, en vele aanvoerders van de Boetā's werden er door getroffen; zij die niet sneuvelden, verstrooiden zich wijd en zijd en vlugtten naar 't gebergte.
10. SOEKĀSRĀNĀ was de eerste van allen, die vlugtten. Hij begaf zich naar 't gebergte op Noesā-Manik, kwam bij DĀSĀMOEKĀ, maakte een sēmbah, en zeide: „Heer en Gebieder! wij hebben ongelukkig gestreden, alle aanzienlijke Hoofden met hun troepen zijn verdelgd door den buitengemeen dapperen, veel vermogenden Patih SOEWĀNDĀ. Het is of er een God uit den hemel strijdt, zulk een wijze van vechten heeft Patih SOEWĀNDĀ. Hij is „stipt ordelijk, oplettend, onverschrokken, en heeft een voortreffelijke taktiek „van oorlogvoeren; hij is de eerste van allen. De Vorsten, die de troepen
12. „van Maīspati aanvoeren, zijn allen sterk en onverwinnelijk, vol moed, dapper en met bovennatuurlijke krachten gezegend. Al de wonderkrachten van „de Boetā's bezweken voor die van SOEWĀNDĀ. DOEMRĒKSĀ, BĀDJRĀMOESTI en „KAMPĀNĀ zijn, even als MINTRAGNĀ en DJAMBOEMANGLI, gesneuveld.”

H O O F D S T U K L I.

Dāsāmoekā strijdt zelf met Soewāndā.

13. Toen DĀSĀMOEKĀ hoorde, dat zijn leger in den strijd met SOEWĀNDĀ de nederlaag gekregen had, dat er vele aanvoerders gesneuveld waren, dat de troepen van Maīspati zeer moeilijk te bestrijden waren en men ze vooral
14. niet te gering moest schatten, en toen hij van SOEKĀSRĀNĀ vernam, dat het Boetā-leger op de vlugt geslagen was, en er vele aanvoerders gesneuveld waren, bukkende voor de magt van SOEWĀNDĀ, schudde hij met zijn hoofd, bromde
15. een paar malen, maar sprak geen woord. Daarna riep hij de Boetā's, die nog niet in 't gevecht geweest waren bij zich; hij stelde in plaats van de aanvoerders, die in 't gevecht met SOEWĀNDĀ gevallen waren, andere personen aan, en wel hun zoons of broeders, en deze gaf hij ook den rang en naam van
16. hun voorgangers. Het geheele Boetā-leger verzamelde zich, tevens met Patih PRAHASTĀ, die ook nog niet in 't gevecht geweest was.

Daarna rukte DĀSĀMOEKĀ van zijn tijdelijk verblijf op. Vele Boetā's, die

17. pas van de hoofdplaats Alēnkā gekomen waren, volgden hem ten strijde. Het was een luid rumoer, zoowel in de lucht als op de aarde. De Boetā's

LXXXIII) roofden onderweg wat zij maar konden, en maakten een hevig bulderend getier; 't was of de bergen er door bewogen werden. Het Boetâ-leger, zoolwel dat over de aarde als dat door de lucht ging, brulde zóó hevig en zóó doordringend sterk, als of zij de aarde daardoor wilden vernielen. Doch verlaten wij voor een oogenblik Koning DĀSĀMOEKĀ, die tegen SOEWĀNDĀ, den Patih van Maġspati, wil strijden.

19. Patih SOEWĀNDĀ en alle Veldheeren (van Maġspati) zaten na het verdwijnen der vijanden rustig en vrolijk onder waringin-boomen ter neder.

20. Al de Vorsten zaten met hun eigen troepen bijeen, ieder onder een boom, en zochten om strijd naar een lommerrijke plek. Zij die er niet in konden

21. deelen, vonden luwte onder 't gewapper van de vlaggetjes, wimpels en vaandels. Zij verschrikten, toen Koning DĀSĀMOEKĀ met zijn leger uit de lucht op hen afkwam. Want de Boetâ's, die over de aarde gingen, waren nog niet aangekomen, daar zij langs den weg niets deden dan rooven.

22. De Boetâ's in de lucht vielen spoedig ten strijde aan. De Patih PRAHASTĀ reed op een olifant en voerde de troepen ten strijde. Met de andere Legerhoofden viel hij tegelijk aan. Het leger van Maġspati kwam daardoor eerst in opschudding, maar verzamelde zich weder in goede orde en stelde zich

23. in slagorde. Patih SOEWĀNDĀ en al de Vorsten kwamen van onder de waringin-boomen te voorschijn, en stelden de troepen in slagorde, terwijl zij tevens den vijand het hoofd boden. Zij die vooraan stonden, hielden den vijand terug, en de achtersten vormden een slagorde, die spoedig gereed stond.

24. De naderende vijanden spanden verwoed alle krachten in; al de Boetâ aanvoerders wikkelden zich in den strijd. De wagens werden verbrijzeld door 't schoppen van de olifanten, waarop de Patih en andere Veldheeren reden;

25. vele Vorsten van Maġspati raakten van de voet door de olifanten, die hantrompen en slag tanden daartoe aanwendden en stootten of schopten; vele helden sneuvelden ook door toedoen van den Patih PRAHASTĀ.

Vorst WĪSĀBĀDJRĀ begaf zich spoedig in 't midden der strijders, draaide zijn knods om de vingers in de rondte, en sloeg daarmede den olifant van

26. Patih PRAHASTĀ, zoodat de olifant verpletterd nederviel; de Patih zelf was er (bij tijds) afgesprongen.

DĀSĀMOEKĀ dit ziende, legde spoedig zijn boog aan, één millioen wapens

27. van allerlei soort kwam er te voorschijn: gādā's, bindi's, limpoeng's, koentā's, tjandrāsā's, gandī's en piling's vlogen van de boog, en vielen midden op de vijanden aan. De Veldheeren van Maġspati kwamen daar-

(LXXXIII) door in de war, en de Onderbevelhebbers gingen uiteen, toen de gādā's en bindi's met zulk een vaart op hen afkwamen.

28. Daarop stelden zich al de Veldheeren (van Maīspati) gelijkelijk te weer, Patih Soewānda trad Dāsāmoekā in zijn aanval te gemoet. Deze nam een reusachtige gedaante aan, zijn lichaam werd al grooter en grooter, en kreeg de gedaante van een paleis van goud, dat vlamde als zijn eigen paleis (te Alēnkā),
29. het gouden paleis overdekte hem als een sluijer. Al de Vorsten van Maīspati begonnen nu ook om strijd mede te vechten, maar Dāsāmoekā was on-
30. bevreesd, toen de helden van Maīspati hem naderden. De Vorsten en aanvoeders van Maīspati vielen steeds in menigte en om strijd aan, van de linker- en rechter-zijde (kwamen) de wagens, paarden en olifanten (aansnellen),
31. toen zij allen hun wapens afschoten, was het als ware het een regen van pijlen, onder een algemeen geschreeuw regende het koentā's en trisoelā's, die op de lichamen der Boetā's nedervielen, ze verdelgden en vernielden, maar Dāsāmoekā niet wonden.
32. Soerjākētoe stormde nu met zijn troepen op de lijfwacht (van Dāsāmoekā) in; door de honderdduizenden van pijlen, die hij afschoot, werd het Boetā-leger zwaar geteisterd, de gansche lijfwacht van tweehonderdduizend Boetā's werd door Soerjākētoe geheel en al verwoest en vernietigd.
33. Dāsāmoekā werd woedend, toen hij zijn lijfwacht zag vernielen. Hij naderde, legde zijn dēndā aan, vervolgde daarmee Soerjākētoe, en wilde hem met de dēndā treffen, maar Soerjākētoe week achterwaarts.

- LXXXIV. 1. Het kon Koning Dāsāmoekā niet schelen, of hij door een aantal Vorsten bestreden werd, en of hij met koentā's en samogā's beschoten werd, zoodat zij als een regen op hem nedervielen, want zij verbrijzelden op zijn lichaam,
2. geen enkele bragt hem een wond toe; de tjākrā's vielen in digte menigten op hem, zonder ophouden spanden de Vorsten hun wondervermogens in; er waren onder hun wapens rotsen en vuurslangen en stormwinden, die zich als
 3. de donder overal verspreidden, gelijk de golven der zee. Maar het was er zeer ver van, dat zij Dāsāmoekā zouden wonden. Hij schudde zijn lichaam, en had het op de Vorsten gemunt, hij draaide snel zijn limpoeng in de rondte en wierp die af op de borst van Soerjākētoe, die daardoor doodelijk getroffen werd.

Na den dood van Soerjākētoe naderden de andere Vorsten en vielen op 4. Dāsāmoekā aan. Zij putten al den voorraad van hun allervoortreffelijkste wapens uit; al hun wondervermogens kwamen op een verbazende wijze voor

(LXXXIV) den dag, maar stooten af tegen zijn lichaam, en vlogen als stof dooreen krie-
lende in de lucht. De wapens vielen donderend op hem neder, maar de rot-
sen en het vuur werd vernield op zijn lichaam. Vol verwoedheid krijgste

5. DĀSĀMOEKĀ, terwijl hij met zijn limpoeng regts en links om zich heen sloeg, en vele Vorsten door de slagen van de limpoeng deed sneuvelen. Toen de voorste gelederen zich openden, kwam er (op nieuw) een menigte van achteren, of van de regter- en van de linkerzijde aanvallen. DĀSĀMOEKĀ greep, en schopte vooruit of achteruit, verscheurde en smakte alles neer; de
6. rotsen en steenen spatten uiteen, het vuur verdween, en er bleef niets van over dan rook, die in wolken over het slagveld golfde. Eensklaps verbrijzelden de Koning van Magādā door een slag den wagen van DĀSĀMOEKĀ, zoodat deze in duizend splinters op den grond viel.
7. DĀSĀMOEKĀ viel nu te voet aan, zijn woede nam al meer en meer in hevigheid toe, het was of hij de aarde (wilde) verbranden, Hij bragt zijn vijanden al meer in het naauw, en met een vaart, alsof hij de lucht in tweeën kliefde, sloeg hij naar de regter- en linkerzijde. Veldheeren, Krijgsoversten en Hofgrooten vielen dood neder. Hij sloeg met zijn beide handen alles ne-
8. der, wat onder zijn bereik kwam. In zijn regterhand had hij een gādā en in zijn linker een limpoeng, waarmede hij niet twee keeren behoefde te slaan. Vele Vorsten vlogen, zonder dat hij er in zijn handen eenig gevoel van had, als stof uiteen.
9. Vorst Wisābādjā schoot spoedig een wapen op de gādā van DĀSĀMOEKĀ af, de gādā werd getroffen en brak in zijn linkerhand in stukken. Vorst Sādā schoot toen op de limpoeng, en raakte deze, zoodat zij ook in stukken brak. Daarna viel DĀSĀMOEKĀ met zijn handen en slagtauden aan, en
10. maakte vele lijken. Al meer en meer nam zijn woede toe, in zijn razernij vreesde hij den dood niet; hij telde geen gevaren, maar deed in zijn opgewondenheid de uiterste pogingen.

- De Koning van Magādā, Tjāndrākētoe, Sodā, Wisābādjā en de Vorst
11. van Kalinggāpati kwamen hem, te zamen aanvallende te gemoet, tevens met de Vorsten van Srawānggā en Srawanti, toen zij allen met grooten vaart en snelheid op hem aanstormden. DĀSĀMOEKĀ aarzelde eerst een weinig, toen nam hij een sprong, pakte hen aan, boog hen krom, trok en verscheurde
 12. velen, zoodat zij stierven. Hij sloeg regts en links met de handen om zich, en doodde, die in zijn handen kwamen. Zijn lichaam rookte, en uit de haren van zijn lichaam kwam vuur. Zijn lichaam was zoo hard, dat men er met den

(LXXXIV) vinger niet in drukken kon, en zoo heet als gloeiend ijzer; als men het aan-
13. greep, vervelden de handen. De Vorst van Srawanti werd krom gebogen, viel op zijde en sneuvelde; eveneens vond de Vorst van Srawanggâ den dood.

Vorst Sodâ en de Koning van Magâdâ, beide in de hevigste gramschap, kwamen hun tegemoet, doch werden afgestooten, en vielen door een slag van DÂSÂMOEKÂ op een grooten afstand neder. Toen tartte DÂSÂMOEKÂ zijn vijand, en riep luidde: „hei daar! waar zijn nu die helden van Maïspati, die „mijn aanval zouden trotseren. Het is een onwaarheid, dat zij den dapperen, „buitengemeen vermogenden DÂSÂMOEKÂ in 't gevecht zouden evenaren.” Terwijl hij riep, scheen het te donderen, en staakte hij den strijd (voor een oogenblik.)

LXXXV. 1. De helden van Maïspati ijsden en liepen vervaard naar alle kanten; zij waren bang om DÂSÂMOEKÂ, die zooveel in den oorlog vermogt, met zijn lichaam van vuur te zien. 't Was of de dood op hem geen vat had. De Vorsten vlogen met hun troepen voor hem als stof uiteen, toen zij DÂSÂMOEKÂ in zijn woede en bovennatuurlijke kracht zagen. Hij geleeke op Baṭârâ KÂ-LÂ, toen deze de wereld wilde verdelgen.

2. Alleen de Patih en Opperbevelhebber, die het leger van Maïspati ten strijde had gevoerd, en het in slagorde geschaard had, de voortreffelijkste van alle Hoofdbeampten, die door de andere Vorsten gehoorzaamd werd, Patih SOEWÂNDÂ plaatste zijn wagen dwars voor DÂSÂMOEKÂ, en bewoog zich

3. niet. Door de stralen der zon beschenen flikkerde zijn fraai versierde krijgshoed, als de zon, (hij zelf) geleeke op Baṭârâ ÉNDRÂ. Patih SOEWÂNDÂ nam een blad en schreef daarop met zijn nagels, toen bond hij het aan zijn tjâkrâ, de tjâkrâ vloog los, en het blad van Patih SOEWÂNDÂ viel voor de

4. voeten der Vorsten neder. Al de Vorsten van Maïspati met de Krijgs-oversten en de lagere aanvoerders waren wanhopig op de vlugt, toen de brief voor hen nederviel. Het klonk hun aldus toe: „Patih SOEWÂNDÂ geeft „deze vermaning: hoort alle Vorsten, die in den strijd de vlugt neemt! gij „moet weten, welk onderscheid er is tusschen slecht, onverschillig en goed.

5. „Gij, Veldheeren en Vorsten! streeft naar het goede, want de Koning van „Maïspati is uw gebieders! hij heeft een afkeer van het onverschillige en „slechte. Alleen het goede moet dus door u zonder ophouden volbragt worden. „Maar gij, Vorsten! laat thans het onverschillige varen, en verlang naar het

6. „slechte. Gij bezondigt u daardoor in twee opzigten: in de eerste plaats ten op- „zigte van Uw Heer, omdat gij onbeleefd zijt en u niet gedraagt, zoo als 't be-

- (LXXXV) „taamt; want de Koning van Maïspati, ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE, voert het ge-
„zag over zijn leger en zijn Veldheeren, alsof zij van zijn eigen vleesch en
7. „bloed zijn, allen wil hij als zijn kinderen behandelen. Hij staat het niet
„toe, dat hun eenig kwaad overkomt, maar streeft er naar, dat hun geluk te
„beurt valt, en dat de boosheid vernietigd wordt. Uw Heer is uw bescher-
„mer, maar ziet, nu gij iets voor hem te doen hebt, nu gedraagt gij u op
„die wijze. Foei! is dat dankbaarheid? U zelven kunt gij niet beschermen,
„(aan U zelven overgelaten) zoudt gij zeker ellendig onkomen.
8. „In de tweede plaats bezondigt gij u jegens de groote Goden, die u ge-
„schapen en tot Koning verheven hebben. Ziet! gij kiest nu een schande-
„lijken dood en neemt de vlugt op het slagveld; gij zijt beducht voor de
„wondermagt van uw tegenstander. Maar hoe veel of hoe weinig die ook be-
„teekenen mag, dat is allerschandelijkt voor Vorsten, want zij die in den
9. „oorlog vlugten, zijn zeker menschen van den laagsten rang. Dat maakt uw
„schuld nog grooter, want Vorsten, die vlugten in den oorlog, missen in dood
„en leven hun doel. Waartoe dient het dan, dat gij den rang van Vorsten hebt
„en dienaren zijt van den edelmoedigen Koning van Maïspati, van hem die
„bij voortdoring gelukkig maakt, en de wereld (van rampen en slavernij) vrij
„maakt, den beleidvollen aanvoerder in den strijd, den eerbiedwekkenden
„Vorst, die den regten weg kiest om bij zijn dood volkomen gelukkig te zijn.
10. „Als gij zóó handelt, (is 't beter een anderen Vorst te dienen). Als gij een
„edelen Koning dient, moogt gij, zoo lang gij leeft, niet te kort schieten in
„'t volbrengen van uw pligt, (en het blijkt nu, dat) geen een van u die naar
„eisch kan verrigten. In 't algemeen is het wenschelijk, dat een mensch niet
„te kort komt in 't doen van zijn pligt. Daarom, gaat uw dienst aanbieden
„aan den BoetĀ-Koning met zijn slechten inborst, bij hem is de dienst niet
11. „moeijelijk. Gewoonlijk streeft een mensch met eer te sterven, maar dat doet
„gij immers midden in den strijd. Hij sterft den besten dood, die midden
„in den strijd sterft. Als men zich daar goed gedraagt, is er niets, dat met
„(zulk een) eervollen dood overeen komt. Zulk een dood overtreft den dood
12. „onder het gebed, en heeft hierop aarde niets wat daarop gelijkt. Als Vor-
„sten in den oorlog vlugten, hebben zij geen roemvollen dood voor oogen,
„want na hun dood worden zij gebragt in 't gezelschap van spoken. Zij leg-
„gen het aan op een eeuwige vervloeking, en niet op een roemvollen dood.
„In het krijsgevoel moet elk, die zich op deugd en onversaagden moed toe-
13. „legt, zich voor den geest stellen, dat hij de allerbeste boete (om heilig te

- (LXXXV) „worden) volbrengt, die zich in den strijd geheel (aan de Goden) overgeeft, „en dat alleen Baṭārā Goeroe de Schepper is van dood en leven, de mensch „is er de eigenaar niet van, hij laat dat geheel aan Baṭārā Goeroe over.
14. „Stelt u den aanval in een veldslag voor als een gebed! Het slagveld is het „wicrookvat, dat men bij 't bidden gebruikt. De nadering der wapens moet „gij u voorstellen als de vlammen van het vuur, de wierook en de geuren „der welriekende houtsoorten zijn het beeld van den roem, waarmede men „sneeft; het geklank der krijgsmuziek is het beeld van 't geklank der pries- „terschel en belletjes (die men bij 't gebed gebruikt). Men smeekt in dat „gebed, dat men mag triumferen en dat de vijanden in de strikken des doods „verward raken. Als men de verzoeking (om den strijd te ontvlieden) geluk-
15. „kig weder staat, behaalt men ceuwigen roem. Als iemand zelf in den strijd „niet omkomt, maar er velen (door zijn hand) sneuvelen, en hij de snoode „vijanden verdelgt, bekomt hij nog grooter belooning, dan is het alsof de „hoogte van de zon en de maan hem bekend zijn, dan staat hij niet bloot „aan rampen. Zie daar de roem van den oorlog!”

Toen de Vorsten deze voortreffelijke vermaning van Soewānda hoorden, keerden zij opgeruimd terug; zij waren bereid om te sterven, want de vermaning van den Patih vond weêrklank in hun gemoed, daarom streefden

17. zij nu naar den dood. Zij kwamen in slagorde vóór Patih Soewānda: de Hofgrooten en hoogere en lagere aanvoeders en de Vorsten, geen één uitgezonderd, kwamen steeds aanloopen om hun Heer te volgen. Alle Vorsten waren nu overtuigd, dat het waarheid was, wat Soewānda hun had toegevoegd, zij waren bereid om te sterven, en wilden niet (weder) wijken voor den vijand.
- LXXXVI. 1. Alle Vorsten, en lagere en hoogere aanvoeders en Hofgrooten vereenigden zich tot een gezamenlijke aanval op Dāsāmoekā, niemand gevoelde enige
2. vrees, daar zij de voortreffelijke vermaning van Patih Soewānda gehoord hadden, en hun troepen lieten zich als door een prikkel aanvuren. De strijd-lust van al de Veldheeren was zelfs toegenomen. Levendig vielen de troepen
3. van Alēnkā en die van Maīspati op elkander aan. De Krijgsoversten van Maīspati vielen op die der Boetā's aan, en de gewone troepen op de gewone troepen. Zij vochten met even veel vuur, als toen het gevecht begon. De Vorsten van Maīspati vielen met hun allen op Dāsāmoekā alleen aan.
4. De Vorsten wierpen koentā's en tjākrā's af, sloegen met gādā's en bindi's, of schoten een regen van pijlen af. (Al die wapens) vielen op Dāsāmoekā neder, maar verdwenen zonder hem te wonden.

- (LXXXVI) Van zijn kant deed hij velen door de kracht van zijn gādā's en 11m-
5. poeng's sneuvelen. De Vorsten, Hofgrooten en aanvoerders werden bij dub-
bele rijen gedood, en velen lagen verspreid op den grond. DĀSĀMOEKĀ was
6. vlug in zijn bewegingen, in het toppunt van zijn woede zette zijn lichaam
7. zich uit, totdat er rook en vuur uit kwam. De voorste rijen (van het leger
van Maīspati) openden zich, maar achter hen sloten zij aaneen. Al de Vorsten
deden om strijd hun best, maar DĀSĀMOEKĀ had er genoeg in, en doodde
8. de Vorsten zonder moeite, links wierp hij ze weg, en regts smakte hij ze
9. neder. Vorst SODĀ werd krom gebogen en stierf. Den Koning van Ka-
linggāpati nam hij op, en wierp hem van zich, zoodat hij midden onder zijn
troepen viel. De troepen van Maīspati, die nog levendig vochten, ijsden,
10. toen zij dit zagen. Want er vielen vele hoofden van Vorsten midden onder
de troepen; 't geringste aantal van hen was zonder wonden. Al de Vorsten
en dappere krijgers van Maīspati namen de vlugt, en weken om achter-
aan een schuilplaats te zoeken.
9. Toen deed Patih SOEWĀNDĀ, die zich achteraan gehouden had, zijn wagen
kraken. Terwijl al zijn Bevelhebbers van schrik uiteenstoven, was Patih
10. SOEWĀNDĀ de eenige, die niet wilde vlugten: hij wilde niet met die eerloo-
zen een schandelijken dood sterven. Hij begaf zich in 't midden, en stelde
zich dwars voor de zijnen als hun aanvoerder.
DĀSĀMOEKĀ tartte hem luide aldus uit: „wel, SOEWĀNDĀ! wil je dan nog
11. „maar volstrekt met mij vechten? ga spoedig op de vlugt, en zeg liever aan
„je Heer ARDJOENĀ, dat hij met mij moet strijden. Maar als je dan toch mijn
„aanval in het gevecht niet wederstaan, ('t is mij goed, hoewel) je volstrekt
„niet tegen mij bent opgewassen.”
12. Waarop Patih SOEWĀNDĀ bits antwoordde: „hoor, Boetā-Koning! gij
„verlangt er zoo sterk naar om met mijn Heer, den Koning van Maīspati,
„te strijden, (maar ik zeg u:) wanneer ik, SOEWĀNDĀ, nog niet gestorven ben,
13. „kunt gij uw wondermagt niet meten met die van mijn Heer, en hem de
„overwinning betwisten. Het zou immers jammer zijn van zulk een beroemden
„en schoonen Vorst, het sieraad der aarde, den beschermer der wereld, dat
14. „hij zou gaan strijden met u, een Boetā, droesem der wereld! met u, aller-
„gruwelijkste onruststoker! mismaakt monster met uw onfatsoenlijk aantal
„hoofden! Ik zal de zaak maar met u afmaken, en zal met u vechten op
„wat wijze gij ook verkiest.”
15. DĀSĀMOEKĀ werd nu woedend, en wierp een koentā naar hem, maar de

- (LXXXVI) koentâ stootte tegen een pijl in stukken. Hij mikte met zijn limpoeng, maar voordat deze losgelaten was, kwam er een pijl, die de limpoeng in
16. splinters deed vliegen en verdwijnen. Daarop riep Patih SOEWÂNDÂ tartende uit: „hoor, DÂSÂMOEKÂ, Koning der Boetâ's! smeeek uw ouders maar om „hulp! ik zal u nu met deze tjâkrâ treffen!”
 17. De tjâkrâ vloog af, en sneed DÂSÂMOEKÂ den hals in tweeën. Al het volk van Maïspati schreeuwde en bulderde, als een windvlaag, van blijdschap, toen zij zagen, dat DÂSÂMOEKÂ dood en zijn hals afgesneden was. Zij
 18. waren blijde, maar zagen niet, dat DÂSÂMOEKÂ zijn pântjâsonâ-spreuk aanwendde. Het lijk van DÂSÂMOEKÂ viel ter aarde, en werd weder levend; de afgesnedene spieren vereenigden zich weder. Hij stampte op den grond,
 19. vloog in de lucht, en tartte zijn vijand uit met een stem, als van duizend donders; terwijl hij in wolken zat, krijschte bij. Duisternis heerschte alom.
- De Vorsten waren verschrikt en hadden niet gedacht, dat DÂSÂMOEKÂ we-
20. der zoude leven; het volk van Maïspati liet den moed zakken. Maar Patih SOEWÂNDÂ liet zich door zijn vijand in de lucht niet uit het veld slaan, ging regt overeind staan, en spande zijn boog. Hij schitterde als de zon, was welgemaakt, volkomen evenredig van grootte en breedte, schoon, en
 21. juist geschikt om een dapper, veel vermogend held te zijn. Zijn pântjâwedâ-pijl vloog op DÂSÂMOEKÂ in de lucht af en deze viel uit de lucht neder als duizend bergen, de grond week en spleet er van. Het volk van Maï-
 22. pati schreeuwde, en de Boetâ's hielden zich doodstil, want zij waren hoogst bedroefd, omdat hun Heer in 't gevecht met SOEWÂNDÂ zoo dikwijls stierf, en maakten zich angstig, of hij misschien dood mogt blijven. Het volk
 23. van Maïspati verhief herhaalde keeren een geschreeuw, zoodat het was, of het luchtruim zoude scheuren, en de aarde scheen door den val van DÂSÂMOEKÂ te splijten. Toen het lijk op den grond viel, vereenigden zich de afgebroken deelen weder (en leefde hij weder). Hij nam een reusachtige gedaante aan, en vloog op met een bulderende stem, die tot alle oorden doordrong,
 24. zoowel tot het noorden als tot het zuiden. Het was of duizend bergen met gezamentlijke kracht bulderden en donderden. Nu zweeg het volk van Maïspati, maar het geheele Boetâ-leger tierde en joelde van blijdschap, omdat de reusachtige gestalte van hun Heer toegenomen en de lucht daarvan vervuld was.
 25. DÂSÂMOEKÂ liet duizend bergen van vuur nedervallen, die allen op Patih SOEWÂNDÂ afkwamen; het was of hij de wereld wilde verdelgen. Het vuur

- (LXXXVI) 26. joeg de troepen van Maïspati voor zich uit, want daar het in de lucht alles vuur geworden was, dachten de troepen van Maïspati, dat het op hen zoude nedervallen, en hen zoude verwoesten. Patih SOEWÂNDÂ spande spoedig zijn boog, en legde zijn trisoelâ aan; onder woest en hevig gedon-
27. der kwam er regen uit, die in de noordelijke en zuidelijke luchtstreken nederhing en op het vuur aanviel, zoodat de bergen van vuur verdwenen. Zóó werd de wondermagt van Koning DÂSÂMOEKÂ door die van Patih SOEWÂNDÂ overtroffen. De troepen van Maïspati zagen dit met blijdschap.
28. DÂSÂMOEKÂ werd woedend, stelde zich in positie, ging met grooten vaart en in blinde drift op zijn hoofd staan, en vervulde de lucht met zijn akelig geschreeuw. Hij was wrevelig, omdat zijn wondermagt voor die van SOEWÂNDÂ moest onderdoen, en het bij de uitwerking telkens tegen die van SOEWÂNDÂ
- LXXXVII. 1. verloor. Hij vocht in de grootste woede, de wereld schudde er van; 't was of er duizend onweders te gelijk kwamen opzetten, zóó hevig en woest bulderde hij. De bliksemstralen schoten in verwarring dooreen, de aarde opende zich en trilde, 't was overal vol van pijlen. Onder het afschieten van wapens nam de reusachtige gestalte van DÂSÂMOEKÂ al meer en meer toe. Velerlei soorten van wapens, als: vurige bådjrâ's, trisoelâ's, gâdâ's, bindi's, samogâ's, parasoe's, limpoeng's, koentâ's, piling's, en nanggâlâ's suisden en snorden door elkander in de lucht, en zetten het leger van menschen na, zoodat zij niet wisten waar zich te bergen.
3. Spoedig spande SOEWÂNDÂ zijn boog, de pantjâsoelâ, die wind voortbragt, vloog af: windvlagen, vereenigd met stormen, verspreidden zich, en weerden de wonderpijlen van DÂSÂMOEKÂ af, de wapens verstrooiden zich en werden
4. in de zee geworpen tot grooten spijt van DÂSÂMOEKÂ. Toen schoot hij een pântjâwedâ-pijl op hem af; de pijl verhief zich vlammeende in de lucht, trof
5. DÂSÂMOEKÂ en schoot hem den hals door, zoodat hij nederviel met een slag, alsof duizend bergen nederploften. Maar toen hij op de aarde viel, vereenigden zich de gebrokene spieren weder, en stond hij weder levend op. Vol woede greep hij zijn scherpgepunte, vlammeende samogâ; brullende kwam hij naderbij en viel daarmede op Patih SOEWÂNDÂ aan. Hij stond in eens vóór
6. zijn wagen, en legde de samogâ aan, doch SOEWÂNDÂ wierp bij tijds zijn trisoelâ op DÂSÂMOEKÂ af, en trof hem daarmede in de borst, zoodat hij nederviel. Hij herleefde, maar stond niet op, en hield zich, of hij dood was.
7. Een tjandrâsâ (of zwaard) hield hij onder den arm. Patih SOEWÂNDÂ dit ziende, hield het er voor, dat DÂSÂMOEKÂ dood gebleven was, en klom

- (LXXXVII) van zijn wagen, om hem in tweeën te kappen. Maar toen hij DĀSĀMOEKĀ's hoofd bij de haren pakte, omklemden DĀSĀMOEKĀ hem. Hij werd de dupe
8. van een list. DĀSĀMOEKĀ was breed en groot, en SOEWĀNDĀ had maar een gewone gestalte. DĀSĀMOEKĀ omklemden zijn lichaam met armen en beenen, greep zijn tjandrāsā en gaf hem daarmede een slag, dat het hoofd van den
 9. romp gescheiden werd. Nu deden het hoofd en de romp afzonderlijk aanvallen. De romp viel van de rechterzijde, en het hoofd van de linkerzijde aan. DĀSĀMOEKĀ weerde ze verbijsterd van zich, en gaf den romp met zijn hand een slag, waarna deze op het Boetā-leger aanviel; dit kwam daardoor onder
 10. dā er op aanstormde. Maar het hoofd trof en sloeg hem steeds tegen zijn hoofd, en DĀSĀMOEKĀ wist niet, wat hij doen moest, daar het hoofd van SOEWĀNDĀ steeds op zijn aangezicht aanviel; hij hield het hoofd telkens op zijde, en de nek en 't hoofd deden hem zeer, door 't heen en weder slaan. Hij sloeg het wel met de hand van zich af, en dan vloog het weg, maar keerde het terug,
 11. en viel (op nieuw) aan. Ten laatste werd DĀSĀMOEKĀ wrevelig en schoot een windpijl op het hoofd en den woedenden romp af. Deze voerde ze mede en wierp ze ver weg. Zóó verdwenen zij voor 't geweld van een bulderenden stormwind. Daarop week het leger van Maīspati, en vlugtte naar alle kanten.

H O O F D S T U K L I I .

Ardjoenā-sāsra strijdt met Dāsāmoekā.

- LXXXVIII. Al de onderhoorige Vorsten van Maīspati wāren nu gesneuveld. Zij geleken op een dam, die geheel verdwijnt, als de schutbalken breken. Zij, die nog niet gesneuveld waren, namen allen tot den laatsten man toe de vlugt, om het treurige lot van hun Veldheeren. De avondschemering viel in, en de zon ging onder; sommigen uit het leger van Maīspati, die gevallen
2. waren, hielden zich dood, en waren onder de lijken gekropen, want de lijken van menschen en Boetā's hadden zich opgestapeld als tot bergen. Het bloed geleeke op een golvend meer, allerlei geluiden van op elkander stootende wapens klonken hun in de ooren; het bloed kwam in een golvende beweging, toen er een hevige windvlaag op aanviel. Daardoor konden zij den slaap niet vatten. Zij stonden dus op om te vlugten en zich onder de andere

- (LXXXVIII) 3. vlugtelingen te vermengen. De lieden van Maïspati weenden zonder ophouden, en baden, dat het toch spoedig dag mogt worden. Men hoorde allerlei verzuchtingen: „ach innig beminde Heer, edele Koning van Maïspati, „Heer! word wakker, val den vijand aan, en dood DĀSĀMOEKĀ! Ach Heer!
4. „uw Patih en jongere broeder SOEWĀNDĀ is gesneuveld. DĀSĀMOEKĀ heeft „hem omgebragt met al de Vorsten, die met hem in den dood zijn gegaan. „Patih SOEWĀNDĀ was onverschrokken, heldhaftig, standvastig in den strijd, „niet bevreesd voor den dood. Hij hield het bestuur der wereld in zijn handen, „hij was hoogst dapper in den oorlog; hoe kon hij toch (den Koning) die zich „aan zijn bescherming had toevertrouwd, verlaten! Ach, die Patih SOEWĀNDĀ!”
5. Vele van de gemeene soldaten liepen steeds door, en kwamen aan den oever der zee, waar Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zijn verblijf had opgeslagen. Toen er nu een luid getier onder de daar achter geblevene troepen ontstond, en dit tot den Koning doordrong, stond hij dientengevolge op van de plaats,
6. waar hij lag te slapen in de monding van de rivier. Hij vernam nu, dat er een vijand in aantogt was, en wel de BoetĀ-koning DĀSĀMOEKĀ, en dat SOEWĀNDĀ tegen dezen vijand opgetrokken was met alle Vorsten, Hofgrooten, hogere en lagere aanvoerders, dat Patih SOEWĀNDĀ twee afdeelingen mede-
7. genomen had om te strijden, en de derde afdeeling achtergelaten had om de Vorstelijke verblijfplaats te beschermen met al de zoons der Vorsten, en de Vorstelijke insigniën en teekens van waardigheid.

Toen nu de gemeene soldaten, die steeds voortliepen, uit het gevecht aankwamen met den vijand op hun hielen, en dit aan den Koning berigt was schrikte hij. Hij gaf dadelijk een algemeene order aan de Legerhoofden en,

8. Vorsten-zonen (om ten strijde te trekken). Niet meer dan tien Vorsten moesten achterblijven, om zijn Gemalin te beschermen, benevens de Hofgrooten en honderd Legerhoofden, allen beambten van 't hof te Maïspati, en niet van de buiten-provinciën des rijks. De Koning trok nu van zijn verblijfplaats op

9. in dezelfde orde, als SOEWĀNDĀ was opgerukt. Hij maakte zich bezorgd om SOEWĀNDĀ, wien hij zoozeer beminde, omdat deze met een BoetĀ aan 't strijden was, daarom haastte hij zich hem achterna te trekken om hem te helpen. Op zijn snellen togt kwam hij den zoon van Vorst SODĀ en den zoon

10. van DARMĀGORĀ tegen. Zij kwamen van het slagveld en waren als de eenige nog levende personen gevlugt, om hun Koning tijding te brengen. Toen zij door al de troepen heen gekomen waren, en voor den Koning gebragt werden, hield de Koning op. De beide Vorsten-zonen maakten een sĕm bah,

- (LXXXVIII) en deelden het volgende hevig weenende mede: „Uw dienaren hebben ge-
11. „streden met een slecht gevolg: Koning DĀSĀMOEKĀ is een onverschrokken „held, even als zijn Legerhoofden, maar vele van zijn Legerhoofden, Heer! „waren gevallen door de hand van Patih SOEWĀNDĀ, die hen aanviel, en „daarom viel hij als het slagtoffer van den strijd, want Patih SOEWĀNDĀ vocht
 12. „eindelijk in persoon met DĀSĀMOEKĀ, en mat zijn bovennatuurlijke begaafd- „heden met die van zijn tegenpartij. DĀSĀMOEKĀ was in alle opzigten de „minste, maar hij had de pĀntjĀsonĀ-spreuk in zijn bezit. Ja Heer! DĀ- „SĀMOEKĀ stierf vijf malen: herhaaldelijk werd hem met een pijl de hals af- „gesneden, en eindelijk werd zijn borst verbrijzeld, DĀSĀMOEKĀ viel op den
 13. „grond maar herleefde telkens. Toen deed hij een verwoeden aanval op de „Vorsten, velen van hen sneuvelde; Patih SOEWĀNDĀ offerde zich met hen „op in den strijd, en zóó kwam hij om 't leven in een worsteling met DĀ- „SĀMOEKĀ, die zooveel grooter en breeder was dan hij. Toen hem het hoofd af- „gesneden was, deden het hoofd en de romp elk afzonderlijk woedende aan- „vallen, en zóó werd het slagveld een zee van bloed met bergen van hoofden.”
 14. Toen de Koning van Maĭspati hoorde, dat Patih SOEWĀNDĀ gesneuveld was, broede hij binnensmonds van gramschap, en bedwong zijn tranen van toorn. Hij geleek een kleine leeuw, die alle pogingen aanwendt om een dikken grooten olifant te bijten. Hij zette zijn wagen tot sneller vaart aan, zoodat hij kraakte en schudde. Het was of hij nog op dienzelfden dag de wereld zoude vernielen.
 15. Niet lang daarna kwam Hjang NARĀDĀ uit den hemel. Hij wist, dat de Koning van Maĭspati ARDJOENĀ-SĀSRĀ-BAOE, als hij vertoornd was, ligt zoo ver zoude kunnen gaan, dat hij (de aarde) zoude verwoesten en de bergen zoude doen overhellen en instorten. Hij kwam met kluchtige manieren, en
 16. sprak hem aldus vleijende vriendelijk aan: „wel, Koning der wereld! alom „beroemde, heldhaftige, met buitengemeene vermogens begaafde Vorst, voor „wiens schoonheid die van Hjang ASMĀRĀ onderdoet, wiens krachten zoo „voortreffelijk zijn, dat er geen een onder de Goden is, die u nabij komt, of „die uw buitengemeene strijdkrachten in den oorlog kan aanschouwen! Ko- „ning der Koningen, voor altijd het pronkjuweel der wereld! die, als eerste „en voornaamste persoon van de wereld, uw paleis hebt te Maĭspati, om
 17. „tot steunpilaar der wereld te dienen! Uitstekend Vorst, die de aarde vrij „maakt, wiens handel en wandel is als die van deugdzaam Vorst, bij wien de „grooten Goden onderdoen in beleid en waren roem, wiens kennis en spraak

- (LXXXVIII), „volmaakt is, in wien al de krachten der wereld zich vereenigen, en die vol-
„komen bedreven zijt in 't voeren van heerschappij! Het zou jammer zijn,
„als gij aan uw gramschap gevolg gaaft, en besloot de aarde onderste boven
18. „te halen, en daardoor uw naam berucht te maken. Als de Koning van
„Maïspati vertoornd is, kan hij de aarde in ellende storten, en brengt hij
„de wereld in de grootste verwarring.
„Die DĀSĀMOEKĀ is (wel is waar) heldhaftig, met buitengemeene vermogens
„begaafd; hij verdient den naam van moedig, dapper en onverwinnelijk, vol-
„leerd in alle oorlogsbedrijven, maar als men hem bij u vergelijkt, dan lijkt
„het er in 't geheel niet naar, dat hij het van u zou winnen, dan zijn al zijn
19. „vermogens nutteloos. Al wat er op de aarde woont, heeft voor hem, en
„verliest den strijd tegen DĀSĀMOEKĀ, evenwel is hij in den strijd met u als
„een klein kind, die met een volwassen jongen vecht. Als gij besloten hebt,
„DĀSĀMOEKĀ naar 't leven te staan, dan duurt het niet lang, of hij is in uw
20. „handen. Doch dat zou maar opspraak verwekken, het zou den groote Goden leed
„doen, en Baṭārā Goeroe bedroeven, want Baṭārā Goeroe heeft reeds
„vastgesteld, van wien de overwinning zal uitgaan. Het is nu nog de tijd van
„zijn dood niet. Maar later, bij een volgende incarnatie, als het leger van
„apen (gekomen) is, later zal 't uw roem zijn, dat gij hem gedood en het rijk van
„Alënkā verwoest hebt.
21. „Nu moogt gij DĀSĀMOEKĀ nog niet om 't leven brengen, want zijn tijd
„is nog niet gekomen. Hij is wel is waar ten hoogste verwaand, en verheft zich
„er op, dat hij den hemel afgeloopen, en 't verblijf van Baṭārā Éndrā ver-
„woest heeft, zoodat de Goden in den grootsten angst verkeerden, maar daar-
„voor wil Baṭārā Goeroe hem nu niet straffen, al is het zeker, dat Hij het
LXXXIX. 1. „niet zonder u zal doen. Niemand anders dan gij zal later tot taak krijgen
„om DĀSĀMOEKĀ te dooden; waar hij zich ook moge incarneren, zult gij u
2. „ook evenzeer incarneren. Het is voor eeuwig vast bepaald, dat die zelfzuch-
„tige dwingeland sterven zal door toedoen van een persoon, die een voortref-
„felijken inborst bezit. Keer daarom maar terug en trek niet tegen hem ten
„strijde! vermaak u liever in uw paleis!”
3. Hierop antwoordde de Koning op luiden toon: „neen, Hjang Narādā!
„laat af! dat vermeerdert maar mijn toorn. De reden waarom ik tegen DĀSĀMOEKĀ
„wil ten strijde trekken, is, dat ik den dood van mijn vriend Soewāndā wil wre-
4. „ken. DĀSĀMOEKĀ heeft hem gedood, het is dus zeker dat ik hem zal trach-
„ten te wreken; maar ik heb het plan niet om den tiran DĀSĀMOEKĀ te dooden,

- (LXXIX) „hij moet echter in den strijd voor mij eerst onderdoen, en ik wil niet naar
5. „de hoofdplaats van Maïspati terugkeeren, voordat de Boetâ-Koning in „den strijd bezweken is. Ik streef niet naar 't bezit van vele koninkrijken en „goederen, ik wil niet rooven, of rijken veroveren, ik verlang niet naar 't bezit „van schatten en prachtige sieraden, want ik heb van dat alles een groote hoe-
 6. „veelheid te Maïspati. Ik wil niets anders, dan al wat op de aarde is onder „mijn bescherming nemen. Geen een mag er kwaad bedrijven, zoo lang ik regeer,
 7. „en alle Vorsten moet het voorspoedig en gelukkig gaan. Als er ergens op de „gansche aarde een Vorst is, die een oproerigen aard bezit, het zij een mensch „of een Boetâ, dien zal ik verdelgen; ik zal daarmede niet ophouden, zoo- „lang ik ARDJOENĀ-SĀSRĀ heet. Niemand mag een wreeden inborst bezitten,
 8. „van alle Vorsten mag er geen een zijn, die snoodheden pleegt, en in de we- „reld verwoestingen aanrigt; of zij menschen of Boetâ's zijn, allen, die „kwaad doen, zal ik verdelgen.”
 9. Hjang NARĀDĀ zweeg van verbazing, omdat de Koning van Maïspati zich niet liet tot bedaren brengen, en afbrengen van zijn plan om ten strijde te trekken, te worstelen en met DĀSĀMOEKĀ een tweegevecht aan te gaan.
 10. Daarop gaf de Koning van Maïspati aan den aanvoerder van de voorhoede last, om met het geheele leger op te rukken. Terwijl NARĀDĀ nog achter hem bleef loopen, vroeg hij aan den zoon van SODĀ, die vroeger mede
 11. bij 't gevecht tegenwoordig was: „hoe had mijn vriend SOEWĀNDĀ de orde „van 't leger ingerigt, bij den optogt en in het gevecht? Gij moet die orde „navolgen, en niets veranderen in al de schikkingen van SOEWĀNDĀ.”
 12. De Veldheeren beloofden dit, rigtten toen de orde van 't leger even zoo in, als zij vroeger geweest was, en volgden de orde van SOEWĀNDĀ als voorbeeld. Daar zij met hevige smart hun Patih misten, namen zij de handelingen van SOEWĀNDĀ tot voorbeeld.
 13. Toen men op het slagveld gekomen was, rangschikte de Koning al zijn gewapende troepen in de zelfde slagorde, als die van SOEWĀNDĀ, namelijk die
 14. van den adelaar. Terwijl de Legerhoofden in den bek, de vleugels, de borst en den staart gereed stonden, ging Hjang NARĀDĀ henen, en vloog op in de lucht met vele Goden in zijn gevolg. Hij had het doel van zijn togt, om
 15. te voorkomen, dat het tot een gevecht kwam, niet bereikt. Terwijl het gansche leger nu geheel en al op dezelfde wijze, als Patih SOEWĀNDĀ het vroeger geordend had, in slagorde stond, was het, of de zee van bodem veranderd was, en zonder grenzen alles overstroomd had.

(LXXXIX)16. DĀSĀMOEKĀ had al gehoord, dat de Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ met zijn gansche leger gekomen was. Zijn leger in vuurroodde kleeding schitterde als honderd maal honderdduizend bergen, die in brand staan: het geheele leger geleek een en al vuur te zijn.

17. De Koning van Maīspati bevond zich in 't-midden van al zijn troepen, en stond boven op zijn wagen. Hoewel hij met welgevallen de houding van zijn leger aanschouwde, dacht hij nog maar steeds aan SOEWĀNDĀ, wien nie-
18. mand in den strijd overtrof. Alle Vorsten, Hofgrooten bevonden zich in rijen vóór den Koning.

Daarop vertrok DĀSĀMOEKĀ van Noesā-manik, gevolgd door al zijn Boe-
19. tā-benden. De bergen schenen te bulderen en te donderen, zooveel Boetā's waren er in de lucht. Toen DĀSĀMOEKĀ het leger van menschen zag, was hij er over verbaasd, dat ARDJOENĀ-SĀSRĀ zooveel troepen had, als de golven der
20. zee. Hij wilde hem goed zien, en kwam digter bij den Koning, (deze scheen hem zoo klein, dat) hij zoude verdwijnen, als men tegen hem aanblied, (hoe- wel) hij zoo schoon was, dat Hjang AsmĀRĀ voor hem zoude moeten onder-
21. doen. Hij zag met verbazing, dat zijn uiterlijk in goede evenredigheid stond tot dat van SOEWĀNDĀ, dat zij in schoonheid en gestalte aan elkander gelijk waren, met dit verschil, dat de een zuiverder glans verspreidde dan de ander die jonger was, en dat hij daarmee de wereld vervulde.

22. DĀSĀMOEKĀ gaf spoedig aan zijn troepen bevel om aan te vallen. Op het luid geklank van de oorlogsbekkens streek het Boetā-leger neder, en rukten de aanvoerders ten strijde. Het scheen of het donderde in de lucht, toen de kēṅḍang's en gong's klonken en de troepen schreeuwden. Maar de men- schen weken daarvoor niet terug.

- Xc. 1. De partijē vielen op elkander aan als twee zeeën, de Hoofden van Maīspati en de Hofgrooten vielen gelijkelijk aan op een vreeselijke wijze, en dachten in de hitte van den strijd niet aan vrees. Het was of het donderde in de
2. lucht. Al de Boetā's op de aarde en in de lucht, die op wagens, olifanten of paarden reden, vielen op de (onderhoorige) Vorsten en Hofgrooten (van
3. Maīspati) aan, werden met hen handgemeen, en betwisten hun de overwinning. Terwijl zij elkander van weerskanten bestookten, liepen de gamēlan- dragers achter en door elkander; de toonen van de gamēlan waren in harmonie met het geluid van de kēṅḍang, het gehinnik der paarden en het gekletter der wapens. De Hoofden van Maīspati waren heldhaftig, omdat hun Heer er zelf
4. bij was. Het was overal propvol van afgeschotene wapens en naderende vijan-

- (Xc) den. De gādā's, bindi's, koentā's, samogā's nanggalā's, badāmā's, 5. parasoe's, piling's en tomārā's stootten tegen elkander aan, vermengden zich onderling, en draaiden levendig om en rond elkander heen, de wagens raakten tegen elkander aan en kwamen te kantelen. Allen vielen te gelijk aan, sommigen vielen aan op de olifanten, wisselden met de berijders, die er afvielen, van plaats, of bestookten hen met koentā's, samogā's, limpoeng's, 6. parasoe's en piling's. Eindelijk werden de Boetā-benden overwonnen, daar velen van hen gesneuveld waren.

- Koning DĀSĀMOEKĀ was verwoed, toen hij dit zag; hij klom spoedig van zijn wagen, en draaide zijn koentā in de rondte. Hij besloot zelf aan den 7. strijd deel te nemen, maar was verbaasd, toen hij zag, hoe Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ op een aanzienlijke Godheid geleek en waardig was om tot bewoner van den glansrijken hemel bestemd te worden; staande boven op zijn diamanten wagen was het, of hij in de lucht verdween als een verheven God- 8. heid, die nedergedaald was. Terwijl DĀSĀMOEKĀ zijn koentā ronddraaide, kwamen er honderdduizend wapens in een zwerm uit, en toen kwam er weder een zwerm van twee maal honderdduizend uit, die in dichte menigte op de 9. helden van Maīspati vielen, en velen doodden. Daarna draaide hij zijn samogā in 't rond, zoodat er vuur uitkwam, dat voortvloog om de vijanden te verbranden en te vernielen. Telkens als het vuur te voorschijn kwam, lieten de Boetā's een alles doordringend geschreeuw hooren.
10. De Koning van Maīspati was op zijn hoede, toen hij dit zag; hij legde zijn boog aan, en toen kwamen er wapens tot afwering van het vuur voor den dag: een stormwind vermengde zich met het vuur, en terwijl de bliksemstralen door de lucht suisden en rukwinden elkander als rook opvolgden, verdwenen de uitwerkselen van DĀSĀMOEKĀ's wondermagt. Nu gingen de troepen 11. van Maīspati den vijand onder luid geschreeuw vervolgen, want al de Boetā's werden van schrik bevangen, toen de wondermagt van hun Heer overwonnen werd.

- De Boetā-Vorst legde nu zijn vlammeende koentā aan, en schoot die op ARDJOENĀ-SĀSRĀ af, maar deze schoot er een ander wapen op af, zoodat zij zich 12. tegen elkander stomp stootten. De edele Koning (van Maīspati) streed vol zelfvertrouwen, en zóó verdween de wondermagt van DĀSĀMOEKĀ geheel en al en werd overwonnen, zijn lichaamskracht verflaauwde en verminderde. Maar (nog eens) spande hij alle krachten in, en spreidde zijn bekwaamheid 13. ten toon: hij krijschte, zette zijn lichaam uit en nam een reusachtige gedaante

- (XC) aan, die al meer en meer toe nam. Verwoed krijschende verhief hij zich in de lucht als een vlamme berg. Alle Vorstenzoons werden van angst bevangen, toen zij DĀSĀMOEKĀ zagen, maar de Koning van Maīspati schoot hem
14. spoedig een trisoelā achterna, die hem de keel geheel doorsneed. Het bloed stroomde er uit, als een regen. De tien hoofden van Koning DĀSĀMOEKĀ
 15. vielen allen op den grond, maar toen zij de grond aanraakten, hechttten zij zich allen weder aan den romp, en werden de romp en de hoofden weder geheel als vroeger. DĀSĀMOEKĀ besteeg nu zijn poespākā, maar deze werd plotseling door den Koning van Maīspati met een pijl getroffen, zoodat hij in splinters viel en zich met het stof vermengde. DĀSĀMOEKĀ vloog er bij
 16. tijds af, krijschte en riep met een bulderende stem, als van duizend donders, terwijl hij op den grond stampende in de lucht vloog; het werd daarbij donker, alsof het mistte, rook kwam er van zijn lichaam, een bulderende stormwind schoot heen en weder, het werd al duisterder, zoodat men de aarde niet
 17. meer zien kon. „Wel,” riep hij, „mijn goede ARDJOENĀ-SĀSRĀ! wees dan toch „voorzigtig! gij wilt mijn vijandelijken aanval wederstaan, maar verheug u niet „al te gaauw! Het is er nog ver van daan, dat het met mijn wondermagt
 18. „gedaan en de overwinning beslist is.” Daarop sperde DĀSĀMOEKĀ zijn monden open, en toen kwamen één millioen, twee millioen wapens uit zijn tien monden. Alle soorten van wapens, die er in de wereld bestonden, kwamen uit zijn
 19. monden, ooren, neuzen, en achterste deelen als stroomen te voorschijn. Hij ging in de positie van iemand, die zijn behoefte doet, zitten, en ontlastte wapens: gādā's, koentā's, bindi's, paraso'e's, nanggālā's, limpoeng's, piling's en tjandrāsā's vielen bij honderdduizenden en millioenen op den vijand ne-
 20. der om hem te verbranden. De wapens gingen steeds voort aan te vallen, en kwamen midden op het leger neder: vele wagens werden verbrijzeld, olifante-koppen werden door gādā's, die uit de lucht kwamen, stuk geslagen,
 21. paarden vielen met hun berijders dood neder. Daarbij brulde DĀSĀMOEKĀ, en klonk zijn stem in het noorden en zuiden, in het westen en oosten, en verspreidde zich wijd en zijd met luid geraas. Het vuur steeg als een damp uit zijn mond vlamme op, terwijl de wapens luid gedruisch en rumoer maak-
 22. ten, zoodat de geheele wereld er van scheen te schudden. De troepen van Maīspati sneuvelden bij tienduizenden, de lijken van menschen vermengden zich met de gebrokene wagens en de lijken van olifanten, en hoopten zich op het slagveld open, zoo wel vóór als achter den Koning.
- XCI. 1. Toen Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zag, dat de reusachtige gedaante van DĀSĀ-

- (XCI) MOEKĀ toenam, glimlachte hij, zonder zich er om te bekreunen, want hij wist wel, dat DĀSĀMOEKĀ zijn wondermagt liet werken, en met zijn donderende stem zóó brulde, dat alles er van daverde, even als hij gedaan had in den
2. oorlog met Baṭārā ÉNDRĀ, maar dat hij nu ook zijn allerlaatste pogingen aanwendde om hem, den Koning van Maīspati, in den strijd te doen omkomen. ARDJOENĀ-SĀSRĀ stond rustig op zijn wagen, en sloeg zijn legermagt naauwkeurig gade, hoe zij nu en dan door een regen van wapens en rotsen
 3. en bergen van steenen overstelpt werden, terwijl de steenen losgerukt werden en al het geboomte van het woud ontworteld werd door de werking van DĀSĀMOEKĀ's wondermagt, en de zee als 't ware omgeroerd werd. De BoetĀ-troepen schreeuwen van blijdschap met een luid getier, waarmede zich het bulderend geluid van de golven der zee verenigde.
 4. De Koning van Maīspati legde zijn trisoelā aan, en onder de herhaalde schudding kwamen er slangen, zoo groot van omvang als bergen, uit de trisoelā. Deze vielen bij honderdduizenden aan, en slikten de parasoe's, limpoeng's, samogā's, nauggālā's, koentā's, tjandrāsā's, badāmā's
 5. en piling's in. Al deze wapens verdwenen voor de wonderslangen, zij werden opgeruimd, of verspreidden zich zonder dat er één van overbleef. De troepen van Maīspati verhieven een bulderend geschreeuw, dat de lucht alom doorkliefde. Daarop legde Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zijn koentā aan, het
 6. wapen vloog af, en sneed DĀSĀMOEKĀ den hals door. Zijn romp rolde met een bons op den grond, even als een berg, die instort of van zijn plaats gerukt wordt, viel hij op de BoetĀ's, die verschrikt en bevreesd werden, toen zij de wondermagt van ARDJOENĀ-SĀSRĀ zagen. Doch toen hij op den grond gevallen was, hechtten zijn tien hoofden zich wederom aan zijn romp.
 7. DĀSĀMOEKĀ herleefde weder, rigtte zich op, schoot met een vaart in de lucht, en nam een gestalte aan, zoo groot als een berg, met honderd hoofden; in zijn (twee honderd) handen hield hij wapens gevat. Hij draaide die handen steeds rond en heen en weder, of boog ze naar zich toe. Uit elk van zijn gapende monden
 8. kwam vuur. De handen draaiden op een vreeselijke wijze wapens, als tjākrā's, koentā's en samogā's, rond. Zijn stem bulderde als de donder. Veel gemeene soldaten werden verstrooid, de Legerhoofden van Maīspati werden op dat gezigt van schrik vervuld; velen van hen werden door die wonder-
 9. wapens getroffen, en sneuvelde. DĀSĀMOEKĀ deed in zijn gramschap blindelings een verwoeden aanval, greep de vijanden met zijn twee honderd armen, kneep en vergruisde hen, smakte hen neder, brak hen in tweeën, of scheur-

- (XCI) de hun dijën van 't lichaam. De troepen van Maïspati kwamen daardoor in opschudding, want van de Vorsten, Legerhoofden en Hofgrooten sneuvelden 10. velen. Het was of Baṭârâ KĀLĀ de aarde wilde verdelgen, en waarlijk ijzingwekkend. DĀSĀMOEKĀ ging op die wijze al meer en meer voort, en toen hij door vele Vorsten tegelijk als om strijd werd aangevallen kwamen zij, op welke hij 11. los ging, om; 't was of hij hen dood drukte en als deeg kneedde. Zonder ophouden sneuvelden er Vorsten, die hem van voren of van achteren of van de regter- of linker zijde aanvielen. Eenigen grepen naar hem met naar boven gestrekte armen, anderen omklemden hem, of klommen op zijn hoofden en armen, en sloegen hem geweldig met koentā's en tjandrāsā's. Maar de 12. aanvallers verloren veelal hun bewustzijn, velen vergruisde hij tusschen de tanden, of hij schopte hen voor of achter zich dood. Anderen stroopte hij tusschen zijn vingers, zoodat zij stierven, anderen kneep hij met handen te pletter, vergruizelde en verbrijzelde hen, of hij sloeg hen tegen elkander, dat hun gebeente kraakte; die hij maar met zijn vlakke hand op het hoofd sloeg, 13. werden geheel verpletterd. Zij die tegen zijn hoofden opklommen, schudde hij er af, zoodat zij naar alle zijden vlogen, en zóó deed hij ook met hen, die hem van achter aanvielen, of hem omklemden om met hem te worstelen.

- Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zag dien strijd van DĀSĀMOEKĀ tegen zoovelen tegelijk met genoegen. DĀSĀMOEKĀ had veel van een berg, de Legerhoofden 14. van Maïspati geleken op het geboomte en gras, dat voor 't geweld van een stormwind omviel of ontworteld werd, terwijl hij brulde als duizend donderende bergen. De Vorsten werden allen op die wijze van zijn lijf geschud, vielen neder en lagen verstrooid rondom hem op den grond. Het aantal doo- 15. den nam al meer en meer toe. Als hij op hen afkwam, vlogen zij als stof uiteen. In zijn woedende aanvallen sloeg hij alles overhoop en door elkander. Zijn monstrueuse gedaante was zoo groot als een berg, door zijn verwoedheid was zijn lichaam van vuur. Hij sloeg in het wilde als een razende om zich heen. Honderdduizenden vonden den dood tusschen zijn tanden, of kneedde 16. hij met zijn handen te pletter. Anderen namen in de groote verwarring naar alle kanten en door elkander de vlugt. De troepen van Maïspati lagen overal verstrooid op den grond, en vele helden waren gesneuveld.

- ARDJOENĀ-SĀSRĀ zag het eerst maar aan, hoe DĀSĀMOEKĀ aanviel, hoe de Vorsten 1. als weggevaagd werden, en hoe de andere Legerhoofden terugweken. Hij werd eindelijk toornig, toen hij dit zag, nam spoedig een reusachtige gedaante aan, en werd in één oogenblik zoo groot als een berg, zelfs nog grooter dan DĀSĀMOEKĀ,

- (XCII) 2. in zijn duizend armen hield hij wapenen gevat. Hij geleet op Baṭārā KĀLA, als deze zijn reusachtige gestalte heeft aangenomen, en overdekte alles op een vreeselijke wijze. Zijn oogen waren als de zon midden in het luchtruim, als een woeste draak wilde hij zich meester maken van de levens der Boetā's. De 3. haren op zijn duizend armen bestonden uit koentā's, nanggālā's, tjākrā's, tjandrāsā's; groote gādā's en bindi's. Het Boetā-leger kreeg een schrik, omdat de Koning van Maṣpati de reusachtige gestalte van een Boetā 4. aannam, en zoo buitengemeen groot werd, zelfs nog grooter werd dan DĀSĀMOEKĀ. Zijn brullen deed de aarde schudden, zijn stappen deed die als 't ware splijten, wankelen, beven en heen en weder kantelen, en bragt de geheele natuur 5. in opstand, de zee werd bewogen en bulderde geweldig, de hoogste bergen hielden over, waringin-boomen werden ontworteld, een menigte bliksems kwam uit zijn mond barsten, en daverde zoo vreeselijk als duizend donderslagen, de aarde rilde en beefde.
6. Zij vielen beiden te gelijk aan en stootten tegen elkander als vechtende bergen, brullende en krijschende vervulden zij met hun geluid het noorden en zuiden, 't was of de drie werelden vaneen gekleefd werden. Zij namen hun weg door de lucht, en stootten van boven tegen den hemel van ÉNDRĀ. De 7. Goden, die daar woonden, kwamen in opschudding en gingen verhuizen. De Hemel van ÉNDRĀ viel bij stukken naar beneden, werd verstrooid, kwam in rep en roer, en werd als water omgeroerd door het geweld, waarmede zij, als twee vechtende bergen, elkander bevochten en door de lucht gingen. Vele gedeelten van den hemel vielen op een grooten afstand neder, en ploften in 8. de zee. De Goden, aan welke die gedeelten toekwamen, vlogen mede weg en stegen op het vaste land, nadat hun woonplaats verdwenen en in zee geploft was.
- Koning DĀSĀMOEKĀ schrikte en was getroffen, toen hij de bovennatuurlijke, 9. krachten van ARDJOENĀ-SĀSRĀ zag werken. De aarde schudde herhaaldelijk en stortte in, toen zij hun wondermagt tegen elkander maten, de bergen schenen om te rollen, en de hoogste bergen knikten met hun toppen en trilden en schudden. Zij schopten elkander en worstelden, zij duwden elkander en liepen om elkander heen, het was of het gansche uitspansel zoude instorten.
10. Zij sloegen elkander tegelijk met duizend dēndā's, zoodat de bergen er van daverden. Hun krachten en volharding waren aan elkander gelijk, zonder ophouden bestookten zij elkander met gādā's, bindi's, moesālā's, dēndā's, 11. koentā's, tjandrāsā's en piling's. De aarde beefde, waggelde, en boog

(XII) golvend binnenwaarts door het geweld, waarmede zij streden, de zee werd beroerd en bewoog zich zoo hevig, alsof zij kookte, zij wist van geen eb of vloed meer: vele visschen stierven, en al wat er in de zee woonde, maakte groot rumoer.

12. Hoe verwoed DĀSĀMOEKĀ ook was, gevoelde hij toch een oogenblik ontzag voor zijn tegenpartij, maar toen sperde hij zijn monden weder open en kwamen er vier millioen limpoeng's uit. Zij vlogen op den vijand los, en
13. vielen gelijktijdig op Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ aan, maar deze week er niet voor op zijde. De limpoeng's werden achtervolgd door een stormwind, en zóó vielen allen te zamen op ARDJOENĀ-SĀSRĀ aan. DĀSĀMOEKĀ stortte een toovergebed uit, opdat zijn tegenpartij van de limpoeng's met de daarop
14. volgende windvlagen pijn zoude gevoelen. Hij brulde en krijschte, alsof honderdduizend onweders liet heelal doorklieften. „Hei,” (riep hij) hei, Koning! „hei, ARDJOENĀ-SĀSRĀ! wees toch vooral goed op uw hoede, zoo met een zult „ge zeker omkomen en door het geweld van mijn limpoeng's, die naar den
15. „strijd hunkeren, vergruizeld worden. Vier millioen limpoeng's zullen u „vernien.”

Eensklaps schoot ARDJOENĀ-SĀSRĀ om zich te ververen zijn trisoelā af, en kwamen er vier millioen trisoelā's voor den dag, afgescheiden daarvan liet hij er een draken-pijl op volgen, waardoor honderdduizend draken ver-

16. schenen. Eenige trisoelā's vlogen met gelijke kracht (op de limpoeng's) af, zoodat de wapens zich tegen elkander stomp stootten. Toen kwamen de draken spoedig de limpoeng's inslikken, en zóó verdwenen de wonderlimpoeng's: geen een had nu nog den moed, om op de draken van ARDJOENĀ-SĀSRĀ
17. los te gaan, omdat ze allen in de keelen der draken verdwenen. De limpoeng's verdwenen tot de allerlaatste toe.

Toen schoot ARDJOENĀ-SĀSRĀ weder, DĀSĀMOEKĀ liet zich, door een trisoelā getroffen, op den grond vallen, zijn bals was geheel afgesneden, Op den grond liggende, herleefde hij, en toen vloog hij luid weenende in de lucht

18. Het was of honderdduizend onweders tegelijk door de lucht klonken, (toen hij weende).

Maar eensklaps kwam Baṭari DOERGĀ, de Gemalin van Baṭārā GOEROE, om Koning DĀSĀMOEKĀ, die nu in 't gevecht de minste was, te helpen. Ter-

19. wijl zij hem voor 't oog bedekte, vervulde zij de lucht met een luid klinkend gekrijsch, dat de aarde hevig deed daveren en groote verwarring stichtte. Zij krijschte al heviger en heviger, en vervulde het heelal met haar stem, digte

- (XII) 20. duisternis viel neder, het zonlicht werd uitgedoofd, de gansche wereld werd donker, en zelfs sterren waren er niet te zien; men kon niets waarnemen dan haar stem alleen. Allen die haar hoorden, werden van angst verslagen. Doch
21. het was voor ARDJOENĀ-SĀSRĀ geen geheim, dat dit de stem van Baṭari DOERGĀ was. Hij wist zeer goed, dat het de stem was van Baṭari DOERGĀ, die DĀSĀMOEKĀ te hulp kwam, en de geheele wereld in het duister hulde. De Koning van Maīspati werd echter niet bedremmeld, hoewel hij wist, dat
22. Baṭari DOERGĀ zich tegen hem partij stelde. Behoedzaam legde hij zijn groote dēndā aan, en riep: „wel Baṭari DOERGĀ! daar doet gij zeker verkeerd
23. „aan, wees op uw hoede!” De dēndā van ARDJOENĀ-SĀSRĀ had den omvang van een berg, met honderdduizend handen, want evenveel uitstekende punten
24. waren er aan de dēndā, en elke punt geleek op een hand. Ieder van die handen hield een wastoorts vast, zoo dik als een konings-draak. Hij draaide die dēndā rond, en riep: „hoor, Baṭari DOERGĀ! ontwijk den strijd met
25. „mij niet!” Zijn buitengemeen krachtige dēndā vloog in de lucht, en verhief zich zoo hoog, dat de duisternis verdween en de geheele wereld (weder) verlicht werd. DOERGĀ was verlegen, toen men haar zien kon, haar wondervermogen was verdwenen, en daarop spoedde zich weg. Men kon Koning DĀSĀMOEKĀ weder zien, nadat Baṭari DOERGĀ gevlugt was.
26. Eindelijk schoot de Koning van Maīspati een voortreffelijke pijl af, die DĀSĀMOEKĀ trof, hij liet zich, door de pijl gewond, uit de lucht vallen, hij viel op den grond en was van zijn wond al weder genezen, maar eensklaps werd
27. hij door den Koning van Maīspati aangegrepen. Terwijl hij DĀSĀMOEKĀ vasthield, bewoog deze zich niet, want hij was ten hoogste vermoeid en geheel verbijsterd. Daarop werd DĀSĀMOEKĀ door ARDJOENĀ-SĀSRĀ gekneveld. De troepen van Maīspati schreeuwden, omdat DĀSĀMOEKĀ het onderspit gedolven had.
28. DĀSĀMOEKĀ boog zich voorover, zag niets van 't geen hem omringde, en hield zijn oogen gesloten, even als of hij dood was. Hij werd door een menigte omringd. Zijn reusachtige gestalte was nu verdwenen, zijn lichaam was
29. weder zoo klein geworden als vroeger. De Vorsten betastten hem, maar daar hij nog ademde, wilden de Legerhoofden, die de touwen, waarmede hij gebonden
30. was, vasthielden, dat hij zoude opstaan, en riepen: „he, DĀSĀMOEKĀ! ben je „dood? Je houdt je oogen maar gesloten, doe ze open! Je ademt immers nog! „nu ben je stom en spreekt geen woord; zie! dat is nu een handelwijs, die je „niet past, want zoo pas heb je nog gevochten op een buitengemeene wijze, die

- (XII) 31. alles op aarde overtrof." Toen al de Boetâ-troepen zagen, dat hun Koning gewond en door ARDJOENÂ-SÂSRÂ gekneveld was, en hij door vrees gedrongen om de gunst van ARDJOENÂ-SÂSRÂ dong, verlieten zij hun Heer, en gingen zij, op zelfbehoud bedacht, aan 't vlugten.
32. Alleen Patih PRAHASTÂ verliet hem niet, maar bleef achter om zich voor hem op te offeren. Hij was een brave Patih: toen zijn Koning ongelukkig gestreden had, wilde hij hem in den dood getrouw blijven. Terwijl hij zijn
- XIII. 1. haren glad naar achteren streek, boog hij zich voor Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ, en zeide weenende: „Gebieder en Koning! inderdaad Koning der Koningen! „Voortreffelijkste der wereld! Blijf, o Heer! bij voortdoring de wereld be-
2. „schermen, als Opperheer van de Vorsten! Als het eenigzins kan, smee ik „U, dat U DÂSÂMOEKÂ tot Uw onderdaan maakt, en hem niet doodt. Heer! „vergeef hem zijn misdaad, dat hij zich verstout heeft met U te strijden. Ik „heb hem vroeger al genoeg gewaarschuwd, (maar hij heeft daar niet naar
3. „geluisterd), omdat hij weinig ontwikkeld is, en nog geen beleid heeft. Hij „is stomp van begrip ten opzichte van datgene, waarin hij zijn vertrouwen stelt. „Hij is nog zóó onmoedel, dat hij geen onderscheid kent tusschen kwaad en „goed. Want als mijn Koning en Gebieder een naauwkeurigen blik geslagen „had op de nederlagen en overwinningen van zijn regering, hoe zou hij het „dan gewaagd hebben, met U te strijden en een tweegevecht aan te gaan!”
4. De reden waarom PRAHASTÂ zoo sterk bij den Koning van Maïspati aandrong, en zooveel tot hem sprak, was oogenschijnlijk deze, dat hij zich voor zijn Koning opofferde, maar inwendig nam hij in aanmerking, dat DÂSÂMOEKÂ zijn neef was, want zijn oudere zuster SOEKËSI, de Boetâ-prinses van Alenkâ, was de moeder van DÂSÂMOEKÂ.
5. Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ schudde zijn hoofd, en wilde op het verzoek van Patih PRAHASTÂ niet antwoorden; daarom was deze dan ook hoogst ongerust, meenende, dat DÂSÂMOEKÂ zoude gedood worden. Maar hij dacht ook bij zich
6. „zelven: dit is een edel Vorst! ik hem verzocht om aan DÂSÂMOEKÂ vergiffenis te „schenken, en zeker is het, dat een edel Vorst misdaden vergeeft.” Zich daarop tot DÂSÂMOEKÂ keerende, zeide hij: „welnu, wie heeft ongelijk gehad? „Vroeger heb ik U verzocht om U niet in een oorlog met den Koning van
7. „Maïspati te wagen, en nu is 't volkomen uitgekomen, zoo als ik gezegd „heb. U is een onwetende, onnoozele Koning, U doet niet Uw best om U „kundige, brave Vorsten, die juist wisten, wanneer zij hun moed en buiten- „gemeene krachten moesten aanwenden, als voorbeelden ter navolging te kie-

- (XIII) „zen. Het is buiten twijfel, dat de Koning van Maïspati dapper en met „de uitnemendste eigenschappen begaafd is! Het past dus niet met zulk een „Vorst te strijden; waarlijk zulk een Vorst moet men dienen! Juist omgekeerd
8. „heeft U de dapperen tot voorbeeld gekozen: U heeft niets gedaan dan anderen „uit te dagen, in 't vertrouwen op de gunst, die Baṭārā Goeroe U vroeger „bewezen heeft, maar men kan deze toch niet manen (alsof Hij een schulde- „naar is). Hij alleen is het, die het goede en kwade uitdeelt, en Hij is het, die „beschermt. Al hebben de Goden U ook vroeger beloften gedaan, die beloften
9. „verdwijnen, als men zich slecht gedraagt. U heeft in de hoogste mate de voor- „zigtigheid uit het oog verloren. U is een doove Boetā-Vorst. In Uw trots „heeft U gemeend, dat U niemand gelijk is; welnu, daar heeft U nu een Ko- „ning, wiens uitstekende vermogens in den oorlog den hoogsten trap bereikt „hebben, die alom beroemd en onoverwinnelijk is, die door andere Koningen
10. „wordt gehuldigd, de dappere edele Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ. Indien U ook „(als de anderen) bereid geweest waart, den Koning van Maïspati als Uw „meerdere te erkennen, dan zou het voordeel maar aan Uw kant geweest „zijn, want de dapperheid, kunde, vermogens, de wijze van oorlogvoeren, de „hoogste deugd van een regerenden Koning, zooals hij die bezit, zouden, wanneer „U langen tijd dagelijks aan het hof van Maïspati verkeerd had, U tot een „navolgenswaardig voorbeeld gestrekt hebben, en daardoor zoude de eer en „het aanzien van 't rijk van Alēnkā verhoogd zijn.”
11. Op al die verwijtingen van Patih PRAHASTĀ antwoordde Koning DĀSĀ-
MOEKĀ met geen enkel woord, omdat hij zoo veel berouw gevoelde. De kluisters
deden hem al meer en meer pijn, zijn twintig armen waren hem aan 't lijf
gebonden, zoodat hij geen een er van bewegen kon, en als hij zich bewoog, knel-
den hem de kluisters, waarmede zijn geheele lichaam omwonden was, nog te
12. meer. De hoofden van DĀSĀMOEKĀ lagen op een wagen en rolden om en om,
terwijl zijn lichaam achter den wagen aansleepte.
- De Koning van Maïspati besloot spoedig met zijn leger en zijn Vorsten
terug te keeren naar de geïmproviseerde stad aan het zeestrand. Op het sein
13. van de krijgsmuziek trok het leger af; onder het luid rumoer van de troepen,
dat de lucht als 't ware doorkliefde, geleeke het veel op een onstuimige zee.
Het gansche leger van Maïspati was in afdeelingen, in flanken en voorhoe-
de, verdeeld. Al de Vorstenzoon vervulden de plaats van hun (vroeger gesneu-
velde) Vaders. (Kortom) de geheele indeeling (van het leger) was zoo als
vroeger.

- (XCIII) 14. Koning DĀSĀMOEKĀ werd achter een wagen gesleept vóór dien van Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ; als hij omrolde, deed hem zijn lichaam pijn, en als de paarden, die zijn wagen trokken, hard geslagen werden, wipte het hoofd van DĀSĀMOEKĀ op, en rolde op den wagen regts en links, of stootte met geweld
15. tegen de ijzeren stijlen rondom den wagen; als de paarden in de hoogte sprongen, werd zijn hoofd heen en weêr geschud, en stootte maar telkens tegen den wagen, zonder dat hij zich bewegen kon. Hij lag met zijn lippen voorover op den wagen, en dewijl hij daarmede den bodem van den wagen aanraakte, kwam er bloed uit, dat zijn geheele lichaam bevlekte en bemorste. Hij gromde en bromde en brulde, daar hem de kluisters al erger en erger knelden. Maar verlaten wij den Koning in zijn togt van 't slagveld naar de legerplaats.

H O O F D S T U K L I I.

Zelfmoord van Dèwi Tjitrawati.

- Er was onder het Boetā-leger van Alēnkā een Boetā, met name SOEKĀSRĀNĀ, die van gedaante veranderde, om een schelmstuk te bedrijven. Hij nam de gedaante van een mensch aan, gaf zich uit voor iemand van Mais-
17. pati en naderde zoo de Konings-dochter van Magādā. SOEKĀSRĀNĀ overlegde bij zich zelve, hoe hij haar een onwaarheid zoude vertellen, en zeide, toen hij bij Dèwi TJITRĀWATI gekomen was, weenende: „ach Gebiedster! „de Koning, uw Gemaal, is in den oorlog gesneuveld, hij is met al zijn Le- „gerhoofden omgekomen. DĀSĀMOEKĀ was hem in den oorlog te dapper en
18. „te magtig. Patih SOEWĀNDĀ is met zijn Koning gesneuveld; alle Vorsten, „Hofgrooten, aanvoerders en helden zijn allen verdeld. Eenige weinigen zijn „van de algemeene slagting overgebleven.”

- Toen Dèwi TJITRĀWATI dit hoorde, was er van de geheele wereld niet meer dan
19. één span afstand (voor haar) zichtbaar. Alle achthonderd Prinsessen, eveneens met den Koning gehuwd, kwamen in een rij aanloopen, om aan Dèwi TJITRĀWATI te vragen, wat er voorgevallen was, maar zij kon niet antwoorden, en boog zich onder het storten van tranen voorover. Zij hield haar dolk in de hand om zich van kant te maken, en zoo begrepen de Prinsessen door haar uiterlijk,
20. wat er in haar omging. Zij weenden luide, en al de vrouwelijke hof-bedienenden weenden met haar mede. Eindelijk zeide Dèwi TJITRĀWATI op luiden toon tot al de vrouwen: „wie van u, Kouings-dochters! is voornemens met „mij te sterven? komt! volgt mij naar het slagveld!”

(XIII) 21. Dèwi TJITRĀWATI hield de dolk, waarmede zich wilde van kant brengen, in handen, en was op het punt met de andere Prinsessen te vertrekken, toen zij door het geraas van de olifanten en wagens de voorhoede (van het leger van Maīspati in de verte) hoorde aankomen.

Daarop sprak SOEKĀSRĀNĀ wederom: „U moet den Koning niet volgen
22. „naar het slagveld! Dat geraas is van DĀSĀMOEKĀ, die daar aankomt, om U „als zijn buit mede te voeren.”

Toen Dèwi TJITRĀWATI deze woorden van SOEKĀSRĀNĀ, die den schijn van onvervalschte waarheid hadden, hoorde, zond zij een van haar bedienden uit met
23. dezen last: „onderzoek de plaats, waar uw Heer gesneuveld is, en naar welke „hemelstreek hij zich heeft gewend bij zijn sterven!”

Toen hoorde zij weder de gewapenden van Maīspati, waarop SOEKĀSRĀNĀ na een sēmbah tot haar zeide: „hoe nu, mijn Gebiedster! DĀSĀMOEKĀ is „nabij. Welaan! laten wij dadelijk van hier vlugten!” Doch de Konings-dochter
24. schreeuwde hem toe: „wel man! wat wil je hier? Meen je, dat ik hem nog „zou willen ontvlugten?”

Daarop trok zij haar dolk, bekeek het vlammeende wapen en ging toen voorover op de buik liggen. Het wapen drong door haar borst, en het bloed spoot er uit. Al de Prinsessen wierpen zich nu ook allen op hun dolken
25. om zich te vermoorden. Alle acht honderd Prinsessen lagen op den grond verstrooid, en waren de Konings-dochter van Magādā in den dood gevolgd. Toen TJITRĀWATI gestorven was, volgden de vrouwelijke hofbedienden haar Meesteres met veel haast in den dood, de dwergen, kromgebogenen, gebrek-kigen en albino's volgden haar voorbeeld, en eindelijk ook al de (andere) vrouwen in het paleis.

26. SOEKĀSRĀNĀ maakte zich spoedig uit de voeten, en vloog in zijn vorige Boetā-gedaante naar boven in de lucht.

Toen de Koning van Maīspati nu in zijn legerplaats kwam, zag hij al
XCIV. 1. de Prinsessen tot de laatste toe op den grond verstrooid liggen. Hij was ontzet en hoogst verbaasd, zoodat hij niet spreken kon; 't was of hij, staande op de plaats, gestorven was. Een regen van geuren verspreidde zich, regen-bogen bedekten (het lijk van TJITRĀWATI) met heerlijken luister; men zag overal lichtglansen, en vuurbollen hingen er boven; weerlicht en bliksemstralen schoten heen en weder, hevige rukwinden kwamen met veel geraas en gebulder
2. aanzetten, de donder ratelde, de aarde beefde zonder ophouden, de bergen bewogen zich en stortten met doffe of donderende geluiden in, de zee kookte

(XCIV) geweldig en bulderde, alles in de natuur was in opstand en beweging. Het zonlicht verbleekte en werd onderschept door digte regenwolken, die steeds van boven neêrhingen; maar de winden bleven aanhouden en waaiden de wolken met geweld weg, alsof zij met de Konings-dochter van Magâdâ, Dèwi Tjitrawati, en de andere acht honderd vrouwen van den Vorst wilden sterven.

3. Toen de Koning tot bezinning gekomen was, naderde hij de Konings-dochter van Magâdâ, Tjitrawati, en riep uit: „hoe komt het toch, mijn schat! „dat ik u hier als een lijk vind?”

Hij vatte haar hand, waarop zij met haar borst lag, haalde die er onder uit en trok de dolk, waarmede zij zelfmoord gepleegd had, uit de wond. Hij was verslagen, toen hij zag, dat al de Prinsessen zich met haar dolken in de borst 4. gestoken hadden, en dat ook de vrouwelijke bedienden evenzoo waren omgekomen. In zijn diepe droefheid zeide hij: „wat is er toch wel geschied, „dat zij allen op dezelfde wijze gehandeld hebben? ach, Vorstin, lust van „mijn (leven)! sta spoedig op! ga uw man, die van den strijd terug gekomen „is en de overwinning behaald heeft, te genoet. De vijandelijke Boetâ's 5. „zijn ten onder gebracht, de Boetâ-Vorst in den strijd gevangen genomen, „ik heb hem geboeid achter een wagen laten aanslepen. Kom, mijn lieve! ga „hem zien! hier is mijn vijand, die mij gestreden heeft, maar hij is nu ge- „bonden. Hij heeft tien hoofden en twintig armen; kom mijn dierbare schat! „ga hem zien! Doch gij zwijgt maar; wat voor kwaad heb ik gedaan, vrouw- 6. „lief! dat gij zoo vertoornd op mij zijt?” En zoo gaf de Koning van Maïspati zich een tijd lang over aan de droefheid over het sterven van zijn echtgenoot.

Al de Vorsten en hun onderhoorige troepen kwamen nu aan, met Koning Dasâmoeekâ achter een wagen aanslepende en met Prahastâ, die te voet zonder iemand bij zich achter zijn Heer ging, en van hem niet wilde scheiden. 7. Hij weende zonder ophouden, maar was niet gebonden; hij diende hem op den weg water toe. Het geheele leger van Maïspati, ook de gemeene soldaten, keerde naar hun tenten terug. Alleen de Vorsten, Hofgrooten en hogere en lagere aanvoerders vervoegden zich bij den Koning. Zij waren geheel verslagen, toen zij in de Vorstelijke tent al de vrouwelijke bedienden en vrouwen van den Vorst op den grond verspreid zagen liggen.

8. Intusschen kwam de vrouwelijke bediende terug, die Dèwi Tjitrawati vroeger uitgezonden had om op het slagveld onderzoek te doen. Zij zag, dat haar Meesteres een lijk geworden was, en naderde den Koning, terwijl hij bezig was

- (XCIV) het lijk van zijn Gemalin, de Konings-dochter van Magãdã, toe te spreken en verklaarde, dat hij haar in den dood wilde volgen, als zij dood bleef. De vrou-
9. welijke bediende, die alleen overgebleven was, maakte een sēmbah, en zei-
de: „ach, mijn Heer! steun van de wereld, die als Vorst gebiedt over alle
„Vorsten! De oorzaak, dat Uw Gemalin zich in dien toestand bevindt, is de-
„ze. Er is zoo even in grooten haast een man van de legerplaats gekomen;
„het was of hij vervolgd werd door vijanden, hij naderde de Koningin en
10. „deelde weenende mede, dat Uw Majesteit in den strijd gesneuveld was, dat
„Patih SOEWANDã met alle Vorsten U in den dood gevolgd was, en dat allen
„omgekomen waren in een hevigen strijd met den Boetã-Koning DãSãMOEKã
„van Alēnkã. Om die reden, Heer! besloot Uw Gemalin ook te sterven,
11. „zij zond Uw dienares uit om eerst op het slagveld te onderzoeken, opdat ik
„mij zoude overtuigen van de wijze, waarop het lijk van den Vorst nederlag.
„Waarom Uw Gemalin zich nu na mijn vertrek om het leven gebragt heeft,
„weet ik niet.”

Toen de Koning dit verhaal van de bediende vernomen had, werd hij al meer en meer wanhopig, en riep: „wel, wie mag dat toch geweest zijn, die de snoodheid gehad heeft, om dat bericht te brengen?”

- Hij wenkte aan een van de oude Vorsten, die achtergebleven waren om de Vorstin te beschermen, en vroeg hem naar de aanleiding, dat zijn Gema-
12. lin en de andere vrouwen zich allen met een dolk de borst doorstoken had-
den. Waarop de oude Vorst antwoordde: „Heer en Koning! nadat deze
„vrouwelijke bediende vertrokken was, om op het slagveld te gaan onderzoeken,
„sprak de man, die voorgaf van het slagveld te komen en deed aan Uw Gemalin
13. „het voorstel om uit de Vorstelijke tent te wijken, want dat DãSãMOEKã er zonder
„twijfel aankwam, om al de vrouwen des Konings als buit weg te voeren.
„Toen hoorde zij het luide rumoer van een leger, en dat was Uw Majesteit,
„die uaderde, maar zij dacht, dat het DãSãMOEKã was. Kort daarop stak
„Uw Gemalin spoedig de dolk in haar borst, en de achthonderd andere
14. „vrouwen en hofbedienden volgden haar in den dood. Nadat Uw Gemalin
„gestorven was, spoedde de man, van wien ik zoo even sprak, zich weg, en
„verdween in de lucht.”

Toen de Koning dit verhaal van den ouden Vorst gehoord had, werd hij radeloos en zinneloos, en zóó ter neder geslagen, dat hij niets meer van de hem omringende wereld zag: meer dan een vinger breedte kon hij van de wereld niet zien.

HOOFDSTUK LIII.

Dèwi Tjitrawati herleeft.

- (XCIV) 15. Intusschen kwam Hjang (BAROENÂ), de God des waters, met heilzaam water bij zich nader bij den Koning, en ging voor hem staan te dansen. Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ ziende, dat er een Godheid gekomen was, en wel Hjang BAROENÂ, die de God des waters was, noodigde hem uit om naast hem te
16. gaan zitten. Zijn luister scheen als de opkomende zon. Glimlachend sprak Hjang BAROENÂ met den Koning van Maïspati, en gaf hem deze vermaning: „wel, Koning! laat die bittere droefheid varen! treur niet om uw Gemalin! want zij is het slagtoffer van een listige beproeving geworden, en zal „niet dood blijven: de Prinses van Magâdâ zal te gelijk met u sterven, en
17. „later zal zij met u wederom mensch worden. Zie hier, Koning! hier heb ik „een uitmuntend geneesmiddel bij mij. Dit heilzame water is het middel om „mensen, die door verraad zijn omgekomen, in 't leven terug te roepen. „Koning! wat behaagt u nu te doen?”
- Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ antwoordde vriendelijk: „och, als het aan de Godheid behaagt, verzoek ik U dat heilzame levenswater aan te wenden.”
18. Nu liep Hjang BAROENÂ rondom de lijken, en besprenkelde die met het heilzame water. Plotseling rigtten zij zich allen op uit den dood, tevens waren hun wonden verdwenen. De Koningsdochter van Magâdâ herleeftde het eerst en schrikte, toen zij den Koning zag, viel hem bitter weenende te
19. voet, en liet steeds haar tranen vloeijen; de Koning weende met haar mede. De acht honderd andere vrouwen gingen rondom hem zitten, en bewezen Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ aan zijn voeten ter regter- en linkerzijde nederige hulde. De vrouwelijke bedienden herleeften ook allen, het scheen haar toe, dat zij gedroomd hadden. De Hofgrooten en Vorsten verheugden zich, omdat de Koning niet meer bedroefd was, en al de vrouwen van het hof wederom leefden. Het gansche volk verheugde zich.
20. Terwijl de Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ-BAOE naast den God des waters, Hjang BAROENÂ, gezeten was, en de vrouwen zich (rondom hen) verdrongen, gaf deze aan de Koning deze inlichting: „hoor, waarde Koning! de persoon, die met „zijn (leugenachtige) berigten verraad gepleegd heeft, is een Boetâ, genaamd
21. „SOEKÂSRÂNÂ. Hij wilde, dat de Prinses van Magâdâ, Uw Gemalin, zoude „sterven, en Uw Majesteit zoude dan zeker ook sterven, want die gelofte had

(XCIV) „U aan de Konings-dochter van Magâdâ gedaan; en daar Uw dood niet in „den hevigen strijd plaats vond, moest U zeker sterven uit liefde en met de „Konings-dochter in den dood gaan. Dat was het plan van SOEKÂSRÂNÂ.”

Na deze mededeeling nam de Water-god afscheid en verdween voor hun oogen.

22. Toen maakte Dèwi Tjitrâwati een sëm bah, en zeide: „ach, Heer! die „Boetâ SOEKÂSRÂNÂ heeft inderdaad schandelijk gelogen! wat is nu het voor- „nemen van Uw Majesteit, want hij heeft een schelmstreek gepleegd, en mij „naar 't leven gestaan.”

Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ antwoordde heftig: „die Boetâ is een al te erge
23. „booswicht! dat uitvaagsel der aarde zal gedood worden, al vlugt hij ook „naar den hemel, of in den bodem der aarde, naar den hemel van Baṭârâ „ÉNDRA of naar den hemel van Baṭârâ GOEROE, hij mag zijn toevlugt zoe- „ken waar hij wil, ik zal dien deugniet dooden!”

Doch Tjitrâwati hervatte eerbiedig: „maar, Heer! Uw Majesteit zal toch „zeker niet vergeten, dat U een Koning is, die door de geheele wereld hoog „vereerd wordt om zijn edelmoedigen aard en rein gemoed, als de voortref- „felijkste Vorst der aarde, die de aarde in zijn hoede neemt, opdat zij geluk-
24. „kig zijn moge. Die SOEKÂSRÂNÂ daarentegen is maar een gemeene Boetâ, „hij doet zeker maar dus zijn best, om zijn Vorst getrouw te dienen, en den „roem van zijn Heer te verhoogen; hij heeft naar een middel gezocht om ook „zijn kant iets te doen, alleen met het oog op den roem van zijn Heer. Jegens „mij heeft hij, wel is waar, verraad gepleegd, maar ik ben niet dood gebleven, „omdat er spoedig hulp kwam van de hooge Godheid, waardoor ik weder leef

25. „en geheel hersteld ben. Ook van alle vrouwen van Uw Majesteit is er geen „een dood gebleven. Het heeft zich dus maar tot een verzoeking bepaald. Het „zal de deugd van Uw Majesteit louteren, zoo hij de zonden vergeeft. Het „staat vast: een roemrijk Vorst moet velerlei verzoeken doorstaan, maar hij „weet, dat hij niets meer dan een schepsel is; hij mort niet onder rampen, en is

26. „dankbaar, als zij hem voorbijgaan. Bedenk! die SOEKÂSRÂNÂ is een veel te „gering persoon: hij is niet waard, dat U aan hem denkt. Immers, daar ligt „zijn Koning DÂSÂMOEKÂ gebonden. Waar denkt U nu nog aan? Zijn Koning „is Uw gevangene en Uw verwonneling! Maar ik wenschte den gevangenen „Boetâ-Koning wel eens te zien.”

27. Op 't hooren van die woorden van zijn Gemalin omhelsde de Koning haar, zeggende: „het is waar, mijn lieve vrouw! ik had mij daar bijna versproken,

- (XCIV) „ik wist volstrekt niet wat ik dacht. Die SOEKĀSRĀNĀ is aan mij onderworpen, want zijn Koning DĀSĀMOEKĀ heb ik gekluisterd. Hei daar, gevangen-
28. „bewaarder! laat den gebondenen Koning van Alēnkā DĀSĀMOEKĀ voor den „dag komen, en breng hem dadelijk bij mij!”

- De persoon, die dien last ontving, maakte een sēmbah, ging den gebonden-
denen Koning halen, en bragt hem toen, achter den wagen aanslepende, bij
den Koning. Daarop werden (zijn hoofden) van den wagen genomen en rolde hij
over den grond, maar zijn kluisters mogten niet losgemaakt worden. Patih
29. PRAHASTĀ bleef achter DĀSĀMOEKĀ aanloopen en verliet hem niet. Terwijl DĀ-
SĀMOEKĀ op den grond rolde, werd hij door velen omringd. De vrouwelijke
hofbedienden raakten zijn beenen en hoofden met den vinger aan, en zij die
er digt bij kwamen, lachten hardop van plezier. De Konings-dochter van Ma-
gādā glimlachte, toen zij den gebondenen Boetā-Koning zag; hij zag er
met zijn tien hoofden en twintig armen afschuwelijk uit, niet zooals andere
30. Boetā's. De vrouwelijke bedienden zeiden tot elkander: „is dit nu de God
„der bergklooven? he, ziet die er zóó uit? Is dit de berg-God? zijn hoofden
„steken naar alle kanten uit, zijn armen zijn onbehoorlijk veel in aantal, net
„als een groote duizendpoot! Zou hij van gekookte rijst houden? Het zou
„hem passen, dat hij alleen van kolang-kaling (1) hield.”

H O O F D S T U K L I V .

Dāsāmoekā krijgt vergiffenis, en belooft beterschap.

31. Er was eens een aanzienlijke Panditā, die met lijf en ziel ten hemel ge-
varen was, en al den tijd den rang van Godheid bekleed had. De heilige
man was afkomstig van Lokāpālā en heette Bagawan POELASTĀ; hij was
de vader van Bagawan PADMĀ, wiens zoon Bagawan WISRĀWĀ heette.
32. De vrome WISRĀWĀ had veel kinderen, de oudste was WISRĀWĀNĀ, Koning
van Lokāpālā, die de schoone gestalte van een mensch had, maar de kin-
deren, die hij bij de Prinses van Alēnkā SOEKĒSI had, hadden allen op één

(1) Kolang-kaling zijn de vruchten van den arc-n-boom. Zij groeijen in zeer lange, groote trossen aan een dikken steel, en veroorzaken bij 't aanraken hevige jeuking. Zooals zij van dea boom komen, zijn zij dus voor menschen of dieren oneethaar. Als men ze gebruiken wil, verbrandt men de buitenste groeue schil onder een vuur van droog gras of bladeren, daarna slaat men de harde schil er met stokken af. Van den inhoud of pit, die bij 't voortdurend vasthouden ook nog jeuking veroorzaakt, maakt men wel eens gebak of confituur.

- (XIV) na de gedaante van Boetâ's; de oudste van hen was de Boetâ-Koning
33. DĀSĀMOEKĀ van Alēnkā. Bagawan POELASTĀ was dus de overgrootvader van DĀSĀMOEKĀ, en werd na verloop van tijd tot den rang van Godheid verheven. Hij daalde in dit oogenblik uit den hemel neder om een bezoek te brengen aan Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, die juist als overwinnaar uit den strijd
34. teruggekeerd was, en plaatste zich jubelende en dansende voor hem. Toen de vrouwelijke hofbedienden Bagawan POELASTĀ zagen aankomen, begrepen zij uit zijn gang, dat het een Godheid was, en daarop verwijderden zij zich allen uit 's Vorsten nabijheid. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zeide vriendelijk glimlachende tot hem, terwijl hij hem eenige schreden te gemoet ging: „kom aan,
35. „laten we hier gaan zitten!” Doch Bagawan POELASTĀ bleef zonder hem daarop te antwoorden eerst nog voortdansen, terwijl hij eenige oogenblikken den Koning van Maīspati aldus lof toezwaaide: „wel, allervoortreffelijkste „Koning van alle Koningen onder het luchtruim en boven de aarde! in krijgs- „deugden en wondermagt doen de Goden voor U onder, en in schoonheid „zijn zij U niet gelijk! de glans van de maan bestraalt U!
36. Onder het dansen bekeek hij den Koning naauwkeurig, terwijl hij regts en links gaande rondom hem danste. Toen dit eenigen tijd geduurd had, ging Bagawan POELASTĀ naast den Koning zitten, en vestigde toen zijn blik op zijn achterkleinzoon, die daar op het plein gebonden op den grond lag, terwijl het volk en de gevangenenbenevens Patih PRAHASTĀ bij hem
37. stonden. Eindelijk zeide Bagawan POELASTĀ op een vriendelijken toon: „wel „Heer en Godheid van alle Vorsten! in wien alle deugden zich vereenigen, „die vol mededoogen zijn onderdanen lief heeft, die edelmoedig is en de we- „reld gelukkig maakt, die zooveel krijgsdeugden bezit, dat de buitengemeene „bekwaamheden van de Goden daarvoor onderdoen! Het lijkt er in 't geheel
38. „niet naar, dat de gewone Goden U, Koning! zouden gelijk zijn. In al uw „handel en wandel als Opperheer zijt gij niets minder dan Baṭārā GOEROE; „in schoonheid en luister zijt gij de maan, die zijn liefelijken glans ten toon „spreidt, als zij (des nachts) bij de schoonheden der aarde de ronde doet. „Van U gaan de genoegens uit, die genoten worden in de groote bosschen „of in lusttuinen, en al de genoegens van den krijg zijn ontleend aan uwen „luister.
- XCV. 1. „Ik ben hier gekomen, Goddelijke Koning! om U, die van den strijd terug- „gekomen zijt en den Boetâ-koning als gevangene medevoerd hebt, een be- „zoek te brengen. Ach, Heer! wat is uw voornemen wel met den gebondenen

- (XCV) 2. „DĀSĀMOEKĀ? Wat wil U met hem aanvangen? Wanneer U DĀSĀMOEKĀ met „den dood wil straffen, dan geschiede naar Uw welbehagen, Die DĀSĀMOEKĀ „is inderdaad dom en oorlogzuchtig van aard. Hij dacht allen te overtreffen,
3. „en zelfs de Goden in den strijd ten onder te kunnen brengen, maar hij „begreep niet, dat er nog een Vorst is, die het gezag en opperbevel over alle „Vorsten voert, die de wereld bestuurt en verblijdt, die alom beroemd is in 't „voeren van oorlog, die alle gevaren volkomen helder doorziet en in de we- „reld zonder weêrga is.
4. „Ach, Goddelijke Koning! maak, als het eenigzins kan, DĀSĀMOEKĀ tot uw „onderdaan! Neem al de landen, die aan Al ĕnkĀ onderworpen zijn! laat hem „de verpligte leveringen aan U prestéren, en alle jaren op 'de hoofdplaats van
5. „Maĭspati U hulde komen bewijzen en belastingen opbrengen! (Maak hem DĀ- „sĀMOEKĀ tot Uw dienaar), al is het dan ook nog zoo gering, stel hem te „Maĭspati tot deurwachter aan, of maak van hem een honde-hoeder of
6. „schaapherder of knecht van den koetsier, die Uw wagen rijdt; alles naar Uw „goedvinden, Koning! maar ik smEEK U, och spaar hem in 't leven!”
7. Op die wijze trachtte Bagawan POELASTĀ den Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ door goede woorden tot medelijden te bewegen, doch deze vroeg met een glimlach: „he, hooge PanditĀ! wat zegt U daar, dat U zooveel van dien „dwingeland houdt?”
8. Waarop POELASTĀ vriendelijk antwoordde: „hoewel zijn gedrag is als dat van „slecht sujet, verzoek ik zoo dringend hem in het leven te laten, omdat hij mijn
9. „achterkleinzoon is. Het is waar, DĀSĀMOEKĀ is een aartsdeugniet, doch daarover „wil ik met Uw Majesteit niet spreken; het is U immers genoeg bekend, wat er „in mij omgaat. U, die zulk een voortreffelijk Vorst is, weet dat zeker wel.”
10. Terwijl Bagawan POELASTĀ dit zeide uit innig medelijden met zijn achterkleinzoon, bedwong hij met moeite zijn tranen. Toen DĀSĀMOEKĀ Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ een tijd lang met Bagawan POELASTĀ had hooren spreken,
11. werd zijn hĀrt verligt; hij gevoelde (wederom) dat hij leefde, en vestigde zijn blik op Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, die met een glimlach op het gelaat langen tijd sprak, en op Bagawan POELASTĀ, terwijl deze zijn verzoek sterk aandrong. Hij wist nu pas, dat POELASTĀ zijn overgrootvader was.
12. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ zeide (eindelijk) vriendelijk glimlachende: „wel, „vrome PanditĀ! maar hoe is 't mogelijk, dat ik hem niet dood? want die „DĀSĀMOEKĀ is de oorzaak, dat er zoo velen van mijn volk op het slagveld „zijn omgekomen.”

- (XCV) 13. POELASTÅ antwoordde minzaam: „daarover behoeft U niet bedroefd te zijn, „want al Uw onderdanen, die op het slagveld gesneuveld zijn, kan ik mis- „schieen wel weder in het leven terug roepen, tevens met behulp van Uw „voorbede.”
14. Met blijdschap vernam de Koning dit gezegde van POELASTÅ en de belof- te om zijn volk weder levend te maken. Zich tot den gevangenebewaarder wendende, zeide hij: „maak de boeijen van DÅSÅMOEKÅ los en breng hem hier
15. bij mij.” Daarop werden de boeijen losgemaakt en naderde DÅSÅMOEKÅ tot voor den Vorst, wiens voeten hij omhelsde en wien hij duizendmaal zijn eer- biedige hulde bewees. Toen Bagawan POELASTÅ zag, dat zijn achterklein- zoon ongeboeid aan de voeten van Koning ARDJOENÅ-SÅSRÅ lag en hem ne-
16. derige hulde bewees, riep en schreeuwde hij van blijdschap: „och och! mijn „lieve achterkleinzoon! ik bid U, gevoel berouw en eerbiedig Koning AR- „DJOENÅ-SÅSRÅ als uw Opperheer! want hij is een Koning, die uit den Hemel
17. „nedergedaald is, hij is het pronkjuweel van alle Vorsten. Bied hem uw rijk „van Alënkå met al wat er in is en woont, met al uw legeraanvoerders „aan! Meen niet langer, dat alles uw eigendom is, maar (denk,) dat het uw plicht is „het voor hem te bewaken. Neem Uw Heer in alles wat hij doet tot een model
18. „van beschaafdheid en deugd. Dan zal later de luister van uw rijk zelfs ver- „hoogd worden door de veel vermogende voorbede van uw Opperheer. Want „hij is de edelste van de Vorsten der wereld, de beschermer van 't heelal, „de leermeester der Koningen. Zorg wel, dat gij de uitvoering van al wat
19. „hij wil, niet moeilijk maakt. Zeker zal uw lot ellendig zijn, als gij zijn wil „wederstaat. Ik zeg het u, mijn achterkleinzoon! neem u in acht! Gij moogt „wel van geluk spreken, daar gij niet alleen de onderdaan van een verheven „en magtig Vorst wordt, maar ook zulk een voorbeeld tot navolging krijgt.”
20. Terwijl POELASTÅ deze vermaningen tot zijn achterkleinzoon rigtte, viel de Koning van Maïspati hem in de rede, en zeide op een zachten toon:
21. „DÅSÅMOEKÅ! gij geeft mij het rijk van Alënkå over, welnu; ik meen uw „belofte van trouw en gehechtheid aan. Wat de opbrengsten van het rijk „aangaat, ik verlang niet naar geschenken of rijkdommen; geniet zelf volop van
22. „al wat er in het rijk van Alënkå aanwezig is. Maar één ding: verbeter u „in 't vervolg. Gij zijt immers (door de Goden) tot Koning gemaakt; gij „moet de omstandigheden in aanmerking nemen: een Koning op den troon „mag maar niet alles met elkander verwarren, hij moet in al wat hij doet ver-
23. „wijderen wat schandelijk is. Gij moogt geen aanleiding geven tot oproer en

- (XCV) „verwarring. Gij moet er naar streven, dat gij goed regeert. Een Koning „mag maar niet iedereen met dezelfde minachting bejegenen en deugdzaame „Vorsten trachten te verdelgen, want dan verstoort hij het edele in de wereld.
24. „Het is geen manier voor een Koning om maar te doen al wat hij kan, het „past hem niet zijn gemeene onderdanen in hun handelingen natevolgen. „Want de onderdanen zijn niet gelijk de Vorsten, deze zijn tot een gansch „ander doel geschapen, en hebben in last om hun volk te beschermen. Al
25. „zijt gij ook in oorlog, als gij werk maakt van verraad, wint gij wel den „strijd, maar gij verliest uw rijk. De Koning, die in een verraderlijken strijd „overwinnaar is, wint maar voor een oogenblik, hij begint met te winnen,
26. „maar eindigt zonder twijfel met verliezen. Let wel op mijn woorden! als „gij mijn verboden overtreedt, gaat uw regering te gronde, en zult gij tot in
27. „eeuwigheid ongelukkig worden. Hoor, DĀSĀMOEKĀ! als ik niet begaan was „met uw overgrootvader Bagawan POELASTĀ, zoudt gij geboeid gebleven „zijn, en voor altijd in de gevangenis gesmacht hebben.”

Koning DĀSĀMOEKĀ maakte een sēmbah en antwoordde: Heer! ik ben

28. „er mij van bewust, dat dit leven niet mijn eigendom is het is het eigen- „dom van Uw Majesteit, en hoe zou ik mij dus niet gedragen naar Uw be- „velen? Waarmede zal ik Uw goedheid vergelden?”

POELASTĀ riep van blijdschap lachende: „juist zóó, mijn achterkleinzoon!

29. „nu is er een pak van mijn hart, omdat gij nu de dienaar (van ARDJOENĀ- „SĀSRĀ) kunt zijn. Ja mijn achterkleinzoon! juist zóó behoort het! maar wees „nu niet weêr zoo onbedachtzaam! want een Koning mag geen verraad ple- „gen, hij moet luisteren naar goeden raad.”

- XCVI. 1. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ vervolgde met een glimlach: „al gebeurt het ook, „dat gij oorlog voert, dan moet gij toch wel letten op de goede Vorsten. „Zoo was het bij voorbeeld niet betamelijk, dat gij met uw ouderen broe- „der, den Koning van Lokāpālā, gingt strijden, want het is immers stellig
2. „zeker, dat hij een deugdzaam Koning was; en met den Koning BĀNĀPOETRĀ „hadt gij ook niet moeten vechten. Het zal u toch niet aan vijanden ont- „breken (om hen te beoorlogen). Een Vorst, die met bovennatuurlijke en „uitstekende vermogens begaafd is, haakt wel is waar naar een levendigen strijd „om zijn krijgsdeugden tot het uiterste op den proef te stellen, maar dan moet hij „eerst een uitdaging tot den strijd zenden; want het is onder Vorsten beleefd, „dat zij vóór het strijden elkander eerst bepaald afvragen, of zij zich on-
3. „derwerpen willen of niet. Gij moet toch niet de orde schenden; het past

(XCVI) „niet voor een Koning, dat hij allerhande misdaden pleegt, want daardoor „bedroeft hij de aarde, de aarde wordt heet en veroorzaakt een brandend „pijnlijk gevoel, als zij betreden wordt door Vorsten, die orde en rust ver- „storen. Niet dat ik u het oorlogvoeren verbied! Vorsten wenschen de een „boven den ander uit te munten, maar zij mogen de behoorlijke vormen niet 4. „uit het oog verliezen. Breid uw grondgebied uit, (namelijk) als er Vorsten „zijn, die onedel handelen en zich niet toeleggen op het geluk van hun volk; „verwoest hun rijk dan maar spoedig. Ik geef u volkomen vrijheid om zulke „rustverstorende Vorsten te verdelgen. Al krijgt gij ook nog zoo veel (lan- „den onder uw heerschappij), geniet er zelf van zooveel ge wilt. Alleen „verzoek ik u aan mij daarvan kennis te geven.”

5. Bagawan POELASTÅ hoorde tot zijn overgrootte blijdschap, dat zijn achterkleinzoon zulke bevelen ontving van den Koning van Maïspati, die hem rijken liet verwoesten, als de Koningen daarvan zich onbehoorlijk gedroegen, al kreeg hij dan ook nog zoo veel rijken onder zich, en die hem gelastte het magtige rijk voor hem te besturen. Bagawan POELASTÅ daalde van zijn zetel neder, danste en jubelde en riep: „triumf! triumf!” Daarop zeide met luider stem: „hoor, Patih PRAHASTÅ! gij zijt ouder (dan DĀSĀMOEKĀ); pas op, „onthoud dit alles wel!”

PRAHASTÅ maakte een sēmbah, ging achter Koning DĀSĀMOEKĀ zitten, en hield toen niet op met sēmbah's te maken tegen POELASTÅ en den Koning (van Maïspati).

7. Toen zweeg Bagawan POELASTÅ en boog zich zonder een woord te spreken met half gesloten oogen, daarop zag hij met open oogen en starenden blik naar boven, zijn lippen bewogen zich, hij knipoogde, en eindelijk boog hij zich weder; er viel een slijmerige regen, een dik, wit vocht viel op het 8. slagveld neder, en eensklaps stonden allen op, die in den strijd gesneuveld waren, en op welke het witte vocht gevallen was. Zij dachten, dat zij gedroomd hadden, zelfs hun paarden en olifanten waren verbaasd en verschrikt. Allen die tot het leger van menschen of tot dat der Boetā's behoorden, leefden weder. Hun aanvoerders reden weder op wagens en olifanten, en gingen ge- 9. volgd door hun onderhoorige troepen onder luid rumoer naar hun legertenten terug, tot blijdschap van den Koning van Maïspati. Patih PRAHASTÅ ontving de noodige bevelen, en deze gaf toen aan al de Boetā-troepen berigt, dat zij nu onderworpen waren aan Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ. Al de Boetā-benden verzamelden zich bij de legertent van den Koning van Maïspati,

(XCVI) en de Opperbevelhebbers bewezen hun onderdanige hulde, liggende aan de voeten des Koning. Alle Vorsten, Hofgrooten en Krijgsoversten vielen weenede aan zijn voeten; zij dachten, dat zij gedroomd hadden. Eindelijk gingen zij in rijen geschaard voor den Koning zitten.

De Koning van Maispati sprak echter nog niet, omdat hij SOEWÂNDÂ niet zag. Zijn smartelijk verlangen naar Patih SOEWÂNDÂ werd levendig, toen hij al de voornaamste Vorsten zag zitten. Eindelijk zeide hij zacht: „maar, hoe is het vrome man! tot mijn verwondering zie ik mijn vriend SOEWÂNDÂ niet.”

13. Waarop POELASTÂ vriendelijk antwoordde: „ach Heer en Koning! uw vriend SOEWÂNDÂ blijft dood, omdat zijn lijk al verdwenen is van het slagveld, het is door de wind medegevoerd en in zee gevallen.”

Toen Koning ARDJOENÂ-SÂSRÂ dit bericht van den Panditâ hoorde, bedwong hij zijn tranen en zeide met een schorre stem: „U moge de Vorsten hebben doen herleven, maar als mijn vriend SOEWÂNDÂ dood blijft, wordt mijn smartelijk verlangen naar hem al heviger en heviger. Het verlangen naar mijn vriend SOEWÂNDÂ ontwaakt, als ik de Vorsten voor mij zie. Ik smeeek U, hoogverhevene Panditâ! dringend, bewijs Uw gunst en goedheid niet ten halve, maak mijn Patih wederom levend!”

15. De Panditâ omhelsde de knieën van den Koning, en antwoordde: „ach, kostelijk juweel van 't heelal, die inderdaad de Koning der aarde zijt! troost U maar daarmee, dat het nu eenmaal door het noodlot bepaald is: de levensdraad van Uw vriend SOEWÂNDÂ is nu afgesneden. Hij gaat zich vóór U incarneren in het rijk van Ajodyâ, en wonen in een zoon van Dèwi SOE-
16. MITRÂ (LAKSMÂNÂ). Het zal waarschijnlijk niet lang meer duren, of U volgt hem naar het rijk Ajodyâ om daar mensch te worden en te wonen in een zoon van DÂSÂRÂTÂ, met het voornemen om nieuw het geluk en den bloei van vele landen te bevorderen. Uw Gemalin, de schoone Koningsdochter van Magâdâ, zal hier niet achterblijven, maar zich incarneren in een voortreffelijke Prinses, de Koningsdochter van Mantili. Daarom moet U niet
17. te lang treuren om den dood van Patih SOEWÂNDÂ, want hij zal weldra weder in Uw omgeving zijn.”

De Koning was onder deze mededeeling wel is waar aangedaan, maar getroostte zich (zijn verlies). Al de Vorsten en al de vrouwen waren ten hoogste verblijd, omdat het Boetâ-volk nu onderworpen was, en omdat het geheele leger wederom leefde, en al de kěndang's en gong's, die in den oorlog

(XCVI) verbrijzeld waren, ook weder tot een ongeschonden toestand teruggekeerd waren. Daarop nam POELASTĀ afscheid van den Koning, verhief zich hoog in de lucht, en kwam in de hemelsche Goden-verblijven aan.

19. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ gaf aan DĀSĀMOEKĀ dezen last ten besluite: „wel, nu, BoetĀ-koning! keer nu terug naar uw rijk, en denk wel aan mijn raadgevingen!” Waarop de BoetĀ-koning antwoordde: „Heer! het is mijn vast voornemen, om den Koning van Maīspati onderdanig te gehoorzamen.”

20. „Nu,” hernam Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, „het is goed, ik meen uw gelofte van trouw aan, BoetĀ-vorst! Koester nu maar geen wantrouwen en keer naar uw hofstad terug; het duurt niet lang meer, dan keer ik ook naar mijn hofzetel terug. Gij moet het u niet te lastig maken, als gij mij te Maīspati wilt bezoeken, moet gij dit maar later van uit uw hofstad doen.”

21. „Gaarne!” antwoordde koning DĀSĀMOEKĀ met een sēmbah, „gaarne zal ik doen, wat U mij gezegd heeft; ik schrik mij geheel naar Uw bepalingen, „Koning, Licht der aarde!”

DĀSĀMOEKĀ naderde nu den Koning en boog zich eerbiedig tot zijn voeten neder. Patih PRAHASTĀ maakte een sēmbah, en stelde daarop het leger in marsch-orde. Toen verwijderde DĀSĀMOEKĀ zich in een gebogene houding van den Koning. Het BoetĀ-leger maakte luid rumoer, en toen men al op eenigen afstand gekomen was van de legertent van den Koning, die het licht was der aarde, vloog de BoetĀ-koning naar boven, en nam zijn weg door de lucht. Hij vloog met al zijn gevolg in de hoogte. Het werd duister, want de lucht werd donker van het BoetĀ-leger, dat door de lucht trok; de tallooze BoetĀ's, die door de lucht zweefden, vervulden het luchtruim.

De Koning van Maīspati gaf nu aan zijn troepen den last om zich te kleeden, daar hij met al zijn vrouwen wilde vertrekken, en naar Maīspati terug keeren langs het zeestrand. Het was een levendig en luid rumoer, want het leger van Maīspati met zijn gausche trein was ontelbaar.

Toen men in de hofstad van Maīspati gekomen was, tierde en schreeuwde de gausche bevolking van uitbundige blijdschap: mannen en vrouwen, ouden en jongen, de geheele stad was opgetogen, omdat hun Heer behouden terugkeerde. Want vroeger had men al verteld, dat de troepen van den Koning in een oorlog met een BoetĀ-vorst verslagen waren, en nu bleek het, dat dit niet waar was: de troepen des Konings waren nog voltallig, en de BoetĀ-vorst DĀSĀMOEKĀ was zelfs gevangen en onderworpen na een nederlaag.

HOOFDSTUK LIV.

Na een roemrijke regering wordt Ardjoenā-sāsra op de jagt gedood.

- XCVII. 1. Nadat de Koning van Maīspati in zijn hofzetel gekomen was, nam de roem van zijn wondermagt steeds toe, men vond in de drie werelden geen oorlogsheld, die hem evenaarde. Het stond nu vast, dat hij een steun en 2. beschermer was, die alle anderen in dit beneden-rond overtrof. Hij was een Koning van hemelsche afkomst, waardig om door alle Koningen gehoorzaamd te worden om zijn wondermagt, om zijn wijze van handelen in alle regeringszaken, om de volmaaktheid van zijn krijgsdeugden en om de edele vormen 3. van zijn beschaving. Ook was hij bij voortduring edelmoedig en bezielde van reine beginselen; door dit alles bevrijdde hij de onderdanen, waarover hij regeerde, van domheid en onwetendheid, en voerde hij hun krijgsbekwaamheid op tot een hoogen trap. Door zijn kunde wist hij juist, wat hij van zijn regeringsdaden geheim moest houden, wat niet, want hij was uiterst be- 4. hoedzaam. Zijn hoogere en lagere ambtenaren en alle jeugdige Hofgrootten muntten uit door hun bekwaamheden; bovendien hadden alle onderhoo- rige Vorsten een volkomen helder inzicht in alles: zij waren dappere helden 5. en volleerd in alle krijgsdeugden. Alle Vorsten, die er in de wereld waren, beefden voor hem, en droegen hem de Opperheerschappij op; zij onderwierpen zich (vrijwillig) zonder (daartoe door) een nederlaag (gedwongen te zijn). Het gold bij hen niet, of zij overwonnen of overwinnaars in den oorlog wa- 6. ren; zij vreesden hem om de geruchten van zijn roem. Ook waren alle Vorsten ingenomen met (een Koning), die op het slagveld zoo uitmuntte, die tevens om zijn beschaafdheid wereldberoemd was, het puik der Koningen, het Licht der wereld, strevende naar den bloei en de welvaart van al wat er in 7. de wereld woonde. Even zoo als Baṭārā Soerjā was hij de allervoortref- felijkste in de uitoefening van zijn koninklijke waardigheid, van wien men in- derdaad in deze wereld met den grootsten ophef gewaagde. Hij beminde zijn vrouwen en de vorstelijke Prinsessen, die hij in alles den zin gaf, en (hij be- minde ook) al zijn onderdanen en legerscharen.
8. Maar de Koning gevoelde nog steeds een smartelijk verlangen naar den gesneuvelden Patih Sorwānā; deze stond hem steeds voor oogen, en telkens

(XCVI) als de Vorsten bij hem vergaderd waren, werd het verlangen naar zijn Pa-
9. tih opgewekt. Na verloop van eenigen tijd keerde de Koning naar zijn pa-
leis terug. Hij wendde steeds pogingen aan om al zijn onderdanen genoeg
te verschaffen, en had niets liever dan dat zijn vrouwen zich in den Sri-wē-
10. dari-tuin vermaakten. Hij was altijd bij zijn Gemalin TĴITRĀWATI; waar zij
ging, waren zij met hun beiden. De achthonderd andere vrouwen met al de
vrouwelijke bedienden van het hof volgden Dèwi TĴITRĀWATI op haar gangen,
en vermaakten zich in de hoogste mate.

11. De Koning van Maīspati bevond zich zelden in zijn eigenlijk paleis,
maar was met zijn vrouwen meestal in den (Sri-wēdari)-tuin. Alle Vorsten
12. hielden in dien tuin de wacht, en hadden hun vrouwen bij zich om Dèwi
TĴITRĀWATI ten dienste te staan.

Eens gaf de Koning last aan de Vorsten om zich ten strijde uit te rusten,
13. (en deelde hij aan) zijn vrouwen (mede), dat hij een togt wilde doen naar
een dicht woud om zich daar te vermaken; de vrouwen van de Vorsten moes-
ten Dèwi TĴITRĀWATI vergezellen, en de Vorsten den Koning (zelven).

14. Toen al de troepen met den legertrain der Vorsten gereed stonden, klon-
ken de stemmen van de aanvoerders, die hun ondergeschikten in goede orde
schaarden, met luid geraas als van den donder. Onder het klinken der krijgs-
15. muziek rukte de voorhoede op. Vijfhonderd Vorsten bevonden zich vóór den
Koning; zij gingen in stipte orde, de verschillende rangen mogten gedurende
den togt niet door elkander loopen: elk bleef bij zijn eigen veldteekenen en
16. zijn eigen prachtige insigniën. De vaandels en gouden pajoeng's kwamen
voortdurend te voorschijn, en overal zag men de lange neêrhangende wim-
pels en vlaggetjes van allerlei kleuren. Sommige Vorsten reden op wagens,
anderen op olifanten. De groote en kleine draagstoelen stroomden in een
17. lange rij onafgebroken voort, daarin zaten de vrouwen van den Koning; de
vrouwelijke bedienden zaten in geslotene karren en wagens.

Achter den Koning gingen ook vijfhonderd Vorsten; de orde en pracht
18. van hun voorttrekkende troepen was even als die van de Vorsten van de
voorstede afdeeling: zij gingen geregeld en mogten niet door elkander loopen;
elk nam zijn eigen rang in acht, iedere Vorst en Krijgsoverste had zijn eigen
fraaije insigniën.

19. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ bevond zich dus in 't midden van den train achter
zijn vrouwen; met zijn Gemalin TĴITRĀWATI reed hij te zamen in een koste-
20. lijken, met smaragden versierden wagen. Hij zag steeds rechts en links, naar

(XCVII) naar achteren en naar voren, naar al de Vorsten, die tot op een grooten afstand van hem gingen. Het leger geleek door zijn talrijkheid op een zee, die haar bodem verlaat en de groote wonden in hun gansche breedte overstroomt.

21. De Koning zag (wel is waar met welgevallen) de fraaije optogt van zijn onderdanen en Vorsten, maar inwendig werd hij gekweld door smart over 't
22. verlies van zijn Patih; het verlangen naar hem ontwaakte weder, het bedrukte en bedroefde hem. Zijn Gemalin zag aan de uitdrukking van zijn gelaat, dat hij treurde, en bemerkende, dat hij zijn droefheid voor haar verborg,
23. maakte zij een sambah en zeide: „Heer en verheven Koning! hoe komt „dat toch? terwijl U den optogt van het leger aanschouwt, is 't aan U te zien, „dat U bedroefd is; het is of U moeite doet om Uw tranen te bedwingen.”

De Koning antwoordde: „ja mijn beminde Koningin! het is zoo, ik ben

24. „bedroefd. Als ik het leger zie voorttrekken met den schitterenden stoet van „Vorsten, denk ik maar met bittere smart aan onzen jeugdigen vriend SOE-
25. „WĀNDĀ; omdat ik hem niet zie aan het hoofd van die Vorsten, daarom is „mijn hart verscheurd. Dat die SOEWĀNDĀ ook zooveel eerder dan ik moest
26. „vertrekken, om zich in een ander te incarneren! Doch misschien volg ik „onzen vriend SOEWĀNDĀ wel spoedig, zijn incarnatie heeft nu al plaats ge- „had. Als zich maar een gelegenheid opdeed, zou het, dunkt mij, misschien
27. „wel spoedig afgelopen zijn met mijn oppergezag over deze Vorsten. Daarna „heb ik het voornemen, om (in een ander leven) den roem van de koning- „lijke heerschappij op nieuw te verhoogen door de wereld gelukkig te maken, „en haar van rampen en kwalen te bevrijden.”

28. Toen Dèwi TĪTRĀWATI den Koning zóó hoorde spreken, werd zij ontsteld. Zij zag aan de uitdrukking van het gelaat des Konings, dat deze besloten had den dood te zoeken, en dat hij, zooals POELASTĀ voorspeld had, SOEWĀNDĀ
29. spoedig zoude volgen. Zij werd daarom hoogst bedroefd, want zij was, naar zij meende, nog niet verzadigd van 't genot om de edele hoedanigheden van den Koning te aanschouwen; maar met haar gelaat deed zij haar best om te veinzen, zoodat zij haar inwendige droefheid niet liet blijken.

30. Op den geheelen togt en op alle wegen deed de Koning steeds zijn best, om de vrouwen genoeg te verschaffen: zij vischten met groote sleepnetten, of vingen in bamboezen omheiningen het wild in de bosschen en de visschen in de rivieren; of zij vingen de vogels met vogellijm, kleine netten en strak-
31. ken. Overal waar men aankwam, werd voor den Koning een tijdelijk verblijf

(XCVI) opgerigt in den vorm van zijn eigenlijk paleis, het was of de bloei en 't welvaren van zijn hofstad zich daarheen verplaatste. De tenten van de Vorsten sloten zich in een kring om de groote tent des Konings.

32. Op zekeren dag was de Koning aan het opjagen van wild tot groot genoeg van de vrouwen, want men had voor haar hooge stellages opgerigt om vandaar de jagt te zien, en de Koning bevond zich daar ook. Hij liet zijn dapperen zich meten en wedijveren in krachten met het wild gedierte. Soms was er een rhinoceros, die in dolle woede vooruitstormde; een enkele held mat met het dier zijn krachten; zij vielen gelijktijdig op elkander aan, de kop van het dier werd door één slag geheel verbrijzeld, 't was niet noodig dat het een tweede slag kreeg. Dan eens streed iemand met een tijger of met een wilden stier of met een olifant, en dit verschafte de vrouwen van den Koning veel genoeg. Veel klein wild werd gedood door de vrouwen, die daarop maar van de stellages met pijlen schoten.

Terwijl de Koning van Maïspati op die wijze aan de vrouwen genoeg trachtte te verschaffen, kwam er een Panditâ met een woest voorkomen aan; zonder dat men wist, waar hij vandaan kwam of wat hij wilde, kwam hij uit het bosch, en liep met een boog op schouder door de troepen der Vorsten heen. Zijn uiterlijk was wel zoo verschrikkelijk als een Boetâ. Hij was breed, groot, forsç gebouwd, zijn bakkebaarden en de baard onder de kin liepen ineen, zijn oogen waren als die van een tijger, de haren onder zijn oksels stonden regt overeind, zijn wenkbrauwen en de haren op zijn borst waren als walingi-biezen, zijn oogharen geleken op een weversspoel, zijn handen en voeten waren overal dicht met haren begroeid. Hij naderde den Koning, al dreigende en hem uittartende met bulderend geschreeuw. Deze persoon was de veel vermogende Panditâ DJĀMĀDAGNI. Hij daagde den Ko-

- XCVIII. 1. ning uit om met hem te vechten, en riep: „kom Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, „Vorst van Maïspati! kom, laten wij vechten en beurtelings onze krachten „toon! Ga met mij een worsteling of kampstrijd aan! Het doet mij bij-
2. „zonder groot genoeg, dat ik U hier ontmoet, want U is de vermaardste „Vorst der aarde: Uw naam is alom bekend om Uw groote bedrevenheid in „krijgszaken, als een boven anderen ver uitmuntend mannelijk held, waardig
3. „dat men U overal prijst als iemand, tegen wien niemand opgewassen is. „Daarom stel ik er zooveel genoeg in om met de meeste volharding de al- „leruiterste pogingen aan te wenden en met U mijn krachten te meten, (ten einde „te zien) wie van ons in den strijd omkomt. Hoor, Koning! U moet weten, dat ik

- (XCVIII) 4. „de hooge Paṇḍitā DJĀMĀDAGNI, of anders gezegd RĀMĀ BARGĀWĀ ben, „die boven alle anderen uitmunt en in de gansche wereld geen waardige „tegenpartij kan vinden. Kom aan, Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ! Uw hart zij niet „teleurgesteld door de gedachte aan een gevecht met iemand als ik ben ; „hoe U ook wil vechten, ik zal Uw man zijn.”
5. Alle Vorsten, Hofgrooten en Krijgsoversten schrikten, toen zij de uitdagin-
gen van den voortreffelijken Paṇḍitā DJĀMĀDAGNI hoorden, en alle vrouwen
6. maakten zich ongerust over dit gevaar. Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ lachte bij
zich zelven, toen hij die taal hoorde, en zeide tot de Vorsten: „hoort allen,
„gij bevelhebbers! wéest allen verheugd, omdat ik dezen Paṇḍitā vrijheid
7. „geef om tegen mij te schreeuwen en mij tot een tweegevecht uit te noodigen.
„Gij allen, lieden van Maīspati! wanneer zoo meteen het gevecht begon-
„nen, is het mijn bepaald bevel, dat gij u lijdelijk gedraagt: al kom ik ook
„te sterven, niemand mag mij helpen!”
8. De Koning klom van de stellage, en trad nader bij den Paṇḍitā RĀMĀ BAR-
gĀWĀ, die op een blijden toon tot hem zeide: „hoe wil U, dat wij strijden
9. „zullen? Och, laten wij het gevecht niet trachten te rekken, door lang met
„bovennatuurlijke wapens te vechten en een bluf te slaan met onze wonder-
„wapens. Ik vind het best, dat wij dadelijk onze eigenlijke, degelijke wapens
10. „aanwenden. Wie zal het eerst schieten, U of ik?”
- Waarop de Koning vriendelijk antwoordde: „och, zoo als U verkiest, DJĀ-
„MĀDAGNI! zal ik doen; het best is, dat U maar eerst schiet, en dan is het
11. „mijn beurt.” „Ja,” riep DJĀMĀDAGNI, „maar mogelijk is de Koning van Ma-
„īspati niet sterk genoeg. Als ik het eerst schiet, zal het zeker er niet
12. „toekomen, dat hij daarna wederom op mij schiet; want mijn wapen, de bar-
„gĀwastrā ¹⁾ is een gevaarlijk wapen, het voortreffelijkste in de drie werel-
„den.”
13. „Wel”, hernam daarop de Koning, „wel Paṇḍitā RĀMĀ BARGĀWĀ! maak
„u daarover niet ongerust! Schiet maar dadelijk op mij! ik weet wel, dat
„uw pijlen hoogst gevaarlijk zijn, maar als het (door de Goden) nog niet be-
„paald is, zal uw bargĀwastrā mij niet wonden.”
14. RĀMĀ BARGĀWĀ antwoordde met een hollen lach: „nu goed! wees op Uw
hoede en wedersta de kracht van mijn wapen!” Daarop greep hij schielijk
15. zijn wapen, de bargĀwastrā, en legde het aan. Toen het afging, vlamde het
als de stralen der zon; het vloog weg met bliksemsnelheid, en trof den Ko-

¹⁾ BargĀwastrā beteekent pijl van BARGĀWĀ.

- (XCVIII) ning in de borst, zoodat hij in een zittende houding nederviel. DJĀMĀDAGNI
16. was ontsteld, toen hij dat zag, en zeide met hevig berouw: „wel Koning AR-
„DJOENĀ-SĀSRĀ! hoe komt het, dat U zoo zwak is, en door mijn bargā was-
 17. „trā getroffen wordt? Is U dan niet een incarnatie van Baṭārā WISNOE?
„als inderdaad Baṭārā WISNOE, die dappere held, werkelijk in U woont,
 18. „zou mijn bargāwastrā U niet kunnen wonden. Ik had hoogere gedach-
„ten van U, (en meende) dat U mij naar de eeuwigheid zoude kunnen zen-
„den, maar du schiet Uw kracht te kort, en komt U te sterven.”
 19. De Koning antwoordde: „hoor Panditā DJĀMĀDAGNI! het was mijn voor-
„nemen om te sterven door Uw tusschenkomst, waut dat zal misschien een
„middel zijn om naar Ajodyā te komen en mij daar (op nieuw) te incar-
 20. „neren. Daar zal ik later vertoeven en wonen in een zoon van DĀSĀRĀTĀ.
„Later zult gij daarvan het bewijs ontvangen. Dan zal een zoon van NARPĀ
„in staat zijn uw boog te verbreken, en die zelfde persoon zal een incarnatie
 21. „van mij zijn; door zijn tusschenkomst zult gij naar de eeuwigheid verhuizen.”
Na het uiten van deze woorden vloog zijn ziel naar boven en viel hij dood
ter aarde; zijn lijk verspreidde glans van zich. De Panditā DJĀMĀDAGNI
verwijderde zich.
 22. Al de Vorsten ontzetten, toen zij zagen, dat de Koning in den strijd de
minste was en dat RĀMĀBARGĀWĀ verdween, nadat hun Heer gestorven was.
 23. Zij weenden allen luid. Dèwi TJITRĀWATI en de achthonderd andere vrou-
wen vlogen met den meesten spoed naar het lijk van den Koning, en wier-
pen zich hevig gillende aan de voeten van zijn lijk ter aarde, 't zelfde de-
den ook de achthonderd andere vrouwen; het geluid der weenende vrouwen
 24. klonk als de donder. De vijfduizend vrouwelijke bedienden deelden er ook
in. Toen Dèwi TJITRĀWATI uit haar bezwijming bijgekomen was, zeide zij
 25. vriendelijk tot de achthonderd andere vrouwen: „hoort allen, gij Prinsessen!
„wie heeft den Koning lief? het zal te lang duren hier langer te wachten!
„welaan! sterven wij dadelijk met hem!”
 - Na deze woorden trok zij glimlachend haar dolk, stak de punt in haar
 26. borst en ging er op liggen. Toen de achthonderd vrouwen zagen, dat de
eerste Gemalin des Vorsten gestorven was, gingen zij allen op hun dolken
liggen en doorstaken zich gelijktijdig de borst. Nadat allen gestorven waren,
 27. volgden ook de vijfduizend vrouwelijke bedienden; zonder uitzondering volgden
allen haar meesteressen in den dood. Zij lagen allen, de een op de ander,
over den grond verstrooid, de lijken van 's Konings vrouwen lagen tusschen die

- (XCVII) van de bedienden. De lucht betrok geheel en al; een welriekende regen viel
28. ruischend neder, een wind van welriekende geuren waaide er rondom, een menigte Nymfen vertoonde zich overal in de lucht, en deed een geurigen regen
 29. nedervallen. De Nymfen van ÉNDRĀ's hemel bewezen allen te zamen hulde aan het lijk van de Prinses van Magādā. De lucht kriede van Goden, die bloemen deden regenen ter eere van het lijk van den Koning. Lichtglan-
 30. sen en vuurbollen omgaven het lijk, regenbogen overdekten het, de zon verbleekte van smart; tevens schudde en wankelde de aarde, en stortten de bergtoppen met donderend en vreeselijk daverend geweld in.

31. De Vorsten, Hofgrooten, hooge en lage beambten wisten eerst niet, wat zij doen zouden, en hadden nog niet opgehouden met weenen, toen de klui-
- XCIX. 1. naars reeds van de bergen kwamen om hun droefheid te betuigen. Toen er honderden van Panditā's van de bergen kwamen, hield het gewezen der Vorsten op, deze gingen de heilige mannen te gemoet om hen te verwelkomen. Een van de hooge Panditā's zeide: „hoort Vorsten! gij moet u
2. „niet al te lang aan de droefheid om het overlijden van den grooten Koning „overgeven. Het was de wil der hooge Goden, dat zijn heerschappij zoude „eindigen, opdat hij die op nieuw (elders) zoude aanvaarden, tot bevordering „van het heil der wereld, dat hij (hier reeds) gesticht heeft. Het is beter „er aan te denken, dat het lijk van den Koning verbrand wordt, opdat (de
 3. „asch) zijn eeuwig blijvende ziel moge begeleiden.”

- Al de Panditā's vereenigden zich nu met de Vorsten, Hofgrooten en hooge beambten in den gebede. Zij deden verder wat hun de hooge Panditā's gezegd had. Zij verzorgden de lijken van den Koning, zijn eerste Gemalin en de achthonderd andere vorstelijke vrouwen met de vijfduizend bedienden, en legden ze
4. op den brandstapel. De hooge Panditā's volbragten de ceremoniën bij de verbranding van de lijken van den Koning en zijn vrouwen. Toen al de lijken verbrand waren en de asch door een hevigen wind naar den hemel van Baṭārā ÉNDRĀ was weggevoerd, gingen al de hooge Panditā's elk zijn eigen weg.
 5. De Vorsten van de duizend onderhoorige rijken, de Hofgrooten en hooge beambten rukten daarna met hun troepen op, en verlieten de legerplaats in het digte woud. Ieder van de Vorsten ging naar zijn eigen rijk terug. Daar
 6. gekomen bleven zij de bepalingen van Koning ARDJOENĀ SĀSRĀ opvolgen, zij leidden daar in hun rijken een deugdzaam leven, en drukten met standvastigheid het zegel op de goede lessen van wijlen den Koning van Maīspati, wien zij met de meeste getrouwheid navolgden en hoog vereerden.

H O O F D S T U K L V.

Dāsāmoekā keert tot zijn vroeger leven terug.

- (XCIX) 7. Nog langen tijd nadat DĀSĀMOEKĀ met zijn leger in zijn hofstad Alēnkā teruggekeerd was, gevoelde hij diepe droefheid, omdat hij in den oorlog met den Koning van Maīspati het onderspit gedolven had. De Boetā-koning was in zijn hooghartigheid gefnuikt, en hield nu op onrust en verwarring te stichten uit vrees voor Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ, die hem ten strengste gelast
8. had braaf en deugdzaam te handelen; maar zijn inwendige droefheid was eindeloos groot, omdat er onder de Vorsten dezer wereld één was, die hem overtrof, namelijk die gehate ARDJOENĀ-SĀSRĀ, die door achthonderd vrouwen, allen uitstekend schoone Prinsessen, gediend werd. De voorzegging van Ko-
9. ning Maroetā was dus vervuld: de Prinses WIDĀWATI, die boete deed op den berg en in het vuur gegaan was, had zich geïncarneerd in een Prinses van Magādā, en dat was nu dezelfde als Dēwi TJTRĀWATI, die gehuwd was met Koning ARDJOENĀ-SĀSRĀ. Verder (was hij ook bedroefd), omdat hij vroeger den strijd met SOEBALI verloren had en in alle opzichten overwonnen was, zoodat hij toen niets meer had kunnen doen.
10. In dezen tijd hoorde DĀSĀMOEKĀ, dat de Koning van Maīspati door den hoogen Panditā RĀMĀ BARGĀWĀ of DJĀMĀDAGNI overwonnen was, dat Koning ARDJOENĀ SĀSRĀ na een levendig gevecht in een dicht woud gesneuveld was, doordat hij getroffen was door de bargāwastrā, en verder dat TJTRĀWATI met al de achthonderd vrouwen hem in den dood gevolgd was, daar
11. zij haar borsten met dolken doorstoken hadden. Op het vernemen van die tijding was DĀSĀMOEKĀ hoogst verblijd. Hij verbeeldde zich, dat de (gansche) wereld nu werkelijk aan zijn voeten lag, en dat niemand hem in den weg stond; hij meende, dat hij nu zijn wensch om onafhankelijk te zijn in de wereld vervuld was, en werd nu niet meer door vrees weêrhouden, want de persoon, die hem weêrhouden had, bestond niet meer. Nu keerde zijn trots in nog
12. hooger mate terug, en ontwaakte zijn verlangen om de wereld te overheerschen; hij achtte zich nu in staat om in de wereld geheel onafhankelijk den baas te spelen. De Koningen sidderden voor hem, en kwamen vol zorg en angst in rep en roer, want DĀSĀMOEKĀ was een groote onruststoker; zelfs de Boetā's als zij zich aan zijn bevelen niet onderwierpen, vernielde hij, terwijl hij hun
13. schatten en vrouwen wegroofde. De gansche wereld beefde bij 't zien van

(XCIX) zijn wondermagt, daar DĀSĀMOEKĀ zoo wreedaardig was. Zelfs de Goden beefden van angst; de gansche wereld geleek op de maan in het licht der zon, want zóó verdween de luister der Koningen uit vrees voor DĀSĀMOEKĀ.

14. Koning DĀSĀMOEKĀ had vijf zoons, één bij Dĕwi TĀRĀ, met name Raden INDRADJIT; deze was de eerstgeborene en dus Kroonprins; hij werd ook genaamd Arjā MEGĀNĀNDĀ, bestemd om zijn vader in de koninglijke waardigheid op 15. te volgen. Hij was zeer bekwaam in 't oorlogvoeren, dapper, onverwinnelijk, en beroemd in al de drie werelden. Raden INDRADJIT had de Goden door zijn dapperheid in den strijd reeds ten onder gebragt.

DĀSĀMOEKĀ had vier onechte zoons, namelijk Raden TRISIRĀH, de oudste, Raden TRIKĀJĀ, Raden DEWANTĀKĀ en Raden SAKSĀDEWĀ. Alle vier waren dapper in den oorlog.

16. De geheele wereld beede daarom al meer en meer bij het zien van den Boetā-koning DĀSĀMOEKĀ, die boven allen uitmuntte om de grootte van zijn gebied, zijn kunde, zijn schatten, zijn familie, en om zijn leger; want zijn 17. bloedverwanten en zoons waren allen dapper in den strijd. Ieder van de vijf zoons woonde afzonderlijk, hun legers waren ontelbaar. Ieder van de zoons had zijn eigen stoet van beambten, en Raden INDRADJIT had even veel troepen en ondergeschikten als zijn beide ooms; ARJĀ WIBISĀNĀ, KOEMBĀKARNĀ en INDRADJIT hadden ieder een groot aantal van hoogere en lagere beambten 18. en hielden onder hun bevelen. Behalve die zoons en bloedverwanten, waren al de Krijgsoversten onder de Boetā's dapper in den strijd. Ook de Boetā-hoofden in de aangrenzende onderworpenen landen, in de grensgewesten en in de strandprovinciën waren allen krijgshaftig. Bovendien waren de troepen van Patih PRAHASTĀ met alle hoogere en lagere beambten niet te tellen.

H O O F D S T U K L V I.

Soebali onttroont Soegrivā op aanstoking van Dāsāmoekā.

19. Eens besloot de Boetā-vorst weder op reis te gaan en oorlog te voeren; hij ontbood den Boetā SOEKĀSRĀNĀ, en zeide, toen deze bij hem gekomen was en een sĕmbah gemaakt had, tot hem: „hoor, SOEKĀSRĀNĀ! gij moet „met spoed al de dappere, magtige en met bovennatuurlijke krachten voor- „ziene Vorsten, die aan het rijk van Alĕnkā nog niet onderworpen zijn, op- 20. „zoeken en hun spoedig aanzeggen, dat ik hen aanstonds zal komen verdel-

- (XCIX) „gen; want SOEKÂSRÂNÂ! ik verlang, dat alle Vorsten die op den aardbodem „en onder het luchtgewelf wonen, hetzij menschen of Boetâ's, aan mijn voeten hulde komen bewijzen; allen moeten aan dit hof van Alênkâ hun „opwachting maken. Vroeger heeft alleen ARDJOENÂ-SÂSRÂ een smet geworpen op mijn roem, maar nu is hij gestorven; die doorn in mijn oog is dus „verdwenen. Wie zal het na zijn dood wagen zich tegen mijn wil te verzetten? Doe naauwkeurig onderzoek, waar nog groote, magtige Vorsten zijn!”
22. SOEKÂSRÂNÂ antwoordde: „waarschijnlijk zal het verlangen van Uw Majesteit, dat alle Vorsten der aarde U hun hulde komen bewijzen, wel voldaan „worden. Ik heb alleen maar eenigen twijfel omtrent den Ape-koning van „Kiskëndâ, mogelijk zal die zwaarigheid maken om aan Uw verlangen te
6. 1. „voldoen, en eerst willen vechten. Want ik heb vernomen, dat Koning SOE- „GRIWÂ al meer en meer in magt toeneemt; zijn troepen moeten ontelbaar „zijn, en gelijken op een zee, die zich (over 't land) uitstort. De spelonk van
2. „Kiskëndâ schijnt als door een nevel gevuld met talrijke ape-benden. Al „zijn Krijgs-oversten zijn met buitengemeene wondervermogens voorzien, en „allen zonder uitzondering sterk: zij trekken dikke boomen, zoo dik als een „olifant, met wortel en al uit den grond, en slaan de bergen van hun plaats,
3. „zonder dat zij daarvan iets in hun handen gevoelen. Zij zijn vreeselijk „groot; al de apen zijn krijgshaftig en hebben een schrikwekkend voorkomen. „Wat uw vriend SOEBALI aangaat, deze blijft wat hij is: hij is slechts een
4. „voorwerp van vereering voor het ape-leger. Deze zullen waarschijnlijk weigeren zich aan Uw Majesteits verlangen te voldoen, want die beide Ape-koningen koesteren gaarne vredelievende gezindheden, en daar U alle Vorsten „wil verdelgen, (of althans) verlangt, dat zij U te Alênkâ komen hulde bewijzen, en allen, die aan dien wensch niet voldoen, wil beoorlogen, zullen SOEBALI en SOEGRIWÂ die handelwijze (van U) zeker niet goedkeuren; zóó zullen „zij Uw vijanden worden, en zich in alle gevallen niet aan Uw woede goed-
6. „willig onderwerpen, maar U veel moeite veroorzaken. En een oorlog met die „apen levert zeer weinig voordeelen op: er is niet te plunderen, er is geen „vorstelijke praal en er zijn geen edelgesteenten.”
7. Koning DÂSÂMOEKÂ zeide daarop: „ja, 't is juist, zooals gij zegt. Als ik „eens met die SOEGRIWÂ en SOEBALI ging vechten, zou ik ze zeker wel vernietigen, doch dat zou mij een slechten naam geven, omdat zij beide mijn „vrienden zijn. Hoe wilt gij die zaak dus aanleggen?”
8. „O,” antwoordde SOEKÂSRÂNÂ „wat mij aangaat, Heer! Ik vind het ver-

- (f) „kieselijk hen in een strik te vangen: de beide broeders moeten onderling
„vechten, SOEBALI en SOEGRIWÂ moeten om het bezit van Dèwi TÂRÂ strij-
„den. Laat hen elkander onderling te gronde brengen. Ik wil het namelijk
9. „zóó aanleggen. Ik zal de gedaante van een vrouw aannemen, en wel die
„van een vertrouwde bediende van Dèwi TÂRÂ. Dan zal ik aan SOEBALI zeg-
„gen, dat (Dèwi TÂRÂ) mij gezonden heeft om hem mede te deelen, dat zij
10. „thans een ellendig, beklagenswaardig leven leidt, dat zij dag en nacht door
„Koning SOEGRIWÂ geslagen wordt, en wel omdat zij vernomen heeft, dat
„MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ niet in 't gevecht met Koning SOEGRIWÂ zijn
11. „omgekomen, daar deze Baťârâ ÉNDRÂ wat voorgelogen heeft, maar SOEBALI
„eigenlijk de persoon is, die MAËSÂSOERÂ en DJÂTÂSOERÂ in het gevecht heeft
„omgebracht, en zij nu door dien leugen aan SOEGRIWÂ is te beurt gevallen;
12. „dat dit de reden van haar droefheid is; dat zij dag en nacht geweend heeft
„en weigerde te eten of te slapen: dat SOEGRIWÂ hoogst verwoed geworden is,
„toen hij bemerkte, dat zijn vrouw nu zijn hart van hem afgetrokken en op
„SOEBALI gesteld had; dat hij haar daarom zelfs in een gevangenis heeft op-
13. „gesloten en haar martelt; dat SOEGRIWÂ met die mishandelingen het doel
„heeft om haar te genezen van haar zinsverandering ten gunste van SOEBALI;
„maar dat zij de stellige gelofte heeft afgelegd, dat zij ongenegen is het ei-
14. „gendom van dien snoodaardigen aap te blijven; dat zij (nog steeds) dag en
„nacht weent, en onder haar weenen om niemand anders roept dan om SOE-
„BALI; en dat Koning SOEGRIWÂ zijn hoogst beklagenswaardige echtgenoot
15. „nog al slechter en slechter behandelt. SOEBALI is van nature oploepend en
„driftig; hij zal dus zeker spoedig woedend worden, en dan staat het ook
„vast, dat hij SOEGRIWÂ den oorlog zal dan doen. Zóó komen zij onderling
16. „strijdende om, en is het niet noodig, dat U tegen hen strijdt.”

Toen DÂSÂMOEKÂ dit voorstel van SOEKÂSRÂNÂ gehoord had, was hij buitengemeen in zijn schik, en zeide hij: „ja SOEKÂSRÂNÂ! die list van U is
17. „goed! maar 't is beter dat ik meê doe, en eerst naar den Soenjâpringgâ-
„berg ga om SOEBALI te ontmoeten; als ik daar dan eenigen tijd geweest en
„met mijn vragen uitgeput ben, moet gij spoedig komen en de gedaante van
„een vrouw aannemen.”

18. Nadat DÂSÂMOEKÂ en SOEKÂSRÂNÂ aldus de zaak hadden afgesproken, vlo-
gen zij uit het paleis, en namen hun weg door de lucht. Niemand dan SOE-
KÂSRÂNÂ ging (met DÂSÂMOEKÂ) mede. Toen zij op den Soenjâpringgâ wa-
ren aangekomen, bleef SOEKÂSRÂNÂ achter; Koning DÂSÂMOEKÂ ging door en

- (6) kwam bij SOEBALI. (Bij elkander zittende) zeide DĀSĀMOEKĀ luide: „wel wat hoor „ik vriend! leeft Uw jongere broeder, mijn vriend SOEGRIWĀ van Kiskēndā,
20. „in onmin met zijn vrouw Dèwi TĀRĀ? Ik was zeer verschrikt, toen ik „dat hoorde; hij moet haar erg mishandelen, zoo als men in 't geheel geen „echtgenoot doet, en haar door hevige folteringen bijna dood gemarteld „hebben.
21. SOEBALI antwoordde zacht: „daar heb ik nog geen bericht gekregen; hier „is geen een aap van Kiskēndā geweest om mij daarvan kennis te geven.
22. „Wat mag daar wel achter schuilen? Mogelijk zijn er door SOEGRIWĀ wel „maatregelen genomen, dat ik het niet vernemen zou.”
- SOEBALI en DĀSĀMOEKĀ hadden nog niet gedaan met over die zaak te spreken, toen er eensklaps iemand aankwam, die het voorkomen van een vrouw
23. had. Zij kwam, hevig weenende, het paleis van den kluizenaar binnen, ging regtstreeks naar SOEBALI, en viel toen voor zijn voeten schreeuwende van aan-
24. doening neder. SOEBALI was verschrikt, en vroeg luid: „he jij daar! wie ben „je, dat je mij weenende te voet valt.”
- (SOEKĀSRĀNĀ), die het voorkomen van een vrouw had aangenomen, antwoordde: „Heer! ik ben de vertrouwde bediende van Uw schoonzuster Dèwi TĀRĀ, „en ben hier op haar last gekomen om U kennis te geven, dat Uw schoon-
25. „zuster Dèwi TĀRĀ thans een ongelukkig, hoogst treurig leven leidt. Dag „en nacht wordt zij geslagen, en dat is het werk van den Ape-Koning SOE- „GRIWĀ. Hij is wreedaardig en behandelt haar in 't geheel niet als zijn vrouw; „ze is al bijna zoo goed als gestorven aan de hevige folteringen.”
26. „Wel,” zeide SOEBALI met schrik, „hoe kan SOEGRIWĀ toch zoo tegen zijn „vrouw wezen? wat heeft daartoe aanleiding gegeven?”
- De vermomde persoon antwoordde na een sēmbah: „de zaak is zóó be-
27. „gonnen: Uw schoonzuster Dèwi TĀRĀ heeft vernomen dat MAĒSĀSOERĀ en „DJĀTĀSOERĀ niet door Koning SOEGRIWĀ gedood zijn, en dat hij ten onrechte
28. „zich zelve daarvan de eer bij BĀTĀRĀ ĒNDRĀ gegeven heeft. Zij heeft ver- „nomen, Heer! dat U het werkelijk geweest is, die MAĒSĀSOERĀ en DJĀTĀSOERĀ „gedood heeft, en dat zij nu toch aan SOEGRIWĀ is te beurt gevallen. Daarop
29. „is zij zoo erg bedroefd; zij wil niet toestaan, dat Koning SOEGRIWĀ haar nadert, „en dit heeft hem boos gemaakt. Hij heeft haar opgesloten, en slaat haar
30. „zelfs voortdurend op de allerwreedste wijze; 't is of hij een vrouw uit de al- „lerlaagste klasse kastijdt. Des nachts zet hij haar in het water en over dag in „de zonneschijn. Koning SOEGRIWĀ heeft met de mishandelingen van zijn vrouw

- (C) „de bedoeling om haar zinsverandering ten gunste van U Heer! te doen
31. „ophouden, opdat zij stil in de omstandigheden beruste, en zich weder aan „hem hechte. Maar de Vorstin heeft bij zich zelve gezworen, dat zij dan maar „liever sterven wil, als zij nog langer de vrouw van Koning SOEGRIWÅ moet „blijven: zij wil niet de vrouw van een snoodaard wezen.”
 32. De persoon, die zich als een vrouw voordeed, zeide dit weenende zonder dat haar verhaal iets van een verzinsel had, en vervolgde: „ach, allervoor- „treffelijkste Heer! als U de beklagenswaardige niet spoedig de gunst be-
 33. „wijst om haar (aan de magt van Koning SOEGRIWÅ) te ontrukken, zal zij „misschien in 't eind nog omkomen, omdat zij niet in staat is om de mis- „handelingen van den Ape-Koning te verduren. Ach Heer! als U Uw arme „schoonzuster, de Ape-koningin, de gunst en het mededoogen bewijst om
 34. „haar in Uw bescherming te nemen, heeft zij de gelofte afgelegd, om Uw „Majesteit als een slavin te bedienen en overal te gaan, waar U haar beveelt „te gaan; zij denkt er in 't geheel niet aan, om met U in 't huwelijk te „leven, en wil maar niets meer dan Uw bediende zijn: al roept U haar ook „zevenmaal, zoo zal zij U toch blijven gehoorzamen als een onderdanige die- „nares.”
 35. Toen SOEBALI dit verhaal hoorde, verdween zijn vrome P a n d i t å -aard, daar de persoon, die de gedaante van een vrouw had aangenomen, zoo bekwaam was om een verhaal te doen van verdichte gebeurtenissen. SOEBALI werd in-
- (I) 1. wendig razend van woede, wendde zich af van DÅSÅMOEKÅ, vloog zonder een woord te zeggen in eens in de lucht, en stelde zich, vreeselijk krijschende, in positie. In zijn dolle woede nam zijn reusachtige gedaante al meer toe onder windvlagen en aardschuddingen, 't was of de donder kraakte; hevige stormen bragten alles in verwarring door de wondermagt van zijn krijgswoede.
2. DÅSÅMOEKÅ vloog met SOEKÅSRÅNÅ zeer verheugd op eenigen afstand achter hem aan, maar op een afstand, zoodat SOEBALI hem niet zien kon; hij wilde maar weten, of het nu aanstonds tot een gevecht zoude komen.
 3. SOEBALI ging door de lucht als een verwoede draak; boven de spelonk van K i s k e n d å komende streek hij neder, en plaatste zich in zijn reusachtige gedaante al dreigende en schreeuwende voor de poort (van de spelonk). Het ape-volk liep vervaard rond of verstrooide zich, en de Krijgsoversten weken
 4. allen uit vrees op zijde. Niemand wist, waarom SOEBALI blakende van strijdwoede gekomen was. Toen men hiervan binnen in 't hol tijding kreeg, ging Koning SOEGRIWÅ haastig naar buiten, maar toen hij buiten kwam en zag,

(6) dat daar zijn broeder gekomen was, werd hij ten hoogste getroffen: „wat
5. „mag daar toch wel achter zitten,” (dacht hij) „dat mijn broeder zoo buiten-
„gemeen verwoed is en in zijn reusachtige gestalte van strijdlust doordron-
„gen is? Wat mag er toch wel zijn, dat hij zoo vertoornd is op mij?”

Hij naderde om hem dat te vragen, maar SOEBALI greep hem aan, zoodat
6. hij zich niet verroeren kon, rukte hem van zijn plaats, en draaide hem bo-
ven zijn hoofd rond. Hij wierp hem echter niet op den grond, maar gooide
hem met een vaart van zich weg, zoodat hij met groote snelheid als een steen
wegvloog. Het ape-volk kwam in opschudding en vloog als stof uiteen; ver-
7. vaard vlugten allen naar alle kanten en namen hun toevlugt naar veraf ge-
gelegene bosschen. Alle Krijgsoversten volgden hem weenende.

Intusschen ging SOEBALI binnen in de spelonk. De Koningin Dèwi TĀRĀ
had al gehoord, dat de Ape-koning verdwenen was en in een gevecht met
8. SOEBALI overwonnen was. Dèwi TĀRĀ en haar bedienden weenden en wis-
ten volstrekt niet wat aan te vangen; zij wilden naar buiten gaan, maar kon-
den niet, daar zij SOEBALI tegen kwamen, en toen zeeg zij bitter weenende
9. op den grond neder. SOEBALI naderde de Vorstin, nam haar nog weenende
op en voerde haar naar het slaapvertrek, waar hij haar met geweld zijn zoete
vleijerij opdrong. Hij trachtte haar tot bedaren te brengen door goede woor-
10. den en zachte liefkozingen, en terwijl hij haar met zijn liefdesbetuigingen
overlaadde, legde zij zich stil neder, daar 't haar toch niet zoude gebaat heb-
ben, of zij zich al tegen hem verzette; zij beantwoordde zijn liefde, en veree-
nigde zich met hem als zijn echtgenoot. Toen de liefdevlam gebluscht was,
11. troostte Dèwi TĀRĀ zich, dat het gebeurde de wil van de groote Goden
geweest was, en dat zij voor de tweede maal, na het verdwijnen van Koning
SOEGRIWĀ, een aap tot man moest krijgen, terwijl (SOEGRIWĀ) niet veel van
zijn ouderen broeder en opvolger verschilde. Dèwi TĀRĀ was daardoor be-
vredigd, en deed wat SOEBALI haar gelastte.
12. Maar verlaten wij thans de spelonk van Kiskēndā, waar SOEBALI voor-
goed den Koning SOEGRIWĀ in de regering opvolgde. Hij nam de spelonk
nu in zijn bezit en vond daar wel de Vorstelijke Gemalin met de andere per-
13. sonen van het paleis, maar van het ape-leger was er geen een overgebleven.
Alle apen hadden Kiskēndā, uit liefde voor den vroegeren Koning, onder
de leiding van hun aanvoeders verlaten.

De overwonnen Koning SOEGRIWĀ viel op een grooten afstand ten noorden
14. van den berg Maliāwan neder, waar hij onbewegelijk liggen bleef; hij

- (6) kwam daar terecht op een tamarinde-boom, zoo dik als een olifant, die ontworteld en omgeworpen werd, toen hij daarop nederviel. Hij was bewusteloos. ANOMAN nam 's Konings hoofd op zijn schoot, en de Krijgsoversten bogen zich voor zijn voeten neder, terwijl ANILÂ en DJEMBawan ter rechter- en linkerzijde de wacht hielden. Toen SOEGRIWÂ een poos door de wind was aangewaaid, kwam hij uit zijn bewusteloozen toestand langzamerhand bij. Hij zette zich zuchtende neder, en vroeg zacht aan ANOMAN: „hoe ben ik hier in
15. „dezen toestand gekomen? Ik begrijp er niets van. Waar is SOEBALI nu?”
- ANOMAN antwoordde na een sêmbah: „Uw broeder is thans bezig bezig te nemen van al wat zich in de spelonk bevindt, en Uw Gemalin heeft hij
17. „voor de zijne verklaard, maar van al het ape-volk is er geen achtergebleven; zij zijn hun aanvoerders gevolgd en U achterna gegaan. In dood en leven, waar U gaat, willen zij bij U blijven.”
18. SOEGRIWÂ dit hoorende, zeide met diepe verslagenheid: „ach ANOMAN! is het dan onvermijdelijk, dat Uw Oom SOEBALI mijn vijand is? Het is toch al te erg! Gij Hoofd-beambten! die mij wilt volgen en deelen in mijn ellen-
19. „de, en u voor mij in nood en dood wilt opofferen, maakt hier voor mij een verblijfplaats klaar! ik wil een tijd lang hier blijven. Want dit bosch is nog ongeschonden en uitgestrekt; er zijn veel vruchten, en het zal waarschijnlijk wel voldoende plaats opleveren voor al mijn troepen. Wie weet het, of de
20. „grooten Goden mij later niet zoo gunstig zijn, dat ik voor mijn ellenden en schande wraak kan nemen op mijn vijand.”
- De Hoofd-beambten gaven toen orders aan het ape-volk, en aanstonds toegen zij aan het werk om een groote woning in den vorm van een Vorstelijk
21. paleis te bouwen. ANILÂ was er de bouwmeester van. Het afdak rondom het gebouw was fraai versierd. Daarop rigtten al de Hoofd-ambtenaren van de apen ook voor zich woningen op. Koning SOEGRIWÂ betrok zijn geïmproviseerd paleis. Het ape-volk betrok ook in orde zijn woningen, en was blijde,
22. dat het zulk een ruim veld gekregen om er rond te loopen, even als in Kiskëndâ; want het bosch was uitgestrekt, en er waren vele vruchtboomen; waar zij dus gingen, konden alle apen zich verzadigen.
23. Koning SOEGRIWÂ zat steeds diep bedroefd in zijn paleis, geheel verdiept in ernstige gebeden; hij smeekte de Goden, dat hij weder mocht kunnen terugkeeren naar zijn paleis en zijn Gemalin Dèwi TÂRÂ ontmoeten, en dat hij zich later mocht kunnen wreken voor de mishandeling van zijn ouderen broeder SOEBALI, die hem nit het gevecht had doen verdwijnen.

H O O F D S T U K L V I.

Dāsārātā. Koning van Ajodyā.

- (ll) 24. Wij staken hier het verhaal van den Ape-koning, die tengevolge van zijn nederlaag in het gevecht, zijn rijk verliet, én zich met al zijn volk benoorden den Maliāwan-berg vestigde, om nog met een kort woord tot het vroeger verhaalde terug te keeren.

Nadat het rijk van Ajodyā (door DĀSĀMOEKĀ) ingenomen en door al de
25. bewoners verlaten was, werd het door de Boetā's uitgepluinderd. Alle onderdanen, het leger en hun aanvoerders vlugtten naar het gebergte, ijzende op het gezicht der Boetā's. Maar nadat DĀSĀMOEKĀ met de zijnen het land
26. verlaten had, en terwijl hij streed met Baṭārā ĒNDRĀ, werd Raden ARJĀ DĀSĀRĀTĀ Koning van Ajodyā. Want Koning BĀNĀPOETRĀ, die overleden was, liet geen zoon na, en had maar één dochter, Dèwi SOEKOSALJĀ, en deze
27. was gehuwd met Koning DĀSĀRĀTĀ. Hij had dus regt op den troon. Al de bewoners van het land, de ambtenaren en Hofgrooten, die gevlugt waren, onderwierpen zich aan hem, en keerden terug naar Ajodyā. Ook in de aangrenzende landen namen alle hooge beambten Koning DĀSĀRĀTĀ gaarne als hun Vorst aan zonder dat er iemand aarzelde, ja er waren nu zelfs meer onderdanige Vorsten dan vroeger. Alle Goden daalden neder, toen hij den troon beklom. Alle Panditā's van de bergen huldigen hem en boden
29. ning DĀSĀRĀTĀ hun heilwenschen aan. Hij was een Koning, die de wereld (van zonde en ellende) bevrijdde, had een vroom karakter, was jong en van een schoon voorkomen. Ook buiten de grenzen van zijn grondgebied was Koning DĀSĀRĀTĀ alom bekend als iemand, die niet ophield zijn best te doen om de wereld door zijn wijsheid, welwillendheid, en vergevingsgezindheid. Hij deed alles om het geluk van zijn volk te bevorderen.

III.

Kritische Aanteekeningen.

- 20. 1. In A, B en C: ကျင်ကင်
- 22. 1. In A, B en C: leest men blijkbaar foutief: မိကမာ
- 23. 2. In A, B en C: မျှော်စိုက်
- 6. In E: ကျက်စိုက်စိုက်
- 26. 1. In A, B en C: မျှော်စိုက်
- 28. 2. In C: ကျက်စိုက်
- 30. 2. In E: ကျက်စိုက်
- 31. 1. In E: မျှော်စိုက်
- 34. 6. In E: ကျက်စိုက်

VIJFDE ZANG.

- 1. 4. In E: ကျက်စိုက်
- 2. 6. In A en B: ကျက်စိုက် in C: ကျက်စိုက်
- 3. 1. In B: ကျက်စိုက်
- 2 en 3. In E: ကျက်စိုက်
- 3. In C: ကျက်စိုက်
- 4. In E: ကျက်စိုက်
- 4. 4. In E: ကျက်စိုက်
- 6. In E: ကျက်စိုက်
- 6. 2. In A, B, C en E: ကျက်စိုက် maar dat beteekent *verliefdheid* en *droefheid*, *smartelijk verlangen*. De Javanen zijn thans gewoon, den neusklink bij 't schrijven, lezen en spreken aan 't eind van de voorlaatste lettergreep van een woord naar den luim van het oogeblik weg te laten of in te voegen.
- 7. 1. In A: ကျက်စိုက် zoo ook later.
- 5. In E: ကျက်စိုက်
- 6. In E: ကျက်စိုက်
- 8. 5-7. In E: ကျက်စိုက်
- 9. 6. In A: ကျက်စိုက်
- 11. 1-4. In A, B en C: ကျက်စိုက် *WISADI* genaamd, naar *Keling* vertrokken zijn. Volgens E, zoo als onze tekst luidt, zou een jongere broeder, *WISADI* genaamd, naar *Keling* vertrokken zijn. Het laatste is waarschijnlijker.
- 12. 2. In A, B en C: ကျက်စိုက်
- 13. 2. In E: ကျက်စိုက်
- 14. Ontbreekt geheel in E.
- 15. 3. In E: ကျက်စိုက်
- 16. 4-6. In A en B: ကျက်စိုက် (in C: ကျက်စိုက်) ကျက်စိုက်

- 17. 6. In E: မိမိအလယ်တရပ်ကွန်
- 19. 2. In E: မိမိအလယ်တရပ်ကွန်
- 20. 3-21. 4. In E: အလယ်တရပ်ကွန် ဟု ဟုဆိုသော ပြောဆိုသော အလယ်တရပ်ကွန်
- 20. 7-21. 6. Ontbreekt geheel in C.
- 22. 6 en 7. In A, B en C: မိမိအလယ်တရပ်ကွန် ဟု ဆိုသော အလယ်တရပ်ကွန်
- 24. 1. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 25. 1. In A, B en C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 26. 6-27. 5. Ontbreekt in C.
- 27. 2. In A, B en C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 29. 4. In A en B: အလယ်တရပ်ကွန် in C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 30. 7. In C: အလယ်တရပ်ကွန်

ZESDE ZANG.

- 1. 4 en 5. In E: အလယ်တရပ်ကွန် ဟု ဆိုသော အလယ်တရပ်ကွန်
- 2. 1. In B en E: အလယ်တရပ်ကွန် Ook in alle handschriften wordt, zoo hier als elders, naar willekeur အလယ်တရပ်ကွန် of အလယ်တရပ်ကွန် gebruikt.
- 3. 5. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 4. 4. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 6. 6. De woorden အလယ်တရပ်ကွန် en အလယ်တရပ်ကွန် worden hier en elders in alle handschriften geheel willekeurig verwisseld.
- 7. 5. In A en B, အလယ်တရပ်ကွန် in C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 7. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 8. 1. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 6. In C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 7. In A en E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 10. 1. In A, B en C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 4. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 11. 4. In A, B en C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 21. 1. In C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 13. 4. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 14. 1. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 5. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 16. 5. In C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 18. 4 en 5. In C: အလယ်တရပ်ကွန်
- 19. 2. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 5. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 20. 5. In E: အလယ်တရပ်ကွန်
- 6. In A: အလယ်တရပ်ကွန်

- 5. In D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 13. 1. In F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 14. 4. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 5. In C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 7. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 15. 7. Ontbreekt in F.
- 16. 7. In F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 8. In A, *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 9. In A en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 17. 9. In A en B: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 18. 6. In E en F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 9. In A, B, C en D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 19. 1. In A en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 2. In F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 21. 8. In A, B, C en D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 23. 9. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» (in A *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*) *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 24. 2-25. 1. Ontbreekt in F.
- 25. 8. In B: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 26. 1-6. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 27. 8. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 29. 1. In D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» in F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 6. In A en B: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» in C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 8. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 30. 2. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 7. In D, E en F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*» Zoo ook later, ook in de andere Mss.
- 9. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 31. 2. In D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 4. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 6. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 32. 4. In D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 9. In A, B, C en D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 33. 1. In A, B, C en D: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»

ELFDE ZANG.

- 2. 1. In E en F: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 4. In C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»
- 8. In A, B en C: *សំណុំបុរាណប្រវត្តិ*»

- 21. 2. In A, B en C: စက်ယဉ်အသေစာ။
In F: နေ့ယဉ်။
- 22. 1. In D: မအညှိကတုတ္တကုဏ္ဍိ။
3. In A, B en C: စာဂိယိဒ်မိအညှိကတုဏ္ဍိ။
5. In A, B en C: ဂုဏ္ဍိယဉ်ကတုဏ္ဍိ။
9. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
10. In D: ကုဏ္ဍိကတုဏ္ဍိ။
- 23. 2. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
6. In C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 24. 3. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 25. 4. In F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 26. 2. In E: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
6. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
6. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 27. 6 - 8. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 28. 3. In D: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
5. In A en B: မအညှိကတုဏ္ဍိ။ in C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
6 - 8. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
10. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 29. 1. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
4. In E: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
8. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
9. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 30. 1. In F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 31. 1. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
3. In F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
9. In E en F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 32. 9. In F: မအညှိကတုဏ္ဍိ။

TWAALFDE ZANG.

- 1. 7. In C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 3. 7. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 4. 7. In B: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 7. 1. In E: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 8. 1. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
6. In A en B: မအညှိကတုဏ္ဍိ။ in C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
7. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။
- 10. 1. In A, B en C: မအညှိကတုဏ္ဍိ။

- 12. 1. In E en F: *၇၀၀၀၀၀၀၀၀၀၀၀၀၀*
- 13. 4. In F: *မိမိမိမိမိ*
- 14. 5. In F: *မိမိမိမိမိ*
- 15. 3. In F: *မိမိမိမိမိ*
- 17. 2. In A, B en C: *မိမိမိမိ*
- 6. In F: *မိမိမိမိ*
- 18. 6. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ*
- 19. 2. In D: *မိမိမိမိမိ* in E en F: *မိမိမိမိမိမိ*
- 3. In C: *မိမိမိမိမိ*
- 20. 3. In F: *မိမိမိမိ*
- 21. 4. In F: *မိမိမိမိ*
- 22. 6. In F: *မိမိမိမိ*
- 7. In C: *မိမိမိမိမိ*
- 23. 3. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ*
- 4. In E: *မိမိမိမိမိ*
- 7. In E: *မိမိမိမိမိ*
- 24. 1. In A, B, C en D: *မိမိမိမိမိမိ*
- 25. 1. In A, B en C: *မိမိမိမိ*
- 26. 3. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ* (in A: *မိမိမိမိ*) *မိမိမိမိမိမိ*
- 27. 2. In E: *မိမိမိမိမိ*
- 28. 3. In A, B en C: *မိမိမိမိ*
- 4. In D: *မိမိမိမိမိ* in F: *မိမိမိမိမိမိ*

DER TIENDE ZANG.

- 2. 2. In F: *မိမိမိမိမိ*
- 4. 4. In F: *မိမိမိမိမိ* in E: *မိမိမိမိမိမိ*
- 7. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ*
- 5. 4. In E: *မိမိမိမိမိ*
- 7. 7. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ*
- 8. 4. In A: *မိမိမိမိမိ*
- 11. 7. In E en F: *မိမိမိမိမိမိ*
- 12. 6. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ*
- 7. In A, B en C: *မိမိမိမိမိ*
- 13. 5. In F: *မိမိမိမိ*
- 7. In D: *မိမိမိမိမိ*
- 18. 2. In C: *မိမိမိမိမိ*
- 3. In E: *မိမိမိမိမိ* in F: *မိမိမိမိမိ*
- 20. 5. In A: *မိမိမိမိမိ*

- 21. 6. In A, B en C: မိမိအိမ်ကားကွဲ။
- 23. 1. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. In D: ဟိုဟိုမိမိကားကွဲ။
- 6. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိကားကွဲ။
- 24. 2. In E en F: ဟိုဟိုမိမိ။
- 5. In C: ဟိုဟိုမိမိ in B, D en E: ဟိုဟိုမိမိ။
- 25. 1. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။ Zoo ook later.
- 26. 1. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။

VEERTIENDE ZANG.

- 2. 7. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 3. 1. In E, en F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 2. In A, သာဓကဗျာဗိမာဏိ in D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in C en F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 3. In A en B: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 6. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 4. 1. In A: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 3. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. 4. In E en F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 7. 3. In D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. In D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 6 en 6. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 9. 2. In A en B: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. In C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 7. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 10. 7. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in E: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 11. 5. In A: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 12. 1. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 5. In D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 13. 4. In A en B: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 14. 6. In C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 15. 6. In D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 16. 2. In C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 3. In A, B en C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 4. In D: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 6. In F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in D en F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။
- 18. 1. In A en B: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in C: သာဓကဗျာဗိမာဏိ in F: သာဓကဗျာဗိမာဏိ။

သာဓကဗျာဗိမာဏိ။

- 2. In A en B: ဟဝိံတၢ်ဒုတိယတိံ in C: ဟဝိံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 3. In F: ဟံတၢ်တၢ်။
- 6. In A, B en C: ဟံတၢ်တၢ်။
- 7. In A en B: ဟဝိံတၢ်ဒုတိယတိံ in C: ဟဝိံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 19. 1. In C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 5. In D: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 20. 4. In D en E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 5. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 21. 1. In A: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 3. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 4. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 5. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 6. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 22. 1. In F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 23. 3. In D en F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 5. In F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 24. 3. In E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 26. 1. In E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 2. In A: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 3. In B, C en F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 27. 4. In F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 7. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 28. 4. In F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 29. 1. In F: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 6. In A: B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 31. 1. In C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 32. 1. In E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 5. In A: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ in C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 33. 2. In E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 4. In C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 5 en 6. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 34. 5. In A, B, C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 6. In D: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 7. In E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။

VIJFTIENDE ZANG.

- 1. 7. In E: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။
- 2. 2. In A, B en C: ဟံတၢ်ဒုတိယတိံ။

- 12. 4. In D: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 13. 2. In E: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 4. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 7. In E: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 14. 5. In E: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 15. 6. In F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 16. 7. In C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 18. 2. In F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 3. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 19. 7. In E en F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 20. 4 - 6. In C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 7. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 21. 5. In A: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 22. 6 en 7. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 23. 3. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 4. In D: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 24. 6. In C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 7. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 25. 1. In D: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 26. 2. In A en B: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 7. In E en F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 27. 1. In C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 3. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 28. 2. In D: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 5. In D: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 6. In F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 30. 3. In C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ in F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 6. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 31. 3. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 4. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 7. In E en F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 32. 1. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 5. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 33. 2. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 3. In B: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 34. 1. In A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ in D: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 2. In F: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ in A, B en C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ
- 35. 5. In A, B en D, နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ in C: နှုတ်ကောသလိယောဓိဗြဟ္မဏံ

- 37. 1. In A, B en C: ခိလံခိလံ။
- 2. In F: ခလံခိလံ။
- 3. In A: ခိလံခိလံ။
- 4. In F: ခိလံခိလံ။

ZEVENTIENDE ZANG.

- 1. 1. In E en F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 7. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 2. 1. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 7. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 3. 2. In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 5. In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 4. 3. In A, B en C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 7. In A, B, C en D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 5. 1. In B en D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 6. 3. In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 4. In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 5. In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 7. 2. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 4. In A, B en C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 5. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 8. 2. In A, B en C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 4. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 6. In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 7. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 9. 1. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 6. In A en B: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 7. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 10. 5. In B en C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in A en E: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 11. 1. In A en B: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 2. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။ in D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 3. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 12. 3. In C: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- In B: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 5. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- In F: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- 13. 5. In D: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။
- In A en B: နေ့ထွန်းနေ့ထွန်း။

- 14. 1. In A, B en C: ဘုမိဗျူဟေ
- 5. In E: မိမိဝိဗျူဟေ in F: ဝိဗျူဟေ in C en D: မိမိဝိဗျူဟေ
- 15. 1. In D: ဟမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပ
- 3-16. Ontbreekt in D, E en F.
- 16. 3. In D, E en F: ဟမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပ
- 4. In D: ဝိဗျူဟေ in E: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပမ္ပ
- 17. 1. In C: ဟမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပ
- 7. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပမ္ပ
- 18. 3. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 5. In C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ in D: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပမ္ပ
- 7. In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 19. 3. In A, B en C: ဟမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပ
- 5. In F: ဟမ္ပမ္ပမ္ပမ္ပ
- 7. In C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 20. 1. In C, D, E en F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 3. In D: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 6. In D: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 21. 1. In D: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 6. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 7. In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 23. 2. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 24. 5. In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 6. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 25. 3. In E: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 7. In C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 28. 5. In E: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 29. 4. In E: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 30. 1. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 5. In D: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 6. In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 7. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ

ACHTTIENDE ZANG.

- 1. 2. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 4. In A, B en C: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 7. In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ
- 2. 1. In F: ဝိဗျူဟေမ္ပမ္ပ

- 4. In E: *မာမာဂိကဗျိက*။
- 7. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒ*။
- 3. 8. In C: *မိတ္တမမိတ္တဗျမိမိကဗျ*။
- 4. 1. In D: *မာဗျကဒိဒ*။
- 3. In F: *မာဗျကဒိဒဗျမိတ္တဗ*။
- 4. In A B, C en D: *ကရမာဗျက*။
- 7. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 8. In D, E en F: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, B en C: *ကရမာဗျက*။
- 5. 2. In A, B, C en D: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 3. In F: *မာဗျကဒိဒဗျမိတ္တဗ*။
- 6. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 6. 3. In F: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 7. In A, B en C: *မိမိကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒ*။
- 8. 5. In E en F: *မာဗျကဒိဒ*။
- 8. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In F: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 7. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 10. 1. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 2 en 3. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 6. In C en D: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 11. 5. In E: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 12. 3. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 6. In D: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, C en D: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 13. 1. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 4-6. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 14. 3. In D: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 16. 6 en 7. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 18. 1. In D, E en F: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 7. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 19. 7. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 9. In A, B en C: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။
- 20. 2. In A en B: *မာဗျကဒိဒဗျမိက*။

- 4 en 5. In A, B en C: ခြံမိကျွဲခြံကလေး ဝိညာဏ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 7. In F: မင်္ဂလာ။
- 21. 4. In E: မိမိမိယျ in F: မိမိမိယျ။
- 5. In E: မိမိမိယျ in F: မိမိမိယျ။
- 6. In F: ဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်။
- 22. 4. In A, B en C: နေအေးဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်။
- 7. In E: မိမိမိ in F: မိမိမိ။
- 23. 1. In E: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 24. 2. In C: F en G: မိမိမိ။
- 8. In A, B en C: ဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်တို့ in E: ဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်တို့။

NEGENTIENDE ZANG.

- 1. 4-5.3. Ontbreekt in D, als hebbende betrekking op de afstamming.
 - 4. In C: နေအေးပုဂ္ဂိုလ်။
- 3 en 4. In A, B en C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ နေအေးပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ ဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ ဗြဟ္မာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 5. 7. ဗြဟ္မာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 6. 1. In A, B en C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ် in D, မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်။
- 5. In D: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 9. 1. In မိမိမိပုဂ္ဂိုလ်။
- 4. In A, B en C: မိမိမိပုဂ္ဂိုလ်။
- 10. 3. In F: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 4 en 5. In A en B: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ ဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်တို့ in C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ ဂုဏ်သိက္ခာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
- 6-11.5. Ontbreekt in F.
 - 11. 2. In D: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 13. 2. In C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 3. In C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 14. 1. In D: မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 3. In C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 16. 2. In D, E en F: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ in C: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 6 en 7. In D: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၊ မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 17. 3. In E: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 18. 3. In F: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 19. 3. In D: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 20. 5. In E en F: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 21. 1. In E: မေတ္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 22. 1. In A, B en C: မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့။
 - 2. In D: မိမိမိမိယျပုဂ္ဂိုလ်တို့။

- 7. In E: ဘယကံယုဒီကတေဗေ။
- 23. 5. In A en B: မာဂိမိကကံမိက။
- 7. In F: ဘာမိကမိဗျာဗျာ။
- 24. 6. In D en F: ကတကိဗျာ။
- 25. 1. In D: ကံကဗေ။
- 2. In D: ကတဒဂိမိမိဗျာဗျာ။
- 4. In ကျွေးမိကမက မြေဗျာ။
- 26. 1. In E en F: မိကကတကတဒဂိမိကမိဗျာ။
- 2. In E en F: မိမိဗျာကမမာဗေ။
- 6. In A en C: ကျကမဒီဗျာမဒီကဗေဗျာ။
- 28. 1. In D: ကဗျာကံကမိကမိဒီ။
- 4. In D: မယုဗျာ။
- 6. In D: ကမဗျာကံကမဗျာဗျာ။
- 29. 1. In C: မိကကကျမမမဗျာဗျာ in D: မိကကကျမမမဗျာဗျာ။
- 30. 6. In D: မိမိဗျာဗျာ။
- 31. 4. In D: မိကဗေကံမဗျာဗျာ။
- In D: မိဗျာဗျာ။
- 7. In A en C: ကမဗျာဗျာ။
- 32. 3. In A: မမိဗျာဗျာကမိဗျာဗျာဗျာ။
- 33. 2. In D en F: မဗျာဗျာ။
- 3. In D: မိဗျာဗျာ။
- 4. In A: မိကမဗျာဗျာ။
- 6. In E en F: ဘာမဗျာဗျာဗျာဗျာ။
- 34. 4. In C: ကဗျာဗျာဗျာဗျာဗျာ။
- 35. 2. In D: မဗျာဗျာဗျာ။
- 4. In D: မဗျာဗျာ။
- 36. Ontbreekt geheel in D.
- 37. 2. In A, B en C: ကမဗျာဗျာဗျာ။
- 6. In A, B en C: ကမဗျာဗျာ။
- 39. 2. In C, ကဗျာဗျာဗျာ။
- 40. 1. In C en D: မိကကကျမမမဗျာဗျာ။
- 41. 5. In D: မမဗျာဗျာ။
- 42. 4. In A, B en C: မဗျာဗျာဗျာ။
- 5. In D: မဗျာဗျာ။

TWINTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In E: ကမဗျာဗျာ။
- 4. In F: မမဗျာဗျာ။

- 7. In D: မိမိအို။
- 18. 5. In D: ဟူ၍သာကရုဗျာဗျာ။
- 19. 1. In A, C en D: ဟဟဟဟဟဟဟ in B: ဟဟဟဟဟဟဟ in E: ဟဟဟဟဟဟဟ
- 6. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 20. 2. In D: ခံကရုဗျာ။
- 5. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 7. In C: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 21. 3. In E: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 22. 1. In A: ဟဟဟဟဟဟဟဟ in D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 2. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 5. In E en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 23. 3. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 5. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ in F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 24. 6. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 25. 4-6. In C: ဟဟဟဟဟဟဟဟ ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 26. 1. In C en D: ဟဟဟဟ။
- 27. 2 en 3. In C: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 3. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 6. In A, B en C: ဟဟဟဟဟဟဟဟ in D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 28. 1. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 5. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 9. In B: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 29. 3. In E en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 6. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 30. 2. In A, B en C: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 7. In E: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။

EEN EN TWINTIGSTE ZANG.

- 2. 7. In A: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 3. 3. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 4. In E en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 6. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 4. 9. In E en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 5. 2. In A: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 9. In A en C: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 6. 2. In E en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 3. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ။
- 7. 1. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ in B: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ။

- 5. In A en B: ၇ ဘေဉ်အုဉ်အုဉ်
- 1. In A en B: ဟေဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 21. 5. In A, B en C: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 9. In F: ဟေဉ်အုဉ်အုဉ်
- 23. 1. In A en B: ၇ ဘေဉ်အုဉ်အုဉ်
- 9. In D en F: ဟေဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in E: ဟေဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်

DRIE EN TWINTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In A, B en C: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 6 en 7. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in E: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 2. 1. In A en B: ၇ ဘေဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 4. In C en F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 7. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 3. 1. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 3. In C: အုဉ်အုဉ်အုဉ် in D: အုဉ်အုဉ်အုဉ် in B: အုဉ်အုဉ်အုဉ် in F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 4. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 4. 1. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 2. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 5. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 5. 5. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 7. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ် in F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 10. 1. In F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 11. 2. In C, D en E: အုဉ်အုဉ်အုဉ် in F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 6. In F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 12. 4. In C, D, E en F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 13. 5. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 14. 1. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 5. In A en B: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 16. 1. In D: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 17. 2. In F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 18. 3. In C en F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 5. In D: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in E: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 6. In A, B en F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 19. 1. In D: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 4. In F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 5. In F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 20. 4. In F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်
- 5. In C en F: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in D: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ် in E: အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်အုဉ်

- 6. In A, C, D, E en F: မာဏိက္ခယဗျာ
- 7. In C: မိဂ္ဂမိဂ္ဂံ။
- 21. 1. In F: မိဂ္ဂိကံမာဏမာဏိကံ in C: မိဂ္ဂကမာဏမာဏိကံ။
- 2. In D: မိဂ္ဂမာဏမာဏိကံ in E: မိဂ္ဂမာဏမာဏိကံ။
- 3. In F: မာဏိက္ခယံ။
- In C: ကိစ္ဆာဗျာ in D en E: ကိစ္ဆာဗျာ။
- 22. 1. In A en B: မိဂ္ဂမာဏမာဏိကံ in D: မိဂ္ဂမာဏမာဏိကံ။
- 23. 2. In E: မိဂ္ဂမာဏိကံ in F: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 3. In F: (ကုမာဏိကံ)။
- 4. In D: မာဏိက္ခယံ။
- 7. In A, B en C: ကုမာဏိကံ။
- 24. . In A, C, D en F: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 25. 1. In A en B: မိဂ္ဂမာဏိကံ in C: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 2. In F: ကုမာဏိကံ။
- 26. 1. In F: မာဏိက္ခယံ။
- 7. In B, C en D: မိဂ္ဂမာဏိကံ in E en F: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 27. 5. In A en B: မာဏိကံ။
- 6. In A, B en C: ကုမာဏိကံ။
- 28. 2. In C en F: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 29. 4. In D: မာဏိက္ခယံ။
- 5. In C, D en F: မာဏိက္ခယံ။
- In D: မာဏိက္ခယံ။
- 30. 3. In F: မာဏိက္ခယံ။
- 4. In E: ကုမာဏိကံ in E en F: ကုမာဏိကံ။
- 7. In C, D en F: ကုမာဏိကံ။
- 31. 1. In C: မာဏိက္ခယံ in D: မာဏိက္ခယံ in E: မာဏိက္ခယံ in A en B: မာဏိက္ခယံ။
- 2. In A en B: မာဏိက္ခယံ။
- 33. 4. In E: မိဂ္ဂမာဏိကံ in F: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 5. In A, B en C: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 34. 2. In E: မာဏိက္ခယံ in F: မာဏိက္ခယံ in A en B: မာဏိက္ခယံ။
- 7. In C en F: မိဂ္ဂမာဏိကံ in D: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 35. 1. In D: ကုမာဏိကံ။
- 4. In F: ကုမာဏိကံ။
- 7. In A en B: ကုမာဏိကံ။
- 36. 2. In C en D: မိဂ္ဂမာဏိကံ in F: မိဂ္ဂမာဏိကံ။
- 5. In A: မာဏိက္ခယံ in C en F: မာဏိက္ခယံ in B: မာဏိက္ခယံ။
- 37. 1. In A en B: မာဏိက္ခယံ။

- 5. In C en F: *ကမာဒသိဒ္ဓ*
- 39. 2. In C, D, E en F: *ကရုဇ္ဈာဏဗျာ*
- 3. In A, B, C, D en F: *သိတကတ္တဗျာ*

VIER EN TWINTIGSTE ZANG.

- 1. 4. In A, B, C, D en E: *သေက္ခိယမဟာဓာ*
- 5. In A en B: *စာဒဗ္ဗာဒဗျာ*
- In A en B: *ကမ္မာဒဗျာဒဗျာ*
- 6. In F: *ဗြဟ္မာဗျာဒဗျာ*
- 2. 3. In F: *ဘုဒ္ဓဗျာ*
- 5. In A en B: *ဗျာဒဗျာ*
- 3. 1. In F: *ဗြဟ္မာဗျာ*
- 2. In F: *ဗျာဒဗျာ*
- 4. 5. In A en C: *ကမ္မာဒဗျာ* in B: *ကမ္မာဒဗျာ* in F: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 6. In F: *သိတကတ္တဗျာ*
- 7. In F: *သိတကတ္တဗျာ*
- 6. 3. In E: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 7. 1. In A, B, D en E: *ဗျာဒဗျာ*
- 3. In D: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 8. 1-7. Ontbreekt in F.
- 2. In A en B: *သိတကတ္တဗျာ*
- 5. In F: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 9. 2. In A, B, C, D en E: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 11. 2. In A en B: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 3. In A en B: *ကမ္မာဒဗျာ* in C en D: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 7. In A, B, C, E en F: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 12. 7. In F: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 13. 2. In A, B, C, D en E: *ကမ္မာဒဗျာ*
- In A, B en C: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 14. 5. In A: *ကမ္မာဒဗျာ*
- In D: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 6. In E: *ကမ္မာဒဗျာ* in C, D en F: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 7. In D: *ကမ္မာဒဗျာ* in C, E en F: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 15. 2. In A en B: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 17. 4. In E: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 18. 1. In A en C: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 19. 3. In A: *ကမ္မာဒဗျာ* in C: *ကမ္မာဒဗျာ*
- 7. In E: *ကမ္မာဒဗျာ*

- 20. 1. In A en B: မ်ကတိ်မိက္ခမာမာမာ။
- 5. In A en B: မာတိ်မာမာမာမာမာမာ။
- 6. In A en B: မာမာမာမာမာမာမာ။
- 21. 2. In E: မာမာမာမာမာမာမာမာ in F: မာမာမာမာမာမာမာမာ။
- 22. 5. In A en B: မာမာမာမာမာမာမာမာ။
- 23. 2. In F: မာမာမာမာမာမာ။
- 3. In F: မာမာမာမာမာမာ။
- 4. In F: မာမာမာမာမာမာမာ။
- 5. In A en B: မာမာမာမာမာမာမာမာ။
- 24. 1. In A en B: မာမာမာ။
- 4. In A en B: မာမာမာမာ။
- 5. In A en B: မာမာမာမာ။
- 25. 1. In A, C, D, E en F: မာမာမာမာ။
- 26. 1. In B: မာမာမာ in D: မာမာမာမာ။
- 27. 1. In D: မာမာမာမာ။
- 28. 2. In A, B, C en E: မာမာမာမာမာ။
- 4. In A en B: မာမာမာမာမာ။
- 29. 1. In C, D, E en F: မာမာမာမာမာ။
- 2. In A en B: မာမာမာမာမာ in E en F: မာမာမာမာမာမာ။
- 7. In A en B: မာမာမာမာမာ။
- 30. 2. In D: မာမာမာမာမာမာ။
- 3. In A en B: မာမာမာမာမာမာ။
- 5. In A en B: မာမာမာမာ။
- 31. 1. In C en F: မာမာမာမာ။
- 7. In A en B: မာမာမာမာမာ။
- 32. 6. In A en B: မာမာမာမာမာ။
- 33. 1. In B en D: မာမာမာမာမာ။
- 2. In C, D, E en F: မာမာမာမာမာမာ။
- 6. In A en B: မာမာမာမာ in D: မာမာမာမာ။
- 7. In A en B: မာမာမာမာမာ။
- 34. 2. In A en B: မာမာမာမာ။
- 4. In A en B: မာမာမာမာမာ။

VIJF EN TWINTIGSTE ZANG.

- 1. 8. In A en B: မာမာမာမာမာ။
- 9. In A en B: မာမာမာမာ။
- In A en C: မာမာမာမာ။
- 2. 1. In A en B: မာမာမာမာမာ။

- 10. In D: နေကြည့်
- 3. 4. In A, B en C: ခါးကြည့် in F: ခါးကြည့် in D: ခါးကြည့်
- 5. 1. In F: သဘာဝကျေမာရ်အသိဒ်
- 3. In A en B: ဘာသာကျေမာရ်အသိဒ်
- 9. In F: ခါးကြည့်
- 6. 10. In A en B: ခါးကြည့် in D: ခါးကြည့်
- 7. 1. In E: ကျွန်ုပ်တို့ en zoo meermalen elders.
- 2. In A en B: သဘာဝကျေမာရ်အသိဒ်
- 8. 5. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 6. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 8 en 9. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 9. 4. In C, D, E en F: ကျွန်ုပ်တို့
- 6. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- 10. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 10. 1. In D: ကျွန်ုပ်တို့
- 5. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- 6. In F: ကျွန်ုပ်တို့ in E: ကျွန်ုပ်တို့
- 8. In A, B en E: ကျွန်ုပ်တို့
- 11. 1. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 2. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 12. 2. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 7. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- 9. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 13. 5. In E en F: ကျွန်ုပ်တို့
- 8. In A en B: ကျွန်ုပ်တို့
- 9. In E: ကျွန်ုပ်တို့
- 14. 5. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- 6. In A: ကျွန်ုပ်တို့
- 9. In A, B en C: ကျွန်ုပ်တို့ in F: ကျွန်ုပ်တို့
- 15. 3. In E: ကျွန်ုပ်တို့
- 6. In A en E: ကျွန်ုပ်တို့ in B en D: ကျွန်ုပ်တို့
- 16. 2. In D: ကျွန်ုပ်တို့
- 6. In C en D: ကျွန်ုပ်တို့
- 10. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- 17. 9. In A: ကျွန်ုပ်တို့
- 18. 1. In F: ကျွန်ုပ်တို့
- 2. In C: ကျွန်ုပ်တို့

- 6. In F: ဤမိမိကျွန်ုပ်တို့၏။
- 10. In A en B: ဟဟဟဟဟဟဟ in F: ဟဟဟဟဟဟဟ
- 19. 1. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 4. In A en B: ဤဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 20. 1. In A: ဤဟဟဟဟဟဟဟ
- 2. In F: ဟဟဟဟဟဟဟ in A: ဟဟဟဟဟဟဟ
- 4. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 8. In F: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 9. In E: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 10. In A en B: ဤဟဟဟဟဟ

ZES EN TWINTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In A, en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 2. 1. In A, B, C, D en E: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 3. 2. In C: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 6. In D: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 4. 1. In E: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 3. In C en F: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 7. In A: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 6. 7. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 7. 1. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 3. In D: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 4. In C en F: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 7. In D: ဝိပျာဏ်
- 9. 2. In E: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 3. In D: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 5. In D: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 7. In E: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 10. 2. In D: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 12. 6. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 13. 1. In A, B en F: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 5. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 14. 4. In D en F: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 5. In F: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 7. In A, B, C, D en E: ဝိပျာဏ်သိက္ခာဟဟဟ
- 15. 1. In D: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ
- 17. 1. In A en B: ဝိပျာဏ်သိက္ခာ

- 2. In D en F: ဝိပဇိကတိ။
- 4. In F: ဝိပဇိကတိ။
- 18. 6. In A, B en E: ဝိပဇိကတိ။

ZEVEN EN TWINTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In D: ဟောပြောပြော။
- 3. 3. In F: ဟောပြောပြော။
- 4. 1. In C, D, E en F: ဟောပြောပြော။
- 5. 2. In C, E en F: ဟောပြောပြော။ in D: ဟောပြောပြော။
- 6. 1. In A, B, C, D en E: ဟောပြောပြော။
- 2. In D: ဟောပြောပြော။
- 7. In C, D, E en F: ဟောပြောပြော။
- 7. 1. In F: ဟောပြောပြော။
- 4. In A en B: ဟောပြောပြော။
- 8. 5. In E: ဟောပြောပြော။
- 9. 3. In E en F: ဟောပြောပြော။
- 4. In A en B: ဟောပြောပြော။ in C en D: ဟောပြောပြော။
- 7. In F: ဟောပြောပြော။
- 10. 1. In E en F: ဟောပြောပြော။
- 5. In D en E: ဟောပြောပြော။ in A, B en C: ဟောပြောပြော။
- 11. 1. In F: ဟောပြောပြော။
- 4. In D: ဟောပြောပြော။
- 6. In D, E en F: ဟောပြောပြော။
- 12. 1. In A: ဟောပြောပြော။
- 13. 3. In A en C: ဟောပြောပြော။
- 5. In A, B, D en E: ဟောပြောပြော။
- 15. 1. In D: ဟောပြောပြော။
- 2. In D en F: ဟောပြောပြော။
- 5. In A, B, C, D en F: ဟောပြောပြော။
- 7. In A, B, C, D en F: ဟောပြောပြော။
- 16. 6. In E: ဟောပြောပြော။
- 7. In A en B: ဟောပြောပြော။
- 17. 5. In A: ဟောပြောပြော။ in B: ဟောပြောပြော။
- 18. 1. In F: ဟောပြောပြော။
- 2. In A en B: ဟောပြောပြော။
- 4. In C, D en F: ဟောပြောပြော။ in E: ဟောပြောပြော။
- 5. In D: ဟောပြောပြော။
- 20. 1. In E: ဟောပြောပြော။

- 21. 2. In A en B: ဝိသုဒ္ဓိဝိသုဒ္ဓိကဏ္ဍိ။
- 4. In A en B: သုဗ္ဗသုဗ္ဗ။
- 7. In A: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 23. 7. In C, D, E en F: နုပရုတ္တုသန္တကဒိဝိ။
- 24. 2-25. 1. Ontbreekt in C, D, E en F.
- 25. 5 en 6. In C, D, E en F: ဝိပုတ္တုဗိက္ခဝိယသိ။ ဝိပုတ္တုဗိက္ခဝိယသိ။
- 7. In E en F: ဝိပုတ္တုကဏ္ဍိ။
- 26. 1. In E: ဝိပုတ္တုဗိက္ခဝိယသိ။
- 3. In E: ဝိပုတ္တုဗိက္ခဝိယသိ။
- 7. In C, D, E en F: နုပရုတ္တုကဏ္ဍိ။
- 27. 1. In C, D en F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။ သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 3. In A en B: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 4. In A, B, C, D en F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 5. In C, D, E en F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 6. In E: ဝိပုတ္တုဗိက္ခဝိယသိ။
- 7. In F: ဝိပုတ္တုဗိက္ခဝိယသိ။
- 26. 6. In D en E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။

ACHT EN TWINTIGSTE ZANG.

- 1-5. Ontbreekt geheel in C en F.
- 2. 2. In E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 3. 6. In E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 5. 3. In D en E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 6. 6. In D: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 6. 2. In E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 5-7. 4. Ontbreekt in F, en tot 8. 4 ontbreekt in C.
- 7. 1. In E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 8. 7. In A en B: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 9. 6. In D: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 10. 2. In C, E en F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 11. 4 en 5. In C, D en F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။ သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 12. 4-7. Ontbreekt in C, D en F.
- 13. 1. In C, D en F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 7. In C: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။ in D: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 14. 1-7. Ontbreekt in C, D en F.
- 4 en 5. In E: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။ သန္တကဗြဟ္မိယသိ။ in A en B: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။ သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 7. In F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။
- 15. 2. In F: သန္တကဗြဟ္မိယသိ။

- 6. In A, B, C, D en E: သိင်္ဂယဉ်။
- 16. 3. In A en E: ဂုဏ်သိက္ခာပုဒ်။ in C en D: ဂုဏ်သိက္ခာပုဒ်။ in B: ဂုဏ်သိက္ခာပုဒ်။
- 4. In C en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 6. In C: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in D: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 17. 7. In E: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 18. 1. In D: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 19. 1-7. Ontbreekt in C, D en F.
- 2. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 3. In A: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 20. 4 en 5. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 6-21. 5. Ontbreekt in C, D en E.
- 21. 3. In B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 22. 4. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 7. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 23. 3. In D, E en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 24. 1-7. Ontbreekt in C, D, E en F.
- 25. 7. In A, B, D en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in C: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 26. 1-7. Ontbreekt in C, D, E en F.
- 1. In B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 27. 1. In C, D en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 3. In B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in C: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in D: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in E en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 6. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။

NEGEN EN TWINTIGSTE ZANG.

- 2. 2. - 3.1. Ontbreekt in F.
- 3. 1. In C en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 4. 2. - 5.1. Ontbreekt in C, D, E en F.
- 5. 2. In F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 7. - 6.6. Ontbreekt in A en B.
- 9. 4. In A, B, D en E: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 10. 1. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 3. In A, B, C, D en E: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 6. In A en B: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 7. In A, B, D en E: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 11. 1. In C: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။ in E en F: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။
- 4. In E: သိက္ခာပုဒ်ပုဒ်။

- 5. In F: ကုမ္ပဏီ။
- 6. In A en B: ခြံကုမ္ပဏီ။
- 12. 7. In A en B: မုဆိုးကုမ္ပဏီ။
- 13. 2. In D, E en F: ကုမ္ပဏီ။
- 14. 1 en 2. In C, D, E en F: ကုမ္ပဏီ။
- 15. 1. In A, B en E: ကုမ္ပဏီ။ in D: ကုမ္ပဏီ။
- 2. In F: ကုမ္ပဏီ။
- 4. In A, B, D en E: ကုမ္ပဏီ။
- 7. In A, B en E: ကုမ္ပဏီ။ in D: ကုမ္ပဏီ။ in C: ကုမ္ပဏီ။
- 16. 1. In A en B: ကုမ္ပဏီ။
- 3. In F: ကုမ္ပဏီ။
- 7. In A en B: ကုမ္ပဏီ။
- 18. 1. In A en B: ကုမ္ပဏီ။
- 4. In D: ကုမ္ပဏီ။
- 7. In B, C, D, E en F: ကုမ္ပဏီ။
- 19. 2. In D: ကုမ္ပဏီ။
- 20. 1. In F: ကုမ္ပဏီ။
- 2. In A, B, C, D en F: ကုမ္ပဏီ။
- 5. In A en B: ကုမ္ပဏီ။
- 21. 1. In A, B, D en E: ကုမ္ပဏီ။
- 2. In D en F: ကုမ္ပဏီ။
- 7. In E: ကုမ္ပဏီ။
- 22. 1. In E en F: ကုမ္ပဏီ။
- 2. In A en B: ကုမ္ပဏီ။
- 6. In A, B, D en E: ကုမ္ပဏီ။
- 23. 5. In F: ကုမ္ပဏီ။
- 7. In A en B: ကုမ္ပဏီ။ in F: ကုမ္ပဏီ။
- 26. 1. In A, B, D en E: ကုမ္ပဏီ။
- In A: ကုမ္ပဏီ။
- 6. In E en F: ကုမ္ပဏီ။
- 27. 2. In A, B, D en E: ကုမ္ပဏီ။
- 5. In C en F: ကုမ္ပဏီ။
- 28. 1. In A en B: ကုမ္ပဏီ။ in E: ကုမ္ပဏီ။ in C: ကုမ္ပဏီ။
- 2. In E: ကုမ္ပဏီ။
- 29. 4. In A, B en E: ကုမ္ပဏီ။
- 30. 1. In E en F: ကုမ္ပဏီ။
- 5. In D: ကုမ္ပဏီ။

- 7. In A en B: ခြံ့ပျော်
- 31. 1. In A en B: ကျနော်တို့အား ခြံ့ပျော်စေ
- 5. In A en B: ချစ်ခင်
- 7. In D: ခြံ့ပျော်စေ
- 32. 1 en 2. In D: မဟာမတ္တိအား ခြံ့ပျော်စေ
- 7. In E en F: ကျနော်တို့အား ခြံ့ပျော်စေ

DE DERTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In A, B en C: ကျနော်တို့အား
- In C: ခြံ့ပျော် in E en F: ခြံ့ပျော်
- 4. In A en B: ကျနော်တို့အား
- 2. 1. In E: ကျနော်တို့အား
- 2. In D: ကျနော်တို့အား
- 3. In A, B en D: ကျနော်တို့အား
- 3. 1. In D: ကျနော်တို့အား
- 6. In C, D, E en F: ကျနော်တို့အား
- 7. In C, D, E en F: ကျနော်တို့အား
- 4. 3. In E: ကျနော်တို့အား
- 6. In C: ကျနော်တို့အား
- 7. In A en B: ကျနော်တို့အား
- 5. 2. In E: ကျနော်တို့အား in F: ကျနော်တို့အား
- 5. In A en D: ကျနော်တို့အား
- 6. 1. In E: ကျနော်တို့အား
- 8. 1. In D: ကျနော်တို့အား
- 6. In C: ကျနော်တို့အား
- 9. 5. In C: ကျနော်တို့အား in B: ကျနော်တို့အား in E: ကျနော်တို့အား
- 10. 2. In A en B: ကျနော်တို့အား
- 3. In F: ကျနော်တို့အား
- 5. In E en F: ကျနော်တို့အား
- 11. 2. In C: ကျနော်တို့အား A, B, D en E: ကျနော်တို့အား
- 4. In A en B: ကျနော်တို့အား
- 5. In B: ကျနော်တို့အား
- 6. In E: ကျနော်တို့အား
- 12. 2. In A, B en C: ကျနော်တို့အား
- 13. 2. In C, D en F: ကျနော်တို့အား
- 5. In C, E en F: ကျနော်တို့အား in D: ကျနော်တို့အား
- 14. 2. In D: ကျနော်တို့အား
- 15. 2. In C, D, E en F: ကျနော်တို့အား

- 4. In F: *မာမာမာ*
- 16. 4. In A, B, C, D en E: *ဗြဟ္မဗျူဟော*
- 17. 4. In A: *မာမာမာ*
- 7. In A en B: *မိမိမိမိမိမိမိ*
- 18. 2. In A, B, C, D en E: *မာမာမာမာ*
- 7. In A en B: *မာမာမာမာမာမာ*
- 19. 7. In D en E: *မာမာမာမာမာမာ* in F: *မာမာမာမာမာမာ* in C: *မာမာမာမာမာမာ*

EEN EN DERTIGSTE ZANG.

- 1. 9. In E en F: *မာမာမာမာမာမာမာ* in C en D: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 2. 1. In A en B: *မာမာမာမာ*
- 5. In E: *မာမာမာမာ*
- 9. In E: *မာမာမာမာမာမာမာ* in C, D en F: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 3. 4. In D, E en F: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 8. In F: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 4. 2. In C: *မာမာမာမာ*
- 5. 1. In C, D, E en F: *မာမာမာမာမာ*
- 3. In D: *မာမာမာမာမာမာ*
- 4. In E: *မာမာမာမာ*
- 6. 4. In C, D, E en F: *မာမာမာမာမာမာ*
- 7. 4. In D: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 8. In A, B, C, D en F: *မာမာမာမာမာမာ*
- 9. In F: *မာမာမာမာမာမာ*
- 8. 1. In F: *မာမာမာမာမာမာ* in C: *မာမာမာမာမာမာ* in D: *မာမာမာမာမာမာ*
- 2. In D, E en F: *မာမာမာမာမာမာ*
- 4. In F: *မာမာမာမာမာမာ*
- 5. In D: *မာမာမာမာမာမာမာ* in E en F: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 6. In C: *မာမာမာမာမာမာ*
- 7 en 8. In A en B: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 9. In D: *မာမာမာမာမာမာမာ* in E: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 9. 1. In A, B, D en E: *မာမာမာမာ*
- 10. 1. In C en F: *မာမာမာမာမာမာ* in D: *မာမာမာမာမာမာ*
- In E: *မာမာမာမာမာမာမာ*
- 5. In C: *မာမာမာမာမာမာ*
- 6. In A en B: *မာမာမာမာ*
- 7. In A en B: *မာမာမာမာ*
- 8. In E en F: *မာမာမာမာမာမာ*
- 11. 2. In A, B en C: *မာမာမာမာမာမာ*

- 3. In alle MSS.: ကနီဒကနီဒ။
In E en F: နာဂါယာယ။
- 5. In A, B, D, E en F: နာဆဲကိက္ခယမိတ္တိ။ C: နာဆဲကိက္ခယမိတ္တိ။
- 7. In D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 12. 1. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 4. In A, B en D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 6. In D en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 9. In E en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 13. 1. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 3. In B en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 8. In D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 14. 2. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 3. In A en B: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 6. In A, B, C, D en E: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 7. In D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 9. In F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 15. 5. In D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 2. In C, D, E en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 6. In D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 16. 9. In E en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 17. 1. In F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 7. In A en B: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 9. In E: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 18. 3. In F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 5. In C, D, E en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 7. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 9. In A, B, D en E: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 19. 3. In A, B, C, D en E: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 20. 3. In F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 9. In E en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 21. 5. In D, E, en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 8. In D: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။

TWEE EN DERTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 9. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။ in F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 2. 7. In C: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။
- 3. 2 en 3. In C, D, E en F: နိဗ္ဗာန်ပုဂ္ဂလိကပုဏ္ဏ။

- 8. In A en B: မကွဲကေ။
- 4. 1. In A en D: ခါးမိတ္တ in B: ခါးမိတ္တ in F: ခါးမိတ္တ
- 6. In C: ဝါးမိတ္တကေ။
- 7. In F: ဝါးမိတ္တ
- 8. In C, D, E en F: ဝါးမိတ္တကေ။
- 9 en 10. In D en E: မကွဲကေ။ in C en F: မကွဲကေ။
- 5. 3. In F: မကွဲကေ။
- 5 - 6. 4. Ontbreekt in C, D, E en F.
- 6. 9. In C, E en F: မကွဲကေ။ in D: မကွဲကေ။
- 7. 3. In C, E en F: မကွဲကေ။
- 7. In E en F: မကွဲကေ။
- 8. In C en D: မကွဲကေ။
- 9. 8. In E en F: မကွဲကေ။
- 10. In A en B: မကွဲကေ။
- 10. 2. In C, D, E en F: မကွဲကေ။
- 4. In B en F: မကွဲကေ။
- 11. 2. In D, E en F: မကွဲကေ။
- 8. In C en D: မကွဲကေ။
- 9. In C, D, E en F: မကွဲကေ။
- 12. 3. In B: မကွဲကေ။
- 8. In C: မကွဲကေ။ in D, E en F: မကွဲကေ။
- 9. In C: မကွဲကေ။
- 13. 7. In C, D, E en F: မကွဲကေ။
- 10. In C, D, E en F: မကွဲကေ။
- 14. 1. In A en B: မကွဲကေ။
- 6. In A en B: မကွဲကေ။
- 8. In E en F: မကွဲကေ။
- 15. 9. In B, C en D: မကွဲကေ။
- 16. 9 en 10. In A en B: မကွဲကေ။
- 17. 2. In B: မကွဲကေ။
- 4. In C: မကွဲကေ။ in B: မကွဲကေ။
- 8. In F: မကွဲကေ။
- 18. 9. In F: မကွဲကေ။
- 19. 2. In F: မကွဲကေ။
- 3. In A, B, C en E: မကွဲကေ။ in D: မကွဲကေ။
- 7. In A en B: မကွဲကေ။
- 20. Van dit couplet tot het 14^e couplet van den zes en dertigsten zang leest men in A, B, C.

- 6. 1. In E: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 7. In alle handschriften: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံ။
- 7. 1. In E: ဝေဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 9-16. Ontbreekt geheel in E.
- 10. 2. In C: ဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 3. In C: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 11. 7. In D en F: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံ။
- 12. 1. In A: ဝေဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 7. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 14. 3. In C, D en F: ဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In D: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံ။
- 15. 1. In A: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ in B: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ in D: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 17. 4. In C en E: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ in F: ဟာရတတဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 18. Hier eindigt het handschrift C.
- 1. In A, B, D en E: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 3. In B: ဝေဇ္ဇာတိ။
- 20. 1. In E: ဝေဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 4. In D: ဝေဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 21. 2. In B en F: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In A, B, E en F: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 22. 2. In B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ in D: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 6. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 7. In D, E en F: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 23. 1. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 2. In E: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 4. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 24. 2. In A: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 25. 1. In D en F: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 2. In D: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 26. 3. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 27. 1. In A: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 2. In A, B en D: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In E: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 28. 5. In E: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 6 en 7. In D, E en F: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။
- 29. 1. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In A en B: ဝိဇ္ဇာတိဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ။

- 6. In E: ငြိစာရဟမသယက။
- 7. In A en B: မာနိဗာဂိဗျာ။
- 30. 4. In A en B: မျကမာရဗြေဗြိကျမ။
- 6. In A en B: သိကဗေယျမ။
- 7. In A en B: သခိကမသံရမ(ဗြေဗြိ)။

ACHT EN DERTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In E: သိတြမသံ။
- 4. In E: ဟဒယုဗိဗျာ။
- 2. 3. In D: မဟုကျိဗျမဗြိကမံ။
- 7. In A en B: သိကမုမုဗြိကျမ။
- 3. 2. In A en B: သိကမုဗြိကျမ။
- 4 en 5. In A en B: ကမာဗျာဗျာမာမာရဟမာ သမုမာသိကဗိဗျာဗျာ။
- 6. In A, B, E en F: သိတြဗြိကျမဗျာ။
- 4. 1. In D, E en F: ဘုမံမာမာမုဗျာဗိ။
- 5. In E: ဟကဗျာဗျာဗိ။
- 6. In D: သမာဗိဗျာဗိဗျာဗိ။
- 5. 4. In A en B: သိကမုဗြိကျမ။
- 6. 1. In D: ကမိဗြိဗျာဗိဗျာ in E: ကမိဗြိဗျာဗိဗျာ။
- 3. In E: ကမာဗျာဗိဗျာ။
- 7. 5. In A: ငြိဗြိကျမဗျာဗိဗျာ in D: မာဗြိကျမဗျာဗိဗျာ in B: ငြိဗြိကျမဗျာဗိဗျာ။
- 8. 3. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 9. 6. In D, E en F: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 10. 6. In E: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 11. 1 en 2. In A en B: ကမာဗျာဗိဗျာဗိဗျာ သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 12. 1. In E en F: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 4. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 13. 3. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 4. In E: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 6. In F: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 14. 5 en 6. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 15. 1. In A, B, D en F: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 3. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 16. 4. In D: သမုဗြိကျမဗိဗျာ in E: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 17. 1. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 5. In A en B: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 18. 5. In D: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။
- 3. In D: သမုဗြိကျမဗိဗျာ။

- 7. In E: ဗာညုကမာဏညွှန်ကံ။
- 20. 2. In D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 6. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 7. In A: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 21. 1. In A: တုဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in D en E: တုဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 5-7. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 22. 2. In F: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 4. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 23. 1. In D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 24. 4. In D, E en F: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 7. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 25. 2. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 3. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 4. In D en F: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 6. In D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 26. 3. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 4. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 5. In A, B en E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 7. In B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- In D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 27. 6. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 7. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 28. 3. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 6. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 29. 2. In D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 7. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 31. 1. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in F: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 3. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 5 en 6. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 32. 1. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 4 en 6. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 7. In D: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 33. 3. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 5 en 6. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 24. 1. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 35. 4. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 5. In E: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in F: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။
- 6. In A en B: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ in F: ဝိဗ္ဗိယုဗျာ ဝိဗ္ဗိယုဗျာ။

- 7. In A en B: ဤဦးကဗျာ၊ in E: ကျေးဇူးကဗျာ။
- 36. 1 - 7 Ontbreekt in E.
- 1 en 2. In A en B: မိမိတို့အားပေးသောအဖွဲ့ကို၊ မိမိတို့ကုသောအဖွဲ့ကို။
- 4. In A en B: နာမည်ပေးရမည်ဟူ၍။
- 7. In A en B: အထက်ကဗျာကဗျာဟူ၍။
- 37. 1. In A en B: အထက်ကဗျာကို။
- 2. In A en B: ကျေးဇူးကိုပေးသော။
- 4. In A en B: မိမိတို့ကုသော။
- 5. In A en B: မိမိတို့။
- 38. 1. In E: အထက်ကဗျာဟူ၍။
- 2. In A en B: အထက်ကဗျာ in E: အထက်ကဗျာ။
- 5. In A en B: အထက်ကဗျာကိုပေးသော။
- 39. 1. In A en B: ကျေးဇူးကဗျာ။
- 3. In E: အထက်ကဗျာကို။

NEGEN EN DERTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In D: အထက်ကဗျာ။
- 2. 2. In E: ကျေးဇူးကိုပေး။
- 5. In E en F: မိမိတို့ကဗျာ။
- 3. 2. In E: အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို။
- 7. In E en F: ကျေးဇူးပေးသော။
- 4. 2. In E: ကျေးဇူးပေးသောအဖွဲ့ကို။
- 5. In A en B: ကျေးဇူးပေးသော။
- 5. 2. In D: ကျေးဇူးပေးသောအဖွဲ့ကို။
- 5. In E en F: ကျေးဇူးပေးသော။
- 5. In A en B: အထက်ကဗျာကိုပေးသော။
- 6 - 8. 1. In A en B: အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသောအဖွဲ့ကို။
- 8. 5. In A en B: အထက်ကဗျာကိုပေးသော။
- 9. 1 en 2. In A en B: ကျေးဇူးပေးသောအဖွဲ့ကို၊ အထက်ကဗျာကိုပေးသော။
- 10. 2. In B: အထက်ကဗျာ in A: အထက်ကဗျာ။
- 3. In D, E en F: အထက်ကဗျာကိုပေးသော။
- 5. In A: အထက်ကဗျာကိုပေးသော။
- In E: အထက်ကဗျာကို။

- 7. In E en F: ကျပ်သွား။
- 26. 3. In E: ခက်ဆုံးစာပေ။
- 5. In E en F: ဖြေရှင်းရေးကိစ္စအဖြစ်ပေး။
- 6. In F: ခက်ဆုံးစာပေ။
- 27. 1. In E en F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 2. In A en B: ခက်ဆုံးစာပေ။
- 3. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။

VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 4. In F: ခက်ဆုံးစာပေ။
- 5. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 2. 1. In D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 5. In D, E en F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 6. In A, B, E en F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 3. 2. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 6. In D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 7. In D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 4. 6. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 5. 5. In E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 6. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 6. 3. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 2. In E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 4. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 5. In E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 7. In A, B, E en F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 7. 1. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 2. In F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 5. In A, B en E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 7. In A, B en D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 8. 3. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 7. In A en B: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 9. 1. In E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 2. In F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 10. 1 en 2. In D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 4. In D: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in E en F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 11. 1. In E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။
- 5. In D en E: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ် in F: ကျမ်းဂန်အကျဉ်းချုပ်။

- 5. In A en B: နဲကတဲဒဲးခဲး
- 7. In D: ကျဲးကျဲး
- 28. 1. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 2. In D: မဲးပျဲးပျဲး
- 3. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 6. In D, E en F: မဲးပျဲးပျဲး
- 29. 1. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 2. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 5. In F: မဲးပျဲးပျဲး
- 30. 1. In D: မဲးပျဲးပျဲး
- 6. In D: မဲးပျဲးပျဲး

EEN EN VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 8. In E: မဲးပျဲးပျဲး
- 2. 1. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 3. In E: မဲးပျဲးပျဲး
- 4. In E: မဲးပျဲးပျဲး
- 3. 1. In E: မဲးပျဲးပျဲး
- 4. In A: မဲးပျဲးပျဲး
- 7. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 9. In D: မဲးပျဲးပျဲး in E: မဲးပျဲးပျဲး
- 4. 2. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 3. In D, E en F: မဲးပျဲးပျဲး
- 5 en 6. In D, E en F: မဲးပျဲးပျဲး
- 10. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 5. 3 en 4. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 5. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 8. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 9. In E en F: မဲးပျဲးပျဲး
- 6. 1. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 3. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 8. In E en F: မဲးပျဲးပျဲး
- 9. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 10. In D: မဲးပျဲးပျဲး
- 7. 2. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 4. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 5. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး
- 6. In A en B: မဲးပျဲးပျဲး

- 9. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 8. 1. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 4. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 7. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။ in E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 10. In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9. 2. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 3. In A, B en D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9. In D en E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 10. 3. In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 10. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 11. 2. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 6. In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 12. 1. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 7. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9. In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 10. In A, B en F: *တယဉ်တယဉ်*။
- 13. 4. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 2. In E en F: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 14. 2. In A: *တယဉ်တယဉ်*။
- 4. In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9 en 10. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 15 en 16. Ontbreekt in E.
- 15. 1. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 2. In A: *တယဉ်တယဉ်*။
- 4. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 5. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 16. 1. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 4. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 3. In D en F: *တယဉ်တယဉ်*။
- 17. 3. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။ in D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 4. In D: *တယဉ်တယဉ်*။
- 18. 1. In E: *တယဉ်တယဉ်*။
- 3. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။
- 9. In A en B: *တယဉ်တယဉ်*။

- 10. In A en B: ဘာသာစာပေတို့
- 19. 2. In D: ဘာသာစာပေ
- 3. In A, B en D: ကျမ်းပစ္စည်းတို့
- 4. In B: ဟုတ်တူ in A: ဟုတ်တူ
- 5. In E en F: ဘိက္ခုနီတို့
- 6. In E: ဘာသာစာပေ
- 9. In E: ဘာသာစာပေ
- 20. 4. In D: ဘိက္ခုနီတို့
- 7. In E: ဘာသာစာပေ
- 9. In D: ဘိက္ခုနီတို့
- 21. 2. In A en B: ဘိက္ခုနီ zóó ook in D, E en F; D is echter niet duidelijk, en schijnt eerst ဘိက္ခုနီ geschreven te hebben. In de ARDJ. S. van WINTER, bladz. 105 reg. 5 v. o. vindt men ဘိက္ခုနီ
- 5. In A en B: ဘိက္ခုနီတို့ in E: ဘိက္ခုနီတို့ in F: ဘိက္ခုနီတို့
- 9. In A, B en F: ဘိက္ခုနီတို့
- 10. In D, E en F: ဘိက္ခုနီတို့
- 22. 1. In A: ဘိက္ခုနီတို့
- 9. In E: ဘိက္ခုနီတို့

TWEE EN VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 1-7. Dit couplet vindt men in E na het 2° couplet.
- 2. In D, E en F: ဘိက္ခုနီတို့
- 4. In D, E en F: ဘိက္ခုနီတို့
- 5. In A en B: ဘိက္ခုနီတို့
- 2. 1. In D: ဘိက္ခုနီတို့ in E: ဘိက္ခုနီတို့
- 3. In D en E: ဘိက္ခုနီတို့
- 5. In F: ဘိက္ခုနီတို့
- 7. In A en B: ဘိက္ခုနီတို့
- 3. 7. In F: ဘိက္ခုနီတို့
- 4. 7. In A en B: ဘိက္ခုနီတို့
- 5. 1. In A en B: ဘိက္ခုနီတို့
- 2. In A, B en D: ဘိက္ခုနီတို့
- 7. 1. In D: ဘိက္ခုနီတို့
- 2-7. In E: ဘိက္ခုနီတို့
- 3 en 4. In D en F: ဘိက္ခုနီတို့ in B: ဘိက္ခုနီတို့
- 8. 1. In E: ဘိက္ခုနီတို့ in D en F: ဘိက္ခုနီတို့
- 7. In A en B: ဘိက္ခုနီတို့
- 9. 5. In D: ဘိက္ခုနီတို့ in E en F: ဘိက္ခုနီတို့

- 10. 2. In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 4. In E: ဂုဏ်ဂုဏ်ဂုဏ်
- 11. 7. In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ, verg. het slot van 't volgende couplet
- 12. 1 en 7. Ontbreekt in E.
- 4. In E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 13. 1. In A: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 14. 1. In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 15. 1. In F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 3. In E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 18. 1. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 2. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 2. In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 6. In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 7. In D, E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 19. 4. In D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 5. In D, E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 20. 2. In E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 5. In E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 7. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ

DRIE EN VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 2. In D, E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ en zóó ook later.
- 3. In A, B en D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 4. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 5. In A: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 7. In D en E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 2. 2. In A: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 3. In D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 7. In D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 3. 1. In D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 5. In D, E en F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 4. 2. In E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 5. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 6. In A en B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in F: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ
- 5. 2. In A: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in B: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in D: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ in E: ဝိက္ခိယံဝိက္ခိယံ

- 3. In E: ခါကျဟင်္ဂါကျဟေ့
- 6. In A en B: ခါကျဟင်္ဂါကျဟေ့
- 6. 1. In F: ချက်ချီဟေ့
- 3. In A en B: ခြောက်ကျောက်ကျောက်ဟေ့
- 7. 3. In B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 4. In D: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 5. In A: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 8. 1. In D: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 3. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 4. In D: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 5. In D: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 7. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 10. 2. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 7. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 11. 4. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 5. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 12. 1. In D, E en F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 2. In D en F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 5. In F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 6. In D en E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 13. 1. In D, E en F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 5. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 14. 2. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 15. 4. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 5. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 6. In E en F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 16. 5. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 17. 2. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 6. In D, E en F: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 19. 4. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့

VIER EN VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In D: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 3. In A en B: ခြောက်ကျောက်ဟေ့ in E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 9. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 2. 1. In A: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 2. In D: ခြောက်ကျောက်ဟေ့
- 3. 1. In E: ခြောက်ကျောက်ဟေ့

- 3. In E: မျှော့ရှေ့။
- 5. In E: ဆန့်ကျင်ဘက်။
- 9. In D en F: မျှော့ရှေ့ en zóó ook later.
- 4.** 6. In F: မျှော့ရှေ့။
- 9. In D en E: မျှော့ရှေ့ကိုကုန်သွယ် in F: မျှော့ရှေ့ကိုကုန်သွယ်။
- 6.** 1. In A en B: သိပ်ငြိမ်စေ။
- 3. In A en B: ရှေ့ပြေးစေ။
- 9. In A en B: ပြန်လှည့်။
- 7.** 5. In E: ကြွေ။
- 8.** 8. In A en B: နေထိုင်ရာနေရာ။
- 9.** 1. In A en B: ဆေး။
- 3. In E: ဆေးကုသရာနေရာ။
- 4. In A en B: ဆေးကုသရာနေရာ in D: ဆေးကုသရာနေရာ။
- 6. In A en B: ဆေး။
- In E: မြေကွဲ။
- 7. In E: ဆေး။
- 9. In F: ရှေ့ပြေးစေ။
- 10.** 1. In E: မျှော့ရှေ့။
- 2. In E: ဆန့်ကျင်ဘက်။
- 3. In A en B: ဆန့်ကျင်ဘက် in E: နေထိုင်ရာနေရာ။
- 5. In D: မျှော့ရှေ့ကိုကုန်သွယ် in F: မျှော့ရှေ့ကိုကုန်သွယ်။
- 6. In E: ဆန့်ကျင်ဘက်။
- 9. In E: မျှော့ရှေ့။
- 11.** 1. In A en B: ရှေ့ပြေး။
- 8. In A: မျှော့ရှေ့စေ in E: မျှော့ရှေ့စေ in F: မျှော့ရှေ့စေ။
- 9. In A en B: သိပ်ငြိမ်စေ။
- 12.** 4. In A en B: မျှော့ရှေ့။
- 13.** 3. In E: မြေကွဲ။
- 5. In D, E en F: မြေကွဲ။
- 6. In F: သိပ်ငြိမ်စေ။
- 8. In D: မျှော့ရှေ့ကိုကုန်သွယ်။
- 9. In E: မြေကွဲ။
- 14.** 2. In D, E en F: သိပ်ငြိမ်စေ။
- 5. In E: မြေကွဲ။
- 6. In A en B: မြေကွဲ။
- 15.** 9. In E: မြေကွဲ။
- 16.** 1. In A en B: မြေကွဲ။
- 3. In E en F: မြေကွဲ in D: မြေကွဲ။

- 11. 1. In A en B: *သုခာရမာရဗျ*။
- 12. 5. In E: *ဟုဗ္ဗိသိက္ခိ*။
- 13. 1. In A: *ဓိတဏှိကာမာရဗျ*။
- 3. In E: *မာဗြဟ္မာ*။
- In F: *ဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 5. In E: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 6. In D: *ဇာတိဗျာဓိ*။
- 14. 1. In E: *ဓာတ္တုပ္ပာဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 2. In F: *ဓိတဏှိကာ*။
- 4. In A en B: *သုခာ*။
- 7. In B en D: *ဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 15. 3. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 5. In A, B en D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 6. In D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 7. In D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 16. 1. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။ in D: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 2. In F: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 3. In E: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 17. 1. In E: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 4. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 5. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 19. 1. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။ in E: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 4. In D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 5. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 20. 5. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 7. In D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 21. 2. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 5. In E en F: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 22. 4. In D en F: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 5. In A en B: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 23. 6. In D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 24. 2. In E: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 4. In D: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 5. In A, B en E: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 25. 1. In F: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 4. In D en E: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။ in F: *ဓာတုဓိတဏှိကာဓာတ္တုပ္ပာ*။
- 7. In A: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။
- 26. 2. In E: *ဓာတုဓိတဏှိကာ*။

- 3. In D: *ခိဗျဟုတ်ကတ* in E en F: *ခိဗျဟုဗြဲကတ*။
- 7. In D: *ကဝိတ္ထုဗျ*။
- 27. 1. In F: *ခံကျတေ*။
- 2. In A en B: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 6. In A en B: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 28. 1. In D: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 3. In D, E en F: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 7. In A en B: *ကဝိတ္ထုဗျဗြဲ*။
- 29. 1. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ* in F: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 4. In A en B: *ဟုကုဗျ*။
- 7. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 30. 1-7. Ontbreekt in A.
- 5. In B: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 33. 4. In A en B: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 34. 4. In A, B en D: *ခံကျတေ*။
- 7. In F: *ကဝိတ္ထုဗျ*။
- 36. 2. In F: *ခိဗျဟုတ်ကတ*။
- 37. 1. In A en B: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- In E: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 38. 2. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 3. In A, B, D en E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 4. In D, E en F: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 5. In A en B: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 39. 3. In D, E en F: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 5. In D, E en F: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 6. In D: *ဟုကုဗျဗြဲ* in F: *ဟုကုဗျဗြဲ*။
- 40. 1. In A en B: *ခံကျတေ*။
- 5. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။

ZEVEN EN VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In F: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 5. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 7. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 2. 2-5. In A en B: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။ *ခိဗျဟုတ်ကတ*။ *ခိဗျဟုတ်ကတ*။ *ခိဗျဟုတ်ကတ*။ *ခိဗျဟုတ်ကတ*။
- 3. 2. In E: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 4. In F: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 5. 4. In A en B: *ကုဗျဟုတ်ကတ*။
- 7. In E en F: *ခိဗျဟုတ်ကတ*။

- 7. 2. In E: သိမိတ္တု
- 5. In E: ချောက
- 6. In A: သိကကျတေ
- 7. In D en F: စိတ္တံမိတ္တု in E: စိတ္တံမိတ္တု
- 8. 7. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 9. 2. In A: ဂုဏ်မိတ္တု in B: ဂုဏ်မိတ္တု
- 5. In F: သိကကျတေ in E: သိကကျတေ
- 7. In F: သတ္တံမိတ္တု
- 10. 1. In A: သတ္တံမိတ္တု
- 3. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 5. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 11. 2. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 6. In B en D: သတ္တံမိတ္တု
- 7. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- In E: သတ္တံမိတ္တု
- 12. 1. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 2. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 3. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 4. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 5. In E: သတ္တံမိတ္တု
- 7. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 13. 2. In F: သတ္တံမိတ္တု
- 3. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 14. 1. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 4. In E: သတ္တံမိတ္တု in B: သတ္တံမိတ္တု
- 7. In E: သတ္တံမိတ္တု
- 15. 3. In E: သတ္တံမိတ္တု
- 6. In E: သတ္တံမိတ္တု in F: သတ္တံမိတ္တု
- 16. 4. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 5. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 6. In D: သတ္တံမိတ္တု
- 7. In E: သတ္တံမိတ္တု
- 17. 1. In B: သတ္တံမိတ္တု
- 2. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 3. In D, E en F: သတ္တံမိတ္တု
- 6. In A en B: သတ္တံမိတ္တု
- 7. In D: သတ္တံမိတ္တု
- 18. 1. In E: သတ္တံမိတ္တု

- 5. In A en B: ပြုပြင်၏။
- 6. In F: တံလှေပျံ့ပြန့်။
- 19. 7. In E: တိတိကုဏ္ဍ။
- 20. 5. In A en B: သတိတရားဝိကြာမာရ်အာရုံပျော်
- 21. 1. In E en F: ခေတ္တိတရားပျော်
- 3. In D: နေပူပိုင်းပျော် in E en F: နေပူပိုင်းပျော်
- 5. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 22. 5. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 23. 2. In F: နေပူပိုင်းပျော်
- 3. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 5. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 7. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 24. 2. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 25. 1. In C: နေပူပိုင်းပျော်
- 4. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 6. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 26. 1. In A, B en F: နေပူပိုင်းပျော် in E နေပူပိုင်းပျော်
- 3. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 6. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 27. 3. In D: ပြုပြင် en zóó ook later.
- 5. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- In B: နေပူပိုင်းပျော်
- 6. In E en F: နေပူပိုင်းပျော်
- 7. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 28. 5. In B: နေပူပိုင်းပျော်
- 29. 2. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 7. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 30. 1. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 2. In A: နေပူပိုင်းပျော် in E: နေပူပိုင်းပျော်
- 3. In F: နေပူပိုင်းပျော်
- 4. In B en D: နေပူပိုင်းပျော်
- 5. In E: နေပူပိုင်းပျော်
- 7. In F: နေပူပိုင်းပျော်
- 31. 1. In F: နေပူပိုင်းပျော်
- 7. In A en B: နေပူပိုင်းပျော်
- 32. 2. In B en F: နေပူပိုင်းပျော်
- 5. In F: နေပူပိုင်းပျော်
- 6. In D: နေပူပိုင်းပျော် in E en F: နေပူပိုင်းပျော်

33. 3. In A en B: ထိစိမ-အမာမာပျဉ်ကွေး။

ACHT EN VEERTIGSTE ZANG.

- 1. 6. In D: ပျဉ်မိဗြာဏကမ္ဘိယုတ္တ၊ in E en F: ပျဉ်မဗြာဏကမ္ဘိယုတ္တ၊
- 2. 2. In D: မာမာ-ပုဗ္ဗဂုဏမဂုဏမ။
- 3. 2. In E: ကျေပမာဏ်တိမာမာ in F: တိဒ်ကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- 4. 4. In A en B: ဝဂ်ဝိကကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- 5. In A en B: ပျဉ်မိဗြာဏကမ္ဘိယုတ္တ။
- 6. In A en B; မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ in D: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ Verg. crit. aant. bij 21. 15.
- 7. In A en B: ကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- 5. 1. In E: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 4. In E en F: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 6. 2. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 3. In A en B: ကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- 7. 7. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေး in D: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 8. 1. In F: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 2. In D: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 9. 1. In F: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 6. In D en E: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 7. In D: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 10. 1. In D: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 2. In D: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 3. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေး in E: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 11. 1. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ in E: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 7. In A: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 12. 2. In E: ကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- 4. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 5. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 7. In D: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 13. 1. In A: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 2. In A en B: ကျေပမာဏ်တိမာမာ in E: ကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- In A: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 4. In D, E en F: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 7. In A en B: ကျေပမာဏ်တိမာမာ။
- 15. 3. In E en F: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 16. 3. In A en B: မာမာပျဉ်ကွေး in D en F: မာမာပျဉ်ကွေး။
- 4. In E: မာမာပျဉ်ကွေးမာမာ။
- 17. 2. In A en B: ကျေပမာဏ်တိမာမာ။

- 18. 5. In D, E en F: သီလုတ္တမ။
- 6. In D: စာစာစာ။
- 19. 1. In A en B: မာရုတတုကုဗျ။
- 2. In A en B: သီဟုဗျာဏိ။
- 4. In A, B en D: သီဟာဗျာ in F: သီဟုဗျာ။
- 20. 2. In D: ဂုဗေတ္တမာဗျာ in E: ဂုဗေတ္တမာဗျာ။
- 3. In E en F: ဂုဗေတ္တမာဗျာဏိ in D: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 4. In D, E en F: မာဗျာဏိ။
- 21. 1. In F: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 5. In A: သီဟုဗျာဏိ in B: သီဟုဗျာဏိ။
- 6. In A en B: မာဗျာဏိ။
- 7. In A en B: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 22. 1. In A en B: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 3. In E: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 23. 2. In E en F: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 6. In A, B, D en F: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 24. 3. In A en B: မာဗျာဏိ။
- 7. In A en B: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 25. 4. In A en B: မာဗျာဏိ In D: မာဗျာဏိ။
- 26. 1. In D: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 27. 1. In E: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 6. In A en B: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 28. 3. In A en B: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 6. In A en B: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 7. In A en B: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 29. 1. In A en B: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 6. In A: ဂုဗေတ္တမာဗျာဏိ။
- 31. 1. In E: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 32. 1. In D: မာဗျာဏိဗျာဏိ in E: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 2 en 3. In D, E en F: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိဗျာဏိ in E: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 4. In A en B: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 6. In E: မာဗျာဏိဗျာဏိ။
- 7. In E: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 33. 3. In E: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 5. In A en B: မာဗျာဏိ။
- 34. 3. In A en B: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ In D: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 35. 3. In D, E en F: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။
- 4. In D, E en F: သီဟုဗျာဏိဗျာဏိ။

- 7. In D: သိုကမဒိဝိဝိသဒက။
- 36. 1. In D: မိဂ္ဂုဒကော
- 2. In D: ကျေကျေကျေ in E: ကျေကျေကျေ
- 37. 3. In E: ကျေကျေကျေ
- 4. In E: ကျေကျေကျေ
- 38. 1. In A en B: ဝှံကမဒိဝိဝိသဒက in D: ဝှံကမဒိဝိဝိသဒက
- 3. In A en B: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 39. 3. In D, E en F: ကျေကျေကျေ

NEGEN EN VEERTIGSTE ZANG.

- 2. 1. In A en B: ကမဒိဝိဝိသဒက။
- In D en F: ကမဒိဝိဝိသဒက in E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 7. In D: မိဂ္ဂုဒကော
- 3. 1. In A en B: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 3 en 4. In D, E en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 5. In E en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- In E en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 4. 4. In D: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 5. In B: ကမဒိဝိဝိသဒက in D: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 6. In D: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 7. In D, E en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 6. 1. In A en B: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 7. In E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 7. 7. In F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 8. 1. In E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 2. In D: ကမဒိဝိဝိသဒက in E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 5. In E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 9. 1. In A en B: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 2. In D en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 3. In D en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 4. In D en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 5. In D en F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 10. 1. In E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 3. In E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 11. 1. In F: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 12. 2. In E: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 7. In A en B: ကမဒိဝိဝိသဒက
- 14. 1. In A: ကမဒိဝိဝိသဒက

- In D: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 7. In E: မိတ်တူစာဟူသကား။
- 16. 1. In E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 4. In A: မိတ္တူစာဟူသကား in B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 7. In D en E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 18. 1. In D: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 19. 2. In E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 20. 1. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 2. In D: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 7. In F: မိတ္တူစာဟူသကား in E; မိတ္တူစာဟူသကား။
- 21. 1. In E en F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 4. In D: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 7. In D: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 22. 4. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 23. 1. In F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 24. 1. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား in D: မိတ္တူစာဟူသကား in E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 4. In A, B en E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 6. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 7. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 25. 1. In D: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 2. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 6. In D: မိတ္တူစာဟူသကား in E en F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 26. 6. In F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 27. 3. In D: မိတ္တူစာဟူသကား in E en F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 4. In A, B, D en F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 5. In F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 28. 1. In E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 4. In E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 5. In B: မိတ္တူစာဟူသကား in D en F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 6. In E: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 29. 1. In D: မိတ္တူစာဟူသကား in E: မိတ္တူစာဟူသကား in F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 4. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 5. In F: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 30. 1. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 2. In A en B: မိတ္တူစာဟူသကား။
- 5. In E: မိတ္တူစာဟူသကား။

VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In E: *ကုသုတ္တံ* in F: *ကုသုတ္တံ*
- 7. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 2. 6. In F: *ကုသုတ္တံ*
- In E: *ကုသုတ္တံ*
- 7. In A, B, D en F: *ကုသုတ္တံ*
- 3. 2. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 8. In F: *ကုသုတ္တံ*
- 4. In F: *ကုသုတ္တံ*
- 4. 8. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 5. In F: *ကုသုတ္တံ*
- 6. In D en F: *ကုသုတ္တံ*
- 5. 2. In E: *ကုသုတ္တံ*
- 5. In E: *ကုသုတ္တံ*
- 6. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 7. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 7. 1-7. Ontbreekt in A en B.
- 1. In D: *ကုသုတ္တံ* in F: *ကုသုတ္တံ*
- 3. In E: *ကုသုတ္တံ*
- 5-7. In E: *ကုသုတ္တံ* *ကုသုတ္တံ* *ကုသုတ္တံ* *ကုသုတ္တံ* *ကုသုတ္တံ* *ကုသုတ္တံ* *ကုသုတ္တံ*
- 5. In E en F: *ကုသုတ္တံ*
- 7. In D: *ကုသုတ္တံ* in E: *ကုသုတ္တံ*
- 8. 2. In A en B: *ကုသုတ္တံ* in F: *ကုသုတ္တံ*
- 3. In E: *ကုသုတ္တံ*
- 4. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 9. 5. In E: *ကုသုတ္တံ*
- 6. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 7. In D: *ကုသုတ္တံ*
- 10. 1. In D: *ကုသုတ္တံ*
- 2. In A: *ကုသုတ္တံ*
- 5. In D: *ကုသုတ္တံ*
- 11. 3. In E: *ကုသုတ္တံ*
- 5. In D: *ကုသုတ္တံ*
- 12. 5. In D: *ကုသုတ္တံ*
- 7. In A en B: *ကုသုတ္တံ* in D: *ကုသုတ္တံ*
- 13. 2. In D: *ကုသုတ္တံ*
- 5. In A en B: *ကုသုတ္တံ*
- 8. In D: *ကုသုတ္တံ* Deze woorden dienen in het handschrift D om aan te

- 5. In E: *ရမာကံမိတ္တရံ*။
- 15. 3. In A en B: *တ္ထုဇ္ဇိဗြံ*။
- 5. In A en B: *ကမိမံတ္ထုပ္ပကတ္တံ* in E: *ကမိမံမိတ္တုဒ္ဓကတ္တံ*။
- 7. In E: *မိက္ခမတ္တံ*။
- 16. 2. In A en B: *ကံမိက္ခမကမိက္ခမိတ္တုဗိမိသမာဓိ*။
- 3. In A en B: *ပုပ္ဖိယုတ္တုပုပ္ဖ*။
- 17. 3. In E: *ရမာကံမိတ္တရံ*။
- 18. 6. In A, B en F: *ကမိမိတ္တံ*။
- 21. 2. In E: *မမိမာမာမိ*။
- 7. In A, B en F: *ရမိမာမိ*။
- 24. 1. In A, B en F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 5. In E: *ကမိမိတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 6. In A, B en F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 7. In E: *ကမိမိတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 25. 4. In A en B: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။

Hier eindigen de handschriften A en B.

EEN EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In D: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာမာ*။
- 3. In D en F: *ကမိမိတ္တံ*။
- 3. 1. In D: *ကမိမိတ္တံ*။
- 2. In D: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ* in E: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ* in F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 4. In E: *ရမိမာမိ*။
- 5. In F: *မိတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 4. 4. In D: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 6. 6. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 7. 1. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 6. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 10. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 8. 9. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 10. In D: *ရမိမာမိ*။ En zóó telkens.
- 9. 6. In E: *မိတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 10. 4. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 5. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 7. In D en E: *မိတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 9. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 11. 1. In E en F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။
- 7. In F: *မတ္တုဗျာဓိမာမာမာ*။

- 10. In F: ဘဏ္ဍုဗြေဒါဝိဇာဏဗာ။
- 12. 1. In F: ဣတဗြဟ္မိမံကဝိဒံ။
- 3. In D: ဘဝိဇာဏာဝိ။
- 5. In F: ဝိဇ္ဇာသိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 9. In F: ဝေဗာဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 15. 2. In D en E: ဗျူဟိဇာဏာဣတ္ထိ။
- 16. 2. In D en E: ဗျူဟိဇာဏာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 17. 4. In F: ဝိဇ္ဇာဝိ။
- 19. 6. In D: ဝိဇ္ဇာဣတ္ထိ။
- 20. 9. In D: ဗျူဟိဇာဏာ။
- 21. 2. In F: ဝေဗာဝေဗြဟ္မိဗာ။
- 8. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 10. In E en F: ဗြဟ္မိဗြဟ္မိဗျူဟိဓိ။
- 22. 1. In F: ဗျူဟိဇာဏာဝိဓိ။
- 9. In E: ဗျူဟိဇာဏာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။ in D: ဗျူဟိဇာဏာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 23. 2. In D en E: ဗျူဟိဇာဏာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 8. In D: ဝိဇ္ဇာဝိ။ in E en F: ဝိဇ္ဇာဝိ။ en zóó ook later.
- 10. In D en E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 25. 5. In E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 8-29. 7. Ontbreekt in D, als betrekking hebbende op geslachtlijsten.
- 8. In F: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 26. 7. In E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 28. 3. In E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 8. In E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 9. In F: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 29. 8. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 30. 2. In D en E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 31. 3. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။ in F: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 32. 2. In E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 9. In D en E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 33. 3. In D en E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 9. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 34. 4. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 5. In E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 7. In E en F: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 35. 6. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။ in F: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 36. 5. In D: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။ in E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။
- 8. In D en E: ဝေဗြဟ္မိဗာဣတ္ထိဗျူဟိဓိ။

- 9. In E en F: ဟေယျာ။
- 37. 2. In D: ဟေယျာ။
- 7. In D en E: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 9. In F: ကောရမာဟေယျာ။ in E: ကောရမာဟေယျာ။
- 38. 2. In D: ကောရမာဟေယျာ။
- 6 en 7. In D: ကောရမာဟေယျာ။
- 39. 1. In E en F: သိဗျတ္တိ။

TWEE EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 5. In E: သိဗျတ္တိ။
- 3. 8. In D; ဟေယျာ။
- 9. In D: ကောရမာဟေယျာ။ in E: ကောရမာဟေယျာ။
- 4. 2. In D en E: ကောရမာဟေယျာ။
- 3. In D: ကောရမာဟေယျာ။
- 4. In D en E: သိဗျတ္တိဟေယျာ။ in F: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 9. In F: သိဗျတ္တိ။
- 5. 9. In D en E: ကောရမာဟေယျာ။ in F: ကောရမာဟေယျာ။
- 6. 6. In E: ကောရမာဟေယျာ။
- 7. 2. In D en E: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 7. In E en F: သိဗျတ္တိ။
- 8. In D: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 9. 3. In F: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 10. 4. In D: ကောရမာဟေယျာ။ in E: ကောရမာဟေယျာ။
- 11. 1. In E: ကောရမာဟေယျာ။
- 12. 5. In E: ကောရမာဟေယျာ။
- 9. In E: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 13. 9. In E: ကောရမာဟေယျာ။
- 15. 1. In F: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 2. In F: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 3. In D: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 9. In D en E: ကောရမာဟေယျာ။
- 16. 2. In E: ကောရမာဟေယျာ။
- 5. In D: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 6. In D: သိဗျတ္တိဟေယျာ။
- 17. 2. In F: သိဗျတ္တိ။
- In D: ကောရမာဟေယျာ။
- 3. In E: သိဗျတ္တိ။
- 7. In D en E: ကောရမာဟေယျာ။

- 18. 2 In E: *ကုမာရနက္ခမာနံပတိ*။
- 6. In E: *သံကမ္ဘိယုတပိဗျာ*။
- 19. 1. In D: *ပျဗိဗာ*။ in E: *ပျဗေဗျာ*။
- 2. In D: *သိင်္ဂါဗေဒိကာကမာနိ*။
- 20. 5. In E: *ဝိဂ္ဂဟနုပံပဝိဗျာဗြေဒ*။ in F: *ဝိဂ္ဂဟနံပျဗိဗျာဗြေဒ*။
- 21. 4. In D: *ပတပဏသိက*။
- 6. In D: *ကုမာရနုပံပဗျာဗြေဒ*။
- 1. In D: *ပတပိပတပိကကုဗျာဗြေဒ*။
- 22. 1. In D: *တဗိပျာက*။
- 4. In E: *ကုဗာဗိဂ္ဂကုဗိဗျာ*။
- 25. 9. In E en F: *သံသေကုမာမာ*။
- 26. 8. In F: *ဗိဗျာဗြေဒ*။
- 27. 4. In E en F: *သိဗိဗျာဗြေဒ*။
- 5. In E: *ပျဗိဗာပိကမာမာ*။
- 28. 1. In D: *ပံပတပဏသိက*။
- 7. In D: *ဗြေဒဗိဗျာဗြေဒ*။
- 9. In F: *ဗြေဒကုဗာဗိဂ္ဂ*။
- 30. 6. In F: *ပတပျာဗိဗိဗျာ*။
- 7. In F: *ပတပဏသိက*။
- 8. In F: *ပတပဏသိက*။
- 9. In F: *ပတပဏသိက*။
- 31. 1. In D en E: *ဗြေဒဗိဗိဗျာဗြေဒ*။
- 32. 2. In D en E: *သိဗိဗျာဗြေဒ*။
- 9. In D en E: *ပတပဏသိက*။
- 33. 4. In F: *ကုဗာဗိဂ္ဂ*။
- 6. In E: *ပတပဏသိက*။
- 7. In D en E: *ကုဗာဗိဂ္ဂ*။
- 8. In E en F: *သိဗိဗျာဗြေဒ*။
- 9. In F: *ဗိဗျာဗြေဒ*။
- 34. 1. In E: *ကုမာရနက္ခမာနံပတိ*။
- In D en E: *ကုမာရနက္ခမာနံပတိ*။
- 9. In F: *ဗိဗျာဗြေဒ*။
- 35. 9. In F: *ဗိဗျာဗြေဒ*။
- 36. 2. In E: *ကုမာရနက္ခမာနံပတိ*။
- 7. In F: *ဗိဗျာဗြေဒ*။
- 37. 4. In E: *ပတပဏသိက*။
- 5. In F: *ပတပဏသိက*။ in E: *ပတပဏသိက*။
- 38. 3. In D: *ဗြေဒဗိဗျာဗြေဒ*။

- 9. In E en F: **ကမ္ဘာကျ**
In E: **ကမ္ဘာကျ**
- 39. 1. In D: **ကံလှကံ**
- 4. In E: **ကမ္ဘာကျကမ္ဘာကျ**
- 40. 9. In E: **ကမ္ဘာကျကမ္ဘာကျ**
- 41. 2. In E: **ကမ္ဘာကျ**
- 8 en 9. In F: **ကမ္ဘာကျကမ္ဘာကျ ကမ္ဘာကျကမ္ဘာကျ**
- 9. In E: **ကမ္ဘာကျကမ္ဘာကျ**

DRIE EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 2. 1. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 2. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 3. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 4. In E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 3. 1. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 2. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ** in F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 6. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 4. 2. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 6. 1. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 2. In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 4. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 6. In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 7. 2. In E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ** in F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 5. In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 8. 3. In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 4. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 9. 6. In D en E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 10. 3. In D en E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 5. In E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 6. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 11. 3. In E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 5. In D en E: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 6. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 12. 1. In F: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**
- 3. In D: **ကျွန်ုပ်တို့ကမ္ဘာ**

- 13. 6. In E: ငြိမ်းစေတီတော်တော် in F: ငြိမ်းစေတီတော်တော်။
- 14. 1. In D en E: ဝိပဿနာ။
- 3. In E: ဝိပဿနာတော်တော်။
- 15. 2. In D, E en F: ဂုဏ်။
- 16. 1. In D: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 17. 6. In D en E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 18. 6. In D: ဘေးကင်းစေတီတော်။ in E: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 19. 3. In D en F: ဘေးကင်းစေတီ in E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 6. In F: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 20. 1. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 2. In D en E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 21. 1. In F: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 23. 2. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 25. 1. In F: ဘေးကင်းစေတီ။
- 2. In E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 26. 2. In D: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 27. 2. In E: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 4. In F: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 28. 1. In F: ဘေးကင်းစေတီ။
- 5. In D en E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 29. 3. In D en E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 6. In D en E: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 30. 3. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 32. 3. In D en E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 33. 3. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 35. 6. In D: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 36. 1. In E: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 37. 5. In E: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 6. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 38. 2. In D en E: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 3. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 4. In D: ဘေးကင်းစေတီတော်။
- 39. 1. In E: ဘေးကင်းစေတီ။

VIER EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In D: ဘေးကင်းစေတီ။
- 6. In D en E: ဘေးကင်းစေတီ။
- 2. 6. In F: ဘေးကင်းစေတီ။

- 3. 3. In F: ကိရုပ္ပကမ္မာစာအုပ်အရ
- 6. In F: ကိရုပ္ပ
- 4 1. In E: မကုမ္ပဏီ
- 6. In E: ကံမကုမ္ပဏီ in D: ကံမကုမ္ပဏီ
- 5. 2. In F: မုဒ္ဒိယိက
- 4. In D, E en F: ကမ္ဘာကမ္ဘာ
- 6. In D en E: ကံကံမကုမ္ပဏီ
- 6. 5. In D: ကံမကုမ္ပဏီ in F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 6. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 7. 1. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 3. In E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 9. 2. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 6. In D: ကံမကုမ္ပဏီ in E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 10. 4-11.3. Ontbreekt in F.
- 4. In E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 5. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 11. 5. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 13. 1. In E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 5. In D, E en F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 14. 3. In D: ကံမကုမ္ပဏီ in F: ကံမကုမ္ပဏီ
- In D, E en F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 5. In D: ကံမကုမ္ပဏီ
- 15. 1. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 4. In E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 16. 1. In D: ကံမကုမ္ပဏီ
- 2. In D: ကံမကုမ္ပဏီ
- 5. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 17. 2. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 5. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 19. 1. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 20. 1. In E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 21. 3. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 22. 4. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 28. 1. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 29. 2. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 30. 3. In D en E: ကံမကုမ္ပဏီ
- 4. In F: ကံမကုမ္ပဏီ
- 31. 5. In F: ကံမကုမ္ပဏီ

- 33. 4. In E: ဂုဏ်တော်အောင်အောင်။
- 34. 1. In E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 35. 1. In E: ဘုရားရှင်အရှင်အရှင်အရှင်အရှင်အရှင်။
- 6. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 37. 5. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 38. 4. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 39. 2. In F: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 3. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 4. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။ in F: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 5. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 40. 1. In E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 6. In F: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။

VIJF EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 6. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 2. 1. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 3. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 4. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 6. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။ in E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 4. 2. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 6. 1. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 2. In F: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 7. 1. In F: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 5. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 7. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 8. 2. In E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 3. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 10. 1. In E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။ in D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 3. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 6. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 11. 1. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 4. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 6. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 12. 6. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 13. 1. In D en E: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 2 - 5. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 7. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။
- 14. 3. In D: အတ္တမာတိယဗြဟ္မာ။

- 5-7. In E en F: လှေဦးယုတရတံးစာရ၊ ဟူရကရေဦးဟာဝေဟေရ၊ အေဝါအေဦးဦးကတာ။
- 15. 1. In D: ရဟေရ။
- 2. In D: ရဟေရဦးဦးကတံးစာရ။
- 16. 4. In E: ဗြဟ္မဟေကဏ္ဍိ။
- 18. 2. In D: ရဟေရကရေဦးစာရ။
- 3. In D: ဟိရဟေရဟေရ။
- 7. In E en F: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 19. 1. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 3. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 5. In F: ကရဟေရ။
- 7. In D: ကရဟေရ။
- 20. 1. In D: ကရဟေရဟေဦးကတံးစာရ။
- 6. In D: ကရဟေရ။
- 21. 4. In D en E: ကရဟေရ။
- 22. 1. In F: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 2. In D: ရဟေရ။
- 4. In D: ဦးဦး။
- 6. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 7. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 23. 3. In F: လှေဦးယုတရ။
- 4. In D en E: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 24. 2. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 26. 3. In D en E: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 7. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 27. 2. In D: ကရဟေရ။
- 6. In F: ရဟေရဟေဦးစာရ။
- 7. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 28. 4. In D: ကရဟေရဟေဦးစာရ။
- 5. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 29. 1. In F: ကရဟေရ။
- 30. 1. In D: ကရဟေရ။
- 3. In E en F: ကရဟေရ။
- 31. 1. In F: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 3. In F: ရဟေရဟေဦးစာရ။
- 7. In D: ဟိကတဦးဟေဦး။
- 32. 1. In D: ကရဟေရ။
- 3. In D: ကရဟေရ။
- 5. In E: ကရဟေရ။

33. 5. In D: ပျဉ်းအိမ်ကတကတေတ္တံ

ZES EN VIJFTIGSTE ZANG.

1. 2. In D en E: ပျဉ်းအိမ်ကတေတ္တံ

5 In F: ဟင်္ဂါတေ

6. In D: ဟင်္ဂါတေ

2. 4. In D en E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

3. 1. In F: ဟင်္ဂါတေ

3. In D: ပျဉ်းအိမ်ကတေတ္တံ

4. In F: ဟင်္ဂါတေ

4. 3. In D en E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

6. In D: ပျဉ်းအိမ်ကတေတ္တံ in E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

5. 1. In D: ဟင်္ဂါတေ

In D en E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

4. In D: ဟင်္ဂါတေ

6. 2. In E: ဟင်္ဂါတေ

3. In F: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

7. 4. In F: ဟင်္ဂါတေ

5. In F: ဟင်္ဂါတေ

6. In D: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ in E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

8. 1. In D: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

2. In D: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

3. In D: ဟင်္ဂါတေ

5. In D en E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

7. In D: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

10. 5. In D: ဟင်္ဂါတေ

11. 1. In D: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

3. In D: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

6. In D: ဟင်္ဂါတေ

7. In E en F: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

12. 2. In E: ဟင်္ဂါတေ

7. In D en E: ဟင်္ဂါတေအိမ်ကတေတ္တံ

13. 4. In D en E: ဟင်္ဂါတေ

5. In D en E: ဟင်္ဂါတေ

6. In D: ဟင်္ဂါတေ in E: ဟင်္ဂါတေ

14. 2. In D: ဟင်္ဂါတေ

5. In D: ဟင်္ဂါတေ

15. 1. In D: ဟင်္ဂါတေ

- 5. In D: ဟေ(ဟေ)သကဝိဟိဟေဗျ
- 16. 1. In D: ဟဟဟကကိ
- 7. In D: ခိဂဟဟခိဂကဒ
- 17. 4. In D: ဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ in E: ဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 18. 2. In D: ဟေ(ဟေ)ခိဂဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျ
- 4. In E: ဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 19. 5. In D en E: ဟဟဟခိဂဟေ(ဟေ)ဗျ
- 20. 3. In E: ဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 6. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 21. 3. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 7. In E en F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 23. 4. In D en F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 25. 2. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 26. 1. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 27. 2. In F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ

ZEVEN EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 2. 1. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 3. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 3. 1. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ in E en F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 4. In D en E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 5. In E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 4. 1. In D en E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 3. In D en E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 6. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 5. 1. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 2. In F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 5. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 6. 6. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 7. 2. In D en E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 8. 4. In D en E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 9. 1. In E en F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 3. In E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 7. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 10. 1. In D en E: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 12. 2. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 4. In F: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ
- 13. 2. In D: ဟဟဟ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)ဗျဟေ(ဟေ)သ

5. In D: *ကုကုကုကုကုကုကုကု*။
6. In D: *သိက္ခာကုကုကု* en zóó ook later.
14. 4. In F: *ကုကုကုကု*။
15. 4. In E: *ကုကုကုကု*။
5. In F: *ကုကုကုကုကုကုကု*။
6. In F: *ကုကုကုကု*။
17. 1. In E: *ကုကုကု* in F: *ကုကုကု*။
 In D: *ကုကုကုကုကု*။
5. In D: *ကုကုကု*။
7. In D: *ကုကုကု*။
19. 1-7. Ontbreekt in F.
2. In D: *ကုကုကုကု*။
7. In D: *ကုကုကုကု*။
20. 1. In D: *ကုကု* in E: *ကုကု*။
3. In D: *ကုကုကု* in E: *ကုကုကု*။
4. In D: *ကုကုကု*။
21. 1. In D: *ကုကု*။
2. In D: *ကုကု*။
4. In E: *ကုကု*။
22. 1. In D: *ကုကုကု*။
5. In D: *ကုကုကု*။
7. In F: *ကုကု*။
23. 6. In D: *ကုကု* in E: *ကုကု*။
7. In D: *ကုကု*။
24. 5. In D: *ကုကု*။
7. In D: *ကုကု*။
25. 4. In D, E en F: *ကုကု*။
6. In D en E: *ကုကု*။
26. 6. In D: *ကုကု*။
7. In D: *ကုကု*။
27. 4. In F: *ကုကု*။
29. 6. Ontbreekt in D. Mijn klerk, die een afschrift van D maakte, heeft dit bemerkte, en daarvoor in de plaats gesteld: *ကုကု*။
7. In F: *ကုကု* verg. 30. 7.
30. 3. In F: *ကုကု*။
33. 1. In E: *ကုကု*။
 In F: *ကုကု*။
2. In D: *ကုကု*။

- 3. In F: မယုကမဟုတ္
- 6. In E: မယုကမဟုတ္

ACHT EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In D: ဖြစ်ကမဟုတ္
- 4. In D: ကမဟုတ်အောင်ပြုစေခြင်း။ Naar eigen verbetering van den afschrijver, die eerst မရှိပြီ geschreven had; mijn klerk heeft er van gemaakt: မကမဟုတ်အောင်ပြုစေခြင်း။
- 2. 3. In F: မိမိကမဟုတ်
- 4. In F: မိမိကမဟုတ်
- 6. In D: ကမဟုတ်ကမ
- 3. 7. In F: ကမဟုတ်ကမဟုတ်
- 5. 2. In F: မဟုတ်မဟုတ်
- 6. 3. In F: မိမိကမဟုတ်ကမဟုတ်
- 5. In E: မဟုတ်မဟုတ်
- 7. 2. In F: မဟုတ်မဟုတ်
- 7. In D: ဖြစ်ကမဟုတ်
- 8. 7. In E: ကမဟုတ်ကမဟုတ်ကမဟုတ် in D: ကမဟုတ်ကမဟုတ်ကမဟုတ်
- 9. 3. In D: မဟုတ်မဟုတ်
- 4. In D: မဟုတ်မဟုတ်
- 7. In E: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 10. 1. In D: မဟုတ်မဟုတ်ကမဟုတ်
- 4. In E: မဟုတ်
- 5. In D: မဟုတ်မဟုတ်
- 7. In D: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 11. 1. In D: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 5. In D: မဟုတ်မဟုတ်
- 6. In E: မဟုတ်မဟုတ်
- 12. 1. In F: မဟုတ်မဟုတ်
- 2. In E: မဟုတ်မဟုတ်
- In F: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 3. In F: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 5. In E: မဟုတ်မဟုတ်
- 6. In E: မဟုတ်မဟုတ်
- 13. 3. In D: မဟုတ်မဟုတ်
- 5. In F: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 14. 2. In F: မဟုတ်မဟုတ်
- 7. In D en E: မဟုတ်မဟုတ်မဟုတ်
- 15. 1. In D en E: မဟုတ်မဟုတ်

- 16. 4. In F: ဆွဲမိမိကမာဗျီက။
- 17. 2. In E: မာရကဒုဂ္ဂံဒုဂ္ဂံ။
- 4. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 18. 1. In D en E: မာရကဒုဂ္ဂံဒုဂ္ဂံ။
- 2. In E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- In D: မာရကဒုဂ္ဂံ in F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 5. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 7. In D en F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 19. 2. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 20. 2. In E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 5. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ in E en F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 21. 5. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 22. 2. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 6. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 23. 1-7. Ontbreekt in D.
- 24. 6. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 7. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။

NEGEN EN VIJFTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 3. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 4. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 3. 1. In E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 9. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ in E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 4. 2. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 7. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 8. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 10. In D en E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 5. 4. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 6. 1. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 2. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 5. In E: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 9. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 7. 1. In E: မာရကဒုဂ္ဂံ in F: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 2. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 6. In D: မာရကဒုဂ္ဂံ။
- 9. In F: မာရကဒုဂ္ဂံ။

- In D: (ပျော်စရာ)အမိ။
- 8. 2. In D: နှစ်ကုသ။
- 3. In D: ဟတ္ထဝိသုဒ္ဓိ in F: ဝိသုဒ္ဓိ
- 8. In D: ဝိသုဒ္ဓိအမိ။
- 9. 2. In F: ဝိသုဒ္ဓိဝိသုဒ္ဓိ။
- 10. 2. In D en F: ဟတ္ထဝိသုဒ္ဓိ။
- 11. 2. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 9. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 10. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 12. 1. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 4. In D en E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 8 en 9. In F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 9. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 13. 1. In F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 2 en 3. In E en F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 6. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 10. In D en E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 14. 1. In F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 2. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 5. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 6. In F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 8. In E en F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 15. 3. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 16. 4. In E en F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 5. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။ in D: ဝိသုဒ္ဓိ။ in F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 6. In F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 9. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။ in F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 17. 7. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 18. 1. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 2. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 5. In D, E en F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 5 en 6. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 19. 2. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။ in F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 5. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 6. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။ in E: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 8. In E: ဝိသုဒ္ဓိ။ in F: ဝိသုဒ္ဓိ။
- 20. 1. In D: ဝိသုဒ္ဓိ။

- 3. In F: မာဗာရုဏ်ကပ္ပာရုဏ်
- 4. In F: ကျွေးကျွေး
- 6. In E: ခန္တမာဏကျွေး
- 7. In F: ကျွေးကျွေးခါကျွေး
- 9. In D: ကန္တမာဏကျွေး in F: ကန္တမာဏကျွေး
- 21. 1. In D: ကန္တမာဏကျွေး

ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In D en E: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 3. 5. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 4. 2. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 3. In D: ကျွေးကျွေး
- 5. In D: ကျွေးကျွေး
- 7. In D: ကျွေးကျွေး
- 5. 1. In F: ကန္တမာဏကျွေး
- 4. In F: ကန္တမာဏကျွေး
- 6. 5. In F: ကန္တမာဏကျွေး
- 7. In D en E: ကန္တမာဏကျွေး
- 7. 1-7. Ontbreekt in D.
- 8. 1. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- In D en E: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 3. In F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 5. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး in F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 9. 1. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး in F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 5. In F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 6 en 7. In E: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး in F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 11. 5. In F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 6. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 7. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 12. 3. In F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 14. 2. In D en F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 17. 5. In D en E: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 7. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 18. 1. In E: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 3-5. In D: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 3. In F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 4. In F: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 7. In D en E: ကိစ္ဆာကျွေးခါကျွေး
- 19. 1-7. Ontbreekt in D.

- 20. 5. In D: လိမ္မာတူကောရ်အိန္ဒြိယျာ
- 7. In D: မက္ခန္ဓာစိတဇာနိတျာ
- 21. 4. In E en F: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိမိန္ဒြိယျာ
- 5. In E en F: ဟာမက္ခန္ဓာရမတ္တိဇိတိ
- 22. 3. In D: နက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 5. In D: ဟာကရ်ဓာရမတ္တိဇာနိတျာ
- 7. In D: ကရ်ဓာနိဓိ
- 23. 1. In D: မိတ္တဗျာဒိဗျာကမာ
- 4. In D en E: ဇာနိတျာ
- 5. In E: မက္ခန္ဓာစိတ in D: ကျိန္ဒြိယျာ
- 24. 1. In D: ဟာရ်ဓာနိဓိဓာဒိဗျာကမာ
- 2. In D: ကမာမက္ခန္ဓာစိတ in E: နက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 4. In D: ဟာရ်ဓာနိဓိဓာဒိဗျာ
- 5. In F: ဟာမက္ခန္ဓာ
- 25. 1. In E: မက္ခန္ဓာစိတ
- 2. In F: မိမိကမိမိ
- 4. In D: လိမ္မာတူကောရ်အိန္ဒြိယျာ
- 5. In E en F: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 26. 1. In D en E: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 2. In D en E: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 3. In E en F: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 5. In E en F: ဟာမက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 7. In D: နက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 27. 1-7. Ontbreekt in D.
- 6. In E: ဟာမက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 28. 2. In D: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 29. 4. In D: ဟာမက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 5. In E: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 30. 2. In D: ဟာမက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ
- 31. 1. In D en E: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 3. In F: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 32. 1. In D: ဟာမက္ခန္ဓာပရိက္ခန္ဓာ

EEN EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 4. In D: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 2. 2. In D, E en F: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 5. In D: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ
- 6. In F: ဓာတုစာဒိမိဒ္ဓိ

- 3. 2. In E: *ပျဉ်းညွှန်ပျဉ်း* in F: *ပျဉ်းညွှန်ပျဉ်း*
- 4. In D: *မိမိပုသ်ညွှန်ပျဉ်း*
- 5. In D: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 4. 5. In F: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. 2. In D: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 7. In E en F: *မပျဉ်းကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 7. 1. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. In D en E: *ကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 8. 2. In E: *မပျဉ်းကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 5. In D en E: *ပျဉ်းကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. In D: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 9. 1. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 3. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 5. In F: *ကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 10. 2. In E: *ကပျဉ်းကပျဉ်း*
- 7. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 11. 1. In F: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 5. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. In D: *မပျဉ်းကပျဉ်း* in E: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 12. 1. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 2. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 13. 5. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 14. 4. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 5. In D: *မပျဉ်းကပျဉ်း* in E: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. In D en E: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 15. 4. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 16. 5. In E: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 19. 1. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 5. In F: *မပျဉ်းကပျဉ်း*
- 20. 6. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 21. 2. In F: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 23. 4. In E en F: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 24. 1. In D en F: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 2. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 3. In D: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 6. In F: *ပျဉ်းကပျဉ်း*
- 25. 5. In D en E: *ပျဉ်းကပျဉ်း*

TWEE EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 5. In D: ခါးကုတ်ပျံ့အနွယ်
- 6. In D: သိသမိတ္တံ
- 7. In D en F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 8. In D: ဟေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 9. In D: မိတ္တံ
- 2. 1. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 2. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 3. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 4. 2. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 6. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 8. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 5. 4. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 6. 4. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 8. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 7. 2. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 4. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 8. 9. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 10. 3. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 5. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 6. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 7. In E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ in F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 11. 1. In E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 2. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 7. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 12. en 13. Ontbreken in D.
- 13. 3 en 4. In E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 14. 4-16. 4. Ontbreekt geheel in D, en daarvoor in de plaats leest men alleen: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 16. 5. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 6. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 17. 1. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 3. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 4. In D en E: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 6. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 18. 1. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 5. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 6. In F: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ
- 9. In D: ဝေပဏ္ဍိတမိတ္တံ

VIER EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In D: ငြိမ်တတကမ္မာ။
- 5. In E: မာကျေဟေဟေ။
- 9. In F: ဇာဘိဇာဓိဗ္ဗတယော။
- 2 3. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 8. In E en F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 4. 1. In D: မာကျေဟေဟေ။
- 3. In E en F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 5. 1. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 4. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 7. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 6. 1. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 2. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 7. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 9. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 7. 2. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 8. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 8. 7. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။ in E: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 9. 4. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 8. In D en F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 10. 1. In E: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 11. 3. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 12. 1. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 13. 3. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 6. In E: ဘေဂုမံသေဝေယော။ in D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 14. 2. In D en E: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 5. In E: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 6. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 7. In D en E: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 15. 1. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 2. In E: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 9. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 16. 2. In D en F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 9. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 17. 4. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 3. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 7. In F: ဘေဂုမံသေဝေယော။
- 9. In D: ဘေဂုမံသေဝေယော။

- 18. 4. In E: စာပိပိခိဗျာ
- 6. In F: ဖြူပူခိဗျာ
- 8. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ in E: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 9. In D: စာပိဗျာ
- 19. 4. In D en E: ခိဗျာ
- 6. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ in E: စာပိဗျာ
- 9. In E: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 20. 6. In E en F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 7. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 9. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ in F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 21. 1. In E: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 22. 1. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 6. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 23. 4. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 6. In E: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 24. 4. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 6. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 25. 2. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 4. In D en E: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 26. 6. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ in F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 27. 9. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ in E: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 28. 9. In D en E: နေကုတ္တုခိဗျာ

VIJF EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 4. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 5. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 2. 3. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 5. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 3. 6. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 5. 3. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 5. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 6. 3. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 5. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 8. 5. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 9. 5. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 6. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 10. 1. In D: နေကုတ္တုခိဗျာ
- 2. In F: နေကုတ္တုခိဗျာ

- 4. In D: *မံင်စိက ဒိဒုမိတ္တိပိဂိဟျ*
- 6. In D: *ပိက္ခဒေသံဒေသဟေကမိံ*
- 11. 3. In D en F: *ကေကဒမိပိတ္တိကမက*
- 5. In D en F: *ကမပိတ္တိကမပျ*
- 13. 3. In D: *ပျမိတ္တ*
- 14. 1. In D: *မံင်စိကဒိဒုမိတ္တိပိဂိဟျ*
- 3. In F: *ပိက္ခဒေသံ*
- 4. In D: *ပိက္ခဒေသံပိက္ခဒေသံ*
- 6. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 15. 4. In D: *ပိက္ခဒေသံပိက္ခဒေသံ*
- 7. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 16. 1. In F: *ကမပိက္ခဒေသံ*
- 4. In E en F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 6. In D en E: *ပိက္ခဒေသံပိက္ခဒေသံ*
- 17. 3. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 6. In F: *ကမပိက္ခဒေသံ*
- 19. 2. In D, E en F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 5. In D en E: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 20. 5. In D: *ပိက္ခဒေသံ*
- 6. In E: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 21. 5. In D: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 22. 1. In D: *မံင်စိကဒိဒုမိတ္တိပိဂိဟျ*
- 23. 3. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 4. In D en E: *ပိက္ခဒေသံ*
- 5. In D en E: *ပိက္ခဒေသံပိက္ခဒေသံ*
- 24. 5. In D: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 6. In D: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 25. 3. In D: *ပိက္ခဒေသံပိက္ခဒေသံ* in E: *ပိက္ခဒေသံပိက္ခဒေသံ*
- 26. 4. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 27. 6. In D: *ပိက္ခဒေသံ*
- 28. 5. In D: *ပိက္ခဒေသံ*

ZES EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 5. In D en E: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 4. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 3. 3. In D: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 4. In D: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*
- 6. 4. In F: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ* in E: *ပျမိတ္တပိက္ခဒေသံ*

- 7. 1. In D en E: စက်ဝိုင်းကမာစာစာ
- 8. 2. In D: စက်ဝိုင်းကမာစာစာ
- 4. In D: စိတ္တဗျူဟာ
- 9. 4. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 10. 1. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 11. 2. In E en F: ဝိဇ္ဇာ
- 4. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 12. 4. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 13. 5. In D en E: ဝိဇ္ဇာ
- 14. 1. In E en F: ဝိဇ္ဇာ
- 15. 4. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 16. 1. In E: ဝိဇ္ဇာ
- 2. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 4. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 18. 3. In D en F: ဝိဇ္ဇာ
- 19. 3. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 4. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 20. 3. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 4. In E: ဝိဇ္ဇာ
- 21. 1. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 6-22. 5. Ontbreekt in D.
- 23. 1. In E: ဝိဇ္ဇာ
- 2. In D: ဝိဇ္ဇာ in F: ဝိဇ္ဇာ
- 24. 3. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 25. 2. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 4. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 26. 4. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 5. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 6. In D: ဝိဇ္ဇာ
- 27. 2. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 4. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 29. 5. In E en F: ဝိဇ္ဇာ
- 30. 3. In F: ဝိဇ္ဇာ

ZEVEN EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 6. In F: ဝိဇ္ဇာ
- 2. 2. In F: ဝိဇ္ဇာ

- 7. In D: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 3. 6. In F: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 5. 6. In D: *ဗြဟ္မာဗျဉ်ဗြဟ္မာမာဗျဉ်*
- 6. 2. In F: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 7. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 8. 5. In E: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 6. In E: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 9. 2. In F: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 6. In F: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 11. 1. In D: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 7. In D: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 12. 1. In D: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 5. In D: *ဗြဟ္မာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 13. 3. In D: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 14. 1. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 16. 1. In E: *ဗြဟ္မာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 3. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 18. 5. In D en E: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 6. In D: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- In F: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 19. 1. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 20. 1. In F: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 2. In D: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 21. 3. In E: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 6. In F: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 22. 7. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 23. 1. In D: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 24. 3. In F: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 25. 2. In E en F: *ဗြဟ္မာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 27. 6. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 28. 4. In D: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 29. 7. In F: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*

ACHT EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 5. In E: *မာမာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 2. 5. In F: *ဗြဟ္မာဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*
- 8. In F: *ကုမာဗျဉ်ဗျဉ်*
- 9 en 10. In D en E: *မိတ္တဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်ဗျဉ်*

- 9 In D: မနိဗ္ဗာန်စိတုပ္ပတ္တိကုမ္ပဏိယံ။
- 23. 3. In E en F: ဗျူဟာဗျူဟာဗျူဟာ။
- 3. In D: မကာဗျူဟာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ in E: ဗြဟ္မာဗျူဟာဗြဟ္မာဗျူဟာဗြဟ္မာဗျူဟာ။
- 24. 7. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ in D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 5. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။

NEGEN EN ZESTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In E en F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 9. In D en E: ဗျူဟာဗျူဟာဗျူဟာ။
- 3. 6. In D en F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 7. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။
- 4. 1. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။
- 3. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။
- 6. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။
- 5. 2. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 6. 1. In E: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ in F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 6. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။
- 9. In E en F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 7. 2. In E: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာ။
- 4. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ in F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 8. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 9. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 8. 1. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 9. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 9. 3. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 7. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ in F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 8. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 10. 5. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 6. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 7. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 11. 1-4. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 9. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 12. 9. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 13. 9. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 14. 3. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။ in F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 4. In F: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။
- 15. 3. In D: မက္ခန္ဓာမာဗျူဟာမာဗျူဟာ။

- 4. In D: *ពុទ្ធស្រាហ៍សិស្សសិស្ស*
- 16. 9. In D: *ពុទ្ធស្រាហ៍សិស្ស*
- 17. 1. In E: *ពុទ្ធសិស្សសិស្ស* in F: *ពុទ្ធសិស្សសិស្ស*
- 7. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 8. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 18. 2. In D en E: *សិស្សសិស្ស*
- 3. In D: *សិស្សសិស្ស* in F: *សិស្សសិស្ស*
- 4. In D en E: *សិស្សសិស្ស*
- 6. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 9. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 19. 4. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 9. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 20. 1-9. Dit couplet ontbreekt in D.
- 21. Wat men hier verder in dezen 69^{en}, 70^{en} en in den 71^{en} zang tot aan het 35^e couplet leest, wordt door den afschrijver van D geplaatst onmiddelijk na 't verhaal van de huwelijken van SOEBALI en SOEGRIWA. Zie de kritische aantekeningen op den 50^{en} zang het 13^e couplet.
- 9. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស* in E: *សិស្សសិស្សសិស្ស* in F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 23. 8. In F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 9. In E: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 24. 2. In F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 3. In E: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 4. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 25. 1. In E en F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 3. In F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 6. In F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 26. 4. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 7. In E: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 9. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 27. 1. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 28. 1. In F: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 4. In E: *សិស្សសិស្សសិស្ស* in E: *សិស្សសិស្ស*
- 7. In E: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 30. 7. In D: *សិស្សសិស្សសិស្ស*
- 31. 2. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 7. In D: *សិស្សសិស្ស*
- 9. In F: *សិស្សសិស្ស*
- 32. 1. In F: *សិស្សសិស្ស*

ZEVENTIGSTE ZANG.

2. 3. In F: ဟုတ္တမာကုတဒံ။
3. 2. In E: ဇာကဏာဓိကံ။
5. In F: ဣကဗျိတမိတံ။
6. In F: ဓာဏတံမိတ္တဗျာ။
4. 5. In F: ဟုတ္တမာကုတဒံ။
6. In D: ဇာကဏာဓိကံ။
7. 6. In D: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
8. 1. In D en E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
3. In F: ဇာကဏာဓိကံမိတ္တဗျာ။
7. In E en F: ဇာကဏာဓိကံ။
10. 1. In D: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
11. 2. In E en F: ဇာကဏာဓိကံ။
12. 3. In E: ဟုတ္တမာကုတဒံ။
6. In D: ဇာကဏာဓိကံမိတ္တဗျာ။
13. 6. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
14. 2. In D: ဇာကဏာဓိကံမိတ္တဗျာ။
4. In D en E: ဟုတ္တမာကုတဒံ။
15. 2. In D: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
6. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
7. In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
18. 7. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
- In D: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
19. 4. In D: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
21. 3. In D: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
4. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
5. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
7. In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
22. 2. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
- In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
3. In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
23. 5. In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
24. 1. In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
2. In F: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။
25. 2. In E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ en zóó ook later.
- 6-26.5. Ontbreekt in D.
27. 2. In D en E: ဣကဗျိတမိတ္တဗျာ။

- 24. 1. In F: ခက်။
- 2. In E: ဂုဏ်ရှိ၏။
- 25. 6. In D: မျက်စိတစ်စုံ။
- 26. 1. In D: ဟုတ်ပြန်စွာပြောဆို၏။
- 27. 2. In D: စိတ်ချရုံသာမိမိ၏။
- 28. 3. In D: ဟုတ်ပြန်စွာပြောဆို၏။
- 5. In D: မျက်စိတစ်စုံ။ in E: မျက်စိတစ်စုံ။
- 29. 6. In F: ဟုတ်ပြန်စွာပြောဆို၏။
- 31. 2. In D: ကတမဟုတ်ဘဲဟုတ်။
- 3. In D: မျက်စိတစ်စုံ။
- 4. In F: ဟုတ်ပြန်စွာပြောဆို၏။
- 32. 6. In D: မိမိတို့အားပေး၏။
- 33. 6. In F: ဂုဏ်ရှိ၏။
- 35. 1. In D: ခြံရံ။
- 3. In D: ကတမဟုတ်ဘဲဟုတ်။

En 6. In D: ကျွန်ုပ်တို့အားပေး၏။ *စိတ်ချရုံသာမိမိ၏။* Door dit laatste woord maakt de schrijver van 't handschrift D een overgang tot de zangwijze *dandanggoela*. Hij laat hier op verder volgen, wat men in de andere handschriften E en F en in onzen tekst in den 51^{en} zang en in de volgende zangen vindt.

TWEE EN ZEVENTIGSTE ZANG.

- 1—18. Ontbreekt geheel in D.
- 2. 3. In E: မိမိတို့အားပေး၏။
- 3. 2. In F: ခက်စွာပြောဆို၏။
- 6. In E: မိမိတို့။
- 5. 6. In E: မိမိတို့အားပေး၏။
- 8. In E: မိမိတို့အားပေး၏။
- 6. 2. In E: ကိစ္စတို့။
- 8. 4. In F: စိတ်ချရုံ။
- 9. 3. In F: မိမိတို့အားပေး၏။
- 6. In E: ခြံရံ။
- 11. 9. In F: ဂုဏ်ရှိ၏။
- 12. 3—13.2. Ontbreekt in E.
- 13. 9. In F: မိမိတို့အားပေး၏။
- 15. 2. In E en F: ဂုဏ်ရှိ၏။
- 9. In F: မိမိတို့အားပေး၏။
- 16. 2. In E: ခက်စွာပြောဆို၏။
- 19. Van dit couplet af volgen de handschriften dezelfde orde in hun verhalen. In het hand-

schrift D wordt de overgang tot het volgende gemaakt door dit couplet; *ခိကကတယက
ကကကကက ကကကကကကကကကက ကကကကကကကကကက ကကကကကကကက ကကကကကကကက
ကကကကကကကက ကကကကကကကကကက ကကကကကကကကကက ကကကကကကကက ကကကကကကကက*

3. In D: *ကကကကကကကက* in E: *ကကကကကကကက*

DRIE EN ZEVENTIGSTE ZANG.

1. 2. In D: *ကကကကကက*

4. In D: *ကကကကကက*

2. 5. In D: *ကကကကကက*

3. 2-4.1. Ontbreekt in F.

4. 1. In F: *ကကကကကက*

5. 3. In E: *ကကကကကက*

4. In D: *ကကကကကက*

6. 2-7.1. Ontbreekt in D.

3. In F: *ကကကကကက*

7. 2-8.4. Hiervoor in de plaats leest men in D alleen deze drie versregels; *ကကကကကက
ကကကကကက ကကကကကက ကကကကကက*

9. 6. In F: *ကကကကကက*

10. 3. In D: *ကကကကကက*

11. 2. In D: *ကကကကကက*

6. In F: *ကကကကကက*

12. 1. In D: *ကကကကကက*

2. In D en E: *ကကကကကက*

13. 2. In D en E: *ကကကကကက*

14. 1. In D en E: *ကကကကကက*

2. In D en E: *ကကကကကက*

15. 2. In D: *ကကကကကက*

3. In D: *ကကကကကက*

4. In E: *ကကကကကက* in F: *ကကကကကက*

16. 1. In D: *ကကကကကက* in F: *ကကကကကက*

6. In F: *ကကကကကက*

17. 3. In E en F: *ကကကကကက*

19. 3. In D: *ကကကကကက*

20. 4. In D: *ကကကကကက*

5. In D: *ကကကကကက*

6. In D: *ကကကကကက*

21. 3. In D: *ကကကကကက*

4. In D: *ကကကကကက*

- 22. 1 - 6. Ontbreekt in F.
- 2. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 23. 6. In D en E: *ကတိန္ဒိယတ္တ*
- 25. 1. In F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 2. In E en F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 5. In D en F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 26. 1. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 2. In D en E: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 3. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 5 en 6. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 27. 1. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 3. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 4. In F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*

VIER EN ZEVENNTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In D en E: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 5. In F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 7. In D en F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 9. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 2. 1. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 3. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 9. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 3. 1. In D en E: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 2. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 8. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 9. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 4. 5. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 6. In F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 8. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 9. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 10. In F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 5. 1. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 2. In E en F: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 3. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 6. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 8. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*
- 9. In D: *ဟိန္ဒိယတ္တ*

- 7. In D: ဗြဟ္မဓိ။
- 17. 2. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 3. In F: ဘေဗာဏိယံ။
- 4. In F: ဗဟိဗ္ဗာဏိယံ။
- 19. 2. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 3. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 4. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In E: ဗဟိဗ္ဗာဏိယံ။
- 20. 7. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 21. 4. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 22. 2. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 5. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။

ZES EN ZEVENTIGSTE ZANG.

- 3. 3. In D en F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 7. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 4. 3. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 4. In D en F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 5. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။ In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 5. 4. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. 3. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 5. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 7. 5. In E en F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 7. In F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 9. 2. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In E en F: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 10. 3. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 11. 1. In D en E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 12. 5. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 6. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 13. 1. In E: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။
- 5. In D: ဗြဟ္မာတိသိဗ္ဗာဏိယံ။

- 6. In D en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 15. 1. In D: ဂဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 5. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 16. 1. In F: ဟဟဟဟ
- 2. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 6. In D: ဂဟဟဟဟ
- 17. 1. In D en F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 2. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 3. In F: ဟဟဟဟဟဟ
- 6. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ in E: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 7. In D: ဂဟဟဟဟဟဟဟဟ in E: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 18. 4. In D: ဟဟဟဟဟဟ in F: ဟဟဟဟဟဟ
- 5. In F: ဟဟဟဟဟဟ
- 6. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 19. 7. In E: ဟဟဟဟဟဟ
- 21. 1. In D en F: ဟဟဟဟဟဟ
- In D: ဂဟဟဟဟဟ in F: ဂဟဟဟဟဟ
- 7. In D en E: ဂဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 22. 7. In D: ဟဟဟဟဟ
- 23. 1. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 3. In F: ဟဟဟဟဟဟ
- 7. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 24. 4. In E: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 6. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 7. In D: ဟဟဟဟဟဟ
- 25. 1. In E: ဟဟဟဟဟဟ
- 2. In D: ဟဟဟဟဟဟ
- 5. In D: ဟဟဟဟဟ
- 6. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 26. 1. In D: ဟဟဟဟဟဟ
- 3. In D: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟ
- 7. In F: ဟဟဟဟ
- 27. 7. In F: ဟဟဟဟဟဟဟဟဟ

ZEVEN EN ZEVENTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In D en F: ဂဟဟဟ
- 2. 3. In D: ဟဟဟဟ
- 3. 5. In D: ဟဟဟဟဟဟ

- 7. In E: ဟေဗာဗျိဗျိ။
- 5. 4. In D: ဟေဗျိဗျိဗျိ။
- 6. 1. In E: ဟေဗာ။
- 5. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 7. 2. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 8. 2. In F: ဟေဗာဗျိဗျိ။
- 4. In D: ဗြိဟေဗာဗျိဗျိ။
- 9. 2. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 10. 6. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 11. 7. In E: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 12. 5. In E: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 7. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 14. 6. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 15. 1. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 16. 2. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 3. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 5. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 7. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 17. 7. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 18. 2. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 4. In E: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 6. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 7. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။

ACHT EN ZEVENTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 3. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 5. In E: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 6. In E en F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 2. 4. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 6. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 9. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 4. 9. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 5. 4. In E: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 5 en 6. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 9. In D en E: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိ။
- 7. 2. In F: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိဗျိ။
- 3. In D: ဟေဗာဗျိဗျိဗျိဗျိ။

4. In D: တတုက(တတေဒိကမမိ။
 6. In D: တတမမိတုက(တတေဒိကမမိ။
 8. In D: မမိတုက(တတေဒိကမမိ။
 8. 2. In E: တတေဒိကမမိ။ in F: တတေဒိကမမိ။
 4. In D en F: တတေဒိကမမိ။
 9. In F: တတေဒိကမမိ။
 9. In F: တတေဒိကမမိ။
 10. 7. In F: တတေဒိကမမိ။
 8. In E: တတေဒိကမမိ။
 9. In F: တတေဒိကမမိ။
 11. 2. In D: တတေဒိကမမိ။
 6. In E: တတေဒိကမမိ။
 8. In E: တတေဒိကမမိ။
 9. In F: တတေဒိကမမိ။
 12. 4. In E: တတေဒိကမမိ။
 9. In E: တတေဒိကမမိ။
 13. 4. In D: တတေဒိကမမိ။
 6. In F: တတေဒိကမမိ။
 14. 5. In F: တတေဒိကမမိ။
 16. 8. In D en E: တတေဒိကမမိ။
 17. 3. In D: တတေဒိကမမိ။ in F: တတေဒိကမမိ။
 18. 1. In E: တတေဒိကမမိ။
 7. In D: တတေဒိကမမိ။
 19. 9. In F: တတေဒိကမမိ။
 20. 3. In D: တတေဒိကမမိ။
 5. In D: တတေဒိကမမိ။
 21. 2. In F: တတေဒိကမမိ။
 3. In E: တတေဒိကမမိ။
 5. In E: တတေဒိကမမိ။
 22. 2. In E: တတေဒိကမမိ။
 5. In F: တတေဒိကမမိ။

NEGEN EN ZEVENTIGSTE ZANG.

1. 3. In F: တတေဒိကမမိ။
 2. 3. In D en E: တတေဒိကမမိ။
 3. 2. In E en F: တတေဒိကမမိ။
 5. In D: တတေဒိကမမိ။
 6. In F: တတေဒိကမမိ။

3. 5. In D: ဝိသေသိကဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 7. In D en E: ခြိမ်းမာအိꣳ
4. 1. In F: ခံသဒ္ဓါဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 4. In E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 6. In E: ဂုဏ်ကရုဏာ
5. 3. In F: ဗျာအသေဝိꣳ
 4. In E: ဂုဏ်ကရုဏာ
 6. In D: ကုဗိကဒမာကမာဗျိကꣳ
6. 2. In F: ကုဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 6. In F: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
7. 6. In D: ဝိသေသိကꣳ
8. 4. In D: ဂုဏ်ဂုဏ်သတ္တမာဓကဗျာ in F: ဂုဏ်ဂုဏ်ဂုဏ်ဂုဏ်ကမာဗျာ
 5. In E: ဝိသေသိကဗျာ
9. 5. In D: ဂုဏ်ဂုဏ်သတ္တမာဓကဗျာ in F: ဝိသေသိကဗျာ
10. 2. In E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 3. In E: ဝိသေသိကဗျာ
12. 2. In F: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 3. In F: ဝိသေသိကဗျာ
 7. In E: ဗြဟ္မစိန္တေꣳ
13. 1-7. Dit couplet vindt men tweemaal achter elkander in D.
 4. In F: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 5. In F: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ in D en E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 6. In E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
14. 5. In F: ဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 6. In D: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ in E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
15. 2. In F: ဝိသေသိကဗျာ
 4. In F: ဝိသေသိကဗျာ
 5. In F: ဝိသေသိကဗျာ
 6. In E: ဝိသေသိကဗျာ

EEN EN TACHTIGSTE ZANG.

1. 1. In D: ဂုဏ်ဂုဏ်သတ္တမာဓကဗျာ in F: ဂုဏ်ဂုဏ်သတ္တမာဓကဗျာ
 5. In E: ဝိသေသိကꣳ
 7. In D: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ in F: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
2. 4. In E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 5. In D: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ in E: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
 7. In F: ကကုရံဗြဟ္မစိန္တေꣳ
3. 1. In E: ဝိသေသိကဗျာ

- 3. In F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 4. In E: စိတ္တုပ္ပတ္တိပစ္စည်း။
- 6. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 4. 5. In D: မိမိ၏စိတ္တုပ္ပတ္တိ။
- 5. 7. In F: စိတ္တုပ္ပတ္တိ။
- 6. 1. In D: ဗျာဓိကွယ်ကံ။
- 3. In D: ကိစ္စကိစ္စကံ။
- 6. In D: မိမိပစ္စည်း in E: စိတ္တုပ္ပတ္တိ။
- 7. In F: ဂုဏ်ဂုဏ်ကံပစ္စည်း။
- 9. 1. In D en E: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 3. In E en F: ဗျာဓိကွယ်ကံ။
- 10. 1-7. Ontbreekt in E.
- 11. 4. In E: ကိစ္စကိစ္စကံ။
- 5. In E: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 12. 5. In D: ဂုဏ်ဂုဏ်ကံ။
- 7. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 16. 7. In E: ဂုဏ်ဂုဏ်ကံ။
- 17. 3. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 18. 4. In D en F: စိတ္တုပ္ပတ္တိကံ။
- 20. 1. In D en E: မိမိ၏စိတ္တုပ္ပတ္တိပစ္စည်း။
- 5. In D en F: စိတ္တုပ္ပတ္တိ။
- 7. In E: အညွန့်ကွယ်ကံ in F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 21. 6. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ in F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 7. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 22. 6. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 7. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ in E: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 23. 1. In F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 24. 4. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 5. In F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 25. 1. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 26. 3. In F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 4. In E: အညွန့်ကွယ်ကံ။

T W E E E N T A C H T I G S T E Z A N G .

- 1. 1. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 3. In F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 4. In F: အညွန့်ကွယ်ကံ။
- 6. In D: အညွန့်ကွယ်ကံ။

- 2. 5. In F: မာဏသံဃိယံ ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိယုဂ္ဂံ။
- 3. 6. In D en F: စက္ကမာဏတ္တုတ္တုတ္တု။
- 4. 2. In D en F: ဝိသိသံ ခြံဗိသိသံ ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိယုဂ္ဂံ။
- 5. In D: မာဏံ ဇာတံ။
- 5. 2. In D en F: ဂုဏသေဝိယုဒ္ဓိယုဂ္ဂံ။
- 3. In E en F: ဘဝိဗျသိဗျာဓိဗျာဓိ။
- 4. In E: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 5-7. In D en F: ဂုဏတ္ထိ ဗြဟ္မဂုဏသေဝိယုဂ္ဂံ ဂုဏသိဗျာဓိ (ဟေက (in F: ဟေက?) ဂုဏိ ဝိသိဗျာဓိ၊ နေမာဂ္ဂန္တုဗဟ ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိ။
- 6. 1. In F: ဘုဒ္ဓာဗဟဗျာ။
- 2. In D: ဗြဟ္မဂုဏသေဝိယု ဗြဟ္မာဒိဗျာဓိ ဂုဏိယု။
- 3. In F: ဝိသိဗျာဓိ နေမာ။
- 5. In D: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 8. 2. In D: ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိ။
- 3. In D en F: ဂုဏသေဝိယု ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိယု။
- 5. In F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 10. 5. In F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု ဂုဏိယု။
- 11. 1. In F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု ဂုဏိယု။
- 2. In D: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 3. In D: ဂုဏတ္တုဗိယု။
- 12. 5. In D: ဂုဏတ္ထိ ဗြဟ္မဂုဏသေဝိယု။
- 13. 2. In D: မာဏဂုဏတ္တုဗိယု in F: မာဏသေဝိယု ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိ။
- 3. In F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 5. In D: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- In D: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု in F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 15. 3. In D en F: မာဏသံဃိယံ မာဏိယု။
- 6. In F: မာဏဂုဏသေဝိယု။
- 16. 3. In D: မာဏသေဝိယု in F: မာဏသေဝိယု။
- 4. In E: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 17. 4. In F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 5. In D: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု in E: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 6. In F: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု။
- 18. 4. In D: ဝိသေဒုဂ္ဂမာဏိယု in F: မာဏဂုဏသေဝိယု။
- 5. In D: မာဏဂုဏသေဝိယု in F: မာဏဂုဏသေဝိယု။
- 19. 5. In D: ဂုဏတ္ထိ ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိ။
- 20. 1. In F: ဂုဏတ္ထိ ဗြဟ္မဗုဒ္ဓိ။
- 7. In D en F: မာဏဂုဏသေဝိယု။

DRIE EN TACHTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In D: *မိုးပျံ့ကမိဒ်*
- 2. 1. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 3. 5. In E en F: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 5. 1. In D: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 6. 7. In F: *ကမိဒ်*
- 7. 1. In F: *ကမိဒ်*
- 8. 7. In D: *မိုးပျံ့ကမိဒ်*
- 9. 1. In F: *ပုဂံပိဒ်*
- 2. In F: *ကမိဒ်*
- 4. In F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 11. 3. In D en E: *ကမိဒ်*
- 5. In F: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 13. 1. In D: *မိုးပျံ့ကမိဒ်* in E: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 15. 5. In E: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 7. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 17. 1. In F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 4. In D: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 7. In E: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 18. 5. In D: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 19. 2. In F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 20. 1. In F: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 2. In D: *ဆိတ္တပိဒ်* in F: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 7. In E: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 21. 1. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 2. In F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 5. In D: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 6. In D en F: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 22. 3. In D: *ဆယ့်ပိဒ်* in E: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 4. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 7. In D en F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 23. 2. In D en F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 4. In D en F: *ဆိတ္တပိဒ်*
- 24. 4. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 5. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 4. In D en F: *ဆယ့်ပိဒ်*
- 5. In D: *ဆယ့်ပိဒ်*

- 6 en 7. In E: ဗြဟ္မဗျူဟာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 25. 1. In D: ဗဟိကဒုက္ခမုတုကမ္မဒု။ in F: ဗဟုဒုက္ခမုတုကမ္မဒု။
- 26. 5 en 6. In D en F: ဗဟုမိတ္တဒုက္ခမုတုဗြဟ္မဗျူဟာနိရုဏ်ဓာတု။
- 27. 1. In D: ဗိမာ-ဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 28. 4. In D: ဗဟုဂုဏ်။
- 29. 1. In D en F: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 2. In D: ဗဟုမိတ္တဒုက္ခမု in F: ဗဟုမိတ္တဒုက္ခမု။
- 3. In D: ဗိမာဂုဏ်ဓာတု။
- 4. In D: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 30. 4. In F: ဗဟုမိတ္တဒုက္ခမု။
- 7. In D: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 32. 1. In D: ဗိမာဂုဏ်ဓာတု။
- 3. In E: ဗဟုဓာတု။
- 4. In E: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု in F: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု in D: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 6. In D: ဗဟုမိတ္တဒုက္ခမု။

VIER EN TACHTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In D: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 2. 2. In D, E en F: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 5. In D: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- In F: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 6. In E: ဗဟုဂုဏ်။
- 7. In D: ဗဟုဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု in E: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 3. 2. In D: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 7. In D: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု in F: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 4. 4. In D: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- In D, E en F: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 7. In F: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 5. 5. In E: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 6. 2. In F: ဗဟုဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 7. In D: ဗဟုဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 7. 2. In D: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု in F: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 8. 1. In E: ဗဟုဂုဏ်ဓာတု။
- 2. In F: ဗိမာဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- In E: ဗိမာဂုဏ်။
- 3. In F: ဗဟုဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။
- 10. 2. In D: ဗဟုဂုဏ်။
- 7. In E: ဗဟုဂုဏ်ရူပာနိရုဏ်ဓာတု။

- 11. 1. In D: မယသံသယနိဗ္ဗိတံ။
- 3. In E: သယံဗြူမိဗြူဗြူဗြူဗြူ in F: သယံဗြူမိဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 7. In D en F: သိက္ခမကတကတံ။
- 12. 2. In D: မိဗြူဗြူကတကတံ။
- 5. In F: သဘဗြူဗြူ။
- 13. 1. In D en F: ဝိကမဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓိ။
- 3. In F: သိက္ခမိဗြူကတကတံ။
- 5. In D en E: သယံဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 7. In D en F: သိက္ခမိဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 14. 1. In E: ဘယကတကတံ။
- 3. In E: သံသယကတံ။
- 4. In D en F: ဂုဏဘဂုဏဗြူ။

VIJF EN TACHTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In F: ဂုဏဘဂုဏဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 9. In E: ဗြူဗြူကတကတံ။
- 2. 1. In F: သဘဗြူဗြူ။
- 3 en 4. In F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 9. In F: ဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- In D: ဝိဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 3. 2. In D: ဝိဗြူဗြူဗြူ။
- 6. In E: သိက္ခမိဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 8. In D: သိက္ခမိဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 4. 3. In D en F: သယံဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 5. 2. In F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 6. 2. In D: သဘဗြူဗြူ။
- 4. In D en E: သိက္ခမိဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 7. 1. In F: သိက္ခမိဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 5. In D en F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 7. In D en F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 8. 1. In D en F: သဗြူ။
- 2. In D en F: သိက္ခမိဗြူ။
- 3. In D en F: သယံဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 11. 3. In F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 3. In D en F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 9. In D: သဘဗြူဗြူဗြူ။
- 12. 1. In D en F: သဘဗြူဗြူ in F: သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။
- 2-4. In F: သိက္ခမိဗြူဗြူဗြူဗြူ ဂုဏဘဂုဏဗြူဗြူဗြူ သဘဗြူဗြူဗြူဗြူဗြူ။

- 5. In D en E: ηααααααααα
- 6. In D: ηαααααααα
- 7. In D: αααααααα
- 8. In D en E: ααααααααα
- 9. In F: αααααα
- 13. 1. In E en F: αααααα
- 7. In E: ααααα
- 9. In D en F: αααααα in E: αααααααα
- 14. 7. In D en F: ααααα
- 15. 1. In F: αααααααα
- 2. In D: ααααααα
- 4. In D: ααααααα
- 6. In D: ηααααααα
- 16. 2. In F: αααααααα
- 7. In F: αααααααα
- 17. 2. In F: αααααααα
- 6. In D: ααααααα
- 9. In D en F: αααααααα

ZES EN TACHTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In D: αααααα
- 5. In F: αααααααα
- 2. 2. In D: ααααααα
- 3. 2. In D en F: αααααααα
- 6. In D en F: ααααααα
- 4. 2. In D: ααααααα
- 3. In D en F: αααααα
- 5. 4. In E: ααααα
- 6. 1. In F: αααααααα
- 5. In D en F: αααααααα
- 6. In E: ααααααα
- 7. In F: αααααααα
- 7. 5. In F: αααααααα
- 8. 1. In D en F: ααααααα
- 2. In F: ααααααα
- 3. In F: ααααααα
- 9. 7. In E: αααααααα
- 10. 1. In D en E: αααααααα

- 11. 3. In D en F: ဟုလှိုင်မ။
- 12. 1. In F: မုကတီးညွှန်မိမိကတည်း။
- 4. In D: ဖြူလှည့်ပစ္စည်း။
- 14. 1. In D: တိတိမိတိတိကတည်း။
- 4. In F: နံ့မလှည့်ကတည်း။
- 15. 1. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။ in F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 3. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 5. In E: မိမိမိမိမိမိမိမိမိ။
- 17. 1. In D: မိမိမိမိမိမိမိမိ။
- 3. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 4. In F: မုကတီးညွှန်မိမိကတည်း။
- 18. 4. In D en F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 7. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 19-27. Ontbreekt in F.
- 20. 2. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 4. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 21. 1. In D, E en F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း, en zóó ook later.
- 23. 1. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 3. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 24. 5. In E: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 25. 4. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 5. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 6. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 26. 5. In D, E en F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 27. 1. In D. မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 5. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 7. In D, E en F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 28. 3. In D en E: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 5. In D en E: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။ in F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 6. In F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 7. In F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။

ZEVEN EN TACHTIGSTE ZANG.

- 1. 2. In F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 5. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 6. In D en F: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။
- 2. 1. In D: မာဗ္ဗမာဗ္ဗိကတည်း။

- 5. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဝါယကဗျာ
- 3. 2. In F: ချိယုဝိကဏိကဗျာ
- 4. 1. In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 5. In F: ကိဇိယုဝိကဏိ
- 7. In D: ချိယုဝိကဏိ
- 5. 2. In D en F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 5. In D: ကျွဲယုဝိကဏိ
- In F: ကျွဲယုဝိကဏိ
- 7. In D: ကျွဲယုဝိကဏိ
- 6. 4. In D en F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 8. 1. In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 2. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ in F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 5. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 9. 3. In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 6. In D en E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 10. 1. In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ in D en E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- In E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ in F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 2. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 3. In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ

ACHT EN TACHTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- In D en F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 4. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 6. In D en F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 2. 1. In D en E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 4. In E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ in F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 6. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- In D en E: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 8. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 10. In D en F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 4. 1. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 2. In F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 5. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 5. 2. In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- In D: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ in F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ
- 9. In D en F: ကျွဲယုဝိကဏိကဗျာ

- In D en F: ခြံစာစိမ္မာစိမ္မာ
6. 1. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာစိမ္မာ in E: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာစိမ္မာ
5. In D: ဧည့်သည်အသိက္ခာစိမ္မာ
7. 1. In D en F: နတ်သိက္ခာစိမ္မာစိမ္မာ
2. In F: နတ်သိက္ခာစိမ္မာ
- In D en F: နတ်သိက္ခာစိမ္မာ
3. In F: နတ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. In D: နတ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: နတ်သိက္ခာစိမ္မာ
10. In D en F: နတ်သိက္ခာစိမ္မာ
8. 2. In F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
6. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. In E: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
10. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. 1. In F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
4. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
8. In F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. In D en F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
- In D, E en F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
10. In D en F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
10. 2. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
4. In D en E: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
11. 2. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
3. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
12. 2. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
3. In E: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
6. In E: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
- In D en F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
8. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
10. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
13. 5. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
14. 7. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. In F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
15. 5. In F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
8. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
9. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
17. 2. In E: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ in F: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ
7. In D: ဂုဏ်သိက္ခာစိမ္မာ

- 9. In D en F: တက္ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 18. 2. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 19. 5. In D en F: နေ့ဗျဳဳကတဒ်အိဗျဳဳ
- 8. In D en F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 20. 2. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 3. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 5. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 8. In F: နေ့ဗျဳဳ
- 21. 1. In D en E: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 9. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 9. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ

NEGEN EN TACHTIGSTE ZANG.

- 2. 1. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 5 en 6. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 3. 1. In D en F: နေ့ဗျဳဳကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4. In D en F: နေ့ဗျဳဳကတဒ်အိဗျဳဳ
- 5. 2. In E: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 5. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 6. 6. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 7. 6. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 8. 3. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4 en 5. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 9. 3. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 4. In D en F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 6. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 10. 4. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 6. In D en F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 11. 1. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 2. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 3. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 5. In F: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 12. 2. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ
- 3. In D: သီဝါဒါဒ်ကတဒ်အိဗျဳဳ

- 6. In D: စိတ်ပျော်
- 13. 2. In D: လာပြန်ကုန်ကုန်ပြန်
- 3. In D: စိတ်ကပ်ကပ်
- 14. 4. In F: စာတင်စာတင်
- 6. In D: ကုန်ပစ္စည်းပစ္စည်း
- 15. 1. In D: ပုဂံအရှင်တော်
- 5. In F: စာတင်စာတင်
- 6. In D: ပုဂံအရှင်
- 16. 3. In F: ပြန်ပို့ကုန်
- 4. In F: ကုန်ပစ္စည်း
- 17. 1. In D: စိတ်ကပ်ကပ်
- 6. In D: စာတင်စာတင်
- 18. 2. In D: ပြန်ပို့ကုန် in F: ပြန်ပို့ကုန်
- 6. In F: စာတင်စာတင်
- 20. 1. In F: ပြန်ပို့ကုန်
- 3. In D: စာတင်စာတင်
- 21. 2. In E: စိတ်ကပ်ကပ်
- 5. In D: စိတ်ကပ်ကပ်
- 22. 3. In D: စာတင်စာတင်
- 6. In F: စာတင်စာတင်

NEGENTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In D en E: စာတင်
- 2. 1. In D en E: စိတ်ကပ်ကပ်
- 5. In D: စာတင်စာတင်
- 6. In D en F: စိတ်ကပ်ကပ်
- 3. 1. In D: ပြန်ပို့ကုန် in F: ပြန်ပို့ကုန်
- 4. In D: စာတင်စာတင်
- 4. 1. In F: စာတင်စာတင်
- 2. In F: စာတင်စာတင်
- 5. In D: စာတင်စာတင်
- 5. 1. In D: စိတ်ကပ်ကပ် in F: စိတ်ကပ်ကပ်
- 2. In D en F: စာတင်စာတင်
- 3. In F: စာတင်စာတင်
- 5. In F: စိတ်ကပ်ကပ်
- 7. In D: စာတင်စာတင်
- 6. 2. In D en F: စာတင်စာတင်
- 7. 1. In D en F: စာတင်စာတင်

- 4. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ in F: ဗြဟ္မစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 7. In D: ဟေပမိဗျူဟေယံ
- 8. 5. In D en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 9. 1. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 10. 1. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 11. 2. In F: ဗြဟ္မစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 12. 2. In D en F: ဟေပမိဗျူဟေယံ
- 3. In D en F: ဗြဟ္မစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 4. In D en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 13. 1. In D en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ (in F: ဗြဟ္မစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ)
- 3. In D en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 4. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ in F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 14. 1. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 5. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 7. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 15. 1. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ in F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 5. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 16. 2. In D en F: ဗြဟ္မစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 7. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 17. 4. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 18. 3. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 19. 1. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 6. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 20. 1. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 4. In D en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 6. In D en E: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 21. 4. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 22. 1. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 6. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 7. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ in F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ

EEN EN NENGEN TIGSTE ZANG.

- 1. 2. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 7. In E en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 2. 2. In E: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 3. 1. In D: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 5. In D en F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ
- 4. 7. In F: ဝိစိတ္တကုဗေဒဗျူဟေယံ

- 5. 2. In F: ကျင့်ပွဲပြုစားပွဲကစားကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 6. 1. In F: ကျင့်ပွဲပြုစားကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 4. In F: ပြုစားပွဲပြုစားကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 5. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- In F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 7. In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 7. 1. In F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 4. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။ in E en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 5. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- In E en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 8. 3. In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 6. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 9. 1. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 3. In D en E: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 10. 7. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 11. 5. In E en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 12. 2. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 4. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။ in E: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 7. In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 13. 2. In E en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 14. 2. In F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 5. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 7. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 15. 6. In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 16. 5. In F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။

TWEE EN NEGENTIGSTE ZANG.

- 1. 1. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 4. In F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 7. In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 2. 1. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 4. In D en F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 5. In F: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 6. In D: ကိင်္ဂါဝိဇီ။
- 7-3.6 Ontbreekt in F.

- 3. 1. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလ(ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလ)ဗြဟ္မာဏံ
- 4. 1. In D: ကောရိယာဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ in F: ကောရိယာဗြဟ္မာဏံ
4. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
- 5. 1. In E: ဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ in D: ကောရိယာဗြဟ္မာဏံ
5. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ in E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 6. 1. In E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
5. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 7. 1 en 2. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ
2. In E en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
5. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
- 8. 7. In D en E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 9. 1. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
4. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
- 10. 1. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
2. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ in F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 11. 1. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံဗြဟ္မာဏံ
7. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 12. 5. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
7. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
- 13. 1. In E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
2. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
3. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
5. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
7. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 14. 1. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
3. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 15. 1. In D en E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
5. In E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
7. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 16. 5. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 17. 5. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
7. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
- 18. 1. In E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
5. In D en F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ (in F: ကောရိယာ) ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ
- 19. 1. In D: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 20. 4. In E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
5. In E: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံဗြဟ္မာဏံ
- 22. 1. In F: ဗုဒ္ဓကုဗ္ဗလံ

- 23. 4. In F: စာပေပိတိတ္ထံ။
- 7. In D en F: ဟောအတ္ထံ။
- 24. 1-7. Ontbreekt in F.
- 4. In D: ဟောရတေတ္ထံ။
- 7. In D: ဟောရတ္ထံပဿိတံ။
- 25. 2. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 26. 7. In E: ဗြဟ္မဇနံ။
- 27. 4. In D en F: ဟောရတေတ္ထံ။
- 6. In E: ဟောရတေတ္ထံ in F: ဟောရတေတ္ထံ။
- 28. 1. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 5. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 30. 5. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 6. In D, E en F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 32. 1. In D en F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 2. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ in E: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 7. In D en F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။

DRIE EN NEGENTIGSTE ZANG.

- 1. 6. In D en E: ဟောရတေတ္ထံ။
- 2. 4. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 6. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 3. 1-5. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။ ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။ ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။ ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။ ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 10. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 4. 1. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 5. 1. In D en E: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 2. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 3. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 3. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 6. 5. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 7. 2. In D, E en F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 3. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 7. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 8. In F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 9. 1. In D en E: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 3. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 8. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။
- 10. 1. In D: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ in F: ဟောရတေတ္ထံပဿိတံ။

- 3. In D: ဟူဏ္ဍိရကတယ။ in F: ဟူဏ္ဍိရကတယ။
- 7. In F: ဟူဏ္ဍိရကတယ။
- 12. 3. In D: သိက္ခိကတယ။
- 6. In D: ဝိသုဒ္ဓိကတယ။
- 13. 9. In E: ဝိသုဒ္ဓိကတယ။
- In F: ဟူဏ္ဍိရကတယ။
- 14. 2. In F: သိက္ခိကတယ။ in D: သိက္ခိကတယ။ in E: သိက္ခိကတယ။
- 4. In F: သိက္ခိကတယ။
- 15. 3. In F: သိက္ခိကတယ။
- 5. In F: ဟူဏ္ဍိရကတယ။
- 9. In D: သိက္ခိကတယ။ In F: သိက္ခိကတယ။
- 16. 8. In D en F: သိက္ခိကတယ။
- 9. In D: သိက္ခိကတယ။ in F: သိက္ခိကတယ။
- 17. 8. In D en F: သိက္ခိကတယ။
- 9. In D: သိက္ခိကတယ။
- 18. 6. In D en F: သိက္ခိကတယ။
- 19. 6. In D: သိက္ခိကတယ။
- 20. 9. In F: သိက္ခိကတယ။
- 21. 5. In D: သိက္ခိကတယ။
- 23. 1. In F: သိက္ခိကတယ။
- 24. 1. In F: သိက္ခိကတယ။
- 6. In D en F: သိက္ခိကတယ။
- 7. In D: သိက္ခိကတယ။ in F: သိက္ခိကတယ။
- 25. 1. In F: သိက္ခိကတယ။
- 3. In D en F: သိက္ခိကတယ။
- 4. In D en F: သိက္ခိကတယ။
- 9. In F: သိက္ခိကတယ။
- 26. 9. In D: သိက္ခိကတယ။

VIER EN NEGENTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In F: သိက္ခိကတယ။
- 5. In F: သိက္ခိကတယ။
- 8. In D en E: သိက္ခိကတယ။
- 9. In D en E: သိက္ခိကတယ။
- 10. In D en E: သိက္ခိကတယ။
- 2. 1. In D: သိက္ခိကတယ။ In F: သိက္ခိကတယ။
- 2. In E: သိက္ခိကတယ။
- 4. In D en E: သိက္ခိကတယ။

- 5. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 6. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 8. In D: မယုဒတရားကျမ်း။
- 10. In D: မယုဒတရားကျမ်း။
- 3. 1. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 4. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 4. 1. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 2. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 3. In D en E: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 4. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။ in F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 8. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။ in F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 5. 2. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။ in F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 3. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။ in F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 4. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 5. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 8. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 6. 2. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 7. 1. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 2. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 8. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 9. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 8. 2. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 6. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 9. 1. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 2. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။ in F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 4. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 9. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 10. 2. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။ in F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 5. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 10. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 11. 1. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 4. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 6. In D en E: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 12. 1. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 2. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 13. 3. In D: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 14. 1. In D en F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။
- 3. In F: ကျွဲမိမိဗိုဗို။

- 9. In D en F: ဒက ဣရုဟက ဒိ။
- 15. 3. In F: ဟမိကိက ဟရဗ္ဗ။
- 10. In D en F: ဟုဗဟုဟ ဗြဟမာ။
- 16. 6. In D en F: မဏ္ဍဝိကိရဗ္ဗမိဗြ။
- 9. In D: မယုကက ဟရုကကဒိ in F: မယုကက ဟရုကကဗ္ဗိ။
- 10. In D en F: မယုမမိဗဒဗ္ဗ။
- 17. 1. In D en F: ဟဒုဗ္ဗိကက ဟကကကဒိ။
- 4. In F: ကိဗ္ဗမိဗြဟိကက ဟရုဗ္ဗ။
- 5. In D: မကဏ္ဍမက ဗြဟိဒုမဗ္ဗိ။
- 10. In D en F: မိဗြဟဒုကက ဟကကက။
- 18. 2. In D: မမိကက ဟရုကက ဒိမိကက in F: မမိကက ဟရုကက ဒိမိကက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 19. 2. In D en F: ဟကဗြဟဒုကက ဟကကက။
- 6. In D: ဟကကက ဗြဟမဗြဟိ။
- 9. In F: မကကက ဟကကက ဟကကက။
- 10. In F: မကက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 20. 4. In D: ဟကဗြဟက ဗြဟမဗ္ဗ။
- 5. In D: ကကဗြဟက ဗြဟမဗ္ဗ။
- 9. In D: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 21. 6. In D: ဟကကက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 10. In D: ဟကကက ဗြဟိဗ္ဗ in F: ဟကကက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 22. 2. In F: ဟကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 23. 3. In F: ဟကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 8. In D: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 9. In F: ဟကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 24. 5. In D: ဟကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 6. In F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 7. In F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 25. 9. In F: ဟကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 26. 1. In D: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ in F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 2. In D en F: မကကက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 3. In D en F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 4. In D en F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 27. 8. In D en F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 28. 5. In D: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 29. 2. In D: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ in F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 3. In F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 31. 1. In F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။
- 3. In D en F: ကကဗြဟက ဗြဟိဗ္ဗ။

- 32. 1. In D: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 3. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 6. In F: ဗုဒ္ဓဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 8. In D: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 33. 7. In F: ဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 8. In D: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 10. In F: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 34. 3. In F: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 35. 1. In D en F: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 2. In D en F: ဗိဇ္ဇာပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 36. 2. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 9. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 37. 5. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 38. 8. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 9. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။

VIJF EN NEGENTIGSTE ZANG.

- 2. 5. In E: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 3. 6. In D en E: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 4. 1. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 5. 6. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 7. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 6. 2. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 6. In D en E: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 7. 1. In D en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 3. In D en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 5. In D en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 7. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 8. 2. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 3. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 5. In D, E en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 10. 2. In D en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 11. 1. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 12. 5. In D en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 7. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 13. 4. In D en F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 6. In D: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။
- 15. 6. In F: ဂုဏ်ပဒေသနာပုတ္တဗျာကိဏ္ဍိယံ။

16. 3. In F: ဝိပုကဒိကကတုပပကျ
 7. In D en E: ဝိပုကျဗျာ
17. 4. In F: နကကျဒိကကဒေသေ
 6. In D: ဗြဟဒိပုဗျာ in E en F: ဗြဟဒိပုဗျာ
18. 3. In D: ဂုပကဒိကကတုပပကျ
 7. In D: နကကျဒိကကဒေသေ
19. 6. In D: ဝိပုကျဗျာ
20. 5. In D: ဝိပုကျဗျာ
21. 5. In F: ဝိပုကျဗျာ
 1-7. Vindt men tweemaal in D.
22. 1. In F: ဝိပုကျဗျာ
 7. In D: ဝိပုကျဗျာ
23. 4. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
 6. In D: (ဝိပုကျဗျာ) in F: (ဝိပုကျဗျာ)
24. 4. In D: ဝိပုကျဗျာ in F: ဝိပုကျဗျာ
25. 6. In F: ဝိပုကျဗျာ
26. 1. In F: ဝိပုကျဗျာ
 3. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
27. 1. In D: ဝိပုကျဗျာ
 3. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
 4. In D: ဝိပုကျဗျာ
28. 3. In F: ဝိပုကျဗျာ
29. 1. In D: ဝိပုကျဗျာ
 2. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
 7. In F: ဝိပုကျဗျာ

ZES EN NEGENTIGSTE ZANG.

1. 3. In F: ဝိပုကျဗျာ
 2. 1. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
 6. In F: ဝိပုကျဗျာ
 9. In D: ဝိပုကျဗျာ
3. 1. In D: ဝိပုကျဗျာ
 4. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
 9. In D en E: ဝိပုကျဗျာ
4. 2. In F: ဝိပုကျဗျာ
5. 5. In D en F: ဝိပုကျဗျာ
6. 4. In F: ဝိပုကျဗျာ
7. 6. In F: ဝိပုကျဗျာ

- 8. In F: *မိတ္တိ ဟိုဟို မိဒ်*။
- 9. In D en F: *ကတကတ*။
- 8. 2. In D: *မာမိမာဒိုဂိဗျာ*။
- 4. In E: *မိဗျာ*။
In D en E: *ဂုမံဒီမိ*။
- 7. In D en F: *မိကတ္တပမာဗ္ဗ*။
- 8. In D: *မာဂုဗ္ဗမာဒဗျာ*။
- 9. In D en F: *မာဗြိမာဂုဗ္ဗမာ*။
In D: *မာဗြိမိဒ်ကမာမိဂုမံက*။
- 9. 2. In F: *ဗျာဗျာဗျာဗျာ*။
- 3. In D en F: *မာဗြိမာဗျာ*။
- 8. In E: *မိဒ်မာမိ*။
- 10. 7. In E: *မာဂုမံမာကဒ*။
- 7. In D en F: *မာဗြိမာမာမိမာမိ*။
- 11. 3. In E: *မာဗြိမာဗျာဗျာ*။
- 6. In D en F: *ဂုမံကမာဗျာ*။
- 7. In F: *မာမာမိ*။
In D: *ဂုမံဗြိမိက*။
- 8. In D: *မာကံမာမိဒ်*။
- 12. 2. In D: *ဂုမံဗြိမိကမာမိ*။
- 13. 2. In F: *မိဗျာ*။
- 6. In F: *မိဗျာမာဗြိမာဗျာ*။
- 9. In F: *မာဗျာမာမိဒ်*။
- 14. 6. In E: *မာမာမိ*။
In F: *မာမာမိ*။
- 8. In D: *မိဒ်မာမိဒ်*။
- 15. 2. In D en E: *မာဂုမာဗျာ*။
- 9. In D: *မိဗျာမာမိ*။
- 16. 6. In D en E: *ဗျာဗျာဗျာဗျာ*။
- 8. In D en F: *မာဂုမာဗြိမိ*။
- 17. 1. In D: *မာဗျာဗျာမိ*။
- 18. 6. In D en F: *မာဗျာဗျာဗျာ*။
- 19. 9. In E: *မာဗျာဗျာဗျာဗျာ*။
- 20. 2. In D: *မာဗျာဗျာ*။
- 7. In D: *မာဗျာဗျာ*။
- 21. 5. In F: *မိဗျာမာမိဒ်*။
- 6-22. 5. Ontbreekt in F.
- 9. In D: *မာဗြိမာဗျာ*။

- 22. 4. In D: သိမ် ဖြူတုခိံ
- 6. In F: ဟတ္ထေယျာ
- 8. In F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 9. In E: ဘေယျာဒိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- In D: ဘာယကသိကာ

24. 1. In F: ဟတ္ထာ

- 25. 1. In D: ဂုဏ်တုတ္တုတ္တုတ္တုတ္တု
- 2. In F: ကဏ္ဍိ
- 6. In D: ဘာယတ္တု
- 9. In F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု

ZEVEN EN NEGENTIGSTE ZANG.

- 3. 1. In D: ဂုဏ်တုတ္တုတ္တုတ္တုတ္တု
- 3. In D: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 5. 6. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 6. 1. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 3. In D: ဂုဏ်တုတ္တုတ္တုတ္တု in F: ဂုဏ်တုတ္တုတ္တုတ္တု
- 7. 1. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 4. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 6. In D en F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 8. 2. In D en F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 9. 3. In D: ဂုဏ်တုတ္တုတ္တု
- 4. In F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု in D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 6. In D: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 10. 2. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု in F: ဂုဏ်တုတ္တုတ္တု
- 11. 4. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု in F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 5. In F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 6. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 12. 4. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 6. In F: ဝိသိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 13. 3-14. 2. Ontbreekt in F.
- 15. 4. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 17. 3. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 18. 1. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 6. In D en F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 19. 3. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 5. In D: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု in F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု
- 20. 2. In F: သိဗ္ဗာဒိယုတ္တု

- 3. In D: မကက ဟကဟက
- 4. In F: တကကိမတ္တုစတမိဒ်
- 21.** 5. In D en F: ဂဟတ္တိဗိကမာမိ
- 6. In D en F: စတမိဒ်
- 22.** 3. In D: (ဟုဒကမေတ္တိဗိကိမိကမဟတ္တု in F: (ဟုဒကမေတ္တုမိကမမိဗျတ္တု
- 23.** 1. In F: ခံတမ္ဘ
- 25.** 2. In D en F: ဟိကမေတ္တိ
- 26.** 6. In E: ဟကမာမိ
- 27.** 2. In D: ဟဟတ္တုကမတ္တုစတမိ
- 4. In F: မတ္တုမိတ္တမမိ
- 5. In D en F: မဟတ္တုကမတ္တု
- 29.** 3. In E: စတမိမာမိမိတ္တုဟတ္တုတ္တု
- In D en F: မိတ္တုဟတ္တု
- 30.** 2. In D: မကမတ္တု
- 5. In E: စတမိမာမိ
- 31.** 5. In D: မဟတ္တုမိတ္တု
- 32.** 5. In F: ဂဟတ္တိကမိမာမိ
- 33.** 2. In F: မတ္တုဗိကမတ္တု
- 34.** 1. In F: မဟတ္တုမိတ္တု
- 3. In D: မိတ္တုဗိကမတ္တု
- 4. In E: ဟကမိမိမိမိမိမိ
- 35.** 5. In F: ခံတမတ္တုမိမိမိ
- 36.** 6. In F: ဟမတ္တုမိမိမိ
- 37.** 1. In F: မိမိမိမိမိ
- 2. In F: ခံကမတ္တုမိမိ
- 3. In D: မဟတ္တု
- 6. In F: မဟတ္တုမိမိ
- 38.** 5. In F: မိမိမိမိမိမိ

ACHT EN NEGENTIGSTE ZANG.

- 1. 3. In D en E: မတ္တုမိမိမိ
- 6. In D en F: ကမတ္တုမိမိ
- 3.** 6. In D: ဂဟတ္တုမိမိ in E: ဂဟတ္တုမိမိ
- 4.** 4. In F: မဟတ္တု
- 5.** 6. In D: ဂဟတ္တုမိမိမိ in E: ဂဟတ္တုမိမိမိ
- 6.** 2. In D: ဂဟတ္တုမိမိမိ in E: ဂဟတ္တုမိမိမိ
- 4. In D: မဟတ္တုမိမိ
- 5. In D: ဂဟတ္တုမိမိ

7. 6. In D: ဟေဝေ။
 8. 4. In F: သုတေသနတရားဗျူဟာ။
 6. In D en F: ဘုရားအိမ်တော်တော်။
 9. 6. In F: သေဗိဇာတ်။
 10. 6. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 11. 4. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 12. 3. In D: ဟေဝေဗျူဟာ။
 15. 2. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 17. 1. In F: ဘုရားဗျူဟာဗျူဟာ။
 6. In D: ဘုရားအိမ်တော် in F: သေဗိဇာတ်။
 18. 1. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 5. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 22. 3. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 23. 2. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 3. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 6. In D en E: ဘုရားဗျူဟာ။
 24. 4. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 25. 4. In D en E: ဘုရားဗျူဟာ။
 26. 5. In D: သုတေသနဗျူဟာ in F: သုတေသနဗျူဟာ။
 27. 1. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 4. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 In D en E: ဘုရားဗျူဟာ။
 28. 2. In F: ဘုရားဗျူဟာ။
 4. In F: သုတေသနဗျူဟာ in E: သုတေသနဗျူဟာ။
 30. 1. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 5. In D: သုတေသနဗျူဟာ။
 6. In F: သုတေသနဗျူဟာ။

NEGEN EN NEGENTIGSTE ZANG.

1. 4. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 2. 3. In D en F: သုတေသနဗျူဟာ။
 4. In D en F: သုတေသနဗျူဟာ။
 6. In F: သုတေသနဗျူဟာ။
 9. In D: သုတေသနဗျူဟာ။
 3. 3. In D: သုတေသနဗျူဟာ in F: သုတေသနဗျူဟာ။
 7. In E: သုတေသနဗျူဟာ။
 8. In E: သုတေသနဗျူဟာ။
 9. In D en F: သုတေသနဗျူဟာ။

- 4. 6. In E: သိဝေယျဗြဟ္မာဏံ။
- 8. In D en F: ဣဒါ သိဝေယျဗြဟ္မာဏံ။
- 5. 7. In D en F: ဗြဟ္မာဏံ။
- 6. 2. In D: ဗြဟ္မာဏံ။
- 7. 4. In E: ဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 6. In F: ဣဒါ။
- 9. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 8. 6. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 9. In D en F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 9. 3. In D en E: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 10. 3. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 6. In D en F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 12. 1. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 13. 1. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 8. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 14. 3. In D en E: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 7. In D en E: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 15. 4. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 16. 6. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 9. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 18. 1. In E: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 4. In D en F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 5. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 7. In D en F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 19. 1. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။ in E: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 4. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 20. 5. In E en F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 7. In D en E: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 9. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 21. 1 en 2. In D: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 9. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 22. 4. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။
- 8. In F: ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏံ။

HONDERDSTE ZANG.

- 2. 2. In D en E: သိက္ခိယော
- 3. 4. In D: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ် in E: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ်
- 7. In D en E: ဂုဏ်တို့
- 4. 6. In F: အကျွန်ုပ်တို့
- 7. In D: အကျွန်ုပ်တို့
- 5. 3. In D: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ်ကိုကပ်ရမည် in F: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ်ကိုကပ်ရမည်
- 7. 4. In D en E: သိက္ခိယော
- 8. 7. In D en F: ဂုဏ်တို့
- 9. 1. In F: အကျွန်ုပ်တို့
- 9. In D en E: သိက္ခိယော in F: သိက္ခိယော
- 10. 1. In F: အကျွန်ုပ်တို့
- 5. In F: ဂုဏ်တို့
- 9. In D: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ် in E: အကျွန်ုပ်တို့ in F: အကျွန်ုပ်တို့
- 11. 2. In F: သိက္ခိယော
- 12. 2. In F: အကျွန်ုပ်တို့၏အဖြစ်
- 4. In D: အကျွန်ုပ်တို့
- 13. 3. In D: အကျွန်ုပ်တို့
- 15. 1. In D en E: အကျွန်ုပ်တို့၏အဖြစ်
- 4. In F: အကျွန်ုပ်တို့
- 16. 4. In E: အကျွန်ုပ်တို့
- 8. In D en E: သိက္ခိယော
- 19. 3. In F: အကျွန်ုပ်တို့
- 20. 1. In D: သိက္ခိယော
- 22. 3. In E: အကျွန်ုပ်တို့ in F: အကျွန်ုပ်တို့
- 9. In F: သိက္ခိယော
- 23. 2. In D: အကျွန်ုပ်တို့
- 24. 2. In F: သိက္ခိယော
- 5. In D: အကျွန်ုပ်တို့၏အဖြစ်
- 6. In D en F: အကျွန်ုပ်တို့၏အဖြစ်
- 7. In D: အကျွန်ုပ်တို့၏အဖြစ်
- 25. 2. In D en E: သိက္ခိယော in F: သိက္ခိယော
- 5. In D: အကျွန်ုပ်တို့
- 7. In D: အကျွန်ုပ်တို့
- 26. 2. In E: အကျွန်ုပ်တို့
- 3. In E: အကျွန်ုပ်တို့
- 6. In F: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ်
- 27. 6. In D: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ် in E: ဂုဏ်တို့၏အဖြစ်

- In F: စာစာစာ
- 28. 6. In F: မိကျွမ်း
- 29. 5. In E en E: မိကျွမ်း in F: မိကျွမ်း
- 7. In F: မြို့ကျေး
- 30. 2. In D en E: မိမိမိမိကျွမ်း
- 5. In D: စာစာစာ
- 31. 6. In F: မိကျွမ်း
- 32. 4. In D: စာစာစာ
- 33. 1. In D: စာစာစာ
- 5. In D: မိကျွမ်း
- 34. 4. In F: မိကျွမ်း
- 35. 5. In D: စာစာစာ in E: စာစာစာ in F: စာစာစာ

HONDERDEN EERSTE ZANG.

- 1. 2. In F: စာစာစာ
- 2. 5. In F: စာစာစာ
- 3. 3. In F: စာစာစာ
- 6. In D en F: စာစာစာ
- 7. In F: စာစာစာ
- 4. 5. In F: စာစာစာ
- 8. 1. In D en F: စာစာစာ
- 2. In D en E: စာစာစာ
- 9. 3. In F: စာစာ
- 6. In F: စာစာစာ in E: စာစာစာ
- 7. In F: စာစာစာ
- 10. 5. In D: စာစာစာ
- 6. In D: စာစာစာ
- 7. In D: စာစာစာ
- 11. 5. In D: စာစာစာ
- 7. In D: စာစာစာ
- 14. 2. In F: စာစာစာ -
- 15. 5. In F: စာစာစာ
- 16. 2. In F: စာစာစာ
- 6. In D en E: စာစာစာ
- 17. 2. In F: စာစာစာ
- 4. In F: စာစာစာ
- 18. 5. In F: စာစာစာ
- 7. In F: စာစာစာ

MCZ ERNST MAYR LIBRARY

3 2044 118 681 105

